תלמוד בבלי · אחרונים · פני יהושע

פני יהושע על שבת

רבי יעקב יהושע פלק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני יהושע על שבת

רבי יעקב יהושע פלק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-יהושע-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 16
דף ג. 21
דף ג: 25
דף ד. 28
דף ד: 33
דף ה. 37
דף ה: 38
דף ו. 41
דף ו: 44
דף ז. 47
דף ז: 49
דף ח. 50
דף ח: 54
דף ט. 55
דף ט: 57
דף י. 60
דף יא. 61
דף יא: 62
דף יב: 62
דף יג. 63
דף יג: 65
דף יד. 66
דף יד: 70
דף טו. 74
דף טו: 75
דף טז. 77
דף טז: 79
דף יז. 80
דף יז: 82
דף יח. 82
דף יח: 85
דף יט. 87
דף יט: 90
דף כ. 92
דף כ: 95
דף כא. 96
דף כא: 100
דף כב. 103
דף כב: 105
דף כג. 108
דף כג: 109
דף כד. 113
דף כד: 114
דף כה. 116
דף כה: 119
דף כו. 119
דף כו: 123
דף כז. 130
דף כז: 135
דף כח. 138
דף כח: 143
דף כט. 145
דף כט: 148
דף ל. 149
דף לא. 150
דף לד. 151
דף לד: 153
דף לה. 154
דף לה: 155
דף לו. 155
דף לו: 156

דף לז. 167
דף לז: 172
דף לח. 177
דף לח: 180
דף לט. 182
דף לט: 190
דף מ. 199
דף מ: 201
דף מא. 203
דף מא: 207
דף מב. 212
דף מב: 220
דף מג. 223
דף מג: 227
דף מד. 229
דף מד: 237
דף מה. 242
דף מה: 246
דף מו. 250
דף מו: 253
דף מז. 262
דף מז: 265
דף מח. 266
דף מח: 267
דף מט. 270
דף מט: 272
דף נ. 274
דף נ: 275
דף נא. 275
דף נא: 276
דף נב. 281
דף נב: 286
דף נג. 287
דף נג: 288
דף נד. 290
דף נד: 290
דף נה. 291
דף נה: 292
דף נו. 293
דף נו: 294
דף נז. 294
דף נז: 295
דף נח. 297
דף נח: 301
דף נט. 304
דף נט: 305
דף ס. 306
דף ס: 306
דף סא. 307
דף סא: 309
דף סב. 310
דף סג. 311
דף סד. 315
דף סד: 317
דף סה. 319
דף סו. 320
דף סז: 320
דף סח. 324
דף סח: 327
דף סט. 330
דף סט: 331
דף ע. 334
דף ע: 336
דף עא. 340

דף עא: 342
דף עב. 344
דף עב: 347
דף עג. 353
דף עג: 356
דף עד. 357
דף עד: 361
דף עה. 362
דף עה: 364
דף עו. 365
דף עו: 366
דף עז. 367
דף עח. 368
דף עח: 369
דף עט. 371
דף עט: 373
דף פ. 376
דף פא. 377
דף פא: 378
דף פב. 379
דף פב: 380
דף פג. 385
דף פג: 386
דף פד. 390
דף פד: 393
דף פה. 396
דף פה: 397
דף פו. 397
דף פו: 400
דף פז. 401
דף פז: 403
דף פח. 404
דף צ. 404
דף צ: 405
דף צא. 406
דף צב. 408
דף צב: 409
דף צג. 409
דף צד. 410
דף צה. 411
דף צה: 411
דף צו. 412
דף צו: 412
דף צז. 414
דף צז: 417
דף צט. 418
דף צט: 419
דף ק. 421
דף ק: 421
דף קא. 422
דף קב: 423
דף קג. 423
דף קד. 424
דף קה. 424
דף קו. 424
דף קז. 425
דף קז: 427

דף ב.

בעזרת האל אשר שבת : אתחיל לפרש מסכת שבת
יציאות השבת שתים שהן ד' והקשו בתוס' בשם ריב"א למה פתח בזאת המשנה כו' ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא שפיר פתח בדיני הוצאה דהא מקרא דאל יצא איש ממקומו הוא דילפינן מיניה דין הוצאה כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה יציאות דמשו"ה לא קתני הוצאות דלישנא דקרא נקט וא"כ האי קרא דאל יצא הוא מוקדם בכתוב דכתיב בפרש' בשלח במן שנצטוו במרה משא"כ כל הנך מלאכות אתיין מקרא דלא תעשה מלאכה דכתיב ביתרו שנצטוו בסיני. מיהו לריב"א גופא שהקשה כן ולא ניחא ליה לתרץ כדפרישית אפשר דקאי בשיטת התוס' בריש מסכת שבועות שכתבו שם דהא דקחשיב לעני ועשיר בתרתי היינו משום דקס"ד דעיקר הוצאה היינו שהאדם עצמו יוצא מרה"י לרה"ר והפירות בידו ומדנקטו האי לישנא נ"ל בכוונתם משום דקרא דאל יצא דכתיב בלוקטי המן היינו בהאי ענינא גופא וכתבו שם דהאי הוצאה שלישית לא קתני במתניתין. ונראה משום דמילתא דפשיטא הוא ולא קתני אלא הוצאות והכנסות דעני ועשיר ע"י הושטה זה לידו של זה וע"כ דהנך הוצאות לא יליף מהאי קרא דאל יצא אלא מיתורא דקרא דמייתי הש"ס בר"פ הזורק מויעבירו וכמ"ש רש"י כאן ובכך פירשתי יפה בר"פ הזורק דקשיא ליה מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא ולא מייתי קרא דאל יצא אע"כ כדפרישית דההיא באדם שיוצא עם הכלי איירי וא"כ זריקה ודאי לאו תולדה דהאי הוצאה היא שהרי הזורק עומד במקומו ולא עביד עקירה והנחה אלא בחפץ דומיא דהנך הוצאות דאיירי הכא ומקשה הך הוצאה גופא היכא כתיבא ומייתי מיתורא דקרא דויעבירו וכמו שאפרש שם בעזה"י לנכון סוגיא דהתם. נקטינן מיהא כיון דהנך הוצאות דמתניתין לא אתיין מקרא דאל יצא אלא מקרא דויעבירו דכתיב בסוף לאחר כל המלאכות שנאמרו בהדי פרשת המשכן בכי תשא וא"כ יפה הקשה ריב"א למה פתח בזו הו"ל להתחיל בלא יצא החייט במחטו דילפינן שפיר מקרא דאל יצא שהאדם יוצא עם הכלי כנ"ל נכון בשיטת ריב"א כמו שאבאר עוד בלשון התוס' משא"כ לשיטת התוס' בסמוך בד"ה פשט והיא שיטת ר"ת בריש שבועות דהך הוצאה דעני ועשיר הוא דילפינן מתרי קראי דאל יצא ומויעבירו וכמו שאבאר דפשטא דקראי הכי כתיבי אל יצא היינו הוצאה דעני. ומויעבירו היינו הוצאה דבע"ה. ולא משמע להו לר"י ולר"ת לחלק בין יציאת האדם גופא או הוצאה דע"י הושטת יד כיון דעיקר איסור הוצאה אחפץ קאי. ואם כן שפיר מצינו למימר שהתחיל התנא בזו כיון דהוצאה דעני

מיהא ילפינן מקרא דאל יצא שהתחיל בה הכתוב תחילה ולא הוצרך ר"ת לפרש בענין אחר ויבואר עוד בלשון התוס' ודו"ק:

בפרש"י בד"ה שתים שהן ד' בפנים ובפרק הזורק ברישיה נפקא לן מויצו משה כו' עכ"ל. כבר פירשתי בסמוך דלשיטת ריב"א כולהו הוצאות דמתני' לא אתיין מאל יצא אלא מויעבירו. אמנם אף אם נאמר דרש"י לא נחית להכי אפ"ה אתי שפיר דלא מייתי קרא דאל יצא אלא קרא דויעבירו דמייתי הש"ס גופא בר"פ הזורק משא"כ ילפותא דאל יצא לא פסיקא ליה לתלמודא לא מיבעיא למ"ד תחומין דאורייתא א"כ מפיק לקרא דאל יצא לתחומין כדמסיק הש"ס בספ"ק דעירובין הובא בתוס' כאן מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אלא דאפילו למ"ד תחומין דרבנן נמי מצינו למימר דטעמייהו דוקא לבתר דאשכחן בלא"ה דהוצאה הוי מלאכה מקרא דויעבירו מש"ה מוקמינן נמי קרא דאל יצא בהוצאה גופא חד להוצאה דעני וחד להוצאה דעשיר דנהי דצריכי אכתי סברא יש להשוותן וניחא להו בהכי טפי ממה שנאמר דאל יצא אייריי באיסור חדש דתחומין. דהא בלא"ה הוצרך להזהירן שאל יצאו עם הכלי ללקוט המן ותרתי מנא לן ועוד דאדרבה אי הוי פשיטא להו איסור הוצאה בכל פרטיה לא הוצרך להזהירן נמי דאל יצא משום איסור תחומין דהא בלא"ה נמנעו לצאת וללקט משום איסור הוצאה והכנס'. ולע"ד נראה ג"כ לפ"ז לא קשיא לן מי כתיב אל יוציא דקאמר רב אשי בספ"ק דעירובין דאיהו גופא לא מפרש אלא למ"ד תחומין דאורייתא ולוקין עליו ומקשינן התם לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא. וא"כ סבר המקשן לסברא פשוטה דמאל יצא ילפינן ג"כ איסור הוצאה שהיא אזהרת מיתה והא דפשיטא ליה להמקשה נ"ל לפרש משום דע"כ הכי הוא דאלת"ה אלא הוצאה גופא מויעבירו לחוד יליף לה א"כ לא שמעינן אלא הוצאה גמורה שהאדם יוצא עם החפץ דומיא דמשכן משא"כ כשמוציא החפץ והאדם במקומו מנא לן. אע"כ דאיכא תרי קראי ומייתורא ידעינן אינך הוצאות וא"כ הו"ל שפיר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וא"כ שכך היתה סברת המקשה משני רב אשי שפיר אי ס"ד דאל יצא איצטריך נמי להאי הוצאה גופא הו"ל למכתב אל יוציא דמינה הוי שמעינן שפיר דקפידא דקרא אהוצאת החפץ לחוד ולא הוי איצטריך נמי תרי קראי אע"כ דבלא"ה אין סברא לחלק כלל בין הוצאת האדם עם הכלי או הוצאת הכלי לחוד וא"כ ע"כ אל יצא לתחומין הוא דאתא ולא להוצאה ותו לא הו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתה. נמצא דכל זה מסיק רב אשי בטעמא דמ"ד לוקין על התחומין משא"כ למאי דקי"ל תחומין דרבנן אתי שפיר בין לשיטת ר"י ור"ת דאצטריכו תרי קראי להכי חד לעני וחד לעשיר ולא סבירא להו כלל לחלק בין

הוצאה דאדם עם הכלי ובין הוצאת הכלי לחוד. וא"כ לא אצטריך למכתב אל יוציא דבאל יצא לחוד סגי:

ולפי' ריב"א נמי שכתבתי דקאי בשיטה ראשונה שכתבו התוס' בריש שבועות דיש סברא לחלק בין יציאת האדם עם הכלי או הוצאת הכלי לחוד. אכתי מצינן למימר דלמ"ד תחומין דרבנן נמי לא איצטריך למכתב אל יוציא דבאל יצא לחוד הוי סגי ליה למשה באותה שעה לענין לוקטי המן שהוצרכו לצאת עם הכלי ולא הזהירן על שום מלאכה כ"א מהצורך לפי שעה ואח"כ בשעת הקמת המשכן שפירש להם כל דיני שבת הוצרך להזהירן ג"כ על היאך הוצאת הכלי דלא שמעינן להו מאל יצא. ויתכן יותר לומר דמשה גופא לא הוי משמע ליה לחלק כלל בין הוצאה להוצאה אלא לאחר שבאו איש איש ממלאכתו ואמרו מרבים העם להביא והיינו ע"י הוצאה כי הנך כמו שיבואר בסמוך בלשון התוס' הוצרך להכריז בשעת מעשה כן נ"ל נכון. ונתיישב' קושיית התוס' בספ"ק דעירובין ע"ש ודוק היטב. ועי"ל דניחא ליה לרש"י לאתויי קרא דויעבירו משום דמתניתין אתא לאשמעינן חיוב חטאת והא ילפינן מויעבירו דקריא רחמנא מלאכה משא"כ מקרא דאל יצא א"א לידע הא:

בא"ד ועל שתים אלו חייבים על שגגתן חטאת ועל זדונן כרת ועל התראתן סקילה עכ"ל. נראה שהוצרך לזה כיון דממה שפירש בתחילה דהוצאה נפקא לן מויעבירו וע"כ היינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך קרא באפי נפשיה טפי משאר מלאכות שהיו במשכן דילפינן להו בכללן מלא תעשה כל מלאכה משא"כ בהוצאה דלא הוי בכלל לא תעשה מלאכה שהזהירן מקודם ואם כן נהי דאשכחן בהוצאה לאו מויעבירו אכתי לא שמעינן אלא אזהרה למלקות אבל עונש דסקילה וכרת וחטאת לא שמעינן כיון דלא הוי בכלל כל העושה מלאכה יומת שנאמר להם קודם שהזהירן אאיסור הוצאה:

ובאמת מוכח מהאי מתניתין דידן דשייך בהו חטאת וכרת כדמסקינן לקמן עקירות דאתי לידי חיוב חטאת קחשיב ולקמן דף ו' ע"ב מייתי הש"ס ברייתא דאפילו לאיסי בן יהודה מודה דהוצאה מהנך דלא מספקא דחייב כרת ונסקל. ולקמן בפרק במה אשה במשניות טובא מחלק בין הוצאות חפצים שחייבים חטאת ואיזו אין בהם חיוב חטאת לכך הוצרך רש"י לפרש דאע"ג דילפי' מויעבירו אפ"ה שייך בהו חטאת וכרת וסקילה כמו בשאר מלאכות והיינו משום דבהאי קרא גופא דויעבירו כתיב אל יעשו עוד מלאכה והיינו דלא תפיקו א"כ משמע דנקרא' מלאכה והוי בכלל כל העושה מלאכה יומת ואע"ג דלפרש"י ותוס' בר"פ הזורק ולגרסתם דגרסי ממאי דבשבת הוי קאי ומסיק בג"ש דהעברה העבר' א"כ משמע דאי בחול הוי קאי לא הוי ילפינן מפשטא דקרא דאל יעשו מלאכה דהוצאה

נקרא מלאכה ודלא כגירסת הגאונים ורבינו חננאל שהביאו התוס' בפרק הזורק דמפקא לה מפשטא דקרא אפילו אי בחול הוי קאי מ"מ לרש"י ותוס' נמי נהי דבחול הוי קאי לא הוי אמרינן דאל יעשו מלאכה אהוצאה קאי אלא כמו אם לא שלח ידו במלאכת רעהו דהחפץ גופא נקרא מלאכת מ"מ לבתר דילפינן בג"ש דמשום איסור דשבת הכריז משה דאל יעשו מלאכה ממילא שמעינן דהוצאה נקרא מלאכה כן נ"ל נכון ליישב המשך לשון רש"י ז"ל:

מיהו בלא"ה נ"ל דפשיטא דשייך חיוב כרת וחטאת בהוצאה כיון דאיצטריך קרא יתירא לקמן דף הסמוך בעשותה למעוטי זה עוקר וזה מניח מחטאת וכמו שכתבו התוספת לקמן אם כן ממילא שמעינן דשייך חטאת בהוצאה ודו"ק:

בד"ה שהן ארבע מדבריהם הוסיפו כו' עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח דמצינן למימר דמדאורייתא נמי אסור בזה עוקר וזה מניח דהא מדאיצטריך למעוטי זה עוקר וזה מניח אלמא דיש סברא לומר דחדא לחוד נמי מלאכה מיקרי כיון דמסתמא כן היה במשכן כמ"ש התוס' בדף הסמוך בד"ה בעשותה ועיין בתוס' בפרק המצניע דף צ' וא"כ מצינן למימר דלא ממעט קרא זה עוקר וזה מניח אלא מכרת וחטאת דאיירי קרא דבעשותה משא"כ לענין לאו במלתיה קאי כיון שהיה במשכן ובכלל קרא דאל יעשו מלאכה וכמו שאבאר ובאמת שכן נראה לכאורה מלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות שכתב להדיא דשניהם פטורין דמתניתין היינו ממיתה וכרת וחטאת אבל חייבין מלקות משמע כדפרישית אלא שבחבורו בפרק י"ג מהל' שבת כתב להדיא דחייבים מכת מרדות וא"כ מסתמא לכך נתכוון בפי' המשניות והיינו כפי' רש"י ותוס' וטעמא דמילתא כיון דאימעטי מכרת וחטאת ולא הוי בכלל כל העוש' מלאכה יומת אלא עוקר ומניח ממש א"כ האי קרא דאל יעשו עוד מלאכה דויעבירו נמי מוקמינן לה בכה"ג דעוקר ומניח ממש באדם אחד ולקמן אבאר עוד בזה באריכות אי"ה ודו"ק:

בד"ה או שנטל מתוכו והוציא החפץ והניח ברה"ר עכ"ל. וכ"כ בסמוך בד"ה או שנתן לתוכה ולכאורה נראה מדבריו להדיא דהיכא שלא הניח העני ברה"ר אלא שעדיין בידו לא מיקרי הנחה ואפשר דאזיל לשיטתו וגירסתו לקמן דף הסמוך דגרסינן גופו נייח ידו לא נייח ולא גרסי' ידו בתר גופו גרירא משא"כ לשיטת התוס' וגירסתם לקמן ממילא דאפילו לא הניחו העני ע"ג קרקע אלא שהוציא ועודנו בידו מיקרי נמי הנחה דהנחת ידו נמי כהנחת חפץ דמי כיון שידו וגופו ברשות אחד ידו בתר גופו גרירא וכי היכא דהנחת גופו מיקרי הנחה כשעמד ה"ה להנחת ידו כיון שעמד וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בפי"ג מהל' שבת דאע"פ שלא הניח החפץ אלא שהוא בידו הרי הוא כמונח ע"ג קרקע

כך נראה לכאורה לפרש שיטת רש"י ותוספות כ"א לפי גרסתו אלא דבלא"ה אין צורך לזה ואפושי פלוגתא לא מפשינן לדינא בין רש"י ותוס' ואפשר דרש"י נמי מודה לדינא וכמו שאבאר במקומו בדף הסמוך אף לפי גרסתו. אלא דמ"מ כיון דלקמן מיבעיא לן אי עקירת גופו כעקירת חפץ דמי ומשמע דה"ה בהנחה מיבעיא לן ולא איפשטא ומתני' דהכא דקתני או שהוציא ע"כ משום דמתני' מצינן לאוקמי שהניחו ע"ג קרקע כמ"ש התוס' לקמן משום הכי ניחא ליה לרש"י נמי לפרש מתניתין במילתא דפסיקא ודו"ק:

בתוס' בד"ה יציאות השבת כו' הקשה ריב"א כו' והו"ל להתחיל כו' כגון לא יצא החייט במחטו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה כיון דריב"א גופיה משמע ליה דשייך להתחיל בלא יצא החייט א"כ ממילא הוצרך להתחיל בעיקר דין הוצאה וכדמתרץ ר"ת בסוף ומאי קשיא ליה לריב"א ולמאי דפרי' אתי שפיר דריב"א ס"ל דלא קתני הכא במתניתין אלא הוצאות דע"י פשיטת יד וכשיטת התוס' בריש שבועות דהוצאה שלישית שיוצא האדם עם הכלי לא קתני במתני' והיינו כדפרישית דלא איצטריך למיתני דהיינו קרא דאל יצא וקרא דויעבירו וא"כ ממילא דענין לא יצא החייט במחטו לא דמי להך דמתני' אלא להך הוצאה שלישית דלא איצטריך למיתני ושפיר הו"מ להתחיל בלא יצא החייט ואי משום דמהך הוצאה שלישית דפשיטא מקרא דאל יצא אכתי לא שמעינן לאיסורא דחייט במחטו דעיקר החיוב היינו שמא יעמוד דהא לא שכיח שיניח החייט ע"ג קרקע. ועוד דאף אם יניחו מ"מ עקירה לא הוי בשבת אלא ע"י עקירת גופו. וא"כ לא פשיטא לן מהוצאה שלישית דאל יצא שעושה הנחה ממש. אלא דלפ"ז אכתי לבתר דקתני כולה בבא דמתניתין דהכא נמי לא ידעינן אסורא דחייט במחטו דהא מתני' דקתני והוציא מצינן לפרש שהניחו ע"ג קרקע כמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ומש"ה לא ניחא ליה לריב"א לתרץ כן. אבל לר"ת לתירוצו האחרון בסוף הדיבור ניחא ליה בהכי דנהי דמההיא דמתניתין לא מצינן למיפשט דהנחת גופו וידו כשעמד מיקרי הנחה ואיצטריך ליה לרבי למיפשט לרב מסברא מ"מ כיון דרבי גופא דפשיטא ליה הכי סתם המשנה ממילא שפיר מפרשינן המשנה שסתם רבי כפשוטה דנטל מתוכה והוציא דקתני היינו דבמה שהוציא לחוץ חייב דעמד והחפץ בידו מיקרי הנחה וא"כ שפיר דמי ללא יצא החייט והתחיל בזו מה"ט גופא כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה שתים שהן ארבע כן נראה כמו שפירש"י כאן כו' ובשבועות פירש"י כו' עכ"ל. ולענ"ד דאף דלכאורה נראה דברי רש"י כסותרין זה את זה אינן סותרין דאלו ואלו דברי אלקים חיים דהכא דעיקר שבת מפרש רש"י לשון המשנה כפשטה דלפי האמת והמסקנא דשמעתין ודאי לשון המשנה וצורתה נראה כפרש"י כאן כיון דעלה קתני כיצד

העני עומד בחוץ ובע"ה בפנים וא"כ משמע דבפנים וחוץ דקתני ברישא מפרש ואזיל דבפנים היינו הבע"ה ובחוץ היינו העני ולמה נוציא לשון המשנה מפשטיה ועוד דלא שייך להקדים התולדה לאב ועוד דהו"ל למיתני בהדיא שתים שהן ד' דהכנסה וב' שהן ד' דהוצאה אע"כ כפירושו כאן משא"כ בשבועות דלא מפרש רש"י התם אלא במאי דמייתי שם מתניתין דהכא לשקלא וטריא למירמי עליה דהאיך מתניתין דהתם כבשמעתין ולפי שקלא וטריא דשמעתין נראה שהוצרך רש"י לפרש כן דהכי סבר המקשה וכן לשינויא קמא דאי סבר המקשה כפרש"י כאן מאי קשיא ליה דליתני נמי התם תרי בבי בשתים שהן ד' דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני תרי בבי דאע"ג דאי לא הוי קתני אלא סתמא הוי שמעינן שפיר דאיירי בין בהוצאה דעני ובין בהוצאה דעשיר אפ"ה כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא איצטריך למיתנייהו בהדיא כמ"ש התוס' בד"ה פשט משא"כ התם בשבועות לא שייך למיתני תרי בבי בדעני ובדעשיר כיון דבמאי דקתני סתמא תרוייהו בכלל אע"כ דהמקשן סבר בפשיטות דאפילו במתניתין דהכא דעיקר שבת הוא נמי לא שייך לחלק כ"כ בין הוצאה דעני להוצאה דעשיר לעשות מהן תרי בבי לגמרי ומלבד כמה דקדוקים דלא משמע לפרש כן ומש"ה פשיטא ליה למקשה דבפנים וחוץ דקתני בתרי בבי היינו הוצאה והכנסה דשייך לעשות בכ"א מהם בבא בפני עצמו וא"כ מקשה שפיר דאדרבא התם בשבועות דמינקט ואזיל לכולהו כללי דאשכחן בהו שתים שהן ד' וא"כ הו"ל למיתני יציאות שתים שהן ארבע והכנסות שתים שהן ארבע כדקתני הכא ואהא משני הש"ס שפיר בשינויא קמא דהתם אבות קתני בהו שתים שהן ד' דומיא דכל הנך דשבועות ודמראות נגעים דשתים קמייתא אבות נינהו משא"כ בהכנסה לא שייך למיתני התם שתים שהן ארבע כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא הוי דומיא דהנך וכמו שאבאר אי"ה בלשון הגמרא לקמן בענין יותר נכון. נמצינו למדין דלהאי שינויא קמא נמי דקתני שתים שהן ארבע היינו ביציאות לחוד. וא"כ צ"ל דהיינו כפירש"י שם. דהכא נמי במתניתין דידן ניחא לן לפרש חד בבא דשתים שהן ארבע שהן כאותן ששנויין שם דהיינו הוצאות ואידך בבא דשתים שהן ד' בהכנסה דמאי דשייר התם קתני הכא בבא בפני עצמו. וכל זה לשקלא וטריא דשמעתין משא"כ למסקנא דרב פפא ורבא דהכא קתני חיובי ופטורי והתם לא קתני אלא חיובא ולא מפלגינן בין אבות לתולדות א"כ ניחא לן לפרש המשנה דהכא כמו שפירש"י כאן כן נ"ל נכון ליישב לשון רש"י דהכא ודהתם דלא קשיין אהדדי:

מיהו התוס' לא משמע להו לפרש כן כוונת רש"י דלהמקשה ולשינויא קמא מפרשי כפרש"י שם דא"כ מאי כתבו בסוף הדיבור דנראה כמו שפרש"י כאן מדקאמר תדע

דמפרש הכנסה לאלתר ולא קאמר תדע מדנקט בפנים ובחוץ ולמאי דפרישית לא שייך לומר כן דהא למאי דס"ד מעיקרא שפיר הוי משמע ליה בפנים ובחוץ אע"כ דהתוס' לא נחתו להכי אלא דלשונות רש"י סותרים זה את זה והנלענ"ד כתבתי ודו"ק:

ודע שהתוס' בשבועות דף ה' כתבו עוד שני פירושים אחרים במתני' דהכא והמעיין שם ישפוט בצדק שהביאם לכל זה כדי לפרש חד שתים שהן ד' דמתני' דהכא מאותן ששנויים שם ואידך בבא היינו מאי דשייר התם וא"כ מזה סיוע למה שכתבנו בפרש"י דהתם לפי השקלא וטריא דמעיקרא משא"כ למסקנא דשמעתין לא ניחא ליה לפרש כאותן פירושים אחרים שכתבו התוס' שם שהם דוחק גדול ואף שהפירוש האחרון שכתבו שם התוס' דחד בבא היינו דחיובא ואידך בבא דפטורא הוי לגמרי כסדר דמפרש להו תנא דמתני' אפ"ה לא ניחא ליה רש"י לפרש דבפנים היינו קרבן ובחוץ היינו פטור קרבן שהוא דוחק לכך הוכרח רש"י לפרש כפירושו כאן לפי המסקנא. ולענ"ד בירושלמי דשמעתין ובריש פ"ק דשבועות מיבעיא ליה אי כפרש"י כאן או כפירוש האחרון שכתבו שם התוס' דמעיקרא ד' לחיובי ואידך בבא ד' דפטורי אלא שהתוס' בשבועות כתבו דהירושלמי מספקא ליה אי כפירש"י אי כפירוש ריב"א שם ולא ידעתי לפרש כן לשון הירושלמי וצ"ע ודו"ק :

בד"ה פשט בע"ה תימא לר"י אמאי צריך למיתני תרתי כו' ונראה לר"י כו' ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבע"ה ולא דבע"ה מעני עכ"ל. לכאורה עשה דבריהם כדברי נביאות דכיון דלא ידעינן שום טעם לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה איצטריך למיתנייהו א"כ בודאי דכמה מיני ועניני הוצאות הוי מצי למיתני טובא דלא ידעינן חד מאינך ועוד מי גרע מהכנסה דילפינן מהוצאה משום סברא מה לי אפוקי מה לי עיולי כ"ש הכא דאיכא סברא מה לי הוצאה דעני או הוצאה דעשיר ובודאי דלא מצינן לפרש דיש לחלק בין פשיטות יד דעני לפשיטות יד דעשיר דאיכא למימר דשייך יותר לומר דיד בטל לגבי רה"י או לרה"ר וכמו שאני מפרש בפירוש התוס' דפ"ק דשבועות שהביאו ראיה נכונה מדאמרינן לקמן דידו של אדם אינו לא כרה"י ולא כרה"ר אלמא דלכל חד מינייהו איצטריך לאתויי ראיה וכמו שאבאר במקומו בעזה"י אלא דלשון ר"י כאן לא משמע לפרש כן שהרי כתב מדמצרכינן תרי קראי ופשטא דקרא ודאי בהוצאה גמורה איירי ולא על ידי פשיטת יד דשייך בתרי גברי שהאחד עומד בפנים והשני בחוץ ומושיטין זה לזה ואפ"ה בעי תרי קראי לעני ולעשיר ולכאורה היה נ"ל לפרש דהא דבעינן תרי קראי לעני ולעשיר היינו משום דהוצאה דעני והכנסה דידיה הוא לצורך עצמו להביא טרף לביתו והיינו ממש קרא דלוקטי המן שהיו יוצאין עם הכלי ללקוט ולהכניס לביתן. ובכה"ג הוי שפיר מלאכת

מחשבת ואפילו בסדורא דפת מישך שייכא דאע"ג שנגמרו כל מלאכות התבואה בשדה העיקר חסר להכניסו לבית שהוא גמר מלאכה ואפילו למעשרות ותרומה משא"כ הוצאה דבע"ה ליד העני דלא מיקרי כ"כ מלאכת מחשבת לגבי בע"ה שהיציאה אינו לצורך עצמו אלא לסלקה מעליו סד"א דלא ליחייב עליו מש"ה איצטריך אידך קרא דנדבת מלאכת המשכן והיינו הוצאה דבע"ה ליד הגזבר וכדאיתא בירושלמי וכמו שאבאר וכיוצא בזה נ"ל מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב לחלק בין הוצאה דעני שמושך אליו ובין הוצאה דבע"ה שמוציא ממנו ואפשר שנתכוון למה שכתבתי אלא דלפמ"ש הוצאה דעני לעולם חשיבא טפי מהוצאה דבע"ה ואפ"ה לא תקשי א"כ קרא דאל יצא ל"ל דהא אכתי לא נאמרה אידך הוצאה דמשכן ומשו"ה כי אזהיר לשעתא אזהיר ללוקטי המן וכדמסיק ג"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש. אלא דלפ"ז לא אתי שפיר מה שכתב ר"י דעני מדבע"ה נמי לא ידעינן ולפמ"ש אתיא בק"ו ואפשר דאיכא סברא למימר נמי איפכא דהוצאה דבע"ה חשיבא טפי דבמה שנותן ליד העני נגמר מלאכתו ומחשבתו דלא מחסר מידי משא"כ הוצאת העני אכתי מחוסר מעשה שהרי מוציאו ע"מ לחזור ולהכניסו כגון בלוקטי המן שהוציאו הכלי ע"מ ללקוט ולהביאו לביתו. וכה"ג בהכנסת העני דמתני' שמכניס הכלי ע"מ שיתן הבע"ה אוכלין לתוכו ויחזור ויוציאו ואפשר שרוצה העני עוד להביאו לביתו. ונמצא שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה אסור ומש"ה איצטריך קרא כנ"ל אלא דאכתי אין זה כוונת ר"י מדמסקי התוס' דאע"ג דהכנסה דעני הוי במשכן גבי קרשים ואפ"ה ילפינן מינה הכנסה דבע"ה דלא אשכחן גבי קרשים א"כ לענין האי הכנסה דומיא דקרשים דעבודת הלוים לא שייך האי סברא אם לא שנאמר דר"י אית ליה נמי האי סברא דמחלקי תוספות בענין הושטה דעני להושטה דעשיר בפ"ק דשבועות כמ"ש לעיל:

אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא כיון דליציאה דעני ודעשיר ממש שיוצאין עם הכלי נמי איצטריכו תרי קראי וא"כ כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא אכתי כל הני הוצאות דמתניתין שהאדם עומד במקומו ומושיט לחבירו בהושטה בעלמא מנא לן דאסור דהא פשטא דקראי וודאי לאו בהכי איירי וכדאמרינן להדיא בספ"ק דעירובין שהביאו התוס' כאן מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב. והנלע"ד בזה דודאי כולהו אתיין מדרשא דהאי קרא דויעבירו ובהכי אתיא ליה שפיר הא דקתני הנהו בבי דשתים שהן ארבע ומפרשינן בכל מקום דשתים הן אבות דכתיבי בהדיא ואינך אתיין מדרשא וה"נ דכוותיה והיינו לפי מה שמצאתי בירושלמי דשמעתין דהכנסה נמי ילפינן מויעבירו שנמנעו הבעלי בתים להוציא מבתיהן ליתן להגזברים ונמנעו הגזברים ליטול מבע"ה להכניס ללישכה. ונ"ל דעיקר הילפותא מדכתיב ויכלא העם מהביא ולמאי דמסקינן לקמן בפרק הזורק

דלאו משום דשלימו עבידתא הוא דאכריז ונמנעו להביא דאפשר שעדיין היו מתנדבים והולכים ויהיה המותר לבדק הבית כדכתיב והמלאכה היתה דים והותר אלא דהכל היה משום איסור שבת הוצרכו למנוע בע"כ להביא. וא"כ אי ס"ד דאין איסור הוצאה אלא כשעושה כל המלאכה ממש שיוצא עם החפץ ומניחו בר"ה ממש. אם כן אכתי אמאי נמנעו להביא יוציאו מביתם ויתנו ליד הגזבר כמו שהיו עושין סתמא בלא"ה כמ"ש התוספות להדיא לקמן דף ד' ע"ב בד"ה ודילמא הנחה אע"כ דבכהאי גוונא נמי הנחה מקרי אלא דאכתי למה נמנעו יוציאו מביתם למחנה לויה ושם יטלנו הגזבר מידו דבכה"ג הבע"ה פטור דלא עביד הנחה אע"כ דהכנסה נמי אסור ואם כן אם יטול הגזבר מידו ויביאו ללשכה יעבור הגזבר דעביד עקירה והנחה וא"כ ממילא שמעינן דהכנסה נמי אסור ושמעינן נמי דבכה"ג מקרי עקירה במה שנוטלו מיד חבירו. ולפ"ז אתי שפיר הא דמסקינן לקמן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי ובאמת הן עיקר דיני הוצאות דמכילתין דפרק במה אשה כמו שיבואר בעזה"י והא מנ"ל כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא אין לך אלא חדושו ולמאי דפרישית א"ש דהא נמי מויעבירו ילפינן מדהוצרך להכריז בכל מחנה ישראל במהלך י"ב מיל ולא הוי סגי להכריז במחנה לויה לחוד שלא יטלו כלום מידי הבעלי בתים וא"כ מסתמא לא יעשו הנחה שלא לצורך ויחזירו החפצים לבתיהם. אע"כ דאפ"ה ליחייבו כיון שעמדו הוי ליה כהנחת חפץ. ואפשר דמאל יצא דמן נמי ילפינן שפיר שהרי יודע היה משה שלא ימצאו ללקוט ואם כן לא יניחו הכלי על גבי קרקע אלא יחזירום ריקן לביתם אע"כ דאפ"ה הוי הנחה כיון שעמדו מסתמא לפוש כנ"ל ואע"ג דלקמן מיבעיא לן אי עקירת גופו הו"ל כעקירת חפץ וכן בהא דידו של אדם הוי כמקום ארבע ולא פשטינן להו מסברא היינו דודאי אי לא הוי תנינן להנך בהדיא לית לן למפשט מסברא דנפשיה דויכלא העם מהביא היינו דליכא שום צד היתר אלא קרא כפשטיה איירי אבל לבתר דתנינן להו בהדיא לאיסורא שפיר איכא למימר דמסמכינן להו אהאי קרא ודוק היטב:

בא"ד וא"ת כיון דהכנסה היתה במשכן כו' דהזורק ד"א ברה"ר משמע דאי הוי משכחת לה במשכן הוי ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא עכ"ל. עיין בתוס' לקמן בר"פ הזורק שכתבו דבזורק נמי איכא סברא. ולפ"ז בכל עניני הוצאות בין באבות ובין בתולדות כיון דמלאכה גרועה היא לעולם בעינן תרתי סברא דמיא להוצאה דאורייתא ממש ודהוי נמי במשכן. ולפ"ז לא קשיא נמי קושיא השניה דתוס'. ולכאורה בלא"ה נראה פירושם דהתם מוכרח דהא בכל תולדות של כל המלאכות בעינן נמי סברא דמיא לאב דאל"כ לא שייך לקרותן תולדה ואי משום דהוי במשכן א"כ לחשבו לאב בפ"ע אע"כ כדפרישית

דמשום דהוי סברא דדמיא לאב מיקרי תולדה אלא דסברא לחוד לא מהני כיון דמלאכה גמורה היא ואין לך אלא חדושו מש"ה בעינן נמי דהוי במשכן וא"כ מדגלי רחמנא בחדא דמיחשבא בכלל מלאכת המשכן ה"ה להנך דדמיין כנ"ל ואי תקשי אם כן במעביר ד' אמות ברה"ר דמסקינן לקמן דהילכתא גמירי לה ומשמע דליכא סברא א"כ אמאי קרי לה תולדה דהוצאה הו"ל למחשבא לאב בפ"ע אלא שכבר כתב בעל המאור ז"ל דמעביר נמי איכא סברא כיון שכל אדם יש לו ד' אמות הוי ליה רה"י וכשמעביר חוץ לאותן ד' אמות הו"ל כמוציא מרה"י לרה"ר וכמו שאבאר לקמן בעזה"י אלא שהתוס' דהכא לא נחתו להכי ופשיטא להו דבזורק ליכא סברא התם בר"פ הזורק למאי דאכתי לא הוי מסיק מעביר גופא ברה"ר וכמ"ש במקומו בעזה"י אלא כיון דהוי במשכן או כדמסקינן התם דהילכתא גמירי לה ואפ"ה לא הוי אב בפ"ע כיון דדמי מיהא קצת להוצאה והיינו נמי טעמא דמעביר ודו"ק:

בא"ד וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי אצטריך בבמה טומנין וכו' אף ע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא וכו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל שפיר איצטריך בבמה טומנין לומר בהוצאה והכנסה דהוי במשכן דמהוצאה לא ילפינן אלא הוצאה גמורה שהאדם יוצא עם הכלי וכדדייקינן להדיא בספ"ק דעירובין. ומי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב. ואיצטריך למילף ממשכן דקרשים הוי הוצאה ע"י פשיטת יד לחוד וממילא שמעינן דאין לחלק והוי נמי בכלל הוצאה אלא דנראה מזה דהתוס' בכל הדיבור לא נחתו לחלק בין הוצאה גמורה להוצאה דפשיטת יד אלא דבכל חדא מינייהו יש לחלק בין דעני לעשיר כדפרי' בכוונת ר"י ודוק היטב:

ועוד יש ליישב קושיית התוס' דהכא דאי לאו הא דאמרינן בבמה טומנין דהוצאה הוי במשכן אלא מקרא דויעבירו או אל יצא אכתי לא הוי שמעינן מיתה וחיוב חטאת וכרת ודהוצאה מלאכה גמורה היא והוי אמרינן דללאו יצאה אבל מדאשכחן נמי במשכן הוי בכלל כל המלאכות שנסמכו במשכן וכדפרישית לעיל אלא דאיכא למימר דבלא"ה ידעינן מיתה וכרת בהוצאה מדאיצטריך למעוטי זה עוקר וזה מניח כדפרישית נמי לעיל ודוק היטב:

בד"ה שבועות שתים וכו' וא"ת וגבי שבת אמאי קתני שתים שהן ד' ותו לא ליתני נמי מושיט ומעביר כו' עכ"ל. נראה דאמתניתין דהכא לא מצי לאקשויי הכי דודאי לא קתני אלא הוצאה והכנסה דמפרש להו בהדיא דשייך בהו שתים שהן ד' בפנים וכן בחוץ בהאי גוונא גופא וכ"ש אם נפרש כפי' רש"י בשבועות דבפנים היינו הכנסה ובחוץ היינו הוצאה וא"כ לא שייך למיתני מושיט ומעביר דלא שייך בהו הני חלוקים אלא דעיקר

קושייתם אמתני' דשבועות דקתני שתים שהן ארבע סתמא ולא מפרש להו וא"כ קשיא להו שפיר דלא שייך כלל האי לישנא דשתים שהן ד' כיון דאיכא נמי מושיט ומעביר ואמאי סמך התנא לסתום דבריו דאכתי לא ידעינן אותן שתים שהוסיפו מאי נינהו אי הכנסות או מושיט ומעביר והו"ל למיתני בהדיא שתים שהן שש ועי"ל דבמתניתין דהכא א"ל דהנהו דפשיטא לן לא קחשיב כלל כמ"ש התוס' לענין אזרוק ולא אזרוק ולא קתני הכא אלא הנך הוצאות והכנסות דלא מפרשן כלל ואשמעינן כמה חדושי דינים כמ"ש התוס' בד"ה יציאות. וכן נראה באמת לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת דהנך פשט יד דמתניתין לאו בעיקר הוצאה שהוא אב איירי אלא מושיט קרי להו והוי תולדה ע"ש במגיד משנה ובזה נתיישב קושית הרמ"ך שם שהביא הכסף משנה ע"ש והיינו דלמאי דפרישית לא איירי הרמב"ם ממושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דריש פ' הזורק אלא ממושיט דפשיטת יד דמתני' דהכא מרה"י לרה"ר או איפכא נקטינן מיהא מלשון הרב המגיד דהנך דמתני' לאו אבות נינהו וכיון דלא איירי מתני' מעיקר הוצאה כ"ש דלא שייך להקשות ליתני נמי מושיט ומעביר אלא דעיקר קושיית התוספות אמתניתין דשבועות דקתני אבות ותולדות דומיא דאינך אם כן מקשה שפיר תולדות טובא נינהו דאיכא נמי מושיט ומעביר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף ב:

בגמרא ומ"ש התם דקתני שתים שהן ד' ותו לא ולכאורה יש לתמוה מעיקרא מאי קא קשיא להו דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני חיובי ופטורי אבל אסור משא"כ התם הא לא קתני בכולהו בבא אלא חיובי לחוד וכדמסקינן התם לענין שבועות וידיעות דבכולהו בעינן דומיא דמראות נגעים ואפילו בלא דומיא נראה סברא גדולה דלא שייך למיתני התם אלא מילי דחיובא מדאורייתא דפטורי טובא איכא וכ"ש דקשי' יותר בסוגיא דשבועות דלבתר דדייק הש"ס טובא במילי דשבועות וידיעות דמתוקמי דוקא כולהו לחיובא ואפ"ה פריך בתר הכי ביציאות השבת מ"ש. ולכאורה היה נראה לי בזה דודאי מעיקרא הוי ס"ד דה"נ במתני' דידן לא שייך למיחשב פטורי דטובא איכא כגון בכרמלית וחצי שיעור ומלאכה שא"צ לגופה והרבה כיוצא באלו וכמו שאבאר עוד לקמן בשמעתין. ועוד דאפילו בהנהו דקתני הא מקשה בסמוך תרתי סרי הויין מכל זה סבר המקשה דהכא נמי לא תני אלא כולהו לחיובא והכי קאמר דשתים כתיבי להדיא בפנים והיינו הוצאה והכנסה גמורה שיוצא האדם עם הכלי והן ד' דעני ודעשיר או להיפך שתי הוצאות דעני ודעשיר שהן ד' עם הכנסות. ועוד שתים שהן

ד' בהוצאה והכנסה דע"י פשיטת יד שהן נמי ד' דעני ודעשיר וכנ"ל בסברת ר"י וכסברת התוס' דשבועות ובהכי הוי שפיר נמי לישנא דמתני' דשייך עיקר הוצאות והכנסות גמורים דלא איצטריך למיתנייהו בפרטות ולא פרט התנא אלא אותן שהוסיפו לחיוב ויש בהן חידוש והיינו דע"י פשיטות יד:

נמצא דלפ"ז דבהני תרי בבי דרישא דקתני חייב של כל עניני שתים שהן ד' דפנים ודחוץ כולהו לחיובא ואינך בבי דקתני בתר הכי דשניהם פטורין לאו אשתים שהן ד' קאי אלא דיני שבת דפטורי אבל אסור נקיטי ואזיל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר דהתם בשבועות אדרבא טפי שייך למיתני כל שתי' שהן ד' דמשכחת לחיובא וא"כ הו"ל למיתני שתים שהן ד' בפנים דהכנסה ושתים שהן ד' בהוצאה וע"ז משני שפיר דהתם לא קתני ושתים שהן ד' בהכנסה כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא קתני שתים אלא אותן שהן אבות דומיא דאינך ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוס' לענין מראות נגעים דנהי דקתני תולדות היינו בשהן ד' אבל בשתים לעולם לא תני אלא אבות. וע"ז מקשה הש"ס אבות מאי ניהו יציאות תרי הוויין והיינו דמקשה ממ"נ אי קחשיב הנך הוצאות דע"י פשיטת יד אע"ג דהוי תולדות א"כ הכנסה נמי הו"ל למתני ולא שייך שהן ד' הא טפי הוויין דאע"ג דס"ד דהכנסה לאו הוצאה מיקרי מ"מ לא שייך למיתני כהאי לישנא דיציאות ולומר שהן ד' כיון דלקושטא דמלתא טפי הוויין ואי הנך דע"י פשיטת יד חשיבי כמו אבות כיון דמסברא דמיין להוצאות א"כ הכנסות נמי אבות מקרי דהא דמי לגמרי להוצאה כדאמרי בר"פ הזורק מה לי עיולי מה לי אפוקי וכו' דאתא שפיר טפי לפמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל דהנך דמתני' נמי לאו יציאות מיקרי אלא מושיט וא"כ כל כמה דלא ס"ד דעקירת חפץ הוצאה קרי ליה נמי לא הוי בכלל יציאות. ועוד דעכ"פ הוצאות הו"ל למיתני דיציאות משמע שהאדם יוצא עם הכלי כמ"ש התוס' לעיל. וע"ז מסיק ואזיל וכ"ת מהן לחיוב מהן לפטור והיינו יציאות גמורים דעני ודעשיר שהן ד' שאינו עושה אלא עקירה או הנחה. כגון שיצא מרה"י לרה"ר עם הכלי ובא אחד ונטלו ממנו או שלא עמד לפוש או שלא הניחו ע"ג מקום ד' וכן בעקירות כן נ"ל נכון ליישב סוגיית הש"ס אלא דמלשון רש"י ותוס' לא משמע כן:

בפרש"י בד"ה מהן לחיוב ומהן לפטור כו' וכגון פשט העני כו' הרי פטור שני של הוצאה שהוא אסור כו' עכ"ל ובנסחאות הש"ס חדשים מקרוב באו בדפוס פ"פ דמיין כתוב נוסחא דספרים אחרים הרי פטור שני של הוצאה של עני שהוא אסור עכ"ל. ולענ"ד נראה ברור שזו הנוסחא אמיתית ולכן כתבו התוס' בד"ה וכ"ת דרש"י לא פי' כאן לפי שיטתו. ולפ"ז בחנם כתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שדברי התוס' הג"ה הוא ולא מלשון התוס'

ויותר מזה נ"ל דאף לפי כל הנסחאות הישנות דלא גרסי בלשון רש"י של עני אפ"ה צריך לפרש כן בדבריו מדכתב לעיל בזה הדיבור הרי פטור של בע"ה והכא לא כתב כן אלא הרי פטור שני של הוצאה סתמא ואדרבא הכי הוי צריך לפרש טפי הרי הוצאה שניה דפטור של בע"ה כיון דבפשט העני קמיירי ועלה קתני ונתן בע"ה לתוכו והוציא הרי דעל העני קתני והוציא והו"ל לרש"י לפרש דאפ"ה אבע"ה קאי אע"כ דקושטא דמילתא אעני קאי אלא דרש"י לשיטתו במשנתינו דבמה שהוציא העני ידו מלאה והוציאה אכתי לא הוי הנחה עד שיניחו ברה"ר וכמו שפירשתי שם בדבריו דבענין אחר לא מחייב חטאת משא"כ לענין איסורא ודאי יפה כתב רש"י כאן דלכתחלה אסור לעני להוציא ידו מלאה מפנים לחוץ כדמסקינן לקמן דף הסמוך במימרא דאביי גבי ידו של אדם הוי ככרמלית היכא דאיכא למיחש דלמא שדי לה ויעשה הנחה ברה"ר וע"ש בפרש"י בד"ה מבעוד יום דמשמע להדיא דאסור להחזיר ידו אפילו בכה"ג וכמו שאבאר לקמן והיינו נמי מהטעם שכתב רש"י כאן דלמא אתי למיעבד הנחה גמורה ברה"ר על עקירתו דאע"ג דלאו עקירה גמורה מיקרי כיון שנתן הבע"ה לידו מ"מ מיקרי מיהא עקירה דאיסורא שעקר החפץ ממקומו מבפנים לחוץ. וזה ממש כפי' ריב"א לקמן בד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת דהיינו בכה"ג שזה עיקר האיסור דאתי לידי חיוב חטאת כיון שעושה כמעט כל המלאכה ולא חיסר אלא מעט ואף ע"ג דלשיטת רש"י דבמה שהוציאה לחוץ לא מקרי הנחה עד שיניח ברה"ר וא"כ כיון דאפילו אם יניח ברה"ר נמי לא אתי לידי חיוב חטאת דהא לא עביד עקירה גמורה וא"כ הו"ל גזירה לגזירה דגזרינן שמא יעשה הנחה גמורה דהו"ל חצי עיקר המלאכה אפ"ה אסור לכתחילה דע"כ גזרינן בכה"ג אפילו גזירה לגזירה כדמוכח להדיא לקמן בדף הסמוך מלשון רש"י בד"ה מבעוד יום וכמו שאבאר במקומו בעזה"י ושם מייתי רש"י ראיה מפטור אבל אסור דמתניתין והיינו ע"כ כדפרישית. ואע"ג דלכאורה נראה דוחק לפרש כן בל' רש"י שכתב דלמא אתי למיעבד הנחה על עקירתו דמשמע דבעקירה גמורה דאיסורא איירי דהיינו עקירות בע"ה מ"מ כד מעיינינן בה נראה איפכא דאדרבא עקירה דבע"ה לא מיקרי עקירה גמורה דלא עביד אלא טילטול שעומד ברה"י ומטלטל ברה"י וכמו שהקשו התוס' לקמן בד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת על פירש"י שם וכתב' דהעיקר כפי' ריב"א. ועוד דאם נפרש כוונת רש"י כאן על עקירות בע"ה א"כ היאך שייך לומר דלמא אתי למיעבד הנחה על עקירתו דהא לקושטא דמלתא כבר עשה הנחה ועקירה דהתירא ומכיון שנתנו ליד העני תו לא אתי למעבד הנחה דאיסורא בר"ה אם לא שיחזור ויטלנו מיד העני ויעשה עקירה והנחה אחרת ואין זה במשמע לשון רש"י אלא דעיקר החששא לפ"ז בבע"ה היינו דלמא אתי למיעבד בפעם

אחר עקירה והנחה גמורה ברה"ר והכי הו"ל לרש"י לפרש דילמא אתי למיעבד עקירה והנחה גמורה ברה"ר משא"כ לשון על עקירתו משמע דאעקירה שעשה כבר קאי דיעשה הנחה אע"כ כדפרישית דאעני קאי וכנוסחאות החדשות דספרים אחרים דמסייע' לי כן נ"ל בכוונת רש"י ולפ"ז יפה כתבו התוספות דכאן מפרש רש"י כפי' ריב"א דלקמן ולפי שיטת רש"י דלקמן הו"ל לפרש שתים לפטור בעקירות דבע"ה:

אלא דלענ"ד נראה עוד בכוונת רש"י כאן שהוכרח לפרש כן דנהי דלקמן מפר' בענין אחר היינו משום דלישנא דגמרא דקאמר פטורי דאתי לידי חיוב חטאת הכי משמע ליה דאתחלת המלאכה קאי והיינו לענין פטורי דמתניתין דידן משא"כ הכא דאמתניתין דשבועות קאי דבעי למימר דקתני שתים שהן ד' מהן לחיוב ומהן לפטור א"א לפרש כדלקמן דשתים לפטור היינו עקירות דבע"ה דא"כ לא הוי דומיא דמראות נגעים ושבועות וידיעות שהן ארבע שהוסיפו חכמים על שתים המפורשות כעין אבות ותולדות בכולהו הוי חדא לחדא וחדא לחדא דוק ותמצא משא"כ הכא כיון דשתים היינו הוצאה דעני והוצאה דעשיר לית לן למימר דשהן ארבע דהיינו שתים שהוסיפו היינו בשל עשיר לחוד דהיינו בע"ה דא"כ הו"ל תרתי לחדא ולאידך עיקר הוצאה דעני לא קתני מינה כלום בשהן ארבע ולא הוי דומיא דהנך:

ועוד דלא שייך כלל למיקרי נתינה דבע"ה לעני ברשות היחיד בלשון יציאות דהא לא הוציא כלום ועקירות הו"ל למתני ועוד דבשלמא במתניתין דידן דקתני לכולהו פרטי בהדיא דשניהן פטורין אבל אסור נשמע זה כמו זה אלא דלחושבנא בעלמא אמרינן לקמן דלא קחשיב אלא הנך דאתו לידי חיוב חטאת שפיר מצינן לפרש כפרש"י לקמן דאתחלת המעשה קאי משא"כ בשבועות דלא קתני אלא שתים שהן ארבע גרידא ועיקר כוונת התנא למיתני נמי דפטורי אע"ג דטובא איכא ועוד דלא הוי דומיא דהנך אע"כ דאכתי דמיין לענין איסורא וא"כ דעיקר כוונת התנא לאיסורא אמאי סמך לומר שהן ד' סתמא אדבע"ה טפי מדעני דהא לא איירי מחיוב חטאת כלל אלא מאיסור גרידא ואדרבא דעני טפי במשמע כדפרי' אע"כ הוכרח רש"י לפרש כאן דקושטא דמלתא הכי הוא דלמאי דס"ד דמתניתין דשבועות קתני שתים לחיוב ושתים לפטור ע"כ היינו כפי' ריב"א לקמן דלא קחשיב אלא חדא הוצאה לפטור אבל אסור בבע"ה שעושה כל המעשה בחסרון מעט וחדא הוצאה כהנ"ל בעני דהנך הויין שפיר בכלל יציאות שמוציאין החפץ ממקומו משא"כ אינך לא הויין יציאות דלא עביד אלא טלטול בעלמא ולא אסירי מטעם הוצאה מרה"י לרה"ר כלל אלא משום דידו של אדם הוי ככרמלית וכמו שאבאר לקמן בעזה"י כן נ"ל נכון ודוק היטב ותו לא מידי:

בגמ' והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא כו' ולפי מאי דמשמע מלשון הרמב"ם בפי' המשניות שכתבתי לעיל דהנהו פטורי דמתניתין היינו ממיתה וכרת וחטאת אבל לעולם חייב מלקות משמע לכאורה כדפרישית לעיל במשנתינו דלא ממעטינן זה עוקר וזה מניח אלא מקרא דאיירי בחיוב חטאת מבעשותה דמייתי הש"ס לקמן בשמעתין אבל לעולם איסור לאו איכא א"כ לא הוי מקשה הש"ס הכא מידי דהא הוי שפיר דומיא דמראות נגעים דכולה לחיובא לענין מלקות וכדמוקי הש"ס להדיא התם בשבועות לחדא אוקימתא דכולהו מתני' לענין מלקות איירי ומסיק הש"ס שם דיציאות השבת נמי למלקות איירי דמתני' כרבי ישמעאל דלאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו:

והנראה מזה דמ"ש הרמב"ם ז"ל דאיכא חיוב מלקות לאו מלקות גמור איירי אלא מכות מרדות מדרבנן כמו שמבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בהלכות שבת והיינו מטעמא דפרישית לעיל דאף על גב דהוצאה מקרא דויעבירו ילפינן או מאל יצא אפ"ה ע"כ הוי בכלל כל העושה מלאכה יומת דאל"כ לא ידעינן מיתה וחטאת בהוצאה וכיון דהוצאה בכלל מלאכה היא ואפ"ה ממעט קרא זה עוקר וזה מניח מחטאת ע"כ דלאו מלאכה היא דלא מיקרי הוצאה כלל אע"ג דהוי במשכן כמ"ש התוס' לקמן וא"כ ממילא דליכא נמי מלקות דאורייתא ומקשה הש"ס שפיר והא דומיא דמראות נגעים דכולהו לחיובא דאורייתא קתני כנ"ל ודו"ק:

שם אלא אמר רב פפא הכא דעיקר שבת הוא תני חיובי ופטורי. וקשיא לי א"כ אמאי קתני שתים שהן ד' האיכא טובא כגון כרמלית והוצאה במלאכה שא"צ לגופה והרבה כיוצא באלו דבכולהו פטור אבל אסור ושייך בהו נמי מכות מרדות מדרבנן כמבואר להדיא בלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת. תו קשיא לי דלפ"ז בכולהו מלאכות שבת מצי למיתני שתים שהן ד' דהא כל אב מלאכה יש לו תולדה והוי שתים לחיובא ושתים לפטור בשנים שעשאוה דפטורי אבל אסורי:

מיהו למה שפירשו התוס' בשבועות דף ה' דשתים שהן ד' בפנים היינו לחיוב קרבן ובחוץ היינו פטור אבל אסור הוי אתי שפיר אלא דלפרש"י ותוס' דשמעתין קשה אלא דאפ"ה איכא למימר דלא קתני במתני' אלא הנהו דשייך בהו שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ ואע"ג דלעיקר דינא איכא פטורי טובא אפ"ה לא קתני אלא הנהו דשייך בהו האי לישנא שתים שהן ד' וכמו שאבאר בלשון התוס' בסמוך:

בתוס' בד"ה התם דלאו עיקר שבת כו' וגם המקשה לא הקשה כו' אלא פריך דליתני הכא שתים שהן ד' ותו לא עכ"ל. וכתבו בשם מהרש"א ז"ל שהוא גליון. ולענ"ד נראה

ליישב דבריהם דאע"ג דהכא דעיקר שבת פשיטא דאיצטריך למיתני כולהו דיני דפטור אבל אסור אכתי לא שייך למיתנייהו בהאי לישנא דשתים שהן ד' דלא אשכחן כי האי לישנא בכולה תלמודא אלא בהנך דקתני בפ"ק דשבועות והיינו היכא דכולהו לחיובא אלא דשתים מפורשים בהדיא ואינך משום ילפותא וע"ז משני הש"ס דכיון דהכא עיקר שבת ואיצטריך למיתנייהו בהאי מתניתי' גופא מש"ה מסיק לה נמי בלשון שתים שהן ד' כדקתני רישא כן נ"ל ואין צורך להגיה הספרים וק"ל:

בד"ה מי לא עסקינן כו' וא"ת מ"ש דתני תולדה דהוצאה כו' עכ"ל. ובחידושי הרשב"א כתב בשם הרמב"ן ז"ל דלרב פפא דהכא אין ה"נ דהכנסה לאו תולדה דהוצאה היא אלא הוי אב. כוונתו כיון דהוי לגמרי במשכן בהאי ענינא דהוצאה ואפ"ה לא שייך למנותן בשתים כיון דחדא מלתא היא. והא דמסקינן בר"פ הזורק דהכנסה תולדה היינו דלא כרב פפא ע"ש:

דף ג.

בתוס' בד"ה בבא דרישא כו' וא"ת והא עבר אלפני עור כו' וי"ל דמיירי בעכו"ם כו' עכ"ל. ועיין בלשון הרא"ש שהקשה על זה דמתניתין ע"כ לא איירי בעכו"ם ומסיק דמתני' לא איירי אלא באיסורי שבת ולא באיסור דלפני עור ע"ש. ולענ"ד דהתוס' נמי מסקו אדעתייהו האי תירוצא דהרא"ש ז"ל לענין לישנא דמתני' אלא דאכתי קשיא להו לישנא דגמרא דקרי לה פטור ומותר דמשמע דמותר לגמרי ואהא מסקו שפיר דאין ה"נ דזימנין דמותר לגמרי כגון בחפץ של עכו"ם כנ"ל וק"ל:

בד"ה פטורי דאתא לידי חיוב חטאת. עיין במהרש"א ובעיקר פי' ריב"א אבאר לקמן גבי בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה כרמלית עי' עליו:

בד"ה שניהם פטורין כו' אינו קאי אמתניתין כו' עס"ה. וכתב מהרש"א ז"ל והא דלא מקשה באמת אמתניתין היינו משום דמצי למימר דאין ה"נ דשניהם פטורין לא קאי אלא אעקירה דעני ועקירה דבע"ה וכ"כ בחידושי מהר"י טראני וזה דוחק גדול. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב דאפשיטות לשון דמתני' גופא דקתני שניהם פטורין לא מצי להקשות דאיכא למימר דמתני' במזיד איירי וחייבין ופטורין היינו לענין מיתה ומלקות ובהא הוי ידע שפיר שאין שום סברא לחייב לכל אחד מיתה או מלקות כיון שלא עשה מלאכה שלימה וכ"ש דלא שייך לומר שיתחייבו לחצאין דלא שייך במיתה ובמלקות נמי קי"ל דאין משלשין במכות משא"כ מדמסיק פטורי דאתא לידי חיוב חטאת קחשיב משמע דמתניתין איירי בשוגג ולענין חטאת ואהא מקשה שפיר אמאי שניהם פטורים

והא אתעביד מלאכה מבינייהו וא"כ יביאו שניהם קרבן אחד ואהא מייתי שפיר ברייתא דרבי והיינו כגירסת כל הספרים שכתבו התוס' דגרסינן תרווייהו העושה כולה ולא העושה מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשאוה פטורין והיינו כדפרישית בשנים ועשאוה פטורין היא עיקר שנויא דגמר' שאין לומר דשנים יביאו קרבן אחד והיינו מדילפינן לקמן בפרק המצניע מנפש אחת בעשותה אלא דמייתי נמי אגב גררא דאין לומר ג"כ שכ"א יביא קרבן וילפי' נמי שפיר מבעשותה דאפי' זה יכול וזה יכול פטורין כ"ש היכא שכל אחד לא עשה מלאכה שלימה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י לולי שהתוס' לא כתבו כן ועיין בסמוך:

בא"ד אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שע"י נגמרה המלאכה עכ"ל. לכאורה היה נ"ל דלפ"ז עיקר הקושיא אהאי בבא שבע"ה נתן לידו של עני והוציא העני דא"כ עשה העני עיקר המלאכה ונגמרה על ידו משא"כ היכא שפשט בע"ה את ידו לחוץ עם החפץ ונטל העני ממנו בחוץ אין סברא לחייבו דטלטול בעלמא עביד שעומד ברה"ר ומטלטל ברה"ר וא"כ מהיכא תיתי ליחייב דאצטריך למעוטי כמו שכתב ר"י ז"ל שהקשה על פירש"י לענין עקירות בדיבור הקודם. אלא מסתימת לשון התוספות נראה דבכל ענין קשיא להו שיתחייב האחרון כיון שנגמר על ידו הנחת החפץ ממקום למקום דמי קצת לאחד על האריג או למי שכתב אות אחת והשלים השם דחייב לרבי אליעזר ואע"ג דרבנן פליגי עליו היינו נמי לבתר דקי"ל דרשה דבעשותה דבעינן העושה את כולה אבל לסברת המקשה הוי סבר דבכל ענין יש לחייב האחרון שגומר העשייה וקרינן ביה בעשות'. עוד נ"ל דסברת המקשה דכיון דכתיב מאחת מהנה משמע דעושה מקצתה נמי חייב כדדרשינן אחת מאחת ואע"ג דדרשינן ליה לענין שם משמעון דוקא היינו לבתר דקים לן מיעוטא דבעשותה אבל מעיקרא הוי סבר דאחת מאחת משמע דאפי' במקצתה מחייב האחרון ועיין בפרק הבונה ותמצא שיש מקום לדברי אלה לפי לשון הברייתא שם. והשתא דאתינן להכא נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א דלעיל דאף לפירוש התוס' לא מצי להקשות אמתניתין שיתחייב האחרון דאי מפרשינן למתני' לענין מלקות ומיתה כדפרישית אין שום סברא לחייב האחרון דהא ועשה מאחת מהנה לא קאי אמזיד ואדרבא במזיד כתיב כל העושה מלאכה יומת דמשמע מלאכה שלימה וכן לענין מלקות כתיב לא תעשה כל מלאכה דמשמע כולה ולא מקצתה אלא דוקא לבתר דמסיק הש"ס דמתני' לענין חטאת איירי מקשה שפיר שיתחייב האחרון דקרינן ביה ועשה מאחת מהנה דמשמע מקצת המלאכה ואית לן למימר דגזירת הכתוב הוא דלענין קרבן יתחייב

אפילו במקצת מלאכה והיינו מי שגמרה דהוי דומיא דאחת וכדאיתא בפרק הבונה. כן נראה לי נכון ודוק היטב:

בד"ה בעשותה כו' אך קשה דבפרק המצניע משמע כו' נפקא מנפש או מאחת כו' עכ"ל. ולא ידענא מהיכא פסיקא להו הכי דהא למאי דמסקינן התם דלרבי מאיר תרי מיעוטי דנפש א' חדא ובעשותה תרתי כפרש"י שם וא"כ אפשר דלר"מ מסתבר יותר לאוקמי מיעוטא דאחת ליחיד שעושה בהוראת ב"ד ומיעוטא דבעשותה למעט זה עוקר וזה מניח דהכי משמע העושה כולה ולא מקצתה וכ"ש לפירוש התוספות בדיבור הקודם דעיקר הילפותא למעט דלא נימא שהאחרון לחוד חייב וקמ"ל דלא וא"כ לא שייך למעט הא מלתא מאחת דהא באמת אתי קרא למעט דאפילו נפש אחת נמי לא לחייב כיון שלא עשה אלא מקצתה והיינו ממיעוטא דבעשותה ואפשר דעיקר דיוקא דהתוס' מדנקיט התם זה עוקר וזה מניח ברישא משמע דמקרא קמא ממעט לה ולא מבעשותה דכתיב בסוף ובאמת משום הא לא איריא דאפילו אי נימא דאי לא הוי כתיב אלא חד מיעוטא הוי מוקמינן לה טפי לזה עוקר וזה מניח מ"מ השתא דכתיבי כולהו מסתבר טפי לאוקמי מיעוטא דזה עוקר מבעשותה כדפרישית ודו"ק:

מיהו למאי דפרישית לעיל בלא"ה אתי שפיר דזה עוקר וזה מניח דהתם היינו שלא נאמר דעקירה לחוד והנחה לחוד מיקרי מלאכה משא"כ הכא שלא בא אלא דלא תימא דניחייבו תרווייהו קרבן א' מייתי שפיר מבעשותה ודו"ק:

בגמרא בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו כו' ולכאורה האי איבעיא נמי לא שייך הכא אלא לקמן אפיסקא דפשט העני דלקמן בעיקר דיני עקירה והנחה משא"כ הכא דכולה שקלא וטריא דלעיל לא איירי אלא במנינא דשתים שהן ד' דחיובי ופטורי וכמו שדקדקו התוספת בד"ה שניהם פטורין ונ"ל דהכא נמי אשקלא וטריא דלעיל קאי דלבתר דיליף רבי בטעמא דמתניתין דממעטינן זה עוקר וזה מניח מקרא דבעשותה ומשמע דאי לאו מיעוטא דקרא הו"א דאפילו בידו הוי שייך חיובא בכה"ג אלא דקרא ממעט לה אם כן שפיר בעא מיניה רב מרבי אי ממעטינן נמי מהאי קרא בכה"ג דהטעינו חבירו דכיון שהטעינו חבירו לא קרינן ביה באידך בעשותה דהא נמי עושה מקצתה מיקרי או דלמא כיון דעקירת גופו עדיף מעקירת ידו מוקמינן לקרא בדדמי דוקא לענין עקירת ידו אמרינן דמקרי אידך עושה מקצתו משא"כ בעקירת גופו. משא"כ בלא ברייתא דרבי דהו"א דמסברא ממעטינן דכיון דהוצאה מלאכה גרועה היא לא מחייב אלא בעקירה והנחה גמורה דחפץ גופא ממש לא הוי שייך האי איבעיא דרב כן נ"ל:

בתוס' בד"ה עקירת גופו כו' נראה לר"י דה"נ מצי למיבעיא לענין הנחה כו' עכ"ל. ואף על גב דלקמן לענין דבעינן עקירה מע"ג מקום ארבעה משמע דלענין הנחה שייך לחייב יותר כדמקשה הש"ס שם ודלמא הנחה הוא דלא בעי אלא דהתוספת לשיטתייהו שכתבו שם דהיינו משום דהנחה מסתמא כן היה במשכן או משום דכתיב אל יצא איש ממקומו דקאי אעקירה משא"כ הכא לא שייך לומר כן דאדרבה אי אמרינן דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי כ"ש בהנחה דמדכתיב אל יצא איש ממקומו ולא כתיב אל יוציא משמע קצת דאיציאות איש נמי קפיד דיציאתו ממקומו הוי כעקירת החפץ ואפ"ה מיבעיא ליה כ"ש דבהנחה שייך האי איבעיא כנ"ל וק"ל:

אחר זה מצאתי בתוספת ישנים שכתבו להדיא בשם רשב"א דלענין הנחה פשיטא ליה דהנחת גופו כהנחת חפץ דמי ועמ"ש בזה דף ה' ע"ב:

בא"**ד** וממתניתין דקתני או שנטל כו' דאיכא לאוקמי שהניחו ע"ג קרקע עכ"ל. וכבר כתבתי בלשון משנתינו בפרש"י ד"ה פשט העני ובד"ה או שנטל דמלשון רש"י שם משמע דלקושטא דמילתא איירי מתניתין שהניחו העני בר"ה והיינו לפי שיטתו וגרסתו כאן דידו לא נייח וא"כ לא מקרי הנחה. ועי"ל דאפילו לאידך גירסא נמי סבר רש"י דהא דהנחת גופו מהני היינו במהלך ולבסוף עמד משא"כ בידו דמתניתין שעמד מתחלה ועד סוף לא הוי הנחה ומש"ה מפרש במתני' שחזר והניחו אבל התוס' לשיטתייהו וגירסתם בדיבור הסמוך דגרסינן ידו בתר גופו גרירא וא"כ לקושטא דמלתא היכא דידו וגופו ברשות א' הוי הנחת ידו ועמידתו נמי כהנחת חפץ אלא דאפ"ה כתבו כאן שפיר דלמאי דמיבעיא ליה לרב היינו משום דאפשר לאוקמי מתניתין בהכי שחזר והניחו וק"ל:

בא"**ד** וא"ת אמאי לא פשיט ממתניתין דלא יצא החייט כו' עד סוף הדיבור. נראה דקושיתם ותירוצם דוקא לפירושם הקודם דלענין הנחה נמי מיבעיא ליה וא"כ מקשי שפיר דליפשוט ממתני דלא יצא החייט דקס"ד דלא שייך לגזור בכה"ג שמא יטול המחט ממקום הנחתו ממש ויצא לרה"ר ויניח המחט ברה"ר דהוא מלתא דלא שכיח כלל שיניח המחט ברה"ר משא"כ אי הוי אמרי' דבהנחה פשיטא ליה דכשעמד ברה"ר הוי הנחת גופו כהנחת חפץ ולא מבעיא ליה אלא לענין עקירה תו לא שייך להקשות דלפשוט ממתניתין דלא יצא החייט דודאי פשיטא להו דיש לומר דאפילו משום איסור עקירה דרבנן שייך לגזור דלא יצא כדשקיל וטרי הש"ס טובא לקמן בסוגיא דלא יצא החייט איירי אפילו משום איסור דרבנן כגון שתחובה בבגדו ע"ש ואע"ג דהתם אליבא דאביי קיימינן מ"מ איכא למימר דרבא נמי מודה בהאי דהכא דלא חשיב גזירה לגזירה כיון דשכיח טובא שנוטל החייט המחט ממקום הנחתו ולא פלוג רבנן אבל מהנחה

דלא שכיח כלל מקשו שפיר ומתרצין דאפ"ה סבר רב דאיכא למימר דלא פלוג רבנן כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא כו' ורש"י פירש כו' משמע אפילו הוא וידו במקום א' כו' ואין נראה כו' עכ"ל. ולכאורה מלשון הברייתא דבסמוך דתניא היה טעון אוכלין ומשקין מבע"י והוציאן משחשיכה חייב לפי שאין דומה לידו משמע קצת כי האי פירושא דאפילו ברשות אחד דומיא דהיה טעון נמי קתני לפי שאין דומה לידו דבידו כה"ג פטור דעקירת ידו לאו כעקירת חפץ דמי ומה שהקשו התוספת ממשנתינו אפשר דלסברא זו אמרינן דלענין הנחה שאני דהנחה בידו ודאי מקרי הנחה מטעם שכתבו התוספת לקמן דמסתמא כך היה במשכן שהיה נותן ליד הגזבר משא"כ לענין עקירה לעולם עקירה חשובה בעינן ועקירת ידו לעולם דלא הוי עקירה ולפ"ז קתני שפיר בברייתא לפי שאין דומה לידו והיינו דאפילו בכה"ג גופא שנתן חבירו לידו או אף שנשאר ביד עצמו מבעוד יום נמי פטור דלא מקרי עקירה ודוקא עקירת גופו הוי שפיר עקירה כן נ"ל אח"ז מצאתי להדיא בתוספת ישנים שכתבו בשם הרשב"א ז"ל דלענין הנחה לא קמיבעיא ליה לרב והיינו כדפרישית ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדולים בעזה"י לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף ג:

בגמרא א"ל רב חייא לרב בר פחתי לאו אמינא לך כי קאי רבי כו' השתא מיהא שפיר משני לך כו'. ויש לתמוה כיון דשפיר משני ליה א"כ מאי קאמר ליה לאו אמינא לך הא קמן דאע"ג דקאי רבי במס' אחריתא אפ"ה שפיר משני ליה. ועוד דמעיקרא קאמר דמשני לך שינוייא דלאו שינוייא הוא ולבתר הכי קאמר שפיר משני לך דתניא ומאי אולמא האי דברייתא טפי מדרבי גופא דתנא רבה הוא ואדרבא בעלמא אמרינן רבי לא שנה ר' חייא מנ"ל. ולענ"ד יש ליישב לפי הגירסא דגרסינן מ"ט גופו נייח ידו לא נייח וא"כ אם נאמר דרבי גופא קאמר לה בהאי לישנא אתי שפיר דקאמר רב חייא לרב לאו אמינא לך דהא קמן כיון דקאי רבי במסכתא אחריתא משני לך שינוייא דלאו שינוייא דבאמת אין לחלק בהאי טעמא דידו לא נייח דמשמע דאפילו כשהוא וידו ברשות א' לא מקרי הנחה ועקירה והא ודאי ליתא דאין לחלק בין ידו לגופו כשהכל ברשות אחד וכמו שהקשו בתוספת אלא דהשתא מיהא לענין דינא שפיר משני לך כדקתני בברייתא לפי שאין דומה לידו והיינו מאידך טעמא דידו בתר גופו גרירא כנ"ל נכון לפי שיטת התוספת דלמסקנא דמלתא עיקר הטעם דידו בתר גופו גרירא:

אמנם לפי השיטה שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י יש ליישב גם כן לאידך גיסא דבמאי דקאמר רבי ואינו דומה לידו דמשמע דאידך דמתניתין קאי שהיא ברשות אחרת א"כ תו לא שייך שפיר האי טעמא דידו לא נייח דא"כ מה"ט אפי' כשידו וגופו ברשות א' נמי לא הוי עקירה ואם נאמר דאין ה"נ דרבי סבר דבכה"ג יש לחלק בין ידו לגופו א"כ מאי ואין דומה לידו דקאמר דתלי תניא בדלא תניא ואדרבא איפכא הול"ל וידו אין דומה לזה משא"כ בלישנא דברייתא אתי שפיר דקתני לפי שאין דומה לידו דמשמע להדיא דאפילו בכה"ג גופא שהכל ברשות א' נמי לא הוי עקירת ידו כעקירת גופו והא דקתני לפי שאין דומה לידו טעמא הוא דקיהיב דכיון דמסברא הוי מחייב לעולם בהנחה לחוד אלא דקרא ממעט זה עוקר וזה מניח מבעשותה א"כ מוקמינן קרא בדדמי טפי דהיינו לענין ידו ולא לענין גופו כיון דיש סברא לחלק ביניהם כן נ"ל ודו"ק היטב:

בגמ' אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם כו' ופרש"י לענין דלעולם אין ידו נזרקת אחר גופו כשגופו ברשות אחרת. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דלפ"ז לא הוי הך פשיטותא דאביי מענין הא דקמבעיא ליה אי הוי ככרמלית לענין דאסור לאהדורי לגביה אם כן משמע דהיינו לענין דידו הוי כאותו הרשות שהיא פשוטה לתוכה והדבר ברור דרש"י ז"ל הוכרח לפרש כן לפי גרסת הספרים שלנו דגרסינן כרה"ר לא הוי מידו דעני והיינו בפירש"י:

אלא דבאמת גרסת הגאונים להיפך כרשות היחיד לא הוי מידו דעני וא"כ הך פשיטא לי דאמר אביי היינו מענין האיבעיא והכי קאמר פשיטא לי דמדאורייתא אין ידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת נידונית כאותו הרשות שפשוטה לתוכו כי היכא דנאמר דאסור להחזירה מדאורייתא וקפשיט לה מידו דעני ודבע"ה להיפך כמ"ש בעל המאור ע"ש. אלא דקשיא לי על גרסא זו דהיאך קאמר אביי הכא דפשיטא לי הא מילתא ממתניתין ותיפוק ליה דבהא מלתא גופא פליגי אביי ורבא לקמן בפרק המצניע דף צ"ב במוציא פירות לרה"ר דאמר אביי בידו חייב ורבא אמר פטור ומקשינן התם דאיפוך ומקשינן ממתני' עליה דרבא ומסקינן התם למעלה מג' הכא למטה מג' א"כ למאי דס"ד מעיקרא דאביי הוא דאמר חייב קשיא דידיה אדידיה דהא חזינן הכא דידו של אדם נידונית כאותו הרשות שפשוטה לתוכה דמה"ט מחייב ליה אלא אפילו למאי דמסקי' התם איפוך דאביי אמר פטור אפילו תוך שלשה משום דאגד ידו שמיה אגד ומש"ה אינה נידונית כרשות שפשוטה לתוכה אכתי לא מדייק לה אביי שפיר דפשיטא ליה ממתניתין דהא מתניתין איכא לאוקמי כדרבא דאירי בלמעלה מג' ומשום דלא מקרי הנחה לעולם דהיכא דהוי הנחה כגון למטה מג' הוי ידו של אדם שפיר כהרשות שפשוטה לתוכה משא"כ לגירסת

רש"י אתי שפיר אלא דעל גרסת רש"י נמי יש לי לדקדק אם כן במאי קאמר אביי דפשיטא ליה שאין ידו נזרקת אחר גופו. דלכאורה לא נפקא מיניה מידי בהא מלתא אם לא בגוונא דמתני' ממש דאי הוי ידו של אדם נזרק אחר גופו הוי מחייבינן למי שנטל מתוכו או הניח לתוכו ואם כן אטו אביי מתניתין קמ"ל. ויש ליישב בדוחק דנ"מ נמי בפשיטות דאביי לענין דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר או איפכא אף ע"ג דתנינן לה להדיא בפרק בתרא דעירובין כמו שהובא בתוספות כאן מ"מ הו"א דהתם איירי דמטלטל ע"ג קרקע ממש או לתוך ג' דוקא אבל למעלה מג' סד"א דשדינן לידו בתר גופו והוי כרשות האחרת ממש ואהא קאמר דפשיטא ליה דבכל ענין לא שדינן ליה בתר גופו והיינו מידו דעני דמתניתין דמסתמא איירי אף למעלה כדרך סתם פשיטת יד ואפ"ה לא הוי כאותו הרשות שגופו בתוכו כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית מי קנסוה רבנן כו' וקשיא לי אההיא גירסא דקנסוה במאי מספקא ליה לאביי דכיון דלא אסיק אדעתיה דאביי מהך ברייתא דבסמוך דקתני אסור להחזירה כדמשמע לכאורה מלשון הסוגיא אם כן מהיכא תיתי נאמר מסברא דקנסוה דכולהו קנסי דקנסו רבנן כה"ג היכא דאיתמר איתמר. ועוד דאף לגירסת הספרים דגרסי מי אסרוה כמ"ש התוספת ואף אם נפרש דהיינו איסור ממש מ"מ מה סברא יש בזה דבשלמא כשגופו ברה"י וידו ברה"ר אפשר דידו חשובה ככרמלית ולא בטל לגבי רה"ר דנימא דהוי כמקום פטור משא"כ איפכא כשגופו ברה"ר וידו ברה"י מאי ס"ד דליהוי ככרמלית דהא רה"י כמאן דמליא דמי ולא שייך ביה חילוק רשות דכרמלית כלל. והנלע"ד ליישב דמילתא דאביי אשקלא וטריא דלעיל קאי דמסיק אביי גופא דשניהן פטורין היינו פטור אבל אסור וכבר כתבתי בשיטת פי' ריב"א לעיל מי שפושט את ידו מיקרי פטור דאתי לידי חיוב חטאת דאפשר דאתי לידי הנחה ושפיר י"ל דמש"ה אסור לכתחילה משא"כ בפטורא דבע"ה שנוטל מידו של עני וה"ה איפכא שהעני נוטל בחוץ מידו של בע"ה לכאורה אין טעם לאסור לכתחילה כיון דלא עביד אלא טלטול בעלמא ומש"ה קס"ד דאביי דאפשר דטעמא דאסור היינו משום דידו של אדם הוא ככרמלית ואע"ג דברה"י לא שייך כרמלית אפשר דאפ"ה אסור לכתחלה דגזרינן הא אטו הא אלא משום דלא פסיקא ליה לאביי הך מלתא דאפשר נמי דאסור לכתחלה משום דאתעביד מלאכה מבינייהו מהא נמי איכא למימר דאף על גב דלכאורה נראה מסוגיא דלעיל דודאי יש לאסור מה"ט דאיתעביד מלאכה מבינייהו אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא דאפשר דטעמא נמי משום כרמלית והשתא אתי שפיר טובא לישנא דעשאוהו ככרמלית אף לגירסא שלנו דגרסינן מי קנסוה. דלפ"ז יש לתמוה כיון דמשום קנסא

אתינן עלה אמאי מפיק לה אביי בלישנא דמהו שתעשה כרמלית. ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר ספיקא דאביי אמתני' קאי דמספקא ליה אי הוי טעמא משום כרמלית או לא מש"ה מספקא ליה נמי חדא מגו חדא דאפשר דלא עשאוה כרמלית אלא היכא דאיתעביד מלאכה מבינייהו משא"כ לענין אהדורי לגביה לא רצו להחמיר עליו ולעשות ככרמלית דא"כ כ"ש דשדי ליה ואתי לידי חיוב חטאת או דלמא דאפ"ה קנסוה דלא פלוג רבנן. כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מי קנסוה רבנן נראה לר"י דגרסינן מי אסרוה כו' ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא ונ"מ דאסור בשוגג מבעוד יום עכ"ל וכגי' מהרש"ל ז"ל בשוגג או מבע"י ומהרש"א ז"ל השיג עליו מלשון התוס' דלקמן בסמוך ע"ש באריכות. ולכאורה לענ"ד אין דברי מהרש"א ז"ל מוכרחין דלשון התוס' לקמן הם כשיטת הרשב"א ז"ל בד"ה ואב"א דגריס לעולם לא תפשוט ולשיטה זו ודאי צריך לפרש לקמן דהא דמסיק הש"ס לחלק בין מזיד לשוגג היינו אידי ואידי מבע"י כי היכי דלא תפשוט האיבעיא דרב ביבי משא"כ כאן בדיבור זה קיימי התוספות אשיטת ר"י ז"ל ואיהו לא גריס לקמן בשמעתין לעולם לא תפשוט דודאי נפשטא האי בעיא דרב ביבי. וא"כ לפ"ז אין צורך לפרש בשינויא דכאן בשוגג כאן במזיד דאיירי מבע"י מסתמא איירי אידי ואידי משחשכה דכיון דלאו ככרמלית דמיא ולא הוי אלא משום קנסא בעלמא לא מסתבר להחמיר כ"כ לקנוס מבע"י ונהי דמעיקרא הוי ס"ד דע"כ קנסוהו רבנן מבע"י היינו לאוקמי הברייתא בהכי דמשחשכה או אפשר דלא תיפשוט האיבעיא דרב ביבי משא"כ לבתר דמסיק דנפשטא האיבעיא דרב ביבי אם כן הדרינן לסברא קמייתא דלא איירי אלא משחשכה וזה פשוט ואם כן שפיר משמע טפי כגירסת מהרש"ל ז"ל ומכ"ש אם נאמר דהאי ושמא שכתבו תוספת כאן הם דברי ר"י עצמו. אלא דמ"מ אין הכרח להגיה הספרים ודא ודא אחת היא. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב ג"כ דנ"מ דאם הוציא בשוגג מבע"י אסור אלא משום מילתא אחריתא הוא דאיהו גריס מי אסרוה דלפ"ז ודאי אסור אף מבע"י כיון דמדינא שוינהו ככרמלי' ודוק היטב:

דף ד.

פיסקא פשט העני את ידו אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד' על ד' וליכא וכתבו התוספות דפשיטא ליה לתלמודא הכי משום דמסתמא כך היה במשכן או משום דקרא דאל יצא משמע הכי. וקשיא לי על פירושם דאם כן מאי משני הש"ס ר"ע היא או רבי או אחרים דאכתי תקשי הך קושיא גופא אהנך תנאי ומאי אולמא הך ברייתא

דיחידאה טפי מהך סתם מתני' דידן דסברה בפשיטות דלא בעינן. ואטו הנך תנאי כיפי תלו להו ובלא"ה לא ידענא מי הכריחם לפרש כן דהא בפשיטות מצינו לפרש דמסוגיא דעלמא מקשה הש"ס בפשיטות כדאשכחן כה"ג טובא בש"ס ואם כן כיון דלקושטא דמלתא קי"ל בכמה דוכתא דבעינן מקום ד' על ד' היכא דלא שייך שום חשיבות מקום או דמחשבתו משוויא ליה מקום כמימרא דרבה ורב יוסף שהביאו התוספת לקמן בשמעתין בד"ה אלא אמר רב יוסף וא"כ למאי דס"ד השתא דבידו ליכא שום צד חשיבות ודאי מקשה שפיר אכל הנך אמוראי ואסוגיא דעלמא ודתלמודא דתיקשי להו מתניתין דהכא ואהא משני שפיר דפלוגתא דתנאי היא וקמה לה מתניתין דלא כהלכתא. ולבסוף מסיק רבא דידו של אדם חשובה. ועוד דלענין ידו של אדם בר"ה ודאי בלא"ה מקשה שפיר טובא בפשיטות דכיון דלא הוי מקום ד' על ד' הו"ל מקום פטור דנהי דהיכא דהוי מקום ד' על ד' באדם ואין גבוה י' לא שייך לומר דהוי ככרמלית מהטעם דמסיק הרשב"א ז"ל בחידושיו מק"ו דאין כרמלית בכלים וכ"ש באדם מ"מ לענין מקום פטור משמע לכאורה דאין לחלק למאי דלא ס"ד דידו של אדם חשובה:

מיהו ע"כ ליתא לסברא זו דאם כן לא הוי משני הש"ס שפיר דר"ע או רבי היא דהא במלתייהו לא שייך הך מלתא דמקום פטור אע"כ דפשיטא לתלמודא טובא דלא שייך נמי מקום פטור בידו של אדם דודאי לא בטלה לגבי הרשות וכמ"ש לעיל במימרא דאביי. אבל אכתי קושיא קמייתא קשיא. והנראה מזה דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן בשמעתין ד"ה באילן דשקלא וטריא דשמעתין שייך נמי ארשות היחיד כדמשמע נמי לכאורה דקאי אהך פיסקא דפשט העני דאיירי דידו של בע"ה היא ברשות היחיד ואפי' הכי מקשה אמאי חייב. ולפ"ז צ"ל דסברי התוס' דלקושטא דמלתא לענין רה"י קי"ל דלא בעינן מקום ד' על ד' לענין הנחה כסברת כמה פוסקים שהביא הרב המגיד פי"ד מהלכות שבת וכסברת הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין. אלא שהוא סובר דהשקלא וטריא בשמעתין נמי לא קאי ארה"י ע"ש באריכות ולשיטת התוספת ע"כ סוגיא דשמעתין קאי נמי ארשות היחיד כמ"ש להדיא בד"ה באילן. מיהו לענין פסק הלכה איכא למימר דסברי כהרשב"א דלמסקנא מיהת ברה"י לא בעינן כמימרא דרב חסדא דלקמן דף ה' ע"ב בנעץ קנה וכדמשמע נמי מלשונם שם דף ח' בד"ה אמר אביי ולפ"ז שפיר הוצרכו לפרש כאן דהא דמקשה מעיקרא בפשיטות אמאי חייב בין אעקירה ובין אהנחה אפילו ברה"י ע"כ היינו מסברא דמסתמא כך היה במשכן או מקרא דאל יצא כן נ"ל לפי פירוש התוס' אלא דאכתי לא אתי שפיר הא דמשני הא מני ר"ע היא או רבי היא דמאי אולמייהו מסתם מתניתי' כיון דמסברא מקשה כמו שדקדקתי בתחלת דברי:

ומה שהוצרכתי להאריך בכל זה היינו לפי מה שראיתי בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין שכתב ג"כ כל' התוספת והוסיף עוד טעם אחר כמו שאבאר בסמוך ומדבריו מבואר להדיא דאלשון המקשה דהכא קאי. משא"כ לפי לשון התוספת ז"ל שלפנינו אין צורך לכל זה. ובפשיטות מצינו לפרש דבריהם שהוצרכו לכך אף לפי המסקנא דקי"ל דבעינן הנחה ועקירה מע"ג מקום ד' ומה טעם יש בדבר והוצרכו לאהדורי אטעמא דמשכן או דהכי משמע קרא דאל יצא. ואם כן כל מה שכתבתי כאן היינו לפרש שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו. וכן נראה מל' המהרש"א ז"ל שהבין בכוונת התוספת כאן דאסברת המקשה דוקא קאי:

בתוס' ד"ה והא בעינן כו' אור"ת דאין רגילות כו' ומסתמא כן היה במשכן כו' ואע"ג דבמושיט סתמא דמילתא הכי הוא וכן היה במשכן כמ"ש התוספת לעיל דף ג' בד"ה בעשותה דעיקר חיובא דמושיט היינו שמושיט ליד חבירו ולא כשמניחו על רה"י ע"ש אפ"ה מקשה הכא שפיר דלענין הוצאה דאיירי מתניתין אין לחייבו כשנותנו ליד חבירו. כיון דהוצאה כה"ג לא היה במשכן והוצאה ודאי לא ילפינן ממושיט לכ"ע ואהא משני רבה שפיר דמתני' כ"ע היא והיינו לבתר דפשיטא ליה לרבה דר"ע נמי לא יליף זורק ממושיט ואפ"ה מחייב למטה מעשרה בזורק משום קלוטה אלמא דלא בעינן ד' על ד' ומכ"ש דאתי שפיר טפי כל השקלא וטריא דהכא לענין רשות הרבים דהא במושיט גופא לא אשכחן הנחה ליד חבירו אלא ברשות היחיד וא"ש נמי טפי לענין עקירה דאפילו במושיט נמי לא אשכחן ודוק ועיין בסמוך:

בד"ה אבל למעלה מעשרה כו' א"כ לימא נמי הכא אבל למעלה מיו"ד לכ"ע חייב כו' עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דמעיקרא מאי סלקא אדעתא דתוס' כלל דנימא לכ"ע חייב כיון דבההיא מתניתין גופא דפליגי ר"ע ורבנן בר"פ הזורק קתני בהדיא דמושיט חייב וזורק פטור כמו שכתבו התוספת בסוף הדיבור אף שהיה בלבי ליישב בכמה דרכים אלא שכולם לא ישרו בעיני משום דבלא"ה מגומגם לשון התוספת בסוף הדיבור במה שכתבו דאם כן הא דתנן לקמן בהזורק ומה לשון לקמן בהזורק ותיפוק ליה דאיבעיא דרבה אהך מתניתין גופא קאי. ויש ליישב בדוחק לפמ"ש התוס' בר"פ הזורק דאיכא מ"ד דלא גריס כיצד וא"כ הך דגזוזטראות בבא בפני עצמה היא:

בד"ה דר"ע סובר ילפינן כו' וא"ת הא ע"כ זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה לא היה במשכן דאם היה במשכן כו' עכ"ל. כאן נמי יש לתמוה מה הוצרכו להוכחה זו ותיפוק ליה דבמתניתין גופא מסיק דמושיט חייב וזורק פטור שכן היתה עבודת הלוים במשכן שמושיטין הקרשים מזה לזה אבל לא זורקין ונהי דהוי אפשר לומר דבהא גופא פליגי

ר"ע ורבנן אפשר דס"ל דהוי במשכן מ"מ מה זה שכתבו התוס' ומ"ט דרבנן דפטרי דהא רבנן מסקו טעמייהו להדיא דזורק לא הוי במשכן:

אמנם כן נלע"ד ליישב קושיית התוספת בענין אחר כשנעמוד על עיקר הדבר בהא דמחייבינן מושיט למעלה מעשרה מרה"י לרה"י דרך ר"ה משום שכן היתה עבודת הלוים וקשיא לן בגווה מה נתינת טעם הוא זה דאע"ג דהוי במשכן אפ"ה אין סברא כלל לחייב במה שאינו מלאכה כלל וכיון דלמעלה מעשרה מקום פטור הוא ומרה"י לרה"י נמי לא מקרי מלאכה כלל אע"ג דודאי היה במשכן אפ"ה שרי כיון דלא מקרי מלאכה ואם כן ה"נ דכוותיה ואטו מי לא אשכחן כמה דברים שהיו עושין במשכן ואפ"ה שרי היכא דליכא מלאכת איסור כלל וזה א"צ לפנים וכמו שאבאר לקמן דף הסמוך גבי מוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו ע"ש וכה"ג גופא קשיא לי אהא דאמרי' לקמן פ' המצניע דף צ"ב אמר ר"א המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת ואכתי אמאי ליחייב כיון דקי"ל למעלה מיו"ד מקום פטור הוא ומאי קעביד. והנלע"ד בכל זה הוא משום דאשכחן דרחמנא קריה למלאכות נושאי המשכן וכליו עבודה עבודת משא בקראי טובא וכתיב נמי להדיא כל הבא לצבא לעשות מלאכה באוהל מועד ואמשא בני קהת דכתיב בתריה קאי א"כ א"ש דכיון דעיקר עבודת בני קהת היה בכתף למעלה מעשרה ואפ"ה קריה רחמנא מלאכה ועבודת משא אלמא דבכה"ג הוי מלאכה וכה"ג לענין מושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דהוי מלאכה מה"ט גופא. דלכאורה לא אשכחן לבני מררי שום מלאכת עבודת משא אלא במה שהיו מושיטין הקרשים וא"כ איכא סברא מה לי מרה"י לרה"ר או מרה"י לרה"י דרך רה"ר דהוי מלאכה טפי ואי משום דלמעלה מעשרה לא איכפת לן דהא דלמעלה מעשרה בר"ה מקרי מקום פטור היינו משום דאין דרך רבים להשתמש למעלה מעשרה דרך הליכתן דרוב תשמישי בני אדם ברה"ר למטה מעשרה משא"כ במושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר כיון דרה"י גבוה הרבה אם כן דרך תשמיש מיקרי בדרך רה"ר אף שהוא למעלה מעשרה משו"ה חייב מיהו אי לאו דאשכחן דהוי במשכן לא הוי מחייבינן ליה משום הך סברא כמ"ש התוספת בריש מכילתין וכמ"ש ג"כ כאן אבל כיון דהוי במשכן ואיכא נמי סברא מש"ה חייב לכ"ע מה"ט גופא דמחייבינן במוציא משוי למעלה מעשרה כיון דהוי במשכן וקריה רחמנא מלאכה ועבודת משא והיינו משום דאורחא בכך וה"נ דכוותיה משא"כ בזורק מרה"י לרה"י למעלה מעשרה דרך רה"ר שפיר פליגי ר"ע ורבנן דר"ע יליף זורק ממושיט כיון דאיכא סברא ומסתמא נמי היה כן במשכן דאע"ג דבעגלות לא אשכחן לה אפ"ה חייב משא"כ רבנן דר"ע סברי דאף ע"ג דהוי במשכן אפ"ה אין לחייב בזורק כיון דלמעלה מי' מקום פטור הוא ולא אשכחן

דקריה רחמנא מלאכה אלא במושיט דהוי בעגלות מש"ה לא ילפינן זורק ממושיט כן נ"ל והוצרכתי להאריך בזה כדי ליישב בסברא זו כמה סוגיות שלפנינו בעזה"י:

אמנם כאן לא הוצרכנו לכך דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו להתוספת דהא איכא למימר בפשיטות דלמאי דס"ד השתא דר"ע ורבנן פליגי אי ילפינן זורק ממושיט או לא היינו דבהאי סברא גופא פליגי דלר"ע לא בעינן כלל שיהא התולדה במשכן אלא כיון שהאב היה במשכן אף שהתולדה לא היה במשכן אפ"ה חייב כיון דאיכא סברא ורבנן דלא ילפי זורק ממושיט היינו משום דסברי דלעולם בעינן שיהא התולדה ג"כ במשכן והיינו הך ברייתא דפרק במה טומנין שהביאו התוס' בריש מכילתין והביאו כאן בלשונם שממנה למדו הך סברא מדאיצטריך לאסוקי בהך ברייתא דהכנסה היה במשכן אע"ג דאיכא סברא. ושפיר מצינן לאוקמי הך ברייתא כרבנן דר"ע מיהו לפי האמת דפשיטא ליה לרבה דר"ע ורבנן בלמטה מי' פליגי ולכ"ע לא ילפי' זורק ממושיט היינו משום דבעינן שהתולדה יהיה גם כן במשכן ומתוקמא ברייתא דבמה טומנין ככ"ע כן נ"ל נכון ולדעתי יש לתמוה על התוס' שהוצרכו לידחק ולפרש בענין אחר ולא ניחא להו בפשיטות כדפרישית וצ"ע ודו"ק:

בד"ה דאמרינן קלוטה כו' וקשה לר"י דמאי פריך כו' אבל אליבא דרב מספקא ליה כו' עכ"ל. לכאורה עדיפא הוה ליה לאקשויי דלקושטא דמלתא אף למסקנא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה פליגי אפ"ה לא פסיקא מלתא דרבה בעי לאוקמי מתניתין דוקא כר"ע ולא כרבנן לגמרי דהא אכתי אפשר לומר דאתיא נמי כרבנן דלא פליגי רבנן עליה דר"ע אלא לענין דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה אבל לעולם דבמאי דלא בעי ר"ע מקום ארבעה מודו ליה דאפושי פלוגתא לא מפשינן ולכ"ע בעקירה והנחה ע"ג משהו סגי. וע"פ סברא זו היה נ"ל להכריח דהא דמסיק הש"ס ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כו' היינו מדברי רבה גופא ודלא כסברת התוספת שכתבו בפשיטות דאין נראה שיהא מדברי רבה ולכאורה נראה כוונתן בזה דרבה אף לבתר דפשיטא ליה דבקלוטה פליגי אפ"ה לא היה צריך לאסוקי במלתא סברא דרבנן אלא קסבר ר' עקיבא קלוטה כמי שהונחה דמי אע"כ משמע להו להתוס' דסתמא דתלמודא מסיק כל האי לישנא כדי לפרש טעמא דרבה במאי דמוקי לה דוקא כר"ע ולא כרבנן כן נראה לי ברור בכוונת התוספות ועיין במהר"ם:

אמנם למאי דפרישית נראה להיפך דאי סתמא דתלמודא מסיק ליה קשה יותר דאכתי מצי לאוקמי נמי אפשר אפילו אליבא דרבנן אע"כ דרבה גופא הוא דמסיק לה והא דאיצטריך לאסוקי מלתא דרבנן היינו כדפרישית לעיל בל' הגמרא דמטעמא דרבנן הוא דדייק רבה למילתיה בטעמא דר"ע דאל"כ הו"א טעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא

משום דיליף זורק ממושיט אלא דא"כ הוי קשיא ליה טעמא דרבנן דהא לענין זורק ממושיט לא אשכחן פלוגתא בעלמא משא"כ לענין קלוטה אשכחן פלוגתא דתנאי אף בעלמא כדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

דף ד:

בא"ד ועוד אומר ר"י כו' היינו לרבנן אבל לר' עקיבא קלוטה לאו כמי שהונחה דמי כו' עכ"ל. לכאורה בזבחים פרק דם חטאת דף צ"ג משמע ממימרא דרבה גופא דר"ע ורבנן פליגי לענין טומאה אי אמרינן קלוטה כמו שהונחה ולר"ע אית ליה טפי קלוטה אף שיש לחלק (ובמשניות דמסכת פרה כתב הרמב"ם והברטנורה בזה דר"ע לטעמיה דס"ל קלוטה כמי שהונחה ע"ש) מ"מ הו"ל כסברות הפוכות. תו קשיא לי בדבריהם דא"כ מעיקרא מאי מספקא ליה לרבה דמהיכי תיתי נוקמי פלוגתא דר"ע ורבנן לומר דפליגי בתרתי ויותר ראוי לומר דלא פליגי אלא בקלוטה לחוד:

אלא דלענ"ד בלא"ה הוי מצי לפרש דלפום איבעיא דרבה אף את"ל דר"ע נמי סבר קלוטה וחייב אף למטה מעשרה היינו משום דלא בעינן מקום ד' בזורק דיליף זורק ממושיט דידו של אדם לא הוי מקום ד' ואפ"ה חייב וה"ה לזורק אבל במוציא מרה"י לרה"ר דאיירי מתניתין לעולם דר"ע נמי מצריך מקום ד' והאיך פשיט מוציא מזורק כן נ"ל ודוק היטב.

ומה שיש להקשות על פירוש ר"י יבואר לקמן פרק הזורק דף צ"ז ע"ש ותמצא נחת:

בא"ד דהא לא דמי כלל דכיון דכמו שהונחה דמי הו"ל כזורק מרה"י למקום פטור כו' עכ"ל. נראה מדבריהם דמאן דאית ליה קלוטה כמו שהונחה אף לקולא נמי אמרינן הכי ודלא כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דלקולא ליתא למ"ד דאמרינן קלוטה דאל"כ זורק ד' אמות ברה"ר היכי משכחת לה דחייב עכ"ל ולהתוס' צ"ל דמשום הא לא איריא דשאני ד' אמות ברה"ר דהלכתא גמירי לה כמ"ש התוספות לקמן דף הסמוך בד"ה בשלמא לבן עזאי ע"ש:

בד"ה ודלמא הנחה כו' פירש"י דדייק מדלא מחייב שתים כו'. וקשה דלמא משום דלא מחייב אתולדה במקום אב ועוד דבסמוך קאמר ר"י כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה דלא משמע ליה לרש"י כלל דהמקשה יקשה בפשיטות אמתני' דלא מיתוקמא אפילו כר"ע ולחלק בין עקירה להנחה דמהיכי תיתי נוקי מתני' דלא כמאן משום הך סברא. לכך הוכרח לפרש דמילתא דר"ע גופא הכי דייק ליה דאל"כ ליתני דר"ע מחייב משום הכנסה ומשום הוצאה. דאע"ג דלא מחייב אתולדה במקום אב. אפ"ה משכחת לה שפיר בנודע לו וחזר ונודע לו כמו שהקשה מהר"י פור"ת לקמן פרק הזורק (דף צ"ז ע"ב ד"ה למימרא) ע"ש

ובחידושינו. ומה שתירצו התוספות שם דכה"ג מלתא דפשיטא היא מ"מ לר"ע ודאי איכא רבותא דלא תימא דר"ע לא ס"ל קלוטה כמו שהונחה והא דמחייב היינו משום דיליף זורק ממושיט משא"כ אי הוי תני חייב משום הוצאה ומשום הכנסה הוי ידעינן שפיר דחייב משום קלוטה אע"כ דלעולם לא מחייב אלא משום הוצאה ולא משום הנחה דעקירה ודאי בזה. ובזה מתורץ ג"כ קושיא השני' של תוס' ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה זרק מרשות הרבים מתחלת ד' עד לסוף ד' כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה מי הכריחו לפרש כן דמלבד מה שהקשו בתוספות דבכה"ג מקום פטור הוא והוצרכו לידחק אלא דרש"י ז"ל גופא לקמן דף ז' ע"ב מהא דמקשה הש"ס אדר"ח בנעץ קנה לימא כרבי ס"ל ומייתי הך ברייתא דזרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ומפרש רש"י שם דקס"ד דמרה"ר לרה"י איירי וא"כ אמאי מפרש כאן בענין אחר ונראה ליישב דמדמייתי הש"ס הכא למילתא דאביי דקאמר לה אדר"ח דנעץ קנה א"כ משמע דבשמעתין ידע שפיר להא דרב חסדא ומשמע לרש"י כאן דהא דר"ח הלכה פסוקה היא למסקנא דהתם וליכא מאן דפליג עליה דברה"י לא בעינן ד' והיינו כלשון אחר שכתב רש"י ז"ל שם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם כן קשיא ליה לרש"י דמעיקרא מאי ס"ד לאוקמי מתני' דידן כרבי דזיז דאכתי תיקשי אמתניתין תינח ברה"י אבל ברה"ר ביד העני אמאי חייב הא בעינן מקום ד' כדמקשה נמי בסמוך. לכך הוכרח רש"י לפרש דהכא קס"ד דרבי איירי בזורק ברה"ר גופא מתחלת ד' לסוף ד' דסתם לשון זרק הכי משמע ועוד דסתם זיז יוצא מכותל רה"י וא"כ כיון דכל שהוא הוא לא מקרי רה"י ולא משמע ליה לאוקמי שיוצא מכותל לתוך אויר החצר וזורק מרה"ר לרה"י דרך אויר חצר אע"כ דבזרק ברה"ר גופא איירי ואע"ג דזיז כל שהוא מיקרי מקום פטור ברה"ר אפ"ה כיון דהשתא בעי למימר דרבי ס"ל קלוטה אף ברה"ר דמסתמא כר"ע ס"ל אם כן כיון דמטי לאויר הזיז שהוא תוך עשרה מיד נתחייב מטעם קלוטה וא"כ במה שנח אח"כ על זיז כל שהוא אין לפוטרו כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל כאן משא"כ לקמן דמייתי לה מעיקרא למימר דרב חסדא כרבי א"כ ע"כ הוצרך רש"י לפרש דקס"ד דאיירי מרה"ר לרה"י והיינו דרך אויר החצר שהוא ג"כ רה"י ודוק היטב:

בתוס' בד"ה זרק ונח כו' וא"ת אכתי תקשה לך דלמא הנחה כו' אבל קשה לספרים דגרסי כו' אכתי תקשי דלמא הנחה עכ"ל. עי' במהרש"א ז"ל שהקשה אמאי לא תיקשי להתוס' בפשיטות אשינויא דרבי זירא דמוקי לה כאחרים ולענ"ד יש ליישב דר' זירא גופא אפשר דלא חייש כלל לקושיא דודלמא הנחה כי היכי דלא חייש רבה להך קושיא ואפ"ה לא שייך להקשות אדרבי זירא מאי דוחקיה לאוקמי כברייתא דאחרים ולא מוקי

לה כרבה כר"ע דמתניתין דפרק הזורק אלא דאיכא למימר דרבי זירא סובר דטעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא משום דיליף זורק ממושיט כדמספקא להו לרבה ולרב חסדא מעיקרא משא"כ אליבא דרב יוסף דקאי אקושיא דמקשינן לרבה ודלמא. ועוד דהא רב יוסף גופא קאמר בפרק הזורק דרב המנונא פשיט ליה לרב חסדא דטעמא דר"ע ורבנן דפליגי בקלוטה ואם כן מדלא מוקי רב יוסף נמי כר"ע ע"כ היינו משום הך קושיא דודלמא הנחה דלא בעי אם כן מקשו התוספות שפיר כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה כו' אבל ארבי דבעי הנחה כו' ה"ה דלעקירה סגי בכל שהוא עכ"ל. גם בזה עיין במהרש"א. מיהו בעיקר דברי התוס' לא זכיתי להבין דבריהם. דלפי הטעמים שכתבו לעיל בד"ה ודלמא לחלק בין הנחה לעקירה שייכי הנך טעמי טפי לחלק נמי לענין כל שהוא:

ועוד דאדרבא לענין כל שהוא שייך להקשות יותר ודלמא הנחה הוא דלא בעי משום דמחשבתו משויא ליה מקום משא"כ לענין עקירה דמתניתין דנטלו מידו של חבירו לא שייך לומר כן. דאפשר דהוי ניחא ליה טפי ליטלו ממקום ד'. אלא דממילא איתרמי ליה ולא אחשביה. ואף שהתוספת כתבו בדיבור הקודם דלא אמרינן מחשבתו משויא מקום. אלא היכא דאי אפשר בענין אחר. היינו לפי האמת אבל ודאי דשייך מיהו שום סברא לחלק בין עקירה להנחה מה"ט כדמחלקינן לענין קלוטה וכדפרישית:

מיהו אפשר דהתוספות משמע להו דהאי זרק ונח ע"ג זיז כ"ש נמי לא איירי כשזרקו בכוונה על הזיז אלא דממילא נפל על הזיז דהכי משמע לישנא דזרק ונח כדאמרינן נמי לקמן במימרא דרבי יוחנן זרק חפץ ונחה בתוך ידו של חבירו ומסקינן דאיירי בדלא אחשבה כפי' רש"י שם וה"נ דכוותיה אלא אבבא קמייתא קשה מיהו השתא דאתינן להכי נ"ל דאין מקום לקושי' התוס' מעיקרא דאפשר דהא דמסקינן ומקשינן אליבא דרבה ודלמא הנחה הוא דלא בעי היינו מה"ט גופא דמחשבתו משויא ליה מקום דהא ע"כ בהכי איירי שרוצה שתנוח ע"י קלוטה כדמסקינן לקמן בפרק הזורק דאיירי באומר כל מקום שתרצה תנוח. וע"כ איירי כשרוצה שתנוח ע"י קלוטה ברה"ר. ומש"ה מחייב דמחשבתו משויא ליה מקום. משא"כ לענין עקירה דמתני' לעולם דבעינן מקום ד'. והשתא פשיט רב יוסף שפיר מזיז כל שהוא. דאיירי שלא נתכוון בפירוש שינוח דווקא על הזיז. אלא דממילא נח על הזיז. ולפ"ז לא שייך טעמא דמחשבתו משויא מקום ואפ"ה מחייב רבי. א"כ ה"ה לענין עקירה דמעתה אין סברא לחלק ביניהם כיון שאין אנו צריכין לסברת התוספת בד"ה ודלמא כן נ"ל נכון. כל זה כתבתי לפי שיטת התוספת.

אמנם בסמוך אפרש עוד בענין אחר דרב יוסף פשיט נמי שפיר מהא דאר"י אמר שמואל ודוק היטב:

שם בגמרא אלא הא רבי דתני זרק מרה"ר כו' ואמר ר"י אמר שמואל מחייב היה רבי שתים כו'. ולכאורה הסוגיא תמוה דאכתי תקשה אדשמואל גופא מנ"ל הא דרבי מחייב שתים דלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי כיון דפשיטא ליה להמקשה הך סברא דמקשה אסתם מתני' דהכא דמחייב אף בעקירה ומאי אולמא הך דשמואל טפי מסתם מתניתין דידן. ומדר"ע דקתני נמי סתמא ואפ"ה מפלגינן אליביה בין הנחה לעקירה. ואמאי פשיטא ליה לשמואל אליבא דרבי טפי מדר"ע. ובשלמא למסקנא אתי שפיר דכיון דלא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה והיינו כמ"ש התוספת בסמוך בשם הרשב"א דדייק לה מדלא קתני איפכא וא"כ ע"כ הך דיוקא היינו דוקא לענין עקירה דבעינן מקורה וברה"ר פטור משא"כ לענין חדא חיובא דהנחה ודאי לרבי אפילו איפכא נמי מחייב כר"ע דלא ניחא ליה לשמואל למימר דשלשה מחלוקות בדבר לר"ע אף ברה"ר ובאינו מקורה חייב בהנחה ולר' דוקא במקורה ולרבנן דרבי אף ברה"י מקורה נמי לא. ומש"ה משמע ליה לשמואל דהא דנקיט רבי איפכא היינו דלחייבו שתים. משא"כ למאי דס"ד השתא דרב יוסף לית ליה הך מלתא דאיירי דוקא ברה"י מקורה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה מנ"ל דשמואל מחייב שתים. ואפשר דבאמת זו קושית המקשה דמקשה והא אתמר עלה פי' דהא בהא תליא כדפרישית וכמו שאבאר עוד בסמוך. ועי"ל דלמאי דס"ד השתא קסבר דשמואל לית ליה הך אוקימתא דאביי בזיז דמכיון דאשכחן דרבי מחייב מיהו בהנחה אף לענין קלוטה תו ל"ל למימר דטעמא דרבי לעיל משום שדי נופו בתר עיקרו כיון שאין צורך לכך אלא מוקמינן לברייתא דזיז כפשטא ולא שני ליה לשמואל בין הנחה כל שהוא לקלוטה. וא"כ מדאיפלגי רבי ורבנן בתרתי ע"כ היינו לאשמועינן דלרבי מחייב בין בעקירה ובין בהנחה ולרבנן בהנחה גרידא נמי פטרי. ולפ"ז השתא נמי קאי הש"ס במלתא קמייתא דהיינו רבי דזיז אלא דמעיקרא דחי לה הש"ס דמהכא ליכא לאוכוחי מידי דאיכא לאוקמא כדאביי. ואהא גופא מייתי ברייתא אחריתא דמתרווייהו שמעינן למילתא דשמואל דרבי מחייב בין משום עקירה דהוצאה ובין משום הנחה דהכנסה. ולפ"ז ממילא נתיישב' ג"כ קושיית התוספת דלרב יוסף הא לא מחייב רבי בתולדה במקום אב כדמקשה לקמן בפרק הזורק. ולמאי דפרישית אתי שפיר דלקמן נמי לא קאמר ר"י אלא דלשון חייב שתים לא א"ש אהא דרבי אלא אהא דרבי יהודא מתני לה בהאי לישנא דחייב שתים אבל לעולם לענין עיקר מימרא דרב יהודא אמר שמואל דרב יוסף נמי מודה דע"כ לעולם מחייב רבי חדא בין משום הוצאה לחוד ובין משום הכנסה

ונ"מ למזיד לענין מלקות היכי דאתרו ביה בהא ולא אתרו ביה באידך וכן בשוגג לענין חזר ונזכר וכן לענין אם נתכוון שתנוח בא' מהמקומות ולא ניחא ליה במקום השני. וזימנין נמי דחייב שתים בנודע לו וחזר ונודע לו. וכל זה מוכח מדפליגי רבי ורבנן בתרתי למאי דס"ד השתא מיהו למסקנא דאיירי ברה"י מקורה מדייק לה שמואל שפיר בלא"ה מדלא נקיט איפכא כמ"ש התוס'. ולפ"ז לעולם דשמואל נמי מוקי להך דזיז כדאביי ושני ליה בין קלוטה לכל שהוא כן נ"ל נכון ודוק היטב:

ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת רש"י ז"ל בד"ה ודלמא הנחה הוא דלא בעי ולפירושו מצינו למימר בפשיטות דפשטא דלישנא דרבי משמע שרוצה לחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה וכדפרישית דאוא"כ הו"ל לפרושי בהדיא דחייב משום הכנסה והא דדייקינן מעיקרא אדר"ע איפכא היינו כמ"ש בכוונת רש"י ז"ל דלר"ע אדרבה אי ס"ד דחייב שתים הו"ל לפרושי כי היכי דלא ניטעי ונימא דטעמא דר"ע משום דיליף זורק ממושיט וכדפרישית ועי"ל דבלא"ה פשיטא ליה לשמואל דע"כ לרבי מחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה דאלת"ה אמאי קתני כלל לפלוגתייהו בזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ליפלגו בקלוטה בעלמא בלא הנחה כגון שקלטה כלב או שנשרפה או שנזכר קודם הנחה או שזרק מרה"י לכרמלית דרך רה"ר אע"כ דנקיט דוקא בכה"ג לאשמועינן דאף לענין עקירה אמרינן קלוטה משא"כ לעיל במתניתין דהזורק בפלוגתא דר"ע ורבנן לא שייך למידק הכי דשפיר איצטריך למתני בכה"ג דזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר לאשמועינן דאף על גב דבמושיט כה"ג חייב אפי הכי בזורק פטרי רבנן כדקתני להדיא כיצד. ולר"ע נמי פטור בלמעלה מעשרה ובזה נתיישבו כמה קושיות וזה נ"ל יותר נכון ודו"ק:

דף ה.

ע"א בתוספת בד"ה לא מחייב רבי כו' נראה לרשב"א דמשמע ליה מדלא נקט מרה"י לרה"י כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דהא דלא נקיט איפכא היינו דלא נימא דטעמיה דרבי דמחייב היינו משום דיליף זורק ממושיט אלא דאפשר דלרב ושמואל לא משמע להו כלל הך סברא דזורק ממושיט. ומה שהוכרח הרשב"א לפרש כן היינו משום דקשיא ליה מנ"ל לרב ושמואל דרבי פליג אדר"ע דס"ל אף ברה"ר קלוטה כמו שהונחה דמיא:

אמנם מתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב' סברת המקשה דגיטין שכתבו התוס' כאן דלית ליה הא דרב ושמואל משום דהמקשה דהתם מדקאמר כמאן כרבי ולא קאמר כר"ע

ע"כ היינו משום דס"ל דאפשר דטעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא משום דיליף זורק ממושיט. ועמ"ש בזה בחידושי גיטין שם. וא"כ לפ"ז אליבא דרבי נמי אין הכרח לדרב ושמואל כיון דבלא"ה לא מצי למינקט איפכא מטעמא דפרישית:

מיהו למאי דפרישית לעיל אין צורך לכל זה דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דרב ושמואל מסברא דנפשייהו משמע להו הכי דהא דקאמרי לא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה לאו אהנחה קאי אלא בהא דמחייב רבי נמי אעקירה פשיטא להו מסברא דנפשייהו דאין לחייבו אלא ברה"י מקורה אבל באינו מקורה לכ"ע בעינן עקירה במקום ד' ור"ע גופא נמי הכי ס"ל וכ"ש לפי מ"ש בשיטת רש"י דע"כ ר"ע הכי ס"ל מדלא נקיט ר"ע מחייב שתים והיינו כדפרישית לעיל. והשתא לפ"ז מתוקמא כולהו שמעתתא ברווחא בהא דמקשה בפשיטות אמתניתין דלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי והיינו כר"ע וכרב ושמואל. דע"כ חשבינן לסברא פשוטה דאין לחייב בעקירה אלא במקום ד' כנ"ל ודוק היטב ותו לא מידי:

בד"ה כאן למטה מעשרה כו' קשה לר"י מה עלה על דעת המקשן כו' עד סוף הדיבור. ועיין בזה בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות שמתרץ דהמקשה סבר דיש כרמלית בכלים והוי ליה כרמלית לרבי יוסי בר"י עכ"ל:

אמנם לפי ענ"ד אין צורך לכל זה דבלא"ה מצינן למימר דהמקשה ס"ד דאייתי ששפתו העליונה של הטרסקל הוא למעלה מעשרה משא"כ תחתיתו שהוא שולי הטרסקל מונח על ידו של עני שהוא למטה מעשרה שכן נראה ממה שפירש"י ז"ל דטרסקל היינו סל וא"כ יש לו בית קיבול למטה. ולפ"ז מקשה שפיר ולדעתי צ"ע למה לא תירצו כן התוס' והרשב"א ז"ל ודו"ק . אחר זה מצאתי כן בתוס' ישנים:

דף ה:

בגמרא אלא אמר רבא כגון שקלט מע"ג גומ' כו' ונראה דעיקר הרבותא במים שקלט ממה שע"ג הגומא דאי מתוך הגומא פשיטא דהיינו הנחתן דמאי שנא גומא ומ"ש כלי אבל בע"ג הגומא שצפין קצת על הקרקע איצטריך לאשמועינן דאפ"ה היינו הנחתן דא"א לצמצם ולפ"ז יש ליישב הא דנקיט רבי יוחנן במילתיה לעיל הכניס ידו לחצר חבירו וקיבל מי גשמים משום דבחצר דידיה ליכא רבותא כולי האי כיון דניחא ליה באותן המים שצפין על הגומא א"כ הא אחשבינהו והו"ל עקירה מעליא משא"כ בחצר חבירו דאפשר דלא ניחא ליה לחבירו שיציפו המים על הגומא וסד"א דלאו היינו הנחתן כיון דליכא למימר הא אחשבינהו וקמ"ל דאפ"ה חייב כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר רבי אבין אמר ר"א אמר ר"י היה טעון וכו' אינו חייב עד שיעמוד ופירש"י עד שיעמוד ואח"כ יעקור כו'. ולכאורה אע"ג דפרש"י מוכרח מלשון הגמרא דדייק עליה מטעמא דשלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך אלמא דעיקר מלתא דר"י לענין עקירה איירי וכדדייק נמי לישנא דהיה טעון מדלא קאמר נטל אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כו' אע"כ כפרש"י דעקירה ראשונה לאו עקירה מקרי ומש"ה הוכרח נמי לפרש כאן דהאי עד שיעמוד היינו ע"כ שיעמוד ויחזור ויעקור גופו:

אלא דאפ"ה צריך לפרש ג"כ דאינו חייב עד שיעמוד ויעקור ויחזור ויעמוד או שיניח הנחה גמורה וכ"כ בעל לחם משנה על הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות שבת ע"ש אלא דאכתי קשיא לי בגווה דא"כ מאי קאמר בסמוך מאי קמ"ל דלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך דמשמע דליכא רבותא אחריתא אלא הא ותיפוק ליה דשמעינן נמי מהך מימרא דרבי יוחנן ממילא דמהלך לאו כעומד דמי דאי כעומד דמי הוי מחייב אף כשלא עמד. ועוד דלפ"ז לא הוי מקשה שפיר האמר ר"י חדא זימנא דאכתי מאידך דר"י לא שמעינן שפיר דמהלך לאו כעומד דמי משא"כ מההיא מימרא דהכא דקאמר אע"פ שנכנס ויוצא כל היום משמע שפיר דאייר במהלך ואפ"ה צריך שיעמוד. ולכאורה היה נ"ל מזה לסייע לשיטת הרי"ף ז"ל שהביא הרא"ש לקמן בדף הסמוך דמשמע מלשון הרי"ף דרבי יוחנן ס"ל כבן עזאי דמהלך כעומד דמי מדאמר ר"י מודה בן עזאי בזורק ואפ"ה לא תיקשה מהנך מימרי דר"י בשמעתין דאפשר דבן עזאי גופא לא קאמר מהלך כעומד דמי אלא לענין הנחה משא"כ לענין עקירה לעולם בעינן עקירה גמורה וכמו שכתבתי לעיל בשם תוספת ישנים לענין עקירת גופו כעקירת חפץ דבהנחה פשיטא לן טובא וכדמפליג הש"ס נמי אליבא דר"ע לענין קלוטה בין עקירה להנחה וכתבו התוספת משום דקרא דאל יצא איש ממקומו אעקירה קאי וא"כ ה"נ דכוותיה דלענין עקירה לא אמרינן מהלך כעומד דמי דממקומו משמע ממקום קביעתו ולא דרך הלוכו משא"כ לענין הנחה בכל דהו מיקרי הנחה:

נמצא דלפ"ז אתי שפיר טובא הא דפשיטא ליה להש"ס דעיקר טעמא דרבי יוחנן משום שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך הא אם היה עקיר' לשם כך הוי חייב אע"ג שלא עמד דאפ"ה הוי הנחה דמהלך כעומד דמי לענין הנחה כך היה נ"ל לכאורה אמנם מה שיש לדקדק על זה יבואר עוד בסמוך:

בגמ' ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב בן עזאי פוטר. לכאורה יש לדקדק אמאי לא נקיט לפלוגתייהו איפכא במוציא מחנות לסטיו דרך פלטיא דרבנן פטרי דמהלך לאו כעומד דמי ובן עזאי מחייב והכי הוי שפיר טפי למיתני כח דהתירא אליבא

דרבנן לשיטת רוב הפוסקים שפסקו כחכמים אלא דאיכא למימר דאיפכא לא פסיקא ליה כיון דסתם רה"ר הוי רחב ט"ז אמה למאי דקי"ל צידי רה"ר לאו כרה"ר דמי וא"כ אפילו לרבנן איכא למימר דחייב משום דמעביר ד"א ברה"ר דאע"ג דלא אשכחן כה"ג במשכן רה"ר איכא למימר דחייב משום דמעביר ד"א ברה"ר גופא לא הוי במשכן אלא הילכתא גמירי לה וכיון דהלכתא היא אפשר דבכל ענין מחייב לא שנא מהלך ל"ש עומד: **ועוד** דאף את"ל דבכה"ג נמי סברי רבנן דמהלך לאו כעומד דמי כדמשמע לכאורה מהא דקיי"ל בכל דוכתי דמותר להעביר פחות פחות מד"א וכדמשמע נמי ממימרא דרבה לעיל בסמוך דמחלק בין עומד לפושׁ או לכתף אלא דאפ"ה לא מצי למתני איפכא דנהי דרבנן פטרי משום דמהלך לאו כעומד דמי אפ"ה סד"א דבמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו נמי פטרי רבנן משום דלא אשכחן כה"ג דחייב כדשקיל וטרי בסמוך משא"כ השתא דנקיט פלוגתייהו בכה"ג ממילא שמעינן תרתי דשייך נמי פלוגתייהו איפכא. ועי"ל דהא דאמרינן בכל דוכתי כח דהיתירא עדיף היינו היכא דמותר לכתחלה. משא"כ הכא דלא פליגי בן עזאי וחכמים אלא לענין חיוב חטאת דלכ"ע מיהא אסור לכתחלה ככל פטורי דשבת דפטור אבל אסור. א"כ הוי רבותא טפי דרבנן מחייבי חטאת ולא אמרינן דמייתי חולין בעזרה כנ"ל:

שם בשלמא ב"ע קסבר כו' אלא רבנן נהי דקסברי כו' היכא אשכחן כה"ג דחייב ופרש"י דעיקר הקושיא כיון דמפסקא רשותא אחריתא מנ"ל דחייב דלמא לא חייב רחמנא אלא במוציא להדיא מרה"ר לרה"י. ומשמע מלשונו דאפילו בזורק ומושיט נמי קשיא ליה כה"ג וכמבואר להדיא משיטת התוס' שהוצרכו לידחק בשקלא וטריא דשמעתין אליבא דבן עזאי ומה שיש לדקדק על שיטה זו יבואר מאליו:

אמנם לולי פירושם בזה היה נ"ל דהשתא נמי אסיק הש"ס אדעתא הא דמודה בעל הבית בזורק ואפ"ה לא שייך כלל להקשות היכא אשכחן כה"ג דחייב דמהיכי תיתי לפטור דאין שום סברא לומר דבשביל שהפסיקו רשות אחר יפטור דסוף סוף איתעביד מחשבתו שהוציא החפץ מרה"י לרה"ר ועוד דהא נמי לא פסיקא דלא הוי במשכן ואדרבא לכאורה משמע דעיקר הוצאה דמשכן הוי בכה"ג דהא אמרינן להדיא בר"פ הזורק משה היכא הוי יתיב במחנה לויה וא"ל לא תפיקו מרה"י דידכו לרה"ר דידי. א"כ משמע דמחנה ישראל לא הוי רה"ר ואין סברא ג"כ לומר שכל המחנה כאחד היה רה"י גמור דמהיכי תיתי דמסתמא הי' ריוח בין אהל לאהל כדאמרינן בפרק חזקת שאין פתחי אהליהם מכוונין זה כנגד זה אלמא שהיה ריוח בין הדבקים כמו מבואות וא"כ הו"ל לגמרי מוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור או כרמלית מכל זה נראה דעיקר סברת המקשה

דמקשה בפשיטות היינו דוקא למאי דאסיק אדעתיה דפלוגתא דב"ע ורבנן היינו דוקא כשהפסיק בהילוך דמש"ה פוטר ב"ע ואהא קשיא ליה שפיר א"כ מ"ט דרבנן דנהי דס"ל לרבנן דמהלך לא הוי כמו עומד ממש לענין הפסק אפ"ה ודאי מיהא דמהלך הוי מעשה הפסק וכי היכי דעומד גופא לא קים לן דפטור אלא מסברא כדתנן להדיא במשנה פרק המצניע דף צ"א ע"ב גבי אסקופה דהיכא דנח בכרמלית פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת ומהתם יליף נמי לעומד דשייך נמי לומר כה"ג דלא עשה מלאכתו בבת אחת וכמו שאבאר שם במקומו בעזה"י וא"כ מקשה שפיר דבמהלך נמי שייך לפטרו מה"ט גופא דלא עשה מלאכתו בב"א כדפרישית דפשיטא ליה טובא דהילוך הוי מעשה הפסק משא"כ בזורק ומושיט פשיטא ליה דחייב שהרי עשה מלאכתו בב"א והא"ש דלפי מה דהוה פשיטא ליה להמקשה הך סברא דיש לפטרו בכה"ג ממילא הוי ס"ד דאית לן למימר דמסתמא לא הוי כן בהוצאה דמשכן אלא דכל המחנה כאחד הוי רה"י גמור שלא היו שם מבואות אלא סתומים ומוקפים מכל צד כמו היקף שיירא וכיוצא בו וכמו שיבואר בר"פ הזורק אי"ה כן נ"ל נכון לולי דרש"י ותוספת לא כתבו כן ועיין בסמוך ויותר נ"ל דהא דמקשה מעיקרא היכא אשכחן כה"ג דחייב היינו משום דאיכא למימר דבמשכן היו המבואות עצמן מפולשין לרה"ר ורוחב שש עשרה אמה והא דאמרינן בפרק הזורק משה היכא הוה יתיב במחנה לויה היינו משום דאותן המבואות לא היו בוקעין בהם ס' רבוא או שלא היו מפולשין משער לשער משו"ה הוצרך לומר דמ"מ מחנה לויה גופא רה"ר הוא ומילתא דפסיקא קאמר אפילו את"ל דהמחנה ישראל לא הוי רה"ר גמור מחנה לויה מיהא רה"ר גמור הוא כן נראה לי נכון:

דף ו.

תוספות בד"ה מידי דהוי אמעביר חפץ ברה"ר הו"ל למינקט המוציא דאיירי ביה לעיל כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד למאי דפרישית לעיל אתי שפיר בפשיטות גמור דעיקר סברת הש"ס לאתויי דאשכחן כה"ג דודאי חייב אף ע"ג דאיכא הפסק מעשה הילוך ולפ"ז לא הוי מצי לאתויי ממוציא דאכתי תקשי היא גופא מנ"ל דלעולם איכא למימר דמוציא לא מחייב אלא כשהוציאו מרה"י והניח לאלתר בר"ה אבל ממעביר מייתי שפיר דאע"ג דאהילוך גרידא לא מחייב דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור ואפ"ה כי מנח ליה חייב ולא אמרינן דהילוך חשיב הפסק ועוד דקושטא דמלתא הכי הוא דחייב בכה"ג דאלת"ה מעביר ד"א בר"ה היכי משכחת ליה דחייב וכמו שכתבו התוס' בשם הירושלמי. ואף לפמ"ש התוס' דמעביר הלכתא גמירי לה אפ"ה מייתי שפיר דלרבנן אשכחן מיהו בכה"ג

דחייב ולא הוי הילוך הפסק וה"ה למוציא דגילוי מילתא בעלמא הוא כנ"ל נכון לולי שהתוס' לא כתבו כן ודו"ק:

בגמרא הניחא לרבנן כו' אלא לר"א בן יעקב דאמר צידי רה"ר כרה"ר דמו כו'. כך הגרסא בכל הספרים ונוסחא מוטעת היא אלא ר' אליעזר סתם גרסינן דפליג בפרק כל גגות וכמו שנראה מפרש"י:

שם אמר רבי יוחנן ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי וכתב הרא"ש ז"ל דממה שהביא הרי"ף ז"ל מימרא דרבי יוחנן והתניא כוותיה נראה מכוונתו שרוצה לפסוק הלכה כב"ע והשיג עליו וכן השיבוהו רבינו יונה והרשב"א והר"ן ז"ל ע"ש. ולענ"ד יש לתמוה יותר האיך אפשר לומר דרבי יוחנן ס"ל כבן עזאי הא ס"ל לר"י הלכה כסתם משנה ולקמן בפרק המצניע במשנה המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה מסיק הש"ס דמתניתין דלא כבן עזאי ובלא"ה נמי קשיא לי טובא על הרי"ף והרא"ש ז"ל דלאיזה צורך הביאו לגמרי פלוגתא דבן עזאי ורבנן דהא לא פליגי אלא לענין חיוב חטאת לחוד אבל איסורא ודאי איכא אף לבן עזאי גופא וידוע שאין מדרך הרי"ף והרא"ש לאתויי מידי דנפקא מינה לקרבן מיהא בהא מצינו למימר דממילא נ"מ מהך פלוגתא נמי לענין איסורא מכרמלית לר"ה או לרה"י דרך מקום פטור דאפשר דבכה"ג ב"ע מתיר אף לכתחלה למאי דס"ל מהלך כעומד דמי ועוד דאפשר דאף מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור מותר לב"ע ודוקא בהנהו שהוא כרמלית קתני דפטור אבל אסור ודבר זה תלוי בפלוגתא דר' דימי וזעירי אליבא דר' יוחנן בעירובין פרק חלון דף ע"ז ובפרק כיצד משתתפין דף פ"ז ע"ש. והשתא דאתינן להכי נראה לע"ד דהרי"ף ז"ל גופא לאו משום שרוצה לפסוק כבן עזאי מייתי למימרא דר' יוחנן ודתניא כוותיה אלא משום דלא ניזיל בתר איפכא לאידך גיסא ולמימר דלא מחייבי רבנן דפליגי אדבן עזאי אלא במוציא משום דס"ל מהלך לאו כעומד דמי משא"כ בזורק אפשר דמודו דפטור משום דס"ל קלוטה כמו שהונחה דמיא אי משום דרבה ורב יוסף בעי לאוקמי מתניתין דריש מכילתין כר"ע וכרבי לענין קלוטה ונהי דרבא ור' יוחנן מוקי לה בטעמא אחרינא אפ"ה אפשר דלענין דינא קי"ל כרבה ור"י ואשכחן נמי בפרק מרובה דף ע' דרב פפא מוקי התם לסתם מתניתין כר"ע וכן בגיטין פרק הזורק משמע מסתם מתניתין דהתם דקלוטה כמי שהונחה דמי. ועוד דמצינו למימר דר"ע ורבנן למעלה מעשר' פליגי ולעולם דלכ"ע קלוטה כמי שהונחה דמי ועוד מצ"ל דאף לרבנן דר"ע דלא אמרי' קלוטה כמי שהונחה לענין שבת היינו לענין חיובא דלא מחייב אלא דומיא דמשכן שהיה עקירה והנחה גמורה ממקום חשוב משא"כ לקולא סד"א דלכ"ע קלוטה כמי שהונחה כסתם מתניתין דגיטין וא"כ אפשר דלכ"ע בזורק

פטור בכה"ג דכמי שהונח בכרמלית דמי ולא נעשית מלאכתו בבת אחת ואפשר נמי דלענין זריקה לאו במשכן תליא מלתא דבלא"ה אפשר דלא הוי זריקה במשכן ממש אלא מעגלות לקרקע והתם לא הוי חיפופי וכמו שיבואר לקמן בר"פ הזורק וע"ש בירושלמי ומש"ה הוצרך הרי"ף ז"ל לאתויי הא דרבי יוחנן ודתניא כוותיה דאדרבא בזורק אף לב"ע חייב משום דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ולא פליגי אלא לענין מוציא וממילא דהלכה כרבנן וכסתם מתניתין דפרק המצניע. ולפ"ז לכ"ע אסור לזרוק אף מכרמלית לרה"י או לרה"ר דרך מקום פטור כן נ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל ודו"ק:

שם ת"ר ד' רשויות לשבת כו' ואיזה רה"י גדר שהוא גבוה י' ורחבה ד' כו'. והא דלא קתני עיקר רה"י שהוא מקום המוקף מד' מחיצות גמורות נ"ל דהא לא איצטריך לאשמעינן דהא עיקר הוצאה דכתיב באורייתא בקרא דאל יצא איש ממקומו ומקרא דויעבירו קול במחנה דלא תפיקו מרה"י דידכו איירי מסתמא בכה"ג במקום דירה ממש מש"ה לא איצטריך למיתני אלא הנך דקתני שיש בהם חידוש דאף בעמוד גבוה י' ורחב ד' שאינו מיוחד לדירה והמחיצות נמי אינן אלא על ידי גוד אסיק וקתני נמי חריץ שעמוק י' ורחב ד' דלא הוי נמי מקום דירה וכי היכי דלא נימא שאין מחיצות אלא בגובה ולא בעומק קמל"ן דאפ"ה דינו כמו רה"י גמורה ובזה יתיישב לשון גמורה כמו שאבאר לקמן בשמעתין. ועוד נ"ל דלא מצי למיתני מקום המוקף ד' מחיצות דהא לקושטא דמילתא אפילו בשלשה מחיצות הוי רה"י לחייב הזורק מרה"ר לתוכו ואפילו בשתי מחיצות ולחי קיי"ל בעירובין דהזורק לתוכו חייב ולא מצי למתני נמי שלש מחיצות או שתי מחיצות ולחי כיון דמ"מ לא הוי רה"י מדרבנן דהא אסור לטלטל בתוכו יותר מארבע אמות משא"כ הנך דקתני הוי רה"י גמור בין מדאורייתא ובין מדרבנן כן נראה לי:

בתוס' בד"ה יתר על כן אמר ר' יהודא כו' וא"ת אמאי לא מייתי הכא מתני' דפרק כל גגות דקתני התם ועוד אמר רבי יהודה מערבין למבוי המפולש כו' עכ"ל. כוונתם מבואר כיון דלקושטא דמלתא מסקינן התם דטעמא דרבי יהודא דמערבין למבוי המפולש היינו משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא אפילו בלא לחי וקורה עיין שם. אלא דלכאורה קשיא לי טובא דטפי הו"ל לאקשויי אלישנא דגמרא בשמעתין גופא דקאמר דזו היא רה"י היינו למעוטי הך דר"י דיתר על כן דתני' בתוספתא ואמאי לא קאמר דזו היא רה"י היינו למעוטי הך דר' יהודא דרישא דמתני' דכל גגות דקתני הבונה עלייה על גבי שני בתים וכן גשרים המפולשין דלר"י הוי רשות היחיד גמורה ומש"ה קתני הכא זו היא רה"י למעוטא דלא הוי רה"י כלל לא לטלטל בתוכו והזורק בתוכו ג"כ פטור. והנראה בזה ליישב היינו לפי פירש"י ותוספת בסמוך דהא דקאמר גמורה היינו שנגמרו מחיצות

שלה שיש לה מחיצות מכל צד משא"כ הך דיתר על כן אפילו לרבי יהודא גופא הרי לא נגמרו מחיצות שלה אלא משני צדדין. והשתא לפ"ז תו לא מצינו למימר דזו היא רה"י גמורה אתי למעוטא הך דר"י דרישא דמתני' דפרק כל גגות דבונה עלייה ע"ג שני בתים וגשרים המפולשים דהא התם כיון דטעמא דר"י היינו משום דאית ליה פי תקרה יורד וסותם אפי' משני רוחות זה כנגד זה א"כ הרי נגמרו מחיצות שלה מכל צד כנ"ל. ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר בסמוך:

דף ו:

תוספות בא"ד ויש לומר דמתניתין איכא לפרושי דמערבין בצורת הפתח כו' עכ"ל. לכאורה טפי הוי מצי לפרושי דאי ממתני' הו"א דמערבין למבוי המפולש היינו בדלתות כדאיתא להדיא בפ"ק דעירובין דף ז' ע"ב אלא כיון דלקושטא דמלתא אפילו בצורת הפתח לחוד הו"ל שלש מחיצות גמורות דאפי' לרבנן דר"י הוי רה"י דאורייתא מש"ה ניחא להו לפרש כן. אלא דאכתי קשיא לי כיון דבאמת לרבנן בשתי מחיצות וצורת הפתח הוי ג' מחיצות ודינו כרה"י גמורה מדאורייתא לחייב הזורק לתוכו ואפ"ה לא קחשיב להך רה"י בברייתא דידן בהדי גדר וחריץ ולא ממעט לה נמי מזו היא רה"י גמורה שהרי אע"פ שלא נגמרו ד' מחיצות שלה אפ"ה הוי רה"י מדאורייתא. ולפ"ז ע"כ דזו היא לאו דוקא דתני ושייר. א"כ אכתי איכא למימר דשייר נמי הך דרבי יהודה דאפילו בב' מחיצות גרידא נמי הוי רה"י מדאורייתא. דמ"ש ב' מחיצות מג' דסוף סוף לא נגמרו ד' מחיצות שלהן. ובכה"ג גופא יש לדקדק על מה שכתבתי בסמוך לענין רישא דמתניתין דפ' כל גגות דבונה עלייה וגשרים המפולשין דשייר להו בברייתא דידן וצ"ע: **אמנם** לפי מה שאפרש בסמוך בל' התוס' בד"ה ואמאי קרי ליה גמור' מסבר' דנפשאי יתיישב הכל על נכון בעזה"י:

בא"ד א"נ ה"א דמתני' כו' ואע"ג דבפ"ק דעירובין כו' לא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמות ושליש היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו ברוחב י"ו כו' עכ"ל. עיקר הך מלתא דלא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש היינו גבי פסי ביראות משא"כ בהך דרחב מעשר לא פסיקא מלתא כ"כ בפ"ק דעירובין דהא דחי לה ש"ס התם ע"ש:

מיהו לכאורה דעיקר שיעורא די"ג אמה ושליש לרבי יהודה הוי מלתא בלא טעמא. מ"מ נ"ל דכיון דכל שיעורא דשבת בעינן הן ואלכסונן ומש"ה מחמרינן מדרבנן מי"ג ושליש ואילך דכיון דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא א"כ צא וחשוב י"ג מרובעים דפסי ביראות הן ואלכסונן הו"ל שש עשרה אמה מכוונות שהוא שיעור רה"ר

גמור מדאורייתא וכי היכי דלא ליתי לאחלופי החמירו מי"ג ואילך כנ"ל ומ"מ מסקי התוס' הכא שפיר דמדאורייתא אין לחלק לר"י בין י"ג לי"ו דאין שום סברא לחלק כיון דלר"י אית ליה שתי מחיצות דאורייתא והוצרכתי לזה לפי שראיתי למהרש"א ז"ל בפ"ק דעירובין דף ו' ע"ב בלשון התוס' שכתב שם דמה שכתבו דמדאורייתא אין חילוק בין י"ג לי"ו היינו דבי"ג ושליש לר"י נמי הוי רה"ר גמור מדאורייתא ובאמת אין שום סברא לומר כן דבכל הש"ס משמע בפשיטות דשיעור רה"ר דאורייתא לא הוי אלא בי"ו אמות ולפינן לה מעגלות דמשכן וגם לא ידעתי מי הכריחו למהרש"א לפרש כן ואין כאן מקומו להאריך והנלענ"ד כתבתי בכוונת התוס' ודוק היטב:

בא"ד וא"ת והא מדקתני סיפא דמבואות המפולשין כו' וי"ל דמסיפא כו' דקסבר לחי וקורה משום מחיצה כו' עד סוף הדיבור. וקשיא לי בדבריהם היאך אפשר לומר כן הא מדקתני סיפא במבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין והאי עירבו ע"כ היינו בלחי או קורה דהא בלא"ה אסור מיהא מדרבנן וא"כ משמע להדיא דבמבואות המפולשין דרישא לא מהני לחי וקורה. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי איצטריך למעוטי דר"י דמגופה דברייתא שמעינן לה שפיר ויש ליישב אמנם לפי מה שיבואר בסמוך יתיישב הכל על נכון בעזה"י:

בד"ה ואמאי קרי ליה גמורה כו' אומר ר"י דלשון גמורה אדרבא איפכא מסתברא כו' ורש"י יישבה בדוחק לפי הגמרא עכ"ל. אמנם לע"ד תמה אני על אבות העולם רש"י ותוס' ורשב"א בחידושיו שנתקשו ביותר לפרש לשון גמורה ולפמ"ש לעיל בלשון הברייתא א"ש סוגיא דהכא לפרש לשון גמורה בתכלית הפשיטות והיינו למאי דפרישית דפשטא דלישנא דזו היא רה"י גמורה היינו לאשמועינן דגדר וחריץ שגבוהין עשרה ורחבן ארבעה אע"ג דלאו היינו רה"י גמור' שכתוב בתורה בקרא דאל יצא איש ממקומו ומקרא דויעבירו קול במחנה דהנך ודאי איירי בסתם רה"י ממש שעשויין לדירה ויש להן ג' או ד' מחיצות משא"כ הך דגדר וחריץ שאין עשויין לדירה וקס"ד דלא הוי רה"י גמור מדאורייתא לחייב המכנים והזורק מרה"ר לתוכו. וקמ"ל דהנך כהנך דכולהו הוי רה"י גמורה הנזכר בתורה לחיוב כרת וסקילה. אלא דאפ"ה ל' מיותר הוא כיון דקתני סיפא בהדיא ענוש כרת ונסקל. ומש"ה מסיק הכא שפיר דל' גמורה איצטריך לדיוקא דדוקא הנך דגדר וחריץ דינן כרה"י גמורה שנזכר בתורה לחיוב משא"כ הך דיתר על כן כיון דליכא אלא שתי מחיצות תו לא הוי כרה"י גמורה לרבנן דר"י אפי' לחומרא לחייב הזורק מרה"ר לתוכו וכ"ש שאין דינו כרה"י לקולא להתיר לכתחלה לטלטל בתוכו מדרבנן

כיון דאפילו אי הוי דינו ככרמלית הוי אסור כנ"ל נכון בעזה"י בלי שום גמגום ואולי הניחו לי מקום מן השמים:

בגמרא אמר מר כו' בשוגג חייב חטאת פשיטא כו' ופירש"י ניתני סתמא אם הוציא חייב עכ"ל. נראה דכוונתו דאין לפרש שלא ליתני לגמרי חייב דממילא ידעינן דכיון דחייבין על זדונו כרת פשיטא דחייב חטאת כמו בכל אבות מלאכות הא וודאי ליתא דודאי איצטריך למיתני היא גופא דהנך דקחשיב הוי רה"י גמורה כמו רשות היחיד שיש לו ארבע מחיצות ממש דמש"ה חייב חטאת לכן פירש"י דניתני חייב סתמא וממילא ידעינן דלענין כרת וחטאת קאי אלא דאכתי קשיא לי הא ודאי איצטריך למיתני חייב חטאת דאי הוי תני חייב סתמא הו"א דכיון דהוצאה מלאכה גרועה היא לא הוי בכלל כל העושה מלאכה יומת לענין כרת וחטאת ומיתה והא דקתני חייב היינו לענין מלקות גרידא דכיון דלא שמעינן לה אלא מלאו דאל יצא דכתיב במן או מויעבירו קול במחנה דכתיב במשכן כדאיתא בריש פרק הזורק גבי הוצאה גופא היכא כתיבא דמהתם משמע דלא הוי בכלל מלאכה דמהאי טעמא אמרינן בפ"ק דביצה דאין עירוב והוצאה לי"ט זולת לפירוש ר"ח בריש פרק הזורק וא"כ לפ"ז שפיר איכא למימר דחייב דקתני היינו מלקות גרידא ומש"ה איצטריך למיתני חייב חטאת וענוש כרת ונסקל. ולענ"ד נראה ליישב דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר פשיטא כיון דעיקר חיוב חטאת נפקא לן מקרא דכתיב ונפש כי תחטא מעם הארץ בעשותה ומהאי קרא גופא דרשינן לעיל בעשותה היינו זה עוקר וזה מניח א"כ משמע להדיא דעיקר חיוב חטאת היינו לענין הוצאה דשייך ביה שנים שעשאוהו זה עוקר וזה מניח. מיהו אי לאו דאשכחן איסור הוצאה בהדיא בקרא לא הוי שייך למילפה מקרא דבעשות' כיון דמלאכה גרועה היא והוי דרשינן האי קרא למלאכה אחריתא משא"כ השתא דאשכחן מיהת דהוצאה מיקרי מלאכה והוי בכלל ל"ת כל מלאכה ממילא הוי דרשינן קרא דבעשותה לזה עוקר וזה מניח ואם כן מקשה הכא שפיר פשיטא דליתני סתמא חייב וממילא ידעינן כפירש"י כנ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ואמר ר"י שאם עשאן כולן כו' אלא מדברי איסי נמי יש לדקדק כן עכ"ל. עיין במהרש"א. מיהו יש לדקדק לפי' התוס' מאי מייתי הגמרא האי דר"י הו"ל לאתויי מדאיסי גופא ויש ליישב מיהו לולי דברי תוס' היה נ"ל דמדאיסי גופא לא מוכח מידי דאע"ג דקתני אינו חייב אלא אחת אפ"ה שייך למיתני מניינא דארבעים חסר אחת למעוטי שובט ומדקדק כדאיתא לקמן ולעולם לענין מלקות איירי ולענין התראה כדאיתא בריש בבא קמא ע"ש בתוספת. ועוד דאיצטריך נמי מניינא דארבעים חסר אחת

לאפוקי תחומין דלא הוי אב מלאכה כלל ותחומין דרבנן דלא כר"ע או למעוטי מחמר והא דאמרינן בפרק כלל גדול דמניינא איצטריך לכדר"י היינו משום דלמעוטי הנך דכתיבא לא איצטריך למיתני תרי זימני דהא בסיפא נמי קתני הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אע"כ דחד למעוטי הנך וחד לכדר"י כנ"ל ודו"ק:

דף ז.

בגמ' והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי אר"י לא נצרכה אלא לקרן זוית כו'. ויש לדקדק אכתי אמאי קרי להאי כרמלית טפי מאינך דלעיל ים ובקעה ואסטוונית. ויש ליישב ע"פ מה שכתבו תוס' לעיל בשם הירושלמי דכרמלית היינו מלשון כרמל דכתיב בקרא שפירושו לא לח ולא יבש אלא בינוני והיינו שדומה קצת ללח ויבש א"כ לא שייך הך מילתא אלא לענין קרן זוית הסמוכה לר"ה דוקא דא"כ דמי קצת לר"ה כיון דזימנין דחקי ביה רבים ודומה קצת לרה"י כיון שהוא בקרן זוית הסמוכה לרה"י דא"כ הוא באמת של יחיד כמו שפירש"י משא"כ בים ובקעה לא דמי כלל לא לר"ה ולא לרה"י דהא לא שכיחי בי' רבים ולית להו מחיצות כנ"ל וק"ל:

שם מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאיכא מחיצה יו"ד כו' ופרש"י דהיינו לענין בקעה שמוקפת מחיצות והתוס' פירשו הראוי למחיצות יו"ד כו' ע"ש. ויש לתמוה מעיקרא מאי ס"ד לאוקמי מילתא דרב ששת במילתא דחיקא במאי דלא שייך בכל הנך כרמלית דקחשיב בברייתא כגון ים ובקעה ואיסטוונית וקרן זוית שהוא סתם כרמלית ובכל הנך לא שייך מחיצות ואמאי לא מוקי מילתא דר"ש בפשיטות לענין דאין אויר למעלה מעשרה בכרמלית כדמסיק ואטו בלאו מימרא דשמואל לרבי יהודא לא הוי ידע דאין כרמלית למעלה מיו"ד במכ"ש דר"ה דלא הוי למעלה מיו"ד דמה"ת נחמיר במילי דרבנן טפי מדאורייתא. ועוד דשמואל גופא אמאי איצטריך לאשמעינן הא מלתא כיון דמלתא דפשיטא היא והנראה לענ"ד בזה דמעיקרא הוי פשיטא ליה דהא דקיי"ל דאין ר"ה למעלה מיו"ד כדתנן הזורק למעלה מיו"ד כזורק באויר היינו לענין חיוב חטאת דוקא אבל לעולם איסורא מיהא איכא דכל למעלה מיו"ד אפילו בר"ה הוי כרמלית דאסור מדרבנן והכי מסתבר דנהי דלענין פחות מד' בר"ה דהוי מקום פטור מותר לכתחילה כדתניא בברייתא עומד אדם על האסקופה ולא החמירו חכמים היינו משום שהוא דבר מסויים ובין ד' לפחות מד' לא טעו אינשי כיון דמסיים מחיצתא משא"כ למעלה מיו"ד שהוא באויר ואינו מורגש ודאי מסברא הוי פשיטא ליה מעיקרא דיש להחמיר מדרבנן ומש"ה איצטריך לאתויי הך מימרא דשמואל דאיצטריך טובא לאשמעינן במאי דאמר

ליה ר"י שיננא לא תהא רה"ר למעלה מיו"ד לאשמעינן הך מלתא גופא דלמעלה מיו"ד מותר לכתחלה כמו בפחות מד' והיינו מהאי טעמא גופא דא"א לומר דלמעלה מיו"ד אפי' בר"ה הוי כרמלית כיון דאין כרמלית למעלה מיו"ד וזה חידוש גדול דלא הוי ידעינן לה בלא מימרא דשמואל. ונראה דשמואל גופא דייק לה מהנך מתניתין ובריייתות דפרק המוצא תפילין גבי הקולט מן הצינור ולענין נטילת המפתח מחלון דמשקלא וטריא דהתם איכא למשמע דלמעלה מיו"ד מותר לכתחילה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אילימא דעד יו"ד כו' פירש"י כגון בקעה וקשיא לר"י דהא רה"י הוא כו' עכ"ל. ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דמה בכך דהוי רה"י לענין דהזורק לתוכו חייב מ"מ כיון דהוי כרמלית לענין דאסור לטלטל בו א"כ שפיר אמרינן דאי איכא מחיצה יו"ד הוא דהוי כרמלית ואסור לטלטל בו ואי לא שאין גבוה יו"ד לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כדמסיים ואי לא לא הוי כרמלית והך סברא לא קשיא להו להתוספות ולא מידי ואי לאו מימרא דרב גידל הוי אתי ליה שפיר דעיקר תקנת חכמים לענין איסור טילטול היינו דוקא במחיצה יו"ד ומש"ה מקשה ליה שפיר מרב גידל דאיפכא שמעינן לה ומה שהקשו עוד מים ובקעה דלית להו מחיצות נמי לק"מ למאי דפרישית דמעיקרא הוי ס"ד דאי אפשר לאוקמי מימרא דרב ששת לענין אויר למעלה מיו"ד וא"כ ע"כ דר"ש לא איירי אלא בבקעה דאית לה מחיצות דוקא דקס"ד דכל מחיצה למעלה מיו"ד לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כמו בפחות מד' כנ"ל ועדיין צ"ע:

בפרש"י בד"ה עד יו"ד הוי כרמלית כו' ואי בדקאי בכרמלית נמצא חומר בכרמלית כו' עד סוף הדיבור. ונראה דלאו לענין דינא פשיטא ליה לרש"י דאין להחמיר בכרמלית דהא ודאי אשכחן אמוראי טובא בפ"ק דעירובין ובפרק חלון דסברי לקושטא דמלתא דלענין פחות מד' מחמרינן בכרמלית טפי מר"ה אי משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה או משום דמצא מין את מינו וניעור ור"י גופא ס"ל הכי אלא דעיקר כוונת רש"י לענין פירושא דשמעתא דע"כ הא דמסקינן דמימרא דר"ש היינו דעד יו"ד הוא דהוי כרמלית ע"כ היינו לענין אוירא דא"א לפרש דהא דמסקינן דעד יו"ד הוא דהוי כרמלית איירי לענין דבר מסויים דהא לא משכחת לה אלא דקאי בכרמלית וא"כ להך מלתא אפילו את"ל דאסור בכרמלית טפי מרה"ר מ"מ לא שייך בכה"ג לישנא דגמרא דאמר ואקילו ביה רבנן דהא ודאי מחמרינן אע"כ דפירושא דשמעתין איירי לענין אוירא ובכה"ג קולי משכחת לה חומרי לא משכחת לה כנ"ל נכון וברור. ולפ"ז בחנם תפסו הר"ן ז"ל ושאר מפרשים על פירש"י בזה כיון דרש"י גופא לאו לענין דינא פירש כן אלא לענין פירוש דשמעתא דוודאי איירי באוירא מדנקט לישנא והקילו. אבל לענין דינא

בדבר מסויים ודאי תליא בפלוגתא דאמוראי ורש"י גופא מודה דלענין הלכה החמירו בכה"ג טפי בכרמלית מבר"ה ודוק היטב:

דף ז:

בגמרא וכ"ת דלית ביה ד' על ד' והאמר רב יהודא אמר ר"ח ופירש"י בד"ה ר"מ סבר כו' וסתם מתני ר"מ. ולכאורה יש לתמוה דאמאי איצטריך לאתויי הך מימרא דר"מ ופלוגתא דר"מ ורבנן ות"ל דבלא"ה א"א לאוקמי בדלית ביה ד' דא"כ קשיא סיפא למטה מעשרה אמאי כזורק בארץ הא לית ביה ד' כמו שהקשו בתוספות על פירש"י ומה שתירצו דהוצרך רש"י לפרש דקושיית הגמרא משום דסתם מתני' ר"מ מדלא פריך הש"ס בהדיא מבבא דסיפא ולענ"ד אכתי קשיא במ"ע על סוגית הש"ס גופא כדפרישית. ולענד"נ ליישב דוודאי מבבא דסיפא לא מצינו למידק מידי מרישא אסיפא דאכתי מצינו לאוקמי מתני' בחור דלית ביה ד' וכיון דלית ביה ד' לא הוי רה"י כלל ומש"ה זרק למעלה מיו"ד הוי כזורק באויר דלא הוי לא רה"ר ולא רה"י דאין רה"ר למעלה מיו"ד ואין רה"י בפחות מיו"ד ואפ"ה הוי אתי שפיר בבא דסיפא דקתני למטה מיו"ד כזורק בארץ ואע"ג דאין כאן עקירה והנחה ממקום ד' מ"מ הוי מצי ר"י לאוקמי מתני' כהנך תנאי דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' כדמשמע לעיל בשמעתין דמעיקרא הוי ס"ד דמתני דריש מכילתין סברה הכי. ולפ"ז אי ס"ד דסבר ר"י חורי ר"ה כר"ה דמי שפיר הוי מצי לאוקמי מתני' בהכי כתנאי ולא הוי צריך לאוקמי בדוחקא דאיירי דוקא בדבילה שמינה מש"ה מייתי בגמרא מימרא דר"ח דאפילו לשויא רה"י מחייב ר"מ בחור כל שהוא דבכל ענין ס"ל דחוקקין להשלים וכיון דסתם מתני' ר"מ היא משו"ה לא מצי לאוקמי ר"י מתני' כר"מ ואיצטריך לאוקמי בדבילה שמינה ולעולם מצינן למימר דר"י סבר חורי רה"י כר"ה דמי כנ"ל נכון: **אלא** דאכתי קשיא לי אסוגיא דהש"ס גופא אפילו את"ל דסתם מתני' ר"מ היא אפ"ה שפיר איכא למידק מר"י דחורי ר"ה לאו כר"ה דמי דאי ס"ד דכר"ה דמי אמאי דוחקא לאוקמי בדבילה שמינה לוקמי בכותל דאית ביה חור וא"כ א"ש הסיפא דלמטה מיו"ד כזורק בארץ ואפ"ה אתי שפיר נמי הרישא דלמעלה מיי"ד כזורק באויר אפילו לר"מ דאמר חוקקין להשלים אפ"ה מצי לאוקמי שפיר בכותל דלית בה ד' דנהי דאפ"ה הוי רה"י כדמסקינן לקמן בפרק הזורק והיינו משום דביתא כמאן דמליא דמי וא"כ מה"ט גופא חורי רה"י הוי כרה"י כיון דכמאן דמליא דמי משא"כ כשהחור אינו פתוח לרה"י אלא לרה"ר כגון בבא דרישא שפיר מצינן למימר דאפילו ר"מ מודה דלא הוי רה"י בכה"ג כיון דאין שייך לומר דחוקקין להשלים כיון שאין בכל רוחב הכותל ד' והאי השלמה

מהיכא כיון דלא שייך נמי למימר בכה"ג דביתא כמאן דמליא דמי כדפרישית. מיהו לפי' התוספת א"ש דע"כ איירי הכא בחורין המפולשין מרה"ר לרה"י דהכי אורחא דמלתא לעשות כן בשעת הבנין כנ"ל נכון ודו"ק :

דף ח.

בפרש"י בד"ה שדי נופו כו' ודר"ח דלא כרבי ודלא כרבנן. לכאורה יש לתמוה דאין זה סוגיית הש"ס דמעיקרא הוה קשיא ליה דר"מ הוי דלא כרבי והשתא משני דלא הוה לא כרבי ולא כרבנן. ונ"ל ליישב דרש"י לשיטתו כמ"ש התוספות בסמוך בשמו בד"ה רחבה ששה פטור דהך דגידוד חמשה ומחיצה חמשה דאמר ר"ח בעירובין ובגיטין דאין מצטרפין ומפרש רש"י כגון שבור עמוק חמשה ומחיצה שעל גביו חמשה אלא שהתוס' מקשים על זה בסמוך דא"כ תקשה ליה מתני' דחוליית הבור והסלע וכבר כתבתי בחידושי גיטין דר"ח מפרש למתני' לענין דמצטרפין לרוחב ד' ולא לענין גובה יו"ד ע"ש באריכות. נמצא דלפ"ז ע"כ איירי מתני' שהחוליא עצמה בלא הבור אין רוחב ד' ואפ"ה קתני הנוטל מהם והנותן ע"ג חייב אם כן ממילא שמעינן דברה"י לא בעינן עקירה והנחה ע"ג מקום ד' אם כן ר"ח ס"ל כתנא דמתניתין דחוליית הבור כן נ"ל נכון בעז"ה ודוק היטב:

בגמרא אמר אביי זרק כוורת כו' ואינה רחבה ששה חייב רחבה ששה פטור. מכאן קשיא לי טובא על שיטת ר"ת שהביא הרא"ש ז"ל בפ' מי שהוציאוהו דף נ"א דכל מקום שאמרו בגמרא לענין שבת דבעינן ד' על ד' או גבוה יו"ד ורחב ד' לעולם בעינן שיהיה באורכן ורחבן ד' על ד' מכוונות הן וחומשיהן. ולפ"ז צריך שיהיה העמוד רחב ה' אמות וג' חומשין על רוחב ה' אמות וג' חומשין. וא"כ לפ"ז האיך אמר אביי דאם רחבה ששה דפטור והיינו לפי שהוא רשות היחיד דהא אכתי לא הוה רשות היחיד שהרי אי אפשר לעשות ריבוע בכוורת של ששה אמות שיעלה הריבוע מתוכה חמשה אמות וג' חומשין על ה' אמות וג' חומשין שהרי לפי החשבון לשיטת ר"ת צריך שיעלה האלכסון של עמוד קרוב לשמונה אמות וליכא למימר דלשיטת ר"ת מפרשים הא דאמר הכא אינה רחבה ששה היינו ג"כ שש אמות ואלכסון שהן ח' אמות וב' חומשין דהא וודאי ליתא דהא אפילו שמונה אמות לא בעינן אם לא שנאמר דלשיטת ר"ת נמי לא דק אלא דלפ"ז יש לתמוה אלשון הרא"ש ז"ל בערובין שהקשה על שיטת ר"ת מסוגיא דהכא דאמאי נקיט רחבה ששה הו"ל למינקט רחבה ד' ע"ש מה שתירץ בדוחק ומעיקרא מאי קשיא ליה ותיפוק ליה שהוכרח לומר רחבה ששה דבעיא הן ואלכסונן כנ"ל. ונמצא שדברי הרא"ש

עצמותן סותרים זא"ז אע"כ דהרא"ש סובר דשיטת ר"ת היינו דוקא היכא שנזכר בגמרא ד' על ד' משא"כ הכא דנקיט רחבה ששה מפרשים כפשטיה ששה ממש בלא החומשין ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אמאי פטור הא לאו רה"י בכך וצ"ע טובא ליישב ודו"ק:

בתוס' בד"ה רחבה ששה פטור פי' ר"ח כו' אע"ג דרש"י פי' דגידוד ה' כו' אין פירושו נראה כו' וא"כ היאך פליג ר"ח עכ"ל. ולפי מה שהעליתי בחידושי גיטין דף ט"ז אין מקום לקושיא זו דאדרבה דפשט לשון המשנה מסייע לר"ח ומתני' לא אתי לאשמעי' אלא דמצטרפין לרוחב ד' בלבד ע"ש באריכות:

בא"ד ואין נראה פי' ר"ח דהא עובי חוליית הבור מצטרף נמי לחלל הבור. ואני בעניי לא יכולתי לעמוד על סוף דבריהם בזה דנהי דחוליית הבור מצטרפת לרוחב ארבעה היינו לפי שהחוליא מרובעת ואין בו מקום שלא יהיה רחב ד' משום הכי מצטרפת שפיר החוליא דהא חזי למינח עלה מידי ולהשתמש ע"פ כולה ברוחב ד' משא"כ הכא בכוורת שהיא עגולה ואפילו עושה החלל שמן הדופן עד שיגיע הכוורת לרוחב ד' אין עולה לחשבון ריבוע כלל וא"כ כ"ש דלא שייך לצרף דופן הבור עצמו לרוחב ד' כיון שאין אותו המקום רחב ד' כיון שמקום הדפנות לעולם אין מגיעין החלל שיש בו רוחב ד' שהדפנות לעולם אין מגיעין לאותו הריבוע שרחב ד' וצ"ע לעיל:

בתוס' בד"ה אמר אביי תימא לר"י דטפי ניחא ליה כו' דהא איכא ברייתא לקמן בהזורק כו' עכ"ל. ונ"ל ברור דר"י מפרש כפירוש שני שכתב רש"י דאילו לפירוש ראשון לא הוה צריך לאתויי מברייתא דלקמן דמהך ברייתא דרבי ורבנן גופא הוה מצי לאקשויי ע"ד ר"ח כמ"ש רש"י דהוי דלא כרבי ולא כרבנן מיהו בעיקר קושיית התוס' היה נ"ל ליישב דמברייתא דלקמן נמי לא קשה מידי דמצינו למימר דהא דפטרי רבנן בחור כ"ש לאו משום דלא הוי עקירה והנחה מע"ג מקום ד' אלא משום דבחור כ"ש למעלה מי' ברה"ר לא הוי רה"י כלל כיון דלא ס"ל חוקקין להשלים ולעולם ברה"י לא בעיא הנחה ע"ג מקום ד' והיינו כר"ח וכן מצאתי שתירץ הרשב"א ז"ל. ולמאי דפרישית בסמוך מצינו למימר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דע"כ הך ברייתא דלקמן היינו בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שרחבים ד' לצד רה"י דאל"כ ר"מ נמי מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים לשויא רה"י כדמשמע סוגיא דעירובין שהביאו התוס'. נמצא דלפ"ז ע"כ לא משכחת לפלוגתא דר"מ ורבנן אי חוקקין להשלים אלא לענין אי הוה הנחה בכך על מקום ד' אבל רה"י הוי לכ"ע וא"כ מקשו התוס' הכא שפיר אלא דבהא נמי איכא למישדי ביה נרגא דנהי דלעיל מקשי רבא לאביי ממתני' דפ' הזורק ומשני ליה אביי שפיר דמתני ע"כ איירי דלית ביה חור ומסיק עלה וכ"ת דלית ביה ד' והאמר ר"י כו' באנו למחלוקת

ר"מ ורבנן והיינו משום דאביי לשיטתו דאמר בעירובין דבאין רחבה ד' כ"ע מודו דלא הוה רה"י א"כ ע"כ דפלוגתא דר"מ וחכמים לענין הנחה ע"ג מקום ד' וכדפרישית בסמוך משא"כ הכא דאליבא דר"ח איירי שפיר מצינו למימר דר"ח לית ליה הך מימרא דאביי דעירובין ולפ"ז מצי לאוקמי פלוגתא דר"מ וחכמים בחור כ"ש ממש ופטרי רבנן דלא הוה רה"י כלל אבל ברה"י ממש לעולם דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד':

מיהו נראה דאפ"ה מקשו התוספות שפיר כיון דאביי גופא משני הכי אליבי' דר"ח א"כ מאי דוחקיה לאוקמי מילתא דר"ח דלא כוותיה וטפי הו"ל לאוקמי כדמעיקרא ודו"ק. מיהו למאי דפרישית בלשון רש"י לא הוה מקום לקושית התוס' דר"ח סבר כמתני' דחולית הבור:

בפרש"י בד"ה רחבה ששה פטור כו' ואנן ממשכן גמרינן כו' עכ"ל. לכאורה יש לדקדק דכיון דהאי טעמא לא נזכר בדברי אביי כלל אלא דרש"י כתב כן מסברא דנפשיה אמאי לא מפרש רש"י בפשיטות כפי' התוספת שהדבר מבואר בכמה דוכתי. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל דלא ניחא ליה לפרש כן דלדבריה' לא שייך הך מלתא אלא כשמשלשל הכוורת מרה"י לר"ה דרך זריקה כדי שיעמוד על שוליו ופיה למעלה משא"כ בסתם זריקה שלרוב הפעמים נופל על צדיו א"כ ליתא להך דינא דהא לא הוי רה"י כיון שאין גבוה יו"ד לאחר נפילה בשעת הנחה משא"כ לפירש"י דטעמיה משום דלא הוי במשכן א"כ אפילו כשנופל על צידו מ"מ כיון שעיקר תשמישיה של כוורת היינו כשעומד על שוליו וא"כ הוי רה"י ולא הוי דומיא לזריקת כלים שהיה במשכן דומיא דמחטין וא"כ אפילו כשמוטל על צידו אכתי לא הוי דומיא דמשכן ומש"ה פטור כך היה נ"ל אלא לפ"ז אכתי קשה לי אליבא דרבא דאמר אפי' אינה רחבה ששה פטור משו' קרומיות דלפ"ז לא שייך הך מלתא אלא דוקא בזריקה דרך שלשול בענין שעומדות שוליו על הארץ לכך נראה דמה שלא רצה רש"י לפרש כפי' התוספת היינו משום קושית התוספות מהאי דמחצלת ולא ניחא ליה בהאי סברא שכתבו תוספות לחלק כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה רחבה ששה פטור שהכוורת עצמה נעשה רה"י כשתנוח כו' עכ"ל. ונראה דמה שלא רצה התוספת לפרש כפירש"י ואף על גב דלכאורה סברא פשיטא היא שלא הקשו תוספת על זה כלום אלא משום דלשיטת רש"י שייך הך מלתא אפילו בזורק ד"א בר"ה ואם כן אמאי לא קאמר אביי בזריקה כה"ג משא"כ לפי התוספת לא שייך מימרא דאביי כלל בזורק בר"ה עצמו כן נ"ל:

בגמרא רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה פטור מ"ט א"א לקרומיות כו' וקשיא לי מסוגיא דהכא על מה שכתבו תוספת בפ"ק דעירובין ובפ"ק דסוכה לענין פרוץ כעומד

שהוכיחו לפסק הלכה דקי"ל כרבי יוסי הגלילי דבידי אדם אי אפשר לצמצם ואם כן אפילו בלא האי טעמא דקרומיות היאך משכחת לה דחייב דהא ע"כ לא משכחת להך מלתא אלא בעשרה טפחים מצומצמות לגמרי דבכל שהוא פחות מיו"ד לא הוי רה"י כלל ובכה"ג כל שהוא למעלה מיו"ד נמי פשיטא דפטור כיון דאוגדו למעלה מיו"ד ולא נח כולה ברה"ר ולא מצאתי שום סברא לחלק בענין צמצום דמחצה על מחצה ופרוץ כעומד ובין צמצום דיו"ד טפחים דמאי שנא ובשלמא לשינויא קמא שכתבו התוספת בעירובין ובסוכה דהיכא דאיכא איסור דאורייתא אפשר לצמצם ע"י מדידה א"ש משא"כ לתירוץ השני שכתבו התוספת שם בשם רבינו שמעי' דלעולם לא שרינן בפרוץ כעומד אלא משום דאיכא תרי ספיקי לקולא ספק שמא הם שווים וספק שמא העומד מרובה משא"כ בחד ספיקא אמרינן להחמיר. וא"כ לפ"ז הקושיא במ"ע דהכא הוי איפכא דלעולם לא משכחת דחייב אלא במצומצמות ממש. והנלע"ד ליישב בזה כשנדקדק עוד בעיקר מימרא דאביי מאי שייך הך מימרא דאביי הכא בשמעתין דבפרק הזורק הו"ל לאתויי ואי משום דאתי לאשמעינן עיקר מלתא דכוורת הוי רשות לעצמו אע"פ שהיא עגולה ואנן בשיעורא דשבת מרובעת בעינן אפ"ה ברחבה ששה ויש בו כדי לרבעה הוי רה"י כמו עמוד וגדר דלעיל. אלא דלפ"ז לא שייך הך מלתא בענין שזורק הכוורת בעצמה מרה"י לרה"ר דלא אירי בה בפירקין כלל ובפשיטות הו"ל למימר דכוורת עגולה שרחבה ששה הזורק מרה"ר ונחה על הכוורת חייב אבל אינה רחבה ששה פטור. ונראה דוחק לומר דנקיט ליה בכה"ג דשייך ביה הך מלתא דרבא והאי דכפאה על פיה. ועוד דאכתי קשה מה שהקשיתי לעיל דבזורק הכוורת ונופלת על צידה לא שייך הך מילתא דאביי ורבא כלל. ויותר קשיא לי על רבינו הגדול הרב אלפס ז"ל אמאי מייתי הך מלתא דכוורת כלל דלא נפקא מיניה מידי אלא לענין חטאת וסקילה דהא קי"ל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור ואין דרך הרי"ף להביא דיני חיוב חטאת ומיתה. לכך נ"ל ליישב חדא מגו חדא דעיקר מימרא דאביי ורבא היינו בזורק דרך שלשול שתעמוד על שוליה ופיה למעלה ואם כן נ"מ טובא לענין מי שמשלשל הכוורת בשוגג וכשמגיע סמוכה לארץ הוי דרך זריקה שתעמוד על שוליה ובתוך כך נזכר שהוא שבת ואם כן אי שייך בכה"ג חיוב סקילה אנו מתירין לו להחזירה ברה"י לכתחילה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה כדאיתא בריש פירקין משא"כ היכא דליכא חשש איסור סקילה אין מתירין לו להחזירה ברה"י דלפ"ז נתיישבו כל הקושיות דשייך הך מלתא בפירקין כדפרישית וא"ש נמי מימרא דרבא שהוצרך לומר אי אפשר לקרומיות ולא סגי ליה בטעמא דאי אפשר לצמצם דהא אכתי יש כאן חשש איסור סקילה אם הם עשרה טפחים מצומצמות באמת משא"כ בטעמא

דאי אפשר לקרומיות דלפ"ז אי אפשר שיבא לידי חשש איסור סקילה מש"ה אסור לו להחזירה לרה"י כדפרישית בשיטת הרב אלפס ז"ל כן נראה לי ודו"ק:

בפרש"י בד"ה כפאה על פיה אאינה רחבה ו' קאי כו' והקשה מהרש"א ז"ל אם כן לא אתי שפיר הא דמסיק שבעה ומחצה פטור דהא כתב רש"י לקמן גבי אסקופה בד"ה פתח נעול כו' וז"ל כל מחיצה שאין בין חלל המחיצה ד' אינה מחיצה ואם כן לא הוי רה"י והניח בקושיא. ולענ"ד נראה דלק"מ דוודאי מה שכתב רש"י לקמן דבכה"ג לא אמרינן גוד אחית ולבוד אלא במחיצה גמורה היינו משום דלקמן סתמא דתלמודא מסיק והיינו למאי דקי"ל כרב אשי דהכא בשמעתין אפילו בשבעה ומחצה דחייב משום דמחיצות לתוכן עשויות אלמא דלא אמרינן לבוד בגוד אחית אלא במאי דהוי מחיצה גמורה משא"כ בפירש"י דהכא שהוא אליבא דאביי ורבא דע"כ לית להו להאי סברא דרב אשי בסמוך אלא אפילו במידי דלא הוי מחיצה גמורה אמרינן לבוד א"כ כ"ש מידי דהוי מחיצה גמורה אפילו בדליכא ד' על ד' הוי מחיצה לענין לבוד כנ"ל נכון וברור בעזה"י:

בד"ה לתוכן עשויות כו' הלכך אין כאן תורת לבוד. מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן בסוגיא דאסקופה בלשון רש"י בד"ה פתח נעול ע"ש:

דף ח:

בגמרא אילימא אסקופת רה"ר כו' ופירש"י כגון אסקופת מבוי שאין עליה תקרה ואין גבוה ג' מן הקרקע ולחי של מבוי לפנים ממנו. ויש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דהא בכה"ג גופא הו"מ לפרש דאסקופה דר"ה היינו שהרה"י גמור' כגון בית או חצר פתוח לרה"ר כפשטא דלישנא דברייתי' דקאמר נוטל מן העני ונותן לבע"ה האי לישנא משמע דאורחא דמלתא הכי הוא שהעני עומד ברה"ר ובעה"ב עומד בביתו בחצירו ונותן לעני כדאיתא להדיא במכילתא שהעני עומד בחוץ וב"ה בפנים והיינו רה"י ורה"ר גמורות ואם כן האי דהכא נמי יש לפרש כן כגון שאין גבוה ג' מן הקרקע והו"ל רה"ר גמור ואי משום שכן היה דרכם שהבתים פתוחים לחצר והחצירות למבוי א"כ השתא נמי דמפרש לה באסקופת מבוי מפרש ולחי שלפנים הימנו אף על גב דסתם אסקופות הם מקורות כדמשמע לקמן אם לא שהאסקופות הם לגמרי חוץ למבוי דאפ"ה קרי לה שפיר אסקופה דהכי אורחא דמלתא לעשות אסקופה לפני הבתים מרה"ר לפני המבוי. דאם כן לפי זה לא היה צריך לפרש דהלחי לפנים הימנו דע"כ בהכי איירי לכך נראה דמה שפירש"י הכא לענין אסקופת מבוי היינו משום דלקושטא דמלתא בהכי איירי כנראה מפירושו בהא דמקשינן בסמוך אמלתא דאחרים ואע"ג דלית לה לחי וכמו שיבואר בסמוך:

בתוס' בד"ה לימא תיהוי תיובתא דרבא פירש"י כו' ולא נהירא דא"כ הו"ל למיפרך מרבנן דאמרי כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י בפשיטות דהא לעיל שם מקשינן בגמרא באמת אמילתא דרבנן נהי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי היכי אשכחן כה"ג דמחייב ושקיל וטרי טובא בהא דמשמע דתליא במידי דאשכחן במשכן. ואם כן לפ"ז לא שייך לומר דרבא דאמר כרבנן דהא כה"ג דמעביר דרך רה"ר למעלה מעשרה לא אשכחן כה"ג במשכן אלא במוציא משא על כתפו דוקא וכמשא בני קהת ודרך הוצאות משאות בכך. וא"כ מקשה שפיר מברייתא דהכא דמשמע נמי דכיון שאין דרך המוציאין בכך פטור וכ"ש במעביר ובהכי א"ש נמי הא דמקשה ארבא טפי מדר"א דאמר לקמן בפרק המצניע המוציא משא למעלה מעשרה חייב והוא הלכה פסוקה ולמאי דפרישית א"ש. ומה שהקשו עוד מסוגיא דהמוצא תפילין כבר נזהר בזה רש"י בעצמו שם ופירש שם דמסתמא העומד ברה"י ומוציא לרה"ר עומד בגובה למעלה מעשרה ואדרבא על פירוש ר"ח יש לדקדק מסוגיא דהתם דאטו לא מצינו למימר דהא דקאמר ובלבד שלא יוציא חוץ לד"א היינו שלא כנגד גופו כנ"ל ודו"ק:

דף ט.

בגמרא ואף על גב דלית ליה לחי ופרש"י קס"ד במבוי שהכשירו בלחי כו' ונראה דהא דקס"ד הכי היינו משום דאע"ג דסתמא דלישנא דברייתא איירי בבית ממש כדפרישית בסמוך וכ"ש במילתיה דאחרים דנקטו כלפנים וכלחוץ דמשמע דאיירי ברה"י ורה"ר גמורות כמ"ש תוספת אפ"ה קס"ד דבמלתיה דאחרים א"א לפרש כן כיון שסתם אסקופות בית מקורות ברוחב ד' ואם כן אפילו פתח נעול אמאי הוי כלחוץ אע"כ דבמבוי שיש לו לחי איירי ובמאי דפרישית נתיישב' גם כן קושיית התוספת על פירש"י מהא דקאמר רב אשי לעולם באסקופת בית דוודאי שייך שפיר לשון לעולם כיון דהכי הוא פשטא לישנא דברייתא ורב אשי אתא לאפוקי נמי מסברת המקשה שרצה להכריח דלא מצי איירי באסקופת בית משום דמסתמא שהן מקורות משום הכי קאמר רב אשי לעולם באסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשתי קורות כו' ומכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דפרישית בסמוך דהא שקלינן וטרינן לעיל במלתיה דאסקופה דת"ק דאיירי נמי בבית ממש אם כן א"ש טובא הא דקאמר רב אשי לעולם באסקופת בית דלפ"ז הוי אסקופת בית דומיא דאסקופה דת"ק כנ"ל נכון בעזה"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה אף ע"ג כו' ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת עכ"ל. וכדבריהם מבואר להדיא בירושלמי דשמעתין ע"ש דמסייע טובא לפי' התוספת

לשיטתם. ומההיא ירושלמי גופא יש לדקדק ג"כ על שיטת הפוסקים שפסקו כאחרים והתם משמע דרב נתן פליג אדאחרים ואפשר משום דלא מייתי הך דרב נתן בשמעתין דכל הנך אמוראי דשקלי וטרי במילתא דאחרים היינו משום דס"ל דהלכה כאחרים וק"ל: **בד"ה** תוך הפתח כו' וא"ת לרבא דמוקי לה כו' דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית. ולכאורה יש לתמוה דטפי הו"ל לאתויי ממימרא דרב גופא דאמר בפרק חלון ובפרק כיצד משתתפין דוקא בכרמלית חמירי משום שהחכמים עשו חיזוק לדבריהם אבל בפתוח לר"ה שהוא מן התורה לית ליה דרב דימי כיון דרב חמא בר גוריא דמייתי בשמעתין משמיה דרב אמר לה ה"ל לאקשויי מדרב אדרב. ויותר יש לתמוה דלמאי דמסקי דאירי הכא בכרמלית אם כן מאי מקשה הכא ממימרא דרב אמילתא דאחרים דהא מסקינן להדיא בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ז ע"ב) דהא דרב דימי תנאי היא ומש"ה רב לית ליה דר"ד ואם כן בפשיטות מצינו למימר דאחרים סברי כהאי תנא דלית ליה דרב דימי וצ"ע ליישב ודו"ק :

בפירש"י בד"ה פתח נעול כו' דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינה מחיצה ולא שייך בהו תורת גוד אחית ולבוד כו' ובד"ה באסקופת בית מפרש יותר וז"ל הלכך פתח נעול בטלה מתורת קורה וכו' דהל"מ גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' כו' עכ"ל. והרמב"ן ז"ל בספר מלחמות מביאו הרשב"א ז"ל בחדושיו מפרש גם כן בענין זה ע"ש באריכות דמשמע מלשונם בהדיא דבכלים לא שייך הל"מ בגוד אחית ולבוד ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא לעיל ד' ה' מבואר להדיא דשייך גוד אחית אפילו בכלים דהא טרסקל כלי גמור הוא וכמ"ש התוס' שם להדיא ולקמן בפרק הזורק אמרינן להדיא דטעמא דר"י בר' יהודא היינו משום גוד אחית ורבנן נמי לא פליגי עליה אלא משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בו אבל בעלמא מודו לר"י בר"י אלמא דשייך גוד אחית אפילו בכלים אם כן ה"ה ללבוד וכה"ג גופא יש להקשות על מימרא דרב אשי דלעיל גבי כוורת אפילו גבוה ז' ומשהו חייב משום דמחיצות לתוכן עשויות ומש"ה לא אמרינן ביה לבוד וגוד אחית וא"כ היאך פליג רב אשי אהך ברייתא דטרסקל דמשמע דשייך גוד אחית אף ע"ג דמחיצות דטרסקל אינם עשויין אלא לתוכן. מיהו דלרב אשי אפשר ליישב ולומר דמפרש להך ברייתא דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל איירי שהטרסקל קבוע בקנה דרך בנין וא"כ בטל מתורת כלי אלא דעל לשון התוס' לעיל דף ה' וודאי קשה שהרי כתבו בהדיא דטרסקל דהתם יש עליו דין כלי מדכתבו אין כרמלית בכלים וצע"ג ליישב ודי"ק:

דף ט:

במשנה לא ישב אדם לפני הספר כו' ופירש"י דהא דתניא הכא היינו משום דדמי להא דתני גבי לא יצא החייט במחטו כו'. ואף על גב דלפי זה הו"ל למיתני הך דלא יצא החייט ברישא אלא משום דלקמן תני נמי סמוך ללא יצא החייט הנך דאין פולין ואין קורין דשייכי לי"ח דבר מש"ה נקיט לכולא מתניתין בסוף:

מיהו לפי פי' ריב"ם ז"ל יתכן יותר שכתב דכולה פירקין דיציאות השבת נמי מי"ח דבר אחרים נינהו רק חשיב נמי כל הנך דמתני' דידן ע"ש:

בגמרא הי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ביום טובא. ויש לדקדק דאכתי כי איכא שהות ביום טובא מאי הוי הא קי"ל בכל התורה כולה זריזין מקדימין למצוות אף בדבר שזמנו כל היום או כל הלילה ועוד דבפסחים בפ"ק אמרינן נמי לענין בדיקת חמץ דלא ליפתח באורתא דתליסר דנגהי ארביסר אע"ג דאיכא שהות טובא כל הלילה. ולכאורה היה נ"ל דשאני הכא דנהי דזמן מנחה מתחיל ממנחה גדולה אפ"ה עיקר זמנה אינה אלא בשעת מנחה קטנה שהוא עיקר זמן הקרבת תמיד ברוב השנה כפירש"י בסמוך אם כן אפילו משום זריזין ליכא בשעת מנחה גדולה ואף ע"ג דביומא ר"פ אמר להם הממונה אמרינן דצלותא דאברהם אבינו הוי מכי משחרי כותלי נ"ל דהיינו משום דעיקר הקרבת התמיד מדאורייתא הוי מכי משחרי כותלי והיינו נמי משום דזריזין מקדימין משא"כ לאחר שתקנו חכמינו דהקרבת התמיד לאחר שמנה ומחצה וקרב בט' ומחצה משום נדרים ונדבות ולא חשו לטעמא דזריזין אם כן בתפלת מנחה נמי עיקר שעתא מהאי זימנא הוא ואפילו משום זריזין לא שייך ביה. ועוד דהא קי"ל בברכות דיש להתפלל בשעה שהציבור מתפללין וזמן תפילת ציבור במנחה הוי בהאי שעתא משא"כ באברהם דאכתי לא הוי שום תפילת ציבור מש"ה היה מקדים מכי משחרי כותלי משום זריזין ואם כן מקשה הכא שפיר סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות טובא אפילו להתחלת עיקר זמן מצוותה כנ"ל:

ועוד יש לפרש עיקר קושיית הגמרא אהא דמחמרינן כולי האי דלא ישב לפני הספר אפילו קודם שהגיע זמנו ואהא מתמה שפיר דלא שייך לעשות גדר בקודם זמנו כיון דאיכא שהות מיהא בדיעבד כנ"ל:

בתוס' בד"ה ואם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו באיסור כדמוכח בסוכה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה אכתי סוגיית הגמרא גופא קשה דמאי פריך בשמעתין אדריב"ל דלמא יש לחלק בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור וכ"ש דקשה יותר אסוגיא דסוכה מאי פריך בפשיטות כיון דקושטא דמלתא התם איירי בהדיא בהתחיל באיסור לפי

שיטתם אלא דאיכא למימר דלשון המשנה דהכא משמע להו להדיא דאיירי בהתחילו באיסור דהא דקתני ואם התחילו אדלעיל קאי שהתחיל סמוך למנחה ואף על גב דאכתי מצי לאפלוגי בין התחיל באיסור דקודם זמן המצוה ובין התחיל באיסור לאחר שקבוע זמן המצוה ממש מ"מ לא משמע לתלמודא לפי סברת התוספות לחלק בכך כיון דאידי ואידי לא הוי אלא איסורא דרבנן לא שנא בהגיע זמנה ל"ש סמוך לזמנה ואף שכל זה פשוט הוא הוצרכתי לכתוב כן בכוונת התוספות כדי לברר היטב סוגיא דשמעתין לשיטתם כמו שאכתוב בסמוך:

בא"ד וה"נ משמע בגמרא דקאמר כיון דשרי המיניה כו' לכאורה נר' שסמכו על מה שכתבו בסמוך דע"כ הא דשרי המיניה איירי שכבר קרא ק"ש. ואם כן כבר הגיע זמן תפילת ערבית והרי שהתחיל באיסור למשרי המיניה ואפ"ה משמע דלא היה צריך להפסיק אף למ"ד חובה אי לאו דמסיק בגמ' דבתפלת ערבית יש לחוש יותר כך היה נ"ל לכאורה אלא דמהרש"א ז"ל כתב שמצא במרדכי בשם ר"י בעל התוספות בענין אחר. ולפ"ז צ"ל דהך מלתא דק"ש לא פסיקא ליה כ"כ אי צריך לאזור חלציו וא"כ לגבי ק"ש לא הוי התחלה כיון שיכול לקרות ק"ש ולחזור לאכילתו וכמו שאבאר עוד לקמן:

בד"ה בתספורת כו' נראה דהכי הלכתא כו' ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה עד סוף הדיבור. ויש לתמוה על דבריהם בזה שהוא נגד מסקנת הש"ס בסוכה פרק לולב הגזול דמסקינן להדיא דכל מידי דרבנן לעולם אין מפסיקין אף בהתחיל באיסור אא"כ היכא דליכא שהות א"כ ה"נ אפילו סמוך למנחה קטנה ואף בהגיע זמן מנחה קטנה אמאי יפסיק הא איכא שהות ביום כדי להתפלל והיה נ"ל ליישב בזה דמשהגיע זמן תפילת מנחה קטנה כליכא שהות דמי והיינו לפי מה שפירשתי בסמוך דעיקר זמן תפילת המנחה היינו באותו שעה שהוא נגד זמן הקרבת התמיד ברוב השנה שלא היו רגילין לאחרה יותר כדפרש"י בשמעתין ולפ"ז מצינו לחלק שפיר דנהי דבכל מצות דרבנן אם התחילו אין מפסיקין אא"כ דליכא שהות כלל היינו משום דכל היום כשר ואין הכשר מצוה בזמן מוקדם טפי מבמאוחר אלא משום דזריזין מקדימין מש"ה לא אטרחוהו רבנן להפסיק במידי דרבנן משא"כ הכא בזמן מנחה קטנה דמלבד טעמא דזריזין איכא נמי הכשר מצוה טפי באותו זמן מטעם שפירשתי ומכ"ש אם נאמר שהוא זמן תפילת ציבור והוי שעה שהציבור מתפללין ומה שנהגו להתפלל בפלג המנחה היינו בדורות האחרונים להסמיך לתפילת ערבית שלא להטריח הציבור שני פעמים כמ"ש בפרק תפלת השחר וכמבואר קצת בפוסקים א"כ שפיר נוכל לומר מכל הנך טעמי דמשהגיע אותו הזמן אפילו סמוך לה מיקרי ליכא שהות כך היה נ"ל לכאורה

בכוונת התוס' אמנם לפי' הרא"ש ז"ל בשיטת רבינו תם ז"ל בשמעתין ובפ' תפלת השחר דבהתחיל קודם מנחה גדולה או אפילו לאחר מנחה גדולה אין מפסיק אף בהגיע זמן מנחה קטנה אבל בהתחיל סמוך למנחה קטנה אף סעודה קטנה צריך להפסיק מיד כשהגיע זמן מנחה קטנה וכן הוא בטור א"ח סימן רל"ב ובש"ע שם ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דממ"נ אי חשבינן לזמן מנחה קטנה כליכא שהות אם כן אפי' בהתחיל סמוך למנחה גדולה ומכ"ש אחר מנחה גדולה אמאי לא יפסיק משהגיע זמן מנחה קטנה דהא בדליכא שהות אמרינן בפרק לולב הגזול דאף בדרבנן מפסיק ואי לאיכא שהות מדמינן לזמן מנחה קטנה אם כן בהתחיל סמוך למנחה קטנה אמאי יפסיק הא אכתי איכא שהות להתפלל דרך כלל שמלשון הרא"ש ז"ל נראה דמחלק בין התחיל באיסורא רבה ובין התחיל באיסורא זוטא וכבר כתבתי בסמוך בלשון תוספת דע"כ משמע להו דאין לחלק בכה"ג לענין הפסקה כדמוכח מסוגיא דלולב הגזול עצמה לכן כעת לא מצאתי מקום ליישב ועיין עוד בסמוך:

אמנם בעיקר שיטת התוספת וסייעתם נחלק עליהם בעל המאור ז"ל בשמעתין וכתב דכל הסוגיא דשמעתין היינו דוקא אליבא דריב"ל משא"כ למאי דקיי"ל דלית הלכתא כריב"ל אם כן מוקמינן למתניתין בפשיטות דאיירי סמוך למנחה קטנה ואפ"ה אם התחילו אין מפסיקין וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין שכן נראה לו עיקר ובסמוך אבאר דלכאורה סוגיא דשמעתין מסייעא להדין פירושא אלא דשיטת התוספת וסייעתם אינו כן דמשמע להו מדלא מייתינן בשמעתין שום אוקימתא בסמוך למנחה קטנה ממילא משמע דפשיטא לתלמודא דסמוך למנחה קטנה מפסיק אף מסעודה קטנה ומש"ה מפסקו למימרא דר"י ב"ל בתרתי לפסק הלכה:

אלא דאכתי בכל זה לא הונח לי דאף לפי סברתם בזה אפ"ה מצינו למימר איפכא דאדרבא מהאי טעמא דלא קי"ל כלל כדר"י ב"ל משה"ה לא מצי לאוקמי מתניתין סמוך למנחה קטנה דאי בסעודה קטנה אפילו לכתחילה מותר לגמרי וע"כ בסעודה גדולה מוקמת לה ואם כן ודאי כ"ש לתלמודא דלקושטא דמלתא סעודה גדולה מסברא יש לאסור אף סמוך למנחה גדולה ועוד דבסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה פשיטא ליה לתלמודא טובא דאף אם התחיל צריך לפסוק אי משום דשכיח שכרות כמ"ש הפוסקים ושאר טעמי אחריני ואם כן הדרא הקושיא לדוכתא ומנ"ל לתוספת וסייעתם להחמיר כ"כ לאסור אף בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואף לענין הפסקה שהוא כנגד משמעות הש"ס כיון שאין הכרח לזה כלל ולענ"ד צריך עיון גדול ליישב ועיין עוד בסמוך:

בד"ה למאן דאמר תפילת ערבית רשות לא מטרחינן ליה וא"ת ת"ל משום ק"ש עכ"ל. ואע"ג דלמסקנא דטעמא דצריך למיסר המייניה בשעת תפלה היינו משום הכון א"כ משמע דדוקא לתפלה צריך לחגור ולא לק"ש וכמבואר באמת בפוסקים מ"מ יש לומר דסברת התוספת דסוף סוף א"א לו לאכול מיד שהרי צריך להפסיק מאכילתו לק"ש א"כ אזלה לה התחלת אכילה אף משהתיר תגורו או שנאמר דקושיית התוספת היינו לפי סברת המקשה דלא אסיק אדעתיה טעמא דהכון ועיין מ"ש בסמוך:

בגמ' ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכו"ע חובה כו' מכאן נמי קשיא לי על שיטת התוספ' דלעיל דלפי פירוש הרא"ש ז"ל דכשהתחיל סמוך למנחה קטנה אף בסעודה קטנה פוסק א"כ מאי מקשה הכא דהא ודאי אי הוי סבר לה דתפילת ערבית חובה היה צריך להפסיק דהוי מדמינן לה להתחיל סמוך למנחה קטנה כיון שכבר הגיע עיקר זמן תפילת ערבית כמ"ש לעיל באריכות דע"כ לדידהו צריך לחלק בכך וכה"ג גופא קשה אסוגיא דפרק לולב הגזול דמקשה מלולב אהתחיל סמוך למנחה גדולה ואדרבה לסייע מהתחיל סמוך למנחה קטנה כיון דעיקר מצות לולב כבר הגיע זמנה:

אמנם לשיטת בעל המאור והרשב"א ז"ל א"ש טובא דהשקלא וטריא דהכא ודפרק לולב הגזול היינו לדידן דלא קיי"ל כריב"ל ומפרשינן למתניתין כפשטא דאיירי סמוך למנחה קטנה ככל לשון סמוך למנחה דכולא תלמודא ואפ"ה קתני אין מפסיקין מיהו לשיטת הרי"ף ז"ל נמי מצינן למימר דלק"מ דעיקר סברת הרי"ף דנהי דלא קיי"ל כר"י ב"ל מ"מ כיון דרב אחא בר יעקב דחיק להחמיר כ"כ דאף סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור ע"כ לאו משום דריב"ל אסיק הכי דהו"מ למימר כשינויא קמא ולא לעשות פלוגתא רחוקה אע"כ דלקושטא דמלתא מסברא משמע לרבי אחא ב"י דאף סמוך למנחה גדולה אסור לכ"ע כיון שהגיע זמן מיהא בשום ענין וחיישינן דלמא אתי לאמשוכי וא"כ לענין הפסקה בסמוך למנחה קטנה דלא איירי ביה הרי"ף ז"ל שפיר מצינן למימר דא"צ להפסיק למאי דלא קיי"ל כריב"ל משא"כ לשיטת התוספות והרא"ש והטור והש"ע צריך עיון ודו"ק:

דף י.

ע"א בתוספת בד"ה טריחותא למיסר המייניה כו' ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא עכ"ל ולולא דבריהם היה נ"ל דשפיר מתרצא נמי קושיא קמייתא דדוקא למאי דלא אסיק אדעתיה טעמא דהכון וקס"ד דמה שצריך חגורה בשעת תפלה היינו משום הפסקה וכיסוי בעלמא כמו לענין ק"ש וא"כ בזה לא הוי טרחא כלל משא"כ למסקנא דחגורה

היינו משום הכון א"כ אפשר דאיכא טרחא דבלא"ה הא פירש"י דבני בבל היו רגילין לאזור בחוזק וא"כ כ"ש לענין תפלה שצריך לחגור היטב ולציין בגדיו כעומד לפני המלך וכדאיתא בזבחים דף י"ט בעובדא דר"ה בר נתן ואזגדר מלכא ע"ש כנ"ל. וכל זה דלא כמחזור ויטרי שכתב דהא נמי הוי טעמא משום שלא יהא לבו רואה את הערוה ובלא"ה קשיא לי לדברי המחזור ויטרי א"כ מאי מקשה מעיקרא ליקו הכי וליצלי אטו מי לא הוי ידע דאסור להתפלל אם לבו רואה את הערוה ובפי' רש"י בברכות פרק מי שמתו מבואר להדיא כמו שכתבתי והובא ג"כ בב"י א"ח סימן צ"א ע"ש:

דף יא.

ע"א במשנה לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא לכאורה לשון ויצא אינו מדוקדק שהרי כבר יצא מרה"י לרה"ר שמא יכניסנו הו"ל למיתני ואפשר דהאי ויצא היינו שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ומשום דהכא במתניתין דריש פירקין נקיט בלשון הוצאה משום דמעביר בכלל הוצאה הוא מש"ה נקיט נמי לשון ויצא ובהא דלא נקיט שמא יכניסנו יש לפרש כמו שכתבו התוספת בכמה דוכתי דליכא למיחש כ"כ להכי דמרה"ר לרה"י אית ליה הכירא משא"כ במעביר ליכא היכרא וק"ל:

בתוס' בד"ה שמא ישכח ויצא אליבא דרבא דאמר לא גזרו גזירה לגזירה כו' דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאמרינן בפ"ב דב"ק כו' עד סוף הדיבור. ואף שכתבו בתוספת בכמה דוכתי דאשכחן דגזרו חכמים גזירה לגזירה היכא דאי לא קיימי הא לא קיימי הא מ"מ הכא לא משמע להו לפרש כן דהא לא שייך למימר שהוצרכו לגזור אפילו בהכיר בה ושכחה אטו לא שכחה כלל הא וודאי ליתא דלא שייך לחוש שיצא במזיד משתחשך מרה"י לר"ה ואי הוי חיישינן להכי לא הוי צריך למיתני שמא ישכח ויצא אלא הו"ל למיתני שמא יצא משתחשך אע"כ כדפרישית ואם כן לפ"ז לשון גזירה לגזירה שכתבו התוס' באמת אינו מדוקדק דהא אפילו למאן דחייש לגזור גזירה לגזירה אפ"ה לא שייך לגזור בכה"ג אלא דנראה שסברת התוספת היא דלרבא דאמר לא גזרינן גזירה לגזירה לענין כרמלית היינו משום דסובר לענין גזירת חכמים לא שייך לומר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וא"כ לפ"ז כתבו שפיר דמה"ט לא שייך לגזור ג"כ שמא ישכח ויצא כיון דליכא אלא איסורא דרבנן כנ"ל בכוונתם אלא דאכתי הלשון גזירה לגזירה אינו מדוקדק ובר מן דין צ"ל דבחנם נדחקו התוספת משום קושיא זו לפרש לשון שמא ישכח בשני עניני שכחה שזה יותר דוחק ובפשיטות הו"מ לחלק דוקא בסמוך לגבי כרמלית סבר רבא דלא גזרינן כיון דבהנך מילתי גופא לא שייך חשש איסור דאורייתא כלל אלא

משום דגזרינן כרמלית אטו רה"ר דאתי למיטעי בפעם אחרת וכה"ג הא דמקשה בסמוך דמאי דס"ד דמתניתין איירי בתחובה לו בבגדו כיון דבכה"ג א"א לבא לידי חשש איסור מלאכה דאורייתא בהוצאה כזו משא"כ למאי דמסקינן דאיירי בדנקיט ליה בידו אליבא דרבא א"כ אם ישכח ויצא אע"ג דפטור מחטאת בהכיר בה ושכחה מגזירת הכתוב מ"מ מתעביד מיהו ע"י איסור מלאכה גמורה דאורייתא שהוציא מרה"י לרה"ר כנ"ל לולא דשיטת התוספת לא כתבו כן:

דף יא:

תוספות בד"ה אמר אביי כו' דוקא בהוצאה גזר אביי כו' אבל בעלמא לא גזר דהא בריש ביצה כו' עכ"ל ואכתי יש לדקדק דבפ"ב דביצה דף י"ח בהא דאמר רבה דטעמא דטבילת כלים בשבת היינו משום שמא יעבירנו אקשי ליה אביי יש לו בור בחצירו מאי א"ל כו' ואקשי ליה נמי ואי איתא נגזור השקה אטו הטבלה ומשמע שם להדיא דאביי גופא הוא דמקשה ליה לרבה כל הנך תיובתא וכן לרב יוסף לענין טעמא דסחיטה אמרינן דאותביה אביי כל הנך תיובתא אלמא אפי' לענין העברת ד"א ברה"ר שהיא בכלל הוצאה אפ"ה סבר אביי דאין לגזור גזירה לגזירה מדמקשה נגזור השקה אטו הטבלה ואפשר דאביי לבתר דשמעה מרבה קיבלה מש"ה קאמר הכא מי גזרינן כל זה כתבתי לפי שיטת התוספת מיהו לולא דבריהם היה נ"ל שאין צורך לדחוק כ"כ לחלק בין הוצאה לשאר מלאכות דהא אדרבה הוצאה מלאכה גרועה היא אלא דעיקר טעמא דאביי בכרמלית היינו דכיון דחכמים החמירו בכרמלית ועשאוהו כרה"ר להחמיר אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי שרית ליה בכרמלית אתי ליה למשרי נמי ברה"ר וא"כ לפ"ז לק"מ מהאי דפירות הנושרין דהתם לא שייך לומר כן כנ"ל:

דף יב:

ע"ב פיסקא ולא יקרא לאור הנר אמר רבה אפילו גבוה שתי קומות כו' חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא כו' לכאורה יש לתמוה דמאי דיוק הוא זה למידק ממתני' דחד הוא דלא ליקרי כו' דהא בלא"ה כולה מתני' בלשון יחיד מתני לה ומה"ת ליתני לשון רבים ונ"ל ליישב דממילתא דרבה גופא דייק לה משום דלכאורה קשיא אמילתא דרבה דאמר אפי' גבוה ב' קומות ולפ"ז הוי מתני' דלא כר"מ דשמעינן ליה לקמן בפרק השואל דף קמ"ט דלית ליה דרבה ע"ש וא"כ מאי דוחקו דרבה לאוקמי סתם מתני' דהכא דלא כר"מ דהא קי"ל סתם מתני' ר"מ היא ומה שיש ליישב בזה היינו משום דמתני'

גופא קשיתיה לרבה מ"ש ברישא דמתני' דמפרש טעמא שמא ישכח ויצא וכן בסיפא דמתני' דקתני לא יאכל הזב מפני הרגל עבירה וא"כ ה"נ במציעתא הו"ל לפרש טעמא דלא יקרא שמא ישכח ויטה אע"כ דכוונת התנא לאשמעינן הא מלתא גופא דאפילו היכא דלא שייך שמא יטה כגון בגבוה ב' קומות אפ"ה מלתא דפסיקא קאמר דלא יקרא לאור הנר כלל והיינו כדרבה ודלא כר"מ וא"כ לפ"ז שפיר מדייק הש"ס דרבה סבר דחד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי דאם לא כן אכתי הו"מ לאוקמי מתני' כר"מ דמתיר בגבוה טובא והא דלא קתני טעמא שמא יטה היינו דאתי לאשמעינן דאפילו איכא תרי דלא שייך חשש שמא יטה שאם ישכח אחד יזכירנו חבירו וסד"א דמותר כדאשכחן כה"ג בענין חששא דהרגל עביר' וכן לקמן לענין העלאת בשר עוף והלב בשני אכסנאין וכמו שיבואר קמ"ל אפ"ה לענין שבת דחמור אסור אע"כ דלקושטא דמלתא סבר רבה דאין לחלק בין איסור שבת לשאר איסורין לענין תרי כיון דמסתמא יזכירנו חבירו וא"כ מקשה שפיר והתניא לא אחד ולא שנים וא"כ שפיר מצינו לאוקמי מתני' כר"מ והא דלא קתני שמא יטה היינו דאפילו בתרי אסור וע"ז משני שפיר כאן בענין אחד כאן בב' ענינים וכיון דבב' ענינים אכתי שייך האי חששא גופא דשמא יטה א"כ שפיר הו"מ למיתני במתניתין דשמא יטה ואפ"ה הוי ידעינן דאסור אפי' בתרי כנ"ל ודו"ק :

דף יג.

בגמרא איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו יש לדקדק טובא בזו הסוגיא דהא לכאורה משמע דעיקר מלתא דהיא בבגדה והוא בבגדו דקמיבעיא ליה היינו משום דבכה"ג הוי שינוי וא"כ מאי קפשיט ליה רב יוסף ממתני' דעוף וגבינה ת"ל דהתם ליכא שינוי ומאי איצטריך נמי לשנויי שאני התם דאיכא דיעות דטפי הו"ל לשנויי שאני הכא דאיכא שינוי שהרי מזה היה עיקר האיבעיא ועוד דאדפשיט ליה רב יוסף מעוף וגבינה אמאי לא פשט מעיקרא ממתני' דלא יאכל הזב עם הזבה דהיא מוקדמת במשנה ואירי בהאי ענינא גופא דנדה דאיבעיא לן בה ואף דבהא איכא למימר דהך פשיטותא דלא יאכל הזב עם הזבה אפשר דלאו ר"י הוא דקאמר לה אלא סתמא דתלמודא אלא דמלשון רש"י ותוספת משמע דכל הני פשיטותא רב יוסף גופא הוא דקאמר להו. ועוד קשה דבמסקנא דעוף וגבינה דמסיק הש"ס התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי אמאי הזכיר דיעות כלל דהא עיקר התירוץ הוא משום שינוי מלבד שאר דקדוקים. והנראה לענ"ד בזה דאדרבה עיקר האיבעיא דנדה היינו משום דמספקא ליה בטעמא דמתני' גופא דקתני לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה

לפי שהלשון הזה סובל שני פירושים דלכאורה פשטא דטעמא דמתני' משמע דעיקר חשש שמא ישכח שהיא זבה ויבא לבעול זבה שהיא בכרת והיינו דומיא דטעמא שמא ישכח ויצא ושמא יטה דאיירי בהו מתני' או אפשר דלהכי לא חיישינן שהרי התירו לו לייחד עמה ולא חיישינן שמא יבא עליה שהרי התורה העידה סוגה בשושנים ומה"ט התירו לייחד אלא דעיקר הטעם דלא יאכל היינו דכיון שאוכל עמה ואיכא קירוב הדעת טובא יבא לידי חיבוק ונישוק שאסור מן התורה להרמב"ם ז"ל ולשאר פוסקים מדרבנן ולפ"ז לאו דוקא באשתו זבה אלא אפי' זבה דעלמא א"כ בהא גופא מספקא ליה לבעל האיבעיא אי אמרינן דטעמא הוי שמא יבא עליה לחוד בהא וודאי מהני היא בבגדה והוא בבגדו דהוי שינוי טובא לענין ביאה כמו שפירש"י ותו לא אתי לידי שכחה משא"כ אם נאמר דטעמא דמתני' הוי משום חיבוק ונישוק א"כ היא בבגדה לא הוי שינוי כלל להך מלתא ומש"ה פשיט ליה רב יוסף מעוף וגבינה דאע"ג דלא הוי אלא מדרבנן כדמסקינן התם אפ"ה אסרי ב"ה א"כ ה"ה וכ"ש לענין נדה דחיישינן לחיבוק ונישוק אפי' אי הוי מדרבנן וכ"ש למאן דסובר דהוי דאורייתא בלאו וא"כ לפ"ז לא מצי למידחי שאני התם דליכא שינוי דהא הכא לענין חיבוק ונישוק נמי לא הוי שינוי כדפרישית ומשני שאני התם דאיכא דיעות ומייתי ה"נ מסתברא וכיון דהדר ומקשה לאו איתמר עלה כו' א"ש הא דמסיק הכא איכא דיעות ואיכא שינוי דכיון דאיכא דיעות לא חיישינן לחיבוק ונישוק שהיא לא תתרצה לזה וכיון דאיכא שינוי בזה לא חיישינן לשכחה דביאה והשתא א"ש הא דהדר מייתי ופשיט מהך מתני' דלא יאכל היינו כיון דהשתא אתינא להכי שיש לחלק בין מכירין לאין מכירין משום טעמא דדיעות וא"כ תו לא מצינו לפרש דמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה באשה דעלמא שאינה אשתו איירי אם כן מ"ט דאסור דהא איכא דיעות אע"כ דבאיש ואשתו מיירי דאע"ג דלא חיישינן לביאה דהא לא חמיר מיחוד שהתורה העידה סוגה בשושנים והיינו כיון שיש היתר לאיסורה לא תקיף יצרו כ"כ אפ"ה אסור לאכול עמה דחיישינן לחיבוק ונישוק א"כ שפיר איפשוט האיבעיא דכ"ש דאסור לישן במטה אחת דחיישינן לחיבוק ונישוק דלהך מלתא ליכא שינוי וליכא דיעות:

ובזה נתיישב היטיב ג"כ הא דמסקינן מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ונדחקו רש"י ותוספת מה פשיטותא דאסור ולמאי דפרישית א"ש דהא לענין אשת רעהו לא שייך שמא ישכח וא"כ מאי מהני הוא בבגדו שהרי עיקר החששא שמא יתקוף יצרו ויבא עליה וא"כ אפילו באשתו נדה דהוי שינוי דהיא בבגדה אפ"ה ע"כ הקישן הכתוב לאשת רעהו ואשתו נדה כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מה אשת רעהו כו' ורש"י פירש כו' טפי הוי לן למיסר יחוד מהקישא כו' עד סוף הדיבור נראה דסברת התוספות דהיא בבגדה והוא בבגדו דשמעתין היינו בלא יחוד אלא דסברת רש"י אינו כן דסתמא הוי ביחוד דאיש ואשתו ישינים במטה אחת והיינו ביחוד דהא קיי"ל דאסור לישן בכילה שאיש ואשתו ישינים אפילו באשתו נדה כדאיתא בעירובין ועוד אפילו בלא יאכל הזב עם הזבה במתני' פירש"י מתוך שמתייחדין וא"כ לפ"ז וודאי הוא בבגדו דשמעתין חמיר טפי מיחוד גרידא ובר מן דין יש ליישב שיטת רש"י לפי מאי דפרישית בסמוך דנהי דלענין יחוד א"א לאוקמי הקישא דקרא כיון שהתורה העידה סוגה בשושנים והיינו כיון דיש היתר לאיסורה לא תקיף יצרו כ"כ לבא עליה באיסור כרת משא"כ דהוא בבגדו דשמעתין דעיקר חשש הוא משום חיבוק ונישוק כיון שישנים במטה אחת א"כ שפיר מהני הקישא להך מלתא וכדפרישי' ודו"ק:

דף יג:

בגמרא אלו דברים פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ושני כו' וכתבו תוספת אי תנא אוכל ראשון לחוד לא הוי ידעינן אוכל שני כו' עד סוף הדיבור ולכאורה לענ"ד אכתי לא סגי בהכי דליתני האוכל אוכלין טמאים סתמא וממילא ידענא דראשון ושני כהדדי נינהו לפסול את התרומ' אלא דאיכא למימר דלא מצי למיתני סתמא לאפוקי מדר"א דאמר אף שלישי בכלל והיינו נמי לפסול את התרומה כדכתב התוי"ט בשם הרא"ש ז"ל בפ"ב דטהרות:

מיהו השתא דאתינן להכי תו אין אנו צריכין לדחוק במה שכתבו התוס' בד"ה והשותה משקין טמאין כו' מ"מ היה בדעתם לגזור אמשקין כו' וזה דוחק גדול ולמאי דפרישית אתי שפיר טובא בפשיטות כיון דבאוכלין גופא יותר שייך למיתני בקצרה האוכל אוכלין טמאין ממילא דראשון ושני בכלל אלא דאיצטריך לאפוקי שלישי ודבר ידוע דלא משכחת אוכל שלישי אלא בחולין שנעשו על טהרת קדש והך מילתא לא שייך אלא באוכלין משא"כ במשקין לא אשכחן דשייך שעושה חולין על טהרת קודש משום דליכא משקין ראויין לשתיה כמ"ש ר"ש והביאו מהרש"א בשמעתין כנ"ל ועדיין צריך עיון:

ברש"י בד"ה האוכל אוכל ראשון כו' ומצאתי בערוך משונה טומאה זו כו' דתניא בספרי אין האוכל אוכלין טמאין כו' טמא טומאת ערב ולכאורה יש לתמוה מהא דהביא ראיה מספרי והלא משנה היא במס' פרה דכל הטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן והיינו לאשמעינן דלא בעי הערב שמש:

והנראה דמשום הא לא אריא דאפשר דהאי כללא לאו דווקא דקי"ל אין למידין מן הכללות כו'. ותדע דבלא"ה צ"ל כן שהרי התוס' בריש פרק חומר בקודש הביאו שם פלוגתא דאמוראי בכל הטומאות דרבנן אי בעי הערב שמש או לא והאריכו בזה הרבה ע"ש ומייתי נמי הך מתניתין דכל הטעון ביאת מים ואפ"ה הביאו פלוגתא דאמוראי בירושלמי ומדלא מותבינן תיובתא מהך משנה אמ"ד דצריך הערב שמש ע"כ היינו כדפרישית וכן מצאתי בכ"מ בפ"י מהלכות אבות הטומאה לכן מייתי ראיה מספרי דקתני בהדיא האוכל אוכלין טמאין כו' וע"כ דצריך לחלק דיש טומאה דרבנן דבעי הערב שמש ויש דברים דלא בעי וכבר בארתי מילתא בטעמא ויבואר קצת בסוגיא שלפנינו ומה שהקשו תוספת יבואר לקמן בלשון התוספת:

אמנם הא דמייתי רש"י הך מילתא דבעי הערב שמש אף ע"פ שאינו ענין לעיקר הלכה וידוע דרש"י פרשן הוא ולא פסקן אף בדברים הנוהגים מכ"ש בכה"ג. אלא דנראה דסוגיא דשמעתין הכריחו לפרש כן דאס"ד דטומאה דרבנן נמי בעי הערב שמש א"כ לא הוי מקשה מידי לקמן בשמעתין ט"י דאוריית' הוא דהא שפיר מצינן למימר בפשיטות דהאי ט"י אהנך גופיה קאי שהן מדרבנן אלא ע"כ דסוגיא דשמעתין סובר דהנך טומאות דמתני' לא בעי הערב שמש כנ"ל נכון:

ודע דשיטת הרמב"ם כשיטת רש"י והערוך דהאי אוכל ראשון ושני דהכא היינו פסול גוייה ואינו טמא אלא כשיעור חצי פרס וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות:

דף יד.

בתוס' בד"ה ר"י אומר האוכל אוכל ראשון כו' וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא כו' וי"ל משום דדמי לחוכא ואיטלולא עכ"ל נראה בכוונתן דדוקא בהך גזירה דאוכל אוכל שני סבר ר"א דדמי לחוכא ואיטלולא שאוכל ראשון ואוכל ב' יהיה לשניהם דין אחד לעשות ב' משא"כ בהאי דשני עושה שני ע"י משקין לא דמי לחוכא ואיטלולא כיון שא"א ליגזור בענין אחר שהרי עיקר גזירה זו משמע לקמן משום דגזרינן במשקין הבאים מחמת ידים אטו משקין הבאים מחמת שרץ וא"כ ממילא דהמשקין נעשים תחילה והוי הך גזירה כמו כל גזירות דאשכחן בש"ס דגזרינן הא אטו הא שדין אחד להם כך נ"ל בכוונת התוס'. ועוד נ"ל דבשביל הך גזירה דזימנין דאכיל אוכלים טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה לא היו צריכין לגזור שהאדם יפסול תרומה במגעו והוי סגי לגזור שיפסול גוף האדם מלאכול תרומה כמ"ש ר"ת ז"ל בפסול גוייה דגזירה קדמונית היתה כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה זימנין דאכיל כו' אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום כו' גזירה קדמונית היתה כו' דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול כו'. עד סוף הדיבור וכ"ז דלא כפי' רש"י דלעיל בסמוך וכבר כתבתי שהרמב"ם ז"ל סובר כשיטת רש"י דהאוכל אוכל ראשון שגזרו בי"ח דבר היינו פסול גוייה ששיעורו כחצי פרס ומאי דקשיא לר"ת מסוגיא דיומא נראה לי ליישב לשיטת רש"י והרמב"ם דבלא"ה ע"כ דמאי דבעי למימר התם מעיקרא דטומאת גוייה הוה מדאורייתא מקרא דאל תטמאו ונטמאתם ע"כ לאו אטומאת אוכלין טמאין דעלמא קאי דהא האי קרא דאל תטמאו בכל אלה ונטמאתם לא אירי אלא באכילת שרצים ונבילות דכתיב לעיל מיניה אלא מדאפקיה רחמנא בלשון טומאה אע"ג דבלא"ה שרצים ונבילות מטמאין אדם בנגיעה אפ"ה קס"ד מעיקרא דאיצטריך קרא דנטמא האדם אע"ג דלא נגע בהם כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה דומיא דנבילת עוף טהור דמטמא בבית הסתרים דלפי סברת המקשה דהתם לית ליה להאי תנא דהתם הך דרשה דלא יאכל לטמאה בה שהביא רש"י ז"ל לעיל בד"ה אוכל אוכל ראשון ואפ"ה מקשה התם שפיר דרב פפא אדרב פפא דהא אמאי דמקשה רבא התם ככותבת בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי אכילת פרס הך קושיא שייכי נמי אפילו אי הוה אמרינן דשרצים ונבלות פוסלין את הגוייה ושיעורן בכדי חצי פרס דהא שיעורין הל"מ הם כדאמרינן התם שמזה היו עיקר הקושיות בכל השקלא וטריא דהתם ואקושיא דרבא משני ר"פ הנח לטומאת גוייה דלאו דאורייתא וא"כ מקשה הש"ס שפיר דר"פ אדרב פפא דהא אמר ר"פ דאשכחן מיהו לטומאת גוייה עיקר מן התורה בשרצים ונבילות דא"כ אכתי הדרא קושיא דרבא לדוכתא אמאי בעיא בהנך כחצי פרס ובככותבת נקט כדי אכילת פרס נמצא דכ"ז למאי דהוה ס"ד מעיקרא משא"כ למאי דמסיק הש"ס התם דהאי דרשא דר"פ מקרא דאל תטמאו ונטמאתם לא הוה אלא אסמכתא בעלמא היינו דאפילו בשרצים ונבילות גופייהו נמי טומאת גוייה דידהו לא הוה אלא מדרבנן והיינו מהך דרשא שהביא רש"י ז"ל לעיל ד"ה אוכל אוכל ראשון דכתיב בנבילת עוף טהור לא יאכל לטמאה בה והיינו דוקא מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה זו כו' והיינו משום דטומאת בית הסתרים חידוש הוא ולא מטמאה אלא בנבילת עוף טהור בלבד נמצא דלפ"ז אין מקום להוכחת ר"ת ז"ל ונתיישב' היטב שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ובר מן דין יש לדקדק על שיטת ר"ת ז"ל דלפי פירושו צריך לומר דהא דאמרינן בעירובין וביומא בברייתא בחצי חציה לפסול את הגוויה היינו אחר תקנה קדמונית וקודם י"ח דבר ואילך הוה אפילו פסול גוייה כביצה אפילו לטמא תרומה בנגיעות האדם וכ"ש דבפסול גופו מלאכול בתרומה דהוי כביצה וזה דוחק:

ועוד דאכתי קושיית ר"ת גופה במקומה עומדת דאטו למאי דהוה ס"ד מעיקרא דפסול גוייה הוה דאורייתא לא הוה ידע הך תקנה קדמונית ואף שאיני כדאי להשיג על שיטת ר"ת ז"ל מ"מ הנראה לענ"ד כתבתי ליישב שיטת רש"י ורמב"ם ז"ל על מכונם היטב:

בפירש"י בד"ה ופסיל להו והתורה הזהירה כו' וכתב מהרש"א ז"ל דעדיפא מיניה הו"מ לפ' דקאכיל תרומה טמאה שהיא במיתה ובמחילת כבודו דברי שגגה הם דלא אשכחן חיוב מיתה אלא באוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף משא"כ בטהור שאוכל תרומה טמאה ליכא חיוב מיתה אלא לאו גרידא ולשיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו אפילו לאו נמי ליכא ע"ש ודו"ק :

בגמ' האוכל אוכל ראשון מ"ט כו' דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה. לכאורה טפי הוה ליה למימר דשקיל אוכלין תרומה ושדי לפומיה דהא שכיח טפי אלא משום דאיכא למ"ד בפסחים דף ט"ז בשיטת רבי חנינא סגן הכהנים דאין אוכל מטמא אוכל אפילו בתרומה וקדשים אלא מדרבנן מש"ה נקיט משקין דמקבלין טומאה מן האוכל אפילו מדאורייתא:

ובזה נתיישב לי גם כן הא דהוה קשיא לי דלפי האי טעמא דשקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה לא שייך לגזור אלא בכהנים דאוכלים תרומה ואכתי אמאי גזרו סתם אפילו בישראל שלא יאכל אוכלין טמאים וליכא למיחש נמי בישראל זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דקודש ושדי לפומיה דהא ליכא משקה קודש כלל כמ"ש מהרש"א ז"ל וכדפרישית לעיל אבל למאי דפרישית א"ש דבישראל נמי איכא למיחש זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל אוכלי קודש ושדי לפומיה דהאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן וכ"ש למ"ד בפסחים דבקדשים אוכל מטמא אוכל אפילו מדאורייתא ומש"ה השוו חכמים מדותיהם לגזור בין בכהנים בין בישראל אף ע"ג דעיקר התקנה הוה משום כהנים ומטעם דפרישי' כן נ"ל ודו"ק:

שם שותה משקין טמאים מ"ט כו' מה"ד הא שכיחא והא לא שכיחא. והא דלא חיישי' במשקין למילתא דשכיחא והיינו דזימנין דאכיל אוכלי תרומה ושקיל משקין טמאים ושדי לפומיה ויפסול התרומה שבפיו כבר תרצה הרשב"א ז"ל בחידושיו דבכה"ג לא שייך לגזור דעיקר הגזיר' היתה שהאוכל אוכל ראשון אסור ליגע בתרומה היינו שמתוך כך יזהר כל האדם שלא יאכל אוכלין טמאין מה"ט גופא דשמא ישכח ושקיל משקין דתרומה אבל ודאי לא שייך למיגזר איפכא שלא יאכל אדם תרומה טהורה דא"כ בטלי מצות אכילת תרומה ולאחר שכבר אכיל תרומה טהורה בהיתר תו ליכא למיחש לגזור שלא ישתה משקין טמאים דממ"נ אי יהיה זכור בתרומה טהורה שבפיו ודאי לא ישתה

משקין טמאים במזיד לפסול את התרומה ואם ישכח מאכילת תרומה תו לא מהני הך תקנה דגזירת משקין טמאים כלל וכתב עוד שם תי' אחר ע"ש ותיתי לי דקיימתי לכל מ"ש הרשב"א ז"ל מסברא דנפשאי בילדותי טרם שנדפסו חידושי הרשב"א ז"ל ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול:

בגמרא והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו כו' שהיו אומרים לא אלו מטהרין כו'. ולכאורה יש לתמוה דהאיך אפשר לטעות ולומר שאלו השאובים הם היו מטהרין דא"כ למה היו טובלים מעיקרא במים סרוחים בוודאי שאין שום אדם עושה לכנוס תוך מים סרוחים כ"א לטהר מטומאתו ונראה דוחק לומר שעיקר החשש אינו אלא מפני הרואים דאיכא דחזי במים שאובים ולא חזו הך טבילה דסרוחים זה דוחק. ועוד דא"כ לא א"ש לישנא שהיו אומרים לא אלו מטהרין:

ויותר קשיא לי דא"כ מאי תקנתא איכא בהא דפסלי תרומה להך חששא תינח כהנים דאכלי תרומה אבל שאר טמאים ישראלים אכתי הך חששא גופה במקומה עומדת שיטבלו בשאובין שיאמרו שהשאובים מטהרין ויאכלו קדשים ויכנסו למקדש. ועוד נשים נדות לבעליהן מא"ל דשייך בהו הך חששא:

אמנם כן ראיתי בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות שארי אבות הטומאה שהעתיק לשון הגמרא והוסיף בלשונו שהיו טובלים בזלזול בלא כונה וכ"כ בפי' המשניות סוף מסכת זבים בהרחבת ביאור קצת ולכאורה דבריו תמוהי' מאד ומתוך דבריו נ"ל ברור דהיינו משום דקשיא ליה הך קושיא גופא שהקשיתי. לכך בא לתרץ דודאי לא אתי למיטעי שטבילתן במקוה היה שלא לצורך אלא דתרווייהו בעי דשניהם מעכבין ועיקר הטבילה שמטהרת מטומאתו בכלל פרטי טומאתם הם השניים מתוך כך יטבלו ראשונה שלא בכוונה לכך תקנו שפוסלין את התרומה כנ"ל ברור בכוונת הרמב"ם:

בתוס' בד"ה תנא אף הידים כו' משום דמצינו למימר דה"מ לקדש כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דהיאך אפשר לומר דה"מ לקדש דא"כ תיקשה ליתנייהו גבי מעלות דחומר בקדש מבתרומה בחגיגה דכה"ג מקשי הש"ס בכמה דוכתי ואפשר דכיון דלא הוי מצי לאתויי ממתניתין דמסכת ידים לחוד והוי צריך לאתויי נמי האי דיוקא דחומר בקדש מבתרומה מש"ה ניחא ליה לאתויי הך ברייתא דמפרש להדיא דפסלי את התרומה וכיוצא בזה כתב מהרש"א ז"ל בהא דלא תיקשי הא שלמה גזר לקדשים אפילו בסתם ידים ע"ש:

מיהו לולא דברי התוספת היה נראה לי דהא דמייתי הך ברייתא דאף ידים הבאים מחמת ספר היינו לאשמעינן דידים מחמת ספר נמי מי"ח דבר נינהו ולפ"ז נתיישב נמי לשון אף ממה שדקדקת' דברי התוספת בסמוך ודו"ק :

בא"ד דקאמר מצינו שני עושה שני ע"י משקין דהומ"ל דמצינו דע"י ספר כו' עכ"ל ולכאורה יש לתמוה דמאי אלימא ידים הבאות מחמת ספר דשני עושה שני מהך דאוכל אוכל שני שכתבו התוספת לעיל דאי לאו דמצינו ששני עושה שני ע"י משקין הוי דמיא לחוכא וטלולא א"כ לפ"ז מצינו למימר דמה שידים הבאות מחמת ספר שני עושה שני הוי דמיא נמי לחוכא וטלולא אי לאו דאשכחן כה"ג ע"י משקין. מיהו למאי דפרישית לעיל בכוונת התוספת דדווקא באוכל אוכל שני הוי דמיא לחוכא וטלולא במה שאנו מדמין אותו לגמרי לאוכל אוכל ראשון וא"כ לא שייך הך מילתא בידים הבאות מחמת ספר וכן לפי' השני שכתבתי לעיל דהיכא שאי אפשר לגזור בענין אחר לא דמי לחוכא וטלולא וא"כ לפ"ז ידים הבאים מחמת ספר ג"כ לא היה אפשר לגזור בענין אחר דלא הוי סגי' במה שיגזרו על ידים הבאות מחמת ספר שיטמאו האדם לאכול בתרומה דאפ"ה לא היה נמנעין בשביל כך מליגע בספר כיון דאפשר בנטילת ידים אם ירצה לאכול תרומה דבלא"ה אפילו באכילת חולין צריך נ"י לכתחילה ועוד דפסול דאכילת תרומה לא שייך אלא בכהנים ולא בישראל מש"ה הוצרכו לגזור על ידים הבאים מחמת ספר שיפסלו התרומה בנגיעתן דהשתא אפי' ישראל נזהרים מליגע בספר שמא ישכח ויגע בתרומה שהפריש בתוך ביתו ויטמא אותה וא"כ תו לא דמיא לחוכא וטלולא כיון דאי אפשר בענין אחר כנ"ל ודו"ק:

דף יד:

בגמרא טבול יום דאורייתא הוא. כבר כתבתי לעיל בתחל' הסוגי' בלשון רש"י דהא דלא מוקי לה בטבול יום מטומאה דרבנן מהנך דפסלי את התרומה כדקתני לעיל מיניה היינו משום דכבר נזהר רש"י ז"ל מזה והביא לשון הספרי דאוכל אוכלין טמאין והשותה משקין טמאים אין צריך הערב שמש ואף דאכתי הוי מצי לאוקמי בשאר טומאות דרבנן דטעונין הערב שמש כמ"ש הכסף משנה בשיטת הרמב"ם ז"ל. וכה"ג אשכחן נמי בירושלמי דפסחים בשיטת רבי חנינא סגן הכהנים דמפרש דשמן שנפסל בטבול יום דהתם היינו בטבול יום דבית הפרס שהוא מדרבנן כמו שהובא בתוספות בפסחים דף י"ד וא"כ כה"ג הוי מצי לאוקמי סתם טבול יום דהכא נמי לענין טומאה מדרבנן אלא

משום דבהך מתני' גופא קתני לעיל מיניה אוכל אוכל ראשון ואוכל שני אין צריך הערב שמש תו לא מצינן לפרש סתם לשון טבול יום בטומאה דרבנן אלא בדאורייתא ודו"ק:
שם והאוכלין שנטמאו במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאוריית' נינהו כו' כאן לא שייך לפרש דאע"ג דהוי דאורייתא אפ"ה חשיב לה שפיר בהך מתני' בהדי הנך דפסלי את התרומה וכמ"ש התוספת לענין טבול יום בד"ה סמי מכאן אלא שכבר כתבו התוס' דהוי בקיאי טובא בי"ח דבר וא"כ הוי קים להו דאוכלין שנטמאו במשקין הוי מי"ח דבר וא"כ מקשה שפיר אלא דאכתי למאי דמסיק לקמן (דף י"ז ע"ב) בסוף הסוגיא דאוכלין וכלים שנטמאו במשקין כחדא חשיב ליה א"כ לא הוי מקשי הכא מידי לכך נראה דכיון דלקושטא דמילתא אפילו משקין הבאין מחמת ידים פוסלין את התרומה כיון דמשקין לעולם נעשין תחילה וכמ"ש התוספת דהך גזירה דמשקין נעשין תחילה מי"ח דבר הוא מש"ה מוקי לה תלמודא בהכי ועיין בסמוך ובחידושי פסחים שלי בשיטת ר"ח סגן הכהנים:
בפרש"י בד"ה דאורייתא הוא כו' דלא אשכחן רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיוצא בו כו' עכ"ל וקשיא לי טובא הא לא אשכחן רביעי בקדש גופא דטמא מן התורה משום קרא אלא מתורת ק"ו למדנו בסוטה בפ' כשם ממחוסר כפורים שמותר בתרומה ופסול בקדש שלישי שפוסל בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש וא"כ לפ"ז איכא למימר דאה"נ דלמ"ד דאין טומא' עושה כיוצא בו אפילו בקדשים לא משכחת רביעי בקדש וממילא בטל הק"ו דאין דנין אי אפשר מאפשר. תו קשיא לי דלפירש"י למ"ד טומאה עושה כיוצא בו בקדשים דלפ"ז שפיר משכחת רביעי בקדש ע"י אוכלין זה מזה א"כ מנ"ל דמשקין שנגעו בשרץ עושין שני מדאורייתא דילמא שלישי הוי ואמרינן דיו ונראה דוחק לומר דבאמת סובר דלא הוי דאורייתא והנלע"ד בזה דרש"י נמי סובר כשיטת התוספות דאין סברא לומר דמה שנגע בשרץ יהא שני אלא דאפ"ה לא סגי ליה בהכי כדי שנאמר דהמקשה דהכא פשיטא ליה דהוי דאורייתא מהך סברא דבאמת אין סברא זו מוכרחת כל כך דהא טבול יום שהוא אב הטומאה נמי הוי שני לגבי תרומה דלאו דווקא שני ממש אמרינן אלא דין שני וא"כ ה"נ דכוותיה. ועוד אדרבה פשטא דלישנא דמתני' דקתני אוכלין והכלים שנטמאו במשקין משמע אפילו במשקין הבאים מחמת שרץ כדמוקמינן להדיא בסמוך לענין כלים אפ"ה לא הוי אלא מדרבנן ואם כן באוכלין נמי בהכי איירי דהא הנך תרתי כחדא חשבינהו לקמן בסוף הסוגיא לכך הוכרח רש"י לפרש דאפ"ה פשיטא ליה להמקשה דהוי דאורייתא מהך סברא דאל"כ למ"ד דאין טומאה עושה כיוצא בו תו לא משכחת רביעי בקדש דתנינן להדיא בברייתא דסוטה

דרביעי בקדש טמא מדאורייתא וכדמשמע נמי בפסחים בשיטה דר"ח סה"כ ואם כן ע"כ דסברא זו מוכרחת כל מה שנגע בשרץ הוי ראשון:

ועוד מצינן למימר דרש"י גופא אקרא דחגי סמך דכתיב הן ישא איש בשר קודש וגו' דדרשי בפסחים דאיירי לענין רביעי בקדש אלא אפ"ה איצטריך רש"י לאתויי האי ק"ו דמקרא דחגי לחוד לא הוי אלא דברי קבלה והכא אמרינן דהוי דאורייתא אלא ע"כ דחגי נמי מתורת ק"ו יליף לה וא"כ הוי מדאורייתא ממש וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל ע"ש בחידושיו כנ"ל לפי שיטת רש"י מיהו התוספת שלא כתבו אלא מסברא לחוד ולא מייתי הך מילתא דרביעי בקדש היינו משום דאזלי לשיטתם שכתבו בפסחים דבלא"ה משכחת רביעי בקדש ע"י עצים ולבונה דמטמאו מדאורייתא כמ"ש התוספת עוד בכמה דוכתי ודו"ק :

בתוס' בד"ה אלא במשקין הבאים מחמת ידים וא"ת מה הוצרכו לגזרה זו כו' וי"ל דכל הפוסל את התרומה היינו הך גזרה גופא דמשקין נעשין תחילה. ולכאורה תירוצם נראה דוחק דא"כ לא הו"ל למיתני במשקין סתמא אלא הו"ל לפרושי בהדיא בהאי לישנא דתנינן לה במסכת פרה כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ולולא פירושם היה ונראה לי דהך גזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה גזירה קדמונית היתה ולא מי"ח דבר אלא דגזרה קדמונית לא היתה אלא בכל הפוסל את התרומה מדאוריי' דוקא אבל מי"ח דבר ואילך גזרו אף על האוכלין שנטמאו במשקין הבאים מחמת ידים אע"ג דלא הוי אלא מדרבנן וה"ה מחמת כל פסולי טומאה מדרבנן ועיין מ"ש בזה בפסחים בשיטת ר"ח סגה"כ:

בגמרא וידים תלמידי שמאי והלל גזור כו' ואכתי שלמה גזר. לכאורה הך קושיא הו"ל לאתויי מעיקרא ועוד דאדרבה לפום האי שקלא וטריא דמעיקרא דאיצטריך לדחוקי ולשנויי דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו מינייהו כו' ולא משני בפשיטות דשמאי והילל גזרו לקדשים ותלמידייהו גזרו לתרומה משמע דהיינו משום דאסיק אדעתיה דלקדשים שלמה גזר וא"כ לפ"ז לא מקשה מידי ונראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי לא מצי לאקשויי מעיקרא דשלמה גזר משום דהוי מסיק אדעתיה דיש לחלק בין קדשים לתרומה לענין טומאת ידים כדאשכחן קושטא דמילתא דלתרומה סגיא בנטילה ולקדשים מטבילין כדאית' בפרק חומר בקדש ועוד הוי מצי לשנויי דשלמה גזר לתלות ותלמידי שמאי והלל גזרו לשרוף דאפילו אי הוי אסיק אדעתיה הך דאילפא אפ"ה אפשר לומר דאילפא לא קאי אתקנת שלמה כלל אלא אתקנת דידים שנתקנה בימי המשנה ואדרבה מצינו למימר דעיקר מימרא דאילפא דפשיטא ליה דידים תחילת תקנתן לשריפה

משא"כ בשאר תקנות טומאה היינו משום דבידים לא שייך כל כך לומר תחילת גזרתן כיון דכבר היתה תחלת תקנתן בימי שלמה מש"ה מקשה מעיקרא והא שמאי והלל גזרו טומאה על הידים ומדנקיט סתמא על הידים משמע דאיירי בין לקדשים ובין לתרומה דומיא דארץ העמים וטומאת כלי זכוכית וכלי מתכות דתנא להו בהך ברייתא גופא דאיירי בין לקדשים ובין לתרומה כדמוכחת הסוגיא דלקמן דאפילו על ספק עפר הבא מארץ העמים שורפין התרומה ואהא מסיק הש"ס דשמאי והילל גזרו ולא קבלו מינייהו והנראה מזה שאין הכוונה לומר דלא קיבלו מינייהו כלל דמה טעם יש בדבר ועוד דמדקתני שמאי והילל גזרו משמע דקיבלו מינייהו לכך נראה דהכוונה לומר דאינהו גזרו על שריפה ומש"ה לא קיבלו מינייהו דהוי כחוכא וטלולא דאתמול הוי שרי לגמרי והשתא גזרו לשרוף. ונ"ל דמה"ט גופא לא גזרו בשום טומאה לכתחילה לשרוף וא"כ לפ"ז מקשה שפיר ואכתי שלמה גזר ואפי' אם תמצא לומר דשלמה לא גזר אלא לקדשים אפ"ה תו לא הוי חוכא וטלולא לגזור אף בתרומה דהא ברוב תקנות טומאה דתרומה וקדשים שוין וכ"ש בטומאת ידים דטעם גזירתן מפני דידים עסקניות הן והאי טעם שייך בין בקדשים ובין בתרומה וא"כ לפ"ז אין טעם לומר דשמאי והילל גזרו ולא קיבלו מינייהו וע"ז משני הש"ס שלמה גזר לקדשים והיינו שגזר טומאה ממש בטומאת ידים שיהא כטמא גמור וצריך טבילה כדקתני בחגיגה דלקודש מטבילין משא"כ שמאי והילל שגזרו על התרומה שיטמאו הידים לבד וסגיא להו בנטילה מש"ה לא קיבלו מינייהו לשרוף אלא לתלות כדפרישית ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף וקיבלו מינייהו כנ"ל נכון ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים כו' כתב מהרש"א ז"ל דבפרק עושין פסין גרסינן עירובין וידים וכבר בדקתי בנוסחאות הגמרות שלפנינו דבפרק עושין פסין נמי גרסינן בלשון הגמרא ובלשון התוספת ונטילת ידים אלא דמלשון פירש"י שם משמע כנוסחת מהרש"א מיהו מה שהביא מהרש"א ז"ל ראיה לדבריו דלמסקנא דשמעתין שלמה לא גזר אלא לקדשים א"כ ע"כ לא גרסי' ונט"י דהא תנן בקדש מטבילין ולענ"ד דמשום הא לא איריא דהאי בקדש מטבילין לאו מתקנות שלמה היא אלא לאח"כ נתקנה דומיא דשאר מעלות דקתני התם בחגיגה אדרבה נ"ל להביא ראיה דבפ' עושין פסין גרסינן ונטילת ידים דומיא דנטילת ידים בחולין דאיירי התם לעיל מיני' במעשה דר"ע כשהיה חבוש בבית האסורין כנ"ל ועיין בסמוך:

דף טו.

בתוס' בד"ה אלא שלמה גזר לקדשים תימא דבפ"ק דפסחים כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה תירוצם דוחק הוא מאד בפי' הסוגיא דפסחים ולענ"ד לולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות ע"פ הדרך שכתבתי בסמוך דלמאי דגרסינן שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים משמע שגזר על כל דיני נטילת ידים בין לחולין ובין לתרומה ובין לקדשים ומה"ט גופא סבר המקשה דשלמה גזר על כל פרטי דיני נטילת ידים השנויין בחגיגה והיינו בחולין גזר איסורא בעלמא שאסור לאכול בלא נט"י ובתרומה גזר טומאה על הידים ולקדש גזר טומאה ממש דטעון טבילה כדקתני על הקדש מטבילין והיינו דמקשה אכתי שלמה גזר וכדפרישית משא"כ להמסקנא דמשני הש"ס השתא דשלמה גזר לקדשים וא"כ לפ"ז ע"כ דלשון נטילת ידים לאו כללא הוא לכל כללי דיני נט"י אלא פרטא בעלמא והשתא לפ"ז מצינן למימר שפיר דשלמה לא גזר אפילו לקדשים אלא נטילה בעלמא והיינו לאיסורא ולא לטומאה כדמשמע פשטא דלישנא שתיקן נט"י ולא קאמר שגזר טומאה על הידים וכל דיני טומאת ידים השנויים בחגיגה לא אייריי מתקנות שלמה אלא מתקנות חכמי המשנה וא"כ לפ"ז א"ש טובא סוגיא דפסחי' דלענין טומאת ידים לא נתקן בימי שלמה אלא מ"ח דבר הוי והיינו דמקשה והא תרווייהו בו ביום גזרו כנ"ל נכון:

ובזה נתיישב הא דמשמע מלשון התוספת דגרסתם היתה אלא שלמה גזר לקדשים ולכאורה לשון אלא אין לו מקום ולמאי דפרישית א"ש דהשתא הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא דשמאי והילל גזור ולא קיבלו מינייהו דהא מצינן למימר דכל התקנות קיימות דשלמה לא גזר אפילו בקדשים אלא איסורא בעלמא ואתו שמאי והילל וגזרו טומאה על הידים והיינו לקדשים ואתי תלמידייהו וגזרו אף על התרומה. אלא דלפ"ז לא הוי א"ש הא דמקשה בפסחים והא תרווייהו בו ביום גזרו ושם אבאר אי"ה ומתוך מ"ש יש ליישב ג"כ שיטת רש"י בפרק עושין פסין אף לפי גירסת הגמרא שלפנינו ואין להאריך יותר ודוק היטב:

בד"ה אלא שלא דנו דיני נפשות תימא דוקמת ועלית כו' עד סוף הדיבור. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב דמה שלא דנו דיני נפשות לאו מקרא דוקמת ועלית הוא אלא לפי שרבו הרצחנים לכך לא הי' ביכולתן לדון דיני נפשות וכדמשמע להדיא בסוטה שילהי פרק עגלה ערופה ע"ש אחר זה מצאתי בלשון רש"י ז"ל בר"ה ד' ו' בהא דאמרינן התם דגלת' סנהדרין וישבה בחנויות מפרש רש"י שבכוונה גלו מלשכת הגזית לחנויות כדי שלא ידונו דיני נפשות לפי שרבו הרצחנים וב"ה שכוונתי לדעת רש"י ז"ל. מיהו אפשר דהתוספת סברי דטעמא דרש"י נמי היינו מקרא דוקמת ועלית דאל"כ מה בין

לשכת הגזית לחנויות. ולענ"ד משום הא נמי לא איריא דבלשכת הגזית שהי' עיקר מושב סנהדרין הוי זילא בהו מילתא אם לא דנו דיני נפשות משא"כ בחנויות כנ"ל ודוק:

דף טו:

בגמרא אלא אתו אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא ולא כלום ואתו אינהו גזור אאוירא לתלות. ולכאורה יש לתמוה דמה דאמר אגושא לשרוף הוא מיותר ובקצרה הו"ל לתרץ מעיקרא גזור אגושא ובתר הכי גזרו אאוירא וכיוצא בזה קשה בסוף הסוגיא מעיקרא גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום והו"ל למימר אגושא לתלות. ע"ש בתוס' דאכלי זכוכית לא תירצו כלום ומחקו לספרים דגרסי מעיקרא גזור ולא קיבלו מינייהו והקשו כל המפרשים דא"כ מאי מקשה מדאילפא וכתב מהרש"ל בח"ש והמקשה הוי ידע דגזרו אגושא לשרוף בסוף ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל ובהשקפה ראשונה היה נ"ל דמהרש"ל נמי מפרש כמהר"ם דמקשה והאמר אילפא אשקלא וטריא כיון דבלא"ה צ"ל דשתי גזירות הן חדא לשרוף וחדא לתלות תו לא צריך לשנויי דמעיקרא גזור ולא קיבלו מינייהו אלא דקשיא למהרש"ל דאכתי לא הוי מקשה מידי דשמא ניחא לי' לשנויי דגזור ולא קיבלו מינייהו כמו בידים ותו לא נצטרך לומר דגזרו כלל אגושא לשרוף ויותר מסתבר ליה לומר דלא גזרו כלל אלא לתלות לכך הוכרח מהרש"ל לפרש ג"כ דהמקשה הוי ידע דלקושטא דמילתא ע"כ בסוף גזרו לשרוף אלא דלא אסיק אדעתיה דאגושא גזרו ודלא כמו שהבין מהרש"א ז"ל וא"כ לפירוש מהרש"ל מקשה שפיר אשקלא וטריא ותו לא איצטריך לשנויי גזור ולא קיבלו מינייהו כיון דמוכח מדאילפא בלא"ה דשני גזירות היו כן נ"ל לכאורה בכוונת מהרש"ל ז"ל. אלא דאכתי קשיא לי דאשקלא וטריא נמי לא מקשה מידי דלמא אדרבא בכל השקלא וטריא הוי ידע דאילפא ולא הוי קשיא לי' כלל מידים אלא מכלי זכוכית לחוד דלא גזרו כלל לשרוף כדמוכחי התוספת מדלא מטמאין בפשוטי כלי זכוכית ואהא משני שפיר דלא קיבלו מינייהו:

לכך נלע"ד לעשות כל נוסחאות שהביא התוספת אחד דהמקשה שהקשה הא רבנן דפ' שנה גזור מקשה ממ"נ משום דמשמע ליה כיון דבשני הגזירות גזרו כא' על כלי זכוכית ועל ארץ העמים משמע דכי הדדי נינהו או אידי ואידי לתלות או תרווייהו לשרוף ובאמת הוי ידע דלפי האמת דכלי זכוכית לתלות ובארץ העמים ע"כ לשרוף כדאמר במשנה דששה ספיקות וס"ד דלא הוי אלא שתי תקנות וא"כ מאי שנא דהאי לתלות והאי לשרוף ע"ז משני שפיר מעיקרא גזור אגושא לשרוף ממילא דאכלי זכוכית נמי לשרוף אלא דלא קיבלו מינייהו אכלי זכוכית כלל ובתר הכי גזרו אאוירא לתלות וכן בכלי זכוכית

לתלות דהוי נמי תרווייהו כהדדי וע"ז מקשה שפיר והאמר אילפא ידים תחילת גזירתן לשריפה מידי אחרינא לא וא"כ הדרא קושי' לדוכתא דממ"נ גזירה שניה לא הוי תרווייהו כהדדי דאגושא לשרוף וכלי זכוכית לתלות ואהא מסיק שהי' חדא דמעיקרא גזור אגושא לתלות וה"ה לכלי זכוכית אלא דבזכוכית לא קיבלו מינייהו ובתר הכי נמנו אאוירא א"כ גבי אגושא דהוי גזירה שנייה ממילא הוי לשרוף דבתחילה נמי היה ראוי לומר שריפה אלא דלא גזרו בשום דבר תחילתן לשריפה. וא"כ השתא מיהא לענין גושא בשניי' בשריפה משא"כ לענין אוירא דהוי ראשונה וכן בזכוכית כיון דלא קיבלו ה"ל ראשונה גזרו בשניהם לתלות. וכן הוא ג"כ לפי המסקנא דשלשה גזירות היו דבשני הראשונות הו"ל כלי זכוכית וארץ העמים כהדדי אלא דלא קיבלו זכוכית בראשונה ודוק היטב:

שם כלי זכוכית מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה. ולא משמע לתלמודא למימר דגזרו אכלי זכוכית אטו שאר כלים דמ"ש מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מדברי סופרים כדאיתא בס"פ המצניע אלמא דלא שייך לגזור מדרבנן אטו שאר כלים וא"כ מ"ש כלי זכוכי' מהנך וע"ז משני הש"ס דשאני כלי זכוכי' כיון דתחלת ברייתן מן החול סברי אינשי דבכלל כלי חרס נינהו מש"ה גזרו רבנן טומאה דלא ליתי למטעי בכלי חרס ממש והשתא א"ש הא דמקשה הש"ס אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה ומאי קשיא הא בפשיטות מצינן למימר דכיון דטומאה זו אינה אלא מדרבנן לא החמירו בה כל כך שלא תהא לה טהרה במקוה אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דעיקר התקנה לא הוי אלא משום דסברי אינשי דכלי זכוכית בכלל כלי חרס הן א"כ מה"ט גופא כ"ש שיש לגזור שלא תהא להם טהרה במקוה כי היכי דלא ליתי למיטעי ולומר כלי חרס גמור ג"כ יש להם טהרה במקוה כמו שאר כל הכלים כנ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה אלמה תנן ואלו חוצצין וליכא למימר דאיירי בכלים חדשים כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו באמת על כלים חדשים גופא היינו משום דבהא הוי מסיק אדעתיה דיש לדמותו לכלי מתכות וכו' ע"ש. והביא ראיה מלשון התוספות לקמן בשינויא דרב אשי ובאמת לא כתבו טעם לדבר מה טעם יש לחלק בין כלים חדשים ובין טומאה דהכא אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דכיון דעיקר קושיית הגמרא לא תהא להם טהרה במקוה היינו משום דכי היכי דעיקר גזרת טומאה הוי משום דסברי אינשי דכלי זכוכית ככלי חרס הן א"כ מה"ט כ"ש דשייך לגזור שלא תהא להן טהרה במקווה כי היכי דלא ליתי למיטעי בכ"ח גמור דמהני בהו טהרה במקוה ובאמ' נשאר' טומאתן מדאורייתא. וא"כ לפ"ז לא שייך הך חששא כלל בכלים חדשים שאף אם יטבלו כלי חרס חדשים במקוה לית לן בה כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה וחכמים מטהרין וא"ת היכי מוכח מהכא וכו' וי"ל דמסתבר ליה דלכ"ע הוי סתימה מעלייתא ופליגי ר"מ מטמא כו' עכ"ל. ולא ניחא להו לפרש הכא כמו שפירש"י ז"ל בפ"ק דר"ה דף י"ט דהא דר"מ מטמא היינו אפילו לא נגעו בטומאה אלא שחזרו לטומאה ישנה שהיה עליהן משום דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרים לגמרי משום דלא ס"ל דהכל הולך אחר המעמיד ובכה"ג גופא הוי מצינן למימר נמי דטעמא דרבנן משום דלא חשיב סתימה מעלייתא והיינו משום דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דר"ה והקשו על פירש"י דכיון דקדמה טומאה לסתימה מאי מהני סתימה לבסוף ע"ש או משום דלישנא דברייתא דקתני כלי זכוכית שנקבו ולא קתני כלי זכוכית טמאים שנקבו משמע להו דבכלים טהורים איירי וק"ל. כל דברי התוס' בזה הדיבור מבוארים יותר בפ"ק דר"ה ע"ש:

דף טז.

בגמרא אלא מעתה לא ליטמאו מגבן אלמה תנן וכו' כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא. לכאורה הלשון תמוה דכיון דעיקר הקושיא דלא ליטמאו מגבן א"כ ה"ל לאסוקי אבל מידי אחרינא מיטמאו מגבן ואם כוונת המקשה לומר דמידי אחרינא לא דמי לכלי חרס בשום דבר והיינו כלי זכוכית א"כ מעיקרא נמי הוה ליה להקשות מכולם. ועוד אדרבה לענין טומאת גבן לא שייך כל כך הך קושיא כמו שהקשו התוספות בשם הרשב"א ז"ל דמכיון דתנן אפילו כלי חרס ונתר שהן מדאורייתא אינן מיטמאין מגבן כ"ש כלי זכוכית שהוא מדרבנן משום גזירת כלי חרס בעלמא. ולפי מאי דפרישית בסמוך א"ש דודאי עיקר כוונת המקשה דהכא דקאמר אלא מעתה היינו שבא לסתור מילתא דרבי יוחנן וריש לקיש דאמרו דעיקר גזירת כלי זכוכית הוי משום דגזרינן אטו כלי חרס. ולפ"ז לא דמי לטבילת כלי זכוכית חדשים דע"כ עיקר תקנתן משום דשוינהו ככלי מתכות מה"ט דכי נשברו יש להם תקנה ואהא מקשה שפיר דאי מדמה לכלי חרס לא ליטמאו מגבן וממתני' דכלי נתר וכלי תרס משמע דכלי זכוכית לא דמו בשום דבר לכלי חרס מש"ה לא מקשי מכל הנך דמתני' שהרי חומר הוא לגבי כלי חרס לענין אוירן ואחוריהן וא"כ בפשיטות מצינן למימר דלענין כלי זכוכית שהוא מדרבנן לא רצו להחמיר כל כך ואפשר ג"כ דעבדי רבנן היכרא כי היכא דלא לישרוף עלה תרומה וקדשים והיינו לפי מ"ש התוס' לעיל גבי ארץ העמים בד"ה אתו אינהו דגזירת כלי זכוכית היינו לתלות לחוד. מה שא"כ מטומאת גבן מקשה שפיר דאי ס"ד דגזרת כלי זכוכית היינו משום כלי חרס א"כ לא ליטמאו מגבן. דלא מצינו שיהא הטפל חמור מן

העיקר. כל שכן בדאורייתא לדרבנן. ומדמשמע ממתני' דכלי נתר וכלי חרס דכלי זכוכית לא דמיא להו בשום דבר כדדייקינן כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא ומשמע דאפילו לענין דלא ליטמאו מגבן לא דמי להו אע"כ דליתא לטעמא דרבי יוחנן וריש לקיש כלל אלא דעיקר גזרת כלי זכוכית משום דשוינהו ככלי מתכות מה"ט דכי נשברו יש להם תקנה וכדאשכחן בטבילת כלים חדשים. וע"ז משני הש"ס שפיר דאה"נ דלכל מילי דמו לכלי מתכות מה"ט דנשברו אלא דאפ"ה איתא לדר"י ודר"ל דלענין עיקר גזרתן לטומאה לא סגי בהאי טעמא כמ"ש התוס' דל"ג אלא. ומתוך מ"ש יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהל' כלים דכלי זכוכית אינן מיטמאין מאוירן עד שתגע הטומאה בתוכן והשיגו הראב"ד דסוגיית הלכה לא משמע כן וכן כתב הכ"מ ולמאי דפרישית אדרבה סוגיית הגמרא מסייע טובא לשיטת הרמב"ם ז"ל דמדמסיק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא ולא קאמר כלי נתר וחרס הוא דמיטמאו מגבן אבל מידי אחרינא לא אלמא מכולהו בבי דמתני' קשיא ליה וכדפרישית. ואם כן לפ"ז למאי דמסיק הש"ס דכיון דכי נשברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות אכולהו מילתא דמתני' קאי. ומ"ש הרמב"ם ז"ל דטעמא דכלי זכוכית אין מיטמאין משום דנראה תוכו כברו אע"ג דרב אשי לא קאמר הך טעמא אלא לענין טומאת גבן אפ"ה ע"כ אכולה קאי דהוי מה"ט אלא דלשון עיקר קושיית המקשה דלעיל נקט אלא מעתה לא ליטמאו מגבן וכדפרישית דעיקר קושייתו היינו משום שלא יהא טפל חמור מן העיקר כנ"ל נכון ואין להאריך יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה"ה דהוי מצ"ל וליטמאו מאוירן משמע שרוצין לומר דלמאי דס"ד השתא לפי דין המשנה דכלים דכלי זכוכית אין מיטמאין מאוירן עד שתיגע הטומאה בתוכן וכבר כתבתי דהרמב"ם ז"ל פסק כן אף לפי האמת ובר מן דין אף לפי שיטתם כבר כתבתי שאין מקום לקושייתם דהוי מצי למיפרך אלא מעתה ליטמאו מאוירן ככלי חרס דבפשיטות מצינו למימר דיש להקל בכלי זכוכית יותר מכלי חרס כיון דהא מדאורייתא והא מדרבנן:

שם בגמרא אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות כו' ונראה דהך קושיא לא שייכא כלל אליבא דרבא דמסיק לקמן בסמוך דעיקר טעמא דכלי מתכות חוזר לטומאה ישנה היינו כדי שלא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה ופירש"י שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן לאחר תקונם לאלתר בלא הערב שמש סבור דלא בעינן בטבילת כלים הערב שמש. וא"כ לפ"ז לא שייך הך טעמא בכלי זכוכית דהא מסקינן לעיל דכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה ותו ליכא למיחש למידי אע"כ דקושיא דהכא אליבא דאביי

דלקמן דמפרש טעמא אחרינא בטומאה ישנה אלא דאכתי נראה דוחק דהא מצינו למימר דאביי סבר כשינויא דרב אשי בסמוך וצ"ע:

דף טז:

בגמרא ואידך מאי היא דתנן המניח כלים תחת הצינור כו' אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת ופירש"י במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי ב"ה דלא חזרו בהן עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה דהא במניח תחת הצינור בקישור עבים אמרינן בסמוך דמעיקרא לא נחלקו עליה ב"ש וב"ה ואף אם נפרש דבריו דמה שכתב בקישור עבים היינו נתקשרו ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דאכתי לשון מיותר הוא ובקצרה הו"ל לפרש דמחלוקת במ"ע שלא נמנו ורבו עליה והנראה בזה דעיקר כוונת רש"י ז"ל כי היכא דלא נטעה לפרש דהא דקאמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במ"ע אדלעיל מיניה קאי דקאמר רבי מאיר מודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור ופליג עליה רבי יוסי ואמר דעדיין מחלוקת במ"ע דשוכח בחצר נמי מטמאין ב"ש ופירוש זה כתב הב"י בסימן ר"א ובכ"מ בהלכות מקואות האריך לפרש כן כוונת הרמב"ם ז"ל. ולכאורה מסידור לשון המשנה עצמה משמע כן מדקתני הך ומודים בתר מילתיה דר"מ דאמר נמנו ורבו ומוקמינן מילתא דר' יוסי דאמר עדיין מחלוקת ואי כפירש"י האי ומודים הוי ליה למיתני מעיקרא מקמיה פלוגתא דר"מ ור"י כדי להסמיך פלוגתא דר"מ ור"י בהדי הדדי אלא דאפ"ה לא ניחא ליה לרש"י לפרש כן דא"כ לא א"ש הא דמקשה בגמרא בסמוך ולרבי יוסי בצרי להו לכך הוכרח רש"י לפרש דמחלוקת במ"ע אתחת הצינור קאי ולא אשוכח בחצר. ומ"ש בקישור עבים אשעת הנחה קאי ולעולם איירי כשהניחן משעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דבכה"ג שוכח קרי להו דהא לא פליגי בית שמאי וב"ה אלא בשוכח לחוד והיינו דקאמר ר"י מחלוקת במ"ע וכדמשמע ממימרא דרבי משרשיא בסמוך כנ"ל. ועיין בזה בלשון הש"ך ביו"ד סימן ר"א ס"ק צ"ג. ולענ"ד דבריו שם מגומגמים שקיצר במובן וכעת לא יכולתי לעמוד על סוף דעתו ע"ש:

בפרש"י בד"ה בצרי לה י"ח דבר כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה שנה רש"י ז"ל כאן משנה שאינה צריכה דפשיטא דהכי הוא ומאי תיקן במה שכתב דכל מה שלא נמנו ורבו הוי הלכה כב"ה ויש ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך דמשום שיש מקום לפרש דהאי מחלוקת במ"ע דקאמר ר"י אשוכח בחצר דסליק מיניה לחוד קאי ע"ז כתב רש"י דאי אפשר לפרש כן דהא אי אמרינן דר"י מודה דנמנו ורבו ב"ש לגמרי בכל דבריהם בין מתחת הצינור ובין בשוכח בחצר א"כ לא שייך לשון מחלוקת במ"ע שהרי נמנו ורבו

ואין כאן מחלוקת וב"ה הודו לב"ש ואם נאמר דלרבי יוסי נמי נמנו ורבו בתחת הצינור אבל בשוכח בחצר לא נמנו ורבו א"כ במאי פליג רבי יוסי אדר"מ כיון דבין למר ובין למר בשוכח בחצר טהור לר"מ משום דאפילו ב"ש מודה ולר"י משום דהלכה כבית הלל וטהור אלא ע"כ דרבי יוסי אתחת הצינור קאי כנ"ל בישוב לשון רש"י ודו"ק :

דף יז.

בתוס' בד"ה ששמע השומע וטעה כו' פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב כו' וקשה למה טעה השומע כו' עס"ה. וכתב מהרש"א ז"ל דה"ה דהוי מצי התוספות לפרש בשיטת רש"י דמה שכתב שטמאוהו לאיכר זה טומאת ערב היינו לפי שהסודר מפסיק כמ"ש בסמוך בד"ה אמר ר"ע ולפי שאין דין חיבורין פשוט טעה השומע לומר שטמא משום אהל עכ"ל מהרש"א ז"ל ע"ש. ובעיני דבריו מגומגמים דנהי דאין טומאת חיבורים פשוט כ"כ מ"מ היכא שהסודר מפסיק דהיינו שלא בחיבורין דבר פשוט הוא ואם כוונתו לומר דאפשר דאפילו שלא בחיבורין טמא ז' כדבעי למימר מעיקרא בפרק אין מעמידין דמקמי יוסי בן יועזר הוי גזרו אפי' שלא בחבורין טומאת ז' אטו חיבורים ויוסי בן יועזר הוא דאמר דטמא טומאת ערב א"כ מאי ענין טומאת אהל לכאן ואכתי במאי טעה השומע:

אמנם הנראה בעיני לקיים שיטת רש"י ז"ל דאיכר טמא טומאת ערב היינו משום דסודר היה מפסיק אלא שהשומע סבור דמרדע הוי פשוטי כלי עץ לא שייך ביה טומאת כלים לכך סובר דע"כ מה שטימאו האדם היינו משום דמרדע הוי אהל דשייך אפילו בפשוטי כלי עץ אבל לפי האמת לא טמאוהו אלא טומאת ערב ולא משום אהל אלא משום כלים משום דחשוב בית קיבול כמ"ש התוס' בשם ר"ת כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחיבורין כו' עכ"ל. ולכאורה לפי פירושם העיקר חסר מדברי רבי טרפון דהו"ל למימר בהדיא שטימאו את האדם משום טומאה בחיבורין משא"כ לפירש"י א"ש דלאפוקי ממה שטעה השומע וסבר דלאו כלי הוא אלא משום אהל טמאוהו מש"ה מסיים ר"ט דבאמת טימאו אותו משום כלים ושפיר מיקרי כלי דחשיב בית קיבול:

מיהו בעיקר דבריהם שכתבו כאן בפשיטות דטומאה בחיבורי אדם שנגע בכלים המאהילים הוי מדאורייתא לכאורה מסוגיא דנזיר דף מ"ב לא משמע הכי דהא מסיק התם דחיבורי אדם באדם לאו דאורייתא מדאמרי' דלא אמרו חיבורין אלא לענין תרומה

וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח ואם כן משמע דה"ה חיבורי אדם וכלים נמי לאו דאורייתא ואף שהרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות טומאת מת כתב דדוקא חיבורי אדם באדם הוי מדרבנן אבל אדם בכלים טמא ז' מדאורייתא היינו משום דאזיל לשיטתו דחרב הרי הוא כחלל שייך בכל הכלים אפילו בפשוטי כלי עץ משא"כ לשיטת התוספות בסמוך ד"ה ועל שאר אדם דדוקא בכלי מתכות אמרינן דחרב הרי הוא כחלל וכן כתבו בנזיר ובכמה דוכתי וא"כ לא שייך לחלק כלל בין חיבורי אדם באדם ובין חיבורי אדם בכלים אלא דבאמת שהתוס' כאן כתבו כן לשיטתם בנזיר דף מ"ב דהא דאמרינן התם דחיבורי אדם באדם הוי מדרבנן היינו באדם שלישי שנגע באדם שנגע גם הוא באדם שנטמא במת משא"כ אדם באדם גרידא הוי מדאורייתא כדאמרינן בפרק אין מעמידין וכמ"ש שם התוס' דאף למסקנא דאמר רבא לא תיתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן אפ"ה לא הדר ביה ממאי דאמרינן מעיקרא בעיקר דין טומאה בחיבורין ממילא לפ"ז משמע להו כאן דה"ה בחיבורי אדם בכלים. נמצא דכל זה היינו דהתוס' לשיטתם משא"כ לפירש"י שכתב להדיא שם בנזיר דחיבורי אדם באדם דהוי מדרבנן היינו אפילו אדם באדם גרידא ולפירושו צ"ל דהא דמסקינן בפרק אין מעמידין דקאמר רבא לא תיתלו בוקי סריקי בר"נ הדר ביה ממאי דאמרינן מעיקרא דיקרב בדיקרב דטמא טומאת ז' מדאורייתא אלא דמדאורייתא אינו טמא אלא טומאת ערב כמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקו"ס שם בפ"ה ע"ש. וא"כ לפ"ז שפיר מצינו למימר דרש"י כאן הוכרח לפרש כן לפי שיטתו דטומאה בחיבורין מדאורייתא אינו טמא אלא טומאת ערב ולענין חיבורי אדם וכלים סבר רש"י כשיטת התוס' דלא אמרינן חרב הרי הוא כחלל אלא בכלי מתכות וא"כ יפה כתב דלפי האמת לא טמא האיכר אליבא דר"ט אלא טומאת ערב ומכ"ש למאי דפרישית דלפירש"י היה סודר מפסיק וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בגמרא ולרבי טרפון דאמר כו' בצרי להו. ויש לדקדק דלפי שיטת התוספות דלר"ע היה סודר מפסיק א"כ מצינו למימר דלר"ט נמי היה סודר מפסיק ואפ"ה טמאוהו טומאת ז' ולאו משום אהל אלא מגזרת חכמים שגזרו בשלא חיבורין טומאת ז' אטו בחיבורין וכסוגיא דפרק אין מעמידין דהכי הוי סברי רבנן דמקמי דיוסי בן יועזר וסובר ר"ט דמגזרת י"ח דבר נמי הכי הוא ובהכי הוי א"ש טובא דבלא"ה ע"כ לר"ט נמי נשאלה אותה השאלה של האיכר באותו יום שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו י"ח דבר דאל"כ אף לפי טעות השומע שגזרו משום אהל למה תלה הדבר בי"ח דבר מיהו לפירש"י שכתבתי לעיל שלא טימאו להאיכר אלא טומאת ערב לפי האמת והיינו משום דחשיב בית קיבול

שעל דבר זה נשאל לחכמים א"כ תו לא שייך לומר דהוי מי"ח דבר כיון דלא אשכחן פלוגתא בהך מילתא כנ"ל ודו"ק:

דף יז:

בתוספות בד"ה הניחא לר"מ רש"י חשיב כו' מיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב עם הזבה כו' עכ"ל. ולענ"ד דרש"י סבר דלא יאכל הזב עם הזבה לאו מי"ח דבר הוי אלא משום דדמי בטעמיה דמפני הרגל עבירה לטעמיה דאין פולין ואין קורין מש"ה נקט לה הך מתני' כדמשמע לשון כיוצא בו בכמה דוכתי ונראה לי שזה מוכרח דהא לעיל דף י"ג בעי רבי יוסף למיפשט דנדה אסורה לבעלה היא בבגדה כו' מדב"ה דאסרו להעלות בשר עוף עם גבינה על השלחן ודחינן שאני התם דליכא דיעות ובתר הכי בעי למפשט ממתניתין דלא יאכל הזב עם הזבה וכו' ולפ"ז משמע דלב"ש דמתיר להעלות עוף עם גבינה אף דליכא דיעות מכ"ש זב עם הזבה דאיכא דיעות וכדפרישית לעיל דהרגל עבירה היינו חיבוק ונישוק דמדרבנן היא וא"כ אי ס"ד דמדי"ח דבר הוי הא איפכא שמעינן לה דהא עיקר גזירת י"ח דבר מב"ש הוי שנמנו ורבו על ב"ה כנ"ל ודו"ק :

במשנה ב"ש אומרים אין פורסין מצודות כו' וכתבו בתוס' אע"ג דאי עביד לה בשבת לא אתי לידי חיוב חטאת אפ"ה גזרינן דזימנין דאתי לידי חיוב אם בשעת פריסתו ילכוד כו' עכ"ל. ולכאורה הוא דוחק ונראה שלא הוצרכו לפרש כן אלא לשיטתם דלקמן דלרבה אליבא דב"ה לא הוי טעמא דמתניתין משום שביתת כלים דמוקי לה בלחי וקוקרי דלא עביד מעשה ואפילו לב"ש שרי אע"כ דטעם דמצודות משום גזירה משא"כ לפירש"י לקמן בין לרבה ובין לרב יוסף הוי טעמא דב"ש משום שביתת כלים ולא משום גזירה וכמו שאבאר בסמוך. מיהו אף לשיטת התוס' גופא נמי לא ידענא מי הכריחם לפרש לקמן דמצודות דמתני' בלחי וקוקרי הא מצינן לאוקמי לרבה במצודות ממש אלא דהתוספות לקמן לשיטתם דהכא דשייך במצודות נמי גזירה וא"כ קושטא דמילתא אתי לאשמעינן דלרבה אפילו בלחי וקוקרי אסור והר"ן ז"ל כתב להדיא דטעמא דמצודות היינו משום שביתת כלים ומש"ה תני כולהו בבי דמתניתין דמיצרך צריכי ע"ש. ועיין מה שאכתוב בסמוך בלשון התוס' בד"ה ולימא מר:

דף יח.

בפירש"י בד"ה מוגמר וגפרית מ"ט שרי וה"ה לכל הנך דמתני'. ולכאורה שפת יתר הוא ונראה דלישנא דגמרא קשיתיה דקאמר והשתא דאמרת לב"ה ואי לקושיית מוגמר

וגפרית לחוד הו"מ לאקשויי בפשיטות אברייתא גופא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומה שיאטא דב"ש הכא אע"כ דהוי ידע שפיר דיש לחלק בין עביד מעשה ולא קשיא ליה ברייתא לכ"ע אלא דבעי לאקשויי כיון דב"ה היא קשיא ממתניתין משום דקס"ד כיון דברייתא שני לה בשביתת כלים בין עביד מעשה או לא א"כ אם נאמר דבמתני' פליגי בטעמא דגזירה ולא בשביתת כלים ממילא דלב"ה נמי בעביד מעשה מודה דאסור ולא משמע ליה כלל לומר דשייך פלוגתא בהאי דשביתת כלים אי אסור אפילו בלא עביד מעשה או דוקא בדעביד מעשה דכיון דשביתת כלים דאורייתא לא שייך פלוגתא בכה"ג דאית לן לאוקמי קרא בדדמי או למימר דאיירי בכל ענין וא"כ תיקשה מתני' דמצודות דלא שייך ביה גזירה כדפרישית וע"כ היינו מטעמא דשביתת כלים ובדעביד מעשה וא"כ מ"ט דב"ה דשרי:

מיהו אי לאו דמייתי מעיקרא ממוגמר וגפרית הו"א דברייתא ב"ש היא דע"כ ב"ש וב"ה דמתניתין פליגי בתרתי דלב"ש אית ליה טעמא דגזירה מדאסר בדיו וסמנין דלא שייך שביתת כלים דהא לא עביד מעשה אלא ע"כ משום גזירה ומדאוסר במצודה דליכא גזירה ע"כ טעמא משום שביתת כלים דעביד מעשה וב"ה דשרי בתרווייהו דלית להו שביתת כלים אע"ג דעביד מעשה. משא"כ השתא דמקשה ממוגמר וגפרית א"כ ע"כ כב"ה אתי דאי לב"ש מוגמר וגפרית ליתסר ממ"נ משום גזירה אלא ע"כ כב"ה דאוסר מיהא בדעביד מעשה וא"כ כיון דע"כ מצודות בדעביד מעשה מדאסר לב"ש אע"ג דלא שייך גזירה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ט דב"ה דשרי במצודות כל זה לסברת המקשה דמאן דאית ליה דרשה דשביתת כלים אסר לגמרי בין עביד מעשה או לא עביד ומאן דשרי שרי לגמרי דליתא לדרשה דשביתת כלים. משא"כ לסברת התרצן דמוקי לה בלחי וקוקרי ע"כ דב"ש וב"ה בהא לחוד קמיפלגי בשביתת כלים דלב"ש נהי דמדאורייתא לא אסור אלא בעביד מעשה דמוקמינן קרא בדדמי אפ"ה מדרבנן אפילו בלא עביד מעשה אסור או שנאמר דלענין דרשה דקרא גופא פליגי דב"ש סברי כיון דמונחין בכלי היינו מעשה דיליה כמו שפירש"י להדיא ובזה נתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל דלפר"ת אדרבא בסברא זו נחלקו המקשה והתרצן כדפרישית:

בתוס' בד"ה ולימא מר כו' וא"ת למאי דמסיק כו' וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואתיא כב"ה עכ"ל. ותירוצם דוחק וכמו שאבאר וכבר כתבתי בסמוך ליישב קושייתם לפי שיטת רש"י מיהו אף לפי שיטתם יש לי ליישב משום דבלא"ה משמע דכולא ברייתא דבבי דרישא היינו כב"ש דאי לב"ה מילתא דפשיטא היא דהנך שריין במכ"ש דהנך דמתני' ואף ע"ג דאשכחן בכמה דוכתי דקתני בברייתא מאי דקתני

במתניתין אפ"ה טפי הוי ליה למיתני בברייתא הנך גופייהו דמתניתין דהוי רבותא טפי אע"כ ב"ש היא דאע"ג דאסרי במתני' אפ"ה שרי בהנך ולפ"ז נהי דסיפא דברייתא לענין רחיים משמע ליה לרבה דאפילו ב"ה מודו דאסור משום השמעת קול אפ"ה לא הו"ל למימר מאי טעמא כיון דטעמא דברייתא דאליבא דב"ש היא הוי מטעמא אחרינא כמו הנך דמתני' וכמ"ש נ"ל להביא ראיה מלשון הירושלמי למאי דמפרש טעמא דב"ש וב"ה מדרשא דקראי היא דב"ש דריש מדכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שיהא כל מלאכתו נגמרת מבע"י וב"ה דריש מדכתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי ויום יתירה למידרש היכא שהתחיל מבע"י אף אם נגמרת מאליה בשבת מותר ומקשה התם מה מקיימין ב"ש קראי דב"ה ומשני כי הא דתניא פותקין מים לגנה ומייתי כל הברייתא דהכא ולפ"ז נהי דתלמודא דידן לית ליה הנך דרשה דקראי מ"מ מאי דמשמע דהך ברייתא אליבא דב"ש מיתנייה תלמודא דידן נמי מודה והיינו מטעמא דפרישית כנ"ל ודו"ק :

בא"ד וי"ל דלא ס"ל לר"י טעמא דהשמעת הקול כלל ומסתברא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים. והקשה בספר מגן אברהם דא"כ לפ"ז אפילו בלא טעמא דשביתת כלים הוי מצי רבה לאוקמי טעמא דרחיים אליבא דב"ש ומשום גזירה כדמסקי התוס' דרבה מפרש טעמא דב"ש במתני משום גזירה ומשום כך רוצה המ"א להוכיח דברחיים של מים אפילו אם נותן לתוכו בשבת ליכא חיוב חטאת ע"ש שזה סותר מה שכתבו התוספות לעיל במשנה גבי מצודות:

אמנם לענ"ד אין מכאן ראיה להקל ברחיים של מים דלעולם דברחיים נמי שייך גזירה והא דמשמע לן מלשון התוספות דמאן דלית ליה השמעת קול תו לא מתוקמא הך ברייתא אפילו כב"ש ומשום גזירה כקושיית המג"א נ"ל דלאו קושיא דאי ס"ד דטעמא דהך ברייתא משום גזירה דאם כן מוגמר וגפרית מ"ט שרי. ולפ"ז למאי דמפרש רבה טעמא דמתני' דב"ש משום גזירה ע"כ מוקי לברייתא דהכא כב"ה וטעמא דרחיים משום השמעת קול כנ"ל. ובעיקר הדין ברחיים של מים אבאר בק"א:

בא"ד דאי לרבה נמי טעמא דב"ש וכו' למה היה צריך ר"י להביא הברייתא והא מתני' כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל א"ש דאי מתניתין הו"א שביתת כלים אינו אלא מדרבנן ולפ"ז שפיר הוי ידע לחלק בין עביד מעשה או לא עביד מעשה אבל בברייתא פריך שפיר דכיון דמקרא יליף לה לא משמע ליה לחלק כדפרישית וק"ל:

בא"ד ועוד הא אמר לקמן כו' גזרו ב"ש עם חשיכה משמע דטעמא דב"ש משום גזירה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לפקפק על ראיה זו דהא ודאי אפילו למאן דאוסר בשביתת כלים

היינו דוקא מידי דהוי מלאכה גמורה ואסורה מדאורייתא באדם עצמו היכא דעביד לה בידים. ולפ"ז שפיר מצינו לפרש סוגיא דלקמן אפילו לטעמא דשביתת כלים והכי קאמר הנך דאי עביד לה בשבת אתי לידי חיוב חטאת גזרו בה ע"ש עם חשיכה אפילו היכא דהכלי לא עביד מעשה אטו היכא דעביד מעשה דבכה"ג הוי שביתת כלים דאורייתא וכדפרישית לעיל אבל היכא דאפילו אי עביד לה בשבת בידים לא אתי לידי חיוב חטאת לא שייך שביתת כלים כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן וכמ"ש נראה גם כן מדקדוק לשון הר"ן ז"ל ע"ש:

בד"ה והשתא דאמר רבי אושעיא אומר ר"ת דהלכתא כר"י ולפ"ז ריחיים מותרים כו' עד סוף הדיבור. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שיש לו להביא ראיה דהלכתא כרבה שמפרש טעמא דב"ש משום גזירה מדאיתא בתוספתא בפירקין דאמרו ב"ש לב"ה אי אתם מודין דאין צולין בשר בצל וביצה אלמא דטעמא דב"ש משום גזירה דאי משום שביתת כלים הא לא שייך כלל בהאי דצולין ע"ש בלשון הרשב"א ז"ל באריכות. ולענ"ד יש לתמוה טובא על הרשב"א ז"ל אטו רב יוסף לא הוי ידע הך ברייתא דתוספתא דהא ר"י סיני הוי מיהו לדברי הפוסקים היה נ"ל ליישב ע"פ שיטת בעל מג"א שהבאתי לעיל דברחיים של מים לא שייך גזירה. וא"כ לפ"ז מצינן למימר דודאי ב"ש אליבא דרב יוסף תרתי אית ליה טעמא דגזירה וטעמא דשביתת כלים כמו שהוכחתי מתחלת הסוגיא דע"כ אית ליה טעמא דגזירה מדאסר דיו וסמנים ואית ליה נמי טעמא דשביתת כלים מדאסר במצודות דלא שייך גזירה לפי שיטת בעל מג"א. נמצא לפ"ז תו לא הוי תיובתא לרב יוסף מהך ברייתא דכיון דלב"ש תרתי אית להו שפיר קאמרי לב"ה אי אתם מודים דאין צולין בשר בצל וביצה וע"כ היינו משום גזירה וא"כ אמאי פלגיתו עלי בכל הנך דמתניתין אודו לי מיהא בהנך דשייך גזירה. מיהו להנך פוסקים דלא ניחא להו למימר דר"י אליבא דב"ש תרתי אית ליה אלא טעמא דשביתת כלים לחוד ואפ"ה פסקו כר"י ולא קשיא להו מהך ברייתא דתוספתא זו וג"כ מן הירושלמי וצ"ל דמשמע להו דהך ברייתא לאו מתרצתא היא מדלא מייתי לה בתלמודא דידן לאותובי עליה דרב יוסף כנ"ל ודו"ק:

דף יח:

בגמרא מאן תנא להא דת"ר כו' לימא ב"ש היא ולא ב"ה. לכאורה נראה דכל השקלא וטריא דהכא אדסליק מיניה קאי במאי דמסיק וקאמר השתא דאמר רבי אושעיא אמר רב אסי כו' הוי טעמא דב"ש משום שביתת כלים אפילו בלא עביד מעשה. וא"כ לפ"ז שפיר קאמר לימא ב"ש היא ומש"ה אוסר בתורמוסין ובחבית של מים של נחתום והיינו

נמי משום שביתת כלים דאע"ג דמסקינן לעיל דקדרה אפקורי מפקיר להו היינו דוקא כשעושה לצורך שבת ובכה"ג מהני הפקר בינו לבין עצמו כמ"ש התוספות כיון דאי אפשר בענין אחר וכ"ש לפמ"ש הרשב"א ז"ל דמשום עונג שבת לב ב"ד מתנה עליהן ונראה דהיינו לפמ"ש לעיל דהיכא דלא עביד מעשה לא שייך שביתת כלים אפילו לב"ש אלא מדרבנן. נמצא דלפ"ז בעסיות ותורמוסין ובחבית מים של נחתום שעושה כן לצורך מו"ש תו לא שייך האי טעמא דאפקורי אפקר להו ומשום הכי אסור לב"ש משום שביתת כלים כנ"ל. אבל אליבא דרבה דטעמא דבית שמאי משום גזירה לא שייך לומר לימא ב"ש היא דלכאורה נראה ברור דרבה גופא מודה דבחמין לא שייך כלל לגזור שמא יבשל בשבת אפילו לב"ש כדמוכח בר"פ כירה בכל הסוגיות דהתם דאפילו בחמין שלא הוחמו כל צורכן מתירין ב"ש וכל החילוקים שנזכרו שם בין תנור לכירה ובין גרוף לאינו גרוף היינו מטעמא דגזירה שמא יחתה ולא משום גזירה דרבה כמו שהארכתי בזה בר"פ כירה וכאן אין להאריך בזה וכ"ש הכא דאיירי שעושה כן לצורך מו"ש א"כ פשיטא דלא שייך לגזור שמא יבשל בשבת לצורך מוצאי שבת ואפ"ה אין להכריע מכאן דאין הלכה כרבה כיון דמסקינן דטעמא דברייתא משום שמא יחתה ואתיא הך ברייתא ככ"ע. ומתוך מה שכתבתי יש לי ליישב ג"כ הא דלא מסיק הש"ס אדעתיה טעמא דשמא יחתה אע"ג דכולהו סוגיא דפרק כירה ודפרק במה טומנין הוי טעמא משום שמא יחתה כדמסיק רבא להדיא ס"פ במה מדליקין דף ל"ד ובזה אין מספיק בתירוץ התוספות אבל למאי דפרישית א"ש דמעיקרא הוי משמע ליה דהך ברייתא הוי טעמא משום שביתת כלים דוקא דמש"ה נקיט דוקא בהנך גווני שעושה לצורך מ"ש דתו לא שייך טעמא אפקורי מפקר להו משא"כ אם נאמר דטעמא הוי משום שמא יחתה מ"ש עסיות ותורמוסין וחבית של מים דקתני וטפי הו"ל למינקט בכל עניני תבשיל שעושה לצורך שבת אע"כ דברייתא אתי לאשמעינן דאפילו היכא דלא שייך טעמא שמא יחתה כגון שפי התנור מכוסה ושריק אפילו הכי אסור בהנך שעושה אותן לצורך מוצאי שבת משום שביתת כלים וכדפרישית. וע"ז משני הש"ס דאפ"ה הוי טעמא משום שמא יחתה ולא תקשה מ"ש עסיות ותורמוסין וחבית של מים דנקט דבזה י"ל כמ"ש התוס' בד"ה לא ימלא דאשמעינן לרבותא אע"ג דיש שהות הרבה כנ"ל נכון בעזה"י ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שם והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה האי קדירה חייתא שרי כו' ולכאורה הלשון תמוה דהא כ"ש אי לא גזרינן שמא יחתה פשיטא דקדרה חייתא שרי. ועוד מאי השתא דקאמר מר דקאמר הא הך גזירה דשמא יחתה בגחלים אשכחן בכמה דוכתי כדפרישית

אבל לפמ"ש בסמוך א"ש דנראה דהא דשרינן בקדרה חייתא מה"ט כיון דלא חזי לאורתא כו' לאו מסברא פשיטא לן אלא דמוכח לה מהך ברייתא דלעיל מדנקיט עסיות ותורמוסין שעושה לצורך מו"ש ולא אשמעינן הך מילתא גופא בקדרה חייתא שעושה לצורך שבת וממילא אשמעינן דאע"ג דיש שהות רב אפילו הכי חיישינן לשמא יחתה אע"כ דלקושטא דמילתא דבקדרה חייתא כיון שיש שהות רב לא חיישינן לשמא יחתה. והא דחיישינן בעסיות ותורמוסין היינו משום דשמא יצטנן כיון שרגילין לעשות אש רפה כמ"ש התוס'. נמצא דכל זה היינו דוקא השתא דאמר מר טעמא דברייתא שמא יחתה משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דטעמא דברייתא משום שביתת כלים כב"ש תו לא שייך למידק בקדרה חייתא דשרי ואפשר דאסור משום דלא פלוג רבנן כנ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה התם בבישרא אגומרי וא"ת לרב אשי דשרי כו' תקשה ליה מתניתין דאין אופין פת בתוך התנור ועוד משלשלין כו'. ולכאורה לא ידענא מעיקרא מאי קשיא להו מאין אופין פת בתוך התנור דהא מסוגיא דשמעתין משמע דלא שרי רב אשי אלא דוקא במיני בשר לפי שסובר דבכל מיני בשר צלי קשיא ליה זיקא כדמשמע להדיא לישנא דגמרא דקאמר והשתא דקאמר מר כל מידי דקשיא ליה זיקא כו' ועליה קאי כל השקלא וטריא. ועוד דהא אהא דמקשה ממתני' דאין צולין בשר בצל וביצה ומשני התם בישרא אגומרי ולא קאמר התם דמנחי אגומרי דהוי קאי נמי אבצל וביצה אלא ע"כ דמעיקרא נמי לא מקשה הש"ס מבצל וביצה אלא מבשר לחוד כדפרישית. ומה שהקשה עוד מסוגיין דמשלשלין את הפסח דמסקינן טעמא משום דבני חבורה זריזין הא בלא"ה נמי שרי לא ידענא מאי קשיא להו דהא מצינן למימר דהיינו קושית הגמרא בעצמו לקמן במאי דקאמר טעמא דבני חבורה זריזין הן הא בלא"ה לא האמר מר והיינו נמי למאי דפרישית דרב אשי נמי מודה היכא דלא קשיא ליה זיקא דאסור. אחר זה ראיתי בהגה"ת אשר"י שכתב בשם ר"י דבפת כ"ע מודו דאסור והיינו כדפרישית ועדיין צ"ע:

דף יט.

בתוס' בד"ה לא ישכיר אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפילו בד' או ה' נמי כו' עכ"ל. נראה דהא דפשיטא להו לתוספות דמאן דאוסר בשביתת כלים אוסר אפילו בד' וה' היינו למאי דמשמע להו דהא דמסקינן לעיל לב"ש בין עביד מעשה ובין לא עביד מעשה היינו דתרוייהו אסורין מדאורייתא משום הכי פשיטא דאפילו בד' וה' אסור משא"כ לפי מ"ש לעיל דבלא עביד מעשה לב"ש אינו אלא מדרבנן שפיר מצינן למימר דלא גזרו רבנן אלא בערב שבת דוקא וכמו שאבאר עוד בסמוך גבי ושוין שטוענין ע"ש:

בפיסקא ושוין אלו ואלו שטוענין כו' מאי שנא כולהו דגזרו ב"ש כו' וכתבו התוס' לעיל דמהאי לישנא דגזרו משמע דהיינו אליבא דרבה דטעמא דב"ש משום גזירה כו' ע"ש. וכבר כתבתי דאין זה מוכרח דלענין שביתת כלים נמי שייך לשון גזרו כיון דבכל הנך דבמתניתין ובטעינת קורה הכלי לא עביד מעשה וא"כ י"ל דבכה"ג לא הוי אלא גזירה דרבנן ולא שייך שביתת כלים דאורייתא אלא במצודות דאזלי ויורה וברחיים דבהנך הכלי לבד עושה מלאכה בלי עשיית אדם וכמ"ש לעיל ובהכי א"ש נמי הא דקאמר הכא ע"ש עם חשיכה משום דבהנך שביתת כלים דלא הוו אלא מדרבנן נראה דלא גזרו אלא ע"ש עם חשיכה וכן מבואר להדיא בלשון הר"ן ז"ל כאן שמפרש כל הסוגיא דהכא אליבא דרב יוסף מטעמא דשביתת כלים ע"ש אלא שלא דיקדק לפרש לשון גזרו. ולענ"ד נראה להביא ראיה ברורה על פירוש זה דאי אליבא דרבה דטעמא משום גזירה א"כ לא א"ש הא דמשני הש"ס קורות בית הבד ועיגולי הגת דאי עביד לה בשבת לא מחייב חטאת לא גזרו והיינו כדמסיק הש"ס כיון שכבר נתרסקו מבע"י ולכאורה לטעמא דרבה לא שייך למימר הכי דהא עיקר טעמא דגזרה דרבה דב"ש בכולהו מתני' היינו שאסור להתחיל המלאכה מבע"י כדי שתגמור מאליה בשבת משום דגזרינן שמא יתחיל עיקר המלאכה בשבת וא"כ בקורת ב"ה נמי שייך הך גזירה גופא שהרי אם יטעון הקורה בשבת שייך ביה חיוב חטאת כיון דעדיין לא נתרסקו אבל לטעמא דשביתת כלים א"ש דכיון שטען הקורה מבעוד יום ונתרסקה ע"י כך שוב אין הכלי עושה מלאכה דאורייתא בשבת דהא אתי ממילא. ואין להקשות א"כ לרבה תקשה מתני מ"ש טעינת קורה דשרו ב"ש דאפשר דבטעינת קורה שהיא מלאכה מרובה והכל יודעין שאסורה בשבת תו ליכא למיגזר תדע דהא ודאי מודו ב"ש דמותר להדליק נר ולעשות מדורה בע"ש עם חשיכה ולא גזרינן שמא יעשה כן בשבת אע"כ כדפרישית. ועוד י"ל דרבה מפרש טעמא דב"ש דמודו בטעינת קורה כדאיתא בירושלמי לפי שכבר נעקרה כל טפה וטפה ממקומה כנ"ל ודו"ק:

שם מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא ש"ד אמר רבי יוסי ברבי חנינא ר"י היא דתנן השום והבוסר והמלילות כו'. ונראה לכאורה דר"י ב"ח סובר כרבי יוחנן לקמן דסחיטה אסור מדאורייתא בכל הפירות שסוחטין להוציא מימיהן אבל למאי דקי"ל כרב ושמואל לקמן בפרק חבית וכדמסייע להו ברייתא דתנא דבי מנשה דדבר תורה אינו חייב אלא אדריכת זיתים וענבים בלבד א"כ מאי מייתי ר"י ב"ח מדר"י הא ר"י גופא לא אירי אלא בשום ובוסר ומלילות דלא שייך בהו סחיטה דאורייתא אבל בזיתים וענבים דמתני' משמע אפילו ר"י נמי מודה. ולכאורה לשון המשנה דעדיות גופא משמע הכי שהרי לשון המשנה כך היא שלשה דברים אמר רבי ישמעאל ולא הודה לו ר"ע השום והבוסר

והמלילות שריסקן מבע"י שר"י אומר יגמור כו' וא"כ מדחשיב לה שום ובוסר ומלילות לשלשה דברים אלמא דלא איירי ר"י אלא בהנך שלשה לחוד דאי לדוגמא בעלמא נקטינהו אמאי קחשיב להו שלשה דברים אלא דלפ"ז תקשה הך מתני' לר"י דס"ל דאין לחלק בין זיתים וענבים לשאר פירות וא"כ אמאי קחשיב להו לג' דברים. ועוד דא"כ מאי הוצרך הש"ס לקמן לומר דהא דר"א לא אמר כרבי יב"ח היינו משום דלאו מי אתמר עלה ותיפוק ליה דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דר"א סובר כרב ושמואל דהלכתא כוותייהו דסחיטה דאורייתא לא שייך אלא בזיתים וענבים ומשום הכי לא מצי לאוקמי כריב"ח כדפרישית כיון שיש לחלק בין שום ובוסר ומלילות לזיתים וענבים ואפשר דכיון דר"א בן פדת תלמידו דרבי יוחנן הוי וכל דבריו מפי ר"י אמורין כדאיתא בס"פ א"כ מסתמא בהאי דסחיטה נמי כר"י ס"ל. ומיהו לולי פירש"י ותוספות היה נ"ל לפרש בפשיטות דאדרבה ריב"ח אליבא דהלכתא קאי דאינו חייב מדאורייתא אלא בזיתים וענבים בלבד וכן משמע מדמייתי סתמא דתלמודא לקמן הא דהורה ריב"ח כר"י אלמא דאליבא דהלכתא קאי ואפי' הכי קאמר ריב"ח שפיר דמתני' ושוין שטוענין הקורות אתי כר"י דכיון דר"י מתיר בהנך תלת אפילו לכתחילה אלמא בזיתים וענבים נמי ליכא חיוב חטאת כלל כיון שנתרסקו מבע"י דאי ס"ד דבזיתים וענבים כה"ג חייב חטאת לא הו"ל לר"י להתיר לכתחלה אפילו בהנך תלת דכה"ג כתבו התוספות לפי שיטתם לענין אין מחוסר דיכה כך היה נ"ל אלא דמלשון רש"י ותוס' משמע דלא נחתו להך סברא לחלק בין שום ובוסר ומלילות לזיתים וענבים ולא ידעתי למה כיון דאליבא דהלכתא יש חילוק ביניהם וצ"ע ודוק היטב ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה רבי ישמעאל אומר יגמור פי' אין צריך לסלק כו' קשה לר"י היכא מוכח כו' דילמא ר"י סבר כב"ה ועוד תימא דר"ע דאמר לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה כו' עס"ה. ונראה לי דרש"י לא ניחא ליה לפרש כפי' התוספות דיגמור היינו יגמור ויאכל דא"כ העיקר חסר וכ"ש דלשון יגמור משתחשך לא משמע דאיירי לענין אכילה אלא לענין עיקר המלאכה שהתחיל מבע"י ונגמרת משתחשך ולא ניחא ליה נמי לפרש כפירוש השני של תוס' דיגמור היינו בידים והיינו בשאין מחוסר דיכה כיון דהשתא אכתי לא מסיק הש"ס אדעתיה הך מילתא דאין מחוסרין דיכה מלבד מה שנראה דוחק דריב"ח ור' אלעזר פליגי בהך סברא דלר"א אע"ג דמחוסר דיכה חייב חטאת אפ"ה באין מחוסר דיכה מותר לסחוט לכתחלה וכל כי הך מילתא לא הו"ל לתלמודא לסתום אלא לפרש ועוד דלגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסינן לקמן אמר רבא ב"ח אר"י בחסרון דיכה כ"ע לא פליגי דאסור ואי כפירוש התוספות הו"ל למימר כ"ע ל"פ דחייב דהא עיקר שקלא

וטריא בגמרא תליא בהכי לפירושם מש"ה הוכרח רש"י לפ' סוגיא דגמרא כפשטא דאהך מילתא גופא דקאמר הש"ס מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא ש"ד והיינו דמותר לטעון הקורה מבעוד יום לכתחילה והא קאמר ר"י ב"ח דמיתוקמא כר"י דאמר יגמור לכתחילה והיינו לענין הטעינה כמו שפירש"י ז"ל להדיא ולענין אכילה לא איירי ר"י כלל ואפשר דאסור באכילה כת"ק במתניתין ובריייתא דר"פ חבית ומה שהקשו בתוספות על פי' זה דילמא ר"י ס"ל כב"ה ועוד ר"ע לא כב"ש ולא כב"ה נ"ל ליישב חדא מגו חדא דבלא"ה נראה דוחק לומר דכל השקלא וטריא דקאמר מאן תנא הוי אליבא דב"ש דאינו משנה לכך היה נ"ל לפרש דעיקר מלתא דמאן תנא אדב"ה נמי קאי והיינו כיון דאשכחן מתני' דעדיות דר"ע אמר לא יגמור והיינו לענין שאין צריך לסלק הטעינה א"כ ודאי דס"ל דב"ה נמי מודו בהא דאף ע"ג דבכל הנך דמתני' שרי ב"ה היינו לרבה משום דלא גזר ולר"י משום דלית ליה שביתת כלים היינו דוקא במידי דלאו בני אכילה נינהו משא"כ בזיתים וענבים מודו ב"ה דאסור משום דגזרינן שמא יסחוט ובנקל יבוא לידי סחיטה ולהכביד הטעינה כדאשכחן בדוכתי טובא גזרה שמא יסחוט שכיח טובא כמ"ש התוס' בריש ביצה דבעודו בכפו יבלענה וא"כ הוי דמי לגמרי לגזרה דאין צולין בשר ובצל וביצה דמודו ב"ה דאסור משום גזרה שמא יחתה וה"נ דכוותיה מש"ה מוקי לה ריב"ח כר"י דקאמר יגמור שאין צריך להסיר הטעינה ור"א בן פדת מוקי למתניתין כר"א ור"ש דזיתים וענבים שרסקן משקים היוצאים מהן מותר ומדלא גזרו לשמא יסחוט אלמא אפילו אם סחט ליכא איסורא דאורייתא כיון דאתי ממילא וא"כ ממילא דה"ה לענין טעינת קורה מבע"י דמותר לכ"ע מה"ט גופא דלא אתי לידי חיוב חטאת כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ולשון הגמרא על מכונו. והשתא א"ש טובא גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסי לקמן במחוסר דיכה כ"ע לא פליגי דאסור ולא קאמר דכ"ע ל"פ דחייב אע"כ דלענין טעינת קורה מבעוד יום קאי דלא שייך ביה חיוב חטאת אלא איסורא גרידא. ובזה נתיישב' ג"כ כמה קושיות ודיקדוקים שהקשה הרב המגיד ז"ל בשמעתין בפ"ג מהלכו' שבת ע"ש ודוק היטיב:

דף יט:

בגמרא ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כר"א. ויש לדקדק דלפירש"י דיגמור דר"י היינו לענין טעינה א"כ פשיטא דניחא ליה לריב"ח טפי לאיתויי ממתני' דעדיות דאיירי לענין טעינה גופיה דאיירי ביה מתניתין דהכא וכ"ש דקשה טפי למאי דמסיק בסמוך דריב"ח ברייתא לא שמיע ליה ובפשיטות הוי מצי למימר דאפילו אי שמיע ליה הך ברייתא

אפ"ה ניחא ליה טפי לאתויי ממתני' דעדיות כדאשכחן כה"ג טובא דמתני' עדיפא לאתויי טפי מברייתא כ"ש הכא דמייתי טעינה מטעינה. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש דנהי דריב"ח דמייתי משום ובוסר ומלילות אזיתים ועבים היינו משום דס"ל כר"י דאין לחלק ביניהם לענין חיוב חטאת אפ"ה כיון דכמה אמוראי סברי דיש לחלק ביניהם ובריייתא דתנא דבי מנשה מסייע להו א"כ טפי הו"ל לאתויי מברייתא דזיתים ועבים גופיה כנ"ל וק"ל:

שם אמר לך לאו איתמר עלה ארב"ח אר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי כו' והני נמי כמחוסרין דיכה דמי. פירוש בהנך דמתני' דקפסיק ותני דמותר לטעון אפילו סמוך לחשיכה אע"ג דבשעה קלה כזו אין הטעינה עושה הדיכה מבע"י אלא הריסוק בלבד אפ"ה שרי ומש"ה לא מצי לאוקמי כר"י אלא דאכתי קשה דסוף סוף כיון דלמאי דמוקי לה ר"א בן פדת כר"א ור"ש דאיירי בזיתים ועבים וע"כ היינו משום דסבר דלענין טעינה נמי שרי בזיתים ועבים א"כ האיך קאמר ר"י במחוסר דיכה כ"ע ל"פ דאסור ומנ"ל הך מילתא דילמא ר"י כר"א ור"ש ס"ל דשרי אפילו בזיתים ועבים וכדקתני נמי במתני' דידן ושוין שטוענין. ונראה ליישב דהא דקאמר דהני נמי כמחוסרין דיכה דמי לאו משום דלקושטא דמילתא הכי הוא אלא דאי לאו דאשכחן ברייתא דזיתים ועבים שרי היה מקום לומר דמדנקיט ר"י שום ובוסר ומלילות טפי מזיתים ועבים היינו משום דזיתים ועבים מסתמא מחוסר דיכה נינהו טפי משום ובוסר משא"כ השתא דאשכחן לר"א ור"ש דקתני זיתים ועבים שריסקן סתם אלמא דסתמא נמי לאו מחוסרי דיכה נינהו שאין לחלק בזה בין שום ובוסר לזיתים ועבים והא דנקיט במתני' דעדיות שום ובוסר ומלילות היינו לרבותא דר"ע דאפילו בהנך לא יגמור דכה"ג כתבו התוס' לעיל כנ"ל ובזה נתיישב ג"כ שיטת הרי"ף ז"ל לנכון ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב:

בתוס' בד"ה שמן של בדדין פי' הקונטרס ונשתייר בבית הבד וקשה לר"י כו' עד סוף הדיבור. ונראה דרש"י לא רצה לפ' כפי' התוס' משום דלפירושם לא שייך שפיר לישנא דשמן של בדדין וכיון דאדלעיל קאי הו"ל למימר אותו שמן היוצא מהן רב אוסר ושמואל שרי לכך הוכרח לפרש דשמן של בדדין היינו שמן שנשתייר בזויות הבד שזה ניתן לבדדין. ולפ"ז הוי שפיר דומיא דמחצלת של בדדין שהמחצלת הוא של בדדין עושי המלאכה ולא של בעל השמן. ואפשר ג"כ לומר דלא רצה לפרש כפי' התוספות דאשמן היוצא מאליו בשבת קאי דהא קתני לעיל בהדיא זיתים ועבים שיצאו מעצמן קיי"ל כר"א ור"ש דשרי ולא ניחא ליה לרש"י לחלק כמ"ש התוספות דבכה"ג הוי נולד מאותה הקושיא שהקשו התוספות בעצמן מהאי דרב אכל תמרי. ומה שהקשה התוספות דלמה

יהא השמן מוקצה נראה שכבר נזהר רש"י בזה במ"ש המשתייר בזויות הבד תחת הטעינה ומש"ה הוי שפיר מוקצה כיון דאין דרך להסיר הטעינה עד שיצא כל המשקה אם כן מעיקרא בין השמשות אסח לדעתיה מינייהו שאינו יודע מתי תכלה משיכת השמן ואפשר ג"כ שלא ישאר שום שמן בזויות כנ"ל בשיטת רש"י. מיהו בירושלמי משמע כפירוש התוספות במאי דפליגי רבי יוחנן ורבי יוסי ברבי חנינא אם מותר ליגע במושך או אסור ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו ומה שיש לדקדק עוד בל' התוס' כאן ובסמוך בדיני מוקצה ונולד אין כאן מקומו ויבואר כ"א במקומו בפרקים הבאים לפנינו בעזה"י:

במשנה אין צולין כו' ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד. ופרש"י בית המוקד היינו שהכהנים מתחממים שם מפני שמהלכים יחפים כו'. אבל הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב דבית המוקד היינו שהיה שם מדורות אש בוערות תמיד לצורך עצי המערכה שצריכה להיות יוקדת תמיד על המזבח כו' ע"ש. ונראה מזה דאע"ג דעיקר מצות עצי המערכה דוחה שבת ואע"ג דעצים גופייהו נמי לאו עיקר קרבן הם אלא מכשירי קרבן ואפשר לעשותם נמי מאתמול אפילו הכי דוחה שבת כמו שמצאתי בת"כ פרשת צו דדרשינן אש תמיד תוקד תמיד אפילו בשבת. נמצא דלפ"ז היינו דוקא בעיקר עצי המערכה שמדליקין בבקר בבקר על המזבח משא"כ במדורת בית המוקד שאינה עיקר המצוה אלא שהמדורה היתה מוכנת שם כדי להדליק ממנה עצי המערכה משום הכי לא דחי שבת כן נ"ל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מה שאכתוב עוד בסמוך:

דף כ.

בגמרא פיסקא ומאחיזין את האור מה"מ אמר ר"ה לא תבערו כו' וקשיא לי טובא בזו הסוגיא דמעיקרא מאי ס"ד להקשות מה"מ דמשמע דבעי למימר דיש באחיזת האור איסור דאורייתא בגבולין וכדדריש ר"ה נמי להדיא מקרא דלא תבערו דבכל מושבותיכם אי אתה מבעיר ולא ידעתי מה צד מלאכה איסור דאורייתא שייך כאן כיון שהתחיל בה מבע"י המלאכה נגמרת מאליה בשבת ומה שנא מכל הנך דלעיל דפליגי בה ב"ש וב"ה בדיו וסמנין ואונין ומצודות דמשמע מכל הסוגיא דאפילו בית שמאי דאסרו היינו משום שביתת כלים או משום גזירה וב"ה שרו לגמרי ואף ע"ג דמודו ב"ה בהאי דאין צולין בשר כו' הא מסקינן לעיל דהיינו משום גזירה שמא יחתה בגחלים. ולפ"ז אינו אלא מדרבנן וכמו שפירש"י להדיא כאן במשנתינו מדורה גופא דמה שאסור בגבולין אינו אלא משום שמא יחתה. נקטינן מיהא דלכ"ע לא שייך צד מלאכה דאורייתא במה שמאחיזין האור

מבע"י אפילו אם לא הצית ברובה. והנלע"ד בזה דהאי מה"מ לאו סתמא דתלמודא קאמר אלא ר"ה גופא מסיק לה בהאי לישנא כדאשכחן בדוכתי טובא. א"כ לפ"ז מצינו למימר דר"ה לקושטא דמילתא ס"ל דאפילו בשבת מותר לעשות מדורה בבית המוקד מן התורה אם נאנס לעשותה מבע"י והיינו לפירוש הרמב"ם שכתבתי בסמוך דהנך עצים גופייהו לצורך המערכה נינהו ולשיטת רש"י והמפרשים נמי שכתבו דמדורת בית המוקד היינו לצורך הכהנים שמתחממים שם אפ"ה י"ל דסבר רב הונא דשרי מדאורייתא כיון שאם לא יעשה המדורה להתחמם אפשר שהיו באים לידי סכנת חולי מעיים כדאיתא להדיא במשניות דשקלים שהיו צריכין להתרפאות תמיד מחולי מעיים ומש"ה אם ע"י אונס לא נעשה המדורה קודם השבת מותר מדאורייתא ומש"ה מותר אפילו מדרבנן להאחיז האור בית המוקד מבעוד יום ולא גזרינן שמא יחתה כיון דליכא חשש איסור דאורייתא בכך. ועוד יש לפרש בענין אחר דר"ה סובר דהא דלא חיישינן בבית המוקד לשמא יחתה היינו דאפילו יחתה או יבעיר לכתחלה אפ"ה מותר מדאורייתא מדאשכחן בברייתא בכריתות ס"פ אמרו לו דהחותה גחלים בשבת להתחמם אינו חייב משום מבעיר למאן דס"ל כר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ע"ש אע"ג דהתם משמע דדוקא להחתות גחלים פטור אפילו אם ע"י חתיית גחלים יובערו הגחלים מאיליהן אפ"ה הוי מלאכה שא"צ לגופה לפי שאינו רוצה בהבערתן אלא להתחמם בגחלים בלא הבערה אבל המבעיר בידים אפילו להתחמם חייב מ"מ אפשר דשאני הכא כיון שהכהנים לא היו צריכין להתחמם אם לא לצורך העבודה דלא סגיא בלא"ה א"כ הוי שפיר מלאכה שא"צ לגופה וא"כ לפ"ז מש"ה לא חייש ר"ה להא דאקשי ליה ר"ח א"ה אפילו בשבת נמי כיון דלקושטא דמלתא סבר ר"ה דאה"נ דמותר מדאורייתא אפ"ה אסור מדרבנן כמו כל מלאכות שא"צ לגופה דהוי פטור אבל אסור כנ"ל ועיין מ"ש בזה בקידושין דף ל"ז בלשון התוספות ודו"ק:

בתוס' בד"ה למישרי אברים ופדרים וא"ת אי אברים ופדרים דחול כדפי' הקונטרס כו' ואי אברים ופדרים דשבת כו' הא מעולת שבת נפקא כו' וי"ל דמיירי במשלה בהן האור כו' עכ"ל. ולולי תירוצם היה נ"ל ליישב הקושיא בענין אחר דרב חסדא דמוקי קרא למשרי אברים ופדרים היינו אליבא דר"ע דפרק אלו קשרים דהלכתא כוותיה דדריש התם דעולת שבת בשבתו היינו שחלבי שבת קריבין בי"ט יכול אף ביום הכיפורים ת"ל בשבתו. נמצא לפ"ז מצינו למימר דהא דדריש ר"ע בכה"ג היינו דוקא לבתר דכתיב בכל מושבותיכם למשרי אברים ופדרים דשבת בשבת אע"ג דאפשר להקטירם בלילה. א"כ ע"כ דהאי עולת שבת בשבתו בא ללמד על חלבי שבת שקריבים ביום הכיפורים ומיתור

דוי"ו יתירה בשבתו ממעטינן של יה"כ בשבת אבל אי לאו ילפותא דמושבותיכם דר' חסדא הוי דרשינן מקרא דעולת שבת בשבתו בחד ענינא דכולה למעוטי אתא דהיכא שחל יה"כ במ"ש או איפכא צריך להקריב עולת שבת בשבתו דוקא ולא בשבת אחרת וכיון דאין חלבי יה"כ קרבין בשבת ולא של שבת ביה"כ הלכך צריך להקטירו בשבת דוקא ביומו כיון דאי אפשר להקטירם בלילה ויפסלו בלינה אבל בשבת ויה"כ דעלמא לעולם דאין רשאי להקטיר באותו שבת כיון שיוכל להקטירם בלילה כמ"ש התוס' מש"ה שפיר איצטריכו תרי קראי. ומתוך כך נתיישב מה שהקשו התוספות בא"ד הא איצטריך מושבות כדדריש בקידושין ולמאי דפרישית א"ש דהתם ר"ע הוא דאמר לר"י לדבריך שאתה אומר דעולת שבת בשבתו לאו אחלבי שבת קריבין בי"ט קאי משום דסבירא לך נדרים ונדבות קריבין בי"ט אע"ג דאפשר לעשותן לאחר י"ט וא"כ מכ"ש דאברי שבת קריבין באותו שבת אע"ג דיוכל להקטירן בלילה דחביבה מצוה בשעתה. וא"כ תו לא איצטריך מושבות לר"י להך דרשא דאינו נוהג לאחר ירושה וישיבה או כדדריש ר"י לענין שריפת בת כהן ועיין מ"ש בזה בחידושי קידושין דף י"ז בלשון התוס' ד"ה והרי שבת. ולפ"ז א"ש נמי דר"ה ור"ח דשמעתין לטעמייהו ר"ח דוקא מוקי לה לאברים ופדרים דשבת שקריבין בשבת דס"ל בפרק טרף בקלפי דסופו דתמיד דהיינו הקטרתו נמי דוחה שבת ור"ה דשמעתין נמי לשיטתו דס"ל בפרק טרף בקלפי דסופו אינו דוחה שבת והיינו אפילו דשבת בשבת ואם כן אייתר ליה מושבותיכם להך דרשא דהכא להתיר במדורת בית המוקד בשבת כנ"ל ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוס' כאן עיין ביומא בפרק טרף בקלפי באריכות. ולפמ"ש אין צורך לדחוק דבכשרים נמי בעינן משלה בהן האור כלישנא בתרא דהתם ודוק היטיב:

בגמרא תנא רבי חייא לסיועיה לשמואל כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה וכתב רש"י ז"ל שני פירושים בשם רבותיו. ולענ"ד נראה דדא ודא אחת היא דאע"ג דרש"י כתב שמצא בת"כ לגבי מנורה מ"מ נראה דממילא שייכא נמי הך דרשא גופיה גבי שבת והיינו למאי דאמר רמי בר חמא לקמן בר"פ במה מדליקין דמקרא להעלות נר תמיד ילפינן הך מלתא ומצאתי בספרי פרשת בהעלותך דמהאי קרא גופא להעלות נר תמיד ילפינן דהדלקת מנורה דוחה שבת אע"ג דלאו מלאכה גמורה הוא והיינו מדכתיב תמיד אפי' בשבת. א"כ לפ"ז מצינו למימר דלאחר שהדליק המנורה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה שוב אינו רשאי להדליק בשבת יותר מזה והשתא א"ש דמייתי הכא ברייתא דרבי חייא לענין שבת גופיה וא"ש נמי הא דאמרינן לקמן בדרמי בר חמא דהוא תני לה הוא אמר לה היינו משום דבברייתא דתני רמי ב"ח לקמן איירי לענין הדלקת מנורה בחול

שאין להדליקה בפתילות ושמנים שאסורין בשבת משום שנאמר להעלות נר תמיד. אלא דאכתי לא משמע האי טעמא שפיר מהאי קרא כמ"ש רש"י לקמן מש"ה מסיק התם הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה והיינו כברייתא דרבי חייא דהכא דתנא לה לענין שבת כדדרשינן להעלות נר תמיד אפילו בשבת כדפרישית משום הכי אמר רמי ב"ח דהאי דרשא גופיה שייך נמי בברייתא דלקמן דממילא ילפינן נמי מהאי קרא דאין להדליק במקדש אפילו בחול בפתילות ושמנים הפסולים בשבת כי היכי דדרשינן מהאי קרא לענין שבת דבעינן כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ודו"ק:

סליק פרק קמא

דף כ:

במה מדליקין פרק שני

במשנה במה מדליקין ובמה אין מדליקין ופירש"י במה מדליקין לעשות פתילה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה הא דנקיט רש"י פתילות לחוד ושבק שמנים דקתני לה בהך מתני' גופיה בחד בבא ממש דמשמע דאין מדליקין דרישא אשמנים נמי קאי ואפשר משום דעיקר לשון הדלקה היינו בפתילה דבשמנים לחוד בלא פתילה לא שייך הדלקה משא"כ בפתילה לחוד שייך הדלקה ואפשר ג"כ דכוונת רש"י ליישב מה שדקדקו התוס' במה דפתח באין מדליקין ברישא ולא כסדר המשנה דקתני במה מדליקין ברישא וע"ז מפרש רש"י דלענין הפתילה קאי דבאמת לא אשכחן דנחית התנא לפרש כל הפתילות הכשרים להדליק משא"כ בשמנים אשכחן בסיפא דמתני' דפריש מדליקין בשמן שומשמין בשמן אגוזים כו' אפ"ה א"ש הא דנקיט ברישא במה מדליקין אע"ג דבפתילה קאי מ"מ כיון דהדלקת נר בשבת חובה שייך למיתני שפיר במה מדליקין ומכיון דמפרש פתילות הפסולות ממילא שמעינן דשאר פתילות כשרים ואגב אורחא קמ"ל דהדלקת נר בשבת חובה כנ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה בעמרניתא דאית ביה וא"ת הא מסיפא כו' וי"ל דאין למדין כו' עכ"ל. אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב תירוץ אחר דלא מיקרי יוצא מן העץ אלא דבר היוצא ע"י כתישה כגון פשתן כו' ע"ש. ויש לתמוה על התוספות שלא פירשו כן שהרי כתבו התוספות לקמן במשנה דכל היוצא מן העץ דמותר להדליק בקנבוס וצמר גפן ואם כן משמע להדיא דלא מיקרי יוצא מן העץ אלא מה שיוצא ע"י כתישה כגון פשתן משא"כ בצמר הגפן שגדל בתוכו דאע"ג דהתוס' לקמן לא כתבו בהאי לישנא אלא משום דזרע הוא נראה דהיינו דוקא קנבוס אבל צמר גפן משמע דהיינו משום שאינו יוצא ע"י כתישה

ולפי שהקנבוס נעשית ע"י כתישה הוצרכו לפרש דאפילו הכי שרי משום גזירה הוא. נמצא דלפ"ז האי עמרניתא דאית ביה דהכא אי לאו דתנא לה לאיסורא מפני שהאור מסכסכת בהן הו"א דשרי כמו צמר גפן וצ"ע:

דף כא.

בגמ' בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים כו' מי גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו. ויש לדקדק מ"ש דשביק אביי לפתילות ולא קמיבעיא ליה אלא אשמנים לחוד הול"ל פתילות ושמנים ועוד דאביי גופא הדר מותיב ליה לרבה מפתילות אשמנים ועוד כיון דאביי הוי ידע הך ברייתא א"כ מעיקרא מאי קמיבעיא ליה. ונ"ל ליישב דאביי שפיר הוי ידע דלענין פתילות אפילו בלא טעמא דגזרה יש לאסור דכיון דטעמא דפסול פתילות מפני שהאור מסכסכת בהן אפשר דלא מהני מה שנתערב במין אחר דאכתי האור מסכסך על ידי הפתילה הפסולה ובהכי פליגי רבנן ורבי שמעון בן גמליאל ומשום הכי לא קמיבעיא ליה אלא בשמנים שטעמן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה ומש"ה כיון שנתערב בו שמן כשר ממילא האור נמשך אחריו אלא דאכתי מיבעיא ליה אם יש לאסור משום גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו ובתר דפשיט ליה רבה אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין אלמא דפשיטא ליה לרבה טובא דשייך הך גזירה כמו שפירש"י ובהא שפיר קא מותיב אביי לרבה מהך ברייתא דפליגי רבנן ורשב"ג דנקטינן מיהא דרשב"ג מתיר אפילו בפתילות החמורים מן השמנים מטעמא דפרישית וממילא שמעינן נמי דרשב"ג לית ליה הך גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו א"כ לפ"ז מצינן למימר דרבנן נמי לית להו הך גזרה ומה שאסרו בפתילות היינו מפני שהאור מסכסכת בהן כדפרישית אם כן מקשה שפיר לרבה דפשיטא ליה האי טעמא דגזירה כנ"ל ועיין בסמוך ולפ"ז יש ליישב קושיית התוס' ודו"ק :

שם הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת כו' ועיין מ"ש בזה בדף הקודם בספ"ק:

בתוס' בד"ה שמחת בית השואבה שאני תימא היכא שרי להדליק כו' ואמר בפ"ב דקידושין בגדי כהונה שבלו מועלין בהן עכ"ל. וקשיא לי על תמיהתם שהרי כתב רש"י ביומא ד' ס' דמה שמועלין בבגדי כהונה שבלו היינו דוקא בבגדי בוץ של כ"ג ביה"כ דאע"ג דקי"ל שאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו אפ"ה גלי רחמנא בהנך בגדים דמועלין דכתיב והניחם שם מלמד שטעונין גניזה משא"כ בבגדי כהן הדיוט דלא שייך מעילה כלל בין קודם שבלו ובין לאחר שבלו קודם שבלו משום דלא ניתנה תורה למלאכי

השרת כדאיתא שם בקידושין ולאחר שבלו משום שכבר נעשה מצותו ובבגדי כהן הדיוט לא כתיב והניחם שם. ולפ"ז לא מקשי התוס' הכא מידי דהא ע"כ הכא בשמעתין בבגדי כהן הדיוט איירי למאי דס"ד דשייך בהו כלאים ובבגדי בוץ הרי כשרים להדליק אפי' בשבת כדמשני הכא לא בבוץ ולעולם דאיירי בשאר בגדי כהן הדיוט גם כתונת ומכנסיים וא"כ לא שייך בהו מעילה ויש ליישב ע"פ מה שהעליתי בחידושי קידושין שם בלשון הגמרא בהא דקאמר ת"ש בגדי כהונה שבלו מועלין בהן מאי לאו אע"ג דלא בלו שכתבתי שם דרש"י ביומא לא כתב כן אלא לענין דליהוי שני כתובים ע"ש באריכות:

בא"ד והא דאמר בוררת אשה חטין כו' ומיהו בירושלמי דייק מהכא כו' עכ"ל. ולענ"ד שפיר הוי מצי לפרש בוררת ממש אפ"ה אין בו מעילה דכיון שהותר להדליק באותן הפתילות דחשיב כצורך קרבן א"כ הרי כבר יצאו מקדושת בגדי כהונה דגלי בהו קרא דשייך מעילה אף לאחר שנעשה מצותו כדפרישית א"כ הרי כבר נתחללו ויצאו לחולין וקיי"ל אין מועל אחר מועל אפילו למ"ד במסכת מעילה דבכלי שרת יש מועל אחר מועל מ"מ כבר כתבתי בחידושי קידושין שם בכוונת חידושי הריטב"א דבגדי כהונה לא דמי לכלי שרת בהך מלתא כיון שאין מביא אחרים לידי קדושה ע"ש מילתא בטעמא. וליכא למימר דאפ"ה אין לפרש בוררת ממש דנהי דמעילה ליכא אכתי איסורא מיהא איכא כדאיתא בפסחים דף כ"ו דא"כ האיך כתבו דמדייק מינה בירושלמי דקול ומראה אין בהן משום מעילה ומש"ה בוררת ממש הא אכתי איסורא מיהא איכא דהא אהך מילתא גופא דקול ומראה וריח מסיק לה הש"ס התם בפסחים:

מיהו יש ליישב שיטת הירושלמי ע"פ מה דפרישית בסמוך דבלא"ה לא שייך מעילה לאחר שכבר נעשה מצותו אלא מגזרת הכתוב דחידוש הוא בבגדי כהונה וא"כ לאחר שיצאו מקדושת בגדי כהונה וניתנו להדליק בשמחת בית השואבה דחשיב כצורך קרבן מ"מ כבר יצאו מידי מעילה דאורייתא ולית ביה אלא איסורא מדרבנן וכיון דקול ומראה בלא"ה ליכא אלא איסורא דרבנן א"כ הו"ל תרתי מדרבנן מש"ה אשה בוררת לכתחלה כנ"ל ועיין מ"ש בזה שם בחידושי פסחים ודוק היטב:

בא"ד וקשה לר"י כו' דהוי ככרך דבר שמדליקין כו' ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעינייהו כו' ונראה לר"י דכיון שאין מן הפשתן אלא רביעית כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם דוחק מאוד דהא בעיקר האבעיא לענין שמנים קאמר מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא אלמא דאפילו ע"י תערובת כל שהוא פשיטא ליה דיש להתיר אי לאו טעמא דגזרה. מיהו למאי דפרישית בלשון הגמרא לחלק בין שמנים לפתילות דלענין פתילה אסרו רבנן אף בכרך דבר שמדליקין אפילו בלא טעמא דגזרה אלא מפני שהאור מסכסכת ע"י

פתילה הפסולה א"כ אין מקום לקושיית התוספת דהא האי טעמא שייך אפילו במקדש ואדרבא במקדש יש לעשות יותר מצוה מן המובחר לענין שלא יסכסך האור כלל ויש ליקח פתילה יפה דאין עניות במקום עשירות משא"כ בשבת דזימנין שאין לו שמן אחר אפ"ה אסור כנ"ל. ובעיקר קושיית ר"י שהביאו התוספת על לשון התרצן אע"ג דעיקר הקושיא שייך על לשון המקשן נראה לי משום דמעיקרא הוי ס"ד דהאי מבלאי מכנסי הכהנים ומהמיניהן שהיו מדליקין בהם לאו דוקא לשמחת בית השואבה לחוד איירי אלא כ"ש להדלקת מנורה ממש דשייך בהו טפי לב ב"ד מתנה כדי שישארו הבגדי כהונה שבלו בקדושתן להדלקת המנורה דקיי"ל מעלין בקדש. וא"כ לפ"ז תו לא שייך קושיית ר"י דכיון דבהדלקת מנורה כתיב להעלות נר תמיד ודרשינן כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא ע"י דבר אחר וא"כ איכא למימר דגזרת הכתוב הוא שלא יעשה כלל מדבר שהאור מסכסכת בהן אפילו ע"י תערובת דאכתי ע"י דבר אחר קרינא ביה משא"כ בשבת דעיקר טעמא דפתילות פסולות אינו אלא משום גזרה דרבנן שמא יטה מש"ה הוי שרי ע"י תערובת אי לאו משום גזרה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מבגדי כהונה משא"כ השתא בדברי התרצן דמשני שמחת בית השואבה שאני אלמא דלא איירי מתני' דמכנסי הכהנים אלא בשמחת בית השואבה לחוד א"כ מקשה הר"י שפיר דבלא"ה לא שייך חששא דפתילות פסולות כלל כיון דהוי ע"י תערובת והוי ליה ככרך דבר כו' כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה בין בחול בין בשבת. וקשיא לי תינח כולהו שמנים ופתילות דאסירי בשבת משום שמא יטה לפי שאין דולקין יפה שייך לאסרן בחנוכה אף בחול כיון דס"ל כבתה זקוק לה אלא בשמן שריפה דלא מיתסר אלא משום שמצוה לבערו וחיישינן שמא יטה כדלקמן א"כ אין שום טעם לאסור בחנוכה. מיהו בירושלמי סוף מס' תרומות איתא להדיא דמדליקין בשמן שריפה בחנוכה אלא דמסיק שם אם אין לו שמן של חולין מדליק בשמן שריפה וא"כ מבואר דהיכא שיש לו שאר שמנים של חולין אסור להדליק בשמן שריפה והשתא א"ש דהא כל הני שמנים ופתילות דאסר רב הונא ע"כ היינו היכא דיש לו שמן אחר דכיון דטעמא דידיה משום דכבתה זקוק לה ושמא יפשע כפירש"י וא"כ מילתא דפשיטא היא דהיכא שאין לו שמן אחר שמותר להדליק באלו ולא יהא ספקו חמור מודאי. אלא דלפ"ז לכאורה קשה להיפך לרב חסדא ואינך אמוראי דאמאי מדליקין בהן בחול משום דכבתה אין זקוק לה ואכתי תיקשי שמן שריפה איברא דלא קשה מידי דהא רב חסדא מפרש לקמן דשמן שריפה בשבת נמי שרי ומתני' מוקי לה בי"ט שחל

בע"ש ומסקינן לקמן תניא כוותיה דר"ח וא"כ לא איירי הכא כלל משמן שריפה משא"כ לרב הונא לא מצינו לפרש כן דא"כ הוי מימרא דרבה לקמן דלא כמאן וכ"ש לקצת ספרים דגרסי בשמעתין אמר רבה מ"ט דרב הונא ולמאי דפרישית א"ש כנ"ל נכון:

אלא דאכתי טעמא דירושלמי לא ידענא ולפי פשט לשון הירושלמי משמע דאיירי בישראל שמדליק שלא ברשות כהן דאע"ג שהן של ישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן אפ"ה אסור בהנאה לישראל אלא כיון דמצות לאו להנות ניתנו וקי"ל דנר חנוכה אסור בהנאה מש"ה שרי בשאין לו שמן אחר וכן מצאתי בפירוש ספר לחם משנה על משניות והשתא א"ש טובא דלרב הונא דמותר להשתמש לאורה אסור להדליק בשמן שריפה ואע"ג דאכתי לכהן שרי אפ"ה לא פסיקא ליה ולהנך אמוראי דס"ל אסור להשתמש לאורה שרי. אלא דלכאורה היה נ"ל עוד טעם אחר דשמן שריפה אסור להביאו לבית הפסול או להפסידו וכיון דקי"ל מותר השמן שבנר חנוכה עושה לו מדורה בפני עצמו ושורפו הרי מפסידו ומביאו לבית הפסול ואין להאריך יותר. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי הא דתני רמי בר חמא לעיל בסמוך פתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת אין מדליקין במקדש ולכאורה שמנים כדי נסבא דהא אין מדליקין במקדש אלא שמן זית בלבד ולפמ"ש א"ש דאתא למעוטי שמן שריפה דאין מדליקין במקדש דאפילו למ"ד טומאה הותרה בציבור ושרי להדליק בטומאה אפ"ה אסור להדליק שמן שריפה במקדש משום שמביאו לידי פסול שאסור בהנאה ולהשתמש לאורו כן נ"ל נכון. ועוד אבאר בזה לקמן בסוגיא דשמן שריפה ודוק היטיב:

אמר רבא מ"ט דר"ה קסבר כבתה זקוק לה ופירש"י דחיישינן דלמא פשע ולא מתקן לה. ולכאורה שפת יתר הוא דבפשיטות הו"מ לפרש טפי דחיישינן שמא ישכח מלתקן והנראה בזה דרש"י בא ליישב קושיית התוספות דמנ"ל דטעמא דר"ה בשבת משום דמותר להשתמש לאורה דלמא בשבת נמי משום דכבתה זקוק לה וכ"ש דאסור טפי כיון דבשבת אם כבתה אי אפשר לתקן וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא דלכ"ע אם כבתה באונס וישכח מלתקן לית לן בה כיון דסתמא לא שכיח שיכבה דהא בשבת דעלמא נמי לא אסרינן להו משום האי חששא דשמא יכבה ויתבטל שלום בית אלא משום שמא יטה. ולפ"ז ע"כ דעיקר טעמא דר"ה דאוסר בחול היינו משום שמא יפשע מלתקן משום דאתי למיטעי וסבר דכבתה אין זקוק לה ובאמת זקוק לה וא"כ לא שייך האי טעמא בשבת כיון דא"א להדליק א"כ אם יכבה אנוס הוא וכיון דלא שכיח שיכבה ליכא למיחש ביה אע"כ דאיסורא דשבת משום דמותר להשתמש לאורה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ומותר להשתמש לאורה וא"ת מנ"ל לרבה כו' כבר כתבתי ליישב קושיא זו לפי שיטת רש"י. והנראה מזה דהתוספות לא נחתו לפרש כפירש"י דטעמא משום שמא יפשע אלא משום שמא ישכח והיינו דקשיא להו דכ"ש דבשבת יש לחוש טפי דע"כ לא ידליק אלא דלפ"ז לא משני התוס' שפיר דדייק מדקאמר בין בחול ובין בשבת ע"כ דבשבת איכא נמי טעמא אחרינא ולפ"ז ע"כ מפרשי למימרא דר"ה בדרך זו ואצ"ל זו וא"כ הו"מ למימר בפשיטות במימרא דר"ה בחד טעמא דכבתה זקוק לה ואפ"ה קאמר שפיר זו ואצ"ל זו דלא מיבעיא בשבת דאסור כיון דאם יכבה ע"כ דלא ידליק אלא אפילו בחול דאיכא תקנה להדליק אפ"ה אסור שמא ישכח לחזור ולהדליק ואפשר דעיקר כוונת התוס' בתירוצם דאכתי הו"ל למינקט סתמא אין מדליקין וממילא ידעינן דאסור בין בחול ובין בשבת אע"כ דקאמר ר"ה לישנא יתירא לאשמעינן אגב אורחא טעמא דמותר להשתמש לאורה ונפקא מיניה נמי טובא לר"ה לדינא דבחול אפילו לר"ה מותר מיהא להדליק בכל השמנים בשאין לו שמן אחר כדפרישית משא"כ בשבת דאסור נמי מטעמא דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה אם כן פשיטא דאסור בכל ענין אפילו כשאין לו שמן אחר ודו"ק :

דף כא:

תוספות בא"ד ומיהו רב דקאמר כו' דבסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה כו' עכ"ל. ואע"ג דרב הונא דקאמר בין בשבת לאשמעינן דמותר להשתמש לאורה כמ"ש התוספת א"כ משמע דמסברא הייתי אומר דאסור מ"מ לבתר דשמעינן מרב הונא ורב חסדא דמותר להשתמש לאורה מסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאפלוגי עליה דאפושי פלוגתא לא מפשינן. ועוד דר"ה ודאי איצטריך לאשמועינן דמותר להשתמש משום דלמאי דס"ל כבתה זקוק לה וודאי הייתי אומר מסברא דאסור להשתמש לאורה ומשום טעמא שכתב הרמב"ן והר"ן דמאן דאסור היינו כדאשכחן במנורה או משום טעמא אחרינא דסד"א דאסור דאיתקצאי למצותו לכל זמן שיעורו ואינו מצפה מתי יכבה נרו דכיון שצריך לחזור ולהדליקו וקמשמע לן רב הונא דאפ"ה מותר להשתמש לאורה כמו שאפרש בסמוך משא"כ לרב ורבי יוחנן דסבירא להו כבתה אין זקוק לה ולא בעינא דומיא דמנורה א"כ מהיכי תיתי הייתי אומר דאסור להשתמש לאורה וטעמא דאיתקצאי למצותו נמי לא שייך דכיון דכבתה אין זקוק לה הרי עומד ומצפה מתי יתכבה ולא איתקצאי כלל למצותו שאין עיקר מצותו אלא בשעת הדלקה ממש מש"ה איצטריך לאשמעינן דאפ"ה אסור להשתמש לאורה והיינו מטעם

שכתב רש"י ז"ל כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה כן נ"ל. ומהרש"א כתב בזה באריכות ע"ש ודו"ק:

בגמרא אמר רבי ירמיה מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה. ולכאורה יש לדקדק דלפי פי' רש"י לעיל דטעמא דרב הונא דחייש שמא יפשע א"כ רב נמי מצי סבר דכבתה זקוק לה אלא דלא חייש לשמא יפשע אפ"ה מדייק רבי ירמיה שפיר מדקאמר רב מדליקין בין בשבת ולא חייש לשמא יכבה ותו לא מצי לאדלוקי אע"כ דקסבר כבתה אין זקוק לה והמעיין בדברי הרי"ף ז"ל יראה להדיא שנתכוון למה שכתבתי דכולה דיוקא דרבי ירמיה בתרתי טעמי היינו מהא דמדליקין בשבת לחוד:

בפרש"י בד"ה ואסור להשתמש לאורה שיהיה ניכר שהוא נר מצוה כו' עכ"ל. כבר כתבתי שהר"ן ז"ל כתב טעם אחר דאסור להשתמש לאורה כדאשכחן במנורה וכתבתי ג"כ מה שיש לדקדק בפירושו ובר מן דין קשיא לי אי ס"ד שיש סברא לומר דבעינן דומיא דמנורה א"כ מנ"ל לרבה לעיל לפרש טעמא דרב הונא משום דכבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ואמאי לא מפ' בפשיטות דטעמא דר"ה בפתילות ושמנים היינו משום דבעינן דומיא דמנורה שהיה אסור להדליק בכל מה שאין מדליקין בשבת כדתני רמי בר חמא לעיל אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא שאין שום סברא לומר דבעינן דומיא דמנורה מדלא תיקנו להדליק דווקא בשמן זית כמו שהיה במנורה ודברי הר"ן וסייעתו יש ליישב ואין כאן מקומו. והא דלא מפרש רש"י נמי דטעמא דאסור להשתמש לאורה היינו משום דאיתקצאי למצותו כדאשכחן בהדס של מצוה דאסור להריח בו משום דמריחו קדשו יתיישב ג"כ עפ"י מה שכתבתי בלשון התוספות דכיון דקי"ל דכבתה אין זקוק לה אין עיקר מצותו אלא בשעת הדלקה ממש ומכאן ואילך יושב ומצפה מתי תכבה ותו לא דמי להדס דאתקצאי לכל זמן מצותו (ועוד נראה דדוקא בהדס שייך טעמא דמריחו קדשו) והא דלא מפרש רש"י נמי דטעמא דאסור להשתמש לאורה היינו משום ביזוי מצוה נראה מדבריו דמשמע ליה דאפילו תשמיש קדושה דלא שייך ביזוי מצוה נמי אסור כמו שהכריחו הפוסקים דאי ס"ד תשמיש לקדושה שרי לא הוי שרי להדליק בשמנים ופתילות בשבת אכתי ניחוש שמא יטה להשתמש בהן בדברי קדושה. אמנם לע"ד אין זה מוכרח להקשות על שיטת הפוסקים דמתירין בתשמיש של קדושה דאיכא למימר דאפ"ה לא חיישינן שמא יטה דתשמיש של קדושה בחצר וברה"ר מילתא דלא שכיחא הוא וכ"ש לקרות בספר דקי"ל דאין קורין לאור הנר כנ"ל ודו"ק :

בגמרא תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו. נראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר מצות שהן חובת הגוף שהיה חיוב על כל יחיד ויחיד דקיימא לן נמי מצוה בו יותר מבשלוחו

אלא דשאני הכא שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע:

שם פליגי בה תרי אמוראי כו' עד מעלין בקדש ולא מורידין. ולכאורה אין אלו הטעמים מספיקין אלא לענין אי פוחת והולך עדיף או מוסיף והולך עדיף אך דאכתי בעיקר הדבר צריך טעם למה חילקו חכמים בין הפרקים ולא השוו מדותיהם שידליקו בכל הלילות בשוה או אחד אחד או שמנה שמנה. והנראה בזה דודאי כן הוא מעיקר התקנה אלא דטעמא דמהדרין מן המהדרין דכיון שבכל יום ויום נתרבה פרסום הניסא וחיבת המקום ביותר לכך ראוי לעשות הדור מצוה לפי ערך פירסום הנס והחיבה והיינו טעמא דמ"ד כנגד הימים היוצאין שהרי בלילה הראשונה לא נתפרסם הנס כי אם על אותה לילה בלבד כמ"ש בבית יוסף משא"כ בכל לילה בהתוסף הימים היה הנס יותר שהיה דולק והולך כל אותן הימים מש"ה ראוי להרבות בנרות כפי מספר אותן הימים. וטעמא דמ"ד פוחת והולך כנגד ימים הנכנסין היינו משום דודאי אם היה הנס ניכר בנרות המנורה היה ראוי להיות מוסיף והולך אלא דלפי האמת לא כך היה שהרי היה צריך להטיב הנרות בכל יום ולהסיר השמן והפתילה ישנה וליתן שמן ופתילה חדשה לצורך מחר כדאיתא במנחות דאפילו בנר שכבה קי"ל נדשן השמן ונדשן הפתילה. נמצא דלפ"ז שעיקר הנס לא נעשה אלא בפך שבלילה ראשונה לא הורק ממנו אלא חלק שמינית ומזה נתמלאו כל נרות המנורה וכיון שנשארו שבעה חלקים כאילו עדיין בפך היה ניכר ונרגש שיאריך זמן הנס עוד שבעה ימים מש"ה ראוי להדליק שמנה משא"כ בלילה שניה שכבר נחסרו שני חלקים וחסרון אינו ניכר כלל בפך אם נחסר ביום אחד או בשני ימים. אמנם לפי שנשאר עדיין ששה חלקים מלבד אותו הלילה מש"ה ראוי להדליק שבעה דרך כלל דמשום שהיה עיקר הנס בפך והפך בכל יום היה מתמעט והולך מש"ה ראוי לעשות הידור מצוה גם כן בענין זה דפוחת והולך. ולפ"ז יש לנו לומר דטעמא דמ"ד כנגד פרי החג נמי אין זה עיקר הטעם דמה ענין הדלקת הנרות שהוא משום פירסום הנס לפרי החג שהוא גזירת המקום אלא ודאי דטעמא דידיה נמי כדפרישית לפי שהפך היה מתמעט והולך אלא דאכתי אין זה מספיק לעשות הידור מצוה בענין זה דפוחת והולך כיון דהלכה פסוקה בכל מקום דמעלין בקודש ולא מורידין מש"ה איצטריך להדורי אטעמא דפרי החג דאשכחן מיהו בשום דוכתא דפוחת והולך כ"ש הכא דשייך לעשות כן לפי ענין הנס דהיה מתמעט והולך כן נ"ל נכון:

שם מאי חנוכה דת"ר כו' טמאו כל השמנים שבהיכל כו' ולא מצאו אלא פך אחד ונעשה בו נס (מהד"ב מהמחבר ז"ל וע"כ שלא היו יכולין להדליק בשמן אחר שחוץ להיכל

או לעשות שמן חדש והיינו משום דכל ישראל היו טמאי מתים כמ"ש הב"י להדיא) ולכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא ובשלמא למ"ד דחוייה בציבור ניחא הכא שפיר קצת משא"כ למ"ד הותרה בציבור דאפי' הדורי לא מהדרינן כדאיתא ביומא א"כ קשה טובא. תו קשיא לי דמכיון שטמאו כל השמנים ולא נשאר אלא פך אחד מהיכן היה להם השמן למנחות בכל אותן הימים. ומתוך כך היה נראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי במנחות היו יכולין לעשות משמן טמא מהאי טעמא גופא דקי"ל טומאה הותרה בצבור משא"כ לענין שמן למנורה אפשר דלא שייך לומר טומאה הותרה בצבור כיון דלאו עבודת מזבח היא וקי"ל נמי הדלקה לאו עבודה היא א"כ לא הוי אלא כמכשירי מצוה שאינו דוחה את הטומאה. אלא דאי אפשר לומר כן משום דבת"כ פרש' אמור דריש להדיא להעלות נר תמיד אפילו בשבת אפילו בטומאה וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא ובלא"ה מסוגיית הש"ס נמי מוכרח כן שהרי אם לא היה דוחה את הטומאה לא היה דוחה ג"כ את השבת ובכל דוכתי משמע שמדליקין את המנורה אפי' בשבת. ולפ"ז צ"ל דלענין מנחות לא הוצרך לנס דבקל היה יכולין למצוא שמן טהור לצורך מנחות כיון דלא בעינן שמן כתית כדדרשינן להדיא כתית למאור ולא כתית למנחות ודוקא לענין מנורה דכיון שהוא ע"י טורח גדול לא היו יכולין למצוא משום כך הוצרך לנס ואם כן הדרא קושיא קמייתא לדוכתא שהיו יכולין להדליק בשמן טמא כיון דטומאה הותרה בצבור כדפרישית. לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד שונאיהם שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל וגזרו כמה שמדיות ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשי נמי לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה כן נ"ל נכון:

דף כב.

בגמ' בעו מיניה מרבי יהושע ב"ל מהו להסתפק מנויי סוכה כל ז' אמר להו הרי אסור להרצות כו' אמר ר"י מריה דאברהם תלי תניא כו'. נ"ל דריב"ל גופיה אפילו אי הוי שמיעא ליה הך ברייתא דסיככה כהלכתה אפ"ה ניחא ליה לאתויי מנר חנוכה דאי

מברייתא לא הוי שמעינן אלא דאסור להסתפק מנויי סוכה כיון דבמסתפק איכא ביטול מצוה כמ"ש התו' משא"כ שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה הו"א דשרי משו"ה השיב ריב"ל לבעל האבעיא בדרך לא זו אף זו לא מיבעיא להסתפק מנויי סוכה דאסור אלא אפילו שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה נמי אסור כדאשכחן בנר חנוכה מעשים בכל יום דאסור להרצות מעות כנגדן אע"ג שאין בזה ביטול מצוה והיינו ע"כ משום ביזוי מצוה וה"ה לנויי סוכה. מיהו רב יוסף דמתמה ואמר מריה דאברהם היינו משום דכיון דנר חנוכה גופיה לא ידעינן אלא מדם כדמסיק ליה ר"י אבוהון דכולהו דם והיינו משום ביזוי מצוה וא"כ ממילא דהך ברייתא דסיככה כהלכתה נמי טעמא משום ביזוי מצוה והא דקתני אסור להסתפק אורחא דמלתא נקיט ולעולם אפילו שאר הנאות אסירי ומש"ה קאמר שפיר תלי תניא בדלא תניא דממ"נ הוה ליה לאתויי או מברייתא דסיככה כהלכתה או מברייתא דושפך וכסה כן נראה לי:

ועי"ל דמהך ברייתא לא פסיקא ליה לריב"ל דאסור להסתפק משום דאיכא לאוקמי כר"י דאית ליה מיגו דאיתקצאי לבין השמשות במוקצה מחמת איסור וא"כ ה"ה במוקצה מחמת מצוה משא"כ למאי דקי"ל כר"ש אפילו במוקצה מחמת איסור דחמיר לא אמרינן מיגו דאיתקצאי א"כ איכא למימר דכ"ש במוקצה מחמת מצוה לית ליה לר"ש מיגו דאיתקצאי וכדמשמע לכאורה מהא דמתיר ר"ש לקמן בפרק כירה דף מ"ד ומ"ה מותר השמן שבנר אע"ג דהוי מוקצה מחמת מצוה ומחמת איסור וא"כ הו"א דר"ש מתיר להסתפק מנויי סוכה ואע"ג דלקמן בפרק כירה ובביצה פרק המביא מייתי הש"ס ברייתא דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה והאי ושוין היינו ר"ש מ"מ איכא למימר דהיינו דוקא בעצי סוכה ממש דאסורין מדאורייתא משא"כ בנויי סוכה דלא מתסרו אלא משום מוקצה גרידא איכא למימר דלר"ש שרי ומש"ה הוצרך ריב"ל לאתויי מנר חנוכה דאסור להרצות מעות וע"כ היינו משום ביזוי מצוה וא"כ כ"ש דאסור להסתפק מנויי סוכה משום ביזוי מצוה וכמו שכתבתי משמע להדיא מלשון הגמרא לקמן בפרק כירה דף מ"ה דאברייתא דסיככה כהלכתה מסיק הש"ס וקאמר וממאי דר"ש היא כו' ע"ש. אבל ארב יוסף דקאמר מריה דאברהם היינו משום דפשיטא ליה טובא דהך ברייתא דסיככה כהלכתה מתוקמא אליבא דכ"ע אפילו לר' שמעון והיינו משום ביזוי מצוה או כמסקנת הש"ס לקמן בפרק כירה וכמו שאבאר שם בעזה"י ובפרק המביא דף ל' ע"ב הארכתי שם בחידושינו ע"ש ותמצא נחת ודוק היטב:

בתוס' בד"ה סוכה תניא משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י כו' עכ"ל. הא דלא קשיא ליה הכא בדריב"ל גופיה דאמר הרי אמרו אסור להרצות דמשמע

דנויי סוכה נמי לא מתסרו אלא משום ביזוי מצוה ובפרק כירה משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצאי אלא דבזה י"ל כדפרישית בסמוך דריב"ל בא לאסור בנויי סוכה אפילו שאר הנאות אע"ג דלא שייך בהו טעמא דמיגו דאיתקצאי מש"ה מייתי מנר חנוכה דאסור משום ביזוי מצוה וא"כ נויי סוכה נמי דכוותיה משא"כ הכא לר"י דאמר סוכה תניא ומסיק עלה אבוהון דכולהו דם אלמא דר"י פשיטא ליה דנויי סוכה לא מתסרו אלא משום ביזוי מצוה א"כ מקשה הר"י שפיר כנ"ל וק"ל:

בא"ד וי"ל דצריכי לתרווייהו כו' עכ"ל. ולכאורה אכתי לא מתרצו בהכי הך סוגיא דפרק כירה דמקשה התם להדיא מהך דסיככה כהלכתה דטעמא משום מוקצה ואמאי לא ניחא ליה לפרש טעמא דברייתא משום בזוי מצוה כדמפרשינן הכא. ונראה דהתם אאידך ברייתא סמיך דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה דע"כ היינו בנפלה דומיא דרישא כדאיתא בפרק המביא אם כן כיון דבנפלה איירי תו ליכא טעמא דביזוי מצוה אלא משום דאיתקצאי וכמו שאבאר לקמן בפרק כירה ובפ' המביא הארכתי יותר בתכלית אריכות ע"ש ודו"ק:

בא"ד והשיב ר"ת דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים כו' עס"ה. ונראה ברור דבהאי תירוצא דר"ת לחוד לא סגי ליישב כל הסוגיא אלא דעדיין צריכין אנו לתירוצו של ר"י לעיל במ"ש בענין נפלה ובענין ח"ה ותדע דהא לקושטא דמילתא אשכחן תלת טעמי באיסור סוכה דהא בסוגיא דהכא משמע דהוי משום ביזוי מצוה ובפרק כירה משמע דהוי משום מוקצה ובפרק המביא ובפ"ק דסוכה משמע דילפינן מקרא אע"כ דהנך תלתא טעמי צריכי דמקרא לא ילפינן אלא עצי סוכה כדי הכשרו בלבד ובעודה קיימת דוקא אבל בנפלה אין לאסור אלא מטעם מוקצה ואכתי הוי שרי בח"ה מש"ה איצטריך נמי לטעמא דביזוי מצוה ועיין מה שכתבתי בזה באריכות בפרק המביא כי שם מקומו:

דף כב:

בגמרא מתיב רב ששת מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך עיין בתוס' מה שפירשו בזה. אמנם לכאורה יש לתמוה דמה ענין קושיא זו דכי לאורה הוא צריך על פסוק זה דמחוץ לפרוכת העדות יערוך דהא מקמי האי קרא כתיב לעיל מיניה להעלות נר תמיד והתם הוי ליה לאקשויי והנראה בזה דודאי אין עיקר הקושיא על עיקר מצות הדלקת הנרות שאין צורך ליתן טעם על זה כיון דגזירת המקום היא כמו כל הקרבנות אע"פ שלא לאכילה הוא צריך וכמו כן ברוב המצות שאין צריך ליתן הטעם אלא דעיקר הקושיא דברייתא על סדר הכתוב דהאי קרא דמחוץ לפרוכת העדות יערוך אין כאן

מקומו כלל לסמכו למצות הדלקת הנרות שהרי בפרשת הקמת המשכן כתיב להדיא ושמת את המנורה נוכח השלחן ושם נקבע מקומן של כל כלי המקדש משא"כ הכא בהאי קרא דפ' תצוה שעיקר מצוה אינו לענין שמן למאור אין צורך להזכיר כלל מחוץ לפרוכת יערוך שמתוך קושיא זו היה נראה לומר שהוא כמו נתינת טעם על עיקר מצות הדלקת הנרות שיהא מחוץ לפרוכת כדי להאיר להכהנים הנכנסים שם להקטיר ולשאר עבודת היכל משא"כ לפנים מן הפרוכת לא היה צורך במנורה להאיר כיון שאין אדם נכנס לשם כל השנה כ"א כה"ג ביה"כ ועל זה מקשה שפיר וכי לאורה הוא צריך פי' דאף מחוץ לפרוכת לא היו צריכים הכהנים לאורה והיינו כמ"ש התוספות שענן היה מאיר להם וע"ז מסיק שפיר שעדות היא לבאי עולם ולפ"ז שפיר הוי נתינת טעם שהיו מעמידין המנורה מחוץ לפרוכת כדי שירגישו הכהנים והעם בנס זה של נר המערבי שהרי פתח ההיכל היה פתוח כל היום כנ"ל נכון:

שם בפירש"י בד"ה ובה היה מסיים הטבת הנרות כו' והכי תניא לעיל מיני' כו' שממנו יהא מתחיל כו' עד סוף הדבור. נראה שהוצרך לכל זה האריכות כדי להכריח פירושו דהא דקאמר רב ובה היה מסיים אהטבת הנרות קאי ולא כמו שפי' התוספות דאהדלקה קאי דזה אי אפשר כיון דברייתא דת"כ קאמר להדיא שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים אלמא דלענין הדלקה היה מתחיל בנר מערבי תחילה וע"כ דבה היה מסיים היינו לענין הטבה נמצא דלפ"ז ע"כ ממילא נמי דהא דקאמר רב שממנו היה מדליק ולא קאמר ממנו היה מתחיל כדקאמר בברייתא דת"כ אע"כ דרב מילתא אחריתא קאמר דתיכף לאחר שהתחיל להדליק בנר מערבי היה חוזר ומדליק מאותו נר המערבי החדש עצמו לכל שאר הנרות שכ"כ רש"י להדיא בסוף דבריו ומדליקה ומדליק ממנה את השאר ותדע דממימרא דרב גופא נמי הכי שמעינן לה דאי ס"ד כמו שהבינו התוס' בפי' רש"י דהא דקאמר רב ממנו היה מדליק אפתילה ישנה של נר המערבי קאי א"כ איפכא הוי ליה למימר שבה היה מסיים ההטבה וממנה היה מדליק דהא לפ"ז לעולם ההטבה קודם הדלקה לענין פתילה הישנה אע"כ כדפרישית בכוונת רש"י דממנ' היה מדליק אפתילה חדשה של נר המערבי קאי דלפ"ז שפיר הוי הדלקה קודם להטבה. ועוד דרב נמי אקרא דיערוך אותו קאי דפשטא דקרא איירי בשעת הדלקה. ועוד דלפ"ז אתי שפיר נמי דפשטא דקרא שעדות הוא לישראל היה תמיד בכל יום ויום אף בזמן שלא היה נס גדול כ"כ שנר המערבי היה דולק עד לעת הערב אלא דבלא"ה היה הנס ניכר בכל יום בנר המערבי כיון שלא היה נותן בה שמן ופתילה אלא כמדת חברותיה והיה מדליק אותה תחילה ואח"כ

מדליק ממנה לכל השאר דלפ"ז וודאי בצר לה שיעורא ואפ"ה היתה דולקת והולכת יותר מחברותיה שהרי היה מסיים בה ההטבה בשחרית:

נמצא דכיון שזה מוכרח בכוונת פי' רש"י ממילא דא"ש טובא השקלא וטריא דשמעתין דעיקר קושיא דקאמר לא סגיא דלא משקל ואדלוקי היינו ממה שהיה מדליק מנר מערבי החדש לכל שאר הנרות אע"פ שכבר הוקצה נר החדש למצותו משא"כ ממה שהיה מדליק מפתילה הישנה לחדשה ליכא קושיא והיינו כמ"ש התוס' כיון שכבר כלתה מצותה כנ"ל נכון ועיין מה שאכתוב בסמוך בל' התוס' ודוק היטב:

בתוס' בד"ה ובה היה מסיים וקשה לריב"א שאם אפשר כו' א"כ גם השאר ידליק ממנה ומה פריך לרב כו' עד סוף הדיבור. כבר כתבתי בסמוך ליישב שיטת רש"י דשפיר פריך לרב כיון דמימרא דרב גופיה ע"כ בהכי איירי דהא דקאמר רב שממנה היה מדליק ע"כ אפתילה חדשה קאי שהיה מדליק ממנ' לכל השאר וכמו שהוכחתי בתרי או תלת טעמי אלא דאדרבא על פי' התוספות קשיא לי טובא דלפירושם קושיית הש"ס דשמעתין במה קמיירי אם נפרש דמקשה ממה שהיה מדליק מפתילה ישנה של נר המערבי לכל שאר נרות החדשים לכאורה אין זו קושיא כלל דלאחר שכלתה זמן מצותה ממה שדולקת והולכת אח"כ לא היה אלא משום הנס כדי להדליק ממנה השאר נרות א"כ אין בזה לא משום ביזוי מצוה ולא משום אכחושי מצוה אף שעדיין היתה הפתילה מונחת בנר המנורה ומ"מ אדרבא זה עיקר מצותה להדליק ממנה השאר. ועוד אם כן אמאי הוצרך רב ששת לאקשויי מברייתא וממימרא דרב דטפי הוי ליה לאקשויי ממשנה ערוכה דפ"ג דתמיד דקתני מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן הדולק אלמא דשרי להדליק מנר לנר ויותר מזה מצי לאקשויי בפשיטות ממשנה ראשונה דפ"ו דתמיד דקתני להדיא ומניח את המערבי דולק שממנה היה מדליק המנורה בין הערביים אע"כ דבפתילה ישנה לא מצי לאקשויי מידי והיינו כדפרישית אי משום שכבר כלתא עיקר מצותה או משום שאפשר לעשות כן להוציא הפתילה מן הנר לגמרי. לפ"ז וודאי דעיקר קושיא דרב ששת היינו מהפתילה חדשה של נר המערבי שחוזר ומדליק ממנה את השאר וכדפרישית:

ואם נפרש כוונת תוספת דלפירושם נמי עיקר קושיא דרב ששת היינו נר מערבי החדש שהיה מדליקה משאר הנרות החדשים אלא דאכתי מה קושיא דמאן יימר דהכי הוי שהיה מדליק הנר מערבי החדש מן חברתה שהרי לא נזכר זה כלל בדברי רב דנהי דלפי' התוספות הא דקאמר ובה היה מסיים היינו אהדלקה אכתי מצינו למימר שלא היה מדליקה מחברתה אלא שהיה מביא פתילה חדשה ממזבח העולה ומדליק בה הנר המערבי כדאשכחן כה"ג במשנה דתמיד מצאו שכבה מדליקו ממזבח העולה. ועוד דאם

לפי' התוספות נמי לא שייך איסור בפתילה ישנה אלא דעיקר הקושיא אחדשה קאי א"כ שפיר מצינו למימר דלאחר שהדליק מפתילה הישנה לשאר נרות החדשים היה נוטל פתילה והדליק ג"כ מן הישנה והיה נותנן בנר אחר ואח"כ היה מטיב נר המערבי ונתן בה שמן ופתילה ומדליקה מן אותה הפתילה האחרת אע"כ דלהתו' אפי' בישנה איכא איסורא כל זמן שמונחת בנר א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מקשה מהמשניות דתמיד וצ"ע גדול ליישב ודוק היטב:

בד"ה מאי הוי עלה תימא מאי קמיבעיא ליה כו' עס"ה ועיין בזה בל' הרא"ש ז"ל ובחידושי מהרש"א ז"ל. מיהו בעיקר תמיהת התוספת לא ידעינא מאי קשיא להו שהרי כבר כתבו התוספות בסמוך בד"ה והא הכא דעיקר קושיית הש"ס בשמעתין היינו למ"ד דנר שבמקדש נר של פרקים היה ובאמת קושטא דמלתא דרב ששת הכי ס"ל התם במנחות וכיון דמרא דשמעתין דהך תיובתא רב ששת גופא קא מותיב לה והיינו משום דבעי לאוקמי הך ברייתא דת"כ כשמעתין או משום דלא אסיק אדעתיה הא דמסקינן התם דפלוגתא דתנאי דאיכא למ"ד דשל חוליות ממש היתה או משום דבעי לאוקמי הך מימרא דרב דאיירי בהך ברייתא נמי כשמעתיה ואם כן לפ"ז שפיר צריך לאוקמי כדתרגם ר"פ בפתילות ארוכות ומש"ה הך טעמא דכחושי מצוה מסקינן בקושיא וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דסתמא דתלמודא דקאמר מאי הוי עלה אינו חושש לאותה קושיא כלל דאפשר דרב מפרש להך ברייתא דת"כ כמ"ד מנורה שבמקדש של חוליות היתה ולא קביעי נרות וא"כ אין מקום לתיובתא דרב ששת ושפיר איכא לאוקמה אפילו בטעמא דכחושי מצוה וכ"ש למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ותוספת שכל אחד מפרש הקושיא דוקא לשיטתו דלאידך פירושא לא הוי מקשה רב ששת מידי כמ"ש ג"כ דמדלא מותיב רב ששת ממשניות דתמיד אלא מברייתא דת"כ משמע כפירש"י וא"כ מלתא דפשיטא דלא חיישינן להא דמסיק הש"ס בקושיא טעמא דאכחושי מצוה כיון דכל זה אינו אלא למאי דמפרש רב ששת למימרא דרב כנ"ל ודו"ק:

דף כג.

בגמרא ועוד מדקא מברכינן כו' להדליק נר ש"ח ש"מ הדלקה עושה מצוה. לכאור' נראה מזה דבנר של שבת דעלמא דמברכינן נמי להדליק נר של שבת היינו נמי משום דהדלקה עושה מצוה. וא"כ לפ"ז בעששי' שדולקת מע"ש בעוד היום גדול היה צריך לכבותה ולהדליקה כשהגיע זמן הדלקה כדאמרינן הכא לענין נר חנוכה ומל' הפוסקים לא משמע כן אדרבה משמע להיפך דאף שהדליק בעוד היום גדול אפ"ה יכול לברך

אח"כ בזמנה. ונראה לי דלא שייך הך מלתא דהדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה אלא בנר חנוכה לחוד שאינה עשויה לאורה לא מיבעיא למ"ד דאסור להשתמש לאורה אלא אפי' למ"ד דמותר להשתמש לאורה אפ"ה אין עיקר מצותה בשביל כך ומש"ה אי איתא דהנחה עושה מצוה היה צריך לברך להניח נש"ח או וצונו על נ"ח משא"כ בנר שבת ויו"ט דעיקר מצותן לאורה משום שלום ביתו אם כן לכ"ע יש לברך להדליק ולא להניח כיון שאין האור אלא ע"י הדלקה כנ"ל ועיין בקונטרס אחרון:

שם מתיב רב עמרם הדמאי כו' אמר אביי כו' ספק דדבריהם לא בעי ברכה נראה דהא דקרי ליה דמאי ספק דדבריהם אע"ג דעיקר הפרשת תרומות ומעשרות מדאורייתא וא"כ הו"ל ספק דאורייתא למאי דלא אסיק אדעתי' השתא הא דרוב ע"ה מעשרין הן וכ"ש הכא שהפירות בחזקת טבל אפ"ה קאמר שפיר דהוי ספק דדבריהם והיינו מטעמא דאמרינן בב"מ בפרק הפועלים דף פ"ח דמדאורייתא כל לקוח פטור מן המעשר דכתיב זרעך ולא לקוח א"כ שפיר הוי ספק דדבריהם ואף למאי שחילקו הפוסקים דהאי דתבואת זרעך ולא לקוח היינו קודם מירוח דוקא או לאחר מירוח דוקא אפ"ה הוי בכל ענין מדבריהם משום דהו"ל ס"ס ספק נתקנה ספק לא נתקנה ואת"ל נתקנה אימא דעביד ליה כדרב אושעיא כדאיתא בפסחים דף ט' ע"ש ועמש"כ בזה בחידושי גיטין ד' ס"א במה שהקשו תוס' דאביי אדאביי ורבא אדרבא לענין רוב ע"ה מעשרין אלא מה שנדפס שם בחידושנו לפרש השקלא וטריא דפרק במה מדליקין דליכא למיחש לשמא יאכלנה נדפס בטעות דבשמעתין לא איירי כלל בטעמא דשמא יאכלנה אלא לעיל בפ"ק דף י"ג בברייתא דרשב"א דאמר ראה כמה פרצה טהרה ע"ש אלא דאפ"ה ממילא רווחא שמעתא נמי בסוגיא דהכא ע"פ חידושינו בגיטין וכדפרישית ודו"ק:

ועוד י"ל כיון דעיקר ברכת המצות אינה אלא מדבריהם א"כ היכא דאיכא נמי ספק אם נתחייב במצוה או לא שפיר קרי ליה ספק דבריהם דהא קי"ל ספק ברכות להקל וכמו שהארכתי בזה בכמה מקומות בחידושי ברכות ע"ש וכמדומה לי שסברא כזו נמצא גם כן בדברי הפוסקים ראשונים ואין להאריך כאן יותר:

דף כג:

בגמרא אמר רבא פשיטא לי נר ביתו כו' בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו. וקשיא לי כיון דע"כ הא דאבעיא ליה לרבא בנר חנוכה וקידוש היום איירי בשיש לו נר ביתו דאל"כ הא פשיטא ליה דנר ביתו קודם משניהם אע"כ בשיש לו ואם כן האיך פשוט ליה דנר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא וא"כ נדחה ק"ה מפני נ"ח ואמאי לא סגיא

ליה באותו נר ביתו שיש לו שיוצא ג"כ ע"י נ"ח כדאיתא לעיל דבשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודי ואע"ג דרבא אמר לעיל שצריך נר אחרת להשתמש לאורה היינו היכא דאפשר משא"כ הכא דלא אפשר כיון שאין לו א"כ למה נדחה ק"ה בכדי כיון שיוכל לצאת ידי חובתו בנר של שבת ובשלמא לעיל בנר חנוכה ונר שבת לא מצינן למידק כה"ג דאפשר דה"ק דכיון דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו אע"פ שאינו עושה מצות נ"ח מן המובחר שצריך להניחה מבחוץ משא"כ הכא דמסיק רבא דנ"ח עדיף מק"ה ודאי קשה ואפשר לפרש מהטעם שכתב הרא"ש ז"ל דאפשר לקדש אריפת':

אמנם בלימוד הישיבה העליתי דשפיר מתוקמי כולהו מלתיה דרבא דאיירי שיש לו שמנים הפסולות לנר שבת וכשרות לנ"ח כדמסקינן לעיל ויש לו ג"כ שמן שריפה דפסול לנ"ח כמ"ש לעיל בשם הירושלמי וכשר לנר שבת כדאמרי' בסמוך דהלכה כרב חסדא דמוקי למתני ב"ט שחל להיות ע"ש א"כ לפ"ז בכה"ג אי אפשר לקיים שניהם בנר אחד מאותן שתי שמנים וא"כ שפיר מתוקמא מילתא דרבא דקאמר נ"ח קודם לק"ה אע"ג דיש לו נר של שבת משמן שריפה אפ"ה כיון דאינו כשר לנ"ח מטעמא דפרישית א"כ צריך לקנות נ"ח אחר ממילא נדחה ק"ה כך העליתי בישיבה לפילפולא בעלמא ובזה נתיישב הא דמייתי הך פיסקא דשמן שרפה באמצע פרקים דדיני חנוכה כמו שהקשו התוספות לקמן באידך אבעיא בהזכרת חנוכה בבה"מ ולמאי דפרישית א"ש דהאי שקלא וטריא דשמן שרפה נפקא מיניה נמי לנר חנוכה ונר ביתו וק"ה ודוק:

שם דביתהו דרב יוסף הוי מאחרה ומדלקה אמר לה ר"י לא ימיש עמוד הענן כו' פירש"י קרא יתירא הוא כו' עד אלמא אורח ארעא בהכי עכ"ל. לכאורה נראה דוחק לומר דקרא יתירא אתא לאשמעינן אורח ארעא ור"י נמי מאי מייתי מאורח ארעא לענין איסור הדלקה דהוי מדינא ולולי פירש"י היה נ"ל דהא לא ימיש דרשא גמורה היא לענין שבת דהא האי קרא בפ' בשלח כתיב ולעיל מיניה כתיב ויסעו מסוכות ויחנו באיתם. ולכאורה הו"ל למיכתב קרא דלא ימיש בפ' בא בתחילת נסיעתן מרעמסס לסוכות אע"כ דה"ט לפי שיצאו ישראל ממצרים היה בחמשה בשבת כדאיתא לקמן בפרק ר"ע ובאותו יום נסעו מרעמסס לסוכות. ולפ"ז נסיעתן מסוכות לאיתם היה בע"ש כמ"ש רש"י להדיא בפי' החומש בקרא דויסעו מסוכות ע"ש אם כן לפ"ז א"ש דלא שייך למיכתב קרא דלא ימיש אלא בנסיעתם מסוכות לאיתם שהיה בע"ש ובא ללמד שיש להקדים קבלת שבת שלכך היה עמוד אש מקדים בעוד היום כנ"ל נכון ובדרוש הארכתי יותר ובעיקר מילתא דרב יוסף במאי דקאמר תנינא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עיין בתוספת פרק תפלת השחר דף כ"ז בד"ה דרב צלי של שבת בע"ש ע"ש ובחידושינו:

בתוס' בד"ה גזירה י"ט אטו שבת כו' הקשה ה"ר אליעזר דהכא מפרש רבה דטעמא גזירה י"ט אטו שבת ולקמן מפיק מקרא דהוא לבדו כו' עכ"ל. ונראה דלא קשיא להו אסוגיא דהכא אמאי איצטריך רבה לטעמ' דגזירה ולא מפיק לה מקרא דהוא לבדו כדלקמן דודאי הכא דקאי אשמן שרפה דמתני' דאיירי שמדליק מבע"י בע"ש או בעי"ט א"כ תו לא שייך האי טעמא דאין שורפין קדשים בשבת וי"ט לכן הוצרך רבה לטעמא דגזרה שמא יטה ובי"ט גזירה אטו שבת אלא דעיקר קושיית ה"ר אליעזר היינו לאידך גיסא דכיון דמסיק הכא טעמא דשמא יטה וגזרה י"ט אטו שבת א"כ אמאי איצטריך לפ' לקמן טעמא דמתניתין מקרא דהוא לבדו דמה"ט לא אסור אלא כשמדליק בליל י"ט ותיפוק ליה דאפילו מבע"י אסור משום גזירה י"ט אטו שבת וע"ז השיב רבי' שמואל שפיר דלקמן גרס רבא והכא רבה ודוק ועי' בסמוך:

בא"ד אך קשה מאי פריך הכא אבייי כו' ונראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי כו' עכ"ל. כאן ודאי יש להקשות מאי קשיא להתוספת עליה דאביי הא מצינן למימר דאביי שפיר מקשה אלא מעתה בי"ט לישתרו כשמדליק בעוד היום בעי"ט . ובאמת משמע ליה דהא דקתני לקמן אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט איירי דומיא דשבת וא"כ שפיר מקשי ליה לרבה. מיהו אביי גופיה דמפרש לקמן טעמא דמתני' מעולת שבת בשבתו היינו לפי האמת דאביי לית ליה כלל הך סברא דגזרה שבת אטו י"ט ולא גזרה דשמא יטה אלא כדרב חסדא דתני' כוותיה וא"כ בין בבא דרישא דקתני ולא בשמן שריפה ובין בבא דסיפא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט הכל במדליק בי"ט עצמו איירי להכי איצטריך למילף מקרא דעולת שבת בשבתו. ונראה שזה טעמו של רבינו שמואל דגרס לקמן רבא לכאורה לא הועיל כלום בזה דהא אכתי קשה מדאביי וע"כ צריך לפרש כמ"ש התוספת כאן דנראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי אמתני' אלא אקדשים בעלמא וא"כ שפיר מצ"ל דגרסי' נמי לקמן רבה אבל למאי דפרישית א"ש דרבינו שמואל לא חייש להך קושיא אדאביי מטעמא דפרישית וזה קצת כתירוץ השני שכתבו התוס' בשם הרשב"א מיהו התוס' עצמם שכתבו ונראה לפרש ולא ניחא להו בתירוצם השני שפי הרשב"א או כמו שכתבתי היינו משום דל' אלא מעתה אינו מדוקדק כ"כ כיון דאכתי לא נחתינן לשינויא דר"ח:

אמנם לענ"ד נראה לפרש ל' אלא מעתה בענין אחר דאביי גופה לא אסיק אדעתיה הך גזירה די"ט אטו שבת והיינו כמו שהקשו התוספות דא"כ בכל שמנים לגזור. ועוד דבפרק כל הכלים מסקינן להדיא דלא גזרו י"ט אטו שבת אלא ב"ש בלבד ועוד דלאביי גופא בפ"ק דביצה גבי פירות הנושרין משמע דלא גזרינן י"ט אטו שבת היכא דשבת גופיה

אינו אלא משום גזרה לכך היה נראה לאביי לפרש איפכא דעיקר טעמא דאין מדליקין בשמן שריפה היינו כשמדליק בליל י"ט עצמו דהכי אורחא דמילת' להדליק בלילה בי"ט ומכ"ש בשמן שריפה דאפשר דאיסורא נמי איכא להדליקה ביום כשאפשר להדליק בלילה דכשמדליק ביום הוי כמפסיד התרומה שמדליקה שלא כדרך הנאתה דשרגא בטיהרא מאי מהני ודוקא בשבת היה מותר להדליק בשמן שריפה בעוד היום כיון דלא אפשר להדליק בלילה אלא דאפ"ה אסרו להדליק בשמן שריפה בשבת דגזרינן שבת אטו י"ט שמדליקין בלילה ובכה"ג לא הוי גזרה לגזרה דכולא חדא גזרה היא דליכא מידי דבי"ט אסור ובשבת שרי ומאן דחזי דמדליקין בשמן שריפה בשבת אתי למיטעי דכ"ש דמדליקין בי"ט והשתא לפ"ז א"ש טובא לשון אלא מעתה דקאמר אביי לרבה כנ"ל לולי שהקדמונים לא פירשו כן:

אמנם עיינתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב דאביי הוי סבר דלרבה אי הוי אסור להדליק בשמן תרומה בי"ט עצמו ממילא הוי אסור נמי להדליק אפילו מבע"י כיון שדולקת והולכת בלילה הוי כשריפת קדשים בי"ט וכתב דבירושלמי איכא מאן דסבר הכי כו' ע"ש:

מיהו לענ"ד אי אפשר לומר כן דהא ודאי טעמא דמאן דאוסר בירושלמי היינו משום שסובר דשריפת קדשים לאו משום מלאכת הבערה אסורה אלא משום דגזרת הכתוב הוא שלא יתבערו בי"ט וכדמשמע קצת בל' רש"י ז"ל בפ"ג דביצה גבי חלה שנטמאת משא"כ בתלמודא דידן דמשמע לקמן דשריפת קדשים היינו משום איסור הבערה דהוי מלאכה גמורה כמו שהאריכו תוס' בזה לקמן וכדמשמע נמי לקמן מלישנא דרב אשי דמפרש טעמא דאין שורפין קדשים בי"ט משום דהו"ל עשה ולא תעשה וע"כ היינו לאו דלא תעשה כל מלאכה. וא"כ לפ"ז לא שייך לאסור מבע"י דמ"ש מכל המלאכות שמותר להתחיל בע"ש אע"פ שנגמרת בשבת וצ"ע ודוק היטב:

שם ר"ח אמר כו' אלא הכא בי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן כו'. וקשיא לי נהי דסבר ר"ח דלשמא יטה לא חיישינן אפ"ה מאי דוחקא לאוקמי סתם ל' המשנה בי"ט שחל להיות ע"ש דוקא ונדחק ג"כ לפרש דסיפא דמתני' דקתני אין מדליקין מה טעם קאמר ואמאי לא מפרש למתני' כפשטא דגזרינן בכל ע"ש דעלמא אטו י"ט שחל להיות ע"ש דהא אשכחן דגזרינן כה"ג בריש ביצה לרבה דמפרש טעמא משום הכנה וגזרינן י"ט דעלמא אטו י"ט שחל להיות אחר השבת ויש ליישב דשאני התם דאיסור הכנה דאורייתא משא"כ הכא דשריפת תרומה בי"ט לא מיתסר אלא משום דגזרינן תרומה אטו קדשים מש"ה לא שייך לגזור שבת דעלמא אטו י"ט שחל להיות ע"ש ומה"ט גופא לא ניחא לי' לר"ח לאוקמי

בהאי ענינא שכתבתי בסמוך אליבא דאביי דגזרינן שבת אטו י"ט דמשמע ליה דאכתי הו"ל גזרה לגזרה כיון דתרומה גופא לא מיתסר אלא משום קדשים כנ"ל ודו"ק :

דף כד.

בתוס' בד"ה גזירה י"ט אטו שבת וקשה להרשב"א הא דתנן פ"ג דביצה כו' עס"ה. והנראה מזה דהרשב"א סובר בפשיטות דלית ליה לרבה כלל הך גזרה דתרומה אטו קדשים מדאיצטריך לפ' גזרה י"ט אטו שבת כמ"ש התוספות לעיל והיינו דקשי' לי' ממתני' דפ"ג דביצה. אמנם למאי דפרישית לעיל אין מקום לקושיית הרשב"א כלל דלעולם לרבה נמי גזרינן תרומה אטו קדשים כדמוכח ממתני' דחלה שנטמאת גופא אלא דאפ"ה איצטריך רבה לטעמא דשמא יטה משום דנר של שבת מדליק מבעו"י דתו לא שייך איסורא דשריפת קדשים כלל כדפרישית וכיון שכן הוצרך לפ' ג"כ גזרה י"ט אטו שבת משום דמשמע לי' דמתני' דסיפא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט היינו אפילו מבע"י מעי"ט דומיא דולא בשמן שריפה דרישא ועוד דאי ס"ד דלא איירי מתני' דסיפא אלא ביו"ט עצמו א"כ הו"ל משנה שאינה צריכה דהא ממתני' דחלה שנטמאת שמעינן לה דקיי"ל מעש' רב אלא ע"כ דהאי דשמן שריפה במדליק מבע"י איירי מש"ה הוצרך לפ' מטעמא דגזר' י"ט אטו שבת ודו"ק:

בגמ' איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בבה"מ כו' וכתבו התוספת תימא דהך מילתא הוה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה עכ"ל והניחו בתימא. וכבר כתבתי לעיל דהך שקלא וטריא דשמן שריפה שייך נמי לענין נר חנוכה ונר ביתו וק"ה ע"ש. וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבינו יונה ז"ל דלרבה דמפר' טעמא דשמן שריפה מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"כ מה"ט אסור להדליק ג"כ בשמן שריפה לנ"ח שחל בשבת וכוונתו דאף למאי דמסקינן לעיל דמותר להדליק נ"ח בפתילות ושמנים פסולות דלא חיישינן לשמא יטה דאסור להשתמש לאורה אפ"ה בשמן שריפה אסור להדליק בחנוכה בשבת דמתוך שמצוה לבערו גזרה שמא יטה:

אלא דלפי הך פירושא הו"ל לאתויי הך שקלא וטריא דשמן שריפה לעיל בפלוגתא דר"ה ור"ח גבי פתילות ושמנים משא"כ לפי מה שפירשתי שייך שפיר האי דשמן שריפה אמימרא דרבא דלעיל מיני'. וא"כ לפ"ז השתא חוזר הש"ס לענין שאר דיני חנוכה ובישיבה העליתי עוד דלא שייך הך אבעי' דהזכרת חנוכה בבה"מ אלא בתר דשקלא וטריא דשמן שריפה דקיי"ל כר"ח דתני' כוותיה והיינו דכיון דעיקר האבעי' בהזכרת חנוכה בבה"מ היינו משום דמספקא ליה אי שייך פרסומי ניסא בבית או לא כמ"ש

התוס' א"כ לפ"ז הו"מ למיפשט האבעי' ממימרא דרבא גופא דמסיק לעיל דנ"ח וק"ה נ"ח עדיף משום פרסומא ניסא ונדחה ק"ה אע"ג דבלא"ה מצי לקיים מצות נ"ח בנר של שבת שיניחנו על שלחנו וא"כ יוכל לקיים ג"כ ק"ה אע"כ דלא שייך פרסומי ניסא בביתו על שלחנו ודוקא בשעת הסכנה מניחה על שלחנו שלא יעקור מצות חנוכה לגמרי וא"כ ממילא דאין להזכיר של חנוכה בבה"מ כיון דלא הוי פרסומי ניסא כלל וכיוצא בזה כתבו התוספת לעיל בד"ה הדר פשטה לענין הפטרת חנוכה ור"ח אם דמינן דיני נ"ח לשאר הזכרת חנוכה. משא"כ השתא דמסקינן דקיי"ל כר"ח דשמן שריפה מותר בשבת ואפ"ה אסור בחנוכה כדפרישית לעיל במימרא דר"ה ור"ח בשם הירושלמי. א"כ לפ"ז תו לא מצינן למיפשט האבעי' דהכא לענין הזכרת בה"מ ממימרא דרבא דלעיל דלעולם אימא לך דצריך להזכיר חנוכה בבה"מ משום דבביתו שייך נמי פרסומי ניסא ואפ"ה קאמר רבא לעיל שפיר דנ"ח קודם לק"ה ולא סגי' להניח נר ביתו על שלחנו דהא שפיר משכחת לה נר ביתו הוא שמן שריפה א"כ פסול לנר חנוכה כך העליתי בישיבה לחדד התלמידים וממילא רווחא שמעתא ודו"ק:

דף כד:

בתוספות בד"ה ולית הלכתא כו' ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל כו' עס"ה. אבל הרב אלפסי ז"ל כתב כשיטת רש"י וכן כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבי יונה ז"ל ועיין בזה במ"ש הרא"ש ז"ל:

בד"ה לפי שאין שורפין קדשים בי"ט כו' ולא אמרינן מתוך אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה כו'. נראה שכתבו כן לפי שיטת' שכן כתבו בפ"ק דביצה דף י"ב בד"ה ה"ג רש"י אלא מעתה ליפלגו באבנים אבל בשם רש"י ז"ל כתבו דלמאן דאית לי' מתוך אפילו שלא לצורך כלל הותרה. ולכאורה מלשון רש"י ז"ל כאן משמע כשיטת התוספת והיינו ממה שכתבו בד"ה מה"מ דאיצטריך קרא דלא נימא דעשה דוחה לא תעשה ולא כתב בפשיטות דאיצטריך קרא דהו"א שריפת קדשים מותר מטעם מתוך אע"כ דלעולם בעינן צורך היום קצת אלא דבאמת משום הא לא אירי' דהוצרך רש"י לפ' כן משום דהך מילתא דמתוך הוי פלוגתא דתנאי ובפ"ק דפסחים דף ה' נמי אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת וחד מינייהו דלא אמרינן מתוך ועוד דרבה בפ"ק דביצה משמע דאפילו ב"ה לית להו מתוך וא"כ הוצרך רש"י לפרש כן למאן דגריס הכא רבה. ועוד דמדרב אשי בסמוך נמי משמע הכי דמטעם עשה דוחה לא תעשה איירי בשמעתין וכמו שאבאר וכמו שכתבתי נראה ג"כ מל' רש"י ז"ל בפ' אין צדין דף כ"ז גבי חלה שנטמאת ע"ש ובחידושינו:

בא"ד דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתו מיגרע גרע כו' עכ"ל. כבר נזהר רש"י ז"ל מזה במסכת ביצה דף כ"ז ע"ב גבי חלה שנטמאת שכתב דשריפת תרומה וקדשים לאו משום איסור מלאכה דהבערה אסרה רחמנא דהא אפילו ליתן לפני כלבו אסור כדמשמע הא דקאמר התם לא יזיזנה ממקומה אלא דגזרת הכתוב היא שאין מתבערין בי"ט דרחמנא אחשביה כו' ע"ש ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דפסחים דף ה' ע"א גבי ש"מ מדר"ע תלת משמע לכאורה מלשון רש"י שם להיפך וכתבתי ליישב ועיין ג"כ בפירוש רש"י בפרק אלו עוברין דף מ"ו במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה שכתב שם ג"כ כפירושו בביצה. מיהו התוס' כאן לשיטתייהו שם בביצה שהשיגו ג"כ על פירש"י בענין השלכת החלה לכלבים ע"ש והעלו שם בפי' המשנה בהאי דחלה כפירושם כאן. אלא דאף לשיטתם דאיסור שריפת קדשים היינו משום מלאכת הבערה שלא לצורך אכתי לא ידענא מאי קשיא להו הכא דהא לעיל בעמוד הקודם בד"ה גזרה י"ט כתבו דלרבה ע"כ הא דאמרי' בחלה שנטמאת דלא יזיזנה ממקומה היינו משום דגזרינן חלה אטו שמן אע"ג דהוי גזירה רחוקה כדפרישית א"כ בפשיטות מנ"ל הכא איפכא דאסרו שריפת קדשים אפי' בהדלקה אטו שריפת חלה דהוי שלא לצורך כלל וצ"ע ליישב ועיין מה שכתבתי בזה בסוגיא דלעיל ותמצא כמה דברים השייכים נמי לסוגיא דהכא:

בא"ד והכא מפרש ר"י כו' דגזרינן תרומה אטו קדשים וא"ת מאי אירי' כו' וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח כו'. ולמאי דפרישית בסמוך דבתרומה גופא יש לגזור שמן שריפה אטו חלה שנטמאת כמ"ש התוספת לעיל אליבא דרבא א"כ הדרא קושי' לדוכתא אמאי איצטריך הכא לטעמא דאין שורפין קדשים בי"ט תיפוק ליה דבלא"ה אסור שמן שריפה אטו חלה ובחלה הוי שלא לצורך היום כלל ועשה דוחה ל"ת נמי לא שייך הכא למאי דקיימי התוס' השתא בשיטת ר"י דסובר כשיטת רש"י דבתרומה וחלה ליכא עשה בשריפתן ולא כשיטת ריב"א. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב קושייתם דהכא בענין אחר והיינו למאי דפרישית לעיל דלא איצטריך הכא לפרש השקלא וטריא מטעמא דעשה דוחה ל"ת אלא למאי דקיי"ל דלא אמרינן מתוך שהותרה כו' אלא בשיש לצורך היום קצת לשיטת התוס' וה"ה לשיטת רש"י למאן דלית ליה מתוך כר"ע בפ"ק דפסחים. א"כ לפ"ז מצינו למימר דהך מלתא גופא לא ידעינן אלא לבתר דילפינן מקרא דאין שורפין קדשים בי"ט וע"כ היינו משום דלא אמרינן מתוך כה"ג וכמ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק דביצה גבי אין מוציאין את הקטן ואת הלולב בשם ר"ח ז"ל ע"ש דבזה נתיישב הכל לנכון ואף ע"ג דרב אשי מסיק להדיא משום דהו"ל עשה ול"ת היינו משום דאשריפת

קדשים ממש קאי דאע"ג דאית בהו עשה דבאש תשרופו אפ"ה לא דחו ל"ת ועשה דיום טוב כנ"ל ודו"ק:

בד"ה ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו פירש בקונ' מה צרעת כו' וקשה דבפרק ר"א דמילה משמע דלית ליה לרבא האי ק"ו כו' אלא משום דגברא הוא דלא חזי עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י דהא התם עיקר מילתא דרבא היינו שבא לפרש טעמא דברייתא דמילה דוחה צרעת אף שלא בזמנה אף בבינוני דלא כתיב ביה בשר משום דבזמנה לא איצטריך למילף מדכתיב בשר ערלתו אלא דבלא"ה ידעינן מק"ו מה שבת דחמירא דוחה צרעת לכ"ש. ומקשי ליה ר"ס ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ואהא משני ליה רבא התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא לא חזי ומקשינן אמאי הא יקוץ בהרתו ויעבוד ומשני דמחוסר טבילה ומקשינן תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מאי איכא למימר ולא משני רבא מידי והעליתי שם דלרבא אה"נ בנגעים טהורים צרעת אינה דוחה עבודה לענין פסח אלא קוצץ בהרתו ועובד. נמצא דלפ"ז שפיר מצינו למימר דהא דפשיטא ליה לרבא למימר הכי היינו משום דאזיל לטעמיה למאי דדריש הכא בשמעתין לבדו ולא מילה שלא בזמנה נמצא דלפ"ז ודאי שבת חמיר מצרעת דהא בשבת מילה שלא בזמנה אינה דוחה אותה אפילו בגדול ובצרעת ודאי דוחה שלא בזמנה מיהו בגדול דכתיב ביה בשר כדאיתא בפרק ר"א דמילה וכיון דשבת חמיר מיהא מצרעת אם כן ע"כ דהא דצרעת דוחה עבודה לאו משום דלא חמיר הוא אלא משום דגברא לא חזי והיינו משום דמחוסר טבילה ובנגעים טהורים אה"נ דצרעת לא דחי אותה. נמצא דכ"ז היינו לבתר דכתיב לבדו בי"ט דלשון לבדו משמע דממעט כל מילי ותדע דאלת"ה מנ"ל דלבדו למעוטי מילה דילמא למעוטי שריפת קדשים לחוד אבל מילה דאיכא כרת דילמא דחי אע"כ כדפרישית דלבדו מיעוט גמור הוא. משא"כ אי לא הוי כתיב לבדו הו"א דהא דצרעת דוחה עבודה היינו אפילו בנגעים טהורים כפשטא דלישנא דכל צרוע. וא"כ ע"כ לאו משום דגברא לא חזי הוא אלא משום דצרעת חמיר משבת לענין עבודה וא"כ הו"א מילה שלא בזמנה דוחה שבת וי"ט מק"ו דצרעת מש"ה איצטריך לבדו כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

דף כה.

תוספות שם בא"ד וקשה לר"י דבפ"ק דביצה משמע דרבא אית ליה די"ט עשה ול"ת הוא כו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בזה בחידושנו שם בפ"ק דביצה. מיהו בלא"ה נראה שכבר נזהר רש"י ז"ל מזה במה שכתב כאן בד"ה ואין עשה כו' אע"ג דהדלקת נר בי"ט

מלאכה המותרת היא כו' עכ"ל. נמצא דלפ"ז שפיר מצ"ל דרבא אע"ג דבעלמא אית ליה די"ט עשה ול"ת הוא אפ"ה לענין הדלקת נר בשמן שריפה סובר דלא שייך ה"ט כיון דלאו מלאכה גמורה היא אפילו בשריפת קדשים ממש נמי לשיטת רש"י לאו מטעם מלאכה אסרינן לה דהא לשיטת רש"י אמרינן מתוך שהותרה אפילו שלא לצורך כלל אלא דאפ"ה אסור משום דאחשביה רחמנא לשריפת קדשים ביום טוב כמו שפירש"י להדיא בביצה דף כ"ז גבי חלה שנטמאת וכדפרישית לעיל א"כ משו"ה סובר רבא דלא שייך הכא האי טעמא דיום טוב עשה ול"ת ואי תקשה אכתי לענין מילה שלא בזמנה גופא דאיירי בה רבא גופא ויליף ליה מדכתיב לבדו ותיפוק ליה דבלא"ה אינה דוחה משום די"ט עשה ול"ת הוא הא ודאי לאו קושיא היא דהא לפירש"י אי לאו משום דכתיב לבדו הו"א דדחי מק"ו דצרעת וא"כ הא צרעת גופא נמי עשה ול"ת היא כדאיתא התם בפרק רבי אליעזר דמילה אפ"ה מילה דוחה אותה א"כ הו"א דכ"ש דמהאי ק"ו גופא כ"ש דמילה שלא בזמנה דוחה שבת מש"ה איצטריך לבדו:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשה הר"י פורת על גירסת הספרים שלנו דגרסינן דאתי בק"ו וכתב דלא גרסינן לה דבלאו ק"ו הו"א דדחי דעשה דוחה ל"ת ולמאי דפרישית א"ש דכיון דרבא נמי מודה דיום טוב עשה ול"ת הוא אלא דאפ"ה ה"א דמילה שלא בזמנה דוחה מצרעת דהוי נמי עשה ול"ת כנ"ל נכון בעה"י ליישב שיטת רש"י. מיהו הר"י בעל התוס' יפה הקשה על פירוש הר"י פורת וכשיטת רש"י נמי לא רצה הר"י לפ' משום דאזיל לשיטתיה לפי פירושו לעיל ולשיטתו בביצה דף כ"ז ואין להאריך יותר ודוק היטב:

בגמרא הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה כו' והק' הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דקאמר רב כשם שמצוה לשרוף כו' מילתא יתירת' הוא כיון דסוף סוף בה"ט לחוד לא סגיא אם לא מהא דמסיק דאמרה תורה בשעת ביעורו תיהנה ממנו והיינו כדמסיק אמרה תורה לך שלך תהא או מאינך שינויי בסמוך מקראי אחריני דתרומה טמאה מותרת בהנאה וא"כ בה"ט לחוד סגיא אפי' בלא טעמא דמצוה לשרוף כן הקשה הרשב"א ז"ל והניחו בצ"ע. ובאמת שטרם נדפסו חידושי הרשב"א נשאלתי בזה מכמה חכמי לב והייתי רגיל לתרץ בילדותי דאי לאו טעמא דמצוה לשרוף לא הוי מוקמינן הנך קראי דבסמוך להתיר תרומה טמאה בהנאה אפילו להדלקת הנר ולהסיקו תחת תבשילו שהן הנאה של כילוי אלא הו"א דוקא בהנאה שאינה של כילוי כדאשכחן נמי לענין טבל דהנאה של כילוי אסורה והנאה שאינה של כילוי שרי מש"ה הוצרך רב לאתויי ה"ט דכשם דכשם שמצוה לשרוף וא"כ ע"כ דהא דכתיב לך שלך תהא היינו דרך ביעור כגון הסקה והדלקה כך היה נ"ל. אלא שעדיין צ"ע משום דמשמע דמה שמחלקין התוספת

לקמן להחמיר בהנאה של כילוי יותר משאינו של כילוי היינו מדרבנן וכמו שאבאר לקמן אף דלכאורה לא משמע כן מדבריהם כמו שהאריך בזה המשנה למלך בהלכות תרומה פ"ב הלכה י"ד ע"ש מ"מ ממה שכתבו התוס' כאן בשמעתין משמע כדפרישית דאדרבה בהנאה שאינו של כילוי שייך לאסור טפי כדאשכחן בערלה דאע"ג דאסורין בהנאה אפ"ה מותר ליהנות בהן בשעת ביעור דהיינו הנאה של כילוי:

ועוד נראה דלא שייך לחלק בתרומה בין הנאה של כילוי להנאה שאינה של כילוי אלא בזרים אבל לא בכהנים כמ"ש הר"ש בפי' המשניות בסוף מסכת תרומות וכ"כ התוס' ביבמות דף ס"ו ע"ב ויבואר עוד לקמן בדף הסמוך. לכך נ"ל לפ' בדרך אחר יותר פשוט דהא דאיצטריך רב לטעמא דכשם שמצוה לשרוף היינו משום דבטעמא דכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך לא סגיא דא"כ תקשי להיפך בי"ט מ"ט דאסור הא הו"ל לצורך היום לגמרי כמו שהקשו התוס' לעיל דמאי גרע משאר הדלקות משא"כ לטעמא דמצוה לשרוף א"ש כמו שתירץ ריב"א לעיל דודאי מיגרע גרע כיון שעיקר הדלקה היא צורך גבוה כו' ע"ש וכ"ש לשיטת רש"י שכתב בפסחים ובביצה דאפילו לתתו לכלבו אסור מה"ט גופא דרחמנא אחשביה כיון שמצותו לשורפו ולבערו מן העולם כנ"ל נכון ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה הא בחול ש"ד מ"ט כו' תימא מה"ת דתרומה טמאה אסורה בהנאה כו' עס"ה. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך אין מקום לקושיית התוספות דודאי המקשה מקשה שפיר ממ"נ אי אית לן למילף משום דוכתא דתרומה טמאה אסורה בהנאה א"כ בחול נמי ליתסר ואי מותר בהנאה אם כן בי"ט נמי לישתרי ע"ז משני בגמרא שפיר מטעמא דכשם שמצוה לשרוף יש לחלק שפיר בין י"ט לחול וכדפרישית אלא דאפשר דשיטת התוס' כאן היינו לפי שיטת ר"י דלעיל בד"ה לפי שאין שורפין דלית להו הך סברא שכתב רש"י דשריפת תרומה וקדשים רחמנא אחשביה ולית ליה נמי הך סברא דריב"א דלעיל שהרי ריב"א מפרש בענין אחר וסובר ג"כ דהאי כשם שמצוה לשרוף אינו אלא מדרבנן ולפ"ז תו לא מצינן לפרש אליבא דר"י השקלא וטריא דהכא בדרך ממ"נ דמאי ענין י"ט לחול מש"ה מקשי התוספות שפיר מה"ת דתרומה טמאה יהא אסור בהנאה כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד וא"ת הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה דאסירא בהנאה כו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא שאני מעשר דגלי קרא וכן בקדשים כו' ע"ש. ולא ידענא מאי קשיא ליה דודאי עיקר קושיית התוספות דהכא בשמעתין משמע דכי היכי דמותר להסיק תחת תבשילו מדכתיב לך ה"ה דמותר ליהנות בשמן שריפה להדלקת הנר

ובערלה חזינן דאף ע"ג דדרשינן מדכתיב תלתא זימני ערלים חדא לאיסור הדלקת הנר ואפ"ה לענין הסקה משמע בפ' כל שעה דשרי אלמא דהדלקת נר חמיר טפי מהסקה. וע"ז מתרצים התוספות דלענין ערלה כיון דכתיב תלתא זימני ערלים משמע דלאו כל הנאות שוין וא"כ יש סברא לאסור בהדלקה טפי מבהסקה כיון שאינה בעין בהסקה כמו בהדלקה ובערלה בהכי תליא מילתא כדאיתא בפרק הגוזל דף ק"ב לענין איסור צביעה בערלה משום דהוי כמו בעין דבחזותא תליא מלתא ע"ש משא"כ הכא בתרומה דדרשינן מדכתיב לך דבשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו אם כן אין לחלק בין הסקה להדלקה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אחת תרומה טמאה כו' ואע"ג דדריש ר"א כו' והכא דריש מלך עכ"ל. נראה בכוונתן דדוקא לענין שמירת תרומה הו"א דיש לחלק בין טמאה לתלויה ובתלויה יש סברא לומר דצריכה שימור טפי מבטמאה דשמא יבא אליהו ויטהרנה משא"כ הכא לענין היתר הנאה דדרשינן מלך אין לחלק בין תלויה לטמאה דאי הוי אסור ליהנות מטמאה ממילא הוי אסור בתלויה מספק דשמא טמאה כנ"ל בכוונתן ודו"ק :

דף כה:

בתוספות בד"ה הדלקת נר בשבת חובה פירוש במקום סעודה כו' אבל מהדלקת נר גופא כו' דפשיטא דחובה היא דהתנן על שלש עבירות כו' עכ"ל. נראה דמשמע להו דהדלקת הנר היינו דומיא דחלה שהיא מצוה וחובה אלא דבאמת אין הכרח כ"כ בזה דאפשר הא דקאמר התם שאינן זהירות בהדלקת הנר היינו שאינן זהירות להדליק בזמנו אלא מאחרות ומדליקות ודומיא דסיפא דמתני' דהתם דקתני שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו כו' הדליקו את הנר והיינו שיזרז שידליקו קודם ספק חשיכה ואפשר נמי דאין הנשים זהירות להדר אחר שמנים ופתילות יפות. וא"כ לפ"ז הא דקתני שאינן זהירות בהדלקת הנר הוי דומיא דשאינן זהירות בנדה דהיינו ע"כ שאינן זהירות בדיקדוקי הדינים כראוי דהתם ודאי לא שייך לומר שאינן זהירות במצות נדה כלל הוצרכתי לזה משום דלכאורה אין לחלק בין הדלקת נר במקום סעודה להדלקת נר בבית שהרי עיקר מצות הדלקת הנר היינו משום שלום בית כדאיתא לעיל בגמרא:

דף כו.

בתוס' בד"ה אין מדליקין בטבל טמא פירש בקונטרס כו' דילפינן טבל טהור מטבל טמא כו' ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל כו' דהנאה של כילוי כו' עס"ה. ודברי

התוס' בזה בעיקר הילפותא מבוארין יותר בדבריהם בריש פרק אלמנה לכ"ג דילפינן תרומה מטבל והא דילפינן טבל מתרומה לחלק בין הנאה של כילוי כיון דעיקר הנאה בתרומה טהורה היינו אכילה ושתיה שהן הנאה של כילוי אלא דלענין טבל אין לחלק בין כהנים לזרים משא"כ בתרומה לא שייך לאסור הנאה של כילוי אלא לזרים דומיא דתרומה טהורה ע"ש בלשון התוס' ובלשון הרא"ש בפירוש המשניות בסוף מסכת תרומות. ומיהו בעיקר ילפותא דהכא בשמעתין דמשמע מלשון התוספות דהנאה של כילוי בטבל טמא ובתרומה טמאה היינו מדאורייתא אלא שהר"ש בפי' המשניות שם האריך להוכיח דאין איסור הנאה של כילוי אלא מדרבנן ע"ש ובספר משנה למלך האריך והרחיב הדיבור בזה בפרק י' מהלכות תרומות הלכה י"ד ומסיק שם דאפשר דהך ילפותא שכתבו התוס' כאן ובפרק אלמנה לכ"ג נמי לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא אלא אסמכתא בעלמא ע"ש. ולענ"ד הדבר מוכרח לפרש כן בלשון התוס' מתוך מה שכתבתי לעיל בדף הקודם בלשון התוספות בד"ה הא בחול שפיר דמי שכל דבריהם שם היינו לשיטת ר"י שסובר דהאי כשם שמצוה לשרוף היינו מדרבנן כמו שהוכחתי בטוב טעם ודו"ק:

בגמרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן. לכאורה משמע דכלל גמור הוא דכל היוצא מן העץ מסככין בו מיהו כל שאין בהן יותר מג' על ג' ולשיטת התוס' אף בשלשה על שלשה וק"ל הא אין מסככין ביוצא מן העץ כל שיש לו בית קיבול דתורת כלי עליו ומקבל טומאה אף בכל שהוא והלכה פסוקה היא דכלי כל שהוא טמא בכל הטומאות וליכא למימר דכלים לאו בכלל כל היוצא מן העץ נינהו הא ליתא דהא במתני' דלקמן נמי תנינן כל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן וממעט אפילו כלי העץ כדקתני לקמן אי מה להלן קרשים כו' ובאמת דעיקר דינא למעט קרשים אתא שאם עשה מהן אהל אין מטמאין וה"ה לכל הכלים שאם חיברן לקרקע נתבטלו מתורת כלים ונעשו אהל עץ ואין מיטמאין כמבואר בהדיא מלשון התוספות לקמן ע"ש וא"כ ה"ה לענין סכך הא קי"ל דאין מסככין בכלים. ולפ"ז ע"כ דהאי כללא דרשב"א לא דמי להאי כללא דמתניתין דלקמן לענין אהלים דהכא אין הכלים בכלל כדפרישית. ולפ"ז יש לי מקום עיון על מה שהקשו התוס' כאן בשם הרשב"א דאפילו אין בו ג' על ג' נמי מקבל טומאה בפשתן כדאמרינן לקמן אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו ולמאי דפרישית אין כאן מקום קושיא כלל שהרי כתבו התוס' לקמן בפרק במה אשה דף ס"ג ע"ב דהא דאריג כל שהוא טמא אע"ג דלאו בכלל בגד הוא היינו משום דראוי לכוף ולקפל וליקח בו מרגליות ומחט כו' עכ"ל וא"כ

לפ"ז עיקר הטומאה היינו משום כלי בית קיבול (וכמ"ש הרע"ב ותי"ט בפכ"ז דכלים דילפינן לה משק ע"ש) ולא משום בגד א"כ לפ"ז לא שייך האי מילתא במימרא דרשב"א דאיהו לא איירי אלא במידי דהוי משום בגד דשייך בהן שלש על שלש וכמ"ש רש"י ז"ל דיוצא מן העץ היינו קנבוס וצמר גפן אבל במידי דלא שייך ביה תורת בגד אלא תורת בית קיבול ומרבינן ליה מאו בגד כמו שאבאר לא איירי ביה רשב"א כלל דהא בכה"ג אפילו בכל היוצא מן העץ נמי טמא ואין מסככין בו כדמשמע להדיא בפרק קמא דסוכה דאפילו בנסרים משופין איכא למ"ד דאין מסככין בהן משום גזירת כלים ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון התוספות:

בפרש"י בד"ה חוץ מפשתן דילפינן לקמן כו' דאיקרי עץ כו' אפילו אונין שבו כו' עכ"ל. נראה דמה שהוכרח רש"י כאן לפרש כן היינו משום דקשיא ליה בעיקר מימרא דרשב"א דקתני ל' כל היוצא מן העץ וע"כ דלאו כלל גמור הוא כדפרישית בסמוך וא"כ משמע לכאורה דדוקא אמיני בגדים קאי וא"כ אמאי נקיט לה בהאי לישנא דיוצא מן העץ דטפי הול"ל בהדיא כל הבגדים אין בהם משום ג' על ג' ומסככין בהן חוץ מפשתן וע"ז כתב רש"י ז"ל דשפיר שייך למיתני לשון היוצא מן העץ דאפילו אונין בכלל שהרי על שם האונין הפשתן נקרא עץ וזהו שמסיים רש"י ז"ל הלכך אין מסככין באונין והיינו משום דמטמא בנגעים אע"ג שאין מיטמאין בשאר טומאות כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל:

בתוס' בד"ה אין בהן שלש על שלש כו' קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפילו בשל פשתן ובפ"ק דסוכה כו' עכ"ל. ויש לדקדק דמנ"ל לריב"א דמסככין בו אשלש על שלש דלעיל מיניה קאי דילמא מילי מילי קתני רשב"א דכל היוצא מן העץ יש בו שני דינים הללו חדא דאין בו משום שלש על שלש לענין קבלת טומאה ואידך דלעולם מסככין בו אפילו בבגד שלם חוץ מפשתן שנשתנו לענין שני דינים הללו חדא דיש בהן משום שלש על שלש לענין קבלת כל הטומאות ועוד דאין מסככין בהן ולעולם אפילו פחות משלש על שלש כגון סיככה בטווי או במטלניות ולפי מאי דפרישית בסמוך א"ש דע"כ האי דמסככין בו אשלש על שלש דלעיל מיניה קאי דטמא משום טומאת בגד דהא לא מצינו לפרש דמסככין בו מלתא באפי נפשיה היא ואכל היוצא מן העץ קאי דלעולם מסככין בו הא ודאי ליתא שהרי אם יש לו בית קיבול ודאי טמא משום טומאת כלים. ועוד י"ל דקושיית ריב"א היינו אליבא דרבא דהא בין מקמי דהדר ביה ובין בתר דהדר ביה רשב"א מיהו ג' על ג' דוקא נקיט דשלשה על שלשה אפילו בשאר בגדים מיטמאין בשאר טומאות. וא"כ ע"כ דמסככין בו נמי דוקא אשלש על שלש קאי דהא בשלשה על שלשה ודאי דאין מסככין כיון דמקבל טומאה בשאר טומאות ולא הוי

דומיא דגורן ויקב וא"כ מקשה ריב"א שפיר דמשמע ליה דהא דקתני חוץ מפשתן נמי אג' על ג' דוקא קאי ובפ"ק דסוכה משמע אפילו במטלניות פחות מג' על ג' אין מסככין כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וקשה לרשב"א דאפילו אם לא נארג בו מעולם ג' על ג' מקבל טומאה כו' עכ"ל. נראה מלשון זה דהרשב"א מפרש דהאי דאריג כ"ש טמא בפרק במה אשה היינו כל שהוא ממש וכמ"ש התוספות שם דטמא משום דראוי לכוף ולקפלו דטמא משום בית קיבול וכבר כתבתי דלפ"ז יש לי מקום עיון על קושיית הרשב"א ז"ל כדפרישית אלא שמצאתי בפירוש המשניות בפכ"ז דכלים דקתני הבגד מטמא משום חמשה שמות וקחשיב לבית קיבול ואריג כל שהוא בתרתי וכתבו הרמב"ם והרע"ב והתי"ט דהאי אריג כל שהוא היינו באבנט וחגור שאין ברחבן שלש וכן מצאתי גם כן להרא"ש ז"ל בפירוש המשניות שלו ומשמע מלשון זה דאפילו יש בהן אורך הרבה דסתם חגור ואבנט יש בארכן יתר משלש אצבעות אלא דאפילו הכי כיון דאין ברחבן שלש לא הוי בכלל ג' על ג' דנקיט בכל דוכתא דהיינו מרובעת דוקא אלא דבאבנט וחגור טמא אפילו בכה"ג ולאו משום דאיקרי בגד אלא משום דאיקרי כלי או תכשיט ולכאורה שפי' זה של מפרשי משניות מוכרח דהא אריג כ"ש לאו בכ"ש ממש איירי משום בית קיבול דא"כ אמאי קחשיב להו בתרתי ועוד דלפי' זה מתיישב היטב הא דתני לקמן אריג ותכשיט כ"ש טמא וע"כ פירושו חציו אריג וחציו תכשיט כדפירש"י ותוס' שם וע"ז כתבו התוס' שם דמכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכ"ש מאי היא וא"כ האי שיעור קצת שכתבו לשון דוחק הוא לפי שיטתם שם דהאי אריג כ"ש היינו משום בית קיבול משא"כ לפי שיטת המפרשים שהבאתי א"ש טובא דאפילו אם החגור והאבנט עשויין בענין זה חציו ארוג וחציו תכשיט טמאין ואע"ג שאין ראויין לבית קיבול אפ"ה טמאין משום כלי ותכשיט. וא"כ לפ"ז פשיטא דלא שייך הך קושית הרשב"א כאן שהרי לפי שיטת המפרשים האי אריג כ"ש אדרבה חשיב טפי מג' על ג' מרובעות כיון דהוי כלי גמור וע"כ דהכי הוא דאל"כ תקשי בפשיטות דבכל דוכתא דנקיט הש"ס במשניות ובכמה דוכתי לשון ג' על ג' אמאי לא נקיט אריג כל שהוא וכ"ש דטפי שייך לאקשויי הך קושיא אמתני' דריש פכ"ז דכלים דקתני הבגד טמא משום ה' שמות וקחשיב לג' על ג' ואריג כ"ש ובית קיבול לשלשה שמות ע"ש אע"כ כדפרישית. והאמת יורה דרכו דמסתימת לשון רבינו שמשון בפי' המשניות שהוא בעצמו הרשב"א בעל התוספות שהקשה קושיא זו משמע שאינו מפרש להאי אריג כ"ש על דרך כל המפרשים שהבאתי דאיירי בחגור ואבנט אלא כ"ש ממש וכן נראה ג"כ קצת מסתימת לשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפרק

כ"ב מהלכות כלים ע"ש. ומ"מ לא זכיתי כעת לעמוד על תוכן כוונת הרשב"א ז"ל כאן בקושיא זו דלכאורה ממ"נ אין מקום לקושייתו אם לא שנאמר דהרשב"א סובר בכל בגד כ"ש ראוי לכוף ולקבל ולפ"ז אה"נ דלא שייך קושיית הרשב"א אברייתי' דרשב"א טפי מבכל המשניות שנזכר ג' על ג' לטומאה אלא משום דהכא בסוגיית הגמרא מייתי להך ברייתא מה שלא נזכר עדיין בסוגיית הגמרא קודם זה מש"ה הקשה הרשב"א קושיא זו כאן. מיהו בתירוץ של התוספות ממילא נתיישבו כל המשניות ולפ"ז אפשר דכל מפרשי משניות שהבאתי שכתבו דאריג כ"ש כגון אבנט וחגור היינו נמי מה"ט דבהנך אין דעתו לארוג יותר וכמו שתירצו בתוספות כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בפרק במה אשה אי"ה וע"ש בחידושי הרשב"א שמדבריו שם נראה ג"כ כמ"ש הרשב"א בעל התוספות דהכא. ומה שהוצרכתי להאריך בזה בענין אריג כ"ש היינו משום דנפקא מיניה טובא לענין פי' סוגיא דשמעתין כמו שיבואר ודוק היטב:

דף כו:

בד"ה רשב"א ותדבר"י כו' דמה"ת לר"ש למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו כו' עכ"ל. נראה בכוונתו דאף על גב דלאביי דאיהו מרא דשמעתא הכא שמעינן ליה לקמן דאמר דרשב"א וסומכוס אמרו דבר אחד והיינו משום דחוץ מפשתן משמע אפילו בטווי גרידא שאינו בגד משום דבטומאת נגעים תליא מילתא אפ"ה משמע דרישא דרשב"א דקאמר דכל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש לאו בטומאת נגעים לחוד איירי משום דכתיב ביה בהדיא צמר ופשתן אלא אפילו בשאר טומאות נמי טהורין דאוא"כ אמאי מסככין בו הא לאו דומיא דגורן ויקב הוא אלא דקשיא לי על פירש"י ז"ל דאכתי מנ"ל לאביי דרשב"א כתנא דבר"י ס"ל דבגדים דשאר טומאות היינו נמי דצמר ופשתן דוקא הא מצינו למימר נמי איפכא דרשב"א כאידך תנא דבר"י דלקמן ס"ל דמרבה שאר בגדים בשאר טומאות מדכתיב או בגד והיינו שלשה על שלשה דמוקמינן לרבוי דקרא בדדמי כדאמרינן נמי בסמוך אליבא דרבא דמוקי לקרא דאו בגד בהכי ומכ"ש לשיטת התוספות שם דגרסינן דתניא והיינו ברייתא דאידך תנא דבי ר"י גופא ונהי דלענין נגעים מוקמינן לרבוי דוהבגד לשלש על שלש היינו משום דשלשה על שלשה לא צריך קרא דאתיא בק"ו משתי וערב כדאמרינן בסמוך משא"כ בשאר טומאות לא שייך האי ק"ו שפיר מוקמינן קרא לשלש' על שלש' דוקא אבל שלש על שלש טהור אפילו בצמר ופשתן דהא אביי גופא אמר לקמן דשרצים מנגעים לא אתיא וא"כ לפ"ו שפיר מצינו לאוקמי הא דרשב"א כאידך תנא דבר"י וא"כ הא דקאמר רשב"א כל היוצא מן העץ אין בו משום

שלש על שלש חוץ מפשתן היינו לענין טומאת נגעים דוקא ואם כן מנ"ל לאביי דרשב"א והאי תנא דבי ר"י אמרו דבר אחד ולדעתי צ"ע ליישב שיטת רש"י ז"ל בזה. ואף אם נאמר דרש"י סובר כשיטת הר' פורת שכתבו התוספות בסמוך דאפילו אי לאו ק"ו נמי א"צ ריבוי לשלשה על שלשה דבכלל בגד שלם היא אפ"ה הקושיא במ"ע דאכתי מצינו למימר דרשב"א כאידך תנא דבר"י סבירא ליה ואפילו בגד שלם בשאר בגדים איצטריך ליה לרבויי מאו בגד כדמשמע להדיא מלשון הברייתא דאידך תנא דבר"י דקאמר בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתן משמע דאפילו בגד ממש צריך ריבוי בשאר בגדים וכמו שאבאר. ולולי פירש"י ז"ל היה נ"ל לפרש דהא דאמר אביי רשב"א ותנא דבר"י אמרו דבר אחד לאו משום דמוכח לה מדרשב"א אמר הכי אלא דעיקר מימרא דאביי היינו כי היכי דלא נימא דאדרבה רשב"א כאידך תנא דבר"י ס"ל מדנקט דוקא ג' על ג' כמ"ש התוספות. וא"כ לפ"ז ממילא הוי הלכה כאידך תנא דבר"י דהו"ל תרי לגבי חד ומער"ה קאמר אביי דשפיר מצינן למימר דרבי שב"א כהאי תנא דבר"י ס"ל וג' על ג' דנקיט לאו דוקא ולאוקמי רשב"א אליבא דהלכתא קאמר הכי והיינו כדאמר ר"נ במנחות דף ל"ט דשאר בגדים אינן חייבין בציצית אלא מדרבנן ועלה קאמר אביי התם נמי והאי תנא דבר"י מפיק מאידן תנא אלמא דהכי ס"ל וכמו שאבאר עוד לקמן דפלוגתא דאביי ורבא היינו דאזדו לטעמייהו לענין ציצית. ומכ"ש דא"ש טפי לפי סברת התוס' דשמעתין בפרק במה אשה דאריג כ"ש וג' על ג' שקולים הם ואמרינן התם דרבי יוחנן יליף אריג כ"ש מאו בגד וא"כ ממילא דג' על ג' מיהו טמא בצמר ופשתן בכל הטומאות וכמ"ש ג"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות כלים וכמו שאבאר עוד לקמן א"כ מה"ט גופא משמע ליה לאביי דרשב"א ע"כ כהאי תנא דבי ר"י ס"ל כיון דהכי הלכתא. ע"פ דרך זה יש ליישב ג"כ פירש"י ז"ל ממה שהקשיתי לפירושו כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה רשב"א ותנא דבי ר"י אמרו דבר אחד וא"ת כו' אפי שלשה על שלשה טהור כו' עכ"ל. ולכאורה טפי הו"ל להקשות דאפילו בגד שלם לרשב"א בשאר בגדים טהור אלא דהתוספות סמכו בזה אמ"ש לקמן דלפי האמת שלשה על שלשה ובגד שלם חדא מילתא היא. ואף דלפמ"ש התוס' לעיל בשם הרשב"א ודאי משמע דבגד שלם אפילו בשאר בגדים לכ"ע טמא דלא גרע מאריג כ"ש שהרי כתבו דהא דבעינן שיעורא דגע"ג או שלשה על שלשה היינו דוקא כשיש בדעתו לארוג בו יותר וא"כ ממילא משמע דבגד שלם ודאי טמא אפילו בשאר טומאות כמו אריג כ"ש לפי גרסתינו בפרק במה אשה דילפינן אריג כ"ש מאו בגד דכתיב בשרצים ומכ"ש לפמ"ש לעיל בשם כל מפרשי משניות דאריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגור שאין בהן ג' על ג' מרובעות אפ"ה טמאין

דנהי דלא מיקרי בגד אפ"ה מיטמאין מתורת כלי וכמו כן לפמ"ש בשיטת התוס' דפרק במה אשה דאריג כ"ש טמא משום בית קיבול דטמא אפילו בכל היוצא מן העץ ממש א"כ כ"ש בגד שלם דאין לך בית קיבול גדול מזה. וא"כ לפ"ז היה באפשר לומר דמ"ש התוס' כאן דלרשב"א אפי שלשה על שלשה טהור דוקא נקיט אלא כיון דהתוספות כאן אייריי בשם הר' פורת ולשיטתו בסמוך ש"כ דלא נחית להכי וכמו שאבאר וא"כ צריך לפרש כדפרישית דהתוספות דהכא נמי שלשה על שלשה לאו דוקא נקטו כנ"ל ודו"ק:

בגמ' דכ"ע מיהת בג' על ג' בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנ"ל. ולכאורה בפשיטות טפי הוי מצי לאקשויי אברייתא דרשב"א גופא דקתני בהדיא דבפשתן אפילו בג' על ג' טמא ומנ"ל וממילא דמהיכא דיליף לה רשב"א ה"נ היינו טעמייהו דכ"ע אלא משום דהוי מצינן למימד דהא דמטמא רשב"א בג' על ג' בצמר ופשתן היינו דלא שני ליה בין גע"ג לשלשה על שלשה דאי משום דלא חזי לעשירים הא אשכחן לקמן בפרק במה אשה גבי שק דאש"פ שאינו אריג טמא שכן עני קולע ג' נימין ותולה בצואר בתו אלמא דאפילו במאי דחזי לעניים ולא לעשירים טמא ואם כן משמע דן"ה ג' על ג' בצמר ופשתן דחשיבא כמו שיבואר. ועוד הוי מצינו למימר בפשיטות דהא דקאמר רשב"א דבפשתן טמא ג' על ג' היינו דווקא בנגעים משום דאתיא בק"ו משתי וערב כדמקשה הש"ס בסמוך אי הכי ג' על ג' נמי ליתי בק"ו. וא"כ לפ"ז מה"ט גופא קאמר רשב"א דבשאר בגדים אין בהן ג' על ג' לא בנגעים ולא בשאר טומאות בנגעים לא משום דכתיב בהדיא צמר ופשתן ובשאר טומאות נמי לא כיון דלא שייך בהו ק"ו דשתי וערב מה"ת לרבינהו מה שא"כ השתא במילתא דאביי ורבא משמע דלאו מתורת ק"ו אתינן עלה דהא לתנא דבי ר"י משמע להדיא דאי לאו דמיעט רחמנא שאר בגדים הר"א דבכולהו ג' על ג' טמא וע"כ היינו משום דהוי בכלל בגד א"כ מקשה הש"ס שפיר מנ"ל ומשני דילפינן לה מוהבגד דמה"ט גופא הוי מרבינן לה נמי מוהבגד אפילו בשאר בגדים נמי אי לאו דמיעט רחמנא מדתנא דבי ר"י לג' על ג' בשאר בגדים לשאר טומאות כנ"ל ועיין עוד בסמוך ודו"ק :

שם ג' על ג' בצמר ופשתן מיטמא בנגעים מנ"ל. נראה לי דאע"ג דלכאורה כל הנך שיעורין דשלשה על שלשה בבגד למדרס ושק ד' על ד' ועור ה' על ה' ומפץ ו' על ו' כולהו הנך שיעורין הל"מ מסיני הם לפי מה שלא מצאתי בשום ספר טעם אתר לכל הנך שיעורין ער"מ היינו דוקא בהנך שלא נתנה תורה שיעור כלל בדבר לענין טומאת מדרס וכה"ג בשק ובעור ומפץ בין למדרס ובין לטומאה א"כ ע"כ דשיעורין דידהו הל"מ מסיני הם משא"כ הכא לענין בגד דנגעים ושרצים פשיטא ליה להגמרא דהנך שיעורין לאו הל"מ מסיני הם כיון דיש טעם לשיעורין הללו באיזה מהם איקרי בגד אי בג' על ג' דחזיא

לעניים או בשלשה על שלשה דחזיא אף לעשירים ומש"ה מהדר תלמודא לפרש מנ"ל ומייתי להו שפיר מריבויא דקראי או מק"ו והיינו דוקא במידי דשייך ביה מיהו שם בגד לשום אדם וכה"ג באריג כ"ש לדברי המפרשים דהיינו כגון אבנט וחגור כן נ"ל ודו"ק :

שם ואימא לרבות שלש' על שלש'. נראה דלאו אפשטא דגופא דברייתא פריך דהא בפשיטות מצינן למימר דלא משמע להברייתא לחלק כלל בין גע"ג לשלש' על שלשה דלעולם לא איצטריך ריבויא אלא לאפוקי דלא נימא דלשון בגד היינו דוקא בגד שלם אבל לבתר דגלי קרא לרבויי מידי דחזי לבגד אע"ג דלאו בגד הוא שוב אין לחלק כיון דחזי לעניים וכדפרישית בסמוך:

ועוד אפילו את"ל דיש לחלק מ"מ כיון דאשכחן תרי ריבויי חד בנגעים דכתיב והבגד וחד מאו בגד דכתיב בשרצים בא זה ולימד ע"ז דמחדא הוי מרבינן שלשה על שלשה ואידן לרבות אפילו ג' על ג' משום דבכה"ג הוי גילוי מילתא בעלמא למילף שרצים מנגעים או איפכא כדמסקינן לקמן אליבא דרבא וכמ"ש התוס' בד"ה שכן מטמא בכעדשה משא"כ השתא אמילתא דאביי ורבא דלאביי בין לרשב"א ובין לתנא דבי ר"י שני ליה בין שרצים לנגעים וכדמסקינן לקמן בגמרא וה"ה לרבא אליבא דתנא דבי ר"י וכמו שאבאר א"כ מקשה הש"ס שפיר דאימא דוהבגד היינו לרבות שלש' על שלש' דוקא בנגעים כיון דמשרצים לא אתיא כנ"ל. ובזה נתיישב' ג"כ קושיית הש"ס דלעיל דקאמר דכ"ע ג' על ג' ולא מקשה בפשיטות אדרשב"א גופא כמו שדקדקתי בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה השתא שתי וערב מטמא תימא לר"י כו' ותירץ ר"י כו' ולרשב"א נראה כו' עס"ה. ולשני הפירושים לא מתיישב שפיר לשון אי הכי ג' על ג' נמי וכבר האריך בזה בספר קרבן אהרן ע"ש שנדחק מאוד ליישב:

אמנם לולי דברי התוספות היה נ"ל ליישב בפשיטות דודאי הא דתנן דשיעור שתי וערב היינו כדי לארוג בו ג' על ג' היינו לפי האמת דשלש על שלש מיקרי נמי בגד וכיון דקרא שתי וערב סתמא כתב ולא נתנה התורה שיעור לדבר ע"כ היינו באחד משני פנים או שנאמר דמסתמא השיעור הוא כדי לארוג בו בגד שלם ממש או שנאמר דהשיעור הוא כדי לארוג בו מידי דהוי בכלל בגד וא"כ למאי דמקשה הש"ס דאימא דריבוי דוהבגד לרבויי שלש' על שלשה אהא משני הש"ס שפיר השתא שתי וערב מטמא שאפילו אם נאמר דהשיעור שתי וערב היינו כדי לארוג בו בגד שלם מ"מ מחוסר מיהו כמה מלאכות עד שיעשה ממנה בגד שלם אפ"ה מטמא כיון דראוי לעשות ממנה בגד שלם א"כ כ"ש בשלש' על שלש' שאינו מחוסר אלא תפירה לחוד לעשות ממנו בגד שלם א"כ כ"ש דמטמא והוי שפיר ק"ו גמור וע"ז מקשה הש"ס שפיר אי הכי ג' על ג' נמי תיתי בק"ו

והיינו למאי דפרישית בסמוך דמסברא פשוטה אית לן למימר דכל מידי דחזיא לבגד אפילו לעניים לחוד הוי שפיר בכלל בגד כדאמרינן לקמן בפרק במה אשה גבי שק שכן עני קולע שלש נימין כו'. וא"כ לפ"ז הוי נמי ק"ו גמור משתי וערב דטמא אע"פ שמחוסר כמה מלאכות משום דסוף סוף ראוי לעשות ממנו בגד א"כ כ"ש בג' על ג' הרי ראוי לעשות ממנו בגד לעניים וע"ז משני הש"ס דאי לאו דרבייה קרא הו"א דלעולם בעינן מידי דחזי לעניים ולעשירים מער"ה איצטריך קרא לרבות מידי דחזי לעניים לחוד ולפ"ז הא דאמרינן לקמן בפרק במה אשה גבי שק אף ע"פ שאינו אריג טמא היינו משום שהעני קולע כו' היינו לבתר דגלי קרא דבמידי דחזי לעננים לחוד סגי דמיקרי בגד וכמו שיבואר כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אתיא בק"ו ומפרש הר' פורת כו' דמה לי שלש' על שלש' כף עד סוף הדיבור. עיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א בזה בחילופי גרסאות. מיהו בעיקר דברי הרב פורת במ"ש דהאי ק"ו לא הוי אלא לרווחא דמלתא דבלא"ה אין לחלק בין שלשה על שלשה לבגד שלם. ולענ"ד יש לתמוה בזה טובא דהא ודאי יש חילוק גדול ביניהם לפמ"ש התוספות לעיל בשם הרשב"א דעיקר שיעורא דשלש'' על שלש' או גע"ג היינו כשיש בדעתו לארוג בו יותר דאל"כ אפי' אריג כ"ש טמא וא"כ לפ"ז שפיר איצטריך הק"ו משתי וערב דבלאו ק"ו הר"א דבעינן דוקא בגד שלם דודאי אין בדעתו לארוג יותר אבל בשלשה על שלשה כשיש בדעתו לארוג יותר הר"א דטהור משו"ה איצטריך למילף בק"ו משתי וערב. ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם וכל מפרשי משניות שהבאתי לעיל דלפי האמת אריג כ"ש טמא בכל הטומאות היינו כגון אבנט וחגורה אף ע"פ שאין בהם גע"ג מרובעות א"כ חזינן מיהא דיש חילוק גדול בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכה"ג לשיטת התוס' דפרק במה אשה דהא אריג כ"ש טמא היינו משום דראוי לקפל הו"ל כבית קיבול א"כ הו"א דבנגעים דוקא בעינן בגד שלם משום דהוי בית קיבול מש"ה איצטריך ק"ו דשתי וערב. ולכאורה היה נ"ל דהאי דאריג כ"ש טמא דמרבינן לקמן בפרק במה אשה מאו בגד והיינו בחדא מתרי ותלת טעמי שכתבתי למר כדאית ליה היינו דוקא בטומאת שרצים ושאר טומאות דאש"ג דלאו בגד מיקרי אפ"ה מרבינן לה שפיר מאו בגד דטמא משום כלי דהא האי קרא דאו בגד אדלעיל מיניה קאי דכתיב כל כלי עץ או בגד וכי היכי דכלי עץ טמא משום בית קיבול ה"ה במיני בגד כיון שיש לו בית קיבול וכה"ג לפירוש הרמב"ם דאריג כ"ש היינו אבנט וחגורה נהי דלאו בגד מיקרי אפ"ה מיקרי כלי או תכשיט משא"כ בטומאת נגעים שהיא טומאה חדשה מגזירת הכתוב ואין לך אלא מה שכתוב בפירוש דהיינו דוקא במידי דמיקרי בגד או דראוי לבגד מרבינן לה מוהבגד

משא"כ משום כלים ותכשיט הרי לפי האמת אפילו כלים ותכשיט גמורים אין מיטמאין בנגעים כמ"ש התוס' בד"ה שכן מטמא בכעדשה וא"כ מה"ט גופא לא שייך בהו נמי הך טומאה דבית קיבול דהא אפילו שק וכל כלי עץ שיש להו בית קיבול לפי האמת אין מיטמאין וא"כ לפ"ז אין שום סברא וטעם לטמא אריג כ"ש בנגעים. ולענ"ד נראה כן בעליל בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו שלא כתב הך דאריג כ"ש אלא בשאר טומאות ולא בנגעים:

נמצא דלפ"ז היה אפשר ליישב שיטת הרב פורת כיון דהכא בנגעים איירי אין טעם לחלק בין שלשה על שלשה לבגד שלם כיון דבגד חשוב היא זה כמו זה וטעמא דאריג כ"ש לא שייך בנגעים כל זה היה נ"ל לכאורה אלא דממה שהביא הרב פורת ראיה מדברי אביי ורבא דאיירי בשרצים ואפ"ה כתב דאין לחלק בין בגד שלם לשלשה על שלשה א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא ודאי יש לחלק בין בגד שלם דלשלשה על שלשה כיון דבגד שלם לא גרע מאריג כ"ש כיון דשייך בהו כל הנך טעמי שכתבתי אלא דאפ"ה א"ש לאביי ורבא דמוקי לריבויא דאו בגד לשלש' על שלש' או לג' ע"ג משום דלבגד שלם לא איצטריך ריבוי דאו בגד דבלא"ה פשיטא דטמא משום כלי דלא גרע מכלי ותכשיט וכלי בית קיבול דטמאין לכ"ע בשרצים ושאר טומאות חוץ מנגעים וכעת לא מצאתי מקום ליישב דברי הרב פורת אם לא שנאמר דכל הסוגיא ושקלא וטריא דהכא דהוי אליבא דרשב"א ותנא דר"י משמע דלית להו הנך תנאי האי דאריג כ"ש טמא והיינו מכח אותה הקושיא שהקשו התוספות לעיל בשם הרשב"א ותירוצו לא משמע ליה ואם כן ע"כ האי תנא דמטמא אריג כ"ש בפרק במה אשה תנא אחרינא הוא ופליג אדרשב"א ורבי יוחנן ורבא דהתם דמפרשי טעמא דאריג כ"ש היינו משום דס"ל כהך ברייתא דהתם אלא דבאמת שזה דוחק גדול כדפרישי לעיל ועיין מה שאכתוב בזה עוד לקמן בסמוך בלשון התוס' ד"ה ת"ל או בגד:

בגמרא טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא אמרינן ק"ו. ולכאורה יתור לשון הוא כמ"ש רש"י ז"ל בעצמו ונדחק ליישב. מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב דודאי מסברא פשוטה אין לחלק בהך סברא בין מה דחזיא לעניים או אף לעשירים כדפרישית מהך סוגיא דפרק במה אשה לענין שק אלא דלפום הך סברא הוי מרבינן נמי אריג כ"ש לענין נגעים מהך ק"ו דשתי וערב גופיה דהא לפי האמת אריג כ"ש וג' על ג' שקולים הם כמ"ש התוס' ומכ"ש לפי שיטת הרמב"ם וכל מפרשי משניות דאריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגורה שאינן רחבין שלש א"כ לא חזיא אלא לעניים משום הכי איצטריך ריבוי דוהבגד לרבות שלש על שלש כדי לגלויי דלית לן למילף ק"ו משתי וערב וממילא הדרינן

לסברא דאריג כ"ש לא שייך בנגעים כמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל ומסברא פשוטה דלא שייך הנך טעמי בנגעים ומה"ט גופא לא מרבינן מריבוי דוהבגד אלא שלש על שלש ולא אריג כ"ש אע"ג דשקולים הם מ"מ שלש על שלש שפיר מרבינן מריבוי דוהבגד כיון דהוי בגד גמור לעניים משא"כ אריג כ"ש אע"ג דמרבינן לה נמי מריבוי דאו בגד מ"מ לאו מטעם בגד מטמאינן לה אלא מטעם כלי ותכשיט ובית קבול דטמאין בשאר טומאות אבל בנגעים ממעט ליה קרא דלא תיתי בק"ו משתי וערב ומשאר טומאות נמי לא מצינן למילף לה כיון דלא שייך בנגעים הנך טעמי כמו בשאר טומאות. והשתא לפ"ז א"ש טובא הא דמקשה הש"ס ואימא לרבות ג' על ג' בשאר בגדים ופירש"י דג' על ג' בצמר ופשתן מטמא מק"ו ופירושו מוכרח מלשון הסוגיא דבסמוך אלא שהתוספות הקשו על זה דהא אמרן דג' על ג' לא אתיא בק"ו ולפ"ז ודאי פירש"י תמוה. אבל למאי דפרישית א"ש דהיא גופא מקשה הש"ס מנ"ל דריבוי דוהבגד היינו לרבות ג' על ג' ולאפוקי אריג כ"ש דלא תיתי לטמאו בק"ו דלמא לעולם אימא לך דק"ו גמור הוא משום דאין לחלק בין מידי דחזיא לעניים או אף לעשירים ולפ"ז אין ה"נ דאריג כ"ש טמא אפילו בנגעים מהאי ק"ו גופא דשתי וערב והא דאיצטריך ריבוי דוהבגד היינו לרבות שלש' על שלשה בשאר בגדים כן נ"ל נכון לפי השיטה שכתבתי לולי דמסתימת לשון רש"י ופירושו לא משמע כן. ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם ואימא לרבות שלש' על שלש' בשאר בגדים ופירש"י ושלש על שלש בצמר ופשתן מיטמאין מק"ו ומה שהכריחו לפרש כן היינו משום דהכי מוכח מהא דמקשה בסמוך ואימא כי אימעוט משלש על שלש וא"כ ע"כ בצמר ופשתן כה"ג טמא והיינו משום דאתיא בק"ו משתי וערב כמ"ש רש"י בעצמו בד"ה ואימא כי אימעוט וכבר כתבתי בסמוך מה שנלע"ד ליישב מה שהקשו התוספות בד"ה ואימא לרבות:

מיהו בר מן דין יש לדקדק עוד דמאי פריך אהא דמקשה ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים הא ודאי טפי אית לן לאוקמי ריבוי דוהבגד בצמר ופשתן גופא ממה שנאמר דאתי לרבויי שאר בגדים דהא כה"ג גופא מסקינן לקמן בדף הסמוך לענין ציצית מסתברא קאי בצמר ופשתן מרבה צמר ופשתן קאי בצמר ופשתן מרבה שאר בגדים והיינו בלשון בתמיה וכה"ג אשכחן טובא בש"ס ואף דלפירש"י נתיישב קצת מ"מ נראה דוחק. והנראה לענ"ד בזה ליישב חדא מגו חדא דהאי קושיא ואימא לרבות אברייתא דתנא דבי ר"י דלעיל קאי דמשמע ליה דהאי קרא דוהבגד אשר יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתן היינו ללמוד במה מצינו על כל בגדים שנאמרו בתורה סתם שהם צמר ופשתן והיינו משום דקרא דוהבגד מיותר לגמרי כיון דסוף סוף אין בכלל אלא מה

שבפרט דהיינו דוקא צמר ופשתן כמו שפירש"י (ואף ע"ג דבכל כלל ופרט בעלמא שייך להקשות כן כיון דאין בכלל אלא מה שבפרט כללא ל"ל מ"מ כבר כתבו התוס' בנזיר פרק ג' מינין דאי לאו כלל היה אפשר לסתור הפרט במדה אחרת מי"ג מדות ע"ש א"כ אפשר דאפי' הכי שאני הכא דכתיב צמר ופשתן כמה זימני ועוד נגעים חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו דהיינו דוקא צמר ופשתן) מש"ה ע"כ לבנין אב אתא וא"כ קאי בנגעים ולמעט שאר בגדים משאר טומאות ומכל היכא דכתיב בגד סתם שאינו אלא צמר ופשתן וא"כ ע"ז מקשה הש"ס שפיר מנ"ל למידרש קרא בכה"ג בבנין אב על שאר מקומות הא טפי אית לן לאוקמי האי יתורא דקרא דוהבגד בנגעים עצמו ואתי לרבויי שלש' על שלש' בשאר בגדים דבכה"ג שייך למידרש טפי דקאי בנגעים ומרבי נגעים וא"כ לפ"ז לעולם דבגד דכתיב בשרצים ובשאר טומאות הוי כל בגד בכלל כיון דלא דרשינן האי בנין אב וכיון שכן ממילא דג' על ג' בצמר ופשתן בנגעים גופייהו נמי טמא מק"ו דשתי וערב ואי משום דלא חזיא אלא לעניים אפ"ה אין לחלק כיון דלפי האמת ריבויא דאו בגד בשרצים היינו אפילו ג' על ג' כדאיתא בכמה דוכתי בש"ס וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות כלים ואף דשם מבואר דג' על ג' דוקא בצמר ופשתן הוא דטמא היינו למאי דקי"ל כרבא בסמוך אליבא דהנך ברייתות דתנא דבי רבי ישמעאל והיינו למאי דדרשינן בבנין אב מה שא"כ השתא לפי סברת המקשה שרוצה להקשות דלא נדרוש האי בנין אב אלא לרבות שלש' על שלשה בשאר בגדים בנגעים גופייהו וא"כ שפיר אית לן למימר דבצמר ופשתן מיהו אפילו ג' על ג' בכלל בגד הוא כי היכי דאמרינן בטומאת שרצים דאין לחלק בין גע"ג לשלשה על שלשה כיון דחזיא לעניים א"כ ממילא דה"ה לנגעים לענין צמר ופשתים דאין לחלק בין לעניים ולעשירים אדרבא צמר ופשתן חשיבי טפי משאר בגדים:

והשתא לפ"ז א"ש נמי טובא הא דמקשינן בסמוך ואימא כי אימעוט משלש על שלש והיינו נמי לפי האי סברא גופא דלא דרשינן האי בנין אב וא"כ אי לאו מיעוטא דבגד צמר ופשתן בנגעים הו"א דאפילו שלש על שלש טמא בשאר בגדים כדאשכחן בשרצים דאף לפי האמת לא מפלגינן בין ענייים לעשירים כנ"ל נכון בעזה"י ליישב הסוגיא בלי גמגום ודוק היטב:

דף כז.

בגמרא דתניא בגד אין לי אלא בגד שלשה על שלשה כו' פירש"י דלא גרסינן דתניא דאי מתניתא היא היכי פליג עלה אבייי והתוס' כתבו דשפיר גרסינן דתניא אלא דאבייי מוקי

לה כאידך תנא דבי ר"י והיינו הך ברייתא דלקמן אלא שקיצרה רבא. ולעד"נ דשיטת רש"י מוכרחת דלא גרסינן דתניא מכמה טעמי חדא כיון דאפילו לפי' התוס' דגרסינן דתניא היינו משום דהך ברייתא דהכא היינו ברייתא דלקמן דאידך תנא דר"י אלא דרבא קיצרה וא"כ האיך מייתי רבא גופא השתא סיוע לדבריו אליבא דרשב"א מהאי ברייתא דלקמן דהא ע"כ השתא לא הוה שמיעא ליה לרבא הך ברייתא דאידך תנא דבר"י דהא לבתר דשמע לה הדר ביה ממאי דאמר הכא כי היכי דלא תקשה תנא דר"י אתנא דר"י אם כן לפ"ז רשב"א והנך תרין ברייתות דתנא דר"י בשיטה אחת הן ולאפוקי ממאי דס"ד השתא דרשב"א ותנא דר"י פליגי. ועוד דמ"ש התוס' דהאי ברייתא היינו ברייתא דלקמן אלא שקיצרה בלשונו לא משמע ליה לרש"י דאין זה קיצור אלא שינוי דהא בהאי ברייתא דלקמן לא נזכר שלשה על שלשה כלל וא"כ משמע דעיקר הריבוי בשאר בגדים היינו לבגד שלם כדמשמע להדיא בגד אין לי אלא בגד פשתן מניין לרבות צמר גמלים משמע דכולה בחד גוונא איירי א"כ היאך מייתי רבא ראיה לדבריו לענין שלשה על שלשה ואף לפמ"ש בסמוך דלבגד שלם לא צריך ריבוי בשאר טומאות אפילו בשאר בגדים משום כל הנך טעמי דלא גרע מאריג כ"ש מ"מ הא אריג כל שהוא גופא לא ידענא אלא מריבוי דאו בגד וא"כ שפיר קאמר בברייתא דבסמוך דבגד שלם מרבינן מאו בגד ואכתי שלשה על שלש' מנ"ל לרבא אליבא דרשב"א. כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודברי התוס' צ"ע ויש ליישבם בדוחק:

שם ואביי האי או בגד מאי עביד ליה. ולכאורה יש לתמוה דטפי הוה ליה להקשות לרבא גופיה לדתנא דר"י האי או מאי עביד ליה ואי הוי אתי ליה שפיר לרבא אליבא דתנא דר"י א"כ בכה"ג גופא א"ש נמי לאביי אליבא דרשב"א דהא אביי אמרו דבר א' קאמר כמ"ש התוס' ובזה לא הוי שייך לשנויי דלרבא פליגי רשב"א ודתנא דר"י אי אית למילף נגעים משרצים או איפכא משום דהוי גילוי מילתא בעלמא או לא דמנ"ל לרבא דשייך פלוגתא בכה"ג ואי משום דנקט רשב"א שלש על שלש טפי הו"ל לרבא למימר דשלש על שלש אפילו בצמר ופשתן סובר ר"א דלא מיטמא אלא בנגעים לחוד. ולפ"ז כולה מילתא דרשב"א בין לענין טומאה ובין לענין סכך איירי הכל משום טומאת נגעים וכמ"ש לעיל בתחילת הסוגיא בפירש"י בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש:

ולכאורה היה נ"ל ליישב בפשיטות דלרבא אליבא דתנא דר"י שפיר איצטריך או בגד בשרצים לרבויי אריג כ"ש כדמוקי לה רבא גופא בהדיא בפרק במה אשה משא"כ לאביי אליבא דרשב"א אי אפשר לומר כן דלכאורה משמע דרשב"א לית ליה האי דאריג כ"ש דאל"כ קשה קושיית הרשב"א שהביאו התוספות לעיל בד"ה אין בו משום שלש על

שלש והיינו כמ"ש לעיל בסמוך בשיטת הרב פורת במ"ש דהק"ו לרווחא דמילתא נקט והיינו משום דלא משמע ליה התירוץ שכתבו התוספות לעיל על קושיית הרשב"א א"כ מקשה הש"ס הכא שפיר לאביי אליבא דרשב"א האי או מאי עביד ליה כך היה נ"ל לכאורה אלא שכבר כתבתי לעיל דלא יתכן לפרש כן אפילו לפי שיטת הרב פורת עיין עליו ומכ"ש לפמ"ש בתחילת הסוגיא בלשון התוספות דקושיית הרשב"א מעיקרא ליתא לשיטת התוספות דפרק במה אשה וכה"ג לשיטת הרמב"ם והרא"ש וכל מפרשי משניות א"כ הקושיא במ"ע:

לכך נלענ"ד לפרש בדרך אחר דודאי לרבא אליבא דתנא דר"י לק"מ כיון דלרבא משמע דעיקר פלוגתא דרשב"א ודתנא דר"י היינו דתנא דר"י אית ליה האי בנין אב לגמרי דכל מקום שנאמר בגד בין בנגעים ובין בשרצים ובין בשאר מקומות אינו אלא של צמר ופשתן א"כ לפ"ז אין לחלק לענין שיעורים דצמר ופשתן בין נגעים לשרצים וא"כ שפיר איצטריך קראי ריבוי דאו בגד וריבוי דוהבגד דאי מחדא הוי מוקמי' לה לשלש' על שלש' דוקא מש"ה איצטריך תרי ריבויי ומרבינן נמי שלש על שלש ודוקא אליבא דרשב"א דלית ליה הך בנין אב הוצרך רבא לפרש ריבוי דאו בגד לשלש' על שלש' בשאר בגדים וריבוי דוהבגד לשלש על שלש בצמר ופשתן בנגעים גופייהו דאי לשלשה על שלשה לא איצטריך קרא דילפינן לה מק"ו דשתי וערב כדאמרינן לעיל. משא"כ לאביי דאמר דרשב"א ותנא דר"י אמרו דבר א' והיינו תרווייהו אית להו האי בנין אב ואפילו הכי משמע ליה לאביי מסברא דאין לחלק בשאר בגדים בין שלש על שלש לשלש' על שלש' אלא שיש לדמותן לגמרי לצמר ופשתן או לחלק לגמרי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש אם כן מקשה הש"ס שפיר ואביי האי או בגד מאי עביד ליה ואיצטריך לאוקמי אליביה בשלש על שלש בצמר ופשתן גופא דמיטמא בשרצים אבל בשאר בגדים אפי' שלש' על שלש' נמי לא משום דהאי בנין אב לגמרי משמע דדוקא צמר ופשתים בעינן בין בטומאת נגעים ובין בשרצים. כנ"ל נכון וברור בעזה"י. ויש ליישב עוד בדרכים אחרים מתוך מ"ש לעיל בתחלת הסוגיא ותן לחכם ויחכם עוד:

בתוס' בד"ה תלמוד לומר או בגד כו' וכ"ת שקולים הם כו' עכ"ל. ולכאורה משמע דהאי שקולים הם היינו אריג כ"ש ושלש' על שלש' בשאר בגדים דאירי ביה הך ברייתא מיהו לפי האמת דשלש על שלש בצמר ופשתן טמא בכל הטומאות כדמשמע מסוגיא דשמעתין ומכמה משניות ממסכת כלים א"כ צריך לומר דאריג כ"ש שקולים הם נמי לשלש על שלש בצמר ופשתן משום דשלש על שלש בצמר ופשתן ושלש' על שלשה

בשאר בגדים שקולים הם והיינו משום דצמר ופשתן חשיב טפי דשלש על שלש דידהו מיקרי בגד כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ואפילו אם נמחק שם ספרים כו' ונגרוס דיליף מאו בבגד פשתן דכתיב גבי נגעים כו' עס"ה. ודע שכאותה הגירסא שכתבו התוס' משמע בברייתא דת"כ בפרשת תזריע וא"כ לפ"ז משמע דאריג כ"ש טמא ג"כ בנגעים אלא דמהך ברייתא דת"כ גופא משמע דהאי אריג כ"ש לאו כ"ש ממש הוא אלא בבגד שלם כ"ש איירי וזה נוטה לסברת הרמב"ם וכל מפרשי משניות שהבאתי לעיל שמפרשים דהאי אריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגור שארכן הרבה ואין רחבן שלש ודלא כפירוש התוספות בפרק במה אשה שכתבו דאפילו כ"ש ממש טמא משום בית קיבול. וא"כ לפ"ז לא שייך האי טעמא בנגעים כדפרישית לעיל ודוק היטיב:

בד"ה שכן מטמא בכעדשה ורבא אף ע"ג דפירכא גמורה היא כו' דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא כו' עכ"ל. נראה דדוקא הך פירכא שכן מטמא בכעדשה סבר רבא דלא הוי פירכא גמורה לענין שיעור חשיבות בגד לקבלת טומאה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא משא"כ בהך פירכא דלעיל מיניה דאמרינן דלאביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן ודאי פירכא גמורה היא ולא גילוי מילתא בעלמא דדוקא בנגעים דאפילו שתי וערב הוי שיעור חשוב לקבלת טומאה אע"ג דאכתי לאו בגד הוא כלל אלא שראוי לארוג ממנו בגד מכ"ש בשלש על שלש דהוי בגד גמור דחזי לעניים ולעשירים נמי חזי לאיצטרופי כדאמרינן לעיל בגמרא וכמ"ש התוספות ד"ה השתא שתי וערב ומשום הכי הוצרך סתמא דש"ס הכא לאסוקי אליבא דרבא ואידך אס"ד דנגעים חמירי וק"ל:

בד"ה מניין לרבות צמר גמלים וא"ת צמר גמלים כו' ומאי צריך ריבוי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיא זו דהא התוס' גופייהו לקמן דף כ"ח בד"ה ריבה עור בהמה טמאה מייתי ברייתא דת"כ דקתני צמר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' ע"ש וא"כ פשיטא דמה"ט גופא צמר גמלים וארנבים צריך ריבוי כיון שאין נאכלין. ונראה דודאי עיקר קושייתם כאן לאו לענין מה דצריך ריבוי הוא אלא דקשיא להו טפי לפי האמת דכל היכא דבעינן צמר ופשתן דוקא כגון בציצית וכלאים וכן בשאר טומאות להיאך תנא דר"י דלעיל לא מקרי צמר אלא של רחלים וע"ז מקשו התוס' שפיר אמאי לא הוי צמר גמלים וארנבים בכלל דהא לקושטא דמילתא לא קמה לה הך סברא דבהמה דקה ונאכל דהא לענין עורות גופייהו מרבינן לקמן אפילו עור בהמה וחיה טמאה ל"ש דקה ול"ש גסה אלא הא דקאמר בברייתא דת"כ צמר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל היינו לבתר

דקיי"ל הך סברא דסתם צמר הוא של כבשים מהטעם שתירצו התוספות כאן הואיל דצמר כבשים אין להם שם לווי ומשום הכי הו"א דכיון דעורות איתא של צמר מש"ה בעינן דוקא שיהא דומיא דצמר דבעינן שיהא ממין בהמה דקה ונאכל מש"ה איצטריך ריבוי בעורות אבל כל כמה דלא נחתינן להך סברא דסתם צמר הוא של כבשים אין סברא לאוקמי צמר דקרא דוקא בכבשים שהוא בהמה דקה ונאכל דמאי טעם יש בדבר ממילא הוי נמי צריך ריבוי לאידך תנא דר"י לרבות צמר גמלים וארנבים כנ"ל בכוונת התוס' וכן מצאתי בלשון הב"י בא"ח סי' ט' בהלכות ציצית והביא שם לשון הירושלמי דפ"ב דכלאים מבואר שם כמ"ש:

בד"ה ונוצה של עזים תימא אמאי איצטריך ריבוי כו' הא כתיב שק בהדיא בקרא כו' עכ"ל. ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא ודאי איצטריך ריבוי לנוצה של עזים דטמא בשלשה על שלשה דאי משק הו"א דבעינן ד' על ד' כדאשכחן בשק ואפשר דסברת התוס' דכיון דהנך שיעורין דשק ועור לא נזכרו בתורה כלל אלא מהל"מ אם כן לא שייך לאוקמי האי קרא דאו בגד לענין זה כנ"ל. וכה"ג צריך לפרש לפי' הרב פורת דלעיל שכתב דאין לחלק בין שלשה על שלשה לד' או ה' אמות והיה דבר קשה בעיני דהא אי לאו ריבוי היא או ק"ו בשלשה על שלשה הו"א דבעינן ד' על ד' כדאשכחן בשק ועור בין לענין מדרס ובין לענין טומאה ולמאי דפרישית הכא א"ש:

בגמרא ואב"א הא ר"פ אמרה ר"פ אמר אף כל לאתויי כלאים ופירש"י ה"ג ר"פ אומר כו'. ונראה בכוונתו משום דבספרים שלו היה הגירסא דר"פ אמר ולפ"ז הוי משמע דר"פ אמרה לה בהאי לישנא גופא דאמרה רבא לעיל והא ודאי ליתא לכך הגיה רש"י הספרים דגרסינן ר"פ אמר דלשון זה משמע דלאו בהאי לישנא דרבא אמרה ר"פ אלא לענין עיקר אוקימתא דלא פליגי הנך תנאי דבי ר"י אהדדי כנ"ל בכוונת רש"י. מיהו לולי דבריו היה נראה לקיים אותה הגירסא דר"פ אמר אף כל לאתויי כלאים ואפילו הכי הוי מילתא דר"פ כהך לישנא דאמרה רבא לעיל לדתנא דר"י מפלגינן בשאר בגדים בין שלש על שלש לשלשה על שלשה והיינו משום דבמאי דאמר ר"פ אף כל לאתויי כלאים לא סגיא דפשטא דלישנא דברייתא דתנא דר"י דלעיל ודאי משמע דהאי אף כל לאו אכלאים לחוד קאי אלא לכל מקום שנאמר בגדים בתורה סתם כדקתני להדיא ומדמסיק נמי ופרט לך הכתוב באחד מהם לשון רבים מכל זה משמע דלאו אכלאים לחודא קאי אלא לענין שאר טומאות נמי דאדרבה טפי אית לן לאוקמי כלל ופרט דכתיב בנגעים לענין שאר טומאות דכוותיה ולא לענין כלאים לחוד אלא כיון דאי אפשר לאוקמי עיקר מילתא דתנא דר"י דאמר דכלל ופרט היינו דאין בכלל אלא מה שבפרט לגלויי דה"ה

בשאר טומאות דהא ודאי ליתא כיון דלקושטא דמילתא לאו לכל מילי מדמינן בגדים לשאר טומאות נגעים דהא בנגעים לא אשכחן שום טומאה בשאר בגדים כלל כי אם בצמר ופשתן לחוד ובשאר טומאות מטמאין מיהא בשאר בגדים לשלשה על שלשה אלא ע"כ דעיקר הכלל ופרט בנגעים שהכלל מיותר כדפרישית לעיל האי יתורא לא הוי אלא לענין כלאים דדמי לגמרי לנגעים שאין נוהגין כלל אלא בצמר ופשתן אלא דאפ"ה ממילא ילפינן נמי לענין טומאת שרצים מהאי כלל ופרט גופא לענין טומאת שלש על שלש דאינו אלא בצמר ופשתן. נמצא דלפ"ז האי שינויא דאמרינן מעיקרא אליבא דרבא והך מילתא דר"פ דאמר אף כל לענין כלאים כולה חדא מילתא היא ותרווייהו צריכי להדדי והא בלא הא לא סגיא כך היה נ"ל לכאורה לולא דרש"י לא גרס הכי ונראה דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן היינו כי היכי דתיתוקם מלתא דתנא דר"י אליבא דהלכתא דבשאר בגדים לכל הטומאות חוץ מנגעים אין לחלק בין שלש על שלש לשלשה על שלשה כדמשמע מכמה משניות במסכת כלים דשלש על שלש טמא ולא מפליג בין צמר ופשתן לשאר בגדים אלא דבנגעים לחודא הא דתנינן לה דאין נוהג אלא בצמר ופשתן וה"נ תנן בפ"ט דכלאים ובהכי א"ש נמי טובא דבריש יבמות מוכח כולה סוגיא דסתמא דתלמודא דהא דעשה דוחה לא תעשה מכלאים וציצית ילפינן לה והיינו אליבא דתנא דר"י דוקא כדאיתא התם אלמא דהלכתא כוותיה כנ"ל בשיטת רש"י והוצרכתי להאריך בזה כדי לברר וללבן סוגיית הש"ס והפוסקים לענין ציצית אי נוהג בשאר בגדים מדאורייתא או לא כמו שיבואר בסמוך ודו"ק:

דף כז:

בתוספות בד"ה סד"א כו' אע"ג דבפרק התכלת אמר ר"נ כו' קיי"ל כרבא דבתראה הוא וחייב בציצית מדאורייתא עכ"ל. ולענ"ד אף שאיני כדאי להכריע מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלכאורה משמע איפכא דהא דרבא אמר הכא בשמעתין ובמנחות דכל המינים חייבין בציצית מדאורייתא היינו משום דאזיל לטעמיה בשמעתין דלעיל דלתנא דר"י בכל הטומאות נמי לא מיטמאו אלא צמר ופשתן לחוד ומקמי דהדר ביה היינו אפילו שלשה על שלשה ולבתר דהדר ביה מיהו בשלש על שלש לא מיטמאו אם כן לפ"ז כמה משניות דמסכת כלים וסתם מתני' דרפ"ט דכלאים הוי דלא כתנא דר"י דמשמע דבשאר טומאות אין לחלק בין צמר ופשתן לשאר מינים כלל ולפ"ז כיון דאפילו לענין טומאה דשייך עיקר מילתא דתנא דר"י לא קיי"ל כוותיה מכ"ש בציצית דכתיב הכנף מין כנף ודריש ליה רבא כפשטא דמשמע דציצית נוהג בכל המינים מדאורייתא ודלא כתנא דר"י

אלא כהנך תנאי דמסכת כלים ובפרק ט' דכלאים. ועוד דאפשר דתנא דר"י גופא לא איירי כלל בציצית אלא לענין טומאה דכוותיה דנגעים אבל בציצית שפיר מצי סבר כרבא. מה שא"כ לדידן דמסתמא קיי"ל כאוקימתא דר"פ ור"נ ב"י דלעיל בשמעתין דהוו בתראי טפי מרבא וא"כ לדידהו אדרבה לענין שאר טומאות לא מפלגינן בין צמר ופשתן לשאר מינים אפילו לתנא דר"י גופא כדשמעינן ליה באידך ברייתא דתנא דר"י דמרבי לכל שאר בגדים מאו בגד והך ברייתא קמייתא דתנא דר"י דלעיל לא מוקי לה לענין טומאה אלא לענין כלאים וציצית ואם כן לפ"ז לענין ציצית לא אשכחן מאן דפליג עליה דתנא דר"י ועוד דכולהו שקלא וטריא דסתמא דתלמודא רפ"ק דיבמות כוותיה רהטא. וא"כ לפ"ז שפיר אית לן למימר דשאר מינים פטורין מן הציצית מדאורייתא והיינו כר"נ דבפרק התכלת וכהנך אמוראי בתראי דשמעתין דפליגי אדרבא כדפרישית. ונראה דמה"ט גופא פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כר"נ ולא כרבא:

ומתוך מ"ש נתיישב ג"כ היטב הא דמקשה הש"ס בריש פ"ק דיבמות בדף ה' תינח לדתנא דר"י לרבנן מנ"ל והקשו התוס' שם דלכאורה לא אשכחן תנא דפליג עליה דתנא דר"י ותירץ ר"י דהיינו ברייתא דפרק התכלת כו' ע"ש. ובאמת שהתירוץ דוחק מאוד למי שמעיין בסוגיא דפרק התכלת דמשמע התם דר"נ אית ליה נמי הך ברייתא אדרבה מעיקרא מייתי הש"ס ה"נ מסתברא דהברייתא מדרבנן איירי ועוד דמאי אולמא הך פיסקא דברייתא דהתם מברייתא דתנא דר"י וגם לשון לרבנן מנ"ל לא א"ש אבל למאי דפרישית א"ש כיון דהך סוגיא דיבמות אהך מילתא גופא קאי דרבא פליג אתנא דר"י ולפ"ז ע"כ היינו משום דס"ל דכל הנך משניות דכלים ודפ"ט דכלאים פליגי אדתנא דר"י וע"ז מקשה הש"ס שפיר עליה דרבא דלדידיה הנך רבנן דהנך משניות טובא מנ"ל דעשה דוחה ל"ת כיון דלית להו הא דתנא דר"י ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת כל הפוסקים החולקים על הרי"ף והרמב"ם בזה כיון דסוגיא דשמעתין ובריש פ"ק דיבמות משמע כוותייהו ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה הא דאמרן חוץ מפשתן כו' אע"פ שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג כו' עכ"ל. לכאורה לשון נטוה ולא נארג מיותר הוא כיון שכבר כתב דאפילו לא נטוה מטמא בנגעים ואין מסככין בהן וליכא למימר שכתב נטוה ולא נארג לרבותא דאין מטמא בשרצים הא ליתא דהא לאביי אפילו בבגד של שלשה על שלשה קאמר רשב"א דטהור בשרצים ואפשר ליישב לשון רש"י דמ"ש בגד שלא נטוה כגון אונין היינו משיתלבנו דוקא כדמשמע בסמוך משא"כ בנטוה ולא נארג דהיינו שתי וערב אפילו בלא נתלבנו טמא כדמשמע בר"פ הגוזל קמא דלאו כל מיני בגדים בעי ליבון ע"ש ובחידושינו. ויש

לפרש עוד בדרך אחר לפמ"ש בחידושי סוכה דלשיטת רש"י אפילו פשתן שלא נטוה טמא בנגעים ואין מסככין בהן היינו דוקא כשיש בו שיעור לטוות ולעשות בגד שלם משא"כ בנטוה ולא נארג דהיינו שתי וערב היינו כדי לארוג שלשה על שלשה כנ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל:

בתוספת בד"ה רשב"א וסומכוס כו' וא"ת כו' משמע אפילו לא נטוה כו' ובד"ה אונין של פשתן כו' וקשה לריב"א דמנ"ל לטמאותו בנגעים כו' עס"ה. עיין מ"ש בכל זה בחידושי סוכה באריכות וקצרו של דבר כתבתי בסמוך בלשון רש"י דבפשתן שלא נטוה היינו שיש בו שיעור כדי לארוג בגד שלם ובשתי וערב ששיעורו שלש על שלש ואפילו בגד ממש של שלש על שלש כולם שקולים דכה"ג כתבו התוספות לעיל ובפרק במה אשה לענין אריג כ"ש ושלש על שלש דתרווייהו מיתרבי מאו בגד כיון דשקולים הם ועיין מ"ש בזה לעיל בלשון הרב פורת ויתכן יותר לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה ת"ל או בגד דיש גרסאות דגרסינן לקמן בפרק במה אשה או בבגד דכתיב גבי נגעים וא"כ כי היכי דדרשינן או בבגד דכתיב בנגעים לרבויי אפילו אריג כ"ש כיון דראוי לבגד כה"ג מצינן למידרש או בשתי או בערב דבר שראוי לטוות ממנו שתי וערב אף ע"פ שלא נטוה עדיין והיינו משיתלבנו וכן משמע קצת מלשון הברייתא דת"כ דמקיש שתי וערב לבגד מה בגד משתגמר מלאכתו אף שתי וערב משתגמר מלאכתו ואיזה גמר מלאכתן כו' האונין של פשתן משיתלבנו וא"כ לפ"ז כי היכי דגמר מלאכתן דבגד הוי שלש על שלש אף כשעדיין לא נעשה ממנו בגד אלא שראוי לבגד ה"ה בשתי וערב כשנתלבנו הוי גמר מלאכתן כיון שראוין לשתי וערב כנ"ל ובסוכה הארכתי יותר ע"ש:

במשנה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן ופירש"י כגון צמר גפן והקשו בתוספות על זה. ומה שיש לדקדק בזה עיין בלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן ובריש פירקין וע"ש בחידושינו ובסוף פרק קמא גבי להעלות נר תמיד ומתוך מ"ש שם יש ליישב קצת מה שהקשה הרשב"א ז"ל כאן מלשון הירושלמי ועיין בסמוך:

שם וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ופירש"י שאם עשה מהן אהל הוי כשאר בית. משמע מלשונו דבבית ממש אפילו בלאו האי טעמא דהיוצא מן העץ לא מטמא משום דלא הוי במשכן אפ"ה פשיטא ליה לרש"י מטעם אחר דבית גמור אין מטמא טומאת אהלים דהיינו משום דלא אשכחן מחובר לקרקע ממש שיהא טמא בשום טומאה כנ"ל בכוונת רש"י ותדע שכן הוא שהרי אפילו בית שאינו של עץ אלא של אבנים וכיוצא בו אפ"ה אין מטמא טומאת אהל אע"ג דבמשכן כה"ג אשכחן דמיקרי אהל דהא מקדש איקרי משכן ובמקדש שהיה של בנין מצינו שנקרא אהל דהא כתיב ושחטו

אותו אל פתח אהל מועד וכמה קראי כה"ג דאיירי בין במשכן ובין במקדש וא"כ ע"כ דמה שאין הבית טמא היינו משום דמחובר גמור לא מיקרי אהל לענין טומאה מטעמא דפרישית. וא"כ לפ"ז מ"ש רש"י ז"ל על היוצא מן העץ דהוי כשאר בית היינו ג"כ משום דאיירי בענין שחיבר לקרקע כמ"ש התוספות דנתבטל מתורת בגד והו"ל כמחובר ממש כל זה מבואר ומוכרח מל' רש"י והתוס':

אלא דאכתי איכא למידק דלפ"ז לפי פירש"י דרישא דמתני' דצמר גפן הוי בכלל היוצא מן העץ לענין הדלקה אם כן משמע דה"ה לענין טומאת אהלים דסיפא ומה טעמא יש בדבר לומר דאהל הנעשה מבגדי צמר גפן נתבטלו מתורת בגד כשחיבר לקרקע יותר משאר בגדים משל שאר מינים שאין היוצא מן העץ דבשלמא בקנבוס איכא למימר כיון שעיקר הבגד נעשה מהגבעולין שבהן דדמי לעץ כדאשכחן בפשתן דמקרי עץ משום הכי כשחיבר לקרקע דומה למחובר לקרקע ומשום הכי נתבטלו מתורת בגד ובפשתן גופא אי לאו דהוי במשכן לא הוי מיקרי אהל מה"ט גופא משא"כ לענין צמר גפן שאין הבגדים נעשין מהגבעולין אלא מצמר ממש כשאר בגדי צמר כגון משי וכלך וסריקין א"כ למה לא יקבל טומאה. א"כ לפ"ז נראה להכריע מכאן כשיטת התוס' והרשב"א וכל הפוסקים דאפילו לענין הדלקה נמי לא הוי צמר גפן בכלל היוצא מן העץ וכמ"ש בריש פירקין גבי בעמרניתא דאית ביה ודו"ק ועיין בסמוך:

דף כח.

בגמרא כתיב הכא זאת התורה אדם כי ימות באהל כו' אע"ג דהאי קרא לא איירי בטומאת האהל עצמו אלא כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא ואם כן טפי הו"ל לאתויי אידך קרא דכתיב והזה על האהל ובהכי הוי א"ש טפי למילף האהל מהאהל אלא דאפשר דהאי האהל בתרא לאו מופנה דאיצטריך לגופא ללמד על האהל עצמו שהוא טמא דוקא באהל ולא בבית משום הכי מייתי האי קרא דאדם כי ימות באהל דהתם ודאי לאו באהל תליא מילתא אלא בבית נמי מביא טומאה על הבא בבית ועל כל אשר בבית מק"ו דמצורע כמ"ש רש"י והתוס'. אע"כ מדכתב רחמנא כל הפרשה כולה בלשון אהל היינו כדי למידרש מיניה ג"ש אהל אהל והיינו לענין סיפא דקרא דכתיב והזה על האהל דהיינו טומאת אהל עצמו וק"ל:

שם מה להלן של פשתן קרוי אהל כו' לכאורה פשטא דלישנא משמע דאי לאו הך ג"ש הו"א דאפילו של פשתן נמי לא ניטמא האהל עצמו משום דאיקרי עץ והו"א דהוי בכלל היוצא מן העץ אלא דאכתי נראה דוחק גדול לומר דמסברא הייתי אומר דהיוצא מן

העץ לא מיקרי אהל ואף לפמ"ש בסמוך דלפי שנעשית מהגבעולין דמיא טפי למחובר להתבטל מתורת בגד אפי' הכי טעמא קלישא הוא לומר כן מסברא דנפשיה להקל ולחלק בין אהל לאהל בשביל כך אלא דיש ליישב לפי מאי דמשמע בסמוך דהך ג"ש דאהל אהל לא אהני אלא להך מילתא לחוד לרבות את הפשתן וא"כ ממילא שמעינן דמדאיצטריך ג"ש לרבות פשתן טפי משאר מינים ובאמת לא מצינו שום חילוק בזה אלא בהך מילתא לחוד שיוצא מן העץ. ואם כן ע"כ דשאר מיני דיוצא מן העץ דלא הוי במשכן לא מיקרי אהל כן נ"ל לפי שיטת הגמרא שלנו:

אלא דבירושלמי דשמעתין מבואר בענין אחר דאהך מתני' דידן דקתני דכל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן מייתי בגמרא הך ברייתא דרשב"א דלעיל דקאמר דכל היוצא מן העץ אין בו משום ג' על ג' חוץ מן הפשתן ומפרש רבי יוסי התם טעמא דעשו אותו כעבים דתנינן העבים והרכים אין בהן משום ג' על ג' ועלה קאמר ר"א התם דמן המשכן למדו כו' ע"ש א"כ לפ"ז משמע דהך מילתא דיוצא מן העץ סברא אלימתא היא דמינים הללו שנעשין מהן בגד או אהל מסתמא הן עבים ביותר כיון שנעשו מגבעולי עץ. א"כ לפ"ז א"ש דאי לאו הך ג"ש הו"א דפשתן נמי לא מיקרי אהל ומשום הכי איצטריך נמי הנך תרין ילפותא דהירושלמי. וא"כ לפ"ז ממילא רווחא שמעתא דידן בהא דקאמר מה להלן קרוי אהל דלהך מילתא לחוד איצטריך הך ג"ש:

אלא דלכאורה בסוגיא דגמרא שלנו לעיל בדף הקודם בכל השקלא וטריא דאביי ורבא אליבא דרשב"א ע"כ משמע דלא ס"ל הך טעמא דהירושלמי מדלא מפרשינן מילתא דרשב"א כפשטי' דהא דקאמר כל היוצא מן העץ דוקא דקאמר דאין בו משום שלש על שלש משום הך טעמא דהירושלמי ומאי דוחקיה דאביי ורבא ולסתמא דתלמודא לעיל לפרש דיוצא מן העץ לרשב"א לאו דוקא אלא ה"ה לכל מידי דלאו צמר ופשתן כמ"ש רש"י ז"ל שם בתחילת הסוגיא בד"ה רשב"א ע"ש ופירושו מוכח לפי הסוגיא. וא"כ לפ"ז דתלמודא דידן לא משמע ליה הך טעמא דהירושלמי לענין מילתא דרשב"א לענין ג' על ג' ממילא דלענין יוצא מן העץ דמתני' דידן דאיירי לענין טומאת אהלים נמי לא משמע ליה לתלמודא לפרש כטעם הירושלמי דעשו אותו כעבים:

אמנם אחר העיון עוד יגעתי ומצאתי דשפיר מצינו למימר דנהי דלעיל לענין שלש על שלש לא משמע ליה לתלמודא האי טעמא דהירושלמי דיוצא מן העץ דוקא משום דעשו אותו כעבים וא"כ תקשי לאידך גיסא מנ"ל לרשב"א דפשתן מטמא בשלש על שלש בשרצים ובכל הטומאות ואמאי לא אמרינן דאפילו פשתן עשו אותו כעבים כיון דנעשין מגבעולין הוי כשאר יוצא מן העץ דמ"ש והתם ודאי לענין ג' על ג' בשרצים לא

שייך הך ג"ש דמייתינן הכא בשמעתין ממשכן אע"כ דרשב"א דלעיל לאו דוקא יוצא מן העץ קאמר אלא ה"ה לכל מידי דלאו צמר ופשתן וטעמא אחרינא כדמפרשי אביי ורבא למילתיה לעיל:

נמצא דכל זה היינו בסוגיא דלעיל משא"כ בהך דיוצא מן העץ דשמעתין לעולם דתלמודא דידן אית ליה נמי הך טעמא דירושלמי דעשו אותו כעבים לענין טומאת אהל דמסתמא נעשין בענין זה כעבים כשנעשה מהם אהל וחיברן לקרקע להתבטל מתורת בגד כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה א"כ ג"ש מאי אהני ליה כו' ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לר"י בפ"ב דסוכה כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לדקדק א"כ לר"י מנ"ל דפשתן לא מיקרי אהל כיון דשפיר איכא למימר דאהני הך ג"ש להך מילתא לחוד דבעינן עשוי בידי אדם אבל לענין פשתן הדרא קושי' הגמרא לדוכתא אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי ולפמ"ש בסמוך יש ליישב קצת ומה שיש לדקדק עוד בדברי התוס' דהכא כתבתי בר"פ הישן באריכות ע"ש:

בד"ה אי מה להלן קרשים פי' בקונטרס דאף עץ כו' וקשה לריב"א דהא דפנות אין קרויין אהל כו' ומפרש דה"ק כו' מ"מ פריך דליהוי קרשים בהדי פשתן דסתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות עכ"ל. ולכאורה משמע מלשונם דאף למאי דמשני דקרשים לא מיקרי אהל לפי שהן של עץ מ"מ לענין טומאה בעינן שיהא אהל גמור עם הכיסוי ועם הדפנות של פשתן או של מיני בגדים כיון דסתם אהל הכי הוא והא ודאי ליתא דהא בכולה תלמודא פשיטא לן דבאהל לחוד תליא מילתא דאע"פ שאין לו שום דפנות כלל ופתוח מכל צדדיו אפ"ה הוי אהל גמור לענין טומאה בין לענין לטמא כל מה שתחת אהל ובין לענין טומאת האהל עצמו הא קי"ל לעיל בפ"ק גבי מרדעת דעל עצמו בכ"ש והיינו בלא דפנות ואדרבה כיון שאין לו דפנות חמירי טפי דאפילו ביוצא מן העץ טמא הואיל ולא שייך בכה"ג לומר דהוי כמחובר כמ"ש התוס' לעיל בלשון המשנה להדיא ויש ליישב לשון התוס' בדוחק דמ"ש דקושיית המקשה דפריך דליהוי קרשים בהדי פשתן לאו דוקא קרשים קא אמרי אלא דקושיית המקשה בהך מילתא גופא דליבעי דפנות בהדי אהל למאי דס"ד דקרשי המשכן קרויין משכן ומשכן היינו אהל א"כ משמע דסתם אהל היינו כיסוי עם הדפנות מה שא"כ לבתר דמשני דקרשים של משכן אין קרויין אהל אם כן לעולם דלשון אהל היינו הכיסוי לחוד אפילו בלא דפנות כנ"ל בכוונת התוס' אלא דלשון סתם אהל שכתבו אינו מדוקדק:

ונראה דמש"ה לא רצה רש"י לפרש כפירוש התוס' משום דלא ניחא ליה לפרש סברת המקשה לקולא דאהל בלא דפנות יהא טהור דמילתא דפשיטא הוא דלשון אהל היינו הכיסוי לחוד (כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בכמה דוכתי לענין אהל דשבת בסוף פרק תולין (דף קכ"ו) ובפרק קמא דסוכה ובפרק המביא ע"ש. ושם כתבו התוס' להיפך שהדפנות קרוין נמי אהל ע"ש ובחידושינו) וכ"ש הכא לענין טומאה דדרשינן אהל אהל ריבה אם כן מכל זה משמע ליה לרש"י דהא דמקשה ואימא מה להלן קרשים היינו לחומרא דאף אם המכסה של עץ ושל קרשים נמי יהא קרוי אהל לקבל טומאה וכמ"ש מורי זקיני ז"ל ג"כ בס' מג"ש ע"ש ודו"ק:

בגמרא גופא בעי ר"א עור בהמה טמאה כו' מאי קמבעיא ליה ומסיק ר"א בר אהבה דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה. ולכאורה יש להקשות במאי דקאמר מאי קמיבעיא ליה דהא בפשיטות משמע דמספקא ליה לר"א בעור בהמה טמאה משום דמסברא איכא למימר דבעינן עור בהמה טהורה דוקא שהוא מין בהמה דקה ונאכל כמ"ש התוספות בסמוך בשם ר' שמואל דהא מש"ה איצטריך קרא בנגעים ובשרצים לרבות עור בהמה טמאה ולאפוקי מהאי סברא דמין בהמה דקה ונאכל כמ"ש התוספת בד"ה אלא גמר משרצים וכל השקלא וטריא דשמעתין היינו ג"כ כענין זה אי ילפינן טומאת אהלים מנגעים ושרצים לענין עור בהמה טמאה או לא א"כ למה לא נאמר דהך מילתא גופא מיבעייא ליה לר"א ומאי דוחקיה דר"א בר אהבה לומר דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה. ויש ליישב לפי מאי דפרישית בסמוך דאדרבה לענין טומאת אהלים טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה וא"כ ממילא דמרבינן נמי עור בהמה טמאה מהך ילפותא גופא. ועוד דבפשיטות מצינן למילף טומאת אהלים מנגעים ושרצים בג"ש דבגד ועור כמו שהקשו בתוס' בד"ה מה לשרצים לכך הוכרח ר"א ב"א לפרש דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה וא"כ לפ"ז דעיקר האבעיא דר"א תליא בהא דילפינן אהל אהל ממשכן א"כ ממילא לא שייך הך דאהל אהל ריבה לענין עור בהמה טמאה דג"ש דאהל אהל אלים טפי מהך דאהל אהל ריבה ואלים נמי מג"ש דבגד ועור כמו שתירצו התוספות בד"ה מה לשרצים ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה:

ומתוך מה שכתבתי נתיישב ג"כ הא דלא מבעיא ליה לר"א אלא בעור בהמה טמאה לענין טומאת אהלים ואמאי לא מבעיא ליה נמי לענין צמר בבהמה טמאה מאי שיטמא באהלים מהאי טעמא גופא אי בעינן מין בהמה דקה ונאכל דהא עיקר הך מילתא לענין בגד צמר או שק שנויה בת"כ שהביאו התוספת כאן בשמעתין אבל למאי דפרישית א"ש דודאי לא הוה מספקא ליה כלל דפשיטא דטמא אפי' במין טמא מאהל אהל ריבה או

מג"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

שם אמר ר"א ב"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. ולכאורה יש לדקדק אי ס"ד דטהור היה א"כ מאי איצטריך קרא להקיש מכסה התחש שהוא מכסה עליון למכסה התחתון ומ"ש מכסה תחש ממכסה אילים אלא דבאמת לק"מ דנראה דהאי היקישא דאמרינן לעיל בסמוך לא הוי כשאר היקישא דעלמא שלא היקישן הכתוב אלא לשום דרשא דהכא לענין ציווי ועשייה ובמשא הלוים הכל נכתב על הסדר אלא דאפ"ה קאמר שפיר מקיש עליון לתחתון כיון דסוף סוף בחד קרא כתיבי וממילא דלשון אהל מועד על כל המכסאות קאי וק"ל:

בתוס' בד"ה מה לשרצים וקשה לר"י ונילף מת משרצים בג"ש כו' ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי אולמא הך ג"ש דאהל אהל טפי מהך ג"ש דבגד ועור כיון דבלא"ה כל חד מהנך ג"ש איצטריכו למילתא אחריתא אלא משום דאין ג"ש למחצה אתינן עלה בקושיית ר"י ותירוצו א"כ מה חזית למילף עור בהמה טמאה מג"ש דאהל אהל ממשכן לקולא אדרבה נילף בג"ש דבגד ועור לחומרא. ויותר קשיא לי דאדרבה טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה לרבות עור בהמה טמאה כיון דג"ש אהל אהל ממשכן איצטריך למילתא אחריתא דפשתן קרוי אהל דהא בכה"ג גופא משני הש"ס לעיל לענין שזורין וחוטן כפול ששה. והנלענ"ד בזה דר"י סובר דטפי הו"ל לאוקמי הך ג"ש דאהל אהל ממשכן לטהר עור בהמה טמאה כיון בלא"ה איכא סברא לומר דטהור דבעינן מין דקה ונאכל דהא ע"כ ודאי סברא אלימתא היא מדאיצטריך קרא לרבויי בנגעים ובשרצים דטמא אלא כי היכי דלא נילף טומאת נגעים משרצים לחומרא להכי אתי האי ג"ש דאהל אהל להקל ולטהר עור בהמה טמאה ולאוקמי הסברא קמייתא. נמצא דלפ"ז לא הוי מוקמינן הך ג"ש דאהל אהל אלא להך מילתא לחוד לעור בהמה טמאה אבל כל היוצא מן העץ לא הוי ממעטינן מהך ג"ש דמה"ת דודאי לאו מסברא אלימתא אתינן עלה כדפרישית ועוד אדרבה כ"ש דאי אמרינן דסברא אלימתא היא למעט היוצא מן העץ א"כ בפשתן נמי יש לנו לטהר מהך סברא גופא דמ"ש כדפרישית ואי משום ג"ש דמשכן הא איצטריך לעור בהמה טמאה. מיהו לבתר דילפינן דעור בהמה טמאה טמא בטומאת אהלים א"כ הך ג"ש דאהל אהל ע"כ ליוצא מן העץ אתי לחלק בין פשתן לשאר יוצא מן העץ דאל"כ ג"ש מאי אהני ליה כדאמרינן לעיל בגמרא כנ"ל ליישב שיטת ר"י בתירוצו קמא ודוק היטב:

דף כח:

בגמרא אלא אמר רבא מברניש אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים כו' וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דמכאן הכריע רבינו האי גאון ז"ל דהלכה כהך תנא דבי ר"י דלעיל דדריש בכלל ופרט דכל בגדים האמורים בתורה היינו צמר ופשתן דוקא ולאפוקי מאידך תנא דר"י ומש"ה פסק דציצית אינו נוהג מדאורייתא אלא בצמר ופשתן כיון דרבא מברניש הוי בתראה טפי מסתם רבא כדמשמע בשמעתין אלא שהרשב"א ז"ל תמה על רבינו האי גאון בזה דהא רבא מברניש גופא לא קאמר אלא מה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים ובנגעים ודאי כ"ע מודו דאינו נוהג אלא בצמר ופשתן דהא בהדיא כתיב ביה כמה פעמים צמר ופשתן והניח הדבר בתימה וצ"ע. ולענ"ד דברי רבי האי גאון ז"ל נכונין בטעמם ונימוקו עמו דע"כ דהא דקאמר רבא מברניש מה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים לאו בנוצה של עזים לחוד איירי דא"כ מה ק"ו שייך הכא הא איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן כמו שהקשו בתוספת ומה שתירצו התוספות בזה לא ניחא ליה לרבינו האי גאון מהטעם שאבאר בסמוך משום הכי משמע ליה לרבינו האי גאון דנגעים לאו דוקא קאמר אלא דבאמת נוצה של עזים אין מטמא אפילו בשרצים ובשאר טומאות והיינו מהך ילפותא גופא דהאיך תנא דבי רבי ישמעאל אלא כיון דתנא דבי רבי ישמעאל גופא לא יליף להו בשאר טומאות אלא מדפרט הכתוב בנגעים בכלל ופרט יתירא ללמוד על כל הבגדים שנאמרו בתורה מש"ה נקיט רבא מברניש לישנא דבנגעים. ולפ"ז תו לא שייך לומר שתי וערב יוכיח ובלא"ה נמי צריך לומר כן במילתא דרבא מברניש דאמר מה נוצה של עזים ומ"ש דנקיט נוצה של עזים טפי משאר בגדים אע"כ משום דשאר בגדים לא אשכחן בהדיא דטמאין באהל המת ובשאר טומאות מש"ה נקיט נוצה של עזים דכתיב בהדיא או שק בין בשרצים ובין בשאר טומאות אם כן בכה"ג גופא מצינן לפרש בהא דקאמר בנגעים כדפרישית כנ"ל לקיים שיטת הגאון:

אלא דאכתי קשיא לי במאי דמשמע בשיטת הגאון דשאר בגדים שאינן של צמר ופשתן קי"ל כהך דתנא דר"י דאין בהן טומאה כלל לא בנגעים ולא בשאר טומאות אפי' בשלשה על שלשה דאי לענין שלש על שלש לא שייך האי ק"ו דהא בכה"ג אין מיטמאין באהל המת כיון שאין בהן פותח טפח כמ"ש התוס' לעיל בד"ה שכן מטמא בכעדשה ע"ש. אע"כ דלענין שלשה על שלשה איירי וא"כ היאך אפשר לומר כן שיהא הלכה כתנא דר"י דשאר בגדים אין מטמאין בשום טומאה אפילו בשלשה על שלשה והא תנן להדיא כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ומשמע בספ"ק דסוכה ובכמה דוכתי בסתמא

דתלמודא דהלכה מרווחת היא וליכא מאן דפליג עלה. וא"כ לפ"ז בשלשה על שלשה אפילו בשאר בגדים תנא דר"י גופא מודה דטמאין מדרס דהא במדרס לא כתיב לשון בגד וא"כ ממילא דטמאין בהאי שיעורא גופא דשלשה על שלשה בטומאת מת דהא שיעור מדרס הוי שלשה על שלשה כדאיתא בכמה משניות ובפ"ק דר"ה דף י"ג א"כ ממילא דשאר בגדים נמי טמאין טומאת מת:

והנלענ"ד בזה דמאן דס"ל כהך תנא דר"י דשאר בגדים טהורין לגמרי מכל הטומאות מדאורייתא ע"כ סובר דהא דק"ל בנדה ס"פ יוצא דופן כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת אינו אלא מדרבנן דאע"ג שכתבו התוספות שם דילפינן לה בק"ו מפכין קטנים כדמשמע בשבת בפרק ר"ע וכמ"ש התוספות ג"כ בפרק כיצד הרגל וא"כ משמע דהוי דאורייתא מ"מ להך תנא דר"י לא שייך לומר כן דכיון דמשמע ליה דהאי כלל ופרט דכתיב בנגעים שהוא מיותר ולא בא אלא ללמד על שאר טומאות שאין מטמא אלא צמר ופשתן ולא שאר בגדים אם כן ע"כ אתי האי כלל ופרט ואפקיה מהאי ק"ו דפכין קטנים כנ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אתיא בק"ו מנוצה של עזים כו' וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מיטמאין בשרצים. ויש לדקדק דלמאי דמשמע מפשטא דלישנא דגמרא ולפרש"י והתוספת דהך ילפותא דרבא מברניש היינו לאידך תנא דר"י כמו שפסקו התוספת לעיל ודלא כרבינו האי גאון א"כ שתי וערב גופא מנ"ל דלא מטמאין בשרצים הא איכא למילף בק"ו משאר בגדים שאין מטמאין בנגעים אפ"ה מטמאין בשרצים מכ"ש שתי וערב דטמא בנגעים אינו דין שמטמא בשרצים ואי משום ג"ש דבגד ועור דמייתי הש"ס לקמן בפרק במה אשה הא איצטריך התם נמי למילתא אחריתי אע"כ דאפ"ה אין ג"ש למחצה א"כ לענין טומאת אהלים נמי למה ליה לרבא מברניש לאתויי מק"ו ואמאי לא יליף לה מהך ג"ש גופא דבגד ועור כקושיית ר"י בדיבור הקודם וע"כ צריך לומר כתירוצו של ר"י משום דג"ש אהל אהל ממשכן סתרי לה והיינו ע"כ כדפרישית דהך ג"ש הוי אלים טובא דאפשר דלא בא אלא למעט עור בהמה טמאה וא"כ מה"ט גופא אית לן למימר דהך ג"ש אהל אהל אלים נמי לסתור הק"ו מנוצה של עזים. מיהו יש לקיים דברי התוספת כאן לפי תירוצו השני של ר"י בדיבור הקודם. מכל מקום השתא לפ"ז א"ש מה שכתבתי בסמוך בישוב שיטת רבינו האי גאון דמשום דלא ניחא ליה הך תירוצו של ר"י א"כ ע"כ דהאי ק"ו דרבא מברניש לא אתיא אלא כהך דתנא דר"י דנוצה של עזים אינן טמאין לא בנגעים ולא בשרצים דאלת"ה תיקשי קושיית התוס' דנימא שתי וערב יוכיח כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה תפילין בהדיא כתיב בהו כו' תימה לר"י וכי אין לברייתא לשנות כו' ובד"ה לא צריכא אלא לכורכן בשערן קשה לרשב"א כו' אמאי נקיט עור במילתיה עכ"ל. כבר קדמני מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ליישב שני קושיו' התוספות אלא שדבריו נראין דחוקים לכך באתי להוסיף נופך משלי דודאי עיקר קושיית הגמרא אלישנא דברייתא דרב יוסף דאי לתפילין אתא לא הו"ל למיתני בהאי לישנא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא הו"ל למיתני בהדיא לענין תפילין או עורן או שערן אע"כ דמעיקרא נמי הוי אסיק אדעתיה דעיקר מילתא דברייתא דרב יוסף דנקיט לשון למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד אתחש קאי כדס"ד מעיקרא אלא דאכתי קשיא ליה לתלמודא למאי הלכתא דמאי דהוי הוי כפרש"י כיון דלענין טומאת אהלים בלא"ה אתיא מק"ו ואהא משני הש"ס שפיר איצטריך לתפילין או לעורן או לשערן והיינו משום דילפינן לה ממלאכת המשכן שכל המכסאות היו מבהמה טהורה בין אלים מאדמים ובין תחש וע"ז מקשה שפיר תפילין בהדיא כתיב ביה ועורן הל"מ מסיני היא והשתא א"ש נמי הא דקאמר לכורכן בשערן דאפ"ה נקיט לה הברייתא בל' עור כיון דמעורות המשכן ילפינן לה כל מלאכת שמים ומסיק הש"ס דאיצטריך לרצועות שיהיו טהורות והיינו משום דילפינן לה מתחש. והא דמקשה הש"ס בתר הכי מאי הוה עלה דתחש שהיה בימי משה היינו אברייתא גופא דבעי למילף מתחש לרצועות של תפילין ואכתי בתחש גופא מהיכא פסיקא ליה דטהור הוי דבשלמא למאי דס"ד מעיקרא דעור בהמה טמאה טהור באהל המת מסברא דבעינן דבר הנאכל כמ"ש התוספות מברייתא דת"כ א"כ ע"כ דתחש טהור היה דהא ילפינן אהל אהל ממשכן משא"כ לבתר דמסקינן דעור בהמה טמאה מטמא באהל המת א"כ אכתי בתחש גופא מנ"ל דטהור הוי וע"ז מסיק הש"ס שפיר משמיה דר"מ דאף על גב דתחש לא הוי אלא לפי שעה אפ"ה כיון דסוף סוף קבלה היתה בידם דקרן אחת היתה במצחה ש"מ דטהור הוי ולפ"ז שפיר ילפינן רצועות תפילין מתחש כנ"ל ודו"ק:

דף כט.

והאמר ר' אדא בר אהבה עו"ג שחקק קב בבקעת כו' ואמאי נולד הוא. ואף על גב דלכאורה לא דמי האי נולד לנולד דשברי כלים דלעיל דהתם לא הוי קיימי מבע"י להסקה אלא בי"ט מש"ה הוי ליה נולד גמור משא"כ הכא בעו"ג שחקק קב בבקעת אדרבה מאתמול הוי חזי טפי להסקה אלא דאפ"ה פסיקא ליה לתלמודא דלר"י אפילו בכה"ג הו"ל נולד וה"נ משמע בפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב דלר"י בעי דוקא שיהא עושין מעין מלאכתן הראשונה דאל"כ אסור לר"י משום נולד כנ"ל ועדיין צ"ע:

שם לדבריהם דר"א ור"ע קאמר וליה לא ס"ל. ולכאורה יש לדקדק דכיון דר"א ב"א גופא ס"ל דנולד שרי אפי' בי"ט כר"ש אם כן אמאי לא מוקי טעמא דר"ע כשמעתיה דמה שמתיר להדליק בי"ט היינו משום דלית ליה נולד וכר"ש ס"ל ונראה דהוצרך ר"א ב"א לאוקמי ר"ע נמי כר"י משום דלהך אוקימתא שייך שפיר מילתא דקיפלה דקתני נמי לענין הדלקה דמש"ה קאמר ר"ע מדליקין דקיפול מועיל משא"כ אי הוה סבר ר"ע כר"ש לא הוה שייך קיפלה כלל לענין הדלקה אלא לענין טומאה לחוד וזה נראה לו דוחק מש"ה הוצרך לאוקמי לדר"ע דלא כוותיה מיהו לרבא בסמוך דמוקי למתני' בשאר שבתות השנה ובפתילות שאינן מכורכות פליגי א"כ לא שייך קיפלה הכא ולא קתני קיפלה אלא משום טומאה לחוד והבהבה משום הדלקה לחוד וכבר אפשר דלא הבהבה נמי לענין טומאה קתני לה דהא דסבר ר"א קיפלה אינו מועיל לענין טומאה היינו דוקא כשלא הבהבה דכיון שדרך להבהב פתילות לצורך הדלקה מש"ה כל כמה דלא הבהבה לא נתבטלה מתורת בגד בקיפול לחוד כנ"ל ודו"ק:

שם אמר ר"י אמר רב מסיקין בכלים כו' נראה דהא דמייתי סתמא דתלמוד' הנך מימרי דרב דאיירי בי"ט הכא בשמעתין היינו כאוקימתא דר"א ב"א דמוקי למתני' נמי בי"ט ובפלוגתא דר"י ור"ש ואפשר שזה טעמו של הרמב"ם ז"ל בפי' משניות שמפרש המשנה כאוקימתיה דר"א ב"א. ובזה נ"ל ליישב ג"כ לשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב דהא דמוקמינן בהך אוקימתא דר"א ב"א דר"א ור"ע תרוויהו סברי כר"י היינו משום דקיי"ל בי"ט כר"י ולכאורה דבריו תמוהין דהא ר"א ב"א גופא ס"ל אפי' בי"ט כר"ש אלא הא דמוקי ליה ר"ע כר"י היינו משום קיפול וכדפרישית וכן כתב הרשב"א ז"ל עצמו בסוף דבריו ולמאי דפרישית א"ש דמשום דמשמע דסתמא דתלמודא נמי ס"ל כאוקימתא דר"א ב"א ולא כשמעתין לענין דינא דאיהו בי"ט כר"ש ס"ל ואנן קי"ל כר"י אפילו בי"ט מש"ה הוצרך הרשב"א ז"ל לפרש כן בתחילת דבריו לאוקמי הך אוקימתא דמתניתין אליבא דהלכתא כנ"ל:

בתוס' בד"ה הא דרב לאו בפירוש איתמר הא פשיטא דרב אוסר נולד כר"י מכרכי דזוזי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דטפי הו"ל לאתויי משמן של בדדין דכרכי דזוזי לאו נולד הוא אלא מוקצה כו' ע"כ. ולענ"ד בחנם נדחק בזה דכיון דאשכחן לרב דאפילו במוקצה סבר כר"י מכ"ש בנולד דחמיר טפי משא"כ בשמן של בדדין לא פסיקא להו להתוספת לאתויי כיון דלפירש"י שם דשמן של בדדין היינו שמן המשתייר בבית הבד תחת הטעינה וכבר כתבתי שם דהאי מוקצה ודאי חמיר טובא דדמי קצת לגרוגרות וצמוקין ע"ש בחידושינו ואם כן אפשר דחמיר אפילו מנולד ולפ"ז אדרבה מדלא מייתי

הש"ס הכא אלא האי דאכל תמרי ולא מכללא דשמן של בדדין הוי משמע דשמן של בדדין היינו כפירש"י שם מש"ה ניחא להתוספת לאתויי מכרכי דזוזי וכדפרישית ומש"ה מסקו התוספות דניחא ליה להגמרא לאתויי ראיה מגרעינין לגרעינין א"כ לפ"ז ממילא א"ש נמי הך דשמן של בדדין כפירושם לעיל כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וא"ת הא באגוזים דמעיקרא מגלו והשתא מגלו מנ"ל דאסור עכ"ל. נראה דמשמע להו לפרש דהא דאמרינן דהא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אכולה תלתא מימרי דרב בשמעתין קאי. ולענ"ד שזה דוחק גדול דסוגיא כזו לא מצינו כיון דבהנך תלתא מימרי מייתי רב בל' פלוגתא דר"י ור"ש והא ודאי לא שמעינן מכללא לכך נראה דהא דאמרינן דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אגרעינין לחודא קאי כדמשמע להדיא מלשון רש"י ז"ל והיינו משום דהך בבא דגרעינין לא צריכין לגמרי לאשמעינן פלוגתא דר"י ור"ש לר"י דאוסר ממילא אשכחן מכ"ש דאגוזים כדאמרינן בגמרא דמעיקרא מגלו והשתא מגלו והא דר"ש מתיר בגרעינין נמי לא איצטריך דממילא אתיא במכ"ש מדמתיר ר"ש בשברי כלים מש"ה מסיק הש"ס דאה"נ דרב לאו בפירוש איתמר הך דגרעינין אלא מכללא והיינו לבתר דקיבלה מר' חייא דס"ל כר"י בכולה מוקצה ב"ט נמצא דלפ"ז לעולם דהנך בבי דשברי כלים ודאגוזים לאו מכללא שמעינן להו לרב אלא בפירוש אמר בלישנא דפלוגתא דר"י ור"ש כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

בגמרא לא בארמיאתא הואיל וחזי אגב אימייהו. אע"ג דלפ"ז לא אשכחן לרב דקיבלה מיניה דר' חייא בפרסייאתא אפ"ה מסקינן שפיר דמכללא אתמר כיון דרב תלמידו דר' חייא הוי מסתמא קיבלה מיניה ומעיקרא דמבעיא לן אי לא קיבלה מיניה היינו למאי דס"ד דעובדא דרב דאכל תמרי ושדי קשייתא לחיותא בי"ט בפרסייאתא הוי וק"ל:

שם רב המנונא אמר הכא בשלשה על שלשה עסקינן. כך הגירסא בגמרא שלפנינו וכן הביא הרב אלפס ז"ל גירסא זו מכמה רבוותא אלא שהוא גורס פחות משלש על שלש אע"ג דבמשנה דמייתי בסמוך אפילו לרב אלפס גרסי' שלשה על שלשה ומה שמצינו בל' רש"י פחות מג' דאילו שלש על שלש חשיבא נראה דטעות המדפיסים הוא וצ"ל שלשה על שלשה ועיין בל' הרב אלפס ז"ל שהאריך מאוד בטעמא ובראיות בענין זה לקיים גירסתו והוצרכתי להביא דבריו משום דלכאורה הסוגיא דשמעתין מסייעא ליה דאל"כ מאי דוחקיה דרב המנונא לאוקמי באוקימתא דחיקא כי האי לפרש לשון פתילה פחות מג' טפחים על ג' טפחים דסתם פתילה לא שכיח דהוי כולי האי ומכ"ש מה שהוצרך לדחוק דקיפול דנקיט במתני' לאו לענין טומאה נקיט לה אלא משום הדלקה וטפי הו"ל לאוקמי בפשיטות כדמעיקרא בשלש על שלש אצבעות דבקיפול מועיל לענין טומאה

פליגי משא"כ לגירסת הרב אלפס א"ש דאדרבה מה"ט גופא דסתם פתילה אין בה אפילו רוחב של שלש אצבעות מש"ה מוקי לה רב המנונא בפחות משלש על שלש כן נראה לי ודו"ק:

בתוס' בד"ה בין מן המוכן פירש הקונטרס מוכן דרבי אליעזר קופסא כו' וקשה לר"י דהשתא מוכן כו' עס"ה. גם בזה האריך הרב אלפס ז"ל מאוד לפרש פירוש אחר לגמרי דלא כרש"י ותוספת ע"ש ובחידושי הרשב"א ז"ל ובספר מג"ש למורי זקני ז"ל. מיהו הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב ג"כ כפירש"י כאן ע"ש:

דף כט:

במשנה לא יקוב אדם שפופרת כו' בשביל שתהא מנטפת ופירש"י משום גזרה שמא יסתפק ממנו וכיון שהוקצה לנר חייב משום מכבה עכ"ל. ולכאורה לשון רש"י תמוה דבתחילת דבריו שכתב כיון שהוקצה לנר משמע דהיינו מטעם מוקצה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל באמת בחיבורו בפ"ה מהלכות שבת וא"כ מה זה שסיים רש"י דחייב משום מכבה והיינו כמ"ש הרמב"ם ז"ל כאן בפי' המשניות והיינו ממאי דאמרינן בפ"ב דביצה דף כ"ב דהמסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה וא"כ אפילו לא הוקצאו לנר שייך האי חיובא וא"כ לשון רש"י בזה הוי כמאן דארכבי אתרי רכשי. והנלענ"ד בזה דבלא"ה משמע מ"ש רש"י חייב משום מכבה לאו דוקא דאפילו בהאי דאמרינן בביצה דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה כתבו התוספת שם דהיינו דהואיל דבאותו שעה שהוא מסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו דלא יוכל לאנהורי כולי האי לכך נראה ככיבוי עכ"ל התוס'. משמע דנראה כמכבה ואינו מכבה ממש ואפילו לשיטת הרא"ש ז"ל שכתב בפ"ב דביצה דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה ממש ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות שבת מ"מ בהאי דהכא בשפופרת דלא שייך האי טעמא דמכחיש אורו כיון שאין מסתפק אלא מהשמן שבשפופרת ולא מהשמן שבנר עצמו (ונראה שמזה הטעם חזר הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ה מהלכות שבת שכתב הטעם דמוקצה ממה שפי' כאן בפי' משניות דהטעם משום מכבה) ולכך כתב רש"י כאן דאפ"ה כיון שהוקצה לנר הוי השמן שבשפופרת כמו שמן שבנר דשייך ביה טעמא דמכבה לשיטת הרמב"ם והרא"ש או דמיחזי כמכבה לשיטת התוספות כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק ועיין בסמוך ועיין עוד במה שאכתוב בזה בפ"ב דביצה:

בגמרא תניא אמר ר' יהודא פעם אחת כו' והיה שם ר' טרפון וזקנים ולא אמרו לנו דבר כו'. מכאן נראה לי ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת בטעמא דשפופרת

דהוי משום מוקצה דאי משום מכבה אם כן אמאי מייתי ר"י ראיה מר"ט וזקנים שלא אמרו לו דבר דשמא ר"ט וזקנים סברי דמלאכ' שאינה צריכה לגופה פטור כחכמים דפליגי עליה דר"י ומש"ה לא אמרו לו דבר כיון דליכא למיחש לשמא יכבה כיון שאפילו אם יכבה ליכא איסורא דאורייתא דהא כל כיבוי מלאכה שא"צ לגופה היא כדאמרינן במתני' דבסמוך גבי כחס על הנר או על השמן משא"כ לר"י גופא דמחייב במלאכה שאצ"ל לעולם אימא לך דיש לאסור בשפופרת של ביצה אע"כ דלא שייך הכא טעמא דמכבה כלל מטעמא דפרישית לפי שיטת הרמב"ם אלא טעמא דמוקצה לחוד כיון שהוקצאו לנר וא"כ שפיר מייתי ר"י ראיה דהא אפילו לר"ש דמיקל במוקצה ופליג אדר"י אפ"ה מודה בשמן שבנר בשעה שהוא דולק דאסור משום מוקצה כדאמרינן לקמן בפרק כירה דף מ"ה דהואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו כן נראה לי בשיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

דף ל.

בגמרא מדקתני סיפא חייב ש"מ ר"י היא רישא במאי עסקינן כו' ויש לדקדק דמהאי לישנא משמע דאי לאו האי דיוקא דסיפא ר"י היא הוי אתי ליה שפיר הא דנקיט רישא פטור ולא קתני מותר וע"כ היינו משום דהוי מוקי לה בחולה שאין בו סכנה וכר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור. ולכאורה אפילו הוי מוקי לה בהכי אפ"ה הוה ליה למיתני מותר דכיון דלר"ש מלאכה שאצ"ל פטור עליה ולא הוי אלא איסורא דרבנן א"כ אפילו בחולה שאין בו סכנה יש להתיר לכתחלה משום צערא דגופא דבמקום צערא לא גזרו ביה רבנן כדאיתא לקמן בס"פ האורג לענין המפיס מורסא דאמרי' התם דהוי פטור ומותר לכתחילה מדתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ מיהו יש ליישב קצת ע"פ מ"ש בחידושי כתובות בסוגיא דבעילת בתולה בשבת דמשמע התם דלא שרינן משום צערא אלא היכא דאיכא תרתי למעליותא וכמו שאבאר עוד בפרקים הבאים בעזה"י בענין זה. אלא דאכתי קשה שהרמב"ם ז"ל פסק להדיא בהלכות שבת דכל חולה שאין בו סכנה היכא דליכא אלא איסורא דרבנן מותר לעשות לכתחילה אפילו ע"י ישראל וא"כ קשיא סוגיא דהכא דמשמע דאי הוי מוקי לה בחולה שאין בו סכנה הוי אתי ליה שפיר הא דלא קתני מותר אפילו אליבא דר"ש. מיהו לפמ"ש הב"י בהלכות שבת סי' שכ"ח דלהרמב"ם גופא יש לחלק בין שבות לשבות לענין חולה שאין בו סכנה ע"ש וא"כ ה"נ מצינן לחלק בין האי איסורא דרבנן דמלאכה שאצ"ל לר"ש לשאר איסורי דרבנן. אלא שהטור א"ח בסימן הנזכר כתב בשם אביו הרא"ש ז"ל שהיה מסופק בחולה שאין בו

סכנה אם מותר לעשות לו שום רפואה ע"י ישראל בשום איסור דרבנן או אסור דאפשר דדוקא בשבות דאמירה לנכרי התירו חכמים בפרק אין מעמידין אבל לא ע"י ישראל וא"כ אמאי לא פשיט מסוגיא דהכא לאיסורא. והא דלא קשיא לי על שיטת הרב אלפס ז"ל בשמעתין שכתב להדיא דלר"ש בחולה שאין בו סכנה לא יכבה לכתחילה דאפשר דמפרש דבריו שמחלק ג"כ בין שבות לשבות כמ"ש הב"י בשיטת הרמב"ם וכדפרישית אבל על לשון הרא"ש ז"ל דמשמע מדבריו בכל איסורי דרבנן מספקא ליה א"כ הקושיא במ"ע וצ"ע ליישב:

דף לא.

ע"ב פיסקא כחס על הנר ר"י כמאן ס"ל כו' ואי כר"ש ס"ל פתילה נמי ליפטר. עיקר פלוגתא דר"י ור"ש לענין מלאכה שאצ"ל היינו במאי דפליגי במתניתין דפרק המצניע לענין המוציא כזית מן המת וכזית מן הנבלה דפוטר ר"ש ואע"ג דלכאורה לא דמיא האי דהכא להאי דהתם דאפשר הא דפוטר ר"ש כזית מן המת וכזית מן הנבילה היינו משום שאינו רוצה בקיומו של אותו דבר כלל אלא שלא יטמא בהם ומה"ט נמי פוטר ר"ש בצד נחש שלא ינשכנו משא"כ הכא שרוצה בקיומו של השמן והנר שבשביל כך מכבהו וא"כ אפשר דר"ש נמי מודה אלא דלא משמע לית להש"ס לחלק בכך כיון דאפי' בהוצאת המת אין שום סברא לפוטרו מה"ט דהא סוף סוף עביד מלאכה גמורה שמוציא מרשות לרשות מה לי שלא לצורך אע"כ דעיקר טעמא דר"ש משום דבעינן מלאכת מחשבת דומיא דמשכן ומש"ה אין לחייב אלא באותו ענין עצמו שהיה במשכן שהיה צריך לגופה ממש כמ"ש התוס' שם בפרק המצניע וא"כ מה"ט גופא משמע להש"ס דאין לחייב משום מכבה אלא היכא שרוצה לעשות פחמין דהא לא אשכח שום כיבוי במשכן אלא כדי לעשות פחמין כנ"ל וק"ל:

שם אמר עולא קסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו כו' הא דמייתי הכא מילתא דסותר ע"מ לבנות אמאי לא מפרש כה"ג לענין כיבוי גופא דאיירינן ביה דקסבר ר' יוסי מכבה ע"מ להדליק במקומו הוי כיבוי דאפשר משום דאפילו לרבי יהודא דלא בעינן דומיא דמשכן ממש מ"מ מודה מיהא דעיקר מלאכות ממשכן ילפינן וא"כ לפ"ז כיון דלא אשכחן במשכן שום כיבוי אלא לעשות פחמין ובפחמין לא שייך לחלק בין במקומו ובין שלא במקומו שהפחמין עצמן הן הפתילה והן השמן ומשו"ה לא שייך לחלק בכך בין כחס על הנר ובין כחס על הפתילה אי לאו דמדמי לה ר' יוסי לסותר שהוא במנין ל"ט מלאכות ואף ע"ג דמקלקלו השתא מ"מ חייב כיון שקילקול הוא צורך תיקון. ובאמת

דסתם סתירה ע"מ לבנות היינו כדי לבנות במקומו וכדמסקינן נמי דהכי אשכחן במשכן ומש"ה מדמה ר' יוסי אליבא דר"י כיבוי לסותר כיון שהם ענין אחד דעיקר מלאכות כיבוי היינו לצורך תיקון שאחריו וכמו שהאריך רש"י ז"ל בזה כנ"ל ודו"ק:

דף לד.

במשנה ג' דברים צריך אדם לומר כו' ספק חשיכה ספק אינו חשיכה ופירש"י ספק חשיכה כגון בין השמשות ובד"ה ואין מדליקין הנרות כתב כ"ש דספיקא דאורייתא וזו ואצ"ל זו קתני. ויש לדקדק דלכאורה לא שייך הך מלתא דזו ואצ"ל זו אלא כשיש מיהא באותה בבא אחרונה שום רבותא או חידוש הדין ומש"ה אע"ג דבלא"ה שמעינן הך מילתא מבבי קמאי אפ"ה קתני בדרך זו ואצ"ל זו משא"כ הכא הך בבא דהדליקו את הנרות אפילו אי הוי נקיט לה באפי נפשה הוי כמשנה שאינה צריכה דפשיטא ופשיטא דאין לעשות מלאכה דאורייתא בבין השמשות שהוא ספק יום וספק לילה שהרי אפילו חיוב אשם תלוי איכא ולכאורה היה נראה לי דהא דתנינן הכא ספק חשיכה ספק אינו חשיכה לאו בודאי בין השמשות איירי אלא בספק דמ"ש רש"י ספק חשיכה כגון בין השמשות היינו שזה עצמו הוא מן הספק שבכל ענין שנסתפק לו אם כבר הגיע זמן בין השמשות או לא צריך לפרוש ממלאכה אפי' ממה שהוא משום שבות וכ"ש מהדלקת הנר שהוא מדאורייתא ולפ"ז היינו לגמרי כדאשכחן לקמן דף ל"ה ע"ב דאמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעור' דרבנן אדשימש' אריש דיקלא אתלו שרגא וביום המעונן כו' ובזה היה נראה לי ליישב מה שהקשו התוספות בפ"ק דר"ה דף ט' אמתני' דהכא מאי איריא ספק חשיכה ספק אינו חשיכה ותיפוק ליה דבלא"ה חייב להוסיף מחול על הקדש ולמאי דפרישית א"ש דלקושטא דמילתא האי ספק חשיכה דהכא לאו ספק לילה הוא אלא ספק חשיכה כמשמעו שגם זה בכלל הספק אם כבר הגיע השעה שחייב להוסיף מחול על הקדש או לא:

בגמרא הא גופא קשיא אמרת ג' דברים צריך אדם לומר כו' עם חשיכה עם חשיכה אין ספק חשיכה לא והדר קתני ספק חשיכה ספק אינו חשיכה מערב. מכאן נ"ל גם כן ראיה למאי דפרישית בסמוך דאל"כ מאי דיוקא שייך הכא דנהי דספק חשיכה ספק אינו חשיכה מערב היינו בדיעבד אבל לכתחילה ודאי שצריך לומר עם חשיכה שלא יכניסו עצמן לכתחילה בספק בין השמשות אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דהאי שיעורא ספק חשיכה לאו מספק לילה איירי אלא דלאותה שעה ששייך בה לשון חשיכה איירי שהוא שיעור מוקדם הרבה קודם בין השמשות וא"כ מקשה שפיר אהא דקתני עם חשיכה

דהיינו ע"כ בעוד השמש זורחת על הארץ ממש אם כן אפילו לענין שאלה בתוך ביתו משמע ליה דאין צריך לישאול בהנך מילי שאין בהם אלא משום שבות כנ"ל ועיין מה שכתבתי בזה בחידושי גיטין דף ח' דהתם מפרש רש"י בערבתם דמתני' היינו עירובי חצירות והכא בשמעתין מפרש לה לענין עירובי תחומין וכתבתי שם ליישב ע"ש:

שם ואמר רבה אמרו לו שנים צא וערב עלינו כו' שניהם קנו עירוב. ולכאו' נראה דהא דנקיט לה בהאי לישנא דאמרו לו שנים דמשמע דאיירי דאותן שנים מסרו לשליח אחד אע"ג דהך מלתא גופא הוי מצי לאשמעינן בשנים שעירבו ע"י עצמן ואחד מהן נאכל עירובו בין השמשות והשני הניחו בין השמשות דשניהם קונין עירוב אלא דאגב אורחא אתי לאשמעי' רבותא טפי דאע"ג דאותו שליח מסתמא בא לישאל על שני העירובין כא' ובכה"ג אשכחן בשני שבילין פלוגתא דר"י ור' יוסי אפ"ה הכא לענין עירוב דרבנן כ"ע מודו דשניהם קנו עירוב ועמ"ש בזה בפ"ק דפסחים:

ומזה נראה סיוע קצת לשיטת רש"י דבעירובי תחומין איירי הכא דאי בעירובי חצירות הא זימנין דמשכחת לה דמם"נ ודאי אין כאן עירוב כלל שהרי אם גבה השליח העירוב משני ב"ב הדרים בחצר א' כדי שיהו מותרים זה עם זה ונאכל אחד מהם בין השמשות והשני לא הונח עד בין השמשות א"כ אין כאן עירוב כלל שהרי זה שלא עירב הותיר על חבירו כנ"ל ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה שניהם קנו עירוב פי' בקונטרס כו' וקשה לרשב"א דר"י לית ליה התם כו' ספק עירוב כשר אלא משום חזקה כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בספר מגיני שלמה דהא דמצריך ר"י התם חזקה היינו משום דאיירי נמי בשני כתי עדים כדאיתא התם ועיין בדבריו באריכות:

אמנם לע"ד יש ליישב בשיטת רש"י בדרך אחר דוקא התם הוצרך ר"י לטעמי' דהעמד תרומה על חזקתו משום דאל"כ הוי אמרינן דאיכא חזקה להיפך לבטל העירוב וכיון דחזינן שהתרומה נטמאת יש לנו לומר כך נמצא כך היה כדמשמע התם להדיא דאהא דמקשה התם גבי מקוה נמי נימא העמד מקוה על חזקתה ואימר לא חסר ומוקי לה במקוה שלא נמדד א"כ משמע דמה"ט גופא הוצרך לאוקמי בהכי דאי במקוה שנמדד והיתה שלימה ואח"כ היתה חסרה לא הוי מהני לה הך חזקה. ובזה היה נראה לי ליישב כל הקושיות שהקשו התוספת שם בענין זה וכבר הארכתי בזה באריכות בס"פ המדיר גבי מומין ובפרק עשרה יוחסין (דף ע"ט ע"א) בפלוגתא דרב ושמואל גבי קידושי בוגרת וקצרו של דבר דלעולם כל חזקה דלא איתרע מגופה עדיפא טובא מחזקה דאיתרע. ולפ"ז א"ש דהתם בפרק בכל מערבין דהוצרך ר"י לטעמיה דחזקה היינו משום דאל"כ הוי לן

לאוקמי גברא בחזקת שלא עירב שהרי העירוב איתרע מגופו משא"כ הכא בשמעתין שלא נעשה הריעותא בגוף העירוב אלא שאנו מסופקים בזמן בין השמשות אם הוא יום או לילה ומכיון דכל ענין בין השמשות דנינן לה לקולא במילי דרבנן מש"ה א"ש דשניהם קנו עירוב שהרי אין כאן ריעותא כלל בגוף העירוב כנ"ל ודוק היטב:

בגמרא אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין כו' בכל זה יש להרי"ף והרמב"ם ז"ל גרסא אחרת ושיטה אחרת ממש להיפך מסוגיא שלנו ע"ש ובחידושי הרשב"א ז"ל גם כן האריך בזה ואין להאריך כאן במה שהאריכו הקדמונים. אמנם מה שיש לדקדק בזה יבואר לאחדים בפרק כירה אי"ה:

דף לד:

בפרש"י בד"ה ספק לטומאה ולקרבן כו' כיצד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום ובין השמשות השני כולו מן הלילה כו' עכ"ל. וכתבו התוס' על זה דלא נהירא דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום כו' עס"ה. ולענ"ד בלי ספק דרש"י ג"כ נתכוין לפי' ר"ת דאיירי שלא ראה כל משך בין השמשות דזה אי אפשר כמו שהקשו בתוס' אלא שראה במקצת בין השמשות כמ"ש גם כן מורי זקיני ז"ל אלא שכתב דלשון רש"י לא משמע כן לכך נדחק לפרש בדרך אחר ע"ש. ולענ"ד הוא דוחק גדול וכבר אפשר לפרש דמ"ש רש"י שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום האי כולו לאו אמשך כל זמן בין השמשות קאי אלא אמשך הראייה לחוד דשמא כל משך הראיה היה באותו זמן בין השמשות שהוא מן היום וכל הראיה בבין השמשות השני היה באותו בין השמשות שהוא מן הלילה ולא אתי אלא לאפוקי שאם מקצת הראיה היה מן היום ומקצת הראיה מן הלילה אכתי הו"ל זב גמור דשייך ביה חיוב קרבן ועוד יש לפרש בדרך אחר דלעולם יש להסתפק שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום או כולו מן הלילה משום דנראה דכל הזמנים והסימנים שאמרו חכמים בבין השמשות כגון הכסיף התחתון בלא העליון וכן בשני כוכבים בינונים היינו דוקא במי שרוצה לידע ולכוין באותו זמן ויש לו איצטגנינות בלבו שהוא בקי לידע ולשער אותן הסימנים על מכונם משא"כ הכא לענין ראיית הזב שהוא דבר פתאום ולא נתכוון בתחלה לידע הזמן אלא שע"פ הדמיון נדמה לו אחר הראיה שהוא זמן בין השמשות אם כן לפ"ז אפילו אם נדמה לו שאותה ראיה של בין השמשות השני היתה מוקדמת לאותה שאתמול כגון שאתמול היה רואה ג' כוכבים בינונים והיום ב' כוכבים אפ"ה יש להסתפק ולומר שאותן ג' כוכבים שראה אתמול היו הכוכבים הגדולים הנראים ביום ושני כוכבים של היום מהכוכבים הקטנים

שאין אדם יודע מה הם בינונים וגם אין כל הזמנים שוין בזה וכה"ג יש להסתפק בסימן הכסיף התחתון דודאי אין כל הזמנים שוין בזה והכל לפי בהירות היום כדמשמע מל' רש"י בד"ה מאדימין שכתב שנראה אדמימות חמה בעבים אלמא דלעולם דבר מצוי הוא שדמות עבים מפסיקין בינינו ובין גלגל החמה בתחתית כדמשמע בפרק אם אין מכירין וכדאשכחן לקמן דף הסמוך ע"ב דאמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשמשא בריש דקלא אתלו שרגא אלמא שאין הסימנין הללו מסורין לרוב בני אדם וכ"ש ביום המעונן וא"כ יפה כתב רש"י ז"ל כאן שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה והיינו כדפרישית דאפילו אם נדמה לו ע"י אותן הסימנין שהראיה הראשונה היתה בזמן מאוחר לאותה הראיה של בין השמשות בזמן השני אפילו הכי אפשר דטעו בכך ונהפך הוא כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל ובזה נתיישב ג"כ מה שכתב לקמן גבי העושה מלאכה בשני בין השמשות ודו"ק:

דף לה.

בתוס' בד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה כו' עס"ה. דבריהם בזה מבוארים יותר בזבחים דף נ"ו ע"ש שהאריכו בענין זה גם בחידושי הרשב"א בשמעתין האריך בזה והקשה על שיטת התוס' דהכא מסוגית הירושלמי והמעיין בל' התוס' בזבחים יראה דשיטת ר"ת ז"ל מוכרח על פי סוגיית הש"ס שלנו והרב מהר"ר לוי בן חביב האריך בזה מאד בפירושו בהלכות קידוש החדש להרמב"ם ז"ל פ"ג ע"ש:

בגמרא וחילופה בחלתא דאמר רבה חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה כו' שמעתי מפי מורי הרב מהור"ר הירש באלחוב ז"ל דהאי וחילופי בחלתא דקאמר יש לפרש ע"פ מה שכתבו התוס' ד"ה תרי תלתא מיל דהך פלוגתא דרבה ורב יוסף בשיעור בין השמשות היינו משום דמספקא לן מהו אדם בינוני. וא"כ לפ"ז הך פלוגתא דפליגי בחלתא נמי משמע דשייך בכה"ג דהא עיקר טעמא דחלתא שאינו ניטל מחמת כובדו אי הוי תורת כלי עליו לענין שבת או לא משמע בשמעתין בגמרא דעיקר מילתא דשבת תליא בטומאה אי הוי תורת כלי עליה מחמת כבדה או לא דבטומאה אשכחן דבעינן שיהא מטלטל מלא וריקן וא"כ משמע דמשערינן נמי באדם בינוני שאינו יכול לטלטל יותר מבת תרי כורי לרבה ותלתא כורי לרב יוסף וא"כ לפ"ז שפיר הוי פלוגתא דרבה ורב יוסף בבין השמשות להיפך ממאי דפליגי בחלתא מהו נקרא אדם בינוני אלא דלפי האמת לא תקשי דרבה אדרבה ודר"י אדר"י משום דלאו בכל הדינים שיערו חכמים באדם בינוני כדאיתא בעירובין דף מ"ח ובמשנה שלמה פי"ז דכלים ע"כ ודפח"ח:

דף לה:

גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום ב' בין השמשות ג' לילה תנ"ה כו' בריש פ"ק דברכות ובספ"ב דמגילה מייתא בגמרא הא דקי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא היינו מדכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה. ולפ"ז יש לדקדק אהא דאמרינן הכא דעד ג' כוכבים לא הוה לילה ואמאי לא סגי בשנים דהא קיי"ל דסתם לשון רבים שנים דתפסת מרובה לא תפסת. והנראה לע"ד בזה דהאי קרא דנחמיה לא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא דעיקר ילפותא היינו כדמשמע בפ"ק דברכות דאתיא מדכתיב ובא השמש וטהר לענין גבי טבילת טמאים ומדלא כתיב ויטהר ע"כ דהיינו טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואידכי יומא והאי איערב שמשא ע"כ היינו סוף שקיעה משהחשיך עליון והשוה לתחתון וכמו שפירש ר"ת לעיל בד"ה תרי תלתא מיל. אלא דאכתי בהאי קרא לחוד לא הוה סגי דאפשר דגזירת הכתוב לענין טבילת טמאים הא דבעינן סוף שקיעה אבל בעלמא לעולם דמתחילת שקיעה הוה לילה כדמקשה הש"ס התם אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה ואהא מייתי הש"ס שפיר מקרא דנחמיה דעד צאת הכוכבים יממא הוא ולפ"ז שפיר אית לן למימר דקים להו לרבנן דהכסיף העליון והשוה לתחתון וג' כוכבים בינונים תרווייהו חדא שיעורא הוא כנ"ל ודו"ק:

דף לו.

בגמרא אלא לא קשיא הא ר' יהודא הא ר"ש הא ר' נחמיה. התוס' האריכו בזה לפרש שיטת כל אחד ואחד מהנך תנאי ואין כאן מקומו להאריך ויבואר בפרק כל הכלים אי"ה. מיהו במ"ש כאן בד"ה הא רבי שמעון דמחמה לצל מודה רבי שמעון דאסור והיינו על כרתך בדבר שמלאכתו לאיסור דאי בדבר שמלאכתו להיתר הא אמרינן לקמן בפרק כל הכלים דהתירו וחזרו והתירו אפילו מחמה לצל אע"כ דבמלאכתו לאיסור איירי דומיא דשופר דהכא. אלא דלכאורה יש לדקדק דלמאי דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב דלא אסרו טילטול אלא משום צורך הוצאה ולפ"ז אליבא דר"ש איפכא מסתברא דלצורך גופו שייך להחמיר טפי בטלטול משום צורך הוצאה שהרי אם יוציאנה לר"ה לצורך גופו חייב חטאת אפילו לר"ש כדאמרינן לקמן ס"פ המצניע דמודה ר"ש במר לחפור בו וס"ת לקרות בו הוי מלאכה שצריכה לגופה וחייב חטאת משא"כ מחמה לצל שאפילו אם יוציאה כדי שלא יגנב הוי מלאכה שאין צריך לגופה לר"ש א"כ לא שייך לגזור בכה"ג טלטול אטו הוצאה ונראה ליישב דהא דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים

דלא אסרו טלטול אלא משום הוצאה היינו דוקא כשצריך לגופו או למקומו באותו שבת עצמו משא"כ מחמה לצל אפילו בלא טעמא דהוצאה יש לאסור הטילטול משום דמיחזי כעובדא דחול דהא מה"ט קרי ליה בגמרא שלא לצורך ותדע דהא מעיקרא בימי נחמיה בן חכליה אסרו אפילו דבר שמלאכתו להיתר כל שאינו לצורך שבת אלא דלבסוף התירו וחזרו והתירו בדבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל משא"כ בדבר שמלאכתו לאיסור כדקיימא קיימא דמחמה לצל אסור משום עובדא דחול ובפרק כל הכלים אבאר עוד בזה ודו"ק:

דף לו:

כירה פרק שלישי

במשנה כירה שהסיקוה כו' בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף כו'. ופרש"י עד שיגרוף הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישנא לעיל שמא יחתה בגחלים. ולכאורה יש לתמוה על פרש"י דמלבד מה שהקשו עליו בתוספות ובחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל עוד יש לתמוה על עיקר פירושו מי הכריחו לכך כיון דסוף סוף בטעמא דמוסיף הבל גופא אין הטעם אלא משום שמא יטמין ברמץ ומשום שמא יחתה בגחלים כדאיתא לעיל (דף ל"ד ע"א) ואם כן בפשיטות מצי לפרש דכיון שאינה גרופה מהגחלים אסור משום עיקר גזירה דשמא יחתה ועוד דהא לעיל פ"ק קמא (דף י"ח ע"ב) מסיק הש"ס להדיא בטעמא דברייתא בהא דלא תמלא אשה קדירה עסיסיות כו' ולא ימלא נחתום חבית של מים דהוי משום שמא יחתה בגחלים ואמרינן תו התם והשתא דאמרינן שמא יחתה האי קידרא חייתא שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור אלמא דכולה מילתא דלשהות אסור היינו משום שמא יחתה גופא אף על גב דהתם בתנור איירי דמוסיף הבל טובא אפ"ה לא נזכר שם טעמא דמוסיף הבל אלא עיקר טעמא דשמא יחתה לחוד וא"כ אמאי שביק רש"י עיקר טעמא ונקיט הטפל ולכאורה היה נראה בזה דרש"י ז"ל הוצרך לפרש כן למאי דמסקינן דמתניתין להחזיר תנן וכחנניא דלא חייש לשמא יחתה בלשהות היכא שהגיע למאכל ב"ד ואפ"ה אסור להחזיר אפילו בע"ש כדקתני לא יתן עד שיגרוף וכמו שדקדק רבינו תם ז"ל ואם כן ע"כ הוצרך לפרש דטעמא דחזרה טעמא אחרינא הוא משום דהו"ל כמטמין בידים בדבר המוסיף הבל וכמו שפי' רש"י להדיא לקמן בהא דרבי חלבו וכמו שאבאר בעזה"י וכיון דדמי להטמנה תו לא שייך לחלק אפילו לחנניא בין הגיע למאכל ב"ד דאפילו בבשיל כל צרכו אסור להטמין וכמו שכתבו התוס' לקמן בר"פ במה טומנין ויבואר עוד בשמעתין בטוב טעם אי"ה ואף על גב דמפירוש רש"י לקמן גבי

מחזירין אפילו בשבת שמפרש לענין יום שבת וליל שבת א"כ משמע לכאורה דבערב שבת לא שייך ענינא דלהחזיר ודלא כפירוש התוספות מ"מ משום הא לא איריא דאפשר דרש"י נמי מודה לפירוש התוס' דלמ"ד להחזיר תנן איירי רישא דמתניתין בערב שבת מדקתני לא יתן עד שיגרוף אלא דאפילו הכי הוצרך לפרש לקמן דמחזירין אפילו בשבת היינו ביום דאם לא כן פשיטא דסיפא איירי בשבת ולא בערב שבת מדקתני נוטלין כמו שדקדק ר"ת כך נראה לכאורה אלא דא"א לומר כן דהא תיכף בדיבור הסמוך מפרש רש"י בד"ה דנותנין חמין היינו אחר שגרפה וא"כ נראה מזה דמפרש השתא למתניתין אליבא דמ"ד לשהות תנן ופליגי ב"ש וב"ה בגרוף דלמ"ד להחזיר תנן הא פליגי בלשהות באינו גרוף וע"כ משום דאע"ג דרש"י ז"ל גופא פסק כחנניא לקמן אפ"ה כיון דרש"י ז"ל פרשן הוא ולא פסקן ניחא ליה לפרש כולה מתני' לפי פשטא דלישנא כמ"ד לשהות תנן דלא איצטריך למימר חסורי מחסרא וכה"ג אשכחן בלשון רש"י ז"ל בכולא תלמודא שמפרש בפשיטות דלא כמסקנא דהלכתא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. לכך נראה לעניות דעתי דרש"י ז"ל סובר בפשיטות דנהי דלעיל בסוגיא דפ"ק גבי לא ימלא נחתום חבית של מים וקידרא חייתא משמע דשייך עיקר טעמא דשמא יחתה היינו משום דהתם לענין תוכה איירי שמעמידה ע"ג הגחלים ממש כדקתני לתוך התנור מש"ה חיישינן לשמא יחתה משא"כ הכא דאיירי שמעמידה ע"ג הכירה ולא בתוכה כדמסיק רבי חלבו בשמעתין דאף למאן דמוקי דרבי חלבו אסיפא מ"מ מודה מיהא דמתני' על גבה נמי איירי אף בלשהות באינה גרופה א"כ ליכא למיחש לשמא יחתה לכך הוצרך לפרש דאפ"ה אסור להשהות באינה גרופה למ"ד לשהות תנן משום דמוסיף הבל ולא גרע מהטמנה דאסור במוסיף הבל אפילו היכא דליכא גחלים כלל כ"ש הכא שסמוכה לגחלים וכמו שאבאר בעזה"י בסמוך ליישב קושיית התוספות על פרש"י בזה ואבאר גם כן פלוגתא דחנניא ורבנן בהאי סברא גופא. ומיהו בר מן דין נלע"ד דעיקר פרש"י מוכרח דהא לקמן (דף ל"ט ע"ב) אמשנה דתנור מסיק הש"ס להדיא לחלק בין תנור וכירה וכופח דכולא מילתא תליא במוסיף הבל ומסקינן להדיא דכופח נפיש הבלא מכירה וזוטר מתנור אלמא שזה עיקר הטעם דבכירה דלא נפיש הבלא מהני גרוף וקטום דתו לא מיקרי מוסיף הבל וכמו שאבאר בלשון התוספות בסמוך משא"כ כופח ותנור דנפיש הבלא אפילו בגרוף וקטום נמי מוסיף הבל ומש"ה אסור לשהות עליהן ואי כפירוש התוס' והמפרשים דעיקר טעמא משום שמא יחתה גופא א"כ איפכא מסתברא דתנור וכופח דנפיש הבלייהו תו ליכא למיחש לשמא יחתה שאין צריך כ"כ לחתות ואף שהרמב"ם ז"ל מפרש דבתנור אף שגרפו אפ"ה א"א שלא ישאיר אף ניצוץ א' וחוזר והובער כיון דנפיש הבלא משא"כ

בכירה מ"מ רש"י ז"ל לא נראה לו לפרש כן מכמה טעמי חדא כיון דבגרופה נמי אסרי ב"ש חמין ולא תבשיל וה"נ קאמר רבי מאיר לקמן אליבא דב"ה וא"כ לא ידענא טעמא אי גזרו גרופה אטו שאינה גרופה א"כ חמין נמי ליתסר ואי לא גזרו מ"ט דתבשיל דאסור כיון דלא שייך טעמא דשמא יחתה כלל ואף שרוב המפרשים פירשו דאיירי שגרף מקצתן ונשארו קצת גחלים ואפ"ה שרו ב"ה כיון דגלי דעתא דלא ניחא ליה לחתות דא"כ הדרא קושיא לדוכתא א"כ בתנור גרוף וקטום נמי נימא הכי דגלי דעתא דלא ניחא ליה וכמו שאבאר בזה בכוונת רש"י ז"ל לקמן גבי קטמה והובערה ע"ש ועוד דבקטמה גופא משמע שלא קטמה לגמרי והגחלים בוערים כדאמרינן לקמן נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה ואמאי אכתי ניחוש לשמא יחתה אח"כ ואי משום דגלי דעתא א"כ בתנור אמאי לא מהני קטמה מה"ט גופא מה שא"כ לפרש"י אתי שפיר דעיקר טעמא משום דמוסיף הבל משא"כ בגרוף וקטום תו לא מוספא הבלא וכמו שפרש"י בסוף פ"ק דף כ' בד"ה קטום ע"ש משא"כ בתנור וכופח לעולם מסקו הבלא אף בגרוף וקטום מש"ה אסורין ועוד דלקמן בשמעתין אמרינן נמי לענין לסמוך אף ע"ג דסליק הבלא מאידך משמע דאיסורא משום דמוסיף הבלא ולשיטת התוספות צריך עיון ליישב זאת הראיה כ"ש דלא אתי שפיר מאי דמסיק שם דלמא שאני התם כיון דמידליא שליט בה אוירא ואי משום שמא יחתה אדרבה יותר יש לחוש לחיתוי כיון דשליט אוירא אע"כ כפירש"י דטעמא משום דמוסיף הבל ואהא מסיק שפיר כיון דמידליא שליט אוירא ולא מוסיף הבלא ולענ"ד שכל זה ראיה ברורה ומוכרחת לשיטת רש"י ז"ל:

ועוד נ"ל דהוכרח רש"י לפרש כך לפי מה שאבאר בסמוך דלשיטת רש"י ז"ל איירי מתניתין בבשיל כל צרכו ואפ"ה למ"ד לשהות תנן דאי גרוף וקטום אין אי לא ומשמע לכאורה דאחמין נמי קאי וכמו שאבאר וא"כ אי ס"ד דטעמא משום שמא יחתה לחוד אמאי אסור בחמין שבשל כל צרכו הא הו"ל מצטמק ורע לו ובודאי לא אתי לחתויי להפסידן ומאי שנא מקידרא חייתא ושאר דברים דלא שייך חיתוי דמסקינן לעיל סוף פ"ק בפשיטות דהשתא דאמרינן דטעמא שמא יחתה כל הני שרינן לכך הוצרך רש"י לפרש דהכא אין עיקר הטעם משום שמא יחתה בזה המאכל אלא משום דהוי דבר המוסיף הבל ודמי להטמנה שלא חילקו חכמים כלל בגזירה זו דשמא יטמין ברמץ ובכל גווני אסור כמו שאנו מוכרחין לומר סברא זו בפשיטות לשיטת התוס' מהטעם שאבאר בסמוך כנ"ל ודוק היטב ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה אבל לא תבשיל דניחא ליה בישוליה ואתי לאחתויי אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל עכ"ל לפי הגירסא שלנו. אבל מהרש"ל ז"ל הגיה בלשון רש"י

דהאי טעמא דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל הוא דיבור בפני עצמו אבבא דסיפא דקאמרי ב"ש נוטלין אבל לא מחזירין ובאמת שכן פי' הר"ן ז"ל להדיא אלא שהשמיט הא דנתקיים מחשבתו וכתב בפשיטות דמיחזי כמבשל ובאמת נ"ל דלמאי דמפרשינן להאי טעמא אסיפא אהא דקאמרי נוטלין אבל לא מחזירין דלכל הפירושים איירי בשבת א"כ לא צריכין לטעמא דנתקיים מחשבתו אלא בפשיטות איכא למימר דטעמא דב"ש כיון שמחזירו בשבת מיחזי כמבשל ולפ"ז א"א לפרש כן בלשון רש"י ז"ל שכתב דנתקיימה מחשבתו משא"כ לגירסא שלנו אתי שפיר דכיון דארישא קאי דאיירי בלשהות לא שייך לומר בטעמא דב"ש דמיחזי כמבשל אלא משום שנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל ואי שרית ליה להשהות סבר דמותר לקרב הבישול בשבת ואתא לקרב הבישול בידים כמו שאבאר בסמוך בשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל אף בנתבשל כמאכל ב"ד או אפילו בבישל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ויותר מזה מצאתי ראיתי בלשון רש"י שנדפס בספר האלפסי שכתב וז"ל אבל לא תבשיל דניחא ליה בישולא ואתא לחתויי א"כ נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין דמיחזי כמבשל עכ"ל וזה הלשון מבואר להדיא כמו שכתבתי ודקדקתי ועתה אבוא לפרש דבריו ולקיים הגירסא שלפנינו בא' משני דרכים הדרך האחד משום דלא פסיקא ליה לרש"י ז"ל לפרש דטעם הראשון דב"ש גזיר בתבשיל משום דאתא לחתויי כיון דבגרוף איירי ונהי שהר"ן ז"ל כתב דכיון דניחא ליה בישולא גזרינן גרוף אטו שאינו גרוף מ"מ מסתימת לשון רש"י ז"ל נראה דלא נחית להכי דכל כי האי גזירה חדשה לא הו"ל לסתום אלא לפרש אע"כ דרש"י ז"ל מפרש דהאי גרוף וקטום לאו בגרף כל הגחלים איירי אלא שגרף מקצתן כמ"ש הבעל המאור וסייעתיה וכמו שאבאר שהיא ג"כ שיטת התוס' ונהי דלבית הלל סגי בהכי דתו לא מוספא הבלא ולשמא יחתה הא לא חיישינן כיון שאינו דרך הטמנה בתוכה אלא על גבה וכולה כדפרישית בסמוך מ"מ ב"ש סברי דכיון שלא גרף וקטם כל הגחלים שפיר חיישינן לשמא יחתה כיון דניחא ליה בישולא אלא דאכתי לא ברירא ליה לרש"י ז"ל הא מילתא בפשיטות לפרש דגרף וקטם איירי במקצת ולחלק בין כולן למקצתן וכמו שאבאר בלשון רש"י ז"ל לקמן גבי קטמה והובערה לכך חזר רש"י לפרש בדרך אחר דטעמא דב"ש דאע"ג שגרף לגמרי ולא שייך שמא יחתה אפ"ה אסור משום דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל כן נ"ל נכון:

ועוד נראה לי לפרש בדרך אחר דכיון דבסמוך מיבעיא לן אי מתני' לשהות תנן או להחזיר משום הכי מפרש רש"י ז"ל לכולה מתניתין במילתא דפסיקא לכולי עלמא דבמה שפירש בדיבור הקודם בד"ה עד שיגרוף מטעמא דמוסיף הבל היינו לכל הפירושים

לא מיבעיא למאן דמוקי למתניתין כחנניה הא לא חייש לשמא יחתה בלשהות וע"כ דאפ"ה לא יחזיר עד שיגרוף משום דהו"ל כמטמין בדבר המוסיף הבל כדפרישית וכמו שאבאר עוד שיטת רש"י בלשון התוספות ואף למאן דמוקי למתניתין כרבנן אפ"ה ע"כ לאו משום שמא יחתה איירי דא"כ מ"ש כירה דשרי ומ"ש תנור דאסור אלא ע"כ דעל גבה לא חיישינן לכ"ע לשמא יחתה גרידא אלא משום דמוסיף הבל לחוד כדפרישית. ולפ"ז השתא נמי מ"ש רש"י ז"ל בד"ה ב"ש אומרים חמין אחר שגרפה היינו משום דבאחר שגרף ודאי שרו ב"ש לכ"ע משא"כ קודם שגרף לא פסיקא ליה לרש"י ז"ל לפרש כיון דלמ"ד לשהות תנן איירי דוקא בגרף. ולפ"ז השתא נמי בד"ה אבל לא תבשיל הוצרך לפרש שני פירושים טעם הראשון דניחא ליה בישולא ואתא לחתויי היינו למ"ד להחזיר תנן והאי בבא קמייתא דפלוגתא דב"ש וב"ה איירי באינה גרופה ומש"ה חיישי ב"ש לשמא יחתה משא"כ למ"ד לשהות תנן דאיירי בגרופה לא שייך לפרש כן לכך הוכרח לפרש נמי טעמא דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל כנ"ל נכון לקיים הגירסא שלנו וכגירסת רש"י בספר האלפסי ודוק היטב:

מיהו ממה שהוצרך רש"י לאהדורי אטעמא דב"ש דאסרו בתבשיל ע"כ צ"ל דאיירי מתני' נמי בבשיל כל צרכו דאי בבשיל כמאכל ב"ד לחוד לא הוי צריך רש"י להנך טעמי אליבא דב"ש דהא אשכחן לב"ש בפ"ק דאוסר בכל המלאכות שהתחיל מבעוד יום ונגמרין בשבת היכא דאתא לידי חיוב חטאת א"כ ה"נ אף שנתבשל כמאכל ב"ד שייך ביה בישול לפי שיטת רש"י ז"ל כמו שדקדקו הפוסקים מלשון רש"י בדוכתי טובא דקאי בשיטת הרמב"ם ז"ל שכ"כ להדיא בפ"ט מהלכות שבת דחייב חטאת בכה"ג וא"כ פשיטא דב"ש אוסרים מטעם שנגמר בישולו בשבת וכה"ג קשה נמי לב"ה דאמר ומחזירין אפי' בשבת ואי בלא בשיל כל צרכו הרי חיוב חטאת נמי יש בו אע"כ דבבשיל כל צרכו איירי ואף למאן דמוקי לרישא דמתני' אפילו בלא בשיל אלא כמאכל ב"ד אפ"ה סיפא דאף מחזירין ע"כ לשיטת הרמב"ם ורש"י ז"ל איירי דוקא בבשיל כל צרכו ודלא כשיטת התוספות שאבאר בסמוך בעזה"י. מיהו לפי מאי דמסיק הרא"ש ז"ל בפירקין דאפשר דרש"י ז"ל לא מחייב בבישול אחר בישול כמאכל ב"ד אלא בנצטנן והרתיח ולא בעומד בחמימותו א"כ שפיר מצינו לפרש מתני' בתבשיל כמב"ד למאן דמוקי לה כחנניה ודו"ק ועיין לעיל בפרש"י (דף כ"ב) בד"ה קטם דמשמע דבמבשל בידים שייך בישול אחר בישול וצ"ע:

בד"ה אף מחזירין הואיל וגרף. מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן בשמעתין בסוגיא דרבי חלבו אמר רב ע"ש:

בתוס' בד"ה לא יתן עד שיגרוף פי' בקונטרס ואין נראה לר"י כו' עד סוף הדיבור. במה שהקשה דגרוף וקטום מוסיף הבל כבר כתבו התוס' עצמן בריש פרק במה טומנין בשם ר"י בר ברוך לחלק דחום שע"י האש מתקרר והולך משא"כ בדבר המוסיף הבל מחמת עצמו ע"ש. אלא דר"י בעל התוספות התם נמי לא משמע ליה לחלק בכך כמ"ש ג"כ שם אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י דהא מצינו למימר בפשיטות דכיון דלא התירו לו אלא על ידי גריפה וקטימה מידכר דכיר והיכירא טובא דלא ליתי למיטעי להטמין ברמץ שאינו גרוף וכי אתא לקמן למישאל אמרינן ליה שצריך לגרוף תו ליכא למיחש למידי משא"כ לענין הטמנה אי שרינן ליה להטמין בגפת ומלח שמוסיף הבל סבור דמותר להטמין אף ברמץ ויטמין ברמץ ואתי לחתויי אח"כ בגחלים שישכח שהוא שבת וכיוצא בזה כתב מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש אלא שמה שכתבתי הוא יותר פשוט. ולכאורה אדרבא לשיטת התוספות קשה יותר דלמאי דמסיק ר"י דבלשהות אפילו בלא גזירה דשמא יטמין איכא למיחש לשמא יחתה גרידא ואפ"ה סובר חנניה דבמב"ד לא גזרינן ומאי שנא בהטמנה דמודה חנניה אע"ג דהו"ל גזרה לגזרה שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה וע"כ צ"ל בזה כמ"ש התוספות בשם ר"ת בריש פרק במה טומנין דבהטמנה שהיא לצורך מחר חיישינן טפי לשמא יחתה וכל זה נראה לו דוחק לרש"י לפרש כן דאכתי הו"ל לחנניה למישרי להטמין כשהגיע למב"ד בדבר שאין בו גחלים כלל משא"כ לשיטת רש"י א"ש כדפרישית דטעמא דחנניה דבלשהות לא חיישינן לשמא יחתה במב"ד דלא גזרינן תוכה אטו גבה ורבנן סברי דגזרינן וכ"כ ג"כ מורי זקיני ז"ל. מיהו בעיקר קושיית התוס' דפשיטא להו דחנניה מודה דאסור להטמין אף מבעוד יום בדבר המוסיף הבל כיון דקיי"ל כחנניא כמ"ש רש"י ותוס' לקמן ולא משמע להו לאוקמי כולה מתני' דלקמן דלא כחנניה ואכתי לא ידענא מאי פשיטות' דהא לקמן (דף ל"ט ע"ב) קאמר רב חסדא דממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו חכמים הוא דבטלה הטמנה אף מבעוד יום וכתבו שם התוספות דבלאו מעשה דטבריא איכא לאוקמי כולה מתני' דלקמן בבין השמשות דוקא וא"כ הא קאמר עולא התם הלכה כאנשי טבריא ולפי פשטא דשמעתין משמע דלעולא לא מיתסר הטמנה אלא בין השמשות דוקא ולא מבעוד יום ואע"ג דרב נחמן אסיק כבר תברינהו אנשי טבריא לסילוניהון מצינן למימר דרב נחמן לשיטתו דמשמע לקמן דלא ס"ל כחנניה כמו שאפרש שם בעזה"י גבי הא דמפליג בין מצטמק ויפה לו כו' משא"כ למאן דס"ל כחנניא אין לתמוה כ"כ אם נאמר דס"ל כדעולא דלא מיתסר הטמנה אלא בין השמשות. ולפ"ז אין מקום לקושיית התוספות על רש"י והמעיין ומדקדק היטב בלשון רש"י ז"ל בס"פ במה מדליקין בהא דאמר רבה מפני מה

אמרו אין מטמינין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום משום שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה שרש"י ז"ל מפרש מילתא דרבה דוקא למאן דס"ל בפירקין דכירה דלשהות נמי אין משהין אלא בבשיל כל צרכו ולפ"ז מבואר מלשונו דמאן דס"ל כחנניה ליתא נמי למימרא דרבה ולא מיתסר נמי להטמין מבעוד יום אף במוסיף הבל אלא בין השמשות הוא דמיתסר כדמשמע ממתניתין דסוף פירקא דלעיל ועלה קאי מתניתין דכירה וכמו שאבאר עוד בסמוך ועוד אבאר בזה באריכות אי"ה בסוגיא דמעשה טבריא דלענ"ד כל הסוגיא דהתם מוכרח ומסייע לשיטת רש"י ופירושו כאן ואין להאריך יותר ודו"ק:

בד"ה חמין ותבשיל נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל כו' עד סוף הדיבור. נראה כוונת ר"י בכל זה הדיבור להכריח דמחזירין אפילו בשבת אף חמין ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו ולאפוקי משיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל דהוי מבשל גמור ושייך ביה חיוב סקילה וחטאת משא"כ לשיטת ר"י ז"ל מותר אף לכתחלה בגרוף וקטום דכיון שהגיע למאכל ב"ד קודם שבת הו"ל כמבושל ואין בישול אחר בישול והיינו דרצה ר"י ז"ל להוכיח כן מתחלה מלשון חמין ותבשיל סתם דאיירי בין בבשיל כל צרכו ובין בבשיל כמב"ד ואח"ז מסיק דאפילו את"ל דסתם חמין ותבשיל לא איירי בבשיל כל צרכו דאפשר שאין דרך להשהות או להחזיר בשיל כל צרכו אלא להטמין או שנאמר בבשיל כ"צ פשיטא דלכ"ע לא חיישינן שמא יחתה. ולפ"ז היה באפשר לומר דבשיל כ"צ מותר להחזיר אף בשאינה גרופה לב"ה ולב"ש מיהא בגרופה ע"ז כתבו דא"א לומר כן ומוכחי לה מסוגיא דרבי חייא ורבי אושעיא לקמן דע"כ לענין להחזיר פשיטא לתלמודא דאין לחלק בין כל צרכו או כמב"ד אלא עיקר החילוק לב"ה בין גרופה לשאינה גרופה כיון שהטעם משום דמיחזי כמבשל כן נ"ל בכוונת התוספות דלעיקר דינא דלהחזיר איירי דאי לענין לשהות הא פסקו לקמן כחנניה ועוד אפשר דלענין לשהות נמי רוצין להוכיח דאיכא שום סברא דבשיל כ"צ ומצטמק ויפה לו חמיר טפי מלא בשיל אלא כמב"ד ומצטמק ורע לו כדמסקו דמוכח מדב"ש ומדב"ש נשמע לב"ה נמי אף לפי פסק ההלכה וכמו שאבאר לקמן בד"ה אמר רב ששת בעזה"י ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד היינו אפילו לא בשיל אלא כמב"ד כו' עכ"ל. ומשמע דפשיטא להו מיהא דהיכא דלא בשיל כמב"ד לא הוי בכלל חמין ותבשיל ואע"ג דלמ"ד לשהות תנן ופלוגתא דבית שמאי וב"ה בגרוף וא"כ אפילו בלא בשיל כמב"ד נמי שרי לב"ה כיון דבגרוף לא שייך גזירה דשמא יחתה אלא דאפ"ה נקיט חמין ותבשיל דהיינו לפחות כמב"ד משום פלוגתא דלהחזיר דבלא בשיל כמב"ד ודאי אסור לכ"ע דהוי מבשל ממש. ועוד דלב"ש ודאי אסור אפילו להשהות כיון שלא נתבשל קודם שבת כלל הרי נגמר הבישול בשבת ולדידיה

אסור דלא עדיף מאונין ופשתן וכל הנך דפ"ק דאסרי ב"ש היכא דנגמר בשבת כל היכא דאי עביד בידים חייב חטאת וה"נ דכוותא ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל ועיין עוד לקמן בסמוך:

בא"ד דהא כי מוקי להחזיר תנן הוי מתניתין כחנניה כו' ולא כרבנן ואמאי ודילמא מתניתין אפילו כרבנן כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו טפי בפשיטות דאי ס"ד דסתם חמין ותבשיל הוי דוקא בשיל כ"צ א"כ לא אתי שפיר כחנניה דמתיר אף כמב"ד דאיכא למימר דמתני' נמי לא נקיט דוקא כ"צ אלא לרבותא דאסור להחזיר ע"ש. ולענ"ד דבריו תמוהין דהא לקושטא דמילתא לב"ה שרי אף להחזיר בכמב"ד לשיטת התוס' ואדאשמעינן רבותא דאיסורא בלהחזיר לבית שמאי טפי הו"ל לאשמעינן כחא דהתירא לב"ה בין בלשהות בין בלהחזיר אלא דנ"ל ליישב דבריו דארישא דמתני' קאי דקתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל ובדין הוא דלא הו"ל למיתני תבשיל אי הוי משמע דוקא כ"צ כיון דאפילו כמב"ד שרי אלא דאפ"ה נקיט תבשיל משום רבותא דסיפא בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף דאפילו בשיל כ"צ אסור להחזיר באינו גרוף וכיון דנקיט ברישא דמתניתין סתם תבשיל דהיינו כל צורכו משום הכי נקיט כולה מתניתין בהאי לישנא דסתם חמין ותבשיל כן נראה לי בכוונת מהרש"א ז"ל. ועוד נראה לי דלענין רבותא לבית הילל בלשהות סמך אמתניתין דסוף פרק קמא דקתני בהדיא עד שיקרום פניה מבעוד יום ודייקינן לקמן הא קרמו פניה שרי דהיינו כחנניא ותו לא איצטריך למיהדר ומיתני האי רבותא הכא וכיון דממילא ע"כ לענין לשהות שרו בית הלל לשהות אף באינו גרוף א"כ ממילא ידעינן דהא דשרי נמי ב"ה להחזיר אף בגרוף היינו נמי אף בכמב"ד דהא מסקינן דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר א"כ משמע דהיינו בחד גוונא ממש ובהכי א"ש טובא במאי דמסקינן חסורי מחסרא ותנא לה להאי בבא דלהחזיר בסוף ומפסיק במציעתיה בלשהות והיינו כדפרישית כי היכי דליהוי להחזיר דומיא דלשהות דפשיטא לן דאפילו כמב"ד שרי ממתניתין דסוף פ"ק. ולפ"ז אתי שפיר דאיצטריך למיתני הכא טפי לשון חמין ותבשיל דהיינו כ"צ דוקא לענין רבותא דלהחזיר אסור לב"ה באינו גרוף אף בבשיל כ"צ. מיהו לענ"ד אין אנו צריכין בזה לפירושו של מהרש"א ז"ל אלא דיש לפרש דברי התוס' בפשיטות דודאי למאן דמוקי למתני' כחנניא פשיטא להו דסתם חמין ותבשיל היינו אפילו כמב"ד דהא לעיל סוף פ"ק תנינן להדיא כדי שיצולו ואפ"ה מוקמינן לה דהיינו כמב"ד כחנניה וא"כ ה"נ מפרשינן לה בכה"ג כיון דלחנניה אין שום חילוק בין כמב"ד לבשיל כ"צ לפי שיטת התוס' דאף לענין להחזיר למאי דלא ס"ל כהרמב"ם ז"ל כמ"ש בסמוך אלא דעיקר דבריהם דאפילו

למאן דבעי לאוקמי מתניתין כרבנן אפ"ה סתם חמין ותבשיל היינו אף כמב"ד דנהי דמחלקי באינה גרופה אפ"ה בגרופה אין לחלק ומוכחא לה מדלא מוקי אפילו למ"ד להחזיר נמי אפילו כרבנן אלא ע"כ דהלשון חמין ותבשיל ע"כ היינו אף כמב"ד לכ"ע כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ואמאי ודלמא מתניתין אפילו כרבנן כו' דמודו רבנן דמשהין כו' עכ"ל. ואע"ג דמלשון התוספות בד"ה לעולם אימא לך משמע דהא דמיבעיא ליה אי להחזיר תנן ואיצטריך לאוקמי דחסורי מחסרא היינו משום דניחא ליה לאוקמי מתניתין כחנניה דקי"ל כוותיה וא"כ צ"ל דהא דמספקא ליה לבעל האיבעיא אי לשהות תנן היינו משום דנ"ל דוחק לומר חסורי מחסרא ולפ"ז מאי קשיא להו הכא דנימא להחזיר תנן ואפ"ה לוקמה כרבנן והא מהי תיתי כיון דאפילו אי מוקי לה כרבנן נמי ע"כ דהלכתא כחנניה וכדדייקינן לקמן דסתם מתניתין דפ"ק נמי דייקא כחנניה דהא קרמו פניה שרי ואם כן בוודאי ניחא לן טפי לאוקמי כחנניה ולא כרבנן דלא ליפלוג סתמא אסתמא אלא דאפ"ה קשיא להו שפיר בהא דקאמר ומני חנניה היא דמשמע מהאי לישנא דמתני' גופא דייקא כחנניא והא ליתא דהא מיתוקמא שפיר בין כחנניא ובין כרבנן ויתכן יותר למאי דפרישית בסמוך בכוונת התוס' דלחנניא ודאי הוי סתם חמין ותבשיל כמב"ד דמיקרי לדידיה כ"צ ולרבנן הוי כל צרכו ממש אע"כ דלשון חמין ותבשיל לכ"ע משמע אף כמב"ד ובהכי אתי שפיר נמי מה שכתבו דמצי לאוקמי כרבנן דמודו בכ"צ והא ליתא למאי דמסקינן לקמן דרבנן דחנניא היינו רבי מאיר ורבי יהודה ואינהו קאמרי להדיא דבאינה גרופה אין משהין ולא כלום דמשמע אפילו כ"צ ולמאי דפרישית אתי שפיר דאכתי אי סתם חמין ותבשיל מצי איירי בבשיל כ"צ לחוד טפי הוי שייך לומר דתנא דמתניתין ס"ל כחנניא בחדא וכר"מ ור"י בחדא ומפליג בין כמב"ד ובין בשיל כ"צ ומשום הכי נקיט בהאי לישנא דחמין ותבשיל אע"כ דלישנא דחמין ותבשיל משמע להדיא אף כמב"ד כן נ"ל נכון ודו"ק :

בא"ד ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוי כו' צ"ל הא דאסרי כו' עכ"ל. כבר כתבתי דאע"ג דמצד הלשון דחמין ותבשיל לא משמע להו השתא מידי אפ"ה פשיטא להו מסוגיא דגמרא ברבי אושעיא דסברא פשוטה היא דלענין להחזיר בשבת לא שייך לחלק בין כל צרכו ובין כמב"ד אלא בין גרוף לשאינו גרוף לב"ה ונראה דהיינו טעמא דמיחזי כמבשל וא"כ אדרבה כל מה שמבשל יותר שייך לגזור טפי כמ"ש הרא"ש ז"ל אלא דאפ"ה אין לחלק משום מראית עין שהרואין אינן יודעין אם מבושל כ"צ או כמב"ד אלא דלפ"ז השתא דאתא להכי אזלא לה נמי הוכחא קמייתא דהתוספות דלעולם איכא

למימר דסתם חמין ותבשיל היינו כל צרכו ואפ"ה לא תקשי אמאי לא מוקי לה בלהחזיר נמי כרבנן דודאי לא מצי לאוקמי בהכי כיון דלמ"ד להחזיר מסיק בחסורי מחסרא דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר וכתבתי ג"כ דהא דתני להו בהאי סידרא היינו דנימא דלשהות באינו גרוף ולהחזיר בגרוף שוין לגמרי וא"כ מה"ט גופא אתיא מתני' כחנניא דהא בהא דשרי ב"ה ודקאמרי אף מחזירין היינו אפילו בכמב"ד כדפשיטא להו להתוספות מסברא א"כ בלשהות נמי איירי ע"כ בכה"ג דהגיע למב"ד והיינו כחנניא ולא כרבנן וצ"ע ודוק היטב:

מיהו בעיקר הוכחת התוס' בהא דרב אושעיא דלקמן יראה דלפרש"י לקמן דמחזירין אפילו בשבת היינו ביום השבת וא"כ צ"ל דקים להו היכא הוי עובדא ואזלא לה הוכחת התוספות ובלא"ה לפי מה שאפרש לקמן דבמצטמק ורע לו אפילו ב"ש מודו דשרי דלא שייך כלל שמא יחתה להפסיד א"כ שפיר מוכיח לקמן בגמרא מדרבי אושעיא דע"כ לא נתבשל כ"צ דאי בבשיל כ"צ מאי ולא אמרו לנו דבר דקאמר כיון דאפילו ב"ש מודו דשרי אע"כ דכמב"ד הוי ואפשר דקים להו דמזיגת הכוס לא שייך בישול כ"צ ובר מן דין נלענ"ד דלענין חמין לא שייך לחלק בין כמב"ד או בשיל כ"צ וכ"כ מורי זקיני ז"ל וע"כ דהכי הוא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל ואין להאריך:

בד"ה וב"ה אומרים אף מחזירין אפילו בשבת כו' מדקאמר בגמרא כו' אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול כו' עכ"ל. וכבר כתבתי דאפשר דרש"י ז"ל נמי נחית להכי אלא דיותר נראה דלשיטת רש"י הא דאמרינן לקמן אף בשבת היינו לאפוקי דלא נימא דמתניתין הוי דוקא בספק חשיכה דומיא להא דאמרינן במשנה הסמוכה בס"פ במה מדליקין ספק חשיכה וטומנין את החמין וסד"א דעלה קאי אף מחזירין משא"כ בודאי חשיכה הו"א דאסור משום הכי קאמר אף בשבת זה נ"ל נכון וכמ"ש התוס' כה"ג בסוגיא דמעשה טבריא (דף ל"ט ע"ב) בד"ה ממעשה ושם אבאר בארוכה בעזה"י ואפשר דלפ"ז אין מקום ג"כ לדיוקו של ר"ת ז"ל דבשיעור זוטרא כי האי שייך שפיר למיתני לא יתן עד שיגרוף דלא יתן בספק חשיכה עד שיגרוף קודם חשיכה בסמוך להחזרה כנ"ל ואע"ג דרש"י ז"ל כתב לקמן דמחזירין אף בשבת היינו ביום השבת אפשר משום דאין דרך להחזיר בלילה כ"א לצורך אכילת הלילה דרכו להחזיר סמוך לחשיכה או בספק חשיכה ומה שהוא רוצה לצורך אכילת היום דרכו להחזירו ג"כ סמוך לאכילתו וכ"ש בחמין דאיירי לקמן שהוא מצטמק ורע לו וא"כ מסתמא אינו מחזירו בלא"ה לצורך מחר כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל והוא נכון לדעתי ודו"ק ויבואר עוד בסמוך:

בא"**ד** ולמאן דאסר להחזיר אסר אף בחול לב"ה כו' עכ"ל. והיינו כדמסקו בסוף הדיבור דמשיעור שלא יוכל להרתיח מיקרי חזרה אלא דאכתי קצרו במקום שהיה להם להאריך שלא כתבו טעם החזרה דע"ש טפי מלשהות אלא שהרא"ש ז"ל כתב משום דגזרינן חזרה דע"ש אטו חזרה דשבת ומשום הכי מסיק נמי דלא מיתסר חזרה דע"ש אלא בשהגיע מיהא לכמב"ד דבכה"ג שייך האי גזירה דסביר דמותר לקרב בישולו בשבת אבל כשלא הגיע לכמב"ד לא שייך האי גזירה דאתי להחזיר בשבת דהכל יודעין דאסור לבשל בשבת כיון שלא נתבשל קודם שבת אפילו כמב"ד. אלא דלפ"ז קשיא לי מ"ט דב"ש דמפלגי בין חמין לתבשיל בחזרה דע"ש באינה גרופה ויש ליישב בדוחק:

מיהו לולי דברי התוס' היה נ"ל בענין אחר דהא דקתני לא יתן עד שיגרוף היינו בספק חשיכה דאיירי במתניתין דלעיל סוף פ"ב דקתני וטומנין את החמין ועלה קתני דאסור להחזיר באינה גרופה בכירה שהסיקוה בקש ובגבבא דשמא יחתה בשעת חזרה ממש ועוד דהו"ל כמטמין לכתחילה בדבר המוסיף הבל כפירש"י והא דפליגי נמי ב"ש וב"ה בגרופה היינו נמי משום טעמא דשמא יחתה בשעה שמחזירה וקמיפלגי ב"ש בין חמין לתבשיל מה"ט גופא דשמא יחתה דשייך טפי בחמין מבתבשיל ובשיעורא זוטא כי האי שייך שפיר לשון עד שיגרוף קודם בין השמשות דהיינו עם חשיכה דקתני לעיל סוף פ"ב וכדפרישית לעיל ואכתי ס"ד דבשבת אפילו לבית הלל אסור דבין השמשות לא החמירו כ"כ דכיון שאינו אלא שבות בעלמא לא גזרו בין השמשות ועוד דבין השמשות סתם קדירות רותחות הן משא"כ בשבת מש"ה מסיק בסיפא דנוטלין אבל לא מחזירין דאיירי בשבת ואפ"ה לב"ה שרי אפילו בתבשיל והיינו דאמרי' לקמן מחזירין אף בשבת כנ"ל נכון. ואין לתמוה בזו הסברא דהא התוס' עצמן כתבו לקמן במעשה דאנשי טבריא שיש מקום לחלק בהכי בין ע"ש בין השמשות ובין שבת ממש לענין הטמנה וכמו שאפרש שם בעזה"י וא"כ לשיטת רש"י למ"ד להחזיר לפי האמת נמי מפרש כן ובזה אין אנו צריכין לדחוק במה שכתבו התוס' והקשו כאן מה שיעור הוא נותן בע"ש ודוק היטב. ולקמן במעשה דאנשי טבריא אבאר בהכרח שכן הוא שיטת רש"י ז"ל:

בגמרא אלא אי אמרת להחזיר תנן הא תו למה לי קשיא לי לפי פירוש התוספות בד"ה וב"ה אומרים דרישא דקתני לא יתן עד שיגרוף איירי בע"ש וסיפא איירי בשבת מדקתני נוטלין אבל לא מחזירין א"כ מאי מקשה הכא הא תו ל"ל הא שפיר איצטריכא לאשמועינן תרתי אליבא דב"ה ולב"ש נמי איכא למימר דבשבת אוסר אף בחמין דגזור חמין אטו תבשיל מה שאין כן ברישא בגרופה מע"ש דלא מיתסר אלא משום חזרה דשבת כמ"ש בסמוך בשם הרא"ש ז"ל א"כ שפיר מפליג בין חמין לתבשיל דלא גזור

נמי חמין אטו תבשיל וע"ש אטו שבת דהו"ל גזירה לגזירה. ולכאורה היה נ"ל דמרישא לחוד נמי שפיר שמעינן דב"ה שרו אף בשבת דאלת"ה אמאי נקיט חמין ותבשיל דמשמע מיהו דבשיל כמב"ד כמ"ש התוספות ותיפוק ליה דאפילו בלא בשיל כמב"ד נמי שרי בגרופה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל וכמעט שכל הפוסקים הסכימו בזה אלא ע"כ דנקט חמין ותבשיל שריותא דשבת עצמו דבפחות מכמב"ד ודאי אסור דהו"ל מבשל ממש אלא שאין זה מוכרח ומספיק כ"כ לכך נ"ל דלישנא דמתני' קשיא ליה להגמרא דאי סיפא לענין שריותא דשבת אתי לא הו"ל למיתני בהאי לישנא דאף מחזירין כיון דרישא נמי משמע לענין חזרה אלא הכי הו"ל למיתני בהדיא וב"ה אומרים מחזירין אף בשבת. ועדיין צ"ע ודו"ק:

מיהו כ"ז לשיטת התוס' אח"ז ראיתי בתוספות ישנים שהרגישו בכל מה שכתבתי ע"ש בש"ס החדשים דפוס פפ"ד משא"כ לשיטת רש"י לקמן דמחזירין אף בשבת היינו אפילו ביום השבת ודאי לק"מ דהא מילתא ודאי לא שמעינן מפשטא דלישנא דאף מחזירין ואף לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י דרישא היינו לענין ע"ש בין השמשות וסיפא דקתני נוטלין אבל לא מחזירין היינו בשבת ממש דאפי' הכי אתי שפיר ואדרבה לפ"ז מיושב לשון רש"י ז"ל שכתב דעיקר הקושיא דהא תו ל"ל היינו אמילתא דב"ש ולכאורה לשון מיותר הוא דהא כ"ש דמילתא דב"ה מיותר טפי ולמאי דפרישית אתי שפיר דמב"ה לא קשה מידי דאיכא למימר דאשמועינן האי רבותא גופא דאף בשבת ממש מחזירין אלא דאכתי מילתא דב"ש לא אתי שפיר דלקושטא דמילתא לא משמע לתלמודא לחלק ולומר דבע"ש בין השמשות מפליג ב"ש בין חמין לתבשיל ובשבת ממש אוסר אף בחמין דלא מסתבר לחלק בהכי כנ"ל אלא דבלא"ה יש לומר בלשון רש"י דאי הוי שום רבותא או נפקותא בבבא דסיפא לב"ש לא הוי קשה כלל מדב"ה דהא בלא"ה ברישא גופא נמי מילתא דב"ה מיותר למ"ד להחזיר תנן דהא כבר תני לא יתן עד שיגרוף משמע דבגרופה אפילו תבשיל שרי דהא אמתניתין נותנין עליה תבשיל קאי אע"כ דמשום מילתא דב"ש הדר ותני מילתא דב"ה אגב גררא וה"ה בסיפא כנ"ל ודו"ק:

דף לז.

בתוס' בד"ה לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מחסרא משום דקיי"ל כחנניא כו' עכ"ל. פי' משום דלקמן דייק רבא כמ"ד להחזיר תנן מסתם מתניתין דלעיל פ"ק הא קרמו פניה שרי ואם כן משו"ה ניחא ליה למימר דמתניתין דהכא נמי ע"כ חסורי מחסרא וכחנניא כי היכי דלא תקשי סתמי דמתני' אהדדי משא"כ למ"ד לשהות תנן דלא ניחא

ליה למימר חסורי מחסרא וסתמא דמתני' דהכא דלא כחנניא א"כ ע"כ דמתניתין דפ"ק נמי דלא כחנניא ובע"כ צריך לחלק בין חררה לשאר מיני חמין ותבשיל כמ"ש כל הפוסקים שפסקו דלא כחנניא. מיהו לולי דברי התוס' היה נ"ל עוד דהא דמשמע ליה טפי לומר חסורי מחסרא היינו משום דלא מסתבר לו כ"כ לומר דפלוגתא דב"ש וב"ה אייריי בגרופה דא"כ מ"ט דב"ש דאסרי כיון דליכא למיחש לשמא יחתה ואי משום דגזרי גרופה אטו שאינה גרופה א"כ חמין נמי ועוד דלשיטת רש"י דאיסור דאינו גרופה היינו משום דמוסיף הבלא משא"כ בגרופה אינו מוסיף הבל א"כ לא שייך לגזור כה"ג דבר שאינו מוסיף הבל אטו דבר המוסיף הבל ואע"ג דרבי יהודא בברייתא דבסמוך מפליג בכה"ג אפשר דהיינו משום דסליק הבלא מאידך מיחזי כדבר המוסיף הבל ומחמיר לענין תבשיל דוקא ובכה"ג איכא למימר שנראה לו דוחק לומר דלשהות תנן ואפ"ה אסרינן בסיפא בתנור אף בגרופה ומ"ט כיון דגרופה היא לא שייך שמא יחתה כדפרישית לעיל והפוסקים יישבו בדוחק מ"מ בהכי ניחא ליה טפי דמתני' להחזיר תנן וטעמא משום דהו"ל כמטמין לכתחילה ושייך שפיר לחלק בין כירה לתנור מטעמא דמוסיף הבל אף בגרופה ופלוגתא דב"ש וב"ה נמי א"ש דבאינה גרופה אייריי שייך שפיר לחלק לב"ש בין חמין לתבשיל כנ"ל אלא דהפוסקים לשיטתייהו שכתבו לקמן בסוגיא דתנור להיפך:

בפרש"י בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן כו' ורבי חלבו אשריותא דלשהות על שאינה גרופה קאי עכ"ל. ונראה לי שהוכרח לפרש כן לפי שיטתו דאיסור דאינה גרופה היינו משום דמוסיף הבל משא"כ בגרופה וא"כ תו לא מצינן לאוקמי מילתא דרבי חלבו אשריותא דלהחזיר בגרופה דמה"ת לאסור להחזיר לתוכה כיון דרישא דמתני' אייריי בערב שבת וא"כ אפי' לכתחילה מותר להטמין בדבר שאין מוסיף הבל אלא ע"כ דרבי חלבו אשריותא דלשהות באינה גרופה קאי וכמ"ש להחזיר תנן והיינו דקשיא ליה אי אמרינן לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה ומה"ט דפרישית ואהא מסיק שפיר מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי והיינו משום דסיפא דאף מחזירין הא אסקינן דאייריי אף בשבת ואהא קאמר רבי חלבו שפיר דלתוכה אסור דהא אפילו בדבר שאין מוסיף הבל אסור להטמין בשבת ואף למאי דפרישית לעיל בשמעתין דלר"י אייריי רישא בין השמשות נמי יש לפרש בכה"ג דהא בין השמשות נמי שרי להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל כדתנן וטומנין את החמין כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ונתיישב' קושיית ר"י ז"ל שכתב דבחנם דחק:

ובר מן דין נלע"ד דעיקר שיטת רש"י ז"ל מוכרח ממימרא דרבי חלבו גופא דקשיא לי אהא דקאמר לא שנו אלא ע"ג והיינו ע"כ משום דלשון נותנין עליה משמע ליה על גבה

ממש ולא בתוכה וא"כ קשיא הא דתנן בסיפא דמתניתין תנור שהוסק בקש וגבבא לא יתן בין לתוכה בין על גביה דלשון מיותר הוא לגמרי דבלא"ה פשיטא דאפילו על גביה אסור דמאי דשרי בכירה אוסר בתנור ולתוכה הא אפילו בכירה אסור אע"כ כפרש"י והשתא אתי שפיר דלמאי דס"ד מעיקרא דרבי חלבו ע"כ ס"ל להחזיר תנן ונותנין עליה וכולה מתניתין דחזרה לא שני לן בין תוכה לע"ג אלא דאשריותא דלשהות באינה גרופה הא דקאמר מסברא דלתוכה אסור וא"כ שפיר איצטריך למיתני בסיפא דתנור דאירי בחזרה דהא לא יתן להחזיר הוא ואשמעינן דבין לתוכה בין ע"ג אסור משא"כ למ"ד לשהות תנן וסיפא נמי לשהות דלא יתן לשהות הוא א"כ למאי קתני סיפא בין לתוכו בין ע"ג ומשני שפיר דלמ"ד לשהות תנן נמי נותנין עליה דרישא אירי אף לתוכה אלא דרבי חלבו אסיפא דלהחזיר קאי וא"כ בסיפא דתנור דאירי לשהות שפיר שייך למיתני בין לתוכו בין על גביו ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

בתוס' בד"ה אא"ב להחזיר תנן כו' וקשה להר"ח דלחנניא אפילו תוכה משהין כו' דהא תנן ולא חררה כו' עכ"ל. עיין בספר מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל שכתב דעיקר דיוקא דלקמן דהא קרמו פניה שרי לאו מחררה דייק לה דבחררה בלא"ה לא שייך שמא יחתה כמ"ש רוב המפרשים הקדמונים אלא מפת בתנור דייק לקמן וא"כ לא דמי לתוכה דאינה גרופה ועיין מה שאפרש לקמן בזה בעיקר הסוגיא. מיהו בלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו בהא אשיטת רש"י ז"ל כיון דבלא"ה אף לשיטתם הא מסקו דרב לא אתי כשום תנא וע"כ היינו כמו שאפרש בדבריהם בסמוך דרב ס"ל כחנניא בחדא במצטמק ורע לו ופליג עליה בחדא במצטמק ויפה לו וא"כ ה"נ מצינן למימר דנהי דחנניא שרי אף לתוכה מ"מ רב ס"ל דתנא דידן גופא פליג עליה בהא דהכי דייק לה מתני' דקתני נותנין עליה כדפרישית. אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בדיבור הקודם דמעיקרא לא מיבעיא ליה אי להחזיר תנן וחסורי מחסרא אלא כי היכי דתיתי מתני' כחנניא ולא תקשי סתמא דהכא אסתמא דלעיל דסוף פ"ק וכדפרישית בדבריהם בסמוך ולפ"ז קשיא להו הכא שפיר כיון דמ"מ פליג סתמא דהכא אסתמא דלעיל א"כ מאי דוחקינן למימר להחזיר תנן וחסורי מחסרא כן נ"ל בכוונתם וא"כ באמת אין מזה סתירה לפירש"י דלשיטתו לסברת הפשטן בלא"ה צריך לומר דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא משום הא דרבי חלבו גופא כיון דמתני' גופא משמע ליה הכי דלא שנו אלא ע"ג אבל לתוכו אסור מדקתני נותנין עליה וא"כ ממילא דע"כ להחזיר תנן דאל"כ תיקשי סיפא דמתני' בתנור שהסיקוהו וכדפרישית בסמוך ובסמוך אבאר עוד בענין יותר נכון ליישב קושיית התוספות אליבא דרש"י ודו"ק:

בא"ד אבל בהחזרה ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח בסיפא עכ"ל. ולא פירשו טעמא דמלתא ואפשר כיון דטעמא דהחזרה הוא משום דמיחזי כמבשל לב"ש א"כ לב"ה נמי נהי דע"ג לא מיחזי כמבשל מ"מ לתוכה מיחזי כמבשל מה שא"כ בתנור לעולם אסור להחזיר אף על גביו דמיחזי כמבשל כנ"ל:

בא"ד קשה לר"י היכי בעי למימר כו' דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו כו' ובביצה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו הוא כו' עכ"ל. ולע"ד אין זה מוכרע דנהי דביצה מבושלת מצטמק ויפה לו הוא מ"מ לעיל במתני' דקתני אין צולין בשר בצל וביצה איכא למימר שפיר דלענין צלייה מצטמק ורע להן בכולהו כמבואר לעיל בפ"ק קמא (י"ט ע"ב) והובא ג"כ בפוסקים דלענין צלייה אם יחתה יפסיד ויחרוך ובירושלמי ספ"ק אהך מתניתין גופא דאין צולין מסיק להדיא דמצטמק ורע להן נינהו ע"ש:

בא"ד וי"ל דבלא"ה לא סבר ליה רב כשום תנא כו' עכ"ל. פי' דאפילו אם תמצא לומר לשהות תנן נמי רב לא ס"ל כלל כי תנא דמתני' אע"כ דס"ל כחנניא בחדא דשרי מיהא אף במצטמק ויפה לו אפילו כמב"ד ואיהו ס"ל כוותיה מיהו במצטמק ורע לו דבבשיל כ"צ מיהו שרי אבל במצטמק ויפה לו ס"ל כר' מאיר ור"י דאסרי אף בבשיל כ"צ וא"כ אפילו אי רב ס"ל דמתניתין להחזיר תנן והיינו ע"כ משום דלא תיקשי סתמא דהכא אמתני' דספ"ק והיינו כחנניא מ"מ איהו גופיה לא ס"ל כתנא דמתני' אלא בחדא במצטמק ורע לו ובשיל כ"צ כנ"ל בכוונתן:

אלא דהשתא דאתינן להכי נ"ל ליישב ג"כ שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוס' דחנניא שרי אף לתוכה ולפי מ"ש יש לי לומר דודאי לסברת הפשטן דרב מוקי למתניתין ע"כ להחזיר תנן אפילו הכי לא מוקי לה דוקא כחנניא אלא אפילו כרבנן והא דדייקינן אבל לשהות משהין אפילו באינו גרוף ומחסרינן לה ופליגי ב"ש בחמין ותבשיל מפרש רב למתניתין גופא במצטמק ורע לו וכמ"ש התוספות לעיל בד"ה חמין ותבשיל דאף למ"ד להחזיר תנן מיתוקמא שפיר נמי כרבנן אלא שכתבו דלשון חמין ותבשיל משמע נמי אף כמב"ד וא"כ השתא לרב משום הא לא איריא דאין ה"נ דבמצטמק ורע לו שרי אף כמב"ד לרב ולתנא דמתניתין ואיירי מתניתין דוקא במצטמק ורע לו ונהי דהפשטן לא מיבעיא ליה לאוקמי בהכי היינו משום דלא ס"ל הא דרב כלל לחלק בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו לענין להשהות לכתחילה וא"כ ע"כ מדשרי מתניתין בכמב"ד אי להחזיר תנן ע"כ היינו כחנניא משא"כ לבתר דשני ליה בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו שפיר מפרש למתני' לגמרי כחנניה ובהכי שפיר טפי דס"ל כחנניה לגמרי רק במאי דשרי חנניה אף מצטמק ויפה לו פליג עליה רב ומוקי לסתם מתניתין דהכא נמי

כוותיה. ואי תקשי אכתי מאי דוחקיה לרב למימר להחזיר תנן וחסורי מחסרא ולאוקמא מתניתין במצטמק ורע לו דוקא לוקמא מתניתין כפשטא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא היינו במצטמק ויפה לו כיון דסוף סוף לא אתי סתמא דהכא כסתמא דספ"ק דמתיר אף כמב"ד מדשרי בביצה אלא דמשום הא נמי לא איריא והיינו למאי דפרישית בסמוך דלסברת הפשטן בלא"ה צריך רב לאוקמי מתניתין דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא משום הא דר' חלבו אמר רב גופא מדקתני במתני' נותנין עליה משמע דלתוכה אסור א"כ ע"כ להחזיר תנן כנ"ל נכון מאד ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בגמרא איבעיא להו מהו לסמוך תוכה וגבה הוא דאסור כו' וכתבו התוס' דהאי איבעיא שייך בין למ"ד לשהות תנן ובין למ"ד להחזיר תנן אלא דהרא"ש ז"ל כתב שהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד לשהות תנן מכמה ראיות וזו אחת מהן דבלהחזיר לא שייך לומר תוכה וגבה הוא דאסור דהא להחזיר מפליג רבי חלבו בין תוכה לגבה לענין שריותא בגרופה ואם כן לא שייך לומר לא שנא דכי היכי דמחלקינן בחזרה דגרופה בין תוכה לעל גבה הכי נמי יש לחלק בחזר' דאינה גרופה לענין לסמוך כן כתב הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה ז"ל בכוונת הרי"ף ע"ש. מיהו לע"ד נראה דאין זו קושיא על פי' התוספות לפמ"ש בכוונתם בדיבור הקודם דהא דפשיטא להו דבחזרה שייך לחלק טפי בין תוכה לע"ג היינו משום דמיחזי כמבשל בתוכה טפי מע"ג אבל בשאינה גרופה ע"כ דלעולם שייך דמיחזי כמבשל או משום טעמא אחרינא לאיסור מדאסרינן ע"ג וא"כ שפיר קמיבעיא לי' דאפשר דלסמוך נמי אסור להחזיר באינה גרופה. וע"פ זו הסברא ממילא אזלא נמי אידך ראייתו של הרי"ף ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה שכתב דאי ס"ד דאיבעי' דלסמוך היינו לענין להחזיר אם כן היאך פשט לה מברייתא דשתי כירות דאיירי בלשהות ונהי דר' יהודא אוסר לשהות באינה גרופה ואפ"ה שרי לסמוך אפשר שלענין להחזיר אסור אף לסמוך דהא ע"כ חזרה חמירא מלשהות אף לר' יהודא לענין גרופה וקטומה דלהחזיר אסור לתוכה כמימרא דר' חלבו ולשהות שרי לגמרי אף לתוכה כ"ז מתמצית דברי רבינו יונה שהביא הרא"ש ז"ל ולמאי דפרישית אין בזה סתירה לשיטת התוספות שכתבו דלמ"ד להחזיר תנן נמי מיבעיא ליה ואפ"ה פשיט שפיר מלשהות אליבא דר"י לענין להחזיר לחנניא דנהי דבגרופה חזרה חמירא משהייה היינו משום דבגרופה לא שייך שמא יחתה ואפ"ה אסור להחזיר לתוכה משום דמיחזי כמבשל משא"כ באינה גרופה פשיט שפיר דכיון דלרבי יהודא שייך שמא יחתה בלשהות ולא מבושל כל צרכו ואפ"ה שרי לסמוך והיינו ע"כ דלא מסקא הבלא בכה"ג ואם כן מה"ט גופא שרי ע"י סמיכה דכיון דלא מסקא הבלא מאותה כירה ממש לא מיחזי נמי כמבשל דעל כרחך דהכי הוא

דלמ"ד להחזיר מיבעיא ליה וקפשיט ליה בהאי לישנא דאף על גב דמסקא הבלא מאידך אלמא דבהכי תליא מילתא. ועי"ל דלהחזיר דקמיבעיא ליה היינו משום דפשיטא ליה דלסמוך לא מיחזי כמבשל אלא דקס"ד דאפ"ה אסור והיינו כשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בתחילת לשון המשנה דטעמא דחזרה משום דמוסיף הבל כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לז:

גמרא ש"מ מצטמק ויפה לו מותר פירש רש"י דאל"כ מאי אתא לאשמעי' והקשו בתוספת הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה כו'. ואזלו בזה לשיטתם דר' יהודה אוסר בחמין בשאינה גרופה אף ע"ג דהוי מצטמק ורע לו מיהו כבר כתבתי שאין זה מוכרח ושפיר מצינו למימר דרב יהוד' אליבא דבית היללי מתיר בחמין אפילו באינה גרופה וכן כתב רשב"א ז"ל בחידושיו וכן כתב מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש אלא דמלבד זה הסוגיא שלפנינו תמוה וכמ"ש רשב"א ז"ל בחידושיו שהרבה מקדמונים נדחקו בזה וגם פירוש רשב"א ז"ל גופא נראה דוחק וביותר מה שכתב דלמאי דמשני הש"ס שאני הכא דקטמה הוי מצי לאקשויי אי הכי אפילו לא הוחמו ונתבשלו כל צרכו נמי אלא דאורחא דתלמודא בהכי כו' ע"ש וזה דוחק גדול:

אמנם לענ"ד נראה לפרש כל הסוגיא בפשיטות והיינו לפי שיטת רש"י ולפי מאי שכתבתי במשנתינו דחמין ותבשיל דאיירי בהו ב"ש וב"ה ע"כ היינו בבישל כל צרכו דאלת"ה תקשי אמאי שרי ב"ש בחמין הא אסרו ב"ש בפ"ק במשנה דאונין של פשתן בכל המלאכות שנגמרו בשבת וכמ"ש שם בחידושי דאף למ"ד דטעמא דב"ש משום שביתת כלים אפ"ה אסרו בכל גווני בכל הנך דאי עביד להו בשבת אתי לידי חיוב חטאת אפילו היכא דלא שייך שביתת כלים וכמו שהוכחתי שם מלשון הירושלמי והתוספתא ע"ש ולפ"ז ע"כ דהנך חמין דשרי ב"ש היינו דוקא כשהוחמו כל צרכן שנגמרו קודם שבת ומדב"ש נשמע לב"ה דאיירי נמי בהכי ועוד דמסיפא נמי שמעינן ליה מדקתני אף מחזירין והיינו אפי' בשבת כפירוש רש"י ותוספת שם ואי ס"ד דבלא נתבשל כל צרכו אייריי האיך שרי להחזיר בשבת הא חייב משום מבשל אחר מבשל וכמ"ש בשם רש"י והרמב"ם ז"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ"ק אע"כ דמשנתינו בבישלו כל צרכן אייריי נמצא דלפ"ז למאי דס"ד השתא דר' אושעיא דקאמר קטמה והובערה משהין כו' היינו משום דדיניה כאילו לא קטמה וכמו שאבאר ממילא ע"כ סבר רבי אושעיא דמתניתין להחזיר תנן דאי ס"ד לשהות תנן אמאי שרי להשהות באינה גרופה הא להדיא קתני במתניתין לא יתן עד שיגרוף והיינו לשהות ועלה קתני פלוגתא דב"ש וב"ה דאיירי ע"כ בבשיל

כל צרכו כדפרישית ואם כן הוי ר' אושעיא דלא כשום תנא אע"כ דר' אושעיא סבר דמתניתין להחזיר תנן הא לשהות משהין אפילו באינה גרופה ומוקי לה נמי כשנתבשל כל צרכו דווקא כדפרישית דאף על גב דבעל האיבעיא למאי דבעי למימר דלהחזיר תנן הוי מוקי לה כחנניא היינו משום דמשמע ליה דקי"ל הלכה כחנניא כדדייק רבא בסמוך ממתניתין דפ"ק דקרמו פניה שרי ומש"ה הוי ניחא ליה לאוקמי מתניתין דהכא נמי כחנניא דהיינו אפילו כמאכל בן דרוסאי ולא חייש לדיוקא בטעמא דב"ש בחמין דיש שום סברא לחלק ולא חייש נמי להך דיוקא דמחזירין אפי' בשבת דאפשר דלאו בחד גוונא נקט להו אלא לצדדין קתני כדפרישית במתניתין או שנאמר שבעל האיבעיא סבר כשיטת הסוברים דאין בישול אחר בישול כשנתבשל כמאכל ב"ד אלא כשנצטנן משא"כ לר' אושעיא פשיטא ליה דאין הלכה כחנניא ואפשר דמתניתין דפ"ק גופא הכי משמע ליה מדקתני אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום משמע דהיינו כדי שיצולו כל צרכו מדלא קתני בהדיא כדי שיגיע למאכל ב"ד כדקתני סיפא וחררה כדי שיקרמו פניה אע"כ דלא כחנניא ודיוקא דחררה גופא לא משמע ליה כמו שאבאר בסמוך. ולפ"ז שפיר מדייק הש"ס הכא ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דכיון דסבירא ליה לר' אושעיא דמתניתין להחזיר תנן וודאי מתיר אף במצטמק ויפה לו חדא דהא בשר בצל וביצה מצטמק ויפה לו נינהו כמו שכתבו התוספות ועוד דלאיזה צורך נקט ר' אושעיא במילתיה חמין להיתרא הא אתא במכ"ש מתבשיל אע"כ דנקט חמין במצטמק ורע לו לגלויי עליה דתבשיל דהיינו במצטמק ויפה לו. וע"ז משני הש"ס שפיר שאני הכא דקטמה פי' דלעולם אימא לך דר' אושעיא סבר דמתניתין לשהות תנן ואפ"ה מתיר אף במצטמק ויפה לו בבשיל כל צרכו וכיון דכבר קטמה גלי דעתיה דלא ניחא ליה בצימוק כמו שפירש רש"י להדיא ומש"ה לא איכפת לן במה שהובערה אח"כ משא"כ כשלא בישל כל צרכו לא מהני האי גילוי דעתא דקטמה דכיון שהובערה אח"כ ודאי ניחא ליה שיתבשל כל צרכו ובטל האי גילוי דעתא וע"ז מקשה הש"ס אי הכי מאי למימרא דלמאי דבעית למימר דר' אושעיא סבר דלשהות תנן ואם כן פלוגתא דב"ש וב"ה בגרופה איירי ומדאסרו ב"ש בתבשיל שבישל כל צרכו אף בגרוף וקטום ע"כ היינו משום דגרוף וקטום מקצתו איירי כמ"ש הר"ן ז"ל ואפ"ה שרי לב"ה משום דגלי דעתיה אלמא שמעינן ממתניתין להדיא דגילוי דעת דקטומה מהני ומאי קמ"ל ר' אושעיא בקטמה והובערה דנהי דמעיקרא הוי פשיטא ליה להש"ס דקטמה והובערה הוי כאילו לא קטמה היינו משום דקא ס"ד דר' אושעיא סבר להחזיר תנן כדפרישית:

ולפ"ז פלוגתא דב"ש וב"ה בלשהות היינו בשאינה גרופה כלל ולא איירי מידי בגילוי דעתא ומש"ה משמע לתלמודא דלא מהני משא"כ השתא דאמרינן לשהות תנן ופלוגתא דב"ש וב"ה בגרוף וקטום מקצתו א"כ שפיר שמעינן ממתני' דגילוי דעתא דקטמה מהני וע"ז משני הש"ס דאכתי איצטריך דמהו דתימא כיון דהובערה הדרא למילתא קמייתא פירוש נהי דשמעינן ממתניתין דגרוף וקטום מקצתו מהני משום דגילוי דעתא היינו משום דעדיין מנכרא מילתא שגרופים וקטומים במקצתן משא"כ הכא דהובערה סד"א דהדרא למילתא קמייתא ובטל האי גילוי דעתא דמאן דחזי סבר שלא נקטם מעולם ואתו למישרי להשהות מצטמק ויפה לו באינה גרופה וקמ"ל רבי אושעיא דאפי' הכי שרי כנ"ל נכון מאד בעזה"י ליישב הסוגיא ובזה נתיישב' כל קושיות התוספות והרשב"א ז"ל ודוק היטב:

ומה שהשמיטו הרי"ף והרמב"ם והטור והש"ע להך דינא דר' אושעיא דקטמה והובערה דינו כקטום לענין מצטמק ויפה לו נראה דהיינו משום דמשמע להו דהא דקאמר שאני הכא דקטמה דיחוי בעלמא הוא דאפשר דקטמה והובערה הוי כאילו לא קטם אלא דסבירא ליה דמצטמק ויפה לו מותר וכיון דאיכא למימר הכי והכי אזלינן בתרווייהו לחומרא לפ"ז יש לי בזה מקום עיון על מה שכתוב בספר מג"א בסימן ר"ג סק"ג דקטמה והובערה שרי ומסתימת לשונו משמע דמתיר לגמרי בגרופה ממש אפילו בלא בישל כל צרכו והא ליתא דהא ר' אושעי' גופא לא שרי בקטמה והובערה אלא בבישל כ"צ ומצטמק ויפה לו ומהאי טעם שכתב רש"י ז"ל דגלוי דעתא דלא ניחא ליה בצמוקו אבל לענין לא בישלה כ"צ לא מהני הך גילוי דעתא ועוד כיון שהשמיטו כל הפוסקים להאי דינא דקטמה והובערה שדינו כקטום משמע דליתא וכדפרישית:

שם אמר רב ששת כו' קסבר מתניתין להחזיר תנן ופירש רש"י להחזיר תנן כו' כדאמרינן לעיל חסורי מחסרא הילכך עקר לא יחזיר עכ"ל. ופירושו בזה תמוה מאוד מאי הילכך דקאמר הא אפילו אי לשהות תנן פשיטא דעקר לא יחזיר עד שיגרוף ומהרש"א ז"ל כתב ליישב לשון רש"י לפי סוגיית התלמוד במאי דקאמר רבא תרווייהו תננהו ע"ש באריכו' שכתב שהדברים ברורים ואני לא זכיתי להבין דבריו בזה דאדרבא הוסיף לנו תמיה על תמיהתם בלשון הגמרא בדברי רבא עצמו ומאי תיקן רש"י בזה בלשון הילכך דמשמע דהא בהא תליא וליתא:

אמנם לענ"ד נראה ליישב בפשיטות דוודאי הא בהא תליא דעיקר מימרא דרבי יוחנן במאי דקאמר עקר לא יחזיר נראה דאתי לאשמעינן דאפילו חמין לא יחזיר עד שיגרוף. ולפי זה וודאי למאן דאמר לשהות תנן לא שמעינן להך מילתא ממתניתין שהרי לא

נזכר במשנה איסורא בחמין כלל ואדרבא כיון דהא דקתני לא יתן עד שיגרוף היינו לשהות ואתבשיל דלעיל מינה קאי משמע דבחמין לכולי עלמא שרי וכדפרישית במתניתין אפילו אליבא דב"ש וכיון דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר משמע דלשהות ולהחזיר כי הדדי נינהו ובתרווייהו שרי בחמין אפילו באינה גרופה אלא משום דלקושטא דמילתא סבר רב ששת משמיה דר' יוחנן דלהחזיר תנן ומתני' חסורי מחסרא דלשהות משמע אפי' באינה גרופה ואפילו בלא בישל אלא כמאכל ב"ד והיינו כחנניא וכדדייק רבא ממתני דפ"ק דקתני קרמו פניה שרי. ולפ"ז ע"כ הא דמייתי במתני' הך מילתא דלשהות ופלוגתא דב"ש וב"ה לכאורה משנה שאינה צריכה היא מאחר שכבר סתם לנו בפ"ק כב"ה וכחנניא וליכא למימר דהוי כסתם ואח"כ מחלוקת הא ליתא דוודאי ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ועוד דלמה מפסיק התנא במשנתינו בדינא דלשהות בין תרי בבא דלהחזיר כמו שדקדקתי לעיל אע"כ דהא דמייתי הכא במתני' פלוגתא דב"ש וב"ה בלשהות היינו דהאי פלוגתא איירי בחמין ומינה שמעינן דפלוגתייהו בלהחזיר נמי איירי בחמין דכי היכי דפליגי בלשהות באינה גרופה הכי נמי פליגי בלהחזיר בגרופה דוקא ולעולם לב"ה אין חילוק בין חמין לתבשיל ולפ"ז שפיר שמעינן דלהחזיר באינה גרופה אפילו חמין אסור. ולפ"ז יפה כתב רש"י ז"ל בד"ה להחזיר תנן שכתב כדאמרינן לעיל חסורי מחסרא הילכך עקר לא יחזיר כו' וכוונתו למאי שכתבתי דכיון דמתניתין חסורי מחסרא וקתני רישא וסיפא בלהחזיר ומציעתא בלשהות ע"כ דהיינו משום דיוקא דחמין לאיסורא והילכך עקר לא יחזיר פירוש אפילו חמין משא"כ אי הוי סבר לשהות תנן ובלשון הגמרא בדברי רבא נתיישב יותר דלבתר דקאמר לשהות תנן ממתני' דפ"ק דקרמו פניה שרי מדייק להחזיר נמי תנינא פירוש דכיון דלשהות תנינא בסתם מתני' דסוף פרק קמא אם כן אמאי הדר ותני האי דינא דלשהות במתני' בפלוגתא דב"ש וב"ה אע"כ משום לשון חמין דאיירי ב"ש וב"ה ומשום דיוקא דחמין לאיסורא בחזרה דאינה גרופה איצטריך והיינו דקשיא ליה להחזיר נמי תנינא כנ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י שכתבתי במשנתינו דמ"ד להחזיר תנן ומוקי לה כחנניא דשרי להשהות באינה גרופה כשהגיע למב"ד דלא חייש לשמא יחתה ואפ"ה אוסר להחזיר באינה גרופה אפילו בבישל כל צרכו דע"כ היינו משום הטמנה. א"כ לפ"ז פשיטא דלא שייך לחלק בין חמין לתבשיל דהא בחמין נמי שייך הטמנה ודוק היטב:

שם אמר רבא תרווייהו תנינהו כו' ורב ששת דיוקא דמתניתין קמ"ל ופירש רש"י משום דלא מתני לה בהדיא הא קרמו שרי כו' עכ"ל. והתוספות הקשו על זה דאין זה חידוש

דדיוק פשוט הוא. ולענ"ד נראה ליישב לפמ"ש הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה אליבא דרב דהא דקתני אין צולין בשר כו' אלא כדי שיצולו מבעוד יום ומפרש רב כמאכל ב"ד היינו משום דגרוף איירי או שיגרוף אח"כ א"כ לפ"ז דהא דקתני נמי בחררה כדי שיקרמו פניה היינו נמי שיגרוף אח"כ אע"ג שנראה דוחק לפרש כן בחררה כמו שנראה מלשון הרא"ש ז"ל בעצמו היינו אליבא דרבא דאמר תרווייהו תנינא מ"מ רב ששת גופא שפיר אתי לאשמעינן האי דיוקא דלא נימא סיפא דומיא דרישא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם אמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן כו' ותבשיל שבישל כ"צ ואפילו מצטמק ויפה לו. וכתב רשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבינו האי גאון ז"ל דלא פליג הך מימרא דר' יוחנן אאידך מימרא דרב ששת אמר ר' יוחנן דבכל חד מינייהו איכא רבותא ע"ש באריכות:

שם אמר ליה ההוא מדרבנן הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור. רבים מקדמונים נתקשו בזה דקשיא דרב אדרב דהא רב גופא מפרש למתניתין דאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו דהיינו כמאכל ב"ד ובשר וביצה מצטמק ויפה לו נינהו ובעל המאור ז"ל שהקשה על הרי"ף ז"ל שכתב שתיהן להלכה ולא קשיא ליה דרב אדרב גופא נראה דלא גריס לעיל בפ"ק אמר רב אלא אמר ר' אלעאי אלא שבכל הספרים שלנו גרסינן לעיל אמר רב אמנם בר מן דין יש לתמוה דאפילו בלא מימרא דרב לעיל אפילו אם נפרש דהאי כדי שיצולו היינו כל צרכו לגמרי אפ"ה קשיא הך מתניתין דלעיל ארב ושמואל דאמרו תרווייהו דמצטמק ויפה לו אסור אפילו בבישל כל צרכו ואמאי הא בשר וביצה מצטמק ויפה לו נינהו. ונראה דוחק לומר דפליגא אסתם מתני'. מיהו יש מתרצים לחלק בין צלי למבושל. ורבינו יונה ז"ל מפרש דהאי דאין צולין בשר בצל וביצה איירי בגרוף או שיגרוף אח"כ ואע"ג דלכאורה נראה דוחק אפ"ה נראה לענ"ד דלשון התוספתא והירושלמי מסייע ליה דהכי איתא בתוספתא ובירושלמי בפ"ק אמרו ליה ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאין צולין בשר בצל וביצה בע"ש עם חשיכה אלא כדי שיצולו אף דיו וסמנים וכרשינים וכיוצא בהן כו' וקשיא לן טובא בדברי ב"ש אטו מי לית להו חששא דשמא יחתה והא במשנתינו משמע להדיא דב"ש חיישי טפי לשמא יחתה וא"כ מאי קא מדמה להו לדיו וסמנים אע"כ משום דמשמע להו דבצלי לא שייך שמא יחתה או דבגרוף איירי דמותר לב"ה ואם כן משמע להו לב"ש דהא דאסרי לב"ה בצלי בשר וביצה לאו משום שמא יחתה הוא אלא משום שנגמר צלייתן בשבת אם כן שפיר קא מקשי להו דמ"ש מדיו וסמנים וכרשינין:

דף לח.

ע"א בפרש"י בד"ה שכח קדירה אליבא דמאן דאסר עכ"ל. כן הוא בספרים שלפנינו אלא שרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בשם רש"י כפירוש התוספת וכן נראה לכאורה מלשון התוספת ממאי שלא הביאו פירש"י:

אמנם לענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י שלפנינו דלא ניחא לי' לפרש כפי' התו' דאיירי כשלא בישל כמאכל ב"ד או בקדירה חייתא דא"כ לא שייך הך איבעיא הכא בשמעתין שלא נזכרו כלל הנך גווני אלא לעיל בסוף פ"ק גבי בשיל ולא בשיל אסור הוי ליה לאתויי דלפירוש רש"י ותוספת שם איירי בכהאי גוונא מה שאין כן בסוגיא דשמעתין דלעיל מיניה כל השקלא וטריא וכל הנך מימרי דאמוראי לא איירי אלא בבשיל כמב"ד או בבשיל כל צרכו וכיון דהכא בלשון האיבעיא קאמר ובישלה ע"כ לא איירי אלא כמב"ד ומש"ה מפרש רש"י דהיינו אליבא דמאן דאוסר דאפשר דר' חייא בר אבא אע"ג דתלמידא דר' יוחנן הוי אפ"ה מצי סבר כר' שמואל בר יהודא אמר ר' יוחנן. ועוד נראה דלא רצה רש"י לפרש כפירוש התוספת דא"כ מה מקשה הש"ס בסמוך לרב יוסף אי קודם גזירה קשיא מזיד דילמא הא דמחמרי ר"מ ור"י במשהה במזיד היינו משום דאינהו מחמרי טובא לכתחלה אפילו בבשיל כ"צ וכ"ש לר"מ דמחמיר אפילו בגרופה ומש"ה מחמרי נמי בדיעבד בלא בישל כ"צ באינה גרופה משא"כ למאן דסבירא ליה כחנניא דמיקל טובא אף בבשיל כמב"ד אפילו באינה גרופה שפיר מצי סבר רב יוסף דלא מחמרינן נמי בדיעבד אף כשלא הגיע למב"ד משום דלא אלים לן הך חששא דשמא יחתה כל כך כמו לר"מ ולר"י מש"ה הוצרך רש"י לפרש דהך איבעיא איירי נמי אליבא דמאן דאסר ועלה קאי מילתא דרבה ורב יוסף ובר מן דין אשכחן לר' יוסף דאמר לעיל משמיה דשמואל דמצטמק ויפה לו אסור אפילו בכ"צ וכ"ש בכמב"ד דלעולם מצטמק ויפה לו הוא ואף ע"ג דמשמע לעיל בסמוך דרב יוסף ורב נחמן ב"י גופייהו מתירין לשהות אפשר דלשיטת רש"י היינו דוקא בבשיל כ"צ ומצטמק ורע לו דמסתמא לא פליג רב יוסף ארבותיו רב ושמואל ואיהו גופא קאמר משמיה דרב ושמואל אע"כ כדפרישית דלא שרי אלא בכה"ג אבל בכמב"ד מודה דאסור כנ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל:

מיהו התוספת לשיטתייהו לעיל דרב יוסף ורב נחמן בר יצחק מתירין לגמרי ומש"ה הוצרך לפרש כפירושם אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשי הש"ס עלה דרב יוסף דמיקל טובא בחששא דשמא יחתה אף לכתחלה כחנניא מדר' מאיר ור"י דמחמרי טובא בפלוגתא רחוקה בחששא דשמא יחתה ואף בגרופה לר"מ ולר"י באינה גרופה

מש"ה מחמרי נמי בדיעבד ועוד דהא הכא משמע דכולה אליבא דר' מאיר קאמרי. ויש ליישב בדוחק וצ"ע ודוק היטב:

בגמרא למחר נפק ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל כו' והקשה רשב"א ז"ל בחידושיו האיך דרש להו בפירקא כר"מ הא אמרינן בפ"ק דחולין דף ט"ו דרב אף ע"ג דסבר כר"מ אפ"ה דרש בפירקא כר"י וע"ש מה שתירץ ואני כמוסיף על דבריו דנראה דהא דדרש רב בפירקא כר"י משום עמי הארץ היינו לאחר גזירה דאמרינן בסמוך דמשרבו משהין במזיד חזרו וקנסו על השוכח אפילו בשוכח בשוגג. נמצא דלפ"ז מילתא דפשיטא היא שהוצרכו לגזור גם כן על המבשל בשבת בשוגג דאל"כ הוי מלתא דרבנן כי חוכא ואיטלולא בפני ע"ה להחמיר במשהה מע"ש בשוגג טפי ממבשל בשבת בשוגג. ולפ"ז בזה הענין ממש דרש להו רבי חייא בר אבא דנהי דמעיקר הדין במבשל בשבת קי"ל כר"מ היינו קודם גזירה שרבו המשהין במזיד משא"כ לאחר גזרה שרבו המשהין במזיד אסור אף בשוגג דהא וודאי אתי לאיערומי שהרי זה עיקר הגזירה כנ"ל נכון אליבא דרב נחמן בר יצחק דסוגיא דשמעתין כוותיה ולרבה ורבי יוסף דאמרי להיתירא כ"ש דאתי שפיר טפי דרבי חייא בר אבא נמי כרב סבירא ליה דהלכה כר"מ במבשל ממש בשוגג משא"כ במשהה דלא עביד מעשה אפילו במזיד מותר ואף ע"ג דרב דריש בפירקא כר"מ היינו משום הך גזירה כדפרישית כיון דרב מחמיר אפילו במצטמק ויפה לו משא"כ אליבא דר' חייא בר אבא דסבירא ליה כר' יוחנן דבישל כל צרכו מותר אפילו במצטמק ויפה לו אף לכתחילה ומש"ה משמע להו לרבה ורב יוסף דתו לא שייך הך גזירה דבסמוך דאפשר דהך גזירה היינו דווקא להנך תנאי דמחמרי במצטמק ויפה לו ואלים להו הך חששא דשמא יחתה משא"כ למאן דמיקל ע"כ ליה הך גזירה ומש"ה דריש רבי חייא בר אבא בפירקא כר"מ כיון דלא שייך גזירה דעמי הארץ כדפרישית בסמוך כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין שם בסמוך:

שם אבל האי דלא קעביד מעשה כו' נראה דאין כוונתם בזה לומר דלא קעביד מעשה איסור דאורייתא במבשל ממש דסוף סוף הא עביד מיהו איסור דרבנן ואמאי יאכל במזיד הא כל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו אלא דעיקר כוונתם דמשהה אפילו במזיד לא עביד מעשה כלל אלא בשב ואל תעשה שלא סילק הקדרה מן הכירה סמוך לחשיכה ולפ"ז אין מקום לקושיית התוס' מהאי דעסיות ותורמסין דפ"ק דהתם ודאי עביד מעשה בידים שנתן הקדירה ע"ג הכירה סמוך לחשיכה כנ"ל נכון ודו"ק :

שם אלא לרב יוסף אי קודם גזירה קשיא מזיד כו' ואע"ג דלמאי דפרישית מצינו למימר דהא דאסרי ר"מ ור"י במזיד היינו משום דמחמרי טובא בחששא דשמא יחתה לכתחילה

דר"י אוסר אפילו במצטמק ורע לו ור' מאיר מחמיר אפילו בגרוף במצטמק ויפה לו משא"כ לרב יוסף דאיירי אליבא דרבי חייא בד אבא דמיקל אפילו לכתחילה במצטמק ורע לו אף באינה גרופה וכ"ש לפי התוספות דמיקל אפילו כשהגיע למב"ד אם כן אפשר דמער"ה מיקל נמי בדיעבד אפילו בלא בישל כ"צ אלא דבלא"ה קושיית המקשה בזה היינו לרווחא דמילתא דהא לקושטא דמילתא ודאי איירי רב יוסף אף לאחר גוירה כיון דרב נחמן ב"י בר פלוגתיה ע"כ לא איירי אלא לאחר גזירה ומש"ה שפיר מסיק לרב יוסף בקושיא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם מיתיבי שכח קדירה כו' בשוגג יאכל כו' דברי ר"מ כר. ואע"ג דבפרק הניזקין דף נ"ג מסקינן דר"מ נהי דבדאורייתא לא קניס שוגג אטו מזיד אפ"ה בדרבנן קניס טפי שוגג אטו מזיד מ"מ נראה דהיינו דוקא בתרי ענייני משא"כ הכא לא שייך להחמיר בחד ענין במשהה בשוגג דהוי דרבנן טפי ממבשל בשוגג דהוי דאורייתא דהוי כחוכא ואיטלולא כדפרישית מיהו ר"י לטעמיה דמבשל דהוי דאורייתא קניס שוגג אטו מזיד משא"כ במשהה דהוי מדרבנן לא קניס בשוגג כדמסקינן אליבא דר"י גופא בפרק הניזקין עיין שם וק"ל:

שם איבעיא להו עבר ושהה מאי פירש"י עבר ושהה במזיד עכ"ל. ועיין במהרש"א מה שהקשה ע"ז ומה שתירץ ליישב שיטת רש"י כפירוש הראב"ד דאיירי באומר מותר נראה דוחק גדול דמלבד דהלשון עבר ושהה לא משמע הכי נראה מבואר עוד מדברי רש"י שהוסיף מלת במזיד שכוונתו להגדיל האיסור משא"כ לפירוש מהרש"א דרש"י בא להקל א"כ העיקר דאומר מותר חסר מן הספר לכך נראה לענ"ד דרש"י ודאי לא בעי אלא לפרש פשטא דלישנא דעבר ושהה משמע מזיד כדרכו תמיד. מיהא בעיקר האיבעיא דעבר ושהה נראה לפי שיטת רש"י דאיירי במצטמק ויפה לו מדלא נקיט ובשלה כמו באיבעיא דלעיל אע"כ דבבישלו כ"צ ומצטמק ויפה לו והיינו נמי למאן דאסר דהיינו להנך דמקרבי לרב ושמואל וקא מיבעיא ליה אפילו לאחר גזירה דאפשר דנהי דגזרו וקנסו אפילו בשוגג היינו דוקא בלא בישל כ"צ שנגמר הבישול בשבת דאיסור דרבנן ומש"ה קנסוהו שלא יהנה ממה שנעשה באיסור משא"כ בבישל כ"צ אע"פ שמצטמק ויפה לו אפ"ה לא שיך קנס התירא אטו איסורא אפילו במזיד שהרי אין אותו הצימוק ניכר ונרגש כלל ועוד דבכה"ג לא שייך לומר משרבו המשהין במזיד משום דלא שכיח לזלזל לכתחילה באיסור שבות דרבנן משום האי צימוק פורתא ואע"ג דלרבי יהודא מיהו מדינא אסור במזיד וקי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י מ"מ מצינו למימר דר"י לשיטתו דמחמיר טובא בחששא דשמא יחתה לכתחילה אפילו במצטמק ורע לו ועוד דאשכחן

לר"י דמחמיר טובא נמי לענין דיעבד מדאשכחן דאוסר במבשל אפילו בשוגג משא"כ הנך דמקרבי לרב ושמואל דמקילי לכתחילה מיהא במצטמק ורע לו ועוד דלענין דיעבד קי"ל כר"מ דמיקל אפילו במבשל בשוגג מש"ה שפיר מצינו למימר דמיקל נמי בדיעבד אפילו במזיד כיון שכבר נתבשל כ"צ ולא מתהני כל כך מאיסורא דהאי צימוק פורתא ולפ"ז שפיר פשיט הש"ס מהא דאמר רבי חנינא דר"י דנימוקו עמו עבד עובדא בביצים שנצטמקו ואסר להם מאי לאו לאותו שבת פירוש דאי סלקא דעתך דהיינו לשבת הבאה מאי קמ"ל רבי חנינא מתניתין היא דב"ה שרו חמין ותבשיל וסתם תבשיל מצטמק ויפה לו ואפילו הכי שרי מיהת בבישל כ"צ אע"כ דאסר להם לאותו שבת אלמא דאפילו לרבי יוסי דלא קניס בעלמא בדרבנן שוגג אטו מזיד כדאיתא בהניזקין אפ"ה אוסר כאן אפילו בשוגג דלשון אישתהו משמע שוגג וע"כ היינו משום דחייש לאיערומי ומש"ה מחמיר אפילו בבישל כ"צ כיון שמצטמק ויפה לו וכ"ש במזיד ועוד נ"ל דע"כ רבי יוסי מיקל נמי במצטמק ורע לו כגון חמין אפילו לכתחילה דאף למאי דס"ד דאיירי לאותו שבת היינו לענין איסורא דביצים אבל לענין היתירא דחמין ע"כ אפילו לכתחילה דאי בדיעבד פשיטא ומאי אסהדותא דרבי חנינא הא לא אשכחן שום תנא דאוסר בדיעבד בחמין ועוד דלא שייך איסור דיעבד כלל כיון שמצטמק ורע לו ומקלקל הוא ואינו נהנה מן האיסור אע"כ לכתחלה אלמא דאפילו ר' יוסי דמיקל אף לכתחילה במצטמק ורע לו אפ"ה אוסר בדיעבד במצטמק ויפה לו אף בשוגג וממילא איפשיטא איבעיא דידן אליבא דרב ושמואל דאסור בדיעבד אף קודם גזירה וכ"ש לאחר גזירה ועל זה דחי הש"ס דלעולם לשבת הבאה איירי והא גופא קמ"ל דביצים מצוי"ל נינהו כנ"ל נכון בעזה"י:

מה שנשמט כאן תמצא בק"א:

דף לח:

במשנה אין נותנין ביצה בצד המיחם כו' ולא יטמיננה בחול מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כו' ופירש"י והביאו סילון מבע"י של צונן כדי לחממן וכו' ובד"ה אם בשבת אותן שבאו בשבת עכ"ל. ולכאורה אין פירש"י בזה עולה יפה לפי המסקנא דמסיק רב חסדא לקמן דממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י וא"כ משמע להדיא דהא דאסרו להו רבנן לאנשי טבריא היינו אפילו באותן מים שבאו מבע"י כמו שפירש"י שם להדיא דמפני שהצוננים מתחממין בכך אף ע"ג דממילא אסור וא"כ נראה שזה סותר למה שכתב רש"י כאן אם בשבת אותן שבאו בשבת דהא לפי

האמת אפילו אותן שבאו מבע"י אסרו להם חכמים מטעם הטמנה. ואם כן לפ"ז ע"כ צ"ל דמה שפירש"י כאן אם בשבת אותן שבאו בשבת לאו לפי המסקנא דרב חסדא מפרש כן אלא לפי מאי דמשמע משקלא וטריא דגמרא מעיקרא דאמרינן מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי אירישא קאי דלפ"ז מה שאסרו חכמים לאנשי טבריא היינו משום דתולדת חמה הוא ומשום דלכאורה פשטא דלישנא דמתניתין הכי משמע מדקתני אם בשבת בחמין שהוחמו בשבת משמע להדיא דטעם האיסור משום שהחמירו חכמים לאסור בדיעבד במה שהוחם בשבת בתולדת החמה כי היכי דאסרינן בחמין שהוחמו בשבת ע"י אור או תולדות אור וכה"ג אשכחן טובא בכמה דוכתי שמפרש רש"י לשון המשנה לפי משמעות הלשון הפשוט יותר אף שאינו עולה כן לפסק הלכה כן נ"ל בכוונת רש"י. וכבר עלה בלבי לפרש כוונת רש"י ז"ל בדרך אחר ע"פ מ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הרמב"ן ז"ל דלרבנן דרבי יוסי הא דאסרינן בהטמנת ביצה בחול ובאבק דרכים היינו מתרי טעמי חדא משום תולדת חמה ואידך משום הטמנה וכה"ג גופא במעשה דאנשי טבריא היינו נמי מהנך תרי טעמי גופייהו עיין בחידושי הרשב"א שהאריך בזה. ולכאורה נראה לי דמלשון המשנה גופא משמע כן מדקתני מעיקרא ולא יטמיננה בחול משמע דאיירי בענין הטמנה מדלא קאמר ולא יניחנה בחול ומדמסיים בה בשביל שתצלה משמע דטעם האיסור לפי שנצלה בשבת וכן במעשה דאנשי טבריא היה נראה לי דהני תרתי טעמי צריכי תרווייהו חדא לענין איסורא דהבאת סילון מבע"י משום הטמנה אלא דמה"ט אפשר דלא שייך לאסור בדיעבד בשתייה וברחיצה אי לאו מאידך טעמא דאסרו בה תולדת חמה מה שהוחם בשבת כאילו הוחם ע"י אור או תולדת אור כדפרישית. וא"כ לפ"ז בהטמנת ביצה בחול ובאבק דרכים נמי משום הכי איצטריכו הנך תרי טעמי כך היה נ"ל לכאורה לפ' בשיטת רש"י אף לפי המסקנא אלא דלפי מה שאפרש בסמוך נראה מוכרח דרש"י ז"ל לא נחית לסברת הרשב"א והרמב"ן ז"ל בזה כמו שאבאר לכך הוכרחתי לפרש כפי' הראשון שכתבתי בכוונת רש"י ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מעשה והביאו סילון כו' מבע"י הביאוהו כדפי' בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדתניא בפ"ק פותקין מים לגינה כו' עכ"ל. נראה שהעיקר דברי התוס' בזה היינו ליתן טעם על סברת אנשי טבריא גופייהו דלמאי דלא אסקו אדעתייהו הך גזירה דשמא יערבם בשבת ולא אסקו נמי אדעתייהו הך טעמא דהטמנה דמסקנת הגמרא משום הכי היו סוברים שאין איסור כלל בהבאה דאע"ג שהמים מתחממין בשבת אפ"ה שרי כדתניא פותקין מים לגינה דשרי כיון דממילא הוא משא"כ לפי האמת שאסרו להם חכמים משום טעמא דגזירה שמא יערבם בשבת כדמסקו התוס' אם כן ודאי יש איסור

בהבאה גופא ולא דמי להאי דפותקין מים לגינה דהא התם לא גזרינן שמא יעשה כן בשבת עצמו והכא גזרו חכמים שמא יערבם בשבת כ"ז מוכח בכוונת התוספות:
אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא היאך אפשר לומר דאסרו חכמים אפילו מבע"י גזירה שמא יערבם בשבת ומאי שנא מפותקין מים לגינה דלא גזרינן ושרי אפילו לב"ש וכה"ג בכל הנך דמתניתין בפ"ק באונין של פשתן וכל הנך בבי דמתניתין דלא מיתסר אלא לב"ש לרבה משום גזירה שמא יעשה בשבת כמ"ש התוספות שם ולרב יוסף משום שביתת כלים אבל לב"ה כולהו שרי ולא גזרינן שמא יעשה כן בשבת. וא"כ לפ"ז חכמים דאנשי טבריא דמתניתין אטו מי סברי כב"ש ולא כב"ה:
ובאמת נראה שזו היא קושיית הגמרא בעצמה (שם דף י"ח ע"ב) אפלוגתא דרבה ור"י דמקשה התם מאן תנא להא דת"ר לא תמלא אשה קדירה עסיות כו' ולא ימלא נחתום חבית של מים כו' לימא ב"ש היא ולא ב"ה ומסיק אפילו תימא ב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים (ועיין מה שכתבתי בחידושינו שם) נקטינן מיהו דלא גזרינן שמא יעשה כן בשבת וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ש הכא דגזרינן שמא יערבם בשבת ונראה דוחק לומר דעיקר הגזירה הכא דשמא יערבם בשבת היינו משום דאתי למיטעי דתולדת אור שרי דא"כ הוי ליה תלתא גזירות ועוד שאין זה במשמעות לשון התוס' כלל. ויש ליישב בדוחק מיהו כל זה שכתבתי לפי הבנת התוס' השתא בשיטת רש"י:
אמנם לע"ד מעולם לא עלה בזה על דעת רש"י הך טעמא דשמא יערבם בשבת כדפרישית בסמוך וכדמשמע מלשון רש"י בשמעתין בכמה דוכתי בכל הסוגיא שלפנינו כמו שאבאר ודוק היטב:

דף לט.

תוספות בא"ד ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צוננין בחמין לא הוי דמי להטמנה וליכא למילף מינה דאיכא למימר כו' עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא דבמ"ש לא הוי דמי להטמנה לחוד הוי סגי לדחות פירש"י ואפשר דמשום שהיה מקום לומר דרש"י ז"ל נחית לסברת הרשב"א ורמב"ן ז"ל שהבאתי לעיל דאף לפי המסקנא דמטעם הטמנה אפ"ה שייכי תרי טעמי בחמי טבריא חדא משום הטמנה וחדא משום תולדת אור ובעיקר קושייתו של ר"י דלא דמי להטמנה נראה שכבר נזהר רש"י ז"ל בזה בסמוך בד"ה דדמיא להטמנה שכתב שמטמין מים במים עכ"ל וכמו שאבאר לכך הוצרך ר"י להקשות עוד דאכתי הטמנה גופא לא מצינן למילף ממה שאסרו חכמים לאנשי טבריא דאיכא למימר דמה"ט לחוד מפני שמבשל המים צוננין סגי לאסור ואף שכבר כתבתי בזה ליישב לפי

שיטת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מכל מקום ר"י בעל התוס' לא נחית להכי כנ"ל בכוונת התוס' ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בא"**ד** ונראה לי דסילון לא היה מתערב בחמין כו' עס"ה. וקשיא לי טובא על פירוש ר"י דהיכי דמי אם הביאו אנשי טבריא הסילון מבע"י בענין שלא היו יכולין להתחמם כל צרכן קודם שבת כדמשמע לכאורה מלשון התוס' שכתבו והשתא דמיא להטמנה שהמים צוננין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם ופשטא דלישנא להתחמם משמע דעדיין לא נתחממו כל צרכן בשעת הטמנה א"כ הדרא קושיית ר"י לדוכתא דמנ"ל לרב חסדא בסמוך במסקנא דמשום הטמנה אסרו חכמים דילמא משום דנתבשלו המים צוננין בחמין בשבת אסרו חכמים משא"כ בסתם הטמנה מבע"י דאיירי בקדירות שנתבשלו כל צרכן מבע"י דבהכי איירי ר"פ במה טומנין מנ"ל לאסור בדיעבד:

ואם נפרש כשיטת ר"י דה"נ הביאו הסילון מבע"י כ"כ עד שהיו מתבשלין ומתחממין הצוננין מבע"י כל צרכן א"כ היאך שייך לאסור בדיעבד כה"ג הא להדיא אמרינן לעיל בדף הקודם דלכ"ע בחמין שהוחמו כ"צ מותרין מפני שמצטמק ורע לו ואפילו לאחר גזירה שרי כדמייתי התם דר' יוסי גופא מצא בציפורי חמין שנשתהו ע"ג כירה ולא אסר להם והיינו מה"ט גופא דלא שייך קנסא בכה"ג לאסור בדיעבד כיון שמצטמק ורע לו. ולכאורה היה נראה לי בזה דר"י בעל התוס' סובר כשיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו לקמן דף מ' ע"ב בהא דת"ר ובלבד שלא ישתטף בצונן ומתחמם כנגד המדורה שהאריך שם מאד וכתב בסוף דבריו שמכלל דברים אלו למדנו כו' אבל להטמין כו' ודאי מסתברא דאסור להטמין אפילו תבשיל שנתבשל כ"צ ול"ש בין מצטמק ויפה לו ובין מצטמק ורע לו אלו תוכן דברי הרשב"א ז"ל שם מה שצריך לענינינו וכן נראה קצת מדברי התוספות בר"פ במה טומנין במה שפי' הר' יוסף בשם רבינו שמואל שנחלק עליהם ר"ת ע"ש. וא"כ י"ל דר"י בעל התוס' דהכא נמי סובר כשיטת הרשב"א ור"ת בזה דבהטמנה לא פלוג רבנן. אלא דבאמת אין זה מספיק דמלשון הרשב"א ז"ל שם לא למדנו אלא לענין איסור הטמנה לכתחלה דאסור אפילו במצטמק ורע לו אבל לענין איסור דיעבד נראה מסוגיא דלעיל דלא שייך לאסור במצטמק ורע לו כלל כדפרישית וכ"ש לפירוש ר"ת לקמן שלא הזכיר כלל בדבריו במצטמק ורע לו:

ועוד דאפילו את"ל דר"י סובר אפילו בדיעבד שייך לאסור הטמנה במצטמק ורע לו ולא פלוג רבנן כלל באיסור הטמנה אכתי קשיא טובא על פירוש ר"י אם נפרש דאיירי שהביאו הסילון בענין שהיה נתבשל כ"צ מבע"י אפ"ה אסור בדיעבד משום הטמנה מכל מקום תינח בשבת דשייכי ביה הטמנה משא"כ ביו"ט דלא שייך איסור הטמנה

כלל במיני תבשיל כי אם בהטמנת חמין לצורך רחיצה לחוד א"כ הדרא קושיא לדוכתא מה טעם יש בדבר לאסור בדיעבד במצטמק ורע לו כיון דבמצטמק ויפה לו גופא מותר אפילו לכתחלה בי"ט:

ונראה דוחק לומר דלפי' ר"י מתניתין דהכא לצדדין קתני דנהי דלענין שבת הביאו הסילון מבע"י בענין שיכולין להתבשל מבע"י משום דע"כ בהכי איירי דהא ודאי אסור להביא הסילון בשבת מכל מקום הך סיפא דקתני ביום טוב היינו שהביאו הסילון ביום טוב עצמו והיו סוברין שאין איסור בדבר אלא דמלבד שזה דוחק גדול אכתי בלא"ה א"א לפרש כן סוגיא דשמעתין עפ"י שיטה זו כמו שאבאר. מיהו לשיטת רש"י בריש פירקין שכתב דטעמא דלשהות נמי הוי משום דמוסיף הבל ושייך ביה גזירה דרמץ ושמא יחתה א"כ שפיר מצינן לפרש סילון דהכא כפירוש ר"י שהסילון היה מוקף מחיצות מכל צד א"כ לפ"ז שפיר מצינן לפרש בענין שלא נתחממו מבע"י אפי' כמאכל ב"ד דאסור מדין שהייה וא"כ דהטמנה ושהייה חדא מילתא היא שפיר מסיק רב חסדא לקמן דממעשה שעשו אנשי טבריא בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י ועיין מה שאכתוב בזה לקמן במימרא דרב חסדא בשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ובעיקר כוונת רש"י ז"ל:

אבל שיטת ר"י דהכא אי אפשר לפרש כן דהא ר"י גופא לעיל בריש פירקין השיג על מה שפירש רש"י ז"ל דטעמא דלשהות ולהחזיר הוי משום תוספת הבל ע"ש ובחידושינו באריכות ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה אטו תולדות האור דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו. לכאורה שזה סותר למ"ש התוס' במשנתינו בכוונת רש"י דמה שאסרו במעשה דאנשי טבריא היינו משום גזירה שמא יערבם בשבת ולערב בשבת אסור משום תולדת אור והא ודאי בחמי טבריא לא שייך לומר דתולדת אור נינהו ואפ"ה גזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור. ועוד דהא לסברת המקשה בסמוך אפיסקא דלא יטמיננה בחול וליפלוג נמי ר"י בהא אלמא דקא ס"ד דבחול ובאבק דרכים נמי הוי טעמא משום גזירה תולדת חמה אטו תולדת אור אע"ג דבחול ובאבק דרכים לא שייך לומר האי סברא דמאן דחזי סבר תולדת אור נינהו. לכך נראה בכוונת רש"י כמ"ש במשנתינו דודאי דסברת המקשה בסמוך דלא אסיק אדעתיה דשייך בחול ובאבק דרכים גזירה דשמא יטמין ברמץ כמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז א"כ ע"כ הוי סבר דטעמא דחול ואבק דרכים הוי משום דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור אפילו היכא דלא שייך לומר האי סברא דמאן דחזי סבר דתולדת אור נינהו וכ"ש למאי דמסקינן אליבא דרב יוסף דמעשה טבריא אירשא קאי ע"כ נמי צריך לומר דטעמא דאנשי טבריא הוי משום דגזרינן תולדת חמה

אטו תולדת אור אף על גב דלא שייך לומר מאן דחזי סבר כו' אבל מה שהוכרח רש"י לפרש כן במימרא דרב נחמן דהא דגזרינן אטו תולדת אור משום דמאן דחזי סבר תולדות אור נינהו היינו לפי המסקנא דרב חסדא בסמוך דקאמר ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם רבנן בטלה הטמנה אלמא דסבר בפשיטות דמה שאסרו חכמים לאנשי טבריא היינו משום איסור הטמנה ולא משמע ליה כלל לומר טעמא דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור כדס"ד מעיקרא ובהך סברא דרב חסדא קאי נמי רב נחמן דאמר לעולא כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו וכמו שאבאר במקומו א"כ ע"כ היינו משום דלא שייך למגזר בתולדת חמה אטו תולדת אור אלא דוקא בסודרין וכיוצא בו דשייך ביה מאן דחזי כו' משא"כ במעשה דאנשי טבריא ממילא דה"ה בחול ובאבק דרכים נמי לאו משום גזירה דתולדת אור הוא דהא לא שייך ביה מאן דחזי אלא משום איסור הטמנה נגעו ביה למאי דקי"ל כרבה בסמוך דבחול ובאבק דרכים הוי משום גזירה שמא יטמין לחוד כנ"ל ברור בכוונת רש"י ויבואר עוד לקמן והיינו כמ"ש ג"כ בכוונת רש"י במשנתינו בד"ה אם בשבת וזה דלא כסברת הרשב"א והרמב"ן שהבאתי לעיל שכתבו דלרבה נמי שייך בחול ובאבק דרכים הנך תרתי טעמי גזירה אטו תולדת אור וגזירה דשמא יטמין כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד שמא יטמין ברמץ דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי כו' עס"ה. נראה מדקדוק לשון רש"י דלא משמע ליה כלל לפרש האי שמא יטמין ברמץ דהכא משום דבר המוסיף הבל דומיא האי דשמא יטמין ברמץ דאמר רבה לעיל סוף פרק במה מדליקין לענין הטמנה מבע"י כדמשמע מלשון התוספות כאן בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז וכדמשמע נמי לכאורה מפשטא דלישנא דרב חסדא בסמוך דטעמא דאבק דרכים ודאנשי טבריא היינו משום הטמנה בדבר המוסיף הבל אבל רש"י לא ניחא ליה בהכי משום דלקושטא דמילתא חול ואבק דרכים שהוחמו בחמה לא מיקרי דבר המוסיף הבל כיון שלאחר שמסתלק החמה חוזר ומתקרר וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועוד דע"כ הכי הוא דאי משום דבר המוסיף הבל מאי איריא בשבת דקתני במתני' אפילו מבע"י נמי ועוד מאי בשביל שתצלה דקתני הא אפילו ביצה צלויה מבע"י כ"צ אסור להטמין בשבת כדי שתחזור ותתחמם מבע"י ככל הטמנות דפרק במה טומנין דעיקרן בסתם קדירות שכבר נתבשלו כ"צ לכך הוכרח רש"י לפ' בענין אחר דהאי שמא יטמין ברמץ דהכא היינו משום דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי וכי היכי דלא תיקשי מהא דאמרינן בסמוך דבגג רותח לא שייך טעמא דשמא יטמין ברמץ אע"ג דהתם נמי מאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי לכך הוסיף רש"י בלשונו צח לומר ותרווייהו דרך הטמנה

וכוונתו דדוקא בכה"ג שייך מכדי האי לבשולי משא"כ בגג דלא הוי דרך הטמנה כמו שפירש"י בסמוך ומ"ש רש"י דרך הטמנה ולא כתב ותרוייהו בהטמנה היינו כדפרישית דהאי דהכא לאו מדין הטמנה אתינן עליה וכי היכי דלא תקשי נמי אם כן דלאו מענין הטמנה אתינן עליה הדרא קושיא לדוכתא מ"ש גג ומ"ש חול ואבק לכך הוסיף רש"י לפרש מה לי רמץ ומה לי חול משום דרמץ דומה לחול ואבק והוי נמי דרך הטמנה מש"ה מאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי כיון דהוי דרך הטמנה אע"ג דלא הוי הטמנה ממש וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל נכון וברור בכוונת רש"י ז"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהבין ג"כ בכוונת רש"י דעיקר טעמא משום דחול ואבק דומה לרמץ. ומה שיש לדקדק בשיטת רש"י בזה במימרא דרב חסדא אבאר במקומו בסמוך ודוק היטיב:

בגמרא רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו. נראה דלרב יוסף הא דקתני כדי שתצלה אע"ג דלה"ט מפני שמזיז אפי' אם כבר נצלה מבע"י אסור להטמינה בשבת כדי שתחזור ותתחמם מה"ט גופא מפני שמזיז עפר ממקומו אלא משום דבכה"ג בלאו האי טעמא דמזיז נמי אסור משום דהוה ליה הטמנה גמורה דאסור בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל כסברת התוספות דדוקא בבישול גמור כי הכא דלא שייך טעמא דשמא ירתיח וקמ"ל דאפ"ה אסור משום טעמא דמזיד כנ"ל ודו"ק :

בתוספת בד"ה מפני שמזיז פי' בקונטרס כו' וקשה לרשב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא כו' לר"ש דאמר מלאכה שאצ"ל פטור עכ"ל. ולכאורה לא היו צריכים לאתויי מר"ש דהא לקמן בפרק כלל גדול אמר ר' אבא אפילו לרבי יהודה פטור משום דמקלקל הוא אלא דאפ"ה לא פסיקא להו להקשות ממימרא דר' אבא עליה דרב יוסף דאפשר דלא ס"ל כדר' אבא מש"ה פסיקא להו להקשות מדר"ש כיון דבלא"ה עיקר מימרא דרב יוסף היינו אליבא דר"י ור"י ס"ל כר"ש לעיל (דף ל' ע"ב) אלא דאכתי אין זה מספיק דהא עולא מוקי לדר"י לעיל אפילו אליבא דר' יהודה ע"ש וא"כ מצינו למימר דרב יוסף כעולא ס"ל לכך נראה דהא דאמרינן לקמן בפרק כלל גדול דהחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור אפילו לר"י מטעמא דמקלקל היינו דוקא בחופר גומא ממש בקרקע קשה שהוא ראוי לזריעה מש"ה הוי מקלקל גמור לענין זריעה או בבית וחצר דהוי נמי מקלקל משא"כ הכא בחול ובאבק דרכים דלא הוי גומא גמורה לענין קילקול כיון דבלא"ה נידוש ברגלי אדם וברגלי בהמה ולא חזי נמי לזריעה מש"ה לא קשיא להו אלא מדר"ש והיינו משום דאזלי לשיטתם שפסקו בכמה דוכתי הלכה כר"ש לענין מלאכה שאצ"ל ולא ניחא להו לאוקמי מילתא דרב יוסף שלא אליבא דהלכתא כנ"ל ועדיין צ"ע:

בא"ד ור"ת הקשה על פירוש הקונטרס כו' ליגזור שמא יחפור במעזיבה כו' עכ"ל. ולע"ד נראה דאין מזה קושיא על פירש"י דאפשר דבמעזיבה שהיא קשה וצריכה מרא וחצינא לחפור מש"ה ליכא למיחש להכי ודוקא בחול ובאבק דרכים שייך הך גזירה כמו שפירש"י שמא לא יהיה חול עקור כ"כ ואתי לאזוזי עפר הדבוק בידיו וכ"כ מו"ז בספר מג"ש ע"ש באריכות. אחר זה מצאתי בש"ס חדשים שכן הוא בתוספות ישנים על הגליון בהקדמת המס' ע"ש:

בא"ד ובלא"ה איכא בינייהו טובא כגון גג כו' ולכאורה טפי הוי מצי למימר דנ"מ לענין י"ט דלא שייך טעמא דשמא יטמין ברמץ אבל טעמא דמזיז עפר שייך אפי בי"ט אלא כיון דהכא לשיטת ר"ת קאי דאיסור הזזת עפר היינו משום מוקצה א"כ אפשר לומר דאפילו לרב יוסף בי"ט שרי דהו"ל מוקצה בצורך אוכל נפש ממש כדי שתצלה דמותר ביום טוב כמ"ש בתוספות בביצה ובכמה דוכתי משא"כ לפירש"י ולאידך פירושא של ר"ת דאיסור הזזת עפר היינו משום גומא דהו"ל תולדה דחורש אם כן וודאי אפילו בי"ט אסור:

בא"ד עוד פי' ר"ת כו' שהיא תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח כו' כדמוכח בביצה כו' עכ"ל. ומהאי סוגיא דביצה דפשיטא להו דבעפר תיחוח נמי שייך גומא ומש"ה קשיא להו בסמוך בד"ה איכא בינייהו על פירוש הקונטרס ותירצו בדוחק וכבר כתבתי בזה שם בביצה דמסוגיא דהתם לא מוכח מידי דלכאורה הא דמקשה התם הא קא עביד גומא לאו מאיסור גומא דאורייתא איירי אלא מאיסור דרבנן כמו שהוכחתי שם בראיות ברורות דכל השקלא וטריא דהתם באיסור דרבנן איירי ע"ש באריכות וא"כ לק"מ על פי' הקונטרס בשמעתין כיון דלגירסת רש"י דגרסינן שמא יזיז לא הוי אלא חששא בעלמא שפיר מצינן למימר דלא שייך הך חששא אלא היכא דאיכא חשש איסור דאורייתא משא"כ בעפר תיחוח דלא הוי אלא חששא דרבנן מש"ה לא חיישינן לה:

בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת ולר"י אטו מי לית ליה כו' כך הנוסחא בכל הספרים בדפוסים ישנים אלא דמהרש"א ז"ל לא גריס ליגזור ומפרש דהך קושיית התוספת היינו אאידך קושיא דמקשה בגמרא למ"ד שמא יזיז אמעשה דאנשי טבריא ע"ש שכתב שכן מצא בספרים מדוייקים ובאמת שכן מצאתי ג"כ בש"ס חדשים בהקדמת המס' שמ"כ שיש למחוק תיבת ליגזור ע"ש. אלא דמהרש"א ז"ל הוסיף דהא דלא מקשו התוספת כה"ג לעיל בהא דאמרינן איכא בינייהו עפר תיחוח היינו משום דאיכא לפרש נמי איפכא כשיטת רבינו האי גאון דאדרבה בעפר תיחוח לא שייך שמא יטמין ושייך שמא יזיז אלו תמצית דברי מהרש"א ז"ל ע"ש. ולע"ד לא יתכן לפרש כן משום כמה קושיות חדא דאי ס"ד דהתוספות כאן אסקו אדעתייהו הך סברא דרבינו האי גאון דאיכא

למימר איפכא א"כ כיון דלפי סברא זו אין מקום לכל קושיות התוספת שהקשו אליבא דרב יוסף בכל הדבורים הקודמים אם כן הו"ל לאתויי בשמעתין הך סברא דרב האי גאון ולסתור פירושו ובתר הכי הו"ל לאקשויי כל הנך קושיות כדרכם בכל הש"ס אע"כ דלא משמע להו הך סברא כלל. ועוד דטפי הו"ל להתוספות לאקשויי הך קושיא עצמה בתחילת הסוגיא דמקשה סתמא דתלמודא וליפלוג נמי ר"י בהא ומאי קושיא אטו מי לא ידע הך גזירה דשמא יטמין ברמץ כדמקשו הכא ועוד דלפי' מהרש"א אכתי לא תירצו התוספות כלום במ"ש דהאי שמא יטמין דהכא לא דמי להך דס"פ במה מדליקין מ"מ כיון דלרבה בשמעתין אית ליה הך גזירה שמא יטמין אפילו בכה"ג דאנשי טבריא א"כ מנ"ל להמקשה גופא להקשות ממעשה דאנשי טבריא עליה דרב יוסף דילמא ר"י נמי כרבה ס"ל ואית ליה נמי טעמא דשמא יטמין אלא שהוסיף טעמא דשמא יזיז משום עפר תיחוח לשיטת רבינו האי גאון ולשיטת רש"י והתוספות נמי הא אשכחן מילי טובא דלא שייך בהו שמא יטמין אפ"ה אסור לרב יוסף מטעמא דשמא יזיז כמ"ש התוס' לעיל בד"ה מפני שהוא מזיז ואני הוספתי משלי דלענין י"ט נמי לא שייך שמא יטמין ושייך שמא יזיז וא"כ לפ"ז שפיר מייתו רבנן ראיה אפילו אליבא דרב יוסף ממעשה דאנשי טבריה דאסור מיהא משום הטמנה (ועין מה שאכתוב בזה לקמן לענין מעשה טבריא בי"ט) ועוד דלפי' מהרש"א אין מקום לכל מה שכתבו התוספות בדיבור זה דלא שייך הטמנה בשבת עצמו וכן בדבר שלא נתבשל כלל א"כ נראה להדיא שכל דברי התוס' בזה היינו אביצה דאיירי בשבת עצמו משא"כ מעשה דאנשי טבריא לא פסיקא הך מילתא דהא רב חסדא מסיק טעמא דאנשי טבריא משום הטמנה מבעוד יום וכ"ש לפי' ר"י דלעיל דהסילון היה מוקף מכל צד וכבר נתחמם מבע"י ולפ"ז הך קושיא אחרונה בסוף הדיבור דמקשו התוספת דהטמנה בשבת עצמו אסור אפילו באינו מוסיף הבל משום שמא ירתיח אם כן לעיל בהא דמקשי ליפלוג ר"י נמי בהא ומוקי לה רבה ור"י משום שמא יטמין או שמא יזיז הוה ליה לאקשויי מאי קושיא ומאי פירוקא הא בלא"ה פשיטא דמודה ר"י בהטמנת ביצה בחול בשבת משום שמא ירתיח והו"ל לתרץ כמו שתירצו כאן. וכבר היה מקום אתי ליישב גירסת הספרים ולגזור ע"פ סברת מהרש"א עצמו דאדרבה הא דפשיטא להו להתוספת בדיבורים הקודמים לפרש דלא כשיטת רבינו האי גאון היינו משום הך קושיא גופא דמקשי הש"ס הכא מברייתא דר' שמעון בן גמליאל אלא למאן דאמר שמא יזיז לגזור ואילו לפירוש רבינו האי גאון אין מקום לקושיא זו כלל דהא לפירושו דבעפר תיחוח נמי שייך איסור גומא דאורייתא ומוכח לה מסוגיא דביצה דמקשי והא קעביד גומא אם כן על כרחך איירי שבהטמנת הביצה נעשה גומא גמורה

ממש ואם כן לא שייך הך מילתא אלא דוקא כגוונא דמתני' דקתני ולא יטמיננה בחול וכפשטא דלישנא דאיירי בהטמנה גמורה משא"כ בברייתא דרשב"ג דקתני מגלגלין ביצה ע"ג גג ולשון מגלגלין משמע שלא כדרך הטמנה א"כ שפיר מצינן למימר דמש"ה לא גזר רשב"ג גילגול אטו הטמנה כי היכי דמפלגינן נמי אליבא דרבה מה"ט גופא כמו שפירש"י. אע"כ דליתא לשיטת רבינו האי גאון אלא כפירש"י והתוס' בשמעתין דהך הטמנה בחול ובאבק דרכים נמי לאו הטמנה גמורה היא בידים אלא דרך הטמנה כל דהו ואפ"ה גזר רב יוסף שמא יזיז והיינו כפירש"י שמא לא יהא לו עפר כ"צ ויבא לחפור לעשות גומא גמורה וא"כ מקשי הש"ס שפיר דלרשב"ג נמי ליגזר הך גזירה גופא למאי דס"ד דאיירי בגג שיש בו עפר א"כ שמא לא יתחמם כ"צ ע"י הגג לבד ויצטרך לעשות גומא להטמינו בעפר שבגג. ומכ"ש לפיר"ת דגזירה דרב יוסף היינו משום מוקצה א"כ אין לחלק בין חול ואבק דרכים לגג שיש בו עפר:

נמצא כיון דמהך קושיא דמקשי בגמרא למ"ד שמא יזיז ליגזור פשיטא להו להתוספת דליתא לשיטת רבינו האי גאון אלא כמו שפיר"ת בדיבור הקודם דגזירה דרב יוסף היינו משום מוקצה ור"י לקולא קאמר ואם כן מקשו התוספת שפיר אטו מי לא ידע דהטמנה אסורה והיינו כמו שפי' התוס' לעיל בכוונת רש"י דאיירי שעושה גומא כדי להטמין הביצה בתוכו. וא"כ לפ"ז הו"ל הטמנה גמורה כמו שאר הטמנה בדבר המוסיף הבל דפשיטא לן דאסור כך היה נ"ל לכאורה לסברת מהרש"א (מיהו לפי מה דפרישית לעיל בכוונת רש"י דהטמנה דרבה לא הוי הטמנה גמורה א"כ בלא"ה לא קשה קושיית התוספות בזה דרב יוסף לא חייש בהטמנה כי הך אלא בהטמנה ממש) אלא דכל זה איננו שוה לי לפרש כוונת התוספות על שיטת מהרש"א כיון שלא נזכר כלל בתוספות סברת רבינו האי גאון וכל כה"ג לא הו"ל לסתום אלא לפרש. לכן נראה לי לפרש בדרך אחר על דרך פירוש מהרש"ל דעיקר קושיית התוספות אהא דמקשי הש"ס אדרשב"ג לגזור שמא יזיז ומאי קושיא דלמא רשב"ג לית ליה הך גזירה דהא לשיטת התוספת לעיל בפי' ר"ת דגזירה שמא יזיז היינו משום מוקצה ומשום דס"ל לרב יוסף דטילטול מן הצד שמיה טילטול. ובאמת הך מילתא פלוגתא דתנאי ואמוראי היא במכילתין בכמה דוכתי וא"כ שפיר מצינן למימר דרשב"ג ס"ל דלא שמיה טילטול מש"ה לא גזר (וכה"ג נמי לשיטת רש"י דשמא יזיז היינו משום גומא נמי פלוגתא דר"י ור"ש לענין מלאכה שאצ"ל כדפרישית לעיל) והא דנקט רשב"ג גג טפי מחול ואבק דרכים היינו משום דהתם ודאי אסור משום גזירה שמא יטמין ברמץ וע"ז מתרצים התוספת שפיר דמשמע ליה לתלמודא דרב יוסף לית ליה הך גזירה דשמא יטמין ברמץ בשבת אלא מבע"י דוקא

דאל"כ לא הוי דחיק נפשיה לאוקמי בטעמא דשמא יזיז ולפרש דמעשה טבריא אירשא קאי כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי כו' ולכאורה לשון מי סברת אינו מדוקדק ואפשר דהשתא סבר סתמא דתלמודא אפילו לרבה לא קאי מעשה טבריא אסיפא כיון דאין הטמנות דומות זו לזו דהטמנה דחול איירי בשבת והטמנה דאנשי טבריא מבע"י הוי אלא דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמסיק הש"ס דר"י סבר דחמי טבריא תולדה דאור הוא משום דחלפי אפיתחא דגיהנם דבפשיטות הוי מצי למימר דר"י סבר דמעשה דאנשי טבריא הוי משום הטמנה בדבר המוסיף הבל מבע"י ואפשר כיון דלרב יוסף הוצרך לאסוקי האי טעמא למאי דפרישית במשנתינו בשיטת רש"י דרב יוסף לית ליה דרב חסדא ומש"ה נקיט ליה בכה"ג (וכ"כ בחידושי מהר"ם לובלין דמעשה דאנשי טבריא בשבת איירי שפתחו נקביהם ע"ש) ובאמת יש להקשות קושיא זו בפשיטות על שיטת הרמב"ם והרשב"א ז"ל ושאר מפרשים דמשמע להו דהא דרב חסדא הלכה פסוקה היא ואליבא דרבנן תרי טעמי שייכי במעשה דאנשי טבריא וא"כ לא הוי צריך לפרש הכא אפילו אליבא דרב יוסף דר"י סובר דחמי טבריא תולדת אור הוי בפשיטות הומ"ל דלר"י משום טעמא דהטמנה מבע"י בדבר המוסיף הבל לחוד אסרו חכמים וצ"ע ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף לט:

בגמרא אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה כו' כבר כתבתי לעיל בשיטת רש"י דהא דפשיטא ליה לר"ח דהא דאסרו רבנן היינו משום הטמנה ולא משום דגזרי תולדות חמה אטו תולדות אור היינו משום דמשמע ליה דלא גזרו רבנן בכה"ג אלא דוקא בסודר וכיוצא בו דמאן דחזי סבר דתולדות אור נינהו משא"כ בחול ובאבק דרכים ובמעשה טבריא דלא שייך לומר מאן דחזי אפילו רבנן מודו דליכא למיגזר וע"כ דהא דאסרו בהו היינו משום הטמנה ואע"ג דהאי חול ואבק היינו בשבת ומעשה דאנשי טבריא לרב חסדא מבע"י אפ"ה אידי ואידי חדא מילתא היא כיון דתרווייהו משום גזירת הטמנת רמץ נגעו בהו וכדפרישית ומהכא שמעינן שפיר דכל מילי דהטמנה אסור אפילו בדיעבד אפילו בחמין אפילו בקידרא חייתא כמ"ש התוספות כאן ובר"פ במה טומנין:

אלא דלפ"ז נראה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל לא נחתו להך סברא לחלק בגזירת תולדות חמה בין היכא דשייך לומר מאן דחזי ובין היכא דלא שייך דאלת"ה למה

השמיטו הך דרב חסדא לישמעינן הך מילתא גופא דכל מידי דהטמנה אסורין בדיעבד בכל ענין ומחמרינן בהו טפי מבשהייה וחזרה אע"כ כדפרישית דאינהו סברי דר"ח לחוד הוא דקאמר הכי דמשום הטמנה אסרו להו רבנן משא"כ סתמא דתלמודא בשקלא וטריא דלעיל אליבא דרבה ור"י משמע להו דדוקא אליבא דר"י צריכי להנך טעמי אבל אליבא דרבנן הוי טעמא משום דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור לחוד ולאו משום הטמנה ולא הביאו אלא פלוגתא דעולא ורב נחמן לחוד לענין איסור חמי טבריא גופא. מיהו לשיטת הרי"ף בלא"ה א"ש מה שהשמיט מימרא דר"ח כיון דלגירסתו לעיל ס"פ במה מדליקין במימרא דרבה דגריס להיפך מספרים שלנו דהטמנה דשבת אסור משום שמא יטמין ברמץ אבל הטמנה מבע"י לא מיתסר אלא משום שמא ירתיח ואם כן היינו דלא כר"ח ואנן כרבה קי"ל שהרי כל הפוסקים הביאו להלכה כל אחד לפי גירסתו ולפי שיטת הרי"ף רבה דלעיל בשמעתין ע"כ סבר דמעשה דאנשי טבריא בשבת הוי דומיא דחול ואבק דרכים משא"כ בשיטת הרא"ש אי אפשר לפ' כן שהרי גורס בס"פ במה מדליקין כגירסת הספרים שלנו ואם כן לשיטתו ע"כ צ"ל כדפרישית מעיקרא. ולפ"ז נפקא מינה לדינא כיון דלא ק"ל כר"ח א"כ אין שום ראיה לאסור מהטמנה בדיעבד בדבר שנתבשל כ"צ או בקידרא חייתא ומצטמק ורע לו כיון דמעשה טבריא לאו משום הטמנה מבע"י אסרוה אלא משום טעמא אחרינא גזירה תולדות חמה אטו תולדות אור. ובאמת שלא הובא דבר זה מבורר בלשון הטור דהטמנה אסור בכל ענין בדיעבד אלא שהב"י הביאו בשם הר"ן ז"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב ועיין בק"א:

בפירש"י בד"ה בטלה הטמנה אסרו הטמנה כו' ומפני שהצוננים מתחממי' בכך. גם זה כבר כתבתי לעיל דאפשר לפרש בכוונת רש"י כאן אליבא דר"ח כפירוש ר"י לעיל במשנה שהסילון היה מוקף מכל צד אלא שלא נתבשלו כ"צ מבע"י. ולפ"ז א"ש טובא מ"ש רש"י מפני שהצוננים מתחממים בכך ואם כן הו"ל כמו לשהות ור"ש לשיטתו דלשהות והטמנה חדא מילתא היא כיון דתרווייהו משום גזירת הטמנת רמץ נגעו בהו לפירש"י בר"פ:

אמנם אם נפרש בכוונת רש"י כמ"ש התוספת במשנתינו בכוונתו שהסילון היה שופך והולך הצוננים לתוך אמה של חמין וכדמשמע מלשון רש"י בד"ה אם בשבת אם כן צריך לפרש במימרא דר"ח דהכא דלא אירי אלא לענין איסור דיעבד לחוד וכמ"ש התו' לחד פירושא אלא דאליבא דרש"י צריך לומר דכי היכי דאסרו חכמים בדיעבד מעשה טבריא שנתערבו הצוננים בחמין בשבת אף ע"ג דהוי ממילא א"כ מה"ט גופא משמע דאיסור

הטמנה נמי היינו בדיעבד וממה שאסרו להם בדיעבד בטלה הטמנה לכתחילה כמו לפי' התו' כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ממעשה שעשו אנשי טבריא וא"ת מה צריך למילף כו' עס"ה. ובחידושי הרשב"א כתב עוד תירוץ אחר דהא דקאמר ממעשה שעשו אנשי טבריא בטלה הטמנה לאו לענין דינא בעי למימר דילפינן לאיסור הטמנה ממעשה דאנשי טבריא אלא ה"ק דע"י אותו המעשה שאסרו חכמים נגמרה ההוראה של איסור דין הטמנה והביא ראיות שמצינו כה"ג טובא בש"ס ואפשר שזה טעמו של הרא"ש ז"ל שהשמיט מימרא דר"ח לפי שתופס פי' זה עיקר וא"כ לא נפקא מיניה מידי לדינא:

בגמרא אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. ולכאורה יש לתמוה מ"ט דעולא הא לא אשכחן מאן דפליג עלייהו דרבנן דאסרו לאנשי טבריא אדרבה מפשטא דלישנא דמתני' דמשמע שהביאו ראיה ממעשה דאסרו לאנשי טברי' ארישא או אסיפא אם כן משמע דליכא מאן דפליג אהא וכדמשמע בפשיטות בכל הסוגיא דלעיל דאפילו רבי יוסי מודה והנראה לע"ד בזה דעולא לא ס"ל הך דר"ח אי משום דסובר כפירש"י לעיל דמעשה דאנשי טבריא לא דמי לעיקר הטמנה כלל אלא שהמים צוננים היו שופכין תוך האמה או שסובר ככל הנך תירוצים שכתבו התוספת דמתני' דבמה טומנין איכא לאוקמי בבין השמשות דוקא אבל מבע"י שרי וכ"ש דמעשה דאנשי טבריא דדמי לקידרא חייתא כמ"ש רבינו יונה שהביאו התוספת אם כן משמע ליה לעולא דמה שאסרו רבנן לאנשי טבריא אינו אלא משום גזירה דתולדות חמה אטו תולדות אור דפליגי בה ר"י ורבנן וסובר דהלכה כר"י והיינו משום דמשמע ליה כסברת המקשה דלעיל דאין לחלק בין חמה לתולדות חמה ואם כן הו"ל הך מילתא מחלוקת ואחר כך סתם דקי"ל הלכה כסת' והא דקאמר עולא הך מילתא אמעשה דאנשי טבריא ולא קאמר אעיקר מילתא דפלוגתא דר"י ורבנן לענין סודר שהוחם בחמה היינו דאגב אורחא אתי עולא לאשמעינן נמי לאפוקי מדר"ח דאסור משום הטמנה:

ולפ"ז א"ש הא דקאמר רב נחמן כבר תברינהו א"ט לסילונייהו משום דר"נ לטעמיה דמחלק לעיל בשמעתין בין חמה לתולדת חמה כנ"ל. והכי משמע נמי בירושלמי דשמעתין ע"ש ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

כל זה כתבתי לפי שיטת הרי"ף והתוספת מיהו למאי דפרישית לעיל דלשיטת רש"י הך מעשה דאנשי טבריא אפילו אי איירי שהסילון מוקף מכל צד אפ"ה לא הוי הטמנה ממש כיון שלא נתחמם כ"צ מבע"י ומשום איסורא דלשהות נגעו בה רבנן. וא"כ לפ"ז

שפיר סבר עולא דהלכה כאנשי טבריא משום שסובר דהלכה כחנניא דלשהות מותר כדפסק רב ששת משמיה דר' יוחנן לעיל:

והשתא נמי א"ש הא דקאמר ר"נ כבר תברינהו משום דאזיל לטעמיה שסובר דלא כחנניה. וכבר כתבתי בזה לעיל בר"פ בלשון התוס' ד"ה לא יתן ע"ש:

פיסקא מעשה שעשו אנשי טבריא מאי רחיצה כו' הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין והא תניא חמין שהוחמו מע"ש כו' ויש לדקדק מאי קושיא הא משמע לקמן דהא דאסור לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש אינו אלא משרבו עוברי עבירה ומשום גזירת הבלנין. ואם כן בפשיטות איכא למימר דמעשה דאנשי טבריא קודם גזירה הוי ומש"ה לא אסרו אלא בחמין שהוחמו בשבת. וראיתי בתוספת ישנים בש"ס חדשים שהרגישו בזה ותירצו דמסתמא אחר גזירה הוי וגזירת קדמונים היתה ולקמן משמע דאפילו בימי ר"א ב"ע ור"ע עדיין לא נגזרה אותה גזירה דעלה קתני משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור. ולענ"ד אין צורך לזה דלכאורה מלשון המשנה גופא מוכח דלאחר גזירה הוי דאלת"ה אם כן למה אסרו בי"ט בכה"ג דמסתמא איירי שהביאו הסילון מעי"ט דומיא דשבת א"כ למה אסרוהו נהי דבשבת אסור היינו משום הטמנה כדמסיק ר"ח לעיל משא"כ בי"ט דלא שייך איסור הטמנה אפ" במיני תבשיל א"כ כ"ש דלא שייך לאסור בחמין כדפרישית לעיל אע"כ דמה שאסרו במעשה דאנשי טבריא בי"ט היינו משום גזירת הבלנין אם כן מקשה שפיר דאפי' חמין שהוחמו מע"ש לגמרי בענין שהחמין מחופין בנסרין ועומדין בחמימתן נמי ליתסר כדאשכחן בברייתא דלקמן כנ"ל נכון:

מיהו לשיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים שאבאר בסמוך שסוברים בפשיטות דחמין שהוחמו בי"ט מותר לרחוץ כל גופו אפילו לאחר גזירה ולשיטתם ע"כ מתני' דשבת ויו"ט לצדדים קתני וכדפרישית נמי לעיל בשיטת ר"י בעל התוספ' במשנתינו א"כ לא יתכן לפרש כן אלא כסברת התוספת ישנים:

אלא דאכתי קשיא לי מאי מקשה הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין דלמא לעולם דאסורין ברחיצה אלא הא דקתני חמין שהוחמו בשבת היינו משום איסור שתייה דודאי לא שייך אלא בחמין שהוחמו בשבת ואפשר דמשמע ליה להמקשה דהא דקתני ואסורין ברחיצה לא הוי צריך למיתני שהוחמו בשבת כיון דאסורין בשתייה כ"ש שאסורין ברחיצה כמ"ש התוס' בקושיית הרשב"א אע"כ דהא דקתני ואסורין ברחיצה היינו למידק מיניה דדוקא חמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה הא הוחמו מע"ש מותרין כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בל' התוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו דהאי ק"ו דרשב"א פריכא הוא ואם כן הדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב ודו"ק:

בתוס' בד"ה אלא פניו ידיו ורגליו הכל היה יכול לדקדק מסיפא כו' אלא דרך הש"ס מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק עכ"ל. ואף לפמ"ש בסמוך דהשתא נמי דמדקדק מרישא אפ"ה ע"כ אסיפא סמיך דאל"כ הוי מוקמי למתניתין קודם גזירת הבלנין אפילו הכי שפיר ניחא ליה לאתויי מרישא כדאשכחן בכמה דוכתי ובלאו הכי נ"ל דהא דלא מדקדק מסיפא היינו משום דלא פסיקא הך מלתא כ"כ דהוחמו מערב יום טוב אסור דהתוספת גופא הוצרך לדקדק מברייתא דלקמן וא"כ הוי צריך לאתויי נמי הך ברייתא דלקמן ומכל שכן לשיטת הרי"ף והרמב"ם שפסקו להדיא דמותר לרחוץ ביום טוב בחמין שהוחמו מעי"ט כמו שיבואר וק"ל:

בא"ד ומיהו קשה לרשב"א דמגופה דמתניתין הוי מצי למידק כו' עס"ה. עיין במהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם שהאריכו בכוונת הרשב"א ואין צורך להאריך יותר. אלא דעיקר קושיית הרשב"א כבר תירצו מ"ז ז"ל בס' מג"ש דאין כאן קל וחומר דודאי יש לאסור יותר בשתייה מברחיצת פניו ידיו ורגליו שאינן אלא הנאה בעלמא ואנן קי"ל דמעשה שבת מותרין בהנאה שאינן של אכילה ושתייה ע"ש באריכות:

בד"ה אלא א"כ ראויין לשתייה נראה לר"י דוקא שמחמם אותם לצורך שתייה כו' ונראה לר"י דיוכל לחמם כו' עס"ה. נראה דכל עיקר דברי ר"י בזה לאו משום דטעמייהו דבית שמאי אתא לאשמעינן אלא משום דמדבית שמאי נשמע לבית הלל כיון דב"ש ע"כ לא שרי בראויין לשתייה אלא כשמחמם אותם לצורך שתייה כדמוכח מסוגיא דביצה ומסוגיא דשמעתין ואפ"ה משמע דלא שרי ב"ש אלא פניו ידיו ורגליו אבל רחיצת כל גופו כגון שמחמם הרבה יותר מכדי שתייה אסור אף על גב דפניו ידיו ורגליו שרי כה"ג כדמוכח בפ' הדר ואם כן ע"כ דהא דאסור ברחיצת כל גופו כה"ג היינו משום דהבלנין חשודין נמי בכך וא"כ מדבית שמאי נשמע לב"ה דהא לא אשכחן דפליגי ב"ש ובית הלל אלא באין ראויין לשתייה אבל בראויין לשתייה ולענין רחיצת כל גופו לא אשכחן דפליגי וכ"ש דהתם טעמא אחרינא איכא משום גזירת הבלנין כנ"ל ודו"ק :

בד"ה וב"ה מתירין כו' וגזרו על הזיעה ביום טוב כמו בשבת כו' ואם כן משמע שאסור לעשות הבערה משום רחיצה דאל"כ לא היו גוזרין על הזיעה עכ"ל. משמע דפשיטא להו דהבערה לרחיצה ביום טוב אסור מדאורייתא וכבר כתבתי שהרי"ף ז"ל בפ"ב דביצה שם כתב בשם הגאונים דהבערה לרחיצה ביום טוב אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש דמשו"ה פסקו דבחמין שהוחמו מערב יום טוב מותר לרחוץ כל גופו ולפי זה צריך לומר שסובר דמה שהיו גוזרין על הזיעה משום רחיצה כדלקמן לא חשיב גזירה לגזירה משום דאי לאו הא לא קיימא הא דאכתי היו רוחצין בחמין שהוחמו ביום טוב ואמרו מזיעין אנחנו

כדלקמן משא"כ לגזור ולאסור בחמין שהוחמו מערב יום טוב אטו חמין שהוחמו ביום טוב סברו הגאונים והרי"ף דהוי גזירה לגזירה כיון דהבערת הבלנין ענין מפורסם הוא ולא מסתבר ליה להחמיר כה"ג כיון דלדידהו רחיצת כל גופו נמי הוי דבר השוה לכל נפש ומה שהביאו התוס' ראיה מהירושלמי והיינו ממאי דאיתא בירושלמי דאמר בר קפרא לתלמידיו בטעם איסור רחיצה ביום טוב והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם י"ל דהגאונים והרי"ף סוברים דאינו אלא אסמכתא בעלמא משום שדומה לדבר שאינו שוה לכל נפש ואתי לזלזולי בשאר מלאכות כה"ג. ולכאורה מלשון הירושלמי עצמו שם מוכח כן דהא גרסי' התם חמין שהוחמו ביום טוב וכן חמין שהוחמו מערב שבת פליגי רב ושמואל אי שרי לרחוץ כל גופו אברים אברים או לא ומדלא קאמר חמין שהוחמו מעי"ט כי היכי דקאמר חמין שהוחמו מערב שבת אלמא דלענין ערב יום טוב יש לחלק בין יום טוב לשבת ממילא דאפילו כל גופו מותר דהא לקושטא דמילתא אין לחלק בין רוחץ אבר אבר או כולו כאחד כדאיתא לקמן בשמעתין דתניא כוותיה דשמואל. ובאמת הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה על שיטת התוספת שסוברין דרחיצת כל גופו ביום טוב דאורייתא א"כ מ"ט דמ"ד דמותר לרחוץ כל גופו אבר אבר ונדחק ליישב אבל לפמ"ש בשיטת הרי"ף והגאונים א"ש דכיון דבי"ט אינו אלא מדרבנן דאתי למיטעי דלאו דבר השוה לכל נפש היא ואתי לזלזולי בשאר איסורין כה"ג א"כ ברחיצת אבר אבר מינכרא מילתא טובא דאפילו רחיצת כ"ג כא' אסור ותו לא אתי לזלזולי בשאר מלאכות כנ"ל בשיטת הרי"ף והגאונים ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן:

בא"ד ואומר ר"י בשם ריב"א דרחיצה אינו אלא לתענוג אבל זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא לבריאות כו' עכ"ל. ולכאורה מה שכתבו דאינו תענוג ל' מיותר הוא דאפילו אם היה תענוג כיון שעושין כן לבריאות שפיר הוי דבר השוה לכל נפש דאטו משום שיש בו תענוג מיגרע גרע אלא אפשר דלקושטא דמלתא משמע להו דאינו לתענוג. ומה שהוצרכתי לזה היינו משום דנ"מ לדינא לענין לעשן הטואב"ק ביום טוב שרוב העולם נוהגין היתר וכמה חכמים גדולים עושין כן והייתי רגיל לאסור לפי שיטת התוס' דהכא דרחיצת כל הגוף אסור מדאורייתא משום דמיקרי דבר שאינו שוה לכל נפש. אע"ג דאמרינן לקמן ראה שאין הדבר עומד ופירש"י שאין הציבור יכולין לקבל אלמא שרגילין היו הרבה במרחצאות עד שלא היו יכולין לעמוד בהן ואפ"ה מיקרי דבר שאינו שוה לכל נפש כיון שיש כמה וכמה בני אדם שאין רוחצין ומש"ה לא דמי לאכילה ושתיה וכיוצא בו. א"כ כ"ש בעישון הטובא"ק אדרבה כמה וכמה ב"א מתרחקים מהם

וא"כ לא הוי דבר השוה לכל נפש וכן ראיתי לבעל מ"א בהלכות יום טוב סימן תק"ד סק"ד שאוסר בפשיטות ולא הביא שום ראיה:

אמנם מתוך דברי התוס' דהכא דמחלקין בין רחיצה לזיעה משום דרחיצה אינו אלא לתענוג וזיעה לבריאת הגוף. וא"כ נראה דעישון הטובא"ק נמי הוי לבריאת הגוף לעכל המזון ולתאוות המאכל וכיוצא בזה אם כן אף שיש חושבין אותו לתענוג אפ"ה אין לאסור בשביל כך כדפרישית דאטו משום שהוא נמי לתענוג מיגרע גרע ואי משום שיש שאין רגילין בו אפ"ה לא גרע מזיעה דודאי כמה וכמה ב"א אין רגילין בכך אפ"ה שרי מדאורייתא ולא אסרו חכמים אלא משום רחיצה וגזירת הבלנין כנ"ל ועיין בק"א:

בפירש"י בד"ה בכלי דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מילתא דתולדת האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין עכ"ל. ולכאורה לשון רש"י תמוה דלכאורה משמע דחמין שהוחמו בע"ש אפילו לענין רחיצה לא נאסר אלא משום גזירת הבלנין כדאיתא לקמן שהיו מחממין בשבת ואמרו מערב שבת הוחמו וא"כ משמע דלענין משתטף נמי משום האי טעמא אסרוה ולא משום גזירת הרואים וכל שכן דמ"ש ואתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין נראה יותר תמוה דמאי שנא מכולה שמעתין דלעיל בהא דאמרינן דגזרינן אטו תולדת אור דלא שייך הך מילתא כלל דאתו לאיערובי צונן בחמין ואפ"ה גזרינן. מיהא בהא מצינו למימר דדוקא לעיל שייך למיגזר אטו תולדת אור גרידא היינו שיצלה ביצה בצד המיחם בשבת דאתו למיטעי דלעולם לא מיחזי כמבשל אלא ע"ג אור ממש וכן אפילו במיחם עצמו או בקדירה עצמה בשעה שהאור מהלכת תחתיו דהוי נמי מבשל גמור כיון שעיקר הבישול על ידי האור מה שא"כ בצד המיחם אתי למיטעי ולומר דלא הוי כמבשל כיון שעיקר הבישול נראה שהוא מחמת המיחם עצמו וכהאי גוונא נמי שייך לפרש הא דלא יטמיננה בחול ובאבק דרכים שהיא תולדת חמה אטו סיד רותח דמיחזי כתולדת אור כיון שעיקר הצליה מחמת הסיד עצמו משא"כ הכא לענין חמין שהוחמו מערב שבת לא משמע ליה לרש"י לפרש דהרואה אומר היום הוחמו דמהיכא תיתי הרי לא נחשדו ישראל על השבתות לבשל ממש בשבת משום הכי מפרש רש"י דאתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין דכיון שאותן החמין לא נתחמם אלא ע"י כלי שעל האש הנך חמין מיחזי כתולדות אור וסבר דשרי. והשתא לפ"ז אתי נמי שפיר הא דאמרינן לקמן בגזירת הבלנין עצמה שהתחילו להחם בשבת והקשה הרשב"א ז"ל אטו מי נחשדו ישראל על השבתות ולמאי דפרישית בשיטת רש"י א"ש שהבלנין לפי שהיו צריכים מים הרבה ולא הספיק להם היו מערבים צונן בחמין וסברו דליכא איסורא כ"כ (ועין מה שאכתוב בזה לקמן במעשה דהבלנין) אלא דאכתי

מה שכתב דהרואה אומר היום אכתי אינו מדוקדק דהא לקמן משמע דהכל מגזירת הבלנין היא. ונלע"ד בזה דנהי דלפי האמת משמע דהאי דלא ישתטף נמי משום גזירת הבלנין הוא מדאסרינן אפילו צונן והיינו לפי המסקנא דהכא דעיקר מחלוקת בקרקע משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דר"ח אמר מחלוקת בכלי אבל בקרקע ד"ה מותר א"כ ע"כ לאו משום גזירת הבלנין הוא דהא פירש"י דקרקע היינו כגון אמבטאות ומרחצאות אם כן אדרבה בכה"ג שייך יותר גזירת הבלנין לכך הוצרך רש"י לפרש דלמאי דס"ד השתא סבר דלעניין להשתטף לא שייך גזירת הבלנין אליבא דר"ש ור"י אלא דאפ"ה פליגי בכלי משום חששא דהרואה אומר היום הוחמו ואתי לעירובי צונן בחמין. מיהו לפ"ז האי ד"ה אר"ש ור"י קאי אבל ר"מ דאוסר אפילו בצונן נראה דודאי סבר טעמא דלא ישתטף נמי משום הבלנין דלפי שהוצרכו לגזור לגמרי על רחיצה גזרו נמי שלא להשתטף כלל כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בגמרא והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן ולכאורה יש לתמוה מאי קושיא ממעשה דאנשי טבריא הא ר"ח גופא אמר לעיל דהא דאסרו להו רבנן לא"ט היינו משום איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל וא"כ לא דמי כלל להך ברייתא דלא ישתטף דלא אייריכלל מענין הטמנה בדבר המוסיף הבל. ואף למאי דפרישית לעיל במשנתינו בל' רש"י בד"ה אם בשבת שמפרש אותן שבאו בשבת והיינו משום דסבר דמשקלא וטריא ומסוגיית הש"ס דלעיל משמע דבאמת לא קיי"ל כר"ח אלא דמה שאסרו חכמים לא"ט היינו כ"ש התוס' בכוונת רש"י דעיקר האיסור של אנשי טבריא היינו משום שהן מערבין הצוננין בחמין בשבת. וא"כ לפ"ז הוי דמי לגמרי להך ברייתא דלא ישתטף דלמאי דמפלגינן השתא מחלוקת בכלי היינו כמו שפירש"י דאתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין וכיון דלפום האי טעמא בעי למימר דבקרקע ד"ה מותר א"כ מקשה הש"ס שפיר ממעשה דאנשי טבריא דמשמע דאע"ג דבקרקע הוי אפ"ה גזרינן דאתו ליתן צונן בחמין בתולדות האור וא"כ כ"ש דבתולדות אור ממש אסור אפילו בקרקע. אלא דאכתי א"א לפרש כן כיון דהכא אליבא דרב חסדא קיימינן ור"ח גופא להדיא קאמר דטעמא דאיסור דאנשי טבריא משום הטמנה בדבר המוסיף הבל הוא וכ"ש דקשה יותר לפמ"ש התוס' במשנתינו בפי' ר"י דלקושטא דמילתא טעם איסור דאנשי טבריא איסור הטמנה ממש הוא אם כן לא מקשה הש"ס הכא מידי כיון שהסילון היה סתום מכל צד:

מיהו למאי דפרישית לעיל במימרא דר"ח דלא שייך איסור הטמנה אלא לאסרה בשתייה אבל לענין רחיצה לא שייך איסור הטמנה מה"ט שכתבתי א"כ מקשה הש"ס שפיר. ועוד נ"ל דאפילו לענין איסור הטמנה נמי מקשה הש"ס שפיר דלמאי דבעי למימר אבל

בקרקע ד"ה מותר היינו כמו שפירש"י משום דבטלה מתורת חמין. מש"ה לא שייך לגזור דאתו ליתן צונן בחמין א"כ מה"ט גופא משמע ליה להש"ס דלא שייך נמי בקרקע איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל כיון שעיקר הטמנה אינה אלא בחמין ותבשיל והנך הא בטלו מתורת חמין ואין דרך להטמין אמבטאות וסילון של מים המחוברין לקרקע בדבר המוסיף הבל אע"כ דאפ"ה לא פלוג רבנן בין קרקע לכלי וא"כ מקשה הש"ס שפיר וזה נ"ל יותר נכון לפי דקדוק לשון רש"י שכתב בד"ה והא מעשה כו' אלמא במלתייהו קיימי ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה והא מעשה כו' הקשה הרב ר' אליעזר ממי"ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת כו' עכ"ל. כאן יש לתמוה יותר על קושיית הר"א ממי"ץ הא ודאי פריך הש"ס שפיר כיון דהכא אליבא דר"ח קיימינן ור"ח מסיק להדיא דאיסור דאנשי טבריא היינו משום הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום מיהו למאי דפרישית בסמוך דלא שייך איסור הטמנה אלא בשתייה אבל לא ברחיצ' הוי אתי שפיר קושיית הר"א ממ"ץ אלא שכבר כתבתי דהתוס' לא נחתו להכי:

ונראה דמשמע ליה להר"א ממי"ץ דהא דקתני במתניתין כחמין שהוחמו בשבח מסתמא איירי דומיא דמעשה דא"ט שהם בקרקע כגון באמבטאות שהוחמו ע"י האור והיינו משום דע"כ לסברת המקשה כך הוא דהא ממעשה דא"ט גופייהו לא הוי מקשה הש"ס מידי כיון דמשום הטמנה נגעו בה כדפרישית אע"כ מהא דקתני כחמין שהוחמו בשבת הוי קושיית המקשה ואם כן מקשה הר"א ממי"ץ שפיר מאי מקשה מהוחמו בשבת להוחמו מערב שבת לענין אמבטאות וסילון כנ"ל ליישב שיטת הר"א. אבל באמת לפי מאי דפרישית בסמוך אין מקום לקושייתו דודאי הא דקתני כחמין שהוחמו בשבת שפיר מצי אייריי בסתם חמין שמשתטפין בהם בכלי דפליגי בהו הנך תנאי וא"כ הן הן דברי המקשה דלר"ח מה ענין לאסור מעשה דא"ט שהיה בקרקע לשאר חמין שהוחמו בשבת דעיקר איסורייהו היינו בכלי כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר רבה בר בר חנה כו' אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה כו' וקשה דבפ"ק דפסחים פריך כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם נראה דוחק. ולולא דבריהם היה נ"ל ליישב קושייתם לפי מה דפרישית בכמה דוכתי הא דאמר ר"י הלכה כסתם משנה היינו דוקא היכא שעיקר הדין מבואר להדיא במשנה משא"כ במלתא דלא אתא אלא מדיוקא לא שייך לומר הלכה כסתם משנה אלא דוקא היכא דעיקר מלתא דמתני' הוי מילתא דפשיטא ולא אתא להך דיוקא לחוד (ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בפ"ק דף ו' בהא דאמר ר' יוחנן ומודה בן עזאי בזורק) וא"כ לפ"ז א"ש דלא שייך הלכה כסתם

משנה בכה"ג במעשה דא"ט כיון דעיקר מילתא דמעשה דא"ט לא הובא במשנתינו אלא לראיה בעלמא אהאי דלא יפקיענה בסודרין למאן דמתני ארישא או אסיפא דלא יטמיננה בחול וא"כ לפ"ז עיקר סתמא דמתניתין לא נחית להך דיוקא למיתני כחמין שהוחמו בשבת לאשמעינן הא אם הוחמו מערב שבת שרי ולפ"ז אפילו את"ל דחכמים דא"ט גופייהו משמע להו דחמין שהוחמו מערב שבת שרי להשתטף כרבי שמעון אפ"ה אנן לא קי"ל כוותייהו בהא אלא כר' יהודה דהו"ל מכריע דאפילו מערב שבת אסור ובזה אין סתירה כלל למשנתינו אדרבה יותר מתחזקת הראיה ממעשה דאנשי טבריא אהנך גווני דמתניתין לענין סודרין וחול כנ"ל נכון:

ומתוך מ"ש נתיישב ג"כ מה שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אהא דפסק ר"י הכא הלכה כר"י ולקמן ס"פ חבית מדייק הש"ס מסתם משנה דהרוחץ במי מערה ומי טבריא דלהשתטף כל גופו בחמין אפילו לכתחילה שפיר דמי והיינו כר"ש ונדחק ליישב ע"ש. ולמאי דפרישית א"ש דהתם הך מילתא דלהשתטף לא נזכר כלל במשנה אלא דסתמא דתלמודא מדייק הכי ולאו מיתורא דלישנא דמתניתין מדייק לה אלא מלישנא בעלמא מדאיצטריך במתניתין למיתני מי מערה דומיא דמי טבריא לאשמעינן דברחיצה לכתחילה אסור ולא קתני הך מלתא לענין להשתטף אלמא דלהשתטף לכתחילה שפיר דמי וא"כ כה"ג לא מיקרי סתם משנה כיון דליכא שום יתור במתני' וא"כ שפיר מצינן למימר דניחא ליה למיתני רחיצה דאסור אליבא דכ"ע משא"כ להשתטף לא הוי כר"ש כנ"ל ודו"ק :

דף מ.

בגמרא ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש כו' פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון כו' משמע להדיא מלשון הברייתא דאפילו פקקו נקביו מעיו"ט אפ"ה לא שרי למחר אלא להזיע ולהשתטף כיון דאכתי לא גזרו על הזיעה א"כ כ"ש דלא גזרו להשתטף והיינו כדפרישית לעיל דלא אסרו להשתטף אלא משום זיעה אבל לענין רחיצה עצמה בי"ט משמע דאסור אפילו פקקו נקביו מע"ט כיון שכבר גזרו על הרחיצה אפילו בהוחמו מע"ש או מעי"ט. ולפ"ז יש לתמוה טובא על שיטת הרב אלפס שהבאתי לעיל שכתב בפ"ב דביצה בשם הגאונים דבחמין שהוחמו מעי"ט מותר לרחוץ כל גופו אפילו לכתחילה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וא"כ הוי דלא כברייתא דהכא ואף שראיתי להר"ן ז"ל שכתב בשמעתין ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור ומשמע מדבריו שליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם כ"כ ולענ"ד נראה דוחק גדול דמסתימת לשונם לא משמע הכי

דכל כי האי גוונא לא הו"ל לסתום אלא לפרש כיון דלענין שבת לא שני לן בין מרחץ לחוץ למרחץ לענין רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש דסתמא קתני חמין שהוחמו מע"ש שלא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו ואין דרך רחיצה כזו בבית המרחץ אלא בביתו וא"כ אי איתא דס"ל לחלק בין מרחץ לחוץ למרחץ הו"ל לפרש. לכך נראה לענ"ד ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם בענין אחר שהם מפרשים הברייתא דפוקקים נקבים כפי' הראשון שכתב רש"י בשמעתין שלא פקקו אותן הנקבים שמסיקין בהן המרחץ אלא שפקקו הנקבים של המרחץ שלא יצא חמימותו כדי שיהא ראוי לזיעה למחר א"כ לפ"ז כבר אפשר שהמרחץ הוסק בי"ט עצמו כיון שהבלנין חשודין בכך אם נתיר לרחוץ בכה"ג כל גופו מש"ה הוצרכו לגזור אפילו בכה"ג משא"כ מה שהתירו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בשם הגאונים היינו באותן חמין שהוחמו ודאי מעי"ט כגון שפקקו נקבי המרחץ במקום שמסיקין וכ"ש בחמין שהוחמו בבית מעי"ט משום הכי כתבו בפשיטות דמותר. ולענ"ד נראה עוד דאדרבה ברייתא דהכא מסייע לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דמשמע להו מדנקיט הכא תרי בבי לענין ע"ש ועי"ט ולא ערבינהו ותנינהו כדמקשו התו' ע"כ משמע דדוקא לענין שבת שרי לרחוץ למ"ש מיד ולא בעינן בכדי שיעשו אלא בהוסק מע"ש דוקא אבל בשהוסק בשבת באיסור אפילו ע"י עו"ג בעינן בכדי שיעשו משא"כ כשהוסק בי"ט לא בעינן בכדי שיעשו כיון דלא שייך בי"ט איסור דאורייתא כלל ברחיצה כדפרישית לעיל ומה שלא כתבו התוספת כן והוצרכו לפ' הא דלא ערבינהו ותנינהו בענין אחר היינו משום דאזלו לשיטתייהו שכתבו לעיל בד"ה וב"ה מתירין דרחיצת כל גופו בי"ט אסור מדאורייתא כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם התחילו הבלנין להחם בשבת כו' הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו וכי נחשדו ישראל על השבתות כו' ע"ש. כבר כתבתי לעיל בלשון רש"י בד"ה בכלי דלשיטתו שם א"ש הא דקאמר הכא התחילו הבלנין להחם בשבת היינו שהיו נותנין צונן בתוך החמין וקסברי דשרי בתולדת אור אלא דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא ליה להרשב"א ז"ל דהא שפיר מצינן למימר דהנך הבלנין עכו"ם היו והיו מסיקין בית המרחץ של ישראל או בעיר שרובן ישראל ובכה"ג ודאי אסור לרחוץ בהן והא דקתני בברייתא דלעיל משרבו עוברי עבירה בלאו הכי לאו אבלנין קאי אלא על אותן ישראל שהיו רוחצין ומזיעין בהן כדמשמע להדיא ממימרא דרבא בסמוך דמאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא כמו שפירש"י להדיא כנ"ל לפי שיטת רש"י דלעיל אלא דמלשון הירושלמי שהביא הרשב"א לא משמע כן:

דף מ:

בגמרא ת"ר מביא אדם קיתון מים לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפיג צינתן רבי יהודא אומר כו' לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. ויש לדקדק מאי שנא דשני בלישנא דלעניו מים דאיירי תנא קמא תנא לא בשביל שיוחמו ובשמן דאיירי ר"י קתני לא בשביל שיבשל וכן בסיפא דלעניו מים קתני לא התירו אלא כדי להפיג צינתן ובשמן קתני אלא כדי שיפשר והיה נראה לכאורה דבשביל שיחמו ובשביל שיבשל תרי מילי נינהו דדוקא בשמן מתיר ר"י בשביל שיפשר משום דהפשירו לא זהו בישולו ומש"ה לא מיתסר אלא בשביל שיבשל ממש משא"כ במים דרישא אפילו בשביל שיחמו כדי לפשר אסור דהפשירו זהו בישולו שאין דרך לשתות מים רותחין כדמשמע לקמן דף מ"ב בהך ברייתא דקתני בד"א בכוס כפירש"י שם. אלא דאכתי אי אפשר לומר כן דהא אמר ר"י אמר שמואל בסמוך דאחד יין ואחד שמן יד סולדת בהן אסור משמע דכי הדדי נינהו וכן במתניתין דהמיחם שפינהו בדף הסמוך משמע להדיא דבמים נמי כדי להפשירן מותר. וכבר עלה בלבי לחלק בכמה גווני אלא דיותר נראה דהא דקתני במים בשביל שיוחמו ולא קתני בשביל שיבשלו היינו משום דבמים אין הבישול ניכר כלל ועיין בספר פרי חדש בי"ד סימן ס"ח ס"ק י"ח שנסתפק שם קצת אי שייך בישול דאורייתא במים והביא ג"כ סברא זו כיון שאין הבישול ניכר בהם ע"ש באריכות ועיין עוד בסמוך במה שנראה לי בשיטת רש"י ועיין גם כן במה שאפרש בסוגיא דהמיחם שפינהו:

בפרש"י בד"ה לא שיוחמו לא שיניחם שם עד שיוחמו עכ"ל. ובד"ה אלא שתפיג צינתן במקצתן כו'. ונראה שאין גירסת רש"י כגירסת הגמרא שלנו דגרסינן לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפיג ורש"י השמיט תיבת בשביל בשני הבבות ומלבד שלשון בשביל לא משמע לכאורה כפירוש רש"י דלשון בשביל משמע שעושה לדעת כן דבכוונה לחוד תליא מילתא ובתוספתא דמכילתין פ"ד מצאתי הגירסא לא שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן. מיהו בלא"ה אפילו לגירסת הספרים שלנו אי אפשר לפרש לשון בשביל דבכוונה תליא מילתא שאם לא נתכוין לחממן אלא להפיג צינתן אפילו אם הניחם שם עד שיוחמו לית לן בה דהוי דבר שאין מתכוין ומותר דהא ודאי ליתא דהא רבי יהודא בסיפא דברייתא דאיירי לעניו שמן קאמר נמי לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר ורבי יהודא סבירא ליה בעלמא דדבר שאין מתכוין אסור אע"כ דהאי בשביל דקתני בכל הברייתא היינו שמעשיו מוכיחין עליו שעושה בשביל כך שאם הניחם שם עד שיוחמו הרי רוצה שיתחממו ואסור לכ"ע אפילו למ"ד דבר שאין מתכוין מותר אפילו הכי אסור משום דמיחזי כמבשל דלא כ"ע ידעי אם נתכוין לכך או לא וכמו שאבאר לקמן בסוגיא

דהמיחם שפינהו ומש"ה לא התירו להניח כנגד המדורה אלא בשביל שתפיג צינתן במקצתן כדפירש"י ואז מחוייב לסלקם משם והא דקתני הכא בשביל שתפיג צינתן ובסיפא גבי שמן קאמר ר"י בשביל שיפשר נראה דהיינו כדפרישית בסמוך משום דבמים כנגד המדורה אין הבישול ניכר בו שנדע לחלק בין הפשר לבישול אם הגיע לשיעור שיד סולדת בו או לא משום הכי לא הותר לו להניחם שם אלא כדי שתפיג צינתן במקצת לחוד שדבר ידוע דאי אפשר בכך לבא לידי בישול מה שאין כן בשמן מינכר טובא בין הפשירן לבישולן ולפ"ז צריך לומר דהא דקאמר ר"י אמר שמואל בסמוך אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר היינו נמי בענין שאי אפשר לבוא לאותו שיעור שתהא יד סולדת בו כגון שמעמידו ברחוק מהמדורה עד שלא יגיעו לשיעור יד סולדת כנ"ל נכון וכן משמע מלשון ספר התרומה שהובא בהגהת מרדכי ועיין בחידושי רשב"א שהאריך בפי' הברייתא ועיין בבית יוסף סימן שי"ח ס"ד והנלע"ד כתבתי:

בד"ה ואתי ר"ש למימר דהפשירו זהו בישולו הלכך כדעבדין בחול לא ליעבד אלא כלאחר יד ע"י שינוי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דלמאי דמשמע דרשב"ג סבר הפשירו זהו בישולו היינו משום דהוי גמר מלאכתו בכך והו"ל כמבשל ממש דאסור מן התורה א"כ אמאי מותר לכתחילה לעשותו על ידי שינוי. לכך נראה דהא דאמרינן דרשב"ג סבר הפשירו זהו בישולו לאו מבישול ממש דאורייתא איירי אלא משום דהפשר השמן הוי גמר מלאכתו מיחזי כמבשל ולא דמי להא דאמרינן לעיל בגלגל ביצה ומליח ישן וקוליית האספנין דכל מידי דהוי גמר מלאכתו אפילו בהדחה בעלמא וכיוצא בו חייב משום בישול דאורייתא דשאני התם דמקמי הכי לא חזי לאכילה כמו לאח"כ משא"כ בשמן לעולם במילתיה קאי בין לשתייה בין לסיכה אלא דאפילו הכי אוסר ר' שמעון בן גמליאל משום דמיחזי כמבשל כנ"ל:

בתוס' בד"ה וש"מ כלי שני אין מבשל תימא מ"ש כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת כו' עס"ה. למאי דפרישית בסמוך דע"כ בשמן לא שייך בישול ממש כלל כיון דאפילו רשב"ג דמחמיר מתיר ע"י שינוי אע"כ דעיקר איסור במקום שיד סולדת היינו משום דמיחזי כמבשל אם כן לפי זה בפשיטות מצינו למימר דבכלי שני אפילו יד סולדת בו מותר דתו לא מיחזי כמבשל דאין דרך בישול בכלי שני וכ"ש בשמן כנ"ל. מיהו בלא"ה מתרצים התוספות שפיר כדמשמע בכמה דוכתי לענין שארי איסורין דמחלקינן בין כלי ראשון לכלי שני מהטעם שכתבו התוס' ודו"ק:

בגמרא אמר רבינא ש"מ כו' דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה והקשו בעל המאור והרשב"א ז"ל בחידושיהם דהא בפרק תפלת השחר מסקינן במעשה דרבי נכנס להזיע

וקודם גזירה כו' ע"ש. כבר כתבתי בפרק תפלת השחר דאפ"ה קאמר שפיר הכא בשמעתין דהא דמעשה דרבי לאחר גזירה הוי והיינו לאחר שגזרו על רחיצת כל גופו אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת אע"ג שעדיין לא גזרו על הזיעה והכא ודאי רחיצת כל גופו ממש הוי כיון שהיה יושב באמבטי של מים. מיהו אכתי איכא למידק על לשון רש"י כאן שכתב להדיא דמעשה דרבי לאחר גזירה הוי שגזרו על הזיעה ואם כן קשיא הך דפרק תפלת השחר. מיהו בלא"ה יש לדקדק אהא דמשמע בפרק תפלת השחר דבימי רבי עדיין לא גזרו על הזיעה ולעיל בדף הקודם לא משמע הכי דהא ר"מ ור"י ור"ש דפליגי בלהשתטף כל גופו משמע דהיינו לאחר שגזרו על הזיעה דהא לא אסרו להשתטף אלא משום לתא דזיעה כדפרישית. (ולפ"ז דהא דאמרינן הכא במעשה דר"מ שהיה נכנס למרחץ היינו נמי בחמי טבריא) וא"כ היאך אמרינן בפרק תפלת השחר דרבי נכנס להזיע קודם גזירה דהא רבי תלמיד דרבי מאיר ור"ש הוי וכבר נגזרה בימיהם ומכ"ש לפירש"י דאפילו בימי רבי יהושע נגזרה. והנראה לענ"ד בזה ליישב שיטת רש"י ז"ל שסובר כשיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים שהביא בא"ח סימן שכ"ו דאפילו בחמי טבריא אסור להזיע אף שהותרו לרחוץ ויצא להם כן מסוגיא דס"פ חבית אמתניתין דהרוחץ במי מערה ובחמי טבריא. ואם כן לפ"ז משמע דהך גזירה דזיעת חמי טבריא עדיין לא נגזרה בהך מעשה דרבי בפרק תפלת השחר אלא לאח"כ וא"כ שפיר אמרינן התם דנכנס להזיע וקודם גזירה אע"ג דלפ"ז טפי הומ"ל התם שרחץ רחיצה ממש בחמי טבריא. מיהו זו הקושיא לאו אליבא דרש"י לחוד אלא לכל הפירושים הוי מצי לשנויי התם בפשיטות דרבי בחמי טבריא רחץ כיון דרבי בטבריא הוי וכדאמרינן נמי הכא. אלא ע"כ צ"ל דבלא"ה ניחא ליה לרבא התם לפרש דנכנס להזיע ולא לרחיצה ממש אפשר דאין דרך לרחוץ בע"ש סמוך לחשיכה כ"כ דמסתמא היה רוחץ בעוד היום גדול בערב שבת כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק ועיין בק"א:

דף מא.

במשנה מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת ופירש"י שותין ממימיו בשבת. ומשמע מלשונו שהוחמו המים במוליאר או באנטיכי מבע"י מש"ה הוצרך לפרש דטעם האיסור אנטיכי היינו משום דמוסיף הבל מה שא"כ במוליאר ולכן הקשו בתוספות על פירושו כמה קושיות ועיין מ"ש מ"ז בספר מג"ש ליישב קושיות התוספות לנכון ובכלל דבריו דברי לפי מ"ש בר"פ ולעיל בסוגיא דאנשי טבריא דלפירש"י שהייה והטמנה חדא מילתא היא:

אמנם לע"ד לא הוצרכנו לכל זה דשפיר יש לפרש בכוונת רש"י על דעת שיטת רבינו יונה והרשב"א והר"ן ז"ל שהיו נותנין המים למוליאר ואנטיכי בשבת וכן נראה במ"ש בד"ה מוליאר הגרוף מן הגחלים מבעוד יום ולכאורה שפת יתר הוא דפשיטא שלא גרפו הגחלים בשבת אע"כ דעיקר כוונתו לומר שלא נתנו המים למוליאר אלא לאחר שכבר היה גרוף מבע"י ואפילו הכי שרי דאע"ג שהוחמו קצת בשבת מחמת הכלי וא"כ היה ראוי לאסור דנהי דאינו מבשל ממש אפ"ה מיחזי כמבשל ע"ז כתב דאפ"ה שרי ולא מיחזי כמבשל לפי שאין כלי זה מוסיף הבל וא"כ אי אפשר לבוא לידי בישול משא"כ באנטיכי שמוסיף הבל אע"פ שהיא גרופה מן הגחלים מש"ה אסור דמיחזי כמבשל כנ"ל בכוונת רש"י. ומ"ש שותין ממימיו בשבת אפשר דכוונתו בזה לפרש לשון שותין הימנו דמשמע לכאורה שותין מאותו הכלי ממש ובאמת אין דרך בני אדם לשתות מכלים כאלו כגון מוליאר ואנטיכי אלא שמערה מתוכן לתוך הכוס וע"ז כתב שותין ממימיו דהאי הימנו היינו כמו על ידו כמ"ש הר"ן ז"ל ג"כ לפי שיטתו פירושו ע"ש ותמצא נחת כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה במוליאר הגרוף כו' ונראה כפי' הרב פורת כו' שמוזגין המים חמין ביין כו' אבל אנטיכי כו' יש בו הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכן משמע בירושלמי עכ"ל. וכתב הרשב"א בחידושיו שרבינו יונה ז"ל הקשה על פי' התוספות דאפילו באנטיכי אמאי אסור למזוג יין באותן המים הא אמרינן לקמן דחמין לתוך צונן לעולם מותר. ועוד אמאי לא מפליג הכא בין מים מרובים למים מועטים כמו בסמוך לענין מיחם. ולענ"ד נראה ליישב פי' התוספות ע"פ דרך שיטת הר"ן ז"ל דבאנטיכי לא מהני גריפה כלל כמו בתנור והיינו נמי כדמשמע מפירוש רש"י לפי שדפנו עב והאור תדיר בתוכו כל ימות החול מש"ה מתקיים חום שלו יותר. וא"כ לפ"ז אפשר דאפילו חמין לתוך צונן אסור דהא עירוי מבשל מיהא כדי קליפה ועד כאן לא שרינן לקמן חמין לתוך צונן אלא במיחם וכיוצא בו שמערה מתוך כלי ראשון לאחר שהוסר מן האור שחום של אותו כלי הולך ומתקרר משא"כ באנטיכי שחום שלו מתקיים הרבה והגריפה לא מהני בו ואם כן הוי כאילו אור מהלכת תחתיו וא"כ שפיר מצינו למימר דעירוי כזה מבשל בישול גמור ואפילו אם תמצא לומר דאין מבשל אפ"ה י"ל דאסור דמיחזי כמבשל ומש"ה לא מפלגינן נמי בין מים מרובים למועטים ובלא"ה נמי אין זו קושיא כ"כ דנראה דסתם מזיגת מים ביין היה דרכם למזוג בענין שהמים מרובים מיין כדמשמע בכמה דוכתי כן נ"ל ליישב שיטת התוספות אלא דעדיין צ"ע מי הכריחם לפרש דרך מזיגת מים ביין שזו לא נזכר במשנה כלל בפשיטות הוי ליה לפרש כמו שפי' רבינו יונה ז"ל

דאיירי שנותנין המים למוליאר ואנטיכי בשבת עצמו ובזה הענין מסתייע יותר לסוגיית הירושלמי ולא נזכר שום יין. ויותר נראה דסברת התוספות דדוקא במזיגת מים ביין אסור אפילו על ידי עירוי חמין לתוך צונן כיון דהוי גמר מלאכתו בכך לפי שאין היין ראוי לשתות בלא מזיגה ואם כן דמי קצת למליח ישן וקוליית האספלנין דאפילו ע"י הדחה אסור משום דהוי גמר מלאכתן ודו"ק ועיין בק"א:

שם במשנה המיחם שפינהו כו' בגמרא מאי קאמר ופירש"י מאי פינהו ומאי לא יתן והדר אמר אבל נותן עכ"ל. ולכאורה פירש"י תמוה בזה דהא ודאי שפיר קתני במתניתין דלא יתן בשביל שיוחמו אבל נותן כדי להפשירן. ולכאורה היה נ"ל בכוונת רש"י מדקתני במתניתין בשביל שיוחמו ולא קתני בשביל שיבשלו אלמא בשביל שיוחמו לאו היינו כדי בישול כ"צ וא"כ מקשה שפיר דמה שיעור יש בדבר לחלק בין לא הוחמו כ"צ ובין להפשיר דהא להפשיר נמי היינו לשון חימום כמו שפירש"י לעיל בדף הקודם גבי מפשיר מים שעליו דמפשיר היינו מחמם וה"נ משמע לעיל גבי שמן דקתני בשביל שיפשר אע"ג דאיכא למ"ד הפשרו זהו בישולו אלמא דלשון פושרין היינו שמתחמם חימום גמור ואפילו את"ל דמצד הלשון יש חילוק בין לשון חימום לפושרין כדאשכחן בכמה דוכתי אפ"ה לא שייך לתלות האיסור והיתר בכך לענין שבת דמה שיעור יש בדבר כך היה נ"ל לכאורה אלא דא"א לומר כן דהא לקושטא דמילתא בין לאוקימתא דרב אדא בר מתנא דאיירי במיחם שפינה ממנו מים חמין ובין לאוקימתא דאביי דאיירי שפינהו מן האור מ"מ מסתמא איירי דלאלתר מאחר שפינה ממנו חמין או שפינהו מן האור ונותנין בהן מים מועטים וא"כ הדבר ידוע שמתחממין כדי בישול כדין כל כלי ראשון דאף לאחר שהעבירו מן האור יש בו כדי לבשל ואפ"ה קתני בשביל שיוחמו אע"כ דהא דקתני בשביל שיחמו ולא קתני בשביל שיבשלו היינו כדפרישית לעיל דבמים לא שייך ל' בישול כיון שאין הבישול ניכר בהם כלל ומש"ה שייך טפי למיתני לשון שיחמו והיינו שהיד סולדת בו דבזה השיעור הוי בישול כ"צ וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי קשיא ליה לתלמודא למיפרך מאי קאמר ומ"ש רש"י בתחילת דבריו דמאי קאמר היינו מאי פינהו ג"כ אין זו קושיא דהא ודאי פשטא דלשון פינהו משמע שפינהו מן האור כדמקשה אביי בסמוך ואפילו את"ל דפינהו תרי לישני משמע אכתי לק"מ דלמא אה"נ דמתני' בכל גוונא איירי בין שפינהו מעל האור ובין שפינה ממנו החמין דבשניהם הדין שוה דלא יתן בשביל שיוחמו אלא כדי להפשיר:

ולולי פירש"י היה נ"ל דהא דקשי' לי' מאי קאמר משום דלכאורה כיון דקתני רישא בשביל שיחמו ובסיפא קתני כדי להפשירן ולא קתני בשביל שיפשירו או איפכא

דברישא נמי הו"ל למיתני כדי שיחמו וא"כ יש במשמעות הל' דלעולם אינו אסור אלא אם נותן הצוננים ונתכוין בשביל שיחמו אותן הצוננין כדי שיהא להם מים מרובים אבל בסיפא איירי שאין מתכוין להחם הצוננין אלא כדי להפשיר הרותחין להפיגן מרתיחתן ומש"ה שרי אפילו אם נתחממו הצוננים בכך ואכתי הו"ל דבר שאין מתכוין דשרי לר"ש ובאמת פשיטא ליה לתלמודא דבכה"ג אפילו ר"ש מודה דאסור והיינו כדפרישית לעיל בדף הקודם גבי קיטמא של מים דלא שרי ר"ש בדבר שאין מתכוין אלא כשניכר מתוך מעשיו שאינו מתכוין לאותו ענין שנעשה באיסור משא"כ היכא שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אפילו ר"ש מודה דאסור דלא אתי המחשבה ומבטל המעשה כדמשמע בכולה תלמודא דמה"ט דברים שבלב אינם דברים (ובכך נתיישב לי מ"ש הרמב"ם בהלכות כלאים פ"י דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין וכתב ג"כ דלא ילבוש אדם כלאים אפילו ליגנוב את המכס והקשו עליו כל מפרשי המשניות דהוי כתרתי דסתרי אהדדי אע"ג דתרוייהו סתמא משניות הן אפ"ה פליגי אהדדי ולמאי דפרישית א"ש דודאי ליגנוב את המכס הוי דברים שבלב משא"כ במוכרי כסות מחשבתן ניכרת מתוך מעשיהן שאינם לובשין דרך מלבוש גמור וע"ש בכס"מ ואין להאריך כאן יותר) ועל זה משני הש"ס שפיר דעיקר החילוק בין כדי שיחמו או כדי להפשירן הוא דבשביל שיחמו היינו שנותן לתוכו מים מועטים וכדי להפשירן היינו שנותן לתוכו מים מרובים. א"כ לפ"ז הוי שפיר מחשבתו ניכר מתוך מעשיו כיון שנותן מים מרובים מסתמא לא ניחא ליה שיחמו ומש"ה שרי לר"ש כנ"ל ועיין מ"ש עוד בסמוך באוקימתא דאביי דאפשר דלר"י נמי בכה"ג שרי כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב אדא בר מתנא ה"ק המיחם שפינה ממנו מים חמין כו' אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן. ולכאורה יש לדקדק דלפ"ז לא אתי שפיר הא דקתני בסיפא אבל נותן הוא לתוך הכוס ובכוס ודאי לא שייך לומר שפינה ממנו מים חמין שהרי אין דרך לבשל בכוס דכלי שני הוא כדמשמע לקמן בדף הסמוך בסוגיא דכוס ואמבטי וספל וא"כ מאי כדי להפשירן שייך בהו דאפילו אם תמצא לומר דבכלי שני נמי שייך בישול קצת היינו בעוד החמין בתוכו אבל לאחר שפינה ממנו החמין לא שייך בהו ענין בישול כלל אפילו בשביל שיחמו לא שייך בהו:

מיהו בלא"ה האי או לתוך הכוס דקתני בסיפא מילתא יתירתא היא אפילו לאוקימתא דאביי כיון דאפילו במיחם שרי כדי להפשירן כ"ש בכוס ואפילו זו ואצ"ל זו לא שייך בכה"ג וטפי הו"ל למיתני לתוך הכוס בבבא דרישא לאיסורא אי הוי שייך בכוס בשביל שיחמו אע"כ דלא קתני בסיפא או לתוך הכוס אלא לגלויי על שיעור כדי להפשירן

דמיחם שצריך ליתן לתוכו מים מרובים כ"כ עד שלא יהא בהן אלא כדי להפשירן דכוס שהוא כלי שני לעולם לא שייך בהו אלא שיעור הפשר בלבד כנ"ל:

אלא דאכתי איכא למידק אמאי שרי ליתן למיחם שפינה ממנו מים מרובים כדי להפשירן דמסתמא אי אפשר לצמצם לשפוך כל המים מרובים בשפיכה אחת אלא בכמה שפיכות וכ"ש למאי דמשמע מפירש"י לקמן דלא שייך שיעור צירוף אלא כשמלאהו כולו. וא"כ לפ"ז מדמקשה הש"ס הכא והלא מצרף ע"כ היינו היכא דמלאהו כולו ואם כן אפילו בלא צירוף נמי ליתסר דלאלתר שנותן לתוכו מים בשפיכה ראשונה שהמים מועטים הרי נתבשלו אותן המים וא"כ מאי מהני מה שחוזר ונותן לתוכו להרבות המים סוף סוף כבר נתבשלו המים הראשונים קודם לכן. והנראה בזה דכל היכא ששופך המים רצופים בלי הפסק בינתיים וגלי דעתיה שאינו רוצה בחימום אלא כדי להפשירן מש"ה שרי במאי דמוקמינן ליה כר"ש ויותר נראה דאפי' לר"י שרי בכה"ג כיון שאין מלאכת הבישול כיוצא בזה מתקיימת א"כ לא דמי למבשל כלל וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל ודו"ק:

דף מא:

בגמרא מתקיף לה אביי כו' מיחם שפינהו קתני. וכתבו התוס' דאע"ג דמיחם שפינהו שייך אפילו בפינה ממנו מים אפ"ה לא הו"ל למיתני בהאי לישנא כיון דאיכא למיטעי ולכאורה לא ידענא מאי איכא למיטעי שייך הכא כיון דלקושטא דמילתא לענין עיקר דין בישול דאיירי במתניתין בשניהן הדין שוה בשביל שיחמו אסור ולהפשירן מותר וא"כ ממילא ידעינן דמהאי טעמא גופא נקיט לה בהאי לישנא דשייך בתרווייהו לאשמעינן דלא שייך איסור מצרף אפילו בפינה ממנו וכר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. ועוד דאפילו את"ל דלא שמעינן שפיר מהאי לישנא דאתיא כר"ש דוקא אפ"ה לא איכפת ליה לתנא דמתני' כלל בהא כיון דבלא"ה אשכחן כמה סתמי משניות דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש והיינו מתניתין דמוכרי כסות מוכרין כדרכן שהיא משנה בכלאים וסתם מתני' דנזיר חופף ומפספס אבל לא סורק דמהך סתם מתני' מקשה הש"ס לקמן ס"פ המוציא יין דר' יוחנן אדר"י ע"ש. מיהו בהא מצינו למימר דאף לפמ"ש התוס' בסמוך בד"ה מיחם דבשבת שייך טפי להקל לענין דבר שאין מתכוין מבשאר איסורין מ"מ איכא למיטעי לאידך גיסא ולמימר דלענין איסור שבת יש להחמיר יותר לענין דבר שאין מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישא דאשכחן להדיא בגמרא דר"פ הנחנקין דמפליג הש"ס בין שגגות לאו לשגגות חנק בהך מילתא גופא דדבר שאין מתכוין היכא דלא הוי פסיק

רישא אלא דלמא חביל וא"כ ה"נ דכוותיה דלפמ"ש התוס' דהא דאמרינן הכא והלא מצרף היינו שמא מצרף וא"כ אכתי הו"ל שגגות סקילה ולא דמי להנך מתני' דכלאים ונזיר דלא הוי אלא שגגות לאו. כנ"ל לפי פי' התוס':

מיהו לפמ"ש בסמוך אין צורך לפרש כן אלא בפשיטות מצינן לפרש קושייא דאביי דהו"ל למיתני בהדיא מיחם שפינה ממנו מים לרבותא דעיקר דינא לאשמועינן כחא דהיתירא דאפילו בכה"ג שמתכוין לחמם ולהפשיר הצוננין אפ"ה שרי ולא חיישינן שמא יבא לידי בישול משא"כ השתא דקתני מיחם שפינהו איכא למיטעי דדוקא בכה"ג שפינה מעל האור כפשטא דלישנא משום הכי שרי כיון שאין מתכוין להחם הצוננין כלל אלא לצנן הרותחין וא"כ אפילו לכשהגיע לכדי שיחמו אפ"ה ליכא איסורא כדפרישית דכה"ג אפילו לרבי יהודה שרי אבל בפינה ממנו מים לעולם אפשר דאסור והיינו כרבי יהודה וכיון דלקושטא דמילתא משמע ליה לאביי אפילו בפינה ממנו מים מותר לטעמא דמתני' א"כ מקשה שפיר דהוי ליה למיתני הכי בהדיא וכדפרישית. כן נ"ל:

שם ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור"י הוא כו'. ויש לתמוה דלפירש"י בסמוך דאפילו לרב דס"ל כר"י אפ"ה מודה דבמיחם שפינהו מעל האור שרי כשאין בו אלא כדי שיעור להפשיר והיינו כגון שלא מלאוה כולה וא"כ היאך קאמר אביי הכא דלא יתן לתוכו מים כל עיקר ונראה דוחק לומר דאביי פליג אדרב אליבא דר"י ומכ"ש לפי מ"ש התוס' דרב כר"ש ס"ל כדמשמע בכמה דוכתי וכמו שאבאר אלא דמוקי למתני' כר"י משום דיוקא א"כ אין סברא לומר דאביי מחמיר אליבא דר"י טפי מרב. וכבר ראיתי בש"ס חדשים בפתיחת המסכת דיש למחוק תיבת כל עיקר כו' ע"ש:

מיהו לולי פירש"י הי' נ"ל לקיים הגירסא ולפרש דרב ואביי לא פליגי כלל אליבא דר"י לדינא אלא לענין פירושא דמתני' לחוד דאביי משמע ליה דדיוקא דמתני' אתי למעוטי דמיחם שפינה ממנו מים אפי' במאי דשרי בפינה מעל האור וגם כשנותן לתוכו מים מרובים אפ"ה אסור בפינה ממנו מים דהא אדרבא כשנותן לתוכו מים צוננים מרובים שייך בי' צירוף טפי והא דקאמר רב ל"ש אלא שיעור להפשיר היינו מילת' אחריתא דמפרש דהא דמפליג במתני' בין בשביל שיחמו ובין כדי להפשירן לאו במרובין ומועטין דצוננים תליא מילת' אלא בשיעור חימום המיחם לחוד איירי דבין בפינה ממנו ובין בפינהו לעולם אסור כל שיש במיחם כדי שיעור לצרף והיינו לאלתר לאחר שהסירו מן האור בין אם יש בו מים ובין שפינה ממנו המים לאלתר אפ"ה אסור דאין לחלק בין מרובין למועטין דאי אפשר לצמצם ומש"ה לעולם לא שרי במתני' אלא כשאין במיחם

אלא כדי להפשיר כגון שכבר העבירוהו מן האור איזה זמן עד שלא נשאר במיחם ובמים שום חמימות אלא כדי להפשיר והיינו כדפרישית לעיל מש"ה קתני בסיפא דמתני' או לתוך הכוס לגלויי עלי' דמיחם שא"א שיחמם אלא כמו הכוס דלעולם אינו ראוי אלא להפשיר כן נ"ל לולי דרש"י והתוס' לא פירשו כן:

בתוס' בד"ה מיחם שפינה ממנו מים כו' כיון דאינו מבשל כגון שיש בו מים הרבה שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים שבתוכו כדאשכחן בפרק אמר להם הממונה שאין מבשל ומצרף כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מדוקדקים דאם כוונתם במ"ש שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים היינו דמשום ריבוי המים צוננ' שבתוכו אין יכולין להתבשל א"כ לא הוצרכו בזה לשום ראי' דאע"פ דאין מבשלין אפ"ה שייך בהו צירוף דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דמחמת ריבוי' המים צוננים שגורם שאין יכולין להתבשל זה הענין עצמו גורם דשייך בהו צירוף טפי שהרי עיקר הצירוף בכלי מתכות חם היינו ע"י המים צוננים ואם נפרש כוונתם במ"ש שאין המיחם מספיק היינו דאפילו קודם נתינת המים צוננים לתוכו לא הי' רותח כ"כ עד שבשביל זה אינו יכול לבשל רוב המים שבתוכו דבכה"ג ודאי הוצרכו לראי' דאע"פ שאין המיחם רותח כ"כ אפ"ה שייך בהו צירוף אלא דלפ"ז לא מייתי שפיר ראיה מסוגיא דיומא דהא התם הנך עששיות של ברזל רותחין גמורים הוו דהא היינו דקאמר אביי אפילו תימא כשהגיע לצירוף ומעיקרא דאמר שלא הגיע לצירוף היינו שלא היו רותחין כ"כ אלא דלעולם אפי' אם הי' רותחין גמורין אפ"ה לא שייך התם משום בישול כיון שמי המעיין שבמקוה מרובים הרבה וצוננים טובא דלא שייך בהו בישול כלל ויש ליישב בדוחק:

בא"ד ואע"ג דאביי סבר כר"ש דהא אמר לעיל כל מילי דמר עביד כרב כו' וחד מינייהו הלכה כר"ש בגרירה וכו' עכ"ל. ולכאורה אין ראיה זו מוכרחת דהא שפיר מצינן למימר דהא דסבר רבה דהלכה כר"ש בגרירה היינו דוקא בגרירה או כיוצא בו דאפילו במתכוין ליכא אלא איסורא דרבנן דהוי חופר כלאחר יד משא"כ במצרף דהכא דהוי דאוריית' לפי משמעות לשון התוס' דאף לפמ"ש בסוף הדיבור דהוי מדרבנן היינו כשאינו מתכוין דמודה ר' יהודה דמדאורייתא שרי משום דהוי מלאכת מחשבת משא"כ כשמתכוין לצירוף נראה מדברי התוס' דהוי מלאכה גמורה מדאוריי' א"כ אפשר דרבה גופא ס"ל בהא כר"י דאפילו באינו מתכוין אסור מדרבנן וא"כ אביי נמי מצי סבר הכי כרבה רבי' ושפיר מסיק אביי הכא דלר"י מיחם שפינה ממנו מים אסור לגמרי מפני שמצרף והיינו משום איסור דרבנן. ולכאורה יש לי להביא ראיה איפכא מסוגיא דפסחים (דף כ"ה ע"ב) בפלוגתא דאביי ורבא התם לענין אפשר ולא קמכוין דנהי דלישנא קמא משמע דאביי

כר"ש ס"ל מ"מ הא אסקינן התם אלישנא קמא בתיובתא וא"כ ללישנא בתרא דהתם משמע דאביי כר"י ס"ל וצ"ע וע"ש בחידושינו בפסחים ודו"ק:

בא"ד קשה דהכא משמע דבצירוף אוסר ר"י דשא"מ ובפרק אמר להם הממונה גריס רש"י כו' ולא גרסינן שבות במקדש כו'. מיהו בלא"ה קשה לפירושו כו' עכ"ל. עיין בספר מג"ש מ"ש מ"ז ז"ל בזה ליישב כל קושיות התוס' על פירש"י ע"פ הסוגיא דפסחים ומחלק בין אפשר ולא קמכוין ללא אפשר ולא קמכוין ע"ש ותמצא נחת:

מיהו הא דפשיטא ליה למ"ז ז"ל מסברא דנפשי' דבסוגיא דיומא בעששיות של ברזל הוי לא אפשר אין הסברא מוכרחת כ"כ ואני בקשתי ומצאתי לו עזר מלשון הירושלמי שם ביומא דטעמא דר"י שהוצרך לעששית של ברזל ולא היו מטילין לתוך המקוה קומקומים של מים כמו לת"ק משום דסבר ר"י שלא יאמרו ראינו כ"ג טובל במים שאובין וכבר הארכתי בענין זה בדין הטלת חמין נמצינו למידין מיהו שיפה כתב מ"ז ז"ל דלר"י הוי לא אפשר מ"מ נ"ל דסוגיא דתלמודא דידן ביומא לא ס"ל טעמא דירושלמי דהא בסוגי' דפסחים שהבאתי בסמוך מסקינן כלישנא בתרא דלאביי בלא אפשר ומכוין ס"ל כר"י דשרי ואיפכא מדר"ש ע"ש וא"כ לפ"ז אי ס"ד דאביי ביומא סובר דעששית של ברזל לר"י היינו משום דלא אפשר א"כ אמאי הוצרך אביי לומר דטעמא דר"י משום דדבר שאין מתכוין מותר תיפוק ליה דאפילו במתכוין מתיר ר"י היכא דלא אפשר אע"כ דסוגיא דיומא דתלמודא דידן וכ"ש אליבא דאביי משמע דלית ליה הך סברא דירושלמי וא"כ הוי אפשר ולא קמכוין. ואף לפי מה שהעליתי בחידושי פסחים והוכחתי בראיות ברורות דהא דסבר אביי בלישנא בתרא דלא אפשר ומכוון שרי לר"י היינו דוקא באיסורא דרבנן או אפילו בדאוריית' היכא דהוי בהאי מילתא שב ואל תעשה מ"מ התוס' שם לא נחתו להכי וא"כ לפי שיטתם כאן דצירוף דהכא בשמעתין ודיומא הוי מלאכה דאוריי' ע"כ צ"ל דעששית של ברזל מיקרי אפשר. אמנם לע"ד בלא"ה נראה דכל צירוף דשמעתין ודיומ' לא הוי אלא מדרבנן כדמשמ' מפירש"י בשמעתין דעיקר מלאכת צירוף היינו משום גמר מלאכה שכן גמר מלאכת הצורפים וא"כ משמע להדיא דדוקא בכה"ג הוי מלאכה גמורה דאוריית' כשרוצה לעשו' כלי מאותו ברזל וא"כ לפ"ז אותן עששיות של ברזל שהיו במקדש לא שייך בהו הך מילתא ונרא' שזה עצמו הם דברי התרצן דהתם במאי דקאמר אבל הכא צירוף דרבנן הוא כיון שאין דעתו לעשות מהם כלים וכמו שכתבתי נראה מלשון הרשב"א בחידושיו בשילהי שמעתין גבי מכבין גחלת של מתכת דכל ענין צירוף לא הוי אלא מדרבנן:

ומתוך כך נתיישב לי היטב סוגי' דיומא בהא דמקשה התם והלא מצרף וטפי ה"ל לאקשויי והלא מכבה דהא בגחלת של מתכת נמי שייך כיבוי מדרבנן כדמשמע בשילהי שמעתין דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת בר"ה וע"ז לא הוי משני הש"ס התם מידי דטעמא דר"י משום דדבר שא"מ מותר דהא לענין כיבוי ודאי הוי פסיק רישא דאפילו ר"ש מודה דאסור אבל למאי דפרישית א"ש דהמקשה דהתם לא משמע לי' לאקשויי מאיסור דרבנן דודאי הוי ידע דאין שבות במקד' מש"ה לא מקשה אלא מצירוף דקס"ד דצירוף דעששית אסור מדאורייתא ומש"ה לא מצי לאקשויי נמי בהא דאוסר ר"י בגרירה דהא בודאי לקושטא דמילתא לא אוסר ר"י אלא מדרבנן וא"כ איכא למימר דכל דבר שאינו מתכוין לא מיתסר לר' יהודא אלא מדרבנן וא"כ אין שבות במקדש ומש"ה הוצרך לאקשויי מהאי דימול בשר ערלתו משמע דלר"י דבר שאינו מתכוין אסור מדאורייתא וע"ז משני הש"ס שפיר ה"מ בכל התורה כולה אבל הכ' דצירוף דרבנן הוא והיינו כדפרישית דצירוף דאורייתא לא שייך אלא במלאכת הצורפים שמצרף לעשות הכלי לאלתר או כמ"ש הרשב"א דכל צירוף לא הוי אלא מדרבנן א"כ לפ"ז מ"ש רש"י שם דלא גרסי' ואין שבות במקדש היינו משום דבלא"ה מילתא יתירתא הוא כיון דבלא"ה בכל השקלא וטרי' דהתם מעיקרא נמי הוי ידע דאין שבות במקדש מדלא אוסר משום מכבה ומדלא פריך נמי מהאי דגרירה אע"כ דעיקר סברת התרצן היינו במאי שחידש הך סברא גופא דצירוף לא הוי אלא מדרבנן כנ"ל נכון ליישב כל הקושיו' שהקשו התוס' על פירש"י. ועי' מה שאכתוב עוד בסמוך בשילהי שמעתין ודוק היטב:

בפירש"י אבל לצרף שפינה ממנו החמין ובד"ה אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו ורב משמע לי' פינהו כרב אדא כו' עס"ה. ונראה מלשונו דדוקא לפי המסקנא צריך לפרש דרב ס"ל פינהו כר"א משא"כ למאי דס"ד מעיקרא הוי משמע דרב כאביי ס"ל והיינו מדקאמר סתמא אבל לצרף אסור ולא מפליג בשיעורין אלמא דבסתמא בפינה ממנו החמין בכל ענין שייך צירוף אע"ג דלא מלאהו כול' משא"כ לפי המסקנא דלרב בשיעורין תלי' מלתא ע"כ דס"ל כר"א משום דמשמע לי' לרש"י בפשיטות דכל שיש מים חמין בתוך המיחם ואפי' נותן צונני' הרבה כדי להפשירן אפ"ה לא שייך בהו צירוף דאין צירוף אלא בצונני' גמורי' כדמשמע מל' רש"י לעיל בד"ה והלא מצרף:

ובעיקר החילוק שבין מלאהו כולו או לא נראה דמשמע לרש"י דכל כלי שיש בו מים והוא על האור המים שבתוכו אפילו חמין אין מניחין להקדיח היורה עד שתהא קרובה להשבר ותגיע לכלל צירוף ועיקר הצירוף לא שייך אלא למעלה סמוך לשפתו במקום

הריקן שהוא למעלה מן המים. א"כ לפ"ז לא שייך צירוף כלל אלא במלאהו כולו כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה לא שנו אלא להפשיר מתוך פירוש הקונטרס כו' אבל כשפינה המים מתוכו אי אפשר להיות צירוף ודוחק עכ"ל. סתמו דבריהם ולא פירשו מה הוא הדוחק ואי אדסמיך לי' קאי במאי דמשמע מפירש"י דכשפינה המים מתוכו אי אפשר להיות צירוף כבר כתבתי בסמוך שאין זה דוחק אלא אדרבה החוש מעיד והדעת נותנת כן דאין צירוף אלא בצונני' גמורי' כמ"ש רש"י לעיל שזהו גמר מלאכת הצורפי' וראיתי שמ"ז כתב דמה שנראה להתוס' פירש"י דוחק היינו דלפירושו לא א"ש הא דמקשה לעיל בפשיטות והלא מצרף ולא ניחא לי' לאוקמי כשלא מלאהו כולו ולע"ד משום הא נמי לא אירי' דהא בפשיטות מצינן למימר דמשמע לסתמא דתלמוד' דע"כ מסתמא איירי מתני' אפילו במלאהו כולו דאל"כ אדמפליג בין בשביל שיחמו לכדי להפשיר ליפלוג וליתני בדידיה בלהפשיר גופא בין מלאהו כולו ללא מלאהו כולו מש"ה ניחא לסתמא דתלמוד' לאוקמי כר"ש כיון דבלא"ה קי"ל כר"ש וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו הא דמקשה בפשיטות והלא מצרף ולא מוקי לה כשלא הגיע לצירוף היינו נמי מהנך טעמי דפרישית ע"ש משא"כ לרב דס"ל כר"י ע"כ מוקי למתני' בהכי דאיירי דוקא שלא מלאהו כולו ולא חש להך קושיא דליפלוג וליתני בדידי' דניחא לי' לאפלוגי בלא מלאהו כולו גופא בין בשביל שיחמו ובין כדי להפשיר אלא דנראה לי מ"ש התוס' על פירש"י שהוא דוחק היינו במאי דמשמע מפירושו דמעיקרא הוי מוקמינן מילת' דרב כאביי ולמסקנ' כר"א. ועוד דלמאי דס"ד מעיקר' לא ה"ל לרב למימר בהאי לישנא ל"ש אלא להפשיר אבל לצרף אסור טפי ה"ל למימר ל"ש אלא שפינה מעל האור אבל בפינה ממנו מים אסור משא"כ לפירושו אתי שפיר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף מב.

בגמרא למימרא דשמואל כר"ש ס"ל והאמר שמואל מכבין גחלת כו' ואי ס"ד ס"ל כר"ש אפילו של עץ נמי והקשו בתוס' מאי ס"ד דמקשה וכי משום דס"ל כר"ש בדשא"מ יסבור נמי כר"ש במלאכה שאצ"ל כו' ועלתה להם בקושיא מהך סוגיא דפרק כל התדיר. ולע"ד לא ידענא מאי קשיא להו דבפשיטות מצ"ל דשפיר סבר המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דודאי הא בהא תליא אב"א קרא אב"א סברא אב"א קרא קס"ד דהא דסבר ר"ש בכל התורה דשא"מ מותר היינו משום דיליף לה מק"ו משבת דחמירא ואפ"ה כתיב בה מלאכת מחשבת דמינה ממעטינן מלאכה שאצ"ל ומתעסק כדאיתא בחגיגה ובכריתות

א"כ כ"ש דיש למעט מהאי קרא דמלאכת מחשבת דשא"מ דהכי משמע לשון מחשבת היינו מחשבה היינו מתכוין אלמא דבכוונה תליא מילתא וכדאמרינן להדיא בפסחים (דף כה ע"ב) בלישנא בתרא אליבא דאביי דר"ש אזיל בתר כוונה בין לקולא בין לחומרא ולרבא לקולא דוקא ע"ש. וא"כ נראה לכאורה היינו מה"ט גופא דילפינן משבת דתליא רחמנא בכוונה כל זה היה סברת המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דמדאשכחן לשמואל דסבר משאצ"ל חייב וכרבי יהודה וע"כ היינו משום דלא משמע ליה הך דרשא משום דהאי במשכן כתיבא ולא איירי לענין איסור שבת כלל וא"כ מה"ט גופא משמע דסבר שמואל דדבר שא"מ אסור. ולכאורה לא מצינו בש"ס בשום דוכתא מהיכא פשיטא ליה לר"ש דדבר שא"מ מותר אי לאו מהאי קרא. מיהו התרצן משני דאף על גב דשמואל סבר כר"י במלאכה שאצ"ל ולא דריש מלאכת מחשבת אפ"ה לענין דשא"מ שפיר מצי סבר כר"ש מה"ט גופא דפשטא דלישנא דקרא מלאכת מחשבת היינו דבעינן כוונה או שנאמר דסבר התרצן אפילו את"ל דר"ש לא ס"ל כלל הך דרשא דמלאכת מחשבת אפ"ה פטור בדשא"מ מקרא אחרינא ונ"ל דהיינו מסוגיא דיבמות (דף ד' ע"ב) כיון דתרי קראי כתיבי לא תלבש שעטנז ולא יעלה עליך כלאים ואתא למעוטי דמוכרי כסות מותרים למכור כדרכן ופירש"י שם דהיינו כיון שלא נתכוין לחימום אלמא דבשא"מ מותר מיהו רבי יהודה מוקי לה במוכרי כסות שלא כדרך לבישה וע"ש בחידושי הרשב"א שכתב דהך מילתא תליא בסוגיא דפסחים לענין אפשר ולא קמיכוון. וא"כ לפ"ז שפיר י"ל דהמקשן והתרצן דהכא ודפרק כל התדיר נחלקו בהך סברא גופא:

ואבע"א סברא דסבר המקשה דע"כ מהך מימרא דשמואל דאסור לכבות גחלת של עץ בר"ה ממילא מוכח דס"ל דשא"מ אסור דאי ס"ד דמותר אם כן אפילו גחלת של עץ נמי לישתרו דאע"ג דסבר משאצ"ל חייב אפ"ה הא לא מכוין כלל לכבות וכ"ש שלא מתכוין לעשות פחמין ואי משום דלענין כיבוי הוי פסיק רישא דמודה ר"ש אפ"ה איכא למימר דהמקשה דהכא ודפ' כל התדיר כאביי ס"ל דמקמי דהדר ביה בפרק ר"א דמילה הוי סבר דאפילו בפסיק רישא מתיר ר"ש ויותר נראה דאפילו את"ל דמודה ר"ש בפסיק רישא אפ"ה סבר המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דבפסיק רישא נמי לא אסור אלא מדרבנן. וא"כ מקשה שפיר אפילו גחלת של עץ לישתרו דבמקום היזיקא דרבים לא חייש שמואל לאיסור דרבנן מדמתיר בגחלת של מתכת. ובלא"ה ע"כ כך הוא סברת המקשה דפרק כל התדיר דאל"כ אמאי אמר שמואל המתנדב יין מזלפן ע"ג האישים הא קמכבה והך כיבוי לכאורה הו"ל פסיק רישא וא"כ אפילו לר"ש אסור אע"כ בחד מהנך גווני דפרישית אי משום דלית ליה לשמואל הא דמודה ר"ש בפסיק רישא וכאביי מקמי

דהדר ביה או שנאמר דהא דאמרינן בעלמא מודה ר"ש בפסיק רישא היינו לענין איסור דרבנן ומש"ה מותר לזלפו ע"ג אישים היינו משום דבמקום מצוה לא גזרו וא"כ מקשה הכא שפיר דאפילו בגחלת של עץ לישתרי משום נזקי דרבים כיון דליכא אלא איסורא דרבנן כדפרישית. מיהו התרצן דהכא שפיר מוקי ליה שמואל כר"ש לגמרי בדשא"מ דהא דאסר בגחלת של עץ היינו משום דהו"ל פסיק רישא וסובר דמודה ר"ש בפסיק רישא דאסור מדאורייתא והא דאמר שמואל בפרק כל התדיר מזלפן ע"ג אישים ע"כ מוקמינן לה בטיפות דקות בענין דלא הוי פסיק רישא כמ"ש התוס' לקמן בפרק הבונה (דף ק"ג ע"א ד"ה לא צריכא) ע"ש כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

שם והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכות בר"ה כו' והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דנהי דלא שייך כיבוי דאורייתא בגחלת של מתכת כמו שפי' רש"י ז"ל אכתי ליתסר משום דמצרף ותירץ שם לחד תירוץ דכל צירוף דר' יהודא אפילו צירוף דכלים לא הוי אלא מדרבנן וכבר כתבתי לעיל שכן נראה לי ג"כ בשיטת רש"י דלא שייך צירוף אלא כדרך הצורפין שמצרף כדי לעשות ממנו כלי אלא דמלשון הרשב"א ז"ל נראה דמיקל יותר דכל צירוף הוי מדרבנן אלא דאכתי קשה לפי' התוס' שכתבו לעיל וביומא דצירוף כה"ג הוי מדאורייתא היכא שמתכוין לכבות משא"כ בהאי דיומא אינו מתכוין א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי שרי שמואל לכבות גחלים של מתכות למאי דס"ד מעיקרא דשמואל סבר לגמרי כר"י אפילו בדשא"מ וכמ"ש התוספות דס"ד דהא בהא תליא דלר"י דלא בעינן מלאכת מחשבת כלל מש"ה אסור מדאורייתא אפילו בדשא"מ אפילו לענין שבת וא"כ למה התיר בגחלת של עץ דנהי דליכא כיבוי אפ"ה ליתסר משום מצרף ואפשר דלמאי דס"ד מעיקרא ע"כ הא דשרי שמואל לכבות גחלים של מתכות בר"ה היינו דוקא כשלא הגיע לצירוף:

אלא שראיתי להרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בשמעתין שכתבו בשם בה"ג ורבינו האי גאון ור"ח ז"ל דשמואל מתיר בגחלת של מתכת אפילו באיסור דאורייתא משום סכנה משא"כ בשל עץ דאסור משום דלא שייך ביה היזיקא דרבים שגחלת של עץ לפי שהאש בוערת בהם הכל מרגישין ונזהרין ממנו וכתב הר"ן ז"ל דע"כ לדבריהם הא דשייך איסור דאורייתא בגחלת של מתכת היינו משום צירוף דמסתמא ודאי הגיע לצירוף וע"ש שנדחק מאוד ליישב דברי הגאונים במה שהתירו איסור דאורייתא בכה"ג במאי דמשמע דליכא סכנה כ"כ:

אמנם לדעתי לולי דברי הרשב"א והר"ן ז"ל היה נ"ל ליישב דברי הגאונים בפשיטות שמעולם לא עלה על דעתם להתיר איסור דאוריית' בשביל היזיקא כי האי אלא דאינהו

נמי סברי דבגחלת של מתכת ליכא איסורא דאורייתא אלא מדרבנן ואי תיקשי א"כ למה הוצרך לפרש מה שאוסר שמואל בגחלת של עץ היינו משום דהכל מרגישין בו ותיפוק ליה דבלא"ה אסור למאי דמסקינן במלאכה שאצ"ל ס"ל כר"י ולענ"ד משום הא לא איריא משום דהגאונים אית לן למימר שפסקו כר"ש אפילו במלאכה שאצ"ל כשיטת רוב הפוסקים שפסקו כר"ש וכדמשמע לעיל בפרק במה מדליקין (דף ל"א ע"ב) דרבי יוחנן מוקי לדרבי יוסי כר"ש דפליג עליה דר"י א"כ משמע דטעמא דרבי יוחנן משום דכר"ש ס"ל ואמוראי בתראי נמי איירי התם במילתא דר' יוחנן אלמא הכי ס"ל ובלא"ה הביאו הפוסקים כמה ראיות דהלכה כר"ש אפילו במלאכה שאצ"ל. ואם כן לפ"ז מדלא אשכחן מאן דפליג אדשמואל במאי דקאמר אין מכבין בגחלת של עץ משמע להו להנך גאונים דבשל עץ טעמא אחרינא איכא אליבא דכ"ע כיון דליכא היזיקא דרבים והכל מרגישין בו:

והא דמקשה הש"ס הכא אי ס"ד כר"ש ס"ל אפילו של עץ נמי לישתרי אע"ג דלשיטתם בשל עץ ליכא היזיקא דרבים אפ"ה מקשה שפיר דלמאי דס"ד דמלאכה שאצ"ל ודשא"מ כולהו חדא מילתא היא ושוין לגמרי א"כ כי היכא דמתיר ר"ש אפילו לכתחילה בדשא"מ כה"ג יש להתיר לר"ש במלאכה שאצ"ל נמי לכתחילה. מיהו למאי דמסיק הש"ס לחלק בין משאצ"ל ובין דשא"מ א"כ הדרינן לסברא דנהי דבדשא"מ מתיר ר"ש אפילו לכתחילה אפ"ה במשאצ"ל מודה ר"ש דאסור מדרבנן כדמשמע בכל הש"ס כנ"ל נכון ליישב שיטת הגאונים ז"ל בלי שום גמגום. ולפ"ז יש לי מקום עיון על הטור שכתב בא"ח סי' של"ד דאפילו בגחלת של עץ מותר והיינו משום שסובר דקי"ל כר"ש כמ"ש הב"י והש"ע נמי הביא שני דיעות בזה דלהרמב"ם שפוסק כר"י אסור בגחלת של עץ ולמאי דפרישית בשיטת הגאונים נראה בעליל דבשל עץ אסור אפילו לשיטת הפוסקים שפסקו כר"ש כיון דליכא היזיקא דרבי וא"כ אף ע"ג דהוי מלאכה שאצ"ל אפ"ה איכא איסורא דרבנן וצ"ע לדינא ודוק היטב:

פיסקא אבל נותן כו' ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן כו' ופירש"י דקסבר תתאה גבר כו' עכ"ל. נראה דאין כוונת רש"י בזה דשייך הך מילתא בהך פלוגתא דר"פ כיצד צולין דפליגי רב ושמואל בהכי רב סבר עילאה גבר ושמואל סבר תתאה גבר דהא ודאי ליתא דא"כ למאי דקאמר רב התם דצונן לתוך חמין עילאה גבר ושרי תיקשי ליה מתני' דהכא דאסרינן במיחם צונן לתוך חמין כדי שיחמו ואמאי לימא עילאה גבר וכ"ש למאי דמפרש"י לעיל בסמוך דרב מפרש המיחם שפינה ממנו החמין כרב אדא אלמא דאפילו בכה"ג אסור ליתן צונן לתוך חמין אפילו בחמימות של כלי לבד ולא אמרי' עילאה גבר

והצונן מקרר את הכלי אע"כ דאין לדמות כלל איסור שבת דתליא בבישול דוקא לשארי איסור והיתר דאיירי בהו רב ושמואל התם דלאו בבישול לחוד תליא מילתא אלא בנתינת טעם ואפילו ע"י פליטה ובליעה אסור דבדבר שיש בו רוטב אסור לגמרי בנתינת טעם וכשאין בו רוטב צריך קליפה או נטילת מקום או הדחה כדאיתא שם בסוגיא וכל זה לא שייך לענין שבת. ועוד דבלאו הכי ע"כ צ"ל דלא אמר רב עילאה גבר אפילו באיסור והיתר דצונן לתוך תמין מותר אלא שקדם וסילק את הצונן מיד לאחר הנפילה אבל כשלא סילק ודאי שהצוננים עצמם חוזרים ומתחממים ומיקרי חמין לתוך חמין ותדע שכן הוא דהא ודאי לא פליג רב אמתני' דטיפת חלב שנפלה על הבשר ומסתמא איירי בחלב צונן ורב גופא נמי אמר התם דכזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת דהבשר אסור והחלב מותר ומוקמינן לה התם בשקידם וסילקו והיינו נמי מה"ט שהבשר צונן חוזר ומתחמם וא"כ מסתבר טובא דבכה"ג הא דאמר בצונן לתוך חמין עילאה גבר כגון שקדם וסילק הצונן לאלתר וכמדומה לי שראיתי כן בספר הראב"ן נמצא דלא דמי כלל למשנתינו ובריייתא דהכא שלא סילק הצוננים מתוך החמין ובלא"ה נמי לא דמי איסור שבת לשאר איסורין כלל כדפרישית. ולפ"ז אפשר דלזה נתכוין רש"י בעצמו מ"ש דקסבר תתאה גבר דכוונתו דבכה"ג כ"ע מודו דתתאה גבר שהרי ב"ש וב"ה שוין לדבר זה כיון דבבישול תליא מילתא ואין דרך בישול בחמין לתוך צונן:

ומתוך כך נתיישב לי הא דאמרינן בפסחים (דף ל"ז ע"ב) דפליגי ב"ש וב"ה במעיסה והחליטה ומקשה הש"ס דלת"ק מ"ש מעיסה ומ"ש החליטה וכתבו התוספות דתימא לר"י דמאי קושיא נימא דמר סבר עילאה גבר ומ"ס תתאה גבר ותירץ בדוחק ע"ש. ולמאי דפרישית מקשה הש"ס התם שפיר דודאי ליכא למימר דב"ש וב"ה פליגי בעילאה גבר דהא אשכחן בברייתא דהכא דב"ש וב"ה שוין בדבר זה במידי דתליא בבישול והתם לענין חלה נמי בבישול תליא מילתא כדמוכח התם ע"ש כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכלי ראשון כו' אינו מבשל כמו שאפרש עכ"ל. ולכאורה לפי מה שקיצרו התוס' במובן בדיבור זה נראין דבריהם כסותרים שהרי כתבו דלמ"ד תתאה גבר עירוי מבשל כדי קליפה וא"כ משמע דאסור ואם נתכוונו למ"ש בסוף הדיבור דחמין לתוך צונן היינו שהצוננים מרובים ומש"ה פשיטא להו להתיר אפילו בכלי ראשון אלא דלפ"ז לשון דאינו מבשל לא שייך הכא מיהו יש ליישב דבריהם דבלא"ה מה שכתבו בסוף הדיבור דנראה כמו שאמר ר"ת לא פסיקא להו כ"כ דמה שהקשו על פירש"י מדלא מקשה מסוגיא דהכא אמ"ד עילאה גבר אין זו קושי' כ"כ דהא בלא"ה מייתי הש"ס בפרק כיצד צולין ברייתא דתניא כוותיה דשמואל דאיירי

בהך מילתא גופא דפליגי רב ושמואל ועוד עכ"פ הוי מצי למימר דהא דלא מקשו התם מברייתא דהכא למ"ד עילאה גבר דהוי מצי למידחי ולפרש כפי' ר"ת משא"כ לפי האמת דקי"ל דתתאה גבר דתניא כוותיה ודאי יש לן לפרש הברייתא דהכא כפשטא דחמין לתוך צונן שרי בכל גווני משום דתתאה גבר ובאמת שכ"כ הב"י שכוונת הטור א"ח סי שי"ח שכתב הטעם דתתאה גבר ע"ש וממה שהקשו עוד על פירש"י דלמ"ד תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה נראה ג"כ דהך סברא לא פסיקא להו כ"כ דהא לקמן ע"ב כתבו התוס' עצמן מחלוקת הרשב"ם והר"י בזה אם עירוי דינו ככלי ראשון או ככלי שני והכריעו דאינו מבשל אלא כדי קליפה וכבר יש מקום לומר דאפילו כדי קליפה לאו משום בישול הוא אלא משום בלוע בלא בישול ולפ"ז שרי בשבת אלא דאפשר דמה שמפרש ר"ת בענין אחר לאו משום הך קושיא לחוד מפרש כך אלא דבלא"ה לא ניחא ליה לפרש כפירש"י דשייך עילאה גבר או תתאה גבר כיון שהמים חוזרין ומתערבים זה בזה כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בשמעתין. נמצא לפ"ז דלא פסיקא להו להתוס' להכריע כ"כ בין הפירושים לטעמא דברייתא מש"ה סתמו וקיצרו כאן עכ"פ לכל הפירושים דמאן דשרי חמין לתוך צונן היינו אפילו בכלי ראשון כנ"ל בכוונת התוספות ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ואפילו למ"ד תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בעז"ה עכ"ל. מה שהוצרכו להביא ראיה על זה אע"ג דבהך ברייתא דפרק כיצד צולין גופא מבואר להדיא דחמין לתוך צונן קולף אלא דהתם איכא למימר דלאו משום דמבשל כדי קליפה אלא משום דמבליע כדי קליפה דלענין איסורין בליעה בלא בישול נמי אסור וא"כ אין זה דומה לאיסור שבת דלא תליא אלא בבישול דוקא לכך כתבו כמו שאפרש לקמן והיינו במה שהביאו ראיה מסוגיא דזבחים פ' דם חטאת דעירוי חשיב כמבשל כיון דמרבינן לה מאשר תבושל כנ"ל בכוונת התוספות וק"ל:

בא"ד אלא נראה כמו שאמר ר"ת כו' עס"ה. כבר כתבתי דנראה דלאו משום הך קושיא שהקשו התוס' על פירש"י הוצרך ר"ת לדחוק ולפרש דהברייתא דשרי חמין לתוך צונן איירי דוקא בצוננים מרובים וזה דוחק כמו שהקשו כל המפרשים על פי' ר"ת אלא משום דבלא"ה לא משמע ליה לר"ת לפרש כפירש"י משום דלא שייך הכא עילאה גבר או תתאה גבר כיון שהמים חוזרין ומתערבין אלא דאכתי קשיא לי על מ"ש התוס' כאן דנראה להם לפרש כפי' ר"ת ומאי דוחקייהו לפרש כן דכיון שכבר כתבו דהאי דאסרו ב"ה צונן לתוך חמין באמבטי אפילו בכלי שני היינו משום דגזרינן אטו כלי ראשון דהיינו נמי טעמא דב"ש בכוס וא"כ בפשיטות מצינן לפרש דדוקא בצונן לתוך חמין שייך לגזור כלי שני

אטו כלי ראשון כיון דעיקר תשמישו של כלי ראשון היינו צונן לתוך חמין ודרך בישול בכך משא"כ חמין לתוך צונן שאין זה דרך תשמישו של כלי ראשון ונראה ברור דלא שייך בישול דאורייתא בכה"ג דהא אפי' אי עירוי מבשל כדי קליפה אפילו הכי לא הוי בישול כיון שחוזרים ומתערבים ומתקררין למאי דקי"ל דתתאה גבר ומש"ה שרי ולענ"ד צ"ע על התוס' שלא פירשו כן. ובאמת נראה לי שזהו שיטת רש"י דמש"ה הוצרך לפרש טעמא דתתאה גבר כן נ"ל ודו"ק:

בגמ' סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי ופירש"י ואע"ג דכלי שני הוא כו' משמע לכאורה מל' רש"י דאמבטי היינו כלי ראשון וזה החילוק שבין אמבטי לכוס א"כ יש לדקדק על פירושו כמו שהקשו בתוס' דהו"ל למינקט מיחם:

אמנם לע"ד אין זה מוכרח בכוונת רש"י דשפיר אפשר לומר דאמבטי נמי הוי כלי שני אלא דעיקר החילוק שבין אמבטי לספל היינו משום דסתם אמבטי עומדת לרחיצת כל גופו כדאשכחן לעיל באמבטאי דרבי ובדוכתי טובא ואף ע"ג דרחיצת כל גופו אסורה בשבת היינו לאחר גזירה וא"כ אפשר דפלוגתא דב"ש וב"ה קודם גזירה ומש"ה מחמרינן בה משום דלרחיצת כל גופו צריך שיחמו הרבה כדי שיעמדו בחמימתן כל משך זמן רחיצה וכדי להזיע משא"כ בספל שאינה עומדת אלא לרחיצת פניו ידיו ורגליו מש"ה תנא ר' חייא דספל אינו כאמבטי אבל רב יוסף הוי סבר למימר דאפילו בספל שאינו אלא לרחיצת פניו ידיו ורגליו אפ"ה צריך לחמם הרבה יותר מכוס שהוא לשתייה:

ובזה היה נ"ל ליישב ל' הטור א"ח סימן שי"ח שהשמיט דין האמבטי ולא כתב אלא דין הספל והיינו משום דהאידנא לאחר שגזרו על רחיצת כל גופו ועל הזיעה א"כ לא שייך דין האמבטי כלל כי אם בחמי טבריא ונראה דבחמי טבריא לא שייך להחמיר כלל בכלי שני אפילו בצונן לתוך חמין כיון דליכא חשש איסור דאורייתא בחמי טבריא אפילו בבישול גמור. ובזה יש ליישב גם כן לשון הגמרא בסמוך דקאמר מי סברת ר"ש אסיפא קאי וכתב הרא"ש בכוונת הרי"ף ז"ל שדקדק בלשון מי סברת ע"ש. וא"כ הדקדוק במ"ע על הפוסקים שחולקים על הרי"ף (וכיוצא בזה דקדקתי גם אני לעיל (דף ל"ט ע"א) גבי מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ע"ש) ולמאי דפרישית א"ש טובא דודאי שפיר קאמר הכא מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי והיינו משום דבלאו הכי לא משמע ליה כלל לומר דר"ש ב"מ אסיפא קאי כיון דר"ש ב"מ בימי רבי ולאחר גזירה דרחיצה וזיעה הוי וא"כ תו לא שייך הך דינא דאמבטי אע"כ ר"ש בן מנסיא אריש קאי. ולפ"ז אפשר ליישב דברי הטור ג"כ במ"ש בדין הספל לחלק בין חמין לתוך צונן או איפכא וכבר הקשו עליו הב"י והט"ז שם שהוא נגד גמרא ערוכה דמשמע דספל שרי בכל גווני מפיסקא

דרבא ולפמ"ש י"ל דהטור דקדק כן מלישנא דסתמא דתלמודא דקאמר מי סברת וכבר הארכתי בזה ואין כאן מקומו להאריך ויבואר בק"א:

בפרש"י בד"ה מי סברת כו' דלא שרי ת"ק כו' ואסר אף חמין לתוך צונן עכ"ל. ולכאורה לשון מיותר הוא ולמאי דפרישית א"ש דרש"י ג"כ מדקדק מלשון מי סברת ומשום הכי מפרש דבלא"ה אין שום סברא לומר דרשב"מ אסיפא קאי ומחמיר אף בחמין לתוך צונן אפילו בכלי שני כיון שאין טעם לדבר כנ"ל:

בתוס' בד"ה מי סברת כו' וא"ת למאי דס"ד דארישא קאי כו' מאי קמ"ל רב יוסף כו' כוס הרי הוא נמי כאמבטי לר' שמעון בן מנסיא דהלכתא כוותיה כו' עס"ה. ותירוצם נראה דוחק ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בענין אחר דבלאו הכי יש לדקדק אהא דמקשה בגמרא מדר"נ אדר"י למאי דס"ד מעיקרא ואטו גברא אגברא קא רמית ואפשר דלא שמיע ליה הא דר"נ או דלא ס"ל אלא ע"כ אפ"ה לא נראה להגמרא שום סברא לומר דר"י פליג אדר"נ מדלא מהדר ליה אביי ממימרא דר"נ. נמצא דלפ"ז שפיר קאמר בגמרא מי סברת אסיפא קאי וא"כ הלכה כמותו כדאמר ר"נ ולא אשכחן מאן דפליג עליה אלא אארישא קאי וא"כ שפיר אית לן למימר דר"י לית ליה דר"נ דאמר הלכה כר"ש ב"מ כיון דסתם מתניתין דמיחם הוי דלא כר"ש ב"מ ואפשר עוד לומר דר"נ ור"י במילתא דר"ש ב"מ גופא פליגי דר"נ סבר דאסיפא קאי ור"י הוי סבר דארישא קאי וא"כ אין הלכה כמותו כנ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן ודו"ק :

במשנה האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין. משמע דעיקר רבותא דאף לאחר שהעבירן מן האור אפ"ה דינן ככלי ראשון דמבשל ואף דלכאורה לאוקימתא דאביי לעיל דמפרש למתני' דמיחם שפינהו היינו שפינה מעל האור ואפ"ה אסור ליתן לתוכו מים מועטים א"כ ממילא שמעינן דאף לאחר שהעבירן מן האור הוי ככלי ראשון דהא בסיפא דהך מתני' דמיחם קתני להדיא אבל נותן הוא לתוך הכוס אלא אפ"ה איצטריך לאשמועינן הכא אפילו בתבלין שצריכין בישול יותר ממים אפ"ה אסור אף לאחר שהעבירן מן האור. ותדע שכן הוא דהא רבי יהודא פליג הכא בסיפא דמותר ליתן תבלין לאילפס וקדרה לאחר שהעבירן מן האור וברישא לענין מים לתוך המיחם משמע דמודה ר"י דאסור דהא אביי גופא מוקי להך מתני' דמיחם כר"י אלא ע"כ כדפרישית דיש לחלק בין תבלין לשאר דברים וכמ"ש התוס' להדיא לקמן בסמוך בד"ה לכל קדירות רותחות. אלא דקשיא לי דבפ' קמא דמעשרות פליגי נמי ר"י ורבנן וקאמר ר"י נמי לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר והתם אשמן קאי לענין מעשר דלת"ק כיון שנותן השמן לאילפס וקדירה הוי כבישול וקובע למעשרות ולר"י

לא הוי כבישול א"כ משמע להדיא דאפי' בשמן דמשמע לעיל (דף ל' ע"ב) דהפשירו זהו בישולו לפי גירסת רש"י ואפ"ה קאמר ר"י דלא הוי כבישול א"כ קשיא דר"י אדר"י ונראה דוחק לומר דנהי דמסקינן בשמעתין דר"י אאילפס וקדרה דרישא פליג ואפ"ה בהך מתניתין דמעשרות לא קאי ר"י אאילפס וקדרה דסיפא אלא אתמחוי דרישא וזה דוחק ואפשר דיש לחלק בין בישול דשבת לבישול דמעשר דלענין מעשר בעינן בישול גמור יותר משבת אלא דהא נמי לא מיחוור אדרבה משמע איפכא דהא לענין מעשרות תנן בפ"ד משנה א' דאפי' מליחה קובע למעשר ולענין שבת מליחה לא הוי כבישול אלא במליחת עורות חייב משום מעבד כדאיתא להדיא בפרק כלל גדול. ועוד דבירושלמי דמעשרות בהך פלוגתא דר"י ורבנן גופא משמע להדיא דשבת ומעשרות שוין לענין זה ע"ש. ולפ"ז ע"כ צ"ל כפי' ראשון שכתבתי והיינו מה"ט גופא דלענין מעשר לא בעינן בישול גמור כמו בשבת ומש"ה סובר ר"י דבדבר שיש בו חומץ וציר אפילו כלי שני קובע למעשר ובמעשרות ארישא הוא דפליג כנ"ל ועדיין צ"ע:

דף מב:

בתוספות בד"ה אבל נותן הוא ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראיה כו' נראה דר"י לא חייש לראיית הרשב"ם מהא דקיימא לן תתאה גבר והתם בפרק כיצד צולין משמע להדיא דעירוי סגי ליה בקליפה וכמ"ש התוספות בסמוך אלא דאכתי איכא למידחי כדפרישית לעיל בד"ה נותן אדם דהתם בפרק כיצד צולין מילתא אחריתא היא דלאו בבישול דוקא תליא מילתא לענין איסור והיתר אלא אפילו בבליעה לחוד אשכחן דאסור ובהא הוא דקיימא לן תתאה גבר כשהתחתון רותח גובר להבליע בעליון שהרי העליון בעצמו מתחמם והולך כמו שהבאתי ראיה מהא דאמרינן בחולין (דף ק"ח ע"א) גבי כזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת מיבלע בלע מיפלט לא פלט משא"כ כשהעליון חם והתחתון צונן העליון מתקרר והולך ומשום הכי אין מבליע אלא בתחילת קילוח והיינו כדי קליפה משא"כ בשבת דבבישול תליא מילתא תו לא שייך לחלק בין כדי קליפה ליותר מכאן דסוף סוף כדי קליפה מיהו מבשל. נמצא דלפ"ז מייתי ר"י שפיר ראיה מהאי דזבחים דרבינן עירוי מלשון אשר תבושל אלמא דהוי כבישול גמור מיהו לענין קליפה ומשום הכי כלי חרס בעי שבירה וכדמשמע מלשון הירושלמי שהביאו התוס' בסמוך כנ"ל בכוונת ר"י. א"כ לפ"ז שיטת ר"י היינו לגמרי כמסקנת התוס' בסמוך במ"ש ונראה דעירוי כו' אלא דמה ששינה ר"י בלשונו וכתב דעירוי ככלי ראשון היינו משום דלענין שבת הוי ככלי ראשון אבל לענין הגעלה אפשר דמודה ר"י דדבר

שתשמישו ע"י אור אינו ניתר בהגעלה (עירוי ניתר בהגעלה ע"י עירוי) ועיין מ"ש הרשב"א ז"ל בזה בחידושיו בשם ר"ת ז"ל והנלע"ד כתבתי:

במשנה אין נותנין כלי תחת הנר כו' ואם נתנו מבע"י מותר ופירש"י מותר להניחו שם. נראה דכוונתו דלשון מותר היינו שאינו מחוייב לסלקו וע"ז כתבו התוספות דלשון המשנה דחוק משום דמשמע להו דמילתא דפשיטא היא. מיהו לע"ד יש ליישב לשון המשנה לפי פירוש רש"י דודאי שייך שפיר לשון מותר דלכתחילה אסור ליתן הכלי תחת הנר אפילו מבע"י ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל בפרק במה מדליקין גבי לא יקוב אדם שפופרת דהא דאמרינן התם דגזרינן דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה מפרש ליה הרמב"ם ז"ל בחיבורו פרק ה' מהלכות שבת דמה שאסור להסתפק ממנו היינו משום מוקצה וחזר בו ממ"ש שם בפירוש המשניות שהמסתפק ממנו חייב משום מכבה וכבר כתבתי טעמו לעיל שם ודקדקתי ג"כ שם מלשון רש"י מה שכתב כיון שהקצהו לנר חייב משום מכבה שדבריו נוטין לשיטת הרמב"ם ז"ל בחיבורו ע"ש. והבאתי ג"כ ראיה מברייתא במעשה דרבי טרפון וזקנים דמשמע כשיטת הרמב"ם. וא"כ לפ"ז שייך נמי הך גזירה גופא בנתינת כלי תחת הנר אפילו מבע"י דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה ואסור משום מוקצה כדקתני להדיא בסיפא דמתני' וע"ז קתני במציעתא דאם נותן מבע"י מותר והיינו כפירש"י דמותר להניחו שם וכדפרישית שאינו חייב לסלקו וזימנין דאיסורא נמי איכא שאין רשאי לטלטלו ולסלקו והיינו לר"י דאית ליה מוקצה אלא משום דלא פסיקא הך מילתא אליבא דר"ש מש"ה קתני סתמא בלשון מותר כל זה לפי שיטת הרמב"ם דלעיל אלא דאפילו לשיטת החולקים ומפרשים דהא דאמרינן לעיל דאתא לאסתפוקי מיניה היינו משום מכבה ולא משום מוקצה אפ"ה איכא למימר דלדינא מודו דאין ליתן הכלי תחת הנר אפילו מבע"י משום הך גזירה דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה דאסור משום מוקצה ואפילו למאי דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אפ"ה אסור דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה בשעה שהנר דולק כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה ואין ניאותין ממנו כן נ"ל נכון ליישב לשון המשנה ולשון רש"י ז"ל אלא שהטור והש"ע א"ח בסימן רס"ה כתבו להדיא דמבע"י מותר ליתן לכתחילה והיינו משום דאזלו לשיטתם דמפרשי דהא דאמרינן לעיל גבי לא יקוב דלמא אתי לאסתפוקי מיניה היינו משום מכבה ולא משום מוקצה ואפשר עוד לומר אפילו למאן דחייש דלמא אתי לאסתפוקי משום מוקצה אפ"ה מודה דלא שייך הך גזירה הכא משום דשמן הנוטף מן הנר ממאיס ולא חזי לאכילה כ"כ מיהו הרמב"ם ז"ל בחיבורו העתיק לשון המשנה כצורתה ומשמע דמבע"י בדיעבד הוא דשרי אבל לכתחילה אסור והיינו כדפרישית כנ"ל:

אחר זה ראיתי בלשון התוי"ט שכתב ג"כ בכוונת ל' רש"י כמו שכתבתי דאסור לכתחלה אלא שכתב טעם הדבר שמא לאחר שיפול השמן לתוכו יטלטל הכלי ולא ידעתי מי הכריחו לכך דטפי הו"ל לפרש שמא יסתפק מאותו שמן מיהו למאי דפרישית א"ש דאפשר דבשמן הנוטף לא שייך הך גזירה והנלע"ד כתבתי ולדינא צ"ע כיון דמשמע מלשון רש"י והרמב"ם ז"ל דלכתחילה אסור אפילו מבע"י ולשון המשנה מסייע להו ודו"ק. ועיין בק"א ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין בסמוך בלשון הגמרא. ומתוך כך נתיישב ג"כ מ"ש רש"י הנך טעמי דאין כלי ניטל ומבטל כלי מהיכנו משום דלענין שבת גופא פסיקא ליה הנך טעמי טפי כמו שאבאר:

בתוס' בד"ה אע"פ שאמרו חכמים כו' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן הול"ל כו' עכ"ל. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש בפשיטות דבהאי דאין נותנין כלי דמתניתין לא איצטריך הנך טעמי דמייתי הש"ס לענין ביצה כיון דבלא"ה אסור ליתן כלי תחת הנר לקבל השמן משום גזירה דילמא אתי לאיסתפוקי מיניה מה שא"כ בכלי תחת התרנגולת לקבל הביצה דלא שייך האי טעמא אלא משום דאין כלי ניטל משום הכי שפיר שייך למיתני אבל כופה עליה כלי שלא תשבר כנ"ל:

ומתוך כך ממילא נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' בסמוך בד"ה הצלה שאינה מצויה והוצרכו לדחוק דשמן תחת הנר חשיב הצלה שאינה מצויה וזה דוחק כמ"ש הרשב"א ומהרש"א ז"ל בחידושיהם ולמאי דפרישית א"ש בפשיטות דבהאי דאין נותנין כלי תחת הנר טעמא אחרינא איכא משום דילמא אתי לאסתפוקי מיניה משא"כ לפי' התוס' עכ"פ הו"ל לאביי לאקשויי לרבה מעיקרא מהך מתניתין דהכא אמתניתין דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ודו"ק:

בגמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי כו' ופרש"י ומדיוקא דמתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר עכ"ל. ולכאורה שזה סותר למה שכתבתי בסמוך דכלי תחת הנר בלאו הכי אסור לטעמא דידי משום דאתי לאסתפוקי ולסברת בעל תוי"ט משום טעמא אחרינא אלא דאדרבה ממ"ש רש"י כאן מדיוקא דמתני' שמעינן לה ובפשיטות הו"ל לפרש דממתני' שמעינן לה אע"כ משמע ליה לרש"י דמפשטא דמתני' ליכא למשמע מינה משום דבנר איכא טעמא אחרינא אלא לר"ח דאמר אף ע"פ שאמרו משמע להדיא דמדיוקא דמתני' דייק לה דלא ניחא ליה לאוקמי למתניתין מטעמא אחרינא לחוד ונראה לי משום דבלאו הכי ע"כ צ"ל דלמאי דמפרש ר"ח טעמא דמתניתין למאי דמפרש לה רבה משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו ופי' רש"י בסמוך דמילתא דרבה אליבא דר"ח היינו דוקא לדבר שאינו ניטל וא"כ ע"כ צ"ל דמוקי למתני' כר"י דאית ליה מוקצה

דאי לר"ש לא פסיקא הך מילתא דאין נותנין כלי תחת הנר בשבת דהא זימנין דשרי כגון לאחר שכבה דשרי לר"ש דהוי ליה דבר הניטל וכה"ג איכא למידק נמי בטעמא דרב יוסף אליבא דרב חסדא בסמוך כמו שאבאר אע"כ דר"ח מוקי למתניתין כר"י דבלא"ה אשכחן לר"ח בר"פ מפנין (דף קכ"ח ע"א) גבי בשר תפל דאפילו במוקצה לטילטול ס"ל כר"י ע"ש. וא"כ לפ"ז תו לא שייך האי טעמא דפרישית משום גזירה דילמא אתי לאסתפוקי מיניה דהא ר"י גופא לית ליה הך גזירה בפרק במה מדליקין במשנה דלא יקוב מש"ה ניחא ליה לר"ח לאוקמי טעמא דמתני' בפשיטות משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו בדבר שאינו ניטל וכהאי גוונא אית לן למימר במילתא דרבא גופא דאיהו נמי כר"י ס"ל לענין מוקצה דהא רב כר"י ס"ל ואמר אביי כל מילי דמר עביד כרב דכה"ג מדקדק הש"ס והתוספות בכמה דוכתי כנ"ל בכוונת לשון רש"י בכל הסוגיא שלא יהא כסותרין זה את זה ודוק היטיב:

בתוס' בד"ה הצלה שאינה מצויה כו' ונראה לו לפרש כו' אפילו בדבר הניטל משום טירחא עכ"ל. ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הרמב"ן ז"ל בענין אחר משום דכל היכא דשייך הצלה איכא למיחש שמא יבא לידי איסור דאורייתא ע"ש:

דף מג.

בגמ' רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו. ולכאורה לטעמא דר"י לא שייך שפיר הא דאמר ר"ח אף ע"פ שאמרו כו' אבל כופה עליה כלי שלא תשבר ומאי קמ"ל דמילתא דפשיטא היא כיון דלא שייך ביה כלל ענין ביטול כלי מהיכנו ובשלמא לטעמיה דרבה א"ש דעיקר מילתא דר"ח לחלק בין דבר מצוי לדבר שאינו מצוי מה שא"כ לטעמא דר"י. ויש ליישב דהיא גופא אתא ר"ח לאשמעינן דאע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת משום דדמי לאין נותנין כלי תחת הנר דמתני' אפ"ה לא תימא דטעמא דתרווייהו משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וא"כ סד"א דלכפות כלי על הביצה נמי אסור מה"ט גופא קמ"ל ר"ח דמותר לכפות כלי דהא דאסרינן ליתן כלי תחת הנר או תחת התרנגולת לאו משום דאין כלי ניטל הוא אלא משום דמבטל כלי מהיכנו כנ"ל ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בסמוך ובכל השיטה מסברא דנפשאי דבזה מדוקדק היטב לישנא דר"י דקאמר ה"ט דר"ח ולא קאמר ה"ט דמתניתין ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מבטל כלי מהיכנו בפרק בתרא פי' הקונטרס דאסור משום דמיחזי כסותר וכאן פי' כו' עכ"ל. ולע"ד נראה דדברי רש"י נכונים ונימוקו עמו דבהאי דכלי תחת הנר ותחת תרנגולת דשמעתין שפיר שייך טעמא דבונה ולא דסותר שהרי מסתמא הנך כלים

דאיירי הכא איירי בכלים שעשויין לקבל בהם וא"כ השתא נמי שמניחין תחת השמן או תחת תרנגולת עדיין ראויים הם לכך דאפילו באותו שבת עצמן ראויין לתשמיש זה ולהניח בו שום דבר וא"כ אין כאן סתירה כלל אלא דלפי שאין רשאי לטלטלם ממקומם הוי כאילו מחברן בטיט והו"ל כבונה דקי"ל דשייך בנין בכלים כשהן דרך קביעות כמ"ש התוספת בכמה דוכתי משא"כ בכרים וכסתות דלקמן פרק בתרא דלא שייך בהו טעמא דבנין כלל שאין דרך בנין בכרים וכסתות ואין דרך לחברם בטיט כלל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה שייך בהו ביטול כלי מהיכנו משום דהו"ל כסותר שהרי תחילת עשיית כרים וכסתות הם לצורך שכיבה או לישב עליהן והשתא שמונחים לקבל כלי זכוכית שוב אינם ראוין למלאכתן הראשונה באותו שבת וא"כ דמי לסותר כנ"ל בכוונת רש"י וק"ל:

בד"ה טבל מוכן הוא קשה לרשב"א דתנן במס' תרומות כו' המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא כו' עכ"ל. וכבר האריך בזה מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש ותמצא נחת ותיתי לי שכוונתי לדעתו ברוב דבריו טרם עיינתי בספרו:

אמנם לע"ד נראה דבלא"ה אין עיקר כוונת הרשב"א ז"ל בקושייתו להקשות דרב יוסף לא משני שפיר לאביי דזה אין עולה לדעת כלל דודאי מילתא דפשיטא היא דאפילו את"ל דבמזיד אסורין באכילה לאותו שבת מ"מ כיון דאינו אלא משום קנסא בעלמא כדאיתא בהניזקין א"כ אין טעם לאסור בהם הטילטול כיון דשם אוכל גמור עליהן ולא דמי לבשר תפל דאמרינן לקמן בפ' מפנין דאסורין בטילטול למאן דאית ליה מוקצה היינו משום דלאורתא נמי לא חזי לאוכלם בעין אם לא ע"י תיקון וא"כ השתא אין שם אוכל עליהן משא"כ הכא דלאורתא חזי בלא תיקון אפילו לדידיה ובשבת נמי הא חזי לאחרינא א"כ לפ"ז לא שייך הכא ענין ביטול כלי מהיכנו כיון שיוכל לטלטל הפירות עצמן דהא דאסרינן טבל בטילטול בפרק מפנין היינו כשלא ניתקן כלל אע"כ דעיקר כוונת הרשב"א בקושיא זו משום דלשון אם עבר ותקנו מתוקן משמע ליה דמתוקן לגמרי ומותרין באכילה אפילו לב"ה עצמו כדאשכחן האי לישנא גופא לענין בכור שהביאו התוספת בסוף הדיבור דמאן דס"ל אם עבר וביקרו מבוקר מותר באכילה לגמרי א"כ לפ"ז ממילא נתיישב מה שהקשה מ"ז ז"ל על מה שתירץ הרשב"א דאיירי הכא דלית ליה פירי אחרינא וע"ז הקשה מ"ז ז"ל דא"כ תפשוט האבעיא דפ"ב דביצה דמשמע התם דהיכא דלית ליה פירי אחרינא נמי מיבעיא ליה וא"כ תפשוט ליה מהכא דהא מסקו התוספת בשמעתין דלכ"ע אין מבטלין כלי מהיכנו וכן כתבו רוב הפוסקים ואם כן ע"כ הך ברייתא דחבית של טבל היינו משום דאם עבר ותקנו מתוקן היכא דלית ליה פירי

אחרינא. אמנם למאי דפרישית דעיקר קושיית הרשב"א ותירוצו אינו אלא על הלשון מתוקן בלבד א"כ תו לא מצינן למיפשט האיבעיא מהכא כיון דלעולם שפיר קאי האי טעמא דרב יוסף דאין מבטל כלי מהיכנו כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ועוד הקשה היכא דלית ליה פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאיכא לאוקמי הך סתמא דמתני' כר"ש וכה"ג קשיא ליה בכל הנך תיובתא דשמעתין אמאי לא מוקי להו כר"ש וע"ש שתירץ בדוחק וכמו שהתעורר ג"כ מו"ז ז"ל בס' מג"ש והשיב על דבריו בסוגיא דהניזקין ועיין מה שכתבתי שם בחידושינו בפרק הניזקין. אמנם בלא"ה יש כאן מקום תימא על מהרש"א ז"ל שהרי הדבר פשוט בכולהו מכילתין דהא דלית ליה לר"ש מגו דאיתקצאי בין השמשות היינו דוקא היכא דיושב ומצפה כגון בהאי דלקמן דמתיר ר"ש במותר השמן שבנר דמסקינן לקמן (דף מ"ו ע"ב) דהיינו משום דאדם יושב ומצפה אימתי שיכבה נרו משא"כ היכא דלא שייך לומר יושב ומצפה מודה ר"ש דאסור כדדייקינן לקמן ממתניתין דבכור שנפל לבור וא"כ לפ"ז יפה הקשה הרשב"א ז"ל דבשוגג אמאי יאכל נימא מיגו דאיתקצאי דהא לא שייך הכא לומר אדם יושב ומצפה שמא ישכח ויתרום בשוגג. מיהו בזה יש להעמיד קצת דברי מהרש"א ז"ל לפמ"ש התוספת בפ"ק דחולין (דף י"ד ע"א) גבי השוחט בשבת דמשמע התם דלר"ש הוי שרי באכילה ליומיה ואין בו משום מוקצה משום דיושב ומצפה שמא ישחטנה חש"ו ואחרים רואין אותו כו' ע"ש. (ולכאורה נ"ל לפרש כן בכוונת רש"י ז"ל כאן בד"ה מוכן שאין בו מוקצה כו' שאם בא אחד ועבר כו' מותר לטלטלם ולאכלן משמע דכוונתו בזה אליבא דר"ש והיינו משום דיושב ומצפה כך היה נ"ל לכאורה אלא דבסמוך אבאר שלא הוצרכנו לפרש כן בשיטת רש"י) אלא דמ"ש מהרש"א ז"ל בכל הנך תיובתא דשמעתין נלע"ד ברור במחילת כ"ת דלא דק שפיר משום דבכל הנך תיובתא דמייתי הש"ס לא שייך בהו פלוגתא דר' יהודה ור"ש כלל דבכולהו ר' שמעון מודה דוק ותשכח:

בא"ד ועוד מ"ש דהכא אמר אם עבר ותיקנו מתוקן ובביצה גבי בכור שנפל לבור קאמר דאם עבר וביקרו אינו מבוקר ואדא בר אוכמי כו' עס"ה. גם בזה האריך מ"ז ז"ל בס' מג"ש בתכלית אריכות ודעתי ג"כ להרחיב בהם הדיבור לקמן (דף מ"ז ע"ב) ובביצה פרק אין צדין (דף כ"ו ע"ב) וכאן אבא בקצרה שאם כוונת הרשב"א ז"ל בקושיא זו דמשמע ליה דהאי דקתני גבי בכור אם עבר וביקרו אינו מבוקר היינו משום מוקצה כמ"ש התוספת לקמן ובפרק אין צדין והיינו דקשיא ליה דמ"ש טבל דהכא דשרי משום מוקצה א"כ יש לנו לתרץ בזה ע"פ שיטת רש"י בביצה פרק המביא (דף ל"א ע"ב) במשנה דבית שמלא

פירות שכתב רש"י שם דכל מידי דלא הוי מוקצה אלא משום איסור דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי והביא ראיה מהא דאמרינן הכא בטבל שאם עבר ותיקנו מתוקן וע"ש בתוספת דנראה מדבריהם שהסכימו ג"כ לסברא זו א"כ לפ"ז לק"מ לפי שיטת רש"י דהתם בבכור שנפל בו מום בי"ט הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא ואמרי' שפיר מיגו דאתקצאי ובבכור שנפל בו מום מעי"ט כבר כתב רש"י שם דלר"ש אה"נ לאו משום מוקצה אסרינן ליה אלא משום מתקן ואם כוונת הרשב"א כאן להקשות בטעמא דמתקן גופא מ"ש התם דאפילו בדיעבד אינו מבוקר והכא בטבל מהני בדיעבד וכמו שנראה באמת מהא דמייתי הרשב"א הך דאדא בר אוכמי דמשבש ותני והיינו בנפל בו מום מעי"ט כדמשמע התם אלא שגם בזה כתבתי שם לחלק בטוב טעם בין מתקן דבכור דחמיר טובא לפי שהיה לו חזקת איסור משעה שנולד משא"כ טבל שלא היה לו חזקת איסור אלא משעה שנתמרח וראה פני הבית וכדאמרינן נמי להדיא בפסחים (דף ט' ע"א) א"כ שפיר איכא לאוקמי טבל דהכא נמי בכה"ג ומלבד זה יש לחלק בכמה גווני וכמו שאבאר קצת לקמן (דף מ"ו ע"ב) ובפרק אין צדין אבאר יותר:

בד"ה בעודן עליו כו' וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' כו' דלדידיה לא אתיא מתניתין כר"ש כו' כיון דשרי לאחר שכבה כו' עס"ה. נראה מדבריהם דאפילו אותו שמן המטפטף מן הנר בעודו דולק נמי מותר לאחר שכבה הנר דאל"כ לא הוי מקשו מידי:

אלא דבאמת לא ידענא שום טעם לחלק באותו שמן המטפטף בעודו דולק בין קודם שכבה הנר לאחר שכבה דממ"נ אם נאמר דלאחר שכבה דלא שייך ביה הוקצה למצותו ומש"ה שרי א"כ אותו שמן המטפטף ממנו לתוך הכלי בעודו דולק אפ"ה אותו שמן שהוא בתוך הכלי כבר אזלא מצותו ולפ"ז לא הוי משני התוס' מידי ואם נאמר דאפ"ה אסור דכיון שהיה מטפטף בעודו דולק כבר נעשה השמן בסיס לאיסור כדמסיק הש"ס לקמן דטעמא דר"ש דהנח לנר שמן ופתילה דהוי בסיס לדבר איסור ופרש"י לקמן שהשמן בסיס לשלהבת וא"כ אפילו לאחר שכבה הנר יש לאסור מה"ט גופא דמה"ת יחזור להיתירא והא דמתיר ר"ש היינו דוקא באותו שמן המטפטף לאחר שכבה ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בזה דאף שדבריו מגומגמים קצת שקיצר בלשונו מ"מ נראה לי שנתכוין בזה למה שכתבתי ולדעת שיטת התוס' בזה צ"ע ודו"ק:

בד"ה ושני ליה בין צריך למקומו כו' תימא לר"י מ"ש גבי שמן דקתני אין נותנין כו' עכ"ל. נראה דקושיית ר"י דהכא היינו לפי מאי דמשמע מלשון התוספת לעיל בלשון המשנה בד"ה ואם נתנוהו דלשון מותר לאו דוקא דאפילו לכתחילה כמ"ש הטור והש"ע בא"ח סי' רס"ה משא"כ לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל דכלי תחת הנר אסור לכתחילה

משום גזירה דילמא אתי לאסתפוקי מיניה או כמ"ש התי"ט דחיישינן שמא יבא לטלטל הכלי שנפל בו השמן א"כ אין מקום לקושיית ר"י דהא שפיר קתני אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו השמן מהנך טעמי משא"כ גבי ניצוצות שפיר קתני מותר לכתחלה דהא למאי דמסקינן דניצוצות אין בהם ממש דמש"ה לא מבטל כלי מהיכנו שהרי אין שום טעם לאסור דלא שייך חששא דשמא יסתפק ולא שייך נמי הך גזירה שכתב התי"ט שמא יבא לטלטל הכלי שהרי באמת מותר לטלטל הכלי לאחר שכבר נפלו הניצוצות ולא איצטריך לאוקמי אליבא דרבי יצחק הך דניצוצות בצריך למקומו אלא משום דהניצוצות קודם שנפלו לתוך הכלי הו"ל דבר שאינו ניטל דאפילו מדאורייתא אסור דהוי מכבה אבל לאחר שנפלו לתוך הכלי אין שום צד איסור לטלטל הכלי כדפרישית ודו"ק:

דף מג:

בתוספות בד"ה כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך כו' וא"ת אכתי תקשי ליה התם דהא ר"ה סבר הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל כו' עכ"ל. נראה שכיוונו בזה למאי דמסקינן התם דמילתא דר"ה היינו בקרני דאומני דלא חזי ליה ופירש"י לפי שנמאסת והו"ל מוקצה מחמת מיאוס משמע דר"ה במוקצה כי האי כר"י ס"ל וכמו שאבאר לקמן בסוגיות שלפנינו אי"ה. א"כ לפ"ז משמע דאפי' לצורך גופו או לצורך מקומו אסור כדמשמע לקמן בדף הסמוך גבי נר ישן ולפ"ז מקשו התוס' הכא שפיר דר"ה אדר"ה דהא קרני דאומני דבר שאינו ניטל הוא משא"כ אם נאמר דמוקצה מחמת מיאוס נמי לא אסור אלא מחמה לצל כמו כלים שמלאכתן לאיסור או שנאמר דקרני דאומני גופייהו הוי טעמא משום דמלאכתן לאיסור וכמ"ש בעל המאור ס"פ מי שהחשיך א"כ ודאי לא אסור אפילו לר"י אלא מחמה לצל אבל לצורך גופו או מקומו שרי כמ"ש התוס' לעיל ס"פ במה מדליקין בד"ה והא ר"י וא"כ לא הוי מקשו התוספ' הכא מידי דר"ה אדר"ה דמצינו למימר דבפרק מי שהחשיך דאוסר ר"ה לטלטל הקרני דאומני גופייהו בידים היינו משום דהתם מחמה לצל הוי שלא ישברו אבל להניח כרים וכסתות תחתיהן איכא למימר דשרי דלא מיקרי לדבר שאינו ניטל כיון דבצריך לגופו או למקומו מותר לטלטל אפי' קרני דאומני גופייהו משא"כ במימרא דרב יצחק לעיל דאסור ליתן כלי תחת תרנגולת לקבל ביצה דהביצה גופא אסור לטלטל אפי' לצורך גופו או מקומו כדתני לעיל בברייתא דאין מטלטלין הביצה לכפות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה וכן בכל הנך משניות דמותבינן לעיל תיובתא לר' יצחק היינו נמי בכה"ג שהן דברים שאינן ניטלין אפי' לצורך גופן או מקומן אע"כ כדפרישית דסברת התוס' דקרני דאומני היינו

משום מוקצה מחמת מיאוס דבכה"ג ס"ל לר"ה כר"י אפילו לענין מוקצה בטילטול דהא דאמרינן בר"פ מפנין דר"ה במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל דהיינו דוקא בטלטול מוקצה דאוכלין דאיירי ביה ר"ה התם וכמו שאבאר לקמן בפירקין אבל בטלטול כלים כגון מוקצה מחמת מיאוס סבר ליה כר"י לגמרי דאפילו לצורך גופו או מקומו אסור וא"כ מקשי התוס' הכא שפיר דר"ה אדר"ה. כן נ"ל בכוונת התוס' דהכא ודו"ק:

בא"ד ור"י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל כו' שרי היכא דאיכא הפסד מרובה כו' עס"ה. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ס"פ מי שהחשיך הקשה ע"ז דא"כ מאי מקשה התם והא מבטל כלי מהיכנו דילמא בהא נמי משום הפסד מרובה שרי דודאי ביטול כלי מהיכנו נמי לא הוי אלא איסור דרבנן. מיהו לע"ד משום הא לא איריא דהא ודאי בלא"ה לאו בכל איסורי דרבנן הקילו משום הפסד מרובה וממקומו הוא מוכרע מדלא שרי ר"ה לטלטל קרני דאומני גופייהו שהרי לכל הפירושים לא מיתסרו אלא משום חשש איסור דרבנן אע"כ כדפרישית דאדרבה אשכחן דמחמה לצל אסור טפי לטלטל ולא חיישינן להפסד ומש"ה לא שרי ר"ה אלא להניח כרים וכסתות תחתיהן דהשתא טרח בהיתירא וא"כ ע"ז מקשה הש"ס שפיר והא מבטל כלי מהיכנו וא"כ הו"ל תרי איסורי חדא דמטלטל לדבר שאינו ניטל ועוד דמבטל כלי מהיכנו והו"ל כסותר וכמו שפירש"י שם ואם נאמר דאפ"ה מתיר ר"ה משום הפסד מרובה דכלי זכוכית יקרים ביותר ונוחים להשתבר אכתי טפי הו"ל להתיר לטלטל קרני דאומני גופייהו דליכא אלא חדא איסורא ולא שייך בהו חשש איסור דאורייתא כלל משא"כ במבטל כלי מהיכנו מיחזי מיהו כסותר. כנ"ל ליישב שיטת התוס' וכ"כ שם בעל המאור ע"ש בס' המלחמות ובלשון הר"ן באריכות והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה דכ"ע טלטול מן הצד כו' וקשה לר"י דבר"פ כל הכלים פסק ר"נ כו' עכ"ל. כבר הקשה הרב אלפס ז"ל קושיא זו בהלכותיו ותירץ לחלק דהא דאמרינן הכא טלטול מן הצד שמיה טלטול היינו דוקא במידי דדמיא למת כגון אבנים וכיוצא בהן משא"כ בהנך דפרק כל הכלים דהוו מיני מאכל מש"ה לא שמיה טלטול. ולכאורה היה נראה דרב אלפס ז"ל לטעמיה לפי מה שמפרש בפרק מי שהחשיך דאע"ג דאמר רב ששת לעיל לר' יצחק כבר תירגמה ר"ה לשמעתיך בבבל אפ"ה ע"כ לית ליה לר"ה הך דר' יצחק ונראה דהיינו נמי מה"ט גופא דלר"ה דוקא במת וכיוצא בו הוא דס"ל דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל משא"כ בהך דאיירי ביה ר' יצחק גופא שאוסר לכפות כלי על ביצה שלא תשבר לא ס"ל לר"ה כוותיה דהא ביצה נמי דבר מאכל הוא וכן משמע קצת מלשון כבר תירגמה דלאו לגמרי ס"ל כוותיה ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות פרק מי

שהחשיך בסוף דבריו בשם הראב"ד ז"ל. וא"כ לפ"ז א"ש מה שלא רצו התוספות כאן לתרץ כן משום דר"י לשיטתו שכתב לעיל בד"ה כבר תירגמה דר"ה ס"ל לגמרי כר"י א"כ ע"כ לא משמע ליה לחלק בין מוקצה דמת למוקצה דמאכל והוצרך לתרץ בענין אחר. כן נראה לי ודו"ק:

דף מד.

בא"ד ועוד קשה לר"י כו' ופי' בקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד וכן קשה דר"ה דאמר התם כו' עס"ה. עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שהאריך מאוד בזה וכתב שם ג"כ שהתוס' בפרק במה טומנין מתרצים קושיא זו מיהו בעיקר דברי התוס' שכתבו דפי' הקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד לא מצאתי מבואר לקמן בפירש"י דאי משום שכתב שם בד"ה סליקוסתא ומסיים ואינו מזיז עפר דמשמע דאי לא רצה מבע"י הוי אסור משום דמזיז עפר והיינו משום מוקצה ולע"ד משום הא לא איריא דהא לעיל (דף ל"ט ע"א) בהא דקאמר רב יוסף שמא יזיז עפר ממקומו מפרש רש"י נמי דהיינו משום גומא ולא משום מוקצה ע"ש בתוספת וא"כ מכ"ש שיש לנו לפרש כן לקמן בההיא דפ' במה טומנין שכן נראה שם מלשון רש"י עצמו שלא הזכיר כלל ענין טלטול מן הצד אלא כדמשמע פשטא דסוגיא דהתם דאיירי משום איסור גומא כמו שפירש ר"י כאן. והנראה בזה דלא משמע ליה לר"י לפרש כן בכוונת רש"י שם משום דלפירושו שם בסכיני דביני אורבי דהיינו שנועץ הסכין בין שורות הלבנים וא"כ משמע דבכה"ג לא שייך ביה עשיית גומא אלא דלפ"ז לפירוש ר"י דהכא נמי לא א"ש ע"כ צ"ל דר"י מפ' להאי דסכיני דביני אורבי בענין אחר בענין דלא שייך ביה עשיית גומא כנ"ל. אחר זה ראיתי שמהרש"ל בח"ש הרגיש ג"כ בזה דמפירש"י שלפנינו לקמן יש לפרשו כפי' ר"י דהכא וכבר עלה בלבי דממ"ש רש"י שם בתיובתא דר' קטינא בד"ה הטומן לפת כו' וז"ל שם דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזו אא"כ מזיז עפר בידים עכ"ל ומדמפליג בין מזיז בידים דאסור משמע דהאי דשרי במקצת עליו מגולין היינו משום דהו"ל טילטול מן הצד כיון שהעפר ניזז מאיליו כמ"ש רש"י שם ולע"ד משום הא נמי לא איריא דלענין גומא נמי שייך שפיר לפלוגי בהכי דכשמזיז עפר בידים הו"ל כעושה גומא משא"כ בניזז מאיליו לא מיחזי כגומא דהו"ל חופר כלאחר יד וכן משמע להדיא מל' רש"י לעיל (דף ל"ט ע"א) במימרא דרב יוסף גופא ע"ש וצ"ע:

במשנה מטלטלין נר חדש כו' ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר הדולק בשבת. מהך מתני' דהכא ומברייתא דמותר השמן דלעיל בסמוך פשיטא לן במכילתין ובכולה

תלמודא דלר"ש לית ליה מוקצה לא מוקצה דאכילה ולא מוקצה דטילטול דמותר השמן הוי מוקצה לאכילה והיינו דרמי ליה אביי לרבה לקמן דף מ"ו ודייק מהכא וקאמר אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ומקשה ליה לרבה מהא דאוסר ר"ש בבכור דהוא נמי מוקצה לאכילה וממתניתין דהכא שמעינן דלית ליה מוקצה לטילטול והא דפשיטא לן דלר"י אית ליה מוקצה לטילטול היינו מברייתא דבסמוך דאוסר ר"י בנר ישן שהוא מוקצה מחמת מיאוס ואוסר נמי בנר של מתכות שהדליקו בו באותו שבת דהו"ל מוקצה מחמת איסור ובמוקצה לאכילה נראה דהיינו משום דשמעינן לר"י לקמן בסוף מכילתין דאוסר לחתוך נבילה לפני כלבים וקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן והאי נמי כמוקצה לאכילה דמיא דכל מה שאדם נהנה מיקרי מוקצה לאכילה כדמשמע בפסחים בפרק אלו עוברין דרבה אית ליה דמבשל בעצי מוקצה חייב משום דמוקצה דאורייתא ויליף לה מוהכינו את אשר יביאו והאי קרא במוקצה לאכילה איירי וע"כ כדפרישית ואע"ג דאנן לא קי"ל כרבה בהא אלא מוקצה דרבנן מ"מ משמע בכמה דוכתי בגמרא ובפירש"י במכילתין ובביצה דמוקצ' דאכילה אסמכינהו רבנן אהאי קרא דוהכינו. אלא דאכתי איכא למידק דמהא דאוסר ר"י בנר של מתכות בטילטול בברייתא דבסמוך הא מסיק הש"ס בחולין דאיכא למימר דשאני הכא דדחי ליה בידים וא"כ היכא דלא דחי בידים בבין השמשות מנ"ל דר"י אית ליה מוקצה טפי מתנאי אחריני וליכא למימר דמוקצה לאכילה ומוקצה לטילטול חדא מילתא היא ומוקצה לאכילה ודאי שמעינן ליה מדאוסר בנבילה אע"ג דלא דחי בידים דהא ודאי ליתא דהא לקמן בר"פ מפנין מסיק הש"ס דר"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטילטול ס"ל כר"ש אלמא דמוקצה לטילטול קיל טובא ממוקצה לאכילה ונראה דהיינו מטעמא דפרישית דמוקצה לאכילה אסמכוה אקרא דוהכינו משא"כ במוקצה לטילטול אמרינן לקמן בפרק כל הכלים דאינו אלא משום גזירה דגזרינן טילטול אטו הוצאה. וא"כ לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דר"י גופא אוסר בטילטול היכא דלא דחי ליה בידים וליכא למימר דקים ליה לתלמודא דר"י סובר כן הא ודאי ליתא דהא בסוגיא דחולין התם מהדר הש"ס לאשכוחי הא דנסבין חברייא למימר ר"י היא ומייתי הש"ס האי דר"י דנרות ודחו לה וקאמר דלמא שאני התם דדחו ליה בידים. ומש"ה מסיק רב אשי ר"י דמבשל היא דלפ"ז לא הוי טעמא דר"י משום מוקצה כלל אלא משום קנסא כדמשמע התם ואם כן משמע להדיא דהיכא דלא דחי בידים כההוא דהשוחט בשבת לא שמעינן דאית ליה לר"י מוקצה ובכמה דוכתי משמע בגמ' דבכל ענין אפי' היכא דלא דחי בידים אית ליה לר"י מוקצה. והנלע"ד בזה דהא דמשמע בחולין דלר"י לית ליה מוקצה

היכא דדחי ליה בידים היינו לענין דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולי יומא והיינו דמייתי התם השוחט בשבת דכיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ואפ"ה הוי בעי למימר מעיקר' דר"י אוסר משום מוקצה והיינו משום דאיתקצאי בין השמשות והיינו דבעי רב ששת בריה דרב אידי למיפשט לה מר"י דנרות של מתכות דאע"ג דשל מתכות הוא כלי גמור דחזי לאישתמושי לכל מידי ואפ"ה אוסר ר"י וע"כ היינו משום דאיתקצאי בה"ש מחמת איסור שבת וא"כ ה"ה להשוחט בשבת ובהא דחי הש"ס שפיר דילמא שאני התם דדחי ליה בידים משא"כ היכא דלא דחי בידים אה"נ דלית ליה לר"י מיגו דאיתקצאי בה"ש. נמצא דלפ"ז היינו דוקא במידי דהוי חזי מאתמול קודם בה"ש אבל במידי דלא הוי חזי מאתמול להך מילתא ודאי אשכחן לר"י דאוסר מהאי דאמר רב יוסף התם בחולין מעיקרא אהאי דהשוחט דר"י דכלים היא והיינו דמייתי ממתני' דכל הכלים הניטלין בשבת ר"י אומר כו' מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא אלמא כל מידי דלא חזיא בה"ש להך מילתא אסורה ונהי דדחי לה אביי התם מילתא דרב יוסף היינו לענין דלא דמי להשוחט בשבת כדמסיק התם דכיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ומעיקרא נמי הוי אוכלא הוי אוכלא דאפרת וא"כ אדרבה משמע להדיא דר"י אית ליה מוקצה היכא דלא הוי חזי מאתמול קודם בה"ש להך מילתא אפילו היכא דלא דחי בידים דהא כלים שנשברו לא דחינהו בידים אפ"ה אוסר ר"י. אם כן לפ"ז שפיר מוקי הש"ס ס"פ במה מדליקין להך ברייתא דשופר מטלטלין וחצוצרות אין מטלטלין כר"י ונראה דהיינו ר"י דכלים שנשברו ועיין לעיל בתוס' ס"פ במה מדליקין שהביאו הסוגיא דמנעל שע"ג האימום דאיירי ביה ר"י ולע"ד אין נראה לומר דר"י מהתם שמעינן לה כיון דלא מייתי הש"ס התם בפ"ק דחולין ועוד דנראה דמנעל גופא הוי כדחינהו בידים אע"כ כדפרישית דהאי דחצוצרות וכה"ג טובא מידי דלא חזי מאתמול שמעינן לה מר"י דכלים שנשברו כנ"ל:

ואכתי איכא למידק נמי לאידך גיסא מהא דבעי הש"ס בחולין למידק דר"י אית ליה מוקצה בהשוחט בשבת מהך דנרות מי דמי דהתם מוקצה לאכילה והכא מוקצה לטילטול והיה נראה בעיני לומר דמוקצה לאכילה אתיא בק"ו ממוקצה לטילטול כדמשמע מסוגיא דר"פ מפנין דר"ה אוסר במוקצה לאכילה ומתיר במוקצה לטילטול אלא דלמאי דפרישית לאו מילתא דפסיקא היא כיון דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד דמוקצה לטילטול הו"ל משום גזירה דהוצאה כדמשמע בפרק כל הכלים ומוקצה דאכילה לא הוי אלא משום אסמכתא דוהכינו וא"כ איכא למימר דבמוקצה לטילטול כלים יש לאסור טפי משום גזירה דהוצאה דאתי לידי איסור דאורייתא לכן חזרתי

לפרש בדרך אחר דלעולם מוקצה דאכילה ומוקצה דטילטול כלים כולה חדא מילתא היא והא בהא תליא בין מטעם האסמכתא דאיכא למימר דאסמכינהו אקרא דוהכינו איכא למימר דאכלים נמי קאי שכל הכלים הצריכין לו לשבת צריכין שיהא מוכנים מבע"י וכן משמע ברפ"ק דביצה דבמה שאסרו לטלטל הביצה אפי' בספק י"ט ספק חול למאן דמפרש טעמא דביצה משום מוקצה החמירו בספיקו משום דאיסור מוקצה אסמכוהו אדאורייתא והיינו נמי טעמא דספק מוכן כמ"ש שם בתוס' ישנים וכן בעיקר הטעם שהחמירו חכמים באיסור מוקצה נראה מל' הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ד מהלכות שבת שהטעם שאסרו לטלטל כלים המיוחדים לאיסור גזירה שמא ישכח השבת ויבא לעשות בהם מלאכה ובאמת נראה מל' הרמב"ם בפ' כ"א מהלכות שבת הלכה ל"ה דבמוקצה לאכילה כגון האי דנבילה לפני כלבים וכיוצא בזה למאן דאסר היינו נמי משום גזירה דילמא אתי לידי מלאכה דאורייתא. ובזה נ"ל ליישב הסוגיא דחולין (דף י"ד ע"ב) בהא דנסבין חברייא למימר ר"י היא ומשקלא וטריא דהתם לענין אוכלא דאפרת דבעי למימר דמש"ה לית ביה משום מוקצה ומדמה לה הש"ס לפלוגתא דר"י ורבנן דזיתים וענבים ומשמע מפירש"י ותוס' דכי היכא דגזרינן שמא יסחוט ה"נ גזרינן שמא ישחוט ולכאורה הסוגיא תמוה דמה ענין מוקצה דאיירי בה מעיקרא רב יוסף לענין ר"י דכלים להך גזירה דשמא ישחוט ושמא יסחוט אבל למאי דפרישית א"ש דגזירה דמוקצה גופא בין במוקצה לאכילה בין במוקצה לטילטול כלים הוי נמי משום גזירת גופייהו וכבר הארכתי בזה בסוגיא דחולין וכאן אין להאריך יותר:

נמצא דלפ"ז הא דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים דטילטול אסור משום דצורך הוצאה היא לאו דוקא הוצאה אלא כל מלאכות כגון כלים שמלאכתן לאיסור כדברי הרמב"ם ז"ל אלא דבשאר מוקצה כגון עצים ואבנים או אפי' כלים שמלאכתן להיתר כשאינן לצורך שבת כלל והאי הוא דשייך בהו איסור טילטול משום הוצאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש שם בס"פ כ"ד מהלכות שבת ע"ש כנ"ל אלא דמלשון התוספת בפ"ק דביצה (דף י"ב ע"א) גבי ליפלגו באבנים לא משמע כן מ"מ בלשון רש"י שם נראה שנתכוין לסברא זו שכתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל וע"ש בחידושינו:

ומעתה לפ"ז יש ליישב כמה סוגיות דאיירי בדיני מוקצה ותלה ליה הש"ס בפלוגתא דר"י ור"ש אע"ג דלא אשכחן בהדיא דפליגי בהו ר"י ור"ש אלא בהנך דמייתי הש"ס בפ"ק דחולין אבל למאי דפרישית א"ש דסוף סוף כיון דאשכחן דר"י דמחמיר במוקצה בהנך דפליגי בהו בהדיא ממילא נמי דמחמיר בכולהו היכא דיש בהו טעם איסור כגון האי דשופר וחצוצרות דס"פ במה מדליקין וכה"ג טובא כיון דשורש אחד לכל דיני מוקצה

מטעמא דפרישית וה"ה ר"ש דמיקל בהנך ה"ה בכולהו. והא דאמרינן בר"פ מפנין דר"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטילטול ס"ל כר"ש נ"ל דלאו בטילטול כלים איירי אלא בטלטול אותו מאכל עצמו שאינו אסור אלא משום דלא חזי למידי כגון האי דבשר תפל ליתן לפני כלבים ובהאי הוא דסבר ר"ה דנהי דאסור משום מוקצה לאכילה לפי שאין עומד לכלבים אפ"ה לא שייך להחמיר לאוסרה בטילטול ולקמן בפירקין אבאר דע"כ צריך לפרש כן כל זה נ"ל נכון וברור בעזה"י: **ומה** שהוצרכתי להאריך ולהרחיב הדיבור בזה לפי שענין זה הוא מקור ומפתח לכל דיני מוקצות שבכל הסוגיות הבאות לפנינו בכולהו מכילתין ובפ"ק דביצה:

ועוד ראיתי להערה אחרת כיוצא בזה בהא דמשמע מפירש"י והתוס' בביצה דף ל"א במשנה דבית מלא פירות דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא במה שאסור בה"ש משום מלאכה דאורייתא משא"כ במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן לא אסרינן משום מוקצה ומכמה סוגיות לא משמע כן וכבר הארכתי בזה שם במקומו ועוד אבאר בזה לקמן בשמעתין ובכל הסוגיות דפירקין ודוק היטיב:

מיהו במה שכתבתי לעיל לא שמעינן לר"י דאוסר במוקצה אלא בהנך מתניתין ובריית דמייתי הש"ס בפ"ק דחולין מ"מ ממימרא דאמוראי אשכחן פלוגתא דר"י ור"ש בכמה דוכתי דלעיל פרק במה מדליקין אמר ר"י אמר רב מסיקין בכלים כו' ומייתי תלת בבי ומסיק בהו דברי ר"י ור"ש מתיר אלמא דהכי קים ליה לרב דר"י ור"ש גופייהו פליגי בנולד וא"כ לר"נ דאמר מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ממילא שמעינן דר"י ור"ש גופייהו פליגי נמי במוקצה כה"ג שלא מחמת איסור ודו"ק וע"ש לעיל בחידושינו:

בפרש"י בד"ה אבל לא ישן דמוקצה מחמת מיאוס הוא עכ"ל. ומש"ה אוסר ר"י אע"ג שלא הדליקו בו באותו שבת ומטעם איסור מוקצה מחמת מיאוס לר"י נראה דהיינו דמחמת מיאוסו אינו ראוי לשום תשמיש אחר כי אם להדלקה וכיון דבשבת להדלקה נמי לא חזי נמצא דאין שם תורת כלי עליו בשבת והו"ל כעצים ואבנים בעלמא שאין מטלטלין אותן אפילו לצורך גופן ומקומן מהטעם שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות שבת כיון דהוה ליה כעובדא דחול אתי לידי איסור דאורייתא כנ"ל ודו"ק:

בד"ה חוץ מן הנר שהדליקו כו' דאית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור כו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל בשיטת רש"י דפרק המביא דף ל"א דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי במוקצה מחמת איסור אלא באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן א"כ צ"ל דר"מ סובר דכל כיבוי אפילו שלא לצורך הפתילה ולעשות פחמין אסור מדאורייתא ומש"ה אוסר בנר שהדליקו כיון דאיתקצאי בה"ש מחמת איסור דאורייתא איתקצאי לכולי יומא כיון דנעשה בסיס לדבר

איסור כך היה נ"ל לכאורה אלא שנראה דוחק לאוקמי מילתא דר"מ דלא כהלכתא לפי שיטת רש"י והתוספת וסייעתם שפסקו כר"ש במלאכה שאצ"ל מהא דאמרינן לקמן בסוף מכילתין בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור כמ"ש הרמב"ן והר"ן ז"ל שם. וא"כ מדמסיק התם מאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת הוי כתרתי דסתרן אהדדי דכיון דקי"ל מלאכה שאצ"ל פטור א"כ נר שהדליקו בו באותו שבת לא מיקרי מוקצה מחמת איסור כיון שאינו אלא איסורא דרבנן. מיהו יש ליישב דהא דאסרינן בנר שהדליקו בו באותו שבת אע"ג שהוא מוקצה מחמת איסור דרבנן היינו משום דהו"ל תרתי ריעותא מוקצה מחמת איסור מדרבנן והוקצה נמי למצותו כל בה"ש ואדרבה בזה הוי א"ש טובא הא דאמרינן התם בסוף מכילתין ומאי ניהו נר ישן דאתי למעוטי שאר מוקצה מחמת איסור דרבנן דשריין כנ"ל לפי שיטת רש"י דפ' המביא ושם יבואר יותר ועיין עוד בסמוך:

בגמרא ר"א בר"ש אומר מסתפק מן הנר הכבה כו' לכאורה לא שייך הך מילתא דר"א בר"ש אהך פלוגתא דתנאי בהאי ברייתא דלא איירי אלא לענין טילטול הנר ולעיל בברייתא דמותר השמן הו"ל לפלוגי אלא דאיכא למימר דהכא לא מיבעיא קאמר דכיון דאפילו לכתחלה שרי לאסתפוקי מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף דלית ליה מוקצה כלל א"כ כ"ש דמותר לטלטל הנר אפי' בשעה שהוא דולק וק"ל ועיין בסמוך:

בפרש"י בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה ולכאורה יש לתמוה על סברא זו כיון דרש"י מפרש לשון הכבה שעדיין לא כבה לגמרי דבהא ר"ש נמי מודה דמותר דהו"ל מותר השמן אע"כ דהאי הכבה היינו שכבה והולך וא"כ אמאי לא מחייב משום מכבה. והנראה בזה דר"א בר"ש בהא נמי כאבוה ס"ל דכל כיבוי שאין צריך לגופו של פתילה ולעשות פחמין לא הוי אלא איסורא דרבנן. א"כ לפ"ז הא דתניא בביצה (דף כ"ב ע"א) המסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה לאו חייב ממש קאמר אלא כמ"ש התוספת שם כיון דמכחיש אורו נראה ככיבוי א"כ לפ"ז סובר ר"א בר"ש דכיון שכבה והולך תו לא מיחזי כמכבה מש"ה מותר אפילו לכתחלה להסתפק מן השמן כיון דלית ליה מיגו דאיתקצאי בה"ש בין במוקצה מחמת איסור ובין במוקצה למצותו ואפשר דהיינו נמי מה"ט גופא כיון דאין איסורו ומצותו אלא מדרבנן. כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י וממילא דלפ"ז יש סיוע וחיזוק לשיטת רש"י דפרק המביא לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא למוקצה מחמת איסור דרבנן. ודוק היטב ועי' עוד בסמוך:

בגמרא אמר עולא סיפא אתאן לר"י. נראה דעולא הוי סבר דר"י לית ליה מוקצה מחמת איסור כלל אלא מוקצה מחמת מיאוס לחוד כדס"ד דתלמודא בסמוך במימרא דר' זירא

דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דאוסר ר"י בנר של מתכת שהדליקו וא"כ שפיר משמע ליה לעולא דלר"י אסור בכוס וקערה ועששית כיון דנפישי מיהו למר זוטרא דמתקיף ליה מאי אבל היינו משום דהוי ידע להך ברייתא דבסמוך דאית ליה לר"י נמי מוקצה מחמת איסור אלא אדרבה שמחמיר יותר במוקצה מחמת מיאוס אע"ג שלא הדליקו בו באותו שבת אם כן מקשה שפיר מאי אבל כוס כו' דאפי' בנר אוסר כן נ"ל ודו"ק :

בתוס' בד"ה שבנר ושבקערה אסור כו' וא"ת ומ"ש נר שכבה כו' מסוכה רעועה דעלמא דמהני בה תנאי כו' עס"ה. ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דלמא אין הכי נמי דמהני בו תנאי. ובאמת שהרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל כתבו דמהני בו תנאי והביאו ראיה מהירושלמי ונהי דהתוספת משמע להו לדינא דלא מהני תנאי והיינו מאותו הטעם שכתבו בתירוצם לחלק בין נר שכבה לסוכה רעוע' משא"כ מעיקרא דלא הוי משמע להו לחלק א"כ במאי פסיקא להו דלא מהני תנאי ונראה דוחק לומר משום דקתני סתמא משמע להו הכי דלכאורה משמע דבלא"ה אשכחן כמה משניות ובריייתות דקתני בהו דיני מוקצה סתמא אע"ג דמהני בהו תנאי אף לשיטת התוס' כגון היכא דלא דחי בידים ולכאורה היה נ"ל דמשמע להו דאי ס"ד דבנר שכבה הוי מהני תנאי למאי דלא משמע להו לחלק בין נר לסוכה רעוע' א"כ מסתמא נמי אין סברא לאסור בנר שכבה משום דהו"ל כאילו התנה דמסתמא אין דעתו לאבד מותר השמן לאחר שיכבה וכ"ש בשמן המטפטף לר"ש דמשמע לעיל אפילו כשהניח כלי תחת הנר מבע"י לקבל השמן קתני לעיל במתניתין דאין ניאותין ממנו אפילו לר"ש כמ"ש התוספת לעיל וא"כ אמאי לא נימא דהוי כאילו התנה וע"ז מתרצים התוס' דהא דאסור בכל ענין ולא מהני תנאי היינו משום דדחי בידים כך היה נ"ל אלא דמלשון הפוסקים לא משמע כן ועדיין צ"ע ויבואר בק"א:

בד"ה מטה שייחדה למעות כו' נראה דאפילו לצורך גופו כו' והויא כחצוצרות כו' עס"ה. ולכאורה דבריהם תמוהים במ"ש נראה דאסור כיון דבלא"ה לא קאי כלל הך פיסקא דמטה שייחדה למעות דהדר ביה תלמודא. וע"ק במ"ש דהוי כחצוצרות דנראה שבאו ליתן טעם לאסור מטה שייחדה אפילו לצורך גופו משום דדמי לחצוצרות דפשיטא להו דאפילו לצורך גופו אסור כמו שכתבו לעיל בס"פ במה מדליקין גבי חצוצרות וכתבו שם הטעם משום דלא חזי כלל למלאכת היתר והביאו שם ראיה ממטה דהכא א"כ לפ"ז מאי מקשה ר"נ ב"י מנר דקאמר ומה נר דלהכי עבידא דהא ודאי לא דמי דנר חזי לתשמיש אחרינא ומטה למאי דס"ד השתא לא חזי למידי אחרינא וכמ"ש התוס' להדיא בד"ה לא הניח דמטה ונר לא דמי לחצוצרות לפי המסקנא. והנלע"ד בזה דכל מה שכתבו התוס'

בזה הדיבור אין כוונתם לדינא וליתן טעם למטה שייחדה לחוד אלא דעיקר כוונתם שרוצין לפרש דהאי אסור לטלטל שבסוגיא זו בין למאי דס"ד מעיקרא ובין לפי המסקנא היינו אפילו לצורך גופו ומקומו ומה שהוצרכו לפרש כן היינו משום דבלא"ה הו"א דכל מידי שיש תורת כלי עליו לא שייך לאסור לצורך גופו ומקומו אפילו לר"י ולא מיתסר אלא מחמה לצל כדמשמע לכאורה בפרק כל הכלים דף קכ"ג וקכ"ד במימרא דרבה ואביי ורבא ע"ש לכך הוצרכו לפרש כאן שאין הדבר כן והביאו ראיה מחצוצרות דס"פ במה מדליקין דמוקמינן לה התם כר"י וע"כ בלצורך גופו ומקומו איירי דאי מחמה לצל אפי' שופר נמי ליתסר והתוס' לשיטתייהו שכתבו שם דשופר נמי מלאכתו לאיסור ומש"ה אסור מחמה לצל ומותר לצורך גופו ומקומו כיון דתורת כלי עליו וחזי למידי אחרינא משא"כ חצוצרות דלא חזו למידי אחרינא אע"ג דתורת כלי עליהם אפ"ה בשבת לא חזו למידי ומש"ה אינם בכלל כל הכלים דאיירי בהו לקמן בפרק כל הכלים אם כן לפ"ז מסברא משמע להו נמי לאסור במטה אפי לצורך גופו אפי' למאי דס"ד מעיקרא והיינו משום כיון דייחדה למעות תו לא חזי בשבת למידי אחרינא דבטיל לה מתורת כלי ביחוד לחוד וממילא דכ"ש לפי המסקנא בייחדה והניח עליה וכ"ש כשהיה עליה מעות בה"ש דכיון דהמטה בטל' לגבי המעות והמעות פשיטא דאסור לטלטל כיון דלא חזי בשבת למידי והו"ל כצרורות ואבנים בעלמא דמסקינן לקמן בפירקין דאע"ג דחזי לכסויי מנא אפ"ה כיון דליכא תורת כלי עליהם אסור א"כ ה"ה למעות וכיון שהמטה טפילה למעות לר"י בטל' תורת כלי ממנה וממילא אסור אפילו לצורך. כנ"ל נכון ומוכרח בכוונת התוס':

אלא דעדיין לא נתיישב דעתי בזה דאכתי לא הוי להו לפרש כן במימרא דהכא במטה ולהביא ראיה מחצוצרות כיון דבחצוצרות גופא לכאורה משמע מסתימת לשון כל הפוסקים דלא קי"ל בהא כר"י לאסור לטלטלו לצורך גופו ומקומו וכדמשמע נמי בסוף מכילתין דבכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומה ניהו נר שהדליקו באותו שבת דמשמע דוקא בכה"ג דדחי בידים הוא דלא קי"ל כר"ש וכמ"ש שם בתוספת וכן במטה שיחדה והניח עליה מעות נמי משמע משיטת רוב הפוסקים דלמאי דקי"ל כר"ש ממילא דאין הלכה כרב בהא דאמר לשמעתיה כר"י וכדמשמע מלשון התוספת בסמוך ד"ה ומה נר ולקמן בד"ה ה"נ מסתברא (ועיין מה שאכתוב בד"ה הא אין עליה מעות) א"כ לפ"ז לא שייך הך מילתא שכתבו התוספת כאן אליבא דהלכתא כי אם במטה שיש עליה מעות או שהיה עליה בה"ש דבהא ודאי קי"ל כרב משום דדמי לנר שהדליקו בו באותו שבת דהאי נמי כדחי בידים דמי וכדמשמע מלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל א"כ

לפ"ז טפי הו"ל להתוספת לפרש כן בברייתא דלעיל בסמוך בנר שהדליקו בו בשבת דאפילו לצורך גופו ומקומו אסור וליכא למימר דהתם מילתא דפשיטא היא דפלוגתא דר"מ ור"י ור"ש בנר שהדליקו היינו לצורך גופו ומקומו דאי מחמה לצל אפילו ר"ש מודה דאסור דהו"ל מלאכתו לאיסור וכמו שהוכיחו התוספת לעיל בס"פ במה מדליקין דמחמה לצל מודה ר"ש דדבר שמלאכתו לאיסור ע"ש אלא דלע"ד דנר לא מיקרי מלאכתו לאיסור ולא מיקרי דבר שמלאכתו לאיסור אלא כשעושה מעשה המלאכה בגוף הכלי וזה לא שייך בנר דמינח נייח כדמשמע לעיל בספ"ק. והנלע"ד בזה דאפילו התם בנר מילתא דפשיטא היא כיון שהוא מוקצה מחמת איסור דאורייתא לר"י דאמר מלאכה שאצ"ל חייב ועוד דדחי נמי בידים ממש סמוך לשבת א"כ ממילא משמע דאין סברא לחלק בין חמה לצל ובין צורך גופו ומקומו משא"כ הכא במטה דאין הטעם אלא משום דנעשה בסיס למעות והמעות גופא לא איתקצאי בה"ש אלא מחמת איסור טילטול דרבנן וא"כ הו"א דיש להתיר המיטה כשנסתלק' ממנה המעות כיון שיש תורת כלי על המטה ועוד דלא דחי המיטה בידים ממש לכך הוצרך התוספות לפרש דאפ"ה ע"כ אסור אפילו לצורך גופו ומקומו כדמשמע מימרא דרב דהא לדידיה דמי לחצוצרות וא"כ ממילא משמע דאף למאי דלא קי"ל כרב דס"ל כר"י מ"מ במאי דשמעינן דאוסר בהניח עליה בין השמשות אפילו לצורך גופו ומקומו שפיר קי"ל כוותיה כיון דבמוקצה מחמת איסור אמרינן מיגו דאיתקצאי קי"ל להדיא בסוף מכילתין כר' יהודא ולקושטא דמילתא לא משמע להו להתוספות לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא או מחמת איסור דרבנן וכמו שאבאר בביצה בפרק המביא (דף ל"א ע"ב) אי"ה כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

דף מד:

אלא אי אתמר הכי אתמר כו' מטה שיחדה למעות הניח עלי' מעות כו' לא יחדה למעות יש עליה מעות כו'. נראה בכל הנך בבי דלא יחדה למעות לאו משום הך קושיא דמה נר מסיק לה הכי אלא דאפילו ללישנא קמא דבעי למימר דיחדה לחוד אסור נמי הוי בעי לאסוקי הני בבי דלא יחדה אלא משום דאפסקה ר"נ בר יצחק בתיובתא דמה נר והדר ביה הש"ס וקאמר אלא אי אתמר דלא אסר ר"י אמר רב אלא ביחדה והניח ואסור אפילו בהניח מימות החול מש"ה מסיק נמי לכולהו בבי דלא יחדה לחלק בכמה גווני. אלא דאכתי קשה דלכאורה כל הנך בבי דלא יחדה דאמר רב משנה שאינה צריכה היא דמה שאוסר ביש עליה מעות כיון דלפירוש התוס' ע"כ במניח איירי ולא בשוכח א"כ לא משתמע שפיר הך מילתא ממימרא דרב לחוד אלא ממתני' דפ' נוטל וממימרא דר"ה אמר

רב התם דאמר לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר איסור א"כ ממימרא דרב התם שמעינן לה שפיר טפי והא דמסיק בסיפא דאין עליה מעות מותר לטלטלה נמי ליכא למימר דאתי לאשמעינן דאין מוקצה לחצי שבת שהרי כתבו התוספת דליכא למיפשט מינה מידי וכ"ש דהך בבא דמסיק והוא שלא היה עליה בה"ש דמוקמינן לה ע"כ כר"י דאית ליה מגו דאיתקצאי לא אשכחן בה שום רבותא דאטו מי לא ידעינן דר"י אית ליה מיגו דאיתקצאי הא משנה שלימה שנינו בסוף מכילתין דאוסר ר"י בנבילה שנתנבלה בשבת אע"ג דלא דחי בידים וכ"ש הכא כיון דבמניח איירי לשיטת התוספות הוו דחי בידים ואשכחן נמי לר"י בברייתא דנר של מתכת דלעיל דאוסר בנר שהדליקו בו באותו שבת והיינו נמי משום מיגו דאיתקצאי וא"כ אי ס"ל רב כר"י לימא הלכה כר"י ואף את"ל דאיכא שום רבותא בחד מהנך בבי דסיפא טפי הוי ליה לרב למימר הך מילתא אנר שהדליקו בו באותו שבת דאיירי ביה הנך תנאי דברייתות דלעיל ולמימר דאפילו בהדליקו בשבת עצמו על ידי עכו"ם לדעת ישראל אפילו הכי אסור לטלטל בעודו דולק ולאחר שכבה מותר כיון דלא איתקצאי בין השמשות ועוד דהתם בהיתירא נמי משכחת לה כגון שהדליקו לחולה או לחיה כמ"ש הפוסקים באמת בא"ח סי' רע"ט ע"ש:

ולולי דברי התוספות היה נראה לפרש דהא דקאמר רב יש עליה מעות אסור לטלטלה היינו בכל גוונא ל"ש שוכח ל"ש מניח משום דלכאורה עיקר החילוק שבין שוכח למניח לענין בסיס לדבר איסור בעוד שמונח עליו היינו משום דבמניח דחיא בידים ובשוכח לא דחיא בידים. א"כ לפ"ז תליא הך מלתא בפלוגתא דר"י ור"ש דלר"ש לא מיתסר אלא היכא דדחי בידים כדמסקינן לקמן הנח לנר שמן ופתילה דנעשין בסיס לדבר איסור משא"כ לר"י אשכחן דאפילו בלא דחיה בידים אוסר כגון בהמה שנתנבלה בשבת וכה"ג טובא. א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דהא דאמר רב לקמן ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס היינו משום דמתניתין דפרק נוטל ע"כ לא מתוקמא אלא כר"ש דלר"י אפילו בשוכח אסור משא"כ רב גופא דסבר כר"י ולא איכפת ליה בהנך סתמי דמתניתין דבלא"ה אשכחן כמה סתמי כר"ש וכמה סתמי כר"י כדמשמע מסוגיא דהכא ולקמן בדף הסמוך בענין מוכני גופא ובסוף מכילתין וברפ"ק דביצה וא"כ שפיר אשמעינן רב הכא דביש עליה מעות אסור לטלטלה ל"ש שוכח ול"ש מניח משום דנעשה בסיס לד"א אע"ג דלא דחי בידים אפילו באיסורא דרבנן דהא מעות גופא לא מיתסר לטלטל אלא משום איסור מוקצה דרבנן כך היה נ"ל לולי שהתוספות לא פירשו כן:

מיהו מסתימת לשון רש"י והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל נראה שמפרשים להך דיש עליה מעות בכל גוונא ל"ש שוכח ול"ש מניח וכפשטא דמימרא דרב דלא איירי בשוכח

ומניח בשבת עצמו אלא כולה מילתא בע"ש איירי ובזה נתיישב ג"כ לשון הרי"ף בפרק נוטל שהוצרך להביא ראיה דהלכתא כרב בהא דאמר לא שנו אלא שוכח אבל במניח כו' אף ע"ג דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג עליה ולמאי דפרישית א"ש שהוצרך לכך דלא נימא לאידך גיסא דהא דאמר רב במניח דנעשה בסיס היינו משום דס"ל כר"י משו"ה הוצרך להביא ראיה מדרבי יוחנן דאע"ג דס"ל כר"ש אפ"ה מודה במניח דנעשה בסיס כנ"ל ואין להאריך כאן יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה יש עליה מעות כו' ע"כ במניח איירי דבשוכח תנן בפ' נוטל מנער את הכר כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאכתי הוו מצי לאוקמי בשוכח בטלטול גמור כו' ע"ש שנדחק ליישב ולענ"ד א"צ לדחוק אלא דכ"ש דאי אפשר לאוקמי מימרא דרב הכא בכה"ג דהא ממתניתין דהתם שמעינן לה דקתני מנער הכר ומוקי לה רב התם בשוכח אלמא דמנער אין טלטול גמור לא ואדרבא קשיא ליה לאידך גיסא דטפי הו"ל להתוס' להוכיח בפשיטות דבמניח איירי דאי בשוכח אמאי קאמר רב דאסור לטלטלו דמשמע אפילו לצורך מקומו שהוא עיקר הטלטול הנזכר בש"ס לענין מוקצה וכ"ש במטה שיש עליה מעות שאין דרך לטלטלה אלא לצורך מקומה ולקמן בפרק נוטל אמרינן דלצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו והיינו בשוכח ובענין זה נראה שדקדק הר"נ ז"ל ע"ש:

מיהו אפשר דלא ניחא להו להתוספות הך הוכחה כיון דלא אמר רב גופא הך מילתא דלצורך מקומו מותר ואפשר דלית ליה הך סברא משום הכי ניחא להו לאיתויי מעיקר מילתא דבשוכח מותר לנער דהיינו מימרא דרב גופא התם ובלאו הכי ע"כ מתניתין דשרי לנער מוקמינן לה בשוכח ומשמע להו להתוס' דסתם לשון אסור לטלטל היינו אפילו לנער. כן נ"ל בכוונת התוס'. מיהו לפמ"ש בסמוך דאפשר דלקושטא דמילתא דרב איירי בכל גווני לא שנא שוכח ולא שנא מניח וכדפרישית אפ"ה לא תקשי מהא דאמרינן התם דלצורך מקומו מותר דאפשר דסוגיא דהתם היינו אליבא דר"ש דמיקל במוקצה דהא משמיה דר' יוחנן אמר התם ואיהו כר"ש ס"ל אבל לרב דס"ל כר"י שפיר מצי סבר דאפילו לצורך מקומו אסור כנ"ל ודו"ק :

בא"ד דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה כו' והקשה מהרש"א ז"ל דבכה"ג אפילו אם היה עליה בה"ש אמאי אסור שהרי כתבו התוספות לעיל שאם היה בדעתו לסלקו הו"ל כשוכח כו' ע"ש. ונראה שנתכוין למ"ש התוס' לעיל בד"ה דכ"ע טלטול מן הצד ע"ש שהביאו ראיה לסברא זו מהא דאמרינן ס"פ במה טומנין מנער הכיסוי והן נופלות ומשמע ליה למהרש"א ז"ל שדברי התוספות בזה הלכה פסוקה היא והא ודאי ליתא דהך מילתא תליא באשלי רברבי דאדרבה בלשון רש"י בס"פ במה

טומנין מבואר להיפך דכל שמניחם קודם השבת אף ע"פ שדעתו לסלקם מיד לאחר בה"ש אפ"ה מיקרי מניח ובטור א"ח והש"ע סי' ש"ט הביאו שני דעות בזה ועוד שהרי התוספות עצמם כתבו לעיל דף מ"ג גבי אפרוחים דכיון שכפאו הסל בה"ש והקצה אותו שעה אחת לצורך אפרוחים אף ע"ג שבידו להפריחם לאלתר אפילו הכי איתקצאי לכולי יומא וא"כ לפי סברת מהרש"א נראין דברי התוס' כסותרים זא"ז ואם באנו לחלק בין האי דאפרוחים ובין הנך שכתבו התוס' לעיל ד"ה טלטול מן הצד א"כ כמו כן יש לחלק במטה דיש עליה דשמעתין ועיין מה שאכתוב בזה ס"פ במה טומנין ומ"ז ז"ל האריך שם בענין זה ובפרק כל הכלים אבאר יותר אי"ה:

בפרש"י בד"ה מוכני שלה גבי שידה תנן כו' מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים והקשו בתוספות דא"כ חזיא למדרס ותו לא שייך בו מדידה דמדוס לא איתקש לשק כו'. ובמנחות דף ל"א הקשו התוס' ג"כ קושי' זו ותירצו דמה שעשוי למרכב אנשים מעיר לעיר לא מיקרי מדרס והביא ראיה מהאי דאנקטמין טהורין לקמן ס"פ במה אשה ור"ת דחה שם ראיה זו נראה דמש"ה לא מייתו התוס' הכא הך שינויא דהתם ועיין בתי"ט פ' כ"ד דכלים שהאריך לחלק בענין אחר בין פשוטי כלי עץ דחזי למדרסות ובין כלים הבאים במדה דבהנך לא שייך האי כללא דכל מטמא במדרס מטמא בטמא מת וכתב דכן נראה משיטת הרמב"ם והביא שם ג"כ לשון רש"י מ"ש גבי מפץ במת לקמן בפרק ר"ע ובפרק כיצד הרגל עיין שם באריכות ויש לתמוה דאישתמיט ליה לשון רש"י והתו' דהכא בשמעתין וכבר הארכתי בזה ג"כ במקום אחר לחלק בכמה גווני בין פשוטי כלי עץ דחזי למדרסות ובין כלים הבאים במדה וכאן אין להאריך:

בד"ה ואין מצלת כו' דאם השידה מחזקת ארבעים כו' ולא שנכנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל כו' עס"ה. לכאורה נראה דמשמע לרש"י דהך שידה אע"פ שמוקפת מחיצות אפ"ה אין לה גג מלמעלה ולא הוי דומיא דתיבה ומגדל אם כן לפ"ז שפיר כתב שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה כיון שהשידה פתוחה מלמעלה כלפי גג הבית משא"כ אם נאמר שהשידה מכוסה ג"כ מלמעלה וסתומה לגמרי כמו תיבה ומגדל א"כ לא שייך לומר שהרי הגג מאהיל על הטהרות כיון שגג השידה מפסיק בין הטהרות לגג הבית והוי כאהל בתוך אהל ששנינו להדיא בפ"ד דאהלות דמגדל שעומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס וכמ"ש שם כל מפרשי משניות דאיירי במגדל הבא במדה ודלתותיה מגופות מש"ה מצלת על טהרות שבתוכה דהוי כאהל בתוך אהל כיון שגג המגדל מפסיק בין גג הבית לטהרות שבתוכה וא"כ ע"כ לא משמע ליה לרש"י

לפרש שידה דהכא בכה"ג ואפשר דהיינו שאין דרך השידה להיות סתומה מלמעלה אלא דאכתי קשה על מ"ש רש"י בסוף דבריו שרבותיו דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש ובשל חרס מוקפת צמיד פתיל ע"ז כתב רש"י דהרבה תשובות יש וא"כ יש לתמוה על רש"י ועל רבותיו דמאי דוחקייהו לאוקמי בשל חרס ומוקף צמיד פתיל שהיא סתומה מכל צד אף מלמעלה וטפי הו"ל לפרש בפשיטות בשל עץ כה"ג גופא שהיא מכוסה כגג מלמעלה ואם כן דמיא לגמרי להאי דמגדל דפ"ד דאהלות ובפשיטות הוי מצי רש"י לפרש דלא מצי איירי שנכנס לבית שהמת בו דאם כן למה לא יטמא הכלים שחוץ למגדל נגד המוכני כשאין המוכני נשמטת שהרי גג הבית מאהיל על הטהרות (דהמוכני בפני עצמה ודאי אינה מוקפת צמיד פתיל כדמסיק רש"י גופא על לשון רבותיו) אע"כ בב"ה איירי וצ"ע ליישב ודו"ק:

בגמרא הא אין עליה מעות שריא כו' ההיא ר"ש היא. כבר כתבתי בסמוך דיש לדקדק דמעיקרא מאי קשיא ליה לעולא ממוכני ומדיוקא אטו בלא"ה מי לא אשכחן כמה משניות דלר"ש לית ליה מיגו דאיתקצאי ור"י אית ליה ומאי משני נמי ההיא ר"ש היא פשיטא דר"ש היא דהא ר"י ודאי אית ליה מיגו דאיתקצאי אע"ג דלא דחי בידים כגון ההיא דנתנבלה בשבת. ואפשר דניחא ליה לאקשויי מסתם מתני' דמוכני דאיירי במעות כגוונא דמימרא דרב גופא ולא ניחא ליה למימר דרב פליג אסתם מתני' ע"ז משני הש"ס שפיר האי ר"ש היא ואפ"ה רב כר"י ס"ל היינו משום דסתמא אחרינא אשכח והיינו סתם מתני' דאין משקין ושוחטין את המדבריות דמייתי הש"ס בסוף מכילתין וכה"ג טובא. מיהו יותר נראה דמעיקרא הוי סבר דרב גופא במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל כדאשכחן לר"ה תלמידיה בר"פ מפנין דהכי ס"ל וכמו שאבאר. ולפ"ז הא דאסר הכא בהיה עליה בה"ש היינו אפילו כר"ש דר"ש גופא לא שרי במותר השמן ובטלטול הנר שהדליקו בו אלא משום דאדם יושב ומצפה אימתי יכבה נרו משא"כ בהאי דמטה שהיה עליה מעות בה"ש קס"ד דלא שייך לומר אדם יושב ומצפה א"כ הוה ליה ככוס וקערה ועששית דמודה ר"ש דלא יזיזם ממקומם כדאיתא לעיל וכדאשכחן נמי בבכור שנפל לבור דמייתי הש"ס לקמן דאוסר ר"ש משום דלא שייך לומר אדם יושב ומצפה א"כ לפ"ז מקשה שפיר מדיוקא דמוכני דאשכחן סתם מתניתין וע"כ היינו כר"ש וע"ז משני הש"ס שפיר ההיא ר"ש היא דלית ליה מוקצה והיינו נמי משום דבכה"ג שייך נמי אדם יושב ומצפה שמא יטלנה תינוק או עכו"ם כמ"ש התוס' בפ"ק דחולין גבי השוחט בשבת ע"ש וכמ"ש הפוסקים לחלק בין מטה דהכא לכוס וקערה ועששית דלעיל מיהו רב כר"י ס"ל אפילו במוקצה לטלטול והיינו דמייתי ה"נ מסתברא כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

ועוד נ"ל דהמקשה הוי סבר דהאי דמוכני ע"כ ר"י היא דכר"ש לא מתוקמא הא דקתני רישא יש עליה מעות אסור לטלטלה ומדנקיט סתמא משמע אפילו שוכח ואפילו לצורך מקומו ולר"ש ודאי שרי וא"כ ע"כ ר"י היא ואפ"ה כשהיה עליה בה"ש מותר דהא דאסר ר"י בנר שהדליקו בו היינו משום דלדידיה הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא כדפרישית משא"כ במוכני דמעות גופא אינו אלא מוקצה דרבנן מש"ה מקשה שפיר וע"ז משני הש"ס שפיר ההיא ר"ש היא ורישא במניח כמ"ש התוס' כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה הא אין עליה מעות כו' קשה לרשב"א מאי פריך כו' מיהו מטה שייחדה והניח עליה כו' עס"ה. עיין במהרש"ל שכתב שהוא גליון וכן נמצא בש"ס חדשים שמצא בתוס' ישנים על הגליון. ובאמת אין זה גליון דכל הני מילי מעליותא אתמר משמיה דגברא רבה ופה קדוש אמרו כמ"ש הרא"ש ז"ל בשמעתין בשם ר"ת שפסק כן והיינו לפי שיטתו שכתבו התוס' כאן בשמו דהכל מודים בסיכי זיירי ומזורי כו' והאי הכל מודים היינו אפילו ר"ש ודלא כפרש"י לקמן בר"פ כל הכלים דהאי הכל מודים היינו רבנן דפליגי עליה דרבי נחמיה ע"ש וא"כ זה ג"כ שיטת התוספות לעיל ד"ה ומה נר ובסמוך ד"ה ה"נ מסתברא דהנך בעלי התוספות לא משמע להו הך סברא דר"ת אלא כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו במטה שיחדה והניח עליה מעות שרי לדידן למאי דקי"ל כר"ש בכולהו מוקצה ומפרשים נמי דהאי הכל מודים דפרק כל הכלים כפירש"י דלא קאי אר"ש ובטור וש"ע סימן ש"י הובאו שני הדיעות נמצא זכינו לדין שאין זה גליון ולפ"ז מ"ש ג"כ מהרש"א ז"ל דהאי ומיהו שייך לקמן אין צורך לזה כלל דשפיר שייך הכא בקושיות הגמרא והיינו למאי דפרישית בסמוך דהמקשה הוי סבר דרב ס"ל כר"ש במוקצה לטלטול ומש"ה פריך לרב מהאי דיוקא וע"ז כתבו התוס' שפיר דהאי דמטה שיחדה והניח עליה נמי מצינן לאוקמי אפילו כרבי שמעון דאל"כ לא הוי מקשה הש"ס מידי כנ"ל ודו"ק:

דף מה.

בגמרא ה"נ מסתברא דרב כר"י ס"ל דאמר רב מניחין נר כו' משמע הכא להדיא דרב לגמרי כר"י ס"ל אפילו במוקצה לטילטול וקשיא לי טובא מסוגיא דפרק מפנין בהא דאמר ר"ה התם בשר תפל מותר לטלטלו ומקשה הש"ס והא ר"ה תלמידיה דרב הוי ורב כר"י ס"ל דאית ליה מוקצה ומשני התם במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטלטול ס"ל כר"ש א"כ משמע להדיא דרב גופא במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל דאל"כ לא משני

התם מידי ממאי דמקשה והא ר"ה תלמידיה דרב הוי. מיהו לפמ"ש לעיל במשנתינו א"ש דהא דאמרינן התם דר"ה במוקצה לטלטול ס"ל כר"ש לאו במוקצה לטלטול דכלים איירי אלא דוקא במידי דמאכל דלא מיתסרו אלא משום מוקצה לאכילה ומש"ה לא החמירו כ"כ לאסרם אפילו בטלטול וכמ"ש לעיל מילתא בטעמא כנ"ל. מיהו שיטת מפרשים הקדמונים לא משמע כן ובפ' מפנין אבאר עוד בזה אי"ה ודו"ק:

שם בעא מיניה ר"ל מר"י חטין שזרען בקרקע כו' כי לית ליה לר"ש מוקצה היכא דלא דחייה בידים כו'. ולכאורה לא שייך הך איבעיא זו כאן אמתניתין ואשקלא וטריא דלעיל דכולהו איירי במוקצה לטלטול ואיבעיא דהכא במוקצה לאכילה ולעיל אברייתא דמותר השמן שבנר הו"ל לאתויי דהא פשיט ליה רבי יוחנן מינה ואמילתא דר"י נמי יש לדקדק דטפי הו"ל לאתויי מגרוגרות וצמוקים כמו שהקשו התוס'. אמנם למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טובא דעיקר איבעיא דר"ל אי מודה ר"ש היכא דדחי בידים כי האי גוונא דחטין או לא נראה דתליא באוקימתא דמתניתין דמוכני דלעיל דממותר השמן שבנר ודאי לא מצינן למיפשט דאפילו דחיה בידים לית ליה דשאני התם דיושב ומצפה אימתי יכבה נרו כדמסקינן לקמן משא"כ בחיטין וביצה לא שייך לומר יושב ומצפה שהרי עדיין הן בדיחויין כמ"ש התוספות אלא איכא למיפשט הך מילתא היינו מהאי דמוכני דלמאי דמוקמינן לה כר"ש אפילו הכי אוסר ביש עליה מעות ע"כ היינו משום דדחי בידים ועדיין הם בדיחויין אלא משום דאיכא לאוקמי מתניתין דמוכני נמי כר"י כסברת המקשה וכדפרישית ועוד דרבי יוחנן גופא מוקי לה לקמן סתם מתניתין דמוכני כרבי יהודא וע"ז מהדר ליה ר"י שפיר אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בלשון כלל ופרט משום דאתי למעט נמי מטה שיש עליה מעות דשרי לרבי שמעון אף על גב דעדיין הם בדיחויין והא דאסר ר"ש בנר הדולק בין להסתפק ממנו ובין לטלטל הנר היינו משום דהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו כמו שאבאר מה שאין כן בחטין וביצה ה"ה למטה שיש עליה מעות לית ליה לרבי שמעון מוקצה כלל אע"ג דדחי בידים ועדיין הם בדיחויין והיינו משום דרבי יוחנן לטעמיה דבלא"ה מוקי לקמן מתניתין דמוכני כרבי יהודה. נמצא דלפ"ז לא שייך הכא הך מילתא דגרוגרות וצמוקין כלל כן נ"ל נכון בעזה"י ואפילו הכי לא נפקא מיניה מידי לדינא דאע"ג דלפמ"ש רבי יוחנן אליבא דר"ש מטה שיש עליה מעות מותר לטלטלה וכל הפוסקים כתבו לאיסור מ"מ סוף סוף הא רבי יוחנן גופא פסק לקמן כר"י היכא דדחי בידים כמ"ש התוס' לקמן בסוגיא דקינה של תרנגולים:

בתוס' בד"ה אלא שמן שבנר כו' תימא לרשב"א כו' עס"ה. כבר נתיישב מתוך מ"ש בסמוך ועיין בספר מג"ש למ"ז ז"ל שתירץ דגרוגרות וצמוקים אתמול לא היה שם אוכל עליהן

כלל וכבר כוונתי בזה ג"כ לדעתו ונתבאר יותר מתוך מה שכתבתי באריכות במשנתינו ובסוגיא דשמעתין דלעיל בסמוך:

בגמ' ולית ליה לר"ש הוקצה למצותו והתניא סיככה כהלכתה. משמע דהמקשה הוי סבר דרבי יוחנן אליבא דר"ש לית ליה מוקצה אלא דוקא היכא דאיכא תרתי הוקצה למצותו והוקצה לאיסורו ומש"ה מקשה שפיר מסיככה כהלכתה דליכא אלא מוקצה למצותה לחוד והא דלא מקשה נמי לאידך גיסא ולית ליה לר"ש הוקצה לאיסורו לחוד דהא שמעינן לה בבכור דאוסר אף על גב דלא מיתסר אלא מחמת איסור ראיית מומין לחוד וכמו שכתבו התוס' לקמן אלא דאכתי לא דמי דכיון דהכא בשמן המטפטף איירי והוי כיושב ומצפה ומש"ה לא מיתסר אלא דוקא משום דאיכא תרתי לסברת המקשה כנ"ל:

שם וממאי דר"ש היא דתני רבי חייא בר יוסף כו' ופירש"י דהא דלא מקשה מהך ברייתא דרבי חייא בר יוסף לחוד היינו משום דלא מיתנייה בי רבי חייא ורבי אושעיא ולכאורה הוא דוחק גדול כיון דסוף סוף לא מצי לאקשויי לר"י אליבא דר"ש מברייתא דר"ח ור"א לחוד אלא מברייתא דר"ח ב"י א"כ הדרא קושיא לדוכתא:

ולולי פירש"י היה נ"ל ליישב בפשיטות דמהך ברייתא דר"ח בר"י דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה לא מצי לאקשויי כלל אדרבי יוחנן דאיכא למימר דשאני התם בסוכת החג דילפינן מהיקישא דחג דומיא דחגיגה כדאיתא בפ"ק דסוכה (דף ט' ע"א) ובפרק המביא וא"כ אפילו שאר מצות שהן מדאורייתא לא מצינן למילף כדמשמע שם בפ"ק דסוכה וע"ש בחידושינו ואם כן כ"ש דלא דמי לנר של שבת דאינו אלא מצוה דרבנן בעלמא משום הכי איכא למימר דלא מהני הוקצה למצותו לחוד אלא בהדי מוקצה לאיסורא אף ע"ג דבאמת בהך היקישא דסוכה לחגיגה לא מצינן למילף דהוקצה למצותו אלא כדי שיעור הכשר סוכה כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ב ובפרק המביא ע"ש מ"מ איכא למימר דאה"נ דהא דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה היינו כדי שיעור הכשר סוכה מש"ה הוצרך לאקשויי מעיקרא מברייתא דסיככה כהלכתה דאיירי בנוי סוכה שאינו אלא מדרבנן ולא שייך האי כלל בהיקישא דחגיגה ואפילו הכי אסור א"כ מקשה שפיר מנוי סוכה דרבנן אנר שבת דרבנן ובעי למידחי במאי דקאמר ממאי דר"ש היא ואהא מסיק שפיר מברייתא דר"ח בר"י דקתני ושוין בסוכת החב בחג שאסורה דמשמע דר"י ור"ש שוין לגמרי בענין זה וכיון דלר"י ע"כ מה שאוסר בסוכת החג היינו אפילו במה שיותר על הכשר סוכה ואפילו בדפנות הסוכה דהא ודאי לא גריעי מנוי סוכה דאסורין כדאשכחן בברייתא ואפילו את"ל דלאו ר"ש היא אלא ר"י הוא דקאמר לה מ"מ כיון

דקתני באידך ברייתא ושוין א"כ ממילא משמע דר"ש נמי אוסר אפילו ביותר מכדי הכשר סוכה וממילא דהך ברייתא אזלא אליבא דכ"ע כנ"ל נכון בעזה"י לולי דרש"י לא פי' כן ובפרק המביא כתבתי עוד בדרך אחר דמהאי דסוכת החג לחוד לא מצי לאקשויי דאפילו את"ל דאיירי ביותר מכדי הכשר סוכה אפ"ה איכא למימר דשאני התם דאיכא נמי תרתי שהוקצה למצותה מיהו מדרבנן והוקצה נמי לאיסורא בה"ש משום סתירת אהל וכמ"ש שם באריכות לענין נפלה ואע"ג דקתני סיפא ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ולשיטת רש"י והתוס' לא מהני תנאי במוקצה מחמת איסור היינו לפי האמת דבחד מינייהו סגי או הוקצה למצותו או הוקצה לאיסורו משא"כ לפי סברת המקשה דהכא דלא מיתסרי אלא היכא דאיכא תרתי אם כן ודאי מהני תנאו דתו ליכא הוקצה למצותו אלא הוקצה לאיסורו לחוד מש"ה מקשה מעיקרא מנוי סוכה דלא שייך ביה מוקצה מחמת איסור (ואף דמלשון רש"י כאן משמע קצת דבנוי נמי שייך סתירת אהל מ"מ נראה דלרווחא דמילתא כתב כן בדרך את"ל כדמוכח מלשון רש"י עצמו בפרק המביא ע"ש) ואפילו הכי אסור והא דקאמר ממאי דר"ש היא מסיק שפיר מדקתני בסיפא בהך ברייתא דר"ח בר"י ואם התנה עליה הכל לפי תנאו וההיא ודאי ר"ש היא דהא לר"י לא מהני ביה תנאי לא במוקצה למצותו ולא במוקצה לאיסורו כיון דלסברת המקשה כהדדי נינהו וא"כ מסתמא בברייתא דלעיל דנוי סוכה נמי ר"ש היא וכמו שהארכתי בזה בפרק המביא ע"ש ותמצא נחת אף שהוא בשינוי קצת מ"מ שניהם כא' טובים ודוק היטב:

שם כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. ולכאורה לשון הוקצה לאיסורו תמוה ושפת יתר הוא ורש"י נדחק בזה ונראה דהוקצה לאיסורו שפיר איצטריך דאי משום הוקצה למצותו לחוד לא שייך לאסור לטלטל הנר אפילו בשעה שדולק אע"כ משום הוקצה לאיסורו וכדמשמע לקמן דף מ"ז דאמר רבא אליבא דר"ש הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור ולשון האסור משמע דהיינו משום מוקצה דלענין מצוה לא אשכחן לשון בסיס ואע"ג דרש"י פירש לקמן דהכל נעשה בסיס לשלהבת והשלהבת לאו משום מוקצה אסור אלא משום מכבה מ"מ אי לאו איסור מוקצה לא הוי שייך לומר דנר נעשה בסיס דהא לר"ש שרי היכא דיושב ומצפה מתי יכבה נרו אפילו ע"י תינוק וגוי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה יש עליה מעות ובפ"ק דחולין לענין השוחט בשבת ע"ש וא"כ ע"כ הא דאסור לר"ש משום דנעשה בסיס לדבר האסור היינו משום דכיון דכבר הוקצה למצותו לכל זמן דליקתו תו לא שייך לומר יושב ומצפה דרוצה בהדלקתו שלא יכבה כמ"ש התוס' לעיל (דף מ"ג ע"א) בד"ה בעודן עליו כנ"ל נכון והמדקדק בלשון רש"י יראה שקרוב הדבר שנתכוין למה שכתבתי ודו"ק:

שם אילימא ר"י ומה היכא דלא דחייה בידים כו' ופירש"י כגון שהכניסן לאוצר וכן כתבו ג"כ התוס' מיהו במ"ש התוס' דלא דחי בידים שמעינן לה לר"י מבהמה שנתנבלה. ויש לדקדק דהא בפ"ק דחולין גבי השוחט בשבת דאסור ליומיה ובעי למימר דר"י דנבילה היא ומסיק הש"ס מי דמי התם מעיקרא הוי מוכן לאדם והשתא מוכן לכלבים כו' מש"ה הדר ביה הש"ס וקאמר דר"י דמבשל היא משום דלא אשכחן דר"י אוסר היכא דלא דחי בידים אלא דנראה דהתם לענין השוחט בשבת קאמר הש"ס דלא דמי כיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ומעיקרא אוכלא הוא אלא אריה הוא דרביע עלויה מחמת אסור שחיטה משא"כ הכא בגרוגרות וצמוקים שפיר אתיא לה בק"ו מהאי דנבילה דהתם מיהו שם אוכל הוי עליה מאתמול משא"כ הכא בגרוגרות וצמוקים דלאו שם אוכל עלייהו כלל מאתמול והוי כעצים ואבנים שהיא מוקצה גמור. ובזה נתיישב ג"כ הא דלא מייתי בפ"ק דחולין מר"י דאוסר באוצר והיינו נמי משום דאכתי לא דמי להשוחט דהתם דאוכל גמור הוא ואריה הוא דרביע עליה כנ"ל ודוק היטב:

דף מה:

בתוספות בד"ה לדבריו דר"ש קאמר כו' ותימא אמאי לא מוכח מהאי דלקמן כו' והורה במנורה כר"ש בנר כו' עס"ה. קושיא זו הניחו בתימה ולמאי דפרישית לעיל יש ליישב דמה שהורה במנורה להיתירא היינו משום דאתמול תורת כלי עליו ואפילו לר"י לא מיתסר אלא משום בסיס משא"כ פצעילי תמרה וכיוצא בו שפיר מצי סבר דאסור דהוי מוקצה ועוד נ"ל דשפיר מצינן למימר דנהי במוקצה לטלטול רבי ס"ל כר"ש אפ"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י כדאיתא לקמן בר"פ מפנין ואף לפי מ"ש לעיל לפרש הך דר"פ מפנין בענין אחר היינו דוקא אליבא דר"ה דתלמידיה דרב הוה ורב אוסר בטלטול כלים משא"כ אליבא דרבי שפיר שייך לחלק מסברא בין מוקצה לטלטול ובין מוקצה לאכילה כמ"ש באריכות במשנתינו. כנ"ל ודו"ק:

אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן אמרו הלכה כר"ש. סתמא דלישנא משמע דאדר"ש אמתניתין ובריית דלעיל קאי דאיירי בנר שהדליקו בו באותו שבת דמהכא משמע דלית ליה לר"ש אפי' מוקצה מחמת איסור דחמיר מש"ה מקשי שפיר מהאי דקינה של תרנגולין דלמאי דס"ד מעיקרא לא הוי אלא משום דהוי כלי שמלאכתו לאיסור כפירש"י והאי מוקצה ודאי קילי טובא כמו שאבאר וקמ"ל דאפ"ה אוסר רבי יוחנן משום דס"ל כר"י א"כ כ"ש במוקצה מחמת איסור ומש"ה נמי אפילו למאי דמשני דאיירי דאית ביה ביצה והו"ל נולד אפ"ה מוכח שפיר דכיון דאסור בנולד כ"ש במוקצה מחמת איסור דהא

לקושטא דמילתא קי"ל בסוף מכילתין דבכולהו שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ולשיטת רוב הפוסקים דנולד נמי שרי וכדמשמע נמי סתמא דלישנא דבכולהו שבת א"כ ע"כ דמוקצה מחמת איסור חמיר אפילו מנולד ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה אלא לתרנגולין הלכך הו"ל מלאכתו לאיסור ואסור עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא לא אשכחן דפליגי ר"י ור"ש כלל בכלי שמלאכתו לאיסור וכמ"ש התוס' לעיל ס"פ שני דלצורך גופו ומקומו אפילו ר"י שרי ומחמה לצל אפילו ר"ש מודה דאסור. מיהו יש ליישב דשאני קינה של תרנגולין דלא חזי כלל למידי אחרינא אלא לתרנגולין וא"כ הו"ל כחצוצרות דמשמע לעיל סוף פרק במה מדליקין דלר"י אסור לצורך גופו ומקומו ולר"ש שרי וכן נראה מדקדוק לשון רש"י כאן בדיבור הקודם שכתב כלום עשוי לשום תשמיש והיינו כדפרישית. כן נ"ל בכוונת רש"י. אלא דמלשון רש"י לעיל ס"פ במה מדליקין שמפרש דהחילוק שבין שופר לחצוצרות היינו דשופר מלאכתו להיתר וחצוצרות מלאכתן לאיסור א"כ משמע דרש"י לא נחית לסברת התוס' דהתם דטעמא דחצוצרות משום דלא חזי למידי אחרינא ואם כן הדרא קושיא לדוכתא לכך נראה יותר דמ"ש רש"י דהו"ל מלאכתו לאיסור אין כוונתו משום כלי שמלאכתו לאיסור דבלא"ה כתבתי לעיל דלא שייך מלאכתו לאיסור אלא כשעושה מלאכה ממש עם הכלי וכן מצאתי בשיטת הפוסקים ואפשר נמי דאין תורת כלי כלל על הקינה אלא דכוונת רש"י בזה הענין עצמו שהקינה נעשית בסיס לדבר איסור שהן התרנגולין דאסורין משום מוקצה דב"ח ואע"ג דבמוקצה דב"ח אפשר דר"ש נמי מודה דאסור מ"מ לענין הקינה שאינה אלא משום בסיס סבר המקשה בפשיטות דכיון דמיקל ר"ש אפילו במוקצה מחמת איסור בין להסתפק ובין לטלטל הנר ולא אמרינן דנעשה בסיס אלא בשעה שהוא דולק א"כ כ"ש דיש להתיר בקינה של תרנגולין וא"כ מדאוסר ר' יוחנן ע"כ כר"י ס"ל. כנ"ל בכוונת רש"י:

מיהו למאי דפרישית לעיל דהא דקאמר רבי יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק והיינו משום דהוקצה למצותו אבל בשאר דוכתי לית ליה לר"ש מוקצה כלל אפילו במטה שיש עליה מעות. וא"כ לפ"ז שפיר מדייק הש"ס הכי דאי ס"ד דרבי יוחנן ס"ל כר"ש לגמרי אם כן קשיא מהא דאסר ר"י לטלטל קינה של תרנגולין דודאי לא גריעי ממטה שיש עליה מעות ומנר שהדליקו בו באותו שבת דאי לאו דהוקצה למצותו הוי שרי אלא ע"כ מסיק הש"ס דאיירי בביצת אפרוח דאפילו ר"ש מודה דהוי כמעות עצמן ולא דמי למטה שתורת כלי עליה. ומכ"ש דא"ש למאי דמסיק בסמוך דאמרו וליה לא ס"ל דלפ"ז סבר רבי יוחנן כר"י לגמרי היכא דדחי בידים כמ"ש התוס' בסמוך

דלפ"ז תו לא צריך לאוקמי בביצת אפרוח אלא דבלא"ה אסור דהוי כמטה שיש עליה מעות כנ"ל ודוק היטב:

בגמרא הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת. נראה דלפ"ז הא דקאמר רבי יוחנן כלום עשו היינו משום דסתם קינה של תרנגולין שכיח להיות בו אפרוח מת ולזה כיוונו גם כן התוספות שכתבו דהוי כמניח שכוונתם אף שלא הניח האפרוחים אלא הקינה מ"מ הוי כמניח לענין זה דמיקרי דחיה בידים וכה"ג צריך לפרש נמי למאי דמסיק הש"ס דאיירי דאית ביה ביצת אפרוח. כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה הב"ע דאית ביה פי' הר"ר יוסף כו' אלא ודאי ב"ח מוקצים הם כו' עס"ה. ולכאורה יש קיצור בלשון התוספות דהא לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למאי נקיט אפרוח מת. ועוד מ"ש מתרנגולין עצמן שהן ג"כ בעלי חיים. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל בזה אלא שאני מוסיף על דבריו דלא שייך כלל לומר דהקינה נעשה בסיס ולומר ג"כ דהוי כמניח אלא דוקא באפרוח מת כדפרישית בלשון כלום עשוי והיינו לפי שדרך הקינה להיות בו אפרוחים מתים נמצא דהוי ליה כמניח שישארו שם כל יום השבת משא"כ באפרוחים ובתרנגולין עצמן לא שייך לומר דהוי כמניח סמוך לשבת שהרי כבר מונחים והולכים שם מימות החול כמ"ש הב"י ובש"ע בשם תרומת הדשן דכה"ג לא מיקרי מניח וכ"ש הכא שדרכם לעלות ולירד מעל הקינה א"כ לא שייך בכה"ג לומר דהוי בסיס. כנ"ל ודו"ק:

בגמ' הב"ע בדאית ביה ביצה והאמר ר"נ מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד כו' כבר כתבתי בזה בחידושי ביצה ברפ"ק דקשה מהכא על שיטת הפוסקים שפסקו דליתא לדר"נ משום דכל הנך אמוראי דהתם פליגי עליה כו' ע"ש. וא"כ היאך מקשה סתמא דתלמודא מדר"נ אדר"י וכ"ש לכאורה ר"י גופא מפרש התם טעמא משום משקין שזבו וא"כ לשיטת הפוסקים ע"כ ר"י לית ליה דר"נ ככל הנך אמוראי דהתם. וראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו כאן הקשה קושיא זו ומיישבה בדוחק. ולמאי דפרישית התם בביצה ליישב הסוגיא דהתם ממילא נתיישב ג"כ הסוגיא דהכא ע"ש (דבכה"ג דהכא כ"ע אית להו הך מילתא דר"נ דהא בהא תליא) אלא דכאן לא באנו למדה זו דבלא"ה מקשה הש"ס שפיר דכיון דלמאי דס"ד השתא דרבי יוחנן בנר שהדליקו בו בשבת גופא ס"ל כר"ש אע"ג דהוי מוקצה מחמת איסור דחמיר טובא א"כ כ"ש דלית ליה נולד דהא לקושטא דמילתא קיי"ל דנולד מותר ומוקצה מחמת איסור אסור והא דאיצטריך לאתויי ממימרא דר"נ משום דבלא"ה היה אפשר לומר דנולד חמיר מכל המוקצות אפילו ממוקצה מחמת איסור שלא היה אתמול בעולם כלל מש"ה מייתי מדר"נ דאמר מאן דלית ליה לית נולד והיינו אפילו במוקצה שלא מחמת איסור א"כ שוב אין סברא

לומר דר"י יחמיר כל כך לומר דנולד חמיר אפילו ממוקצה מחמת איסור דהו"ל כסברות הפוכות לגמרי. ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר למאי דס"ד השתא דר"י כר"ש ס"ל א"כ תקשי האמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן אין משקין ושוחטין את המדבריות כדמקשו הש"ס בסוף מכילתין ומשני התם דר"י סתמא אחרינא אשכח והיינו מתני' דעצמות וקליפין דר"י בהא כר"נ ס"ל דב"ש כר"י וב"ה כר"ש. א"כ לפ"ז ממילא משמע דר"י סבר דנולד מותר דהא עצמות וקליפין נולד הוא כדמשמע מסוגיא דהתם וכמו שאבאר בעזה"י ולא מייתי הכא מילתא דר"נ אלא משום דר"נ גופא נמי נראה דלאו מסברא דנפשיה פשיטא ליה הכי דמה"ת נאמר דר"י ור"ש פליגי בפלוגתא רחוקה והא קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן אע"כ משום דמהך מתני' דעצמות וקליפין גופא מדייק לה דהוי נולד ואפ"ה שרי וכן במימרא דרב לעיל בפרק במה מדליקין דר"י ור"ש פליגי בהדיא בקליפי אגוזים וגרעיני תמרים דהוי נולד דדמי נמי לעצמות וקליפין א"כ מקשה שפיר. נמצא דלפ"ז לפי האמת דמסקינן בסמוך דר"י היכא דדחי בידים כר"י ס"ל א"כ שפיר מצינן למימר דר"י לית ליה דר"נ ככל הנך אמוראי דריש פ"ק דביצה כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בתוס' בד"ה דאית ביה ביצה כו' צ"ע דר"י גופיה כו' ואפשר דמש"ה לא הוי אסר ר"ש בטלטול עס"ה. נראה דכוונתם בזה דכיון דטעמא דמשום משקין שזבו הוי מותר בטלטול וא"כ מדאסר ר"י הכא לטלטל בקינה של תרנגולין ע"כ היינו בתרנגולת עומדת לגדל אייריי משום נולד וא"כ מקשה הכא שפיר מדר"נ והא דאיצטריך ר"י בביצה לטעמא דמשקין שזבו היינו כדי לאוקמי בתרנגולת העומדת לאכילה דאל"כ מ"ט דב"ש כדאיתא התם כנ"ל ברור ולפ"ז אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל. מיהו כבר כתבתי בחידושי ביצה דיש לתמוה היאך אפשר לומר כן דהא בפ"ק דביצה מייתי הש"ס דר"א ב"א אמר לאושפזיכניה דביצה אסור לטלטלה בי"ט ע"ש אע"ג דר"א ב"א גופא סבר לעיל בפ' במה מדליקין דנולד מותר ואפ"ה אוסר לטלטל הביצה וכ"ש דמשמע התם דאליבא דרבי יוחנן אייריי וע"ש בחידושינו. מיהו השתא דאתינא להכי נ"ל שלא הוצרכו התוס' כאן לזה דאפילו את"ל דמשום משקין שזבו אוסר נמי בטלטול היינו הביצה עצמה כיון דלא חזיא באכילה ליומיה אבל מ"מ אין סברא להחמיר ולומר דהקינה של תרנגולים יאסר בטלטול בשביל כך אע"כ דהביצה אסורה משום נולד משום הכי הקינה ג"כ אסור דנעשה בסיס לדבר איסור כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה אין לנו אלא בנר כר"ש כו' אע"ג דנבילה מוקצה מחמת איסור כדפי ר"ת התם לא דחייה בידים כו' עכ"ל. ואף על גב דלפ"ז לא מקשה הש"ס שפיר בסוף מכילתין אהא דפסק רבי יוחנן הלכה כר"ש בבהמה שנתנבלה מסתם מתניתין דאין משקין

ושוחטין את המדבריות ומאי קושיא דילמא שאני התם במדבריות דחינהו בידים מה שאין כן בהמה שנתנבלה לא דחי לה בידים אלא דבלאו הכי ע"כ הש"ס דהתם לא נחית להך סברא דמדבריות מיקרי דחינהו בידים דהא לעיל בשמעתין אמרינן לחד שינויא דמדבריות לגרוגרות וצמוקין דמו לפי שדחינהו בידים א"כ מאי מקשה התם דהא בגרוגרות וצמוקים ר"ש גופא מודה אלא ע"כ דסוגיא דהתם אליבא דאידך שינויא דלעיל קאי דמדבריות לא מיקרי דחינהו בידים ועי"ל דבלאו הכי לא ניחא ליה להש"ס לומר דרבי יוחנן מסברא דנפשיה ס"ל כר"י בחדא בדחינהו בידים ופליג עליה בחדא בלא דחינהו דמאן פלג ליה אלא דמ"ש התוספות כאן לחלק בין דחינהו ללא דחינהו היינו לפי המסקנא דהתם דרבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח היינו הך דעצמות וקליפין דבית הלל כר"ש אלמא דבלא דחינהו סתם לן תנא כר"ש ובדחינהו סתם לן תנא כר"י כי היכא דלא תקשי סתמא אסתמא ועוד דמקשה דהתם למאי דלא אסיק אדעתיה הא דאמר רב נחמן אנו אין לנו אם כן ס"ד דבעצמות וקליפין נמי מסתמא בית הלל כר"י ואם כן אפילו בלא דחינהו בידים סתם לן תנא כר"י ואם כן הוי ליה תרי סתמי. כנ"ל נכון ודו"ק:

דף מו.

בא"ד אך לפ"ז קשה לרשב"א כו' הא אמרינן בריש כל הכלים הכל מודים בסיכי וזירי ומזורי כו' עכ"ל. נראה דרשב"א מפרש כשיטת ר"ת דלעיל דהאי הכל מודים דר"פ כל הכלים אדר"ש קאי משא"כ לפירש"י שם דהאי הכל מודים אדרבנן דפליגי אדרבי נחמיה קאי א"כ לק"מ. מיהו בלאו הכי לא ידענא מאי קשיא ליה לרשב"א שאם נפרש דעיקר קושייתו היינו דלמאי דמשמע דר"י גופא כרבי יהודה ס"ל אפילו בנר דאסור משום מוקצה והא דקאמר אנו אין לנו אלא בנר היינו אליבא דר"ש ורוצה לומר אבל במנורה ר"ש גופא מודה א"כ אמאי הדר ביה הש"ס לפרש דהא דמודה ר"ש במנורה היינו משום בנין דאכתי הוי מצי למימר דהא דמודה ר"ש היינו משום קביעות מקום כדמעיקרא דהא בפ' כל הכלים משמע דר"ש מודה דהיכא דמייחד ליה מקום אסור ואף שרשב"א עצמו מפרש בסמוך דלמסקנ' כה"ג לא הוי קביעות מקום היינו משום דאזיל לפי פירושו דהכא דר"י גופא סבר כר"ש משא"כ להך פירושא דר"י גופא לא ס"ל כר"ש אלא דכולה מילתא דנר ומנורה אליבא דר"ש איירי א"כ שפיר מצי למימר דמסברא קאמר ר"י דר"ש מודה במנורה דהוי קביעות מקום דמה"ת נאמר דר"י ור"ש פליגי בפלוגתא רחוקה דר"י אוסר אפילו בנר דלא שייך קביעות מקום כלל ור"ש יתיר אפילו במנורה דשייך בה קביעות מקום קצת כל זה מוכרח בכוונת הרשב"א וכן כתב מהרש"א ז"ל ע"ש אלא דאכתי לא

ידענא מאי קשיא ליה לרשב"א דהא ודאי שפיר מקשה בגמרא דאי ס"ד דבכה"ג מיקרי קביעות מקום לר"ש א"כ רבי חייא דמתיר בכילת חתנים הוי דלא כמאן לא כר"י ולא כר"ש אע"כ דבכה"ג פשיטא דלא הוי קביעות מקום וא"כ ע"כ הא דאמר רבי יוחנן דר"ש מודה במנורה היינו משום בנין. ובר מן דין תמוה לי טובא במאי דמייתי הרשב"א ראיה מסיכי וזירי ומזורי לכאורה לא דמי כלל דשאני התם שכלים הללו מלאכתן לאיסור כפירש"י והתוס' שם שמיוחדים לבית הבד ולאריגת בגדים וא"כ נהי דכלים שמלאכתן לאיסור לצורך גופן או מקומן שרי היינו משום דחזו לתשמישי אחריני משא"כ בהנך דקפיד עלייהו ומייחד להו מקום תו לא חזו לתשמישי אחריני. וא"כ לפ"ז במנורה וכילת חתנים דהכא שמלאכתן להיתר וכמ"ש לעיל דנר ומנורה לא מיקרי מלאכתן לאיסור כיון שאין עושין מלאכה בגוף הכלי אלא בסיס בעלמא הוא דעבדו וכן מצאתי להדיא שכ"כ הרשב"א ממונפלא"ר בחידושי שבת בר"פ כל הכלים ע"ש וכמו שאבאר בסמוך גבי שרגא דמשחא. ועוד דע"כ ממקומו הוא מוכרע מסוגיא דשמעתין גופא דאי ס"ד דמנורה נמי מיקרי מלאכתה לאיסור א"כ מאי מקשה אביי הכא מכילת חתנים דהא ודאי מלאכתה להיתר הוא דרבי חייא דקאמר מותר לנטותה ומותר לפרקה אע"כ כדפרישית דמנורה נמי מיקרי מלאכתה להיתר כמו כילת חתנים א"כ מקשה אביי שפיר דאי ס"ד דמטעם קביעות מקום אסור בטלטול אפילו במלאכתו להיתר אם כן תקשי מכילת חתנים אלא ע"כ דבמלאכתו להיתר לא שייך לאסור משום קביעות מקום כמ"ש הטור והש"ע בריש סימן ש"ח וכדמשמע להדיא לקמן בפרק כל כתבי (דף קכ"ב) גבי פמוטות של בית רבי כמ"ש התוס' והרא"ש שם (ועיין מה שאכתוב שם בלשון רש"י) וכדאיתא נמי להדיא בס"פ המוצא תפילין (דף ק"ב ע"א) בהאי שריתא דהוי בי רבי פדת וכמ"ש התוס' והרא"ש בס"פ במה מדליקין גבי חלתא בת תרי כורי ע"ש ונראה דרשב"א בעל התוס' לא נחית להך סברא. אלא דלפ"ז סוף סוף קשיא הך סוגיא דפרק כל כתבי גבי פמוטות של בית רבי לא הוי כמסקנא דהכא. וצ"ע גדול ליישב ודו"ק:

בד"ה דחוליות קשה לר"י דבפ"ב דביצה משמע דב"ה שרי כו' עס"ה. ויש לדקדק דמאי קשיא להו דהא בפ"ק דביצה (דף יו"ד ע"א) משמע דהא דס"ל לב"ה אין בנין בכלים גבי תריסין היינו משום שמחת יו"ט כדמשמע דמה"ט א"ר יוחנן מוחלפת השיטה ואף למאי דדחינן התם ואמרינן דילמא לא היא ומשמע שרוצה לומר אפילו היכא דלא שייך שמחת י"ט ס"ל לב"ה דאין בנין בכלים מ"מ כיון דהכא בשמעתין אליבא דרבי יוחנן קיימינן ואיהו ס"ל דדוקא משום שמחת י"ט התירו ולכאורה היה נ"ל בזה דסברו התוס' דנהי דלענין חזרת תריסין שייך שמחת י"ט אפ"ה לענין מנורה דאיירי בשמעתין משמע

להו דלא שייך שמחת י"ט אלא דא"א לומר כן דהא במתני' דהתם פ"ב דביצה קתני להדיא דר"ג שהיה מחמיר בזקיפת מנורה היינו כב"ש דבית הלל שרי וא"כ ע"כ לרבי יוחנן דאמר מוחלפת השיטה משום דבתריסין מיקל ב"ה משום שמחת י"ט א"כ ממילא מוכח דבזקיפת מנורה נמי שייך שמחת יו"ט והנלע"ד בזה דעיקר קושיית התוס' דהכא אהא דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דהכא דקאמר הלכך חוליות בין גדולה ובין קטנה כו' ובקטנה דאית ביה חידקי פליגי ומנ"ל לתלמודא להחמיר כולי האי כיון דלב"ה אין בנין בכלים אלא משום חומרא בעלמא א"כ טפי הול"ל דר"י ור"ל פליגי אפילו בגדולה דאית ביה חידקי לכך הוצרך תוס' לתרץ ולחלק בין חליות דהכא לחוליות דפ"ב דביצה דחוליות דהתם דמיא לתריסין שאין בהם בנין כ"כ וחוליות דהכא פשיטא ליה לסתמא דתלמודא דחמיר טובא דדמי לבנין גמור משום הכי משמע דאפילו בגדולה בחידקי שייך לגזור כן נ"ל בכוונת התוספות כאן מיהו בפ"ב דביצה כתבו התוספות עוד תירוץ אחר שנוטה קצת לסברא ראשונה שכתבתי ושם יבואר אי"ה ודו"ק:

בגמרא ומי אמר ר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן מוכני שלה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאמאי מייתי הכא טפי הך סתמא דמוכני מהנך סתמא דמייתי הש"ס בסוף מכילתין כגון ההיא דעצמות וקליפין ותירץ דהתם לא איירי במוקצה מחמת איסור משא"כ הכא דאיירי במוקצה מחמת איסור דחמיר טובא כו' ע"ש. ולענ"ד אין זה מספיק אדרבא כ"ש דלא מקשה הכא מידי דאית לן למימר דרבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח היינו האי דאין משקין ושוחטין והך סתמא עדיפא טפי כיון שנשנה בסוף המסכת כמ"ש התוספות ברפ"ק דביצה. והנלע"ד דהנך סתמי דסוף מכילתין ודרפ"ק דביצה לא שייכי הכא דהנך כולהו איירי במוקצה לאכילה משא"כ כל השקלא וטריא דהכא בפלוגתא דר"י וריב"ל בענין נר קאי אברייתא דלעיל לענין טלטול מש"ה מקשה שפיר מטלטול דנר לטלטול דמוכני ולפ"ז לא שייך לומר דר"י סתמא אחרינא אשכח האי דאין משקין ושוחטין דשאני התם דהוי מוקצה לאכילה דחמיר טפי. אף לפי מ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דלא שייך לחלק בין מוקצה לאכילה למוקצה לטלטול וכתבתי לפרש הא דמחלק בר"פ מפנין בענין אחר היינו משום דמסברא דנפשין אין לנו לחלק משא"כ היכא דקשיא סתמא אסתמא פשיטא שיש לנו לחלק בסברא כל דהו כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא כנ"ל:

מיהו לפי מ"ש לעיל בסוגיא דמוכני וגבי חטין שזרען בקרקע א"צ לכל זה דבלאו הכי מוקי רבי זירא שפיר הך מתני' דמוכני כר"י משום דלא משמע ליה לאוקמי כר"ש דא"כ אפילו ביש עליה מעות הוי שרי כמ"ש שם ודו"ק:

בפרש"י בד"ה איבעיא להו חדא הוראה הויא והכי קאמר הורה במנורה להיתירא כדרך שהיה ר"ש מתיר בנר ישן כו' עס"ה. והקשו עליו בתוס' דאין לתלות מנורה בנר כו' ולענ"ד כבר נתיישב היטב בדקדוק לשון רש"י עצמו שכתב בסוף דבריו או דילמא כו' כדאמרינן בחידקי משמע דמעיקרא דבעינן למימר דחדא הוראה הוי היינו משום דמעשה דרבי איירי במנורה שאין בה לא חוליות ולא חידקי אלא משום דמנורה גדולה היתה ומה שהוצרך רבי להורות להיתירא היינו לאשמעינן דאין לאסור בכה"ג משום קביעות מקום והיינו כדרבי חייא בכילת חתנים. כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש שהאריך בזה:

בגמ' אמר רבי יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולי. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו בריש פרק כל הכלים אהא דאמר רב יהודה התם דכלי שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור וא"כ קשיא דר"י אדר"י וכתב לתרץ דנר שמדליקין בו לא מיקרי מלאכתו לאיסור כו' ע"ש. ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדול מסברא דנפשאי כמו שכתבתי לעיל בסוגיא בכמה דוכתי להכריח סברא זו בראיות ברורות ובדקדוק לשון רש"י גבי קינה של תרנגולין ע"ש:

בתוס' בד"ה דנפטא אסור כו' ואע"ג דרב אית ליה מוקצה כו' ורבה נמי אית ליה כדאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דמשום הא לא איריא דהא דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב היינו דוקא היכא דפליג שמואל לחוד עליה משא"כ הכא דתליא באשלי רבי דריב"ל נמי כר"ש ס"ל. אלא לפי שיטת רש"י לעיל (דף מ"ב ע"ב) דהא דאמר רבה בטעמא דרב חסדא דאין נותנין כלי תחת תרנגולת היינו משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל א"כ שפיר שמעינן דרבה כר"י ס"ל דהא לר"ש ביצה דבר הניטל הוא אלא דהתוספות שם לא כתבו כן ומכ"ש לפי שיטת רש"י שכתב בכמה דוכתי בביצה דרבה ס"ל מוקצה דאורייתא כדאמר להדיא בפרק אלו עוברין וכמ"ש שם בחידושינו ברפ"ק דביצה דמשמע דרבה לא הדר ביה בפרק אלו עוברין. וא"כ לפ"ז פשיטא דס"ל כר"י דאית ליה מוקצה מדמהדר למידרשיה מקרא דוהכינו אלמא דהכי ס"ל ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן ובמסכת ביצה ובק"א:

דף מו:

רמי ליה אביי לרבה תניא מותר השמן שבנר כו' אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ורמינהו. ויש לדקדק אהא דמייתי אביי מברייתא דמותר השמן ואמאי לא מייתי ממשנתינו דאמר ר"ש כל הנרות מטלטלין חוץ מנר הדולק בשבת דמשמע לאחר שכבה מותר לטלטלה

אלמא דלית ליה מוקצה. ועוד דטפי הוי ליה לאתויי מברייתא דלעיל בעיקר פלוגתא דר"י ור"ש דשמעינן מינה דלר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה דקתני בהדי' כבתה מותר לטלטלה וא"כ הו"ל לרמויא דר"י אדר"י ור"ש אדר"ש מהך מתני' דבכור שנפל לבור דהתם איפכא שמעינן להו לא מיבעיא למאי דמשמע מלישנא דגמ' דכל השקלא וטריא דהכא דרמי ליה אביי לרבה ובשינויא דמשני ליה דהאי דבכור שנפל לבור איירי בנפל בו מום בי"ט וכמו שאבאר בסמוך דלכאורה לישנא דמתניתין דייק הכי אלא דאפילו לשיטת התוס' דמשמע להו דאיירי בבכור שנפל בו מום מעי"ט ומוכח לה ממילתא דר"י א"כ על כל פנים טפי הוי ליה לאתויי נמי מילתא דר"י דמתניתין ובברייתא דלעיל וכן האי דבכור שנפל לבור דלפ"ז הוי מקשה שפיר ממה נפשך אי איירי בבכור שנפל בו מום בי"ט קשיא דר"י אדר"י ואי בנפל בו מום מערב י"ט קשיא דר"ש אדר"ש. והנלע"ד בזה דודאי לא מצי לאקשויי מהא דשרי ר"ש לטלטל הנר לאחר שכבה אהך מתניתין דבכור משום דבפשיטות מצינן למימר דמוקצה לאכילה סבר ר"ש דאסור ומוקצה לטלטול ס"ל דשרי כדמחלק הש"ס בר"פ מפנין בהאי דבשר תפל אליבא דר"ה ואף לפי מ"ש לעיל לפרש הסוגיא דר"פ מפנין בענין אחר לחלק בין טלטול מוקצה דמיני מאכל ובין מוקצה לטלטול הכלים היינו משום דמסברא יש לנו לומר כן כי היכי דלא תקשי סוגיות הש"ס אהדדי משא"כ הכא דבעינן למירמי דר"ש אדר"ש א"כ בקל מצינן לומר דשני ליה בין מוקצה דאכילה למוקצה לטלטול כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה כיון דטעמא רבה איכא לחלק בכה"ג כמ"ש באריכות במשנתינו:

והא דלא מקשה נמי דרבי יהודה אדרבי יהודה מהך ברייתא דטלטול נרות דמחמיר ר"י אף בטלטול אמתני' דביצה דמיקל אפילו במוקצה לאכילה דחמיר אלא דבהא נמי מצינן למימר בפשיטות דהא דמחמיר ר"י בנרות היינו משום דדחי בידים משא"כ בבכור דלא דחי בידים ותדע שכן הוא דהא בחולין גבי השוחט בשבת דאסור ליומיה ונסבין חברייא למימר דטעמא משום מוקצה ור"י דנרות הוא ומייתי הנך ברייתות דלעיל ודחה הש"ס דילמא שאני התם דדחי בידים (וכמו שאבאר עוד בזה בלשון התוס') ומש"ה מסיק הש"ס התם דר"י דמבשל הוא ומשום קנסא אלמא דבדלא דחיה בידים לא שמעינן ליה לר"י דאית ליה מוקצה. וא"כ לפ"ז לא קשיא ליה לאביי כלל דר"י אדר"י אלא דר"ש אדר"ש ומשום הכי הוצרך לאקשויי מברייתא דמותר השמן אמתניתין דביצה דר"ש אית ליה מוקצה ומוקצה דאכילה אדמוקצה דאכילה קשיא ליה כן נ"ל:

אלא דאכתי איכא למידק מאי מקשה דר"ש אדר"ש דילמא שני ליה לרבי שמעון בין שבת ליום טוב דשבת חמיר ולא אתי לזלזולי מש"ה לית ליה מוקצה משא"כ ביו"ט

דקיל אית ליה מוקצה כדאמר רב נחמן ברפ"ק דביצה. מיהו בהא מצינן למימר דאביי ורבה לא משמע להו לחלק בהכי והיינו לשיטת הפוסקים דלא קי"ל כאוקימתא דר"נ בהא מ"מ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וסייעתם שפסקו כן לפי האמת דמוקצה בשבת מותר וביו"ט אסור והיינו משום דמשמע להו דהנך אמוראי דפ"ק דביצה נמי מצי סברי הכי אלא דניחא להו לאוקמי אפילו בעומדת לאכילה כי היכי דלא תקשי התם וליפליגו בתרווייהו א"כ קשיא טובא בסוגיא דהכא. והנראה לענ"ד בזה דנהי דלענין פסק הלכה משמע להו לתנאי ואמוראי ולהנך פוסקים לחלק ולהחמיר לענין מוקצה ביו"ט משבת מ"מ אליבא דר"י ור"ש גופייהו ע"כ אין לחלק דהא רב אמר להדיא בפ' במה מדליקין דף כ"ט דר"י ור"ש גופייהו פליגי ביו"ט אע"ג דהתם בנולד איירי מ"מ משמע דה"ה לענין מוקצה. ומכל שכן דאתי שפיר טפי לפי מ"ש בסמוך לשיטת רש"י דרבה לא הדר ביה ואית ליה מוקצה דאורייתא מקרא דוהכינו כמו הכנה דחדא מילתא היא וכמו שאבאר בסוגיא דבכור שנפל לבור בלשון רש"י א"כ תו לא שייך לחלק בין שבת לי"ט דהא רבה גופא דריש מקרא דוהכינו דבין לשבת ובין לי"ט בעי הכנה מחול דוקא (ועיין מה שכתבתי בזה בריש פ"ק דביצה בלשון רש"י):

אלא אי קשיא לי הא קשיא לי דאכתי מקשה אביי לרבה מדר"ש אדר"ש דלמא הא דלית ליה לר"ש מוקצה במותר השמן שבנר היינו משום דלא הוי אלא מוקצה מחמת איסור דרבנן למאי דס"ל דכל כיבוי הוי מלאכה שאצ"ל משא"כ האי דבכור אם נפרש דאיירי בבכור שנפל בו מום ביום טוב וכדפרישית אם כן מאתמול בה"ש הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא כמ"ש רש"י והתוספות בביצה דף ל"א בבית שמלא פירות לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא לאיסור דרבנן ואף לשיטת החולקין על רש"י והתוס' בזה דאין לחלק בין דאורייתא לדרבנן היינו לפי האמת לפי סוגיית הגמרא כמו שאבאר שם משא"כ הכא דאליבא דרבה קיימינן ואיהו ס"ל דמוקצה דאורייתא דדריש ליה בפרק אלו עוברין מקרא דוהכינו א"כ פשיטא דקרא לא איירי אלא בדבר שהיה מוקצה מאתמול מחמת איסור דאורייתא ואם כן בפשיטות יש לנו לומר דר"ש נמי אית ליה הך דרשא והיינו טעמא דבכור והא דמיקל במותר השמן היינו משום דהוי מוקצה מחמת איסור דרבנן ואם כן לא קשיא דרבי שמעון אדרבי שמעון. וידעתי גם ידעתי שיש לתרץ דאין ה"נ דמשמע מסוגיא דהכא דרבה הדר ביה מהא דאמר מוקצה דאורייתא לבתר דאקשי ליה אביי התם בפרק אלו עוברין אלא אכתי קשה לשיטת רש"י דביצה שסובר דלא הדר ביה. ועוד אכתי קושיא קמייתא קשה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל וכ"ש דקשה למאי

דפרישית בסמוך אדרבה מהא דמקשה אביי לרבה הכי דר"ש אדר"ש ולא שני ליה בין שבת לי"ט אלמא דהיינו משום דלא הדר ביה רבה:

מיהו נראה לענ"ד דאליבא דר"ש ע"כ לא משמע ליה לחלק לענין מוקצה בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן והיינו למאי שכתבתי לעיל דהא דמקשה מנוי סוכה אהוקצה למצותו דנר וקאמר התם ממאי דר"ש היא ומייתי התם ברייתא דקתני ושוין בסוכת החג ומדמה נמי התם מוקצה מחמת מצוה למוקצה מחמת איסור אם כן ע"כ דלא שני ליה לר"ש בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש שם באריכות דנוי סוכה ואפילו סכך ודפנות יתרים על שיעור סוכה נמי אוסר ר"ש משום דכל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו ואם כן משמע דה"ה במוקצה מחמת איסור דאי ס"ד דר"ש אית ליה מיגו דאיתקצאי באיסור דאורייתא אם כן ממילא דה"ה באיסור דרבנן. ויש להביא עוד ראיות בזה ואין להאריך כאן יותר ועיין מה שאכתוב בזה בפרק המביא גבי בית מלא פירות אי"ה ודוק היטב:

בתוס' בד"ה והתנן ר"ש אומר כו' קשה לר"י מאי קא פריך הא ע"כ טעמא דר"ש כו' משום דסבר דאין רואין מומין ביום טוב דהא ר"י דאית ליה טפי מוקצה כו' וי"ל דדייק מדלא קתני כו' עס"ה. נראה דמעיקרא בקושיית ר"י הוי משמע להו להתוס' דמשום האי טעמא לחוד דאין רואין מומין בי"ט סבר ר"ש דאינו מן המוכן משום דהו"ל כמתקן והיינו כמו שפירש"י שם מהך הוכחה גופא דר"י אית ליה טפי מוקצה והתוס' שם הקשו עליו דמטעמא דמתקן לא שייך לאסרו בדיעבד אלא משום דמסוגיא דהכא משמע להדיא דמטעם מוקצה קאסר ר"ש כמו שהקשו שם גם כן על פירש"י מסוגיא דהכא והוכרחו לתרץ שם כמו שתירצו כאן דודאי מטעם מוקצה אמר ר"ש דאינו מן המוכן והא דמחמיר ר"ש טפי מדר"י היינו משום דאיירי בנפל בו מום מעי"ט דלר"י לא הוי מוקצה ולר"ש הוי מוקצה משום דאין רואין מומין וע"ז סובבים והולכים כל דברי התוספות דשמעתין שהכריחו לפרש דהנך תלתא מי יימר לאו דוקא כיון דבנפל בו מום קבוע מעי"ט איירי כמ"ש התוספות בדיבור הסמוך מסוגיית הש"ס דהתם:

אמנם לולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב סוגיא דהכא בפשיטות דנהי דמסוגיא דהתם בשקלא וטריא דמתני' שם מסיק הש"ס הכי דלפ"ז ע"כ טעמא דר"ש משום דמתקן לכך הוצרך רש"י לפרש שם דטעמא דמתקן שייך לאסור אפילו בדיעבד משא"כ בסוגיא דהכא דרמי ליה אביי לרבה ודאי מקשה ליה שפיר דע"כ טעמא דר"ש משום מוקצה הוא דליכא למימר דמטעמא דמתקן אסור לר"ש אפילו בדיעבד דהא ודאי ליתא דהא בפ"ב דביצה דף י"ח גבי טבילת כלים משמע להדיא דלרבה לית ליה טעמא דמתקן מדהוצרך לפרש טעמא דאיסור טבילת כלים היינו משום שמא יעבירם ארבע אמות

בר"ה ואקשי ליה אביי טובא עד שהוצרך רבה לדחוק דגזרינן י"ט אטו שבת וגזרינן נמי בור בחצירו אטו בור בר"ה ובהא נמי מקשה ליה אביי טובא ע"ש א"כ אי ס"ד דרבה אית ליה טעמא דמתקן א"כ מאי דוחקא לאוקמא משום הך גזירה דשמא יעבירם ולדחוק בכל הנך דוחקי ואמאי לא מפרש בפשיטות משום טעמא דמתקן אלא ע"כ דאפילו לענין טבילת כלים לא משמע טעמא דמתקן בי"ט מהטעם שכתבתי שם בחידושינו ע"ש וכ"ש דאין שום סברא להחמיר בטעמא דמתקן אפילו בדיעבד ע"י ראיית מומין בבכור שהם אוכל נפש עצמו וא"כ מהך סברא גופא מקשה אביי הכא שפיר לרבה דלדידך דלא ס"ל טעמא דמתקן א"כ ע"כ הא דאמר ר"ש אין זה מן המוכן היינו משום מוקצה א"כ קשיא דר"ש אדר"ש. וא"כ לפ"ז רצה אביי להכריח סברתו דהתם דטבילת כלים דטעמא משום מתקן וא"כ טעמא דבכור נמי משום מתקן וכמו שהוכחתי בחידושי ביצה שם (דף י"ח) דע"כ הוי סבר אביי דטעמא דטבילת כלים משום מתקן וע"ש:

ולענין עיקר קושיית התוס' שהקשו כאן היאך אפשר לומר דטעמא דר"ש משום מוקצה לחוד דא"כ הא ר"י אית ליה טפי מוקצה כבר כתבתי בסמוך בלשון הגמרא ליישב בטוב טעם דהא דמיקל ר"י הכא היינו משום דלא דחי בידים והבאתי ראיה מסוגיא דחולין גבי השוחט בשבת דמסקינן ר"י דמבשל היא ומשום קנסא משמע להדיא דהיכא דלא דחי בידים ליית ליה לר"י מוקצה והיינו היכא דשייך לומר דיושב ומצפה כגון בבכור דהכא דכיון דלא דחי בידים שהרי לא היה אפשר לשוחטו מאתמול שעדיין לא היה בו מום מש"ה לא הוי מוקצה משום דיושב ומצפה שמא יפול בו מום והכי איתא להדיא בבכורות (דף כ"ה ע"ב) דבהמות כיוון דמנגחי אהדדי שכיח בהו מומא ע"ש:

ומהא דאשכחן דאוסר ר"י אפילו בלא דחי בידים כגון בהמה שנתנבלה נמי ליכא למידק דהא דחי ליה הש"ס שם בפ"ק דחולין דשאני התם דמעיקרא הוי מוכן לאדם וא"כ לא שייך לומר יושב ומצפה. ואף ע"ג דלעיל דף מ"ה קאמר הש"ס להדיא דר"י אפילו היכא דלא דחי בידים איית ליה מוקצה כבר כתב רש"י שם דהיינו במאי שאוסר הכניסן לאוצר וכתבו התוספות שם דהיינו מתני' דר"פ מפנין ובאמת דשם לא נזכר ר"י אדרבה סתם מתני' ר"מ היא וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל באמת בחידושיו בסוגיא דלעיל דאיכא לאוקמי כר"מ וא"כ ע"כ רבה בשמעתין דהכא נמי מתוקמי להך דאוצר דלא כר"י אלא כר"מ. ועוד דנהי דמשמע לעיל דאוצר לא מיקרי דחי בידים היינו לגבי גרוגרות וצמוקים משא"כ גבי בכור ודאי אוצר מיקרי דחיא בידים שהרי הקצוהו בפירוש לאוצר וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות במשנה ראשונה דביצה ע"ש:

נמצא דלפ"ז שפיר מצינן למימר דכיון דלרבה לית ליה טעמא דמתקן ע"כ טעמא דר"ש משום מוקצה והיינו משום דלר"ש לא שני ליה בין היכא דדחי בידים להיכא דלא דחי בידים אלא כולה מילתא תליא ביושב ומצפה וכ"ש דא"ש למאי דפרישית בסמוך לשיטת רש"י דרבה לא הדר ביה ממאי דקאמר מוקצה דאורייתא בפרק אלו עוברין ודריש ליה מקרא דוהכינו אם כן שפיר אית לן למימר דר"ש נמי אית ליה הך סברא אלא דלר"י משמע ליה הך דרשא דוהכינו דוקא בדחי' בידים ולר"ש משמע ליה הך דרשא היכא דלא שייך לומר כל כך אדם יושב ומצפה והיינו כדמסקינן הכא בבכור משום דאיכא תלתא מי יימר ואם כן לפ"ז כיון דמעיקרא לא אסיק אדעתיה דאביי לחלק בין תלתא מי יימר ובין חד מי יימר שפיר מקשה ליה לרבה מדר"ש אדר"ש ורוצה אביי להכריח סברתו בטעמא דמתקן כדמקשה ליה אביי לרבא גופא התם בביצה בטבילת כלים:

נמצא דלפ"ז אין צורך לדחוק דאביי דהכא הדר ביה ממאי דקאמר בביצה פרק אין צדין כוותיה דרבה בר ר"ה מסתברא והיינו כאדא בר אוכמי אלא אדרבה טפי אית לן למימר איפכא דהאי מימרא דאביי דהתם היינו לבתר דשני ליה רבא בשמעתין לחלק בין חד מי יימר לתלתא מי יימר ומסתמא קיבל מיניה אביי תלמידו ואם כן מה"ט גופא מסיק התם אביי כרבה בר ר"ה דבנפל בו מום מע"ט לכתחילה הוא דלא הא דיעבד ש"ד כיון דלא מיתסר משום מוקצה משום דאדם יושב ומצפה היכא דליכא אלא חד מי יימר אבל בנפל בו מום ביו"ט דאיכא תלתא מי יימר אפילו דיעבד נמי לא כיון דאיכא תלתא מי יימר כן נ"ל נכון בעזה"י לולי שהתוס' לא פירשו כן והיינו משום דלא נחתו לסברא זו שכתבתי לחלק אליבא דר"י בין דחי בידים ללא דחי בידים והיינו כמו שכתבו בדיבור הסמוך דהכי משמע להו סוגיא דפרק אין צדין דבנפל בו מום מע"ט איירי פלוגתא דר"י ור"ש כדמוקמינן לה התם בהדיא מיהו גם בזה אבאר בסמוך מה שנלע"ד ובפרק אין צדין אבאר יותר ע"ש ודו"ק:

בד"ה מי יימר נראה דכל הנך מי יימר כו' לאו דוקא דהא ר"ש אוסר אפי' בנפל בו מום מע"ט כו' לכך נראה דלאו דוקא דאפילו בחד מי יימר סגי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא בדבריהם דמאי לאו דוקא שייך הכא דלפי שיטתם דסוגיא דהכא אסיק הך סוגיא דביצה דמוקמינן התם בהדיא פלוגתא דר"י ור"ש בנפל בו מום קבוע מע"ט א"כ תו ליכא אלא חד מי יימר ואמאי נקיט הכא תלתא ועוד דהיאך אפשר לומר דלר"ש בחד מי יימר אסור משום מוקצה שהרי התוס' כתבו להדיא בפרק קמא דחולין גבי השוחט בשבת דנסבין חברייא למימר ר"י היא דמשמע לר"ש שרי וכתבו הטעם משום דיושב ומצפה שמא ישחטנו חש"ו ואחרים רואין אותו וכה"ג משמע להדיא דלעיל במטה

ומוכני שהיה עליה מעות בה"ש דמותר לר"ש כדאמרינן בהדיא בגמרא משום דיושב ומצפה שמא יטלנה עכו"ם או תינוק ועוד דהא אפילו בבהמה שנתנבלה שנינו בסוף מכילתין דמותר לר"ש כדמוכח התם ובכולא תלמודא דר"ש היא ואם כן אין לך מי יימר גדול מזה ואפילו הכי מתיר ר"ש. והנראה בעיני מה שכתבו התוס' דבחד מי יימר סגי אין כוונתם לומר דבכל חד מהנהו תלת סגי אלא דוקא בהאי מי יימר דמזדקק ליה חכם לחוד סגי דכיון דאין רואין מומין בי"ט תו לא שייך לומר יושב ומצפה שיעבור החכם ויזדקק ליה. נמצא דלפ"ז ודאי דמי יימר כה"ג גרע מנבילה שנתנבלה דלא אקצי דעתיה לגמרי כיון דאפשר שתתנבל ומכ"ש דגרע מכל הנך שכתבתי אלא דלפ"ז נראה יותר דוחק הא דמקשה מהאי דהפרת נדרים דהתם ודאי אפשר שיזדקק לה בעל ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת התוספות בזה:

אמנם לפי מאי דפרישית בסמוך אין צורך לכל זה דודאי דכל הנך מי יימר דוקא נקיט להו והיינו לפי מ"ש דסוגיא דהכא וסוגיא דביצה חלוקות הן דהכא אליבא דרבה קיימינן דס"ל מוקצה דאורייתא אלא דרבי יהודא מוקי לקרא דוהכינו בדדחי בידים ולא שני ליה בין יושב ומצפה או לא ור"ש ס"ל איפכא דכולה מילתא תליא ביושב ומצפה ושני ליה בין חד מי יימר לתרי ותלת וכל זה הוכרח רבה לפרש גם כן לפי מאי דלית ליה טעמא דמתקן בראיית מומין כדפרישית וכמו שאבאר עוד בפרק אין צדין אי"ה וא"כ ע"כ דטעמא דר"ש משום מוקצה לחוד כי היכא דלא תיקשי דידיה אדידיה דבעלמא שמעינן ליה דלית ליה מוקצה בחד מי יימר אפילו בהמה שנתנבלה וכן בכל הנך שהבאתי לעיל ע"כ משום דשני ליה בין חד מי יימר לטובא נמצא דכל זה בסוגיא דהכא אליבא דרבה מה שא"כ בסוגיא דביצה דסתמא דתלמודא הוא דמסיק לה התם דאיירי בנפל בו מום קבוע מעי"ט דאי בי"ט כ"ש דלר"י אסור כדמקשה הש"ס והא מוקצה נינהו והיינו משום דמשמע לסתמא דתלמודא דלר"י אפילו היכא דלא דחי בידים אית ליה מוקצה והיינו כמסקנת הש"ס דפ' קמא דחולין דהשוחט בשבת אסור משום מוקצה לר"מ כיון דאין ראוי לכוס א"כ כ"ש לר"י ואף לשיטת הרי"ף שפסק דלא כמסקנא דהתם היינו משום דבשילהי מכילתין פסק הש"ס להדיא בכולהו מוקצה קי"ל כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו דדחי נמי בידים וכמ"ש ג"כ התוס' שם משא"כ לר"י גופא ודאי מוכח מהאי סוגיא דמי שהחשיך גופא דכר"מ ס"ל אפילו בדלא דחי בידים דהא במוקצה מחמת מיאוס מחמיר ר"י טפי מדר"מ ואם כן ע"כ איצטריך לאוקמי התם הך דבכור שנפל לבור בנפל בו מום קבוע מעי"ט והא דאוסר ר"ש אע"ג דליכא אלא חד מי יימר אה"נ דלאו משום מוקצה קאסר רבי שמעון אלא משום טעמא דמתקן וכדמשמע

נמי מכל השקלא וטריא דהתם כמו שאבאר עוד בתכלית אריכות במקומו אי"ה כן נ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בגמ' מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת כו' ואמאי לימא מי יימר כו' וכתבו התוספות דמכאן נמי מוכח דכל הנהו מי יימר לאו דוקא דהא הכא ליכא אלא חדא מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דכיון דהכא אליבא דרבה קיימינן דמפרש ליה מילתא דר"ש משום מוקצה לחוד ולא משום דאין רואין מומין אי משום דלית ליה טעמא דמתקן או משום דסובר דאי לאו משום מוקצה היה מתיר לראות מומין בבכור שנפל לבור משום צער ב"ח וכמו שאבאר שם באריכות ומשום הכי הוצרך לפרש מטעמא דמוקצה ומשום דאיכא תלתא מי יימר. א"כ לפ"ז ע"כ נמי דהא דקאמר מי יימר דמזדקק ליה חכם לאו משום דאין רואין מומין הוא אלא מי יימר דמיתרמי ליה כדמשמע מסתימת לשון רש"י. וא"כ לפ"ז מקשה רמי בר חמא שפיר דע"כ דבכה"ג לא מיקרי מי יימר כלל דאל"כ קשיא האי דמפירין נדרים דאע"ג דליכא אלא חד מי יימר מ"מ לר"י מיהו ליתסר דהא ר"י ודאי אוסר במוקצה אפילו בחד מי יימר והא ודאי ליתא דמעשים בכל יום דמפירין נדרים מכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דרבה גופא כר"י ס"ל מדאית ליה מוקצה דאורייתא וגם מאותו ראיה שהביאו התוס' לעיל בד"ה דנפטא אסור מהאי דכל מילי דמר עביד כרב א"כ לפ"ז אי ס"ד דהאי דמפירין נדרים אתא דלא כר"י א"כ הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם בחד מסכתא דהא הך דמפירין נדרים סיפא דנבילה היא והלכה מרווחת אליבא דכ"ע דמחלוקת ואח"כ סתם בחדא מס' הלכה כסתם וא"כ ע"כ דהאי דמפירין נדרים אליבא דכ"ע מיתוקמא משום דכל כי האי גוונא לא מיקרי מי יימר כלל דודאי מזדקק ליה חכם או בעל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר אדר"ש דאפילו בנפל בו מום בי"ט ליכא תלתא מי יימר ועוד דמום עובר ומום קבוע לע"ד לא מיקרי אלא חד מי יימר דמום עובר לאו מידי היא כנ"ל נכון ליישב הנך תרי סוגיות דהכא ודביצה דכל חדא וחדא תיקום אדוכתיה בלי גמגום בעזה"י ודוק היטב ובחידושי ביצה אבאר יותר אי"ה ע"ש:

בתוספות בד"ה מי יימר דמזדקק תימא מי דמי כו' עיין במהרש"א:

בד"ה דכל היכא דמכוין איכא איסורא דאורייתא וא"ת דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דמלאכה שאצ"ל היא כו' עס"ה. ובילדותי הייתי רגיל לתרץ קושיא זו דהא דשמעינן ליה לר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור היינו דפטור מחיוב חטאת כיון דליכא איסור סקילה והיינו משום דמלאכת מחשבת כתיב במשכן וקרא דכל העושה מלאכה יומת נסמכה למלאכת המשכן כדאיתא סופ"ק דחגיגה דמה"ט קרי לה התם הררים תלויים בשערה וכפירש"י שם. וא"כ לפ"ז כיון דלית ביה חיוב מיתה משום הכי פטור

לר"ש מחטאת אבל מ"מ איכא למימר דר"ש מודה דאסור מדאורייתא משום לאו דלא תעשה כל מלאכה שנאמר בסיני קודם מלאכת המשכן ובסנהדרין נמי אמרינן דבמרה נצטוו עליה וא"כ אין סברא לפוטרו משום מלאכת מחשבת שלא נאמר עד הקמת המשכן בשנה שניה. ועוד דהא אפילו במלאכת י"ט שנצטוו בפרשת החודש הזה לכם והתם סתמא כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ומה"ת לחלק במלאכה שאצ"ל בין י"ט לשבת. א"כ לפ"ז הוי א"ש טובא סוגיא דהכא ובזה נתיישבו לי ג"כ כמה סוגיות בגמרא אלא לפי שמצאתי בסוגיא דגמרא דלעיל דף מ"ד דשמואל דס"ל כר"ש ומש"ה מקשה הש"ס עליה דשמואל דאוסר לכבות גחלת של עץ בשביל נזק רבים א"כ משמע להדיא דלר"ש דפוטר במלאכה שאצ"ל ע"כ מדאורייתא מותר לגמרי וליכא אלא איסורא דרבנן דאי ס"ד דלאו אית ביה לא הוי מקשה הש"ס התם מידי דנהי דבר"פ הנחנקין מחלק הש"ס בכה"ג גופא בין שגגות לאו לשגגות כרת מ"מ במזיד ובמתכוין לא שייך לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת א"כ לפ"ז מקשי התוספות שפיר:

מיהו מה שכתבו על תירוצם שתירצו דוחק הוא לא ידעתי למה דאדרבה לכאורה טעמא רבה איכא דכיון דהך מילתא דדבר שאינו מתכוין אינו אלא דברים המסורים ללב א"כ שפיר יש להחמיר לענין כיבוי דהרואה סבר שמתכוין לכבות משום הפתילה עצמה לפי שרוצה להבהבה שידלק יפה כדאיתא לעיל בפרק במה מדליקין דרבי יוסי מחייב בחס על הפתילה משא"כ בחריץ לא שייך לגזור בכה"ג דהא כ"ע ידעין שאין מתכוין לעשות חריץ כיון שאינו חופר אלא כלאחר יד ואין דרך מלאכת חפירת גומא בכה"ג ע"י גרירת מטה כסא וספסל. כן נ"ל מדקדוק לשון רש"י. ועוד נ"ל ליישב קושי' התוס' בענין אחר דנהי דמעיקרא נקט אביי לישנא דבהדי דנקיט לה כבתה דמשמע דלא שייך אלא חשש איסור דכיבוי היינו משום דכיבוי שכיח טפי על ידי טלטול הנר אבל לעולם אין הכי נמי דשייך ביה נמי חששא דהבערה דע"י טלטול הנר ממילא דאתי לידי הטיית הנר דאסור משום הבערה כדמשמע בפ"ק דמכילתין ובכמה דוכתי ובודאי דבר הנראה לעינים הוא דסתם הטייה תחילתו מכבה וסופו מבעיר. נמצא דלפ"ז שפיר מסיק הש"ס דהא דאוסר ר"ש לטלטל הנר בשעה שהוא דולק היינו משום דכי מכוין כדי שתדלק יפה איכא איסורא דאוריית' א"כ דשייך ביה חשש הבערה תו ליכא לחלק מטעמא דמלאכה שאצ"ל ולפ"ז א"ש נמי מה שהקשיתי לעיל בכמה דוכתי דלר"ש בכה"ג הוי מוקצה מחמת איסור דרבנן ולמאי דפרישית הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא ועוד אבאר בזה בפ"ב דביצה גבי המסתפק ממנו חייב משום מכבה ובפרק המביא דף ל' בסוגיא דאין נוטלין עצים מן הסוכה ע"ש:

דף מז.

בגמרא הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר אסור. כבר כתבתי לעיל דאף על גב דר' יוחנן אמר לעיל דטעמא דר"ש דאוסר בשמן שבנר בשעה שהוא דולק היינו משום דהוקצה למצותו מ"מ הוצרך רבא לומר כאן דהוי בסיס לדבר אסור משום דלענין טלטול הנר דלהוי בסיס לא סגיא האי טעמא דהוקצה למצותו דבכה"ג אין לאסור הכלי משום בסיס אלא דע"כ משום דשמן בשעה שהוא דולק הוי נמי מוקצה מחמת איסור דאסור להסתפק ממנו משום מכבה דהא משום הכי אסור השמן אפילו בטלטול כיון דבהאי שעתא לא חזי ליה מידי ואם כן שפיר מיקרי הנר בסיס לדבר איסור. ובזה היה נראה בעיני ליישב קצת מ"ש רש"י לעיל דף מ"ד בד"ה חוץ מן הנר הדולק כו' דאסור שמא יכבה הנר וכתב שם מהרש"א ז"ל דלמסקנא לא קיימי הכי ולמאי דפרישית א"ש דלמסקנא נמי עיקר איסור הוא משום כיבוי כדפרישית ומ"ש רש"י כאן לאו משום דחייש לכבייה היינו הך חששא דס"ד מעיקרא דלמא בהדי דנקיט לה כבתה דבהא ודאי שפיר קאמר רבא דלא חיישינן כיון שאינו מתכוין אבל בהך חששא דמסתפק ודאי חיישינן כיון דנתכוין להסתפק הו"ל פסיק רישא אם יכבה והיינו כמ"ש התוס' בפ"ב דביצה דהא דאמרינן המסתפק ממנו חייב משום מכבה היינו משום דמיחזי ככיבוי ועמש"ל דף כ"ט ע"ב בלשון רש"י במשנה דלא יקוב בד"ה שתהא מנטפת אלא דבמ"ש רש"י כאן דהאי לדבר אסור דהכא היינו לשלהבת משמע דלא נחית להכי ואפשר משום דלא פסיקא ליה לפרש ענין בסיס אליבא דר"ש בכה"ג אלא דוקא בשלהבת וכיוצא בו וכמו שאבאר עוד בשיטת רש"י בסמוך:

בפרש"י בד"ה אמר רבי רומנוס כו' ס"ד באפרה כו' שהאפר מוקצה ולא היו צריכין לו כו' עס"ה. ולכאורה לשון רש"י תמוה דהא משמע דהא דקס"ד שהאפר מוקצה היינו משום דלאו באפר שנעשה בחול איירי דהא קיי"ל אפר כירה מוכן הוא אלא ע"כ דמסתמא איירי שהובערה מהלבונה סמוך לשבת כדי להתגמר בו בשבת עצמו כדאשכחן סוף פ"ב דביצה במעשה דר"ג וא"כ הוי אפר נולד גמור כמ"ש התוספות בפ"ק דביצה דף ח' בסוגיא דאפר כירה כשהוסק ביום טוב אפילו לר"ש אסור ע"ש. וא"כ לפ"ז לא א"ש הא דמסיים רש"י ולא צריכין לו שהרי אפילו בצריך לו אסור וכדמשמע נמי מהא דמדמה לה בסמוך לכלכלה ואבן בתוכו דהאבן לאו בר טלטול הוא לגמרי אפי' לצורך גופו ומקומו. וכה"ג קשה נמי במ"ש רש"י בסמוך בד"ה הא ליכא פירי דמשמע מלשונו דמה שמחתה נעשה בסיס היינו דוקא אליבא דר"י ולמאי דפרישית אפילו לר"ש הוי בסיס דהא מסיק רבא לעיל דעיקר טעמא דאיסור טלטול בנר לר"ש הוי משום בסיס. וכבר עלה בלבי

לחלק בין בסיס דשלהבת בשעה שהוא דולק שהוא מוקצה מחמת איסור דאורייתא ממש ובין האי בסיס דאבן ובסיס דמחתה לאחר שכבה אליבא דר"ש משום הכי הוצרך רש"י לפרש דעיקר הקושי' דר"י אדרבי יוחנן היינו משום דרבי יוחנן כר"י ס"ל דלר"ש לא מיתסר משום בסיס כי האי אלא דאכתי קושיא קמייתא קשה. לכך נראה לפרש כוונת רש"י בזה בענין אחר דמ"ש שהאפר מוקצה היינו באפר גמור שנשאר במחתה קודם שבת ואפ"ה הוי מוקצה ולא דמי לאפר כירה לפי שאפר כירה הוי מוכן לגמרי ולא בעי הזמנה ולא מחשבה לפי שאפר כירה מוכן תמיד לעשות בה כל צורכיו כדמשמע להדיא בסוגיא דאפר כירה משא"כ אפר מחתה אינו מוכן לכך אלא א"כ היה דעתו עליה מאתמול משום הכי מסיים רש"י ולא היו צריכין לו וכוונתו לפי שאין בו צורך כ"כ מש"ה בעי הזמנה. וכן נראה מלשון התוספות שדקדקו בלשונם שכתבו דאפר מתתה מוקצה הוא. ועוד נראה דמה שהוכרח רש"י לפרש דלא היו צריכין לו היינו משום דלכאורה פשטא דלישנא דאגב קטמה דלקמן בסמוך משמע דאדרבה הקטמא הוא דבר המותר ועיקר הטלטול הוא משום שצריך לאותו אפר וכמו שפירש"י בסמוך דלפי המסקנא מחתה באפרה נמי הוי כה"ג שהיה צריך לאפר ודעתיה עלייהו מאתמול ומש"ה הוצרך רש"י לפרש דלמאי דס"ד מעיקרא הוי איפכא לגמרי שהטלטול לא היה בשביל שצריך לאפרה שהרי האפר מוקצה כיון שלא היה דעתיה עלייהו מאתמול וכדפרישית ומשום דלא פסיקא ליה לרש"י דהך מילתא דאפר הוא מוקצה לר"ש כיון שלא היה דעתיה עליה מאתמול דהא לר"ש אפשר דלא בעינן שיהא מוכן מאתמול לכך וכדמשמע בכמה דוכתי דלר"י הוא דשמעינן דאיסור מוקצה הוא במה שלא היה מוכן מאתמול להך מילתא משום הכי הוצרך רש"י לפרש דעיקר קושיית המקשה מדר"י אדר"י דמדמה מחתה לאבן היינו משום דשמעינן ליה לר"י דכרבי יהודה סבירא ליה. כן נ"ל נכון בכוונת רש"י וכן נראה שהבין הרשב"א ז"ל בחידושיו בכוונת רש"י ודוק היטב ועיין מה שאכתוב עוד בזה בלשון התוספות ד"ה הוה מטלטלינן:

בתוס' בד"ה ואמר רבה בר בר חנא אמר ר"י כו' תימא אמאי לא פריך בלאו מילתא דר"י ממתניתין דפרק נוטל כו' עס"ה. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך דהך מילתא דבסיס כה"ג דמחתה תליא בפלוגתא דר"י ור"ש א"כ ממילא אין מקום לתמיהת התוס' דודאי לא מצי לאקשויי ממתניתין דפרק נוטל אדר"י דר"י מצי לאוקמי הך מתני' כר"י ואיהו גופא אפשר דס"ל כר"ש ואי משום דאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה הא אמרינן בשילהי מכילתין דר"י סתמא אחרינא אשכח וא"כ הוי צריך לאתויי נמי הך ראיה דמייתי רש"י דשמעינן לרבי יוחנן לעיל דכר"י ס"ל (והיינו דבנר ישן של חרס לחוד הוא דס"ל כר"ש

וע"ש בתוס' באריכות) וא"כ סוף סוף לא הוי מצי לאקשויי אלא ממתניתין דפרק נוטל ומרבי יוחנן דלעיל מש"ה ניחא טפי לאקשויי ממתניתין דכלכלה ואבן בתוכה דמסיק רבי יוחנן גופא דאיירי בכלכלה מלאה פירות דוקא ומדלא מוקי לה כר"ש היינו ע"כ בא' משני פנים או שנאמר דמשמע ליה דלא שייך פלוגתא דר"י ור"ש בהכי או משום דרבי יוחנן כר"י ס"ל מש"ה מוקי למתני' כר"י וא"כ מקשה רבי זירא שפיר:

ועוד יש ליישב בדרך אחר דודאי ממתניתין דפרק נוטל לחוד לא מצי לאקשויי דהא רבי יוחנן גופא אמר התם אהך מתני' דאסור לטלטל בלא ניער היינו דוקא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטל ועודן עליו א"כ שפיר איכא לאוקמי הכא דמה שהתיר רבי לטלטל מחתה באפרה היינו לצורך מקומו ואף ע"ג דמסקינן התם דאמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר איסור ולא אשכחן מאן דפליג עליה והכי נמי במחתה ע"כ הוי במניח מ"מ סוף סוף הוי צריך לאתויי הך מילתא דרב ולאקשויי מרב אדרבי יוחנן ומשו"ה מייתי לה הך מתני' דכלכלה ואבן בתוכה דמוקי לה בכלכלה מלאה פירות ולא מוקי לה בצורך מקומה אע"כ משום דמשמע ליה דמסתמא האי דכלכלה ואבן בתוכה איירי במניח א"כ ממילא שמעינן דבמניח סבר רבי יוחנן דאפילו צריך למקומו אסור. כן נראה לי לולי שהתוס' לא פירשו כן ודו"ק:

בד"ה הוי מטלטלינן כנונא אגב קיטמא כו' פי' אגב אפרה שהוסק מע"ש כו' עכ"ל. משמע מלשונם דלמאי דס"ד מעיקרא איירי באפר שהוסק מבע"י והולך ונעשה אפר בשבת עצמו דהו"ל נולד גמור כדפרישית וא"כ לא נחתי להאי פירושא שכתבתי לעיל בכוונת רש"י דמאי דס"ד מעיקרא נמי הוי איירי שהוסק מע"ש אלא משום דמחתה לא דמי לאפר כירה דבעי הזמנה מטעמא דפרישית אלא כלשון ראשון שכתבתי שם וא"כ לכאורה שזה סותר למה שדקדקתי לעיל בלשון התוס' שדקדקו וכתבו דאפר מחתה מוקצה הוא וצ"ע ודוק היטב ומה שהקשו התוס' עוד מסוגיא דפ"ב דביצה יבואר שם במקומו אי"ה:

בגמ' לוי בר שמואל אשכחינהו כו' אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת כו'. ולכאורה לא שייך הך סוגיא הכא כלל אלא דנראה משום דלעיל בדף הקודם מייתי הש"ס הא דאורי רבי במנורה כר"ש בנר ומשמע דבמנורה היינו משום דיש בנין בכלים ובנר היינו משום מוקצה ומשום הכי מייתי מעיקרא הך מילתא דר"ש בנר דמתניתין דלית ליה מוקצה ומייתי נמי הך מילתא דהתיר רבי לטלטל מחתה באפרה דאיירי נמי לענין דינא מוקצה ולבתר דאסיק לדינא מוקצה חוזר לפרש הך דינא דמטה של טרסיים דתליא בהך מילתא דהורה במנורה דלעיל אי יש בנין בכלים או לא. כנ"ל וק"ל:

דף מז:

במה טומנין פרק רביעי
במשנה במה טומנין ובמה אין טומנין כו'. כל האי פירקא איירי בדיני הטמנה מע"ש סמוך לחשיכה וקאי אהא דאמרינן בסוף פרק במה מדליקין ספק חשיכה טומנין את החמין מש"ה מפרש הכא במה טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל דאע"ג דבשבת עצמו אסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אפ"ה בספק חשיכה מותר מטעמא דמפרש התם אבל בדבר המוסיף הבל ודאי אין טומנין בספק חשיכה ואפילו מבע"י אסור כדאמרינן לעיל ומכ"ש דא"ש טפי לפי פירש"י לעיל בר"פ כירה דשהייה והטמנה חדא מילתא היא דלשהות נמי טעמא משום דמוסיף הבל ואף שכל זה פשוט הוצרכתי לפרש כן לפי שיש בו תועלת לסוגיא שלפנינו:
בתוס' בד"ה במה טומנין פירש הר' יוסף בשם רבינו שמואל דמיירי בבשיל ולא בשיל כו' עס"ה. נראה דרבינו שמואל סובר כשיטת רש"י דר"פ כירה דטעמא דהשהאה היינו נמי משום שמוסיף הבל וגזרינן שמא יחתה בגחלים. א"כ לפ"ז כבר כתבתי שם דאין סברא להחמיר בהטמנה דגפת וזבל יותר מהשהאה ע"ג כירה כיון דתרווייהו חד טעמא אית להו שמא יחתה בגחלים א"כ שייך הך חששא טפי בכירה דשכיחא בה גחלים (מכ"ש לשיטת קצת פוסקים ומפרשים דאיירי התם שלא גרף כל הגחלים) משא"כ בהנך דמתניתין דהכא לא דמיא כלל לרמץ וכ"ש דלא שייך בהו חתיית גחלים כלל משום הכי משמע ליה לרבינו שמואל דלא נאסר נמי בהטמנה אלא בבשיל ולא בשיל דומיא דלשהות. ומה שהקשה ר"ת על רבינו שמואל דאית לן לאוקמי מתניתין בסתם קדירות שהן מבושלין בה"ש ודומיא דמתניתין דכירה דמיירי בבשיל כמאכל בן דרוסאי נראה לי ליישב לפי שיטת רבינו שמואל דלא קשה מידי דהא בלא"ה מה שכתב רבינו שמואל אבל בקדרא חייתא שרי לכאורה נראה דבריו תמוהים אם נפרש כפשטן דלענין דינא ופירושא דמתניתין דהכא קאי דודאי אין דרך להטמין קדרא חייתא בגפת וזבל כדי שיגיע לבישול גמור אע"כ דרבינו שמואל מפרש דכל עיקר דיני הטמנה דאיירי במתניתין ובכולה פירקין אמתניתין דס"פ במה מדליקין קאי דקתני וטומנין את החמין והיינו כמ"ש שם הרמב"ם דאותן החמין הן המים החמין בה"ש אלמא דעיקר הטמנה הרגילה הן במים שהיה דרכן להחם ולהטמינם חמין כדי לשתותן או למזוג בהן הכוס כדמשמע נמי מלשון הגמרא לעיל דף ל"ח ע"ב בעובדא דרב חייא ורב אושעיא שהעלו לו קומקום של חמין וכן בהטמנה דאיירי התם בסוגיא דאנשי טבריא נמי במים חמין איירי וכן כתבו התוספות במשנה דמוליאר הגרוף וכה"ג משמע בסמוך בכוזא דמיא ובכובא

דנטלא דכולהו מילתא דהטמנה איירי במים והדבר ידוע דבמים לא שייך כלל הך מילתא דקדרא חייתא וכמב"ד ואפשר דאפילו בבישול כל צרכו שנעשה רותחין גמורין נמי אין דרך להטמינו בדבר המוסיף הבל דהא אמרינן לעיל בפרק כירה דחמין מצטמק ורע לו אלא ודאי דסתם הטמנת מים חמין היינו בשיל ולא בשיל אלא כל שהן חמין גמורין אף ע"פ שלא עלו רתיחתן הוי קרוב לגמר מלאכתו ובכה"ג ודאי דרך להטמינו בדבר המוסיף הבל. נמצא לפ"ז מה שכתב רבינו שמואל דקדרא חייתא או בשיל שרי לאו בהטמנה דכה"ג איירי אלא בהטמנה שרגילין לעשות בתבשיל של בשר או שאר מיני תבשילין והיינו בהך הטמנה דאיירי בה התוספות שהקדירה מונחת תוך כירה גרופה וכתבו הרא"ש והר"ן דאחר שמונחת על הכירה מכסין אותה ומניח עליהם אפר צונן או כסות ושאר דברים שאין מוסיפין הבל וע"ז כתב רבינו שמואל דאפילו בדברים המוסיפין הבל אין לאסור בהטמנה כי האי דקדרא חייתא או בבישול כל צרכו דהטמנה זו ודאי הוי דומיא להשהאה דשרינן להו בפ"ק כן נראה לי ליישב שיטת רבינו שמואל דלא לשוויה כטועה ח"ו. ולפ"ז תו ליכא נפקא מיניה כ"כ לדינא בין שיטת רבינו שמואל לשיטת ר"ת וסייעתו החולקים על רבינו שמואל דבהטמנה כי האי שהיא תוך הכירה או בחפירה קטנה שהביא הרא"ש ז"ל אדרבה כתבו להדיא דיש מקומות נוהגין היתר לגמרי וסברי דלא הוי הטמנה כלל ואפשר דרבינו שמואל סובר דבבשיל ולא בשיל אסור אפילו בכה"ג כן נ"ל ודוק היטב ועיין בק"א:

דף מח.

בגמ' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם ופירש"י דתניא בברייתא בס"פ דשרי והקשו עליו בתוס' הא בהך ברייתא גופא קתני בהדיא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין ומש"ה מפרש ר"י דברייתא לא שמעינן ליה אלא ממעשים בכל יום כו' עס"ה. ולענ"ד נראה ליישב פירש"י דהא בלאו הכי קשה אף לפירוש התוס' אטו מי לא ידע רבה לחלק בין חימום דמים צוננין לחימום דמים חמין שיעמדו בחמימתן דמעשים בכל יום אלא ע"כ דהיינו משום דכוזא דהכא שהניח על פומא דקומקמא היינו בענין שאי אפשר שיגיע לידי בישול גמור אלא כדי להפשיר והא דאסר ליה רבה אף ע"ג דכנגד המדורה שרי היינו משום דכנגד המדורה לאו דרך הטמנה היא מה שא"כ הכא שהניח על גבי מיחם הוי דרך הטמנה ומש"ה מייתי לה הך מילתא בפירקין (וכמו שדקדק ג"כ מ"ז ז"ל בספר מג"ש בזה) וא"כ מקשה שפיר מ"ש ממיחם ע"ג מיחם דשרי כשעושה כדי שיהו משומרים אלמא דלא הוי כהטמנה בכה"ג וע"ז משני שפיר התם אוקומי קא מוקים א"כ

לא הוי כדבר המוסיף הבל שהעליון הוא כמו תחתון כמ"ש רש"י שם לקמן סוף פירקין אבל הכא דאולודי קא מוליד א"כ התחתון הוי כמוסיף הבל כנ"ל נכון ליישב פירש"י ולשיטת התוספות צ"ע:

דף מח:

בתוספות בד"ה וכי מה בין זה למגופת חבית כו' פירש בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית רשב"ג אומר כו' ואין נראה לר"י כו' עס"ה. כבר האריך מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב שיטת רש"י ממה שהקשו עליו בתוס' ע"ש. אמנם לענ"ד נראה דבלא"ה פירש"י מוכרח דאי כפירוש התוס' דמגופא דמתני' מקשה לה רב כהנא לא הו"ל לאקשויי בפשיטות מה בין זו למגופת חבית כיון דפלוגתא דתנאי היא שם ושפיר מצינו למימר דרב סבר כרבי יהודה דאוסר מה"ט גופא כיון דבעשוי להכניס ולהוציא הוי חייב חטאת וכל שכן לקצת נוסחאות דלא גרסי וחכמים מתירין אלא רבי יוסי מתיר. א"כ לפ"ז אע"ג דקי"ל רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי מ"מ הא מסקינן שם בעירובין דרב לית ליה הנך כללי אע"כ מדרשב"ג מקשה דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג עליה. ועוד דבלא"ה לא שייך לאקשויי מחבית דמתני' אדרב דמחייב חטאת בפותח בית הצואר דמה ענין זה לזה דהא עיקר חיובא דפתיחת בית הצואר היינו משום דהשתא קמשוי ליה מנא דלא סגיא בלא"ה והוי גמר מלאכתו וחייב משום מכה בפטיש וא"כ לא שייך הך מילתא כלל במגופה דמתני' דהתם אין גמר מלאכתו בנקב זה שהרי יוכל ליטול כל המגופה כפירש"י שם להדיא אלא דאפ"ה אוסר ר"י לעשות נקב דהוי כמתקן פתחא דהוי תולדה דבונה אם עושה פתח גמור שעשוי להכניס ולהוציא ומש"ה גזרו אף באין עשוי להכניס ולהוציא כדאמר רבה התם דהיינו משום לולין של תרנגולין. נמצא דכל זה היינו אליבא דרב דאמר בר"פ הבונה דלולין של תרנגולין חייב משום בונה מש"ה הוצרך רש"י לפרש דממגופת חבית דרשב"ג מקשה דאע"ג דבכה"ג שמתיז ראשה בסייף לא שייך בניין כלל ומשום סותר נמי לא שייך כיון דסותר לא הוי אלא על מנת לבנות וכ"ש כשאינו סותר סתירה גמורה אלא כלאחר יד אלא דאפ"ה מקשה כאן שפיר דליתסר מיהו משום דהוי כמכה בפטיש דע"כ איירי התם שנסתם המגופה לגמרי עד שלא יוציא המגופה אם לא שצריך להתיזו בסייף א"כ שפיר הוי גמר מלאכתו בכך וחייב משום מכה בפטיש כיון דלרב בפתיחה בעלמא קרי ליה מכה בפטיש כן נ"ל נכון ומה שיש לדקדק עוד בזה בענין פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בר"פ הבונה לענין עושה נקב בלול של תרנגולין אי חייב משום בונה או משום מכה בפטיש דעתי לבאר שם במקומו אי"ה:

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא תנן שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות כו' ורמינהו מקל שעשאו יד לקורדום כו'. ובאמת הך לישנא דשלל של כובסין עד שיתחיל להתיר אינן בלשון משנה כמ"ש התוס' אלא ברייתא היא והיינו דקשיא להו להתוס' אדמקשה מברייתא ליקשי ממתני' דפרה ותירצו שפיר. ולפ"ז לא גרסינן תנן אלא תניא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש:

אלא דתמיהא לי טובא אכתי אמאי לא מייתי בגמרא מתניתין דעוקצין פ' שני דתנן להדיא שלל כובסין ובגד שתפור בכלאים חיבור עד שיתחיל להתיר ואע"ג דהתם לא תנן שלשלת של מפתחות מה בכך דהא בלא"ה משמע דכל שקלא וטריא דשמעתין היינו מבבא דשלל של כובסין תו קשיא לי דמברייתא למתני' דמקל שעשאו יד לקורדום בלא"ה לאו קושיא אלימתא היא דהא מוקמינן בסמוך הך דשלל של כובסין כר' מאיר ולא כר' שמעון וא"כ איכא לאוקמי מתני' דמקל כר' שמעון דמטהר דכשלא בשעת מלאכה דמי כמ"ש התוס'. ולפ"ז טפי הו"ל לאקשויי מסתם מתני' דעוקצין אסתם מתניתין דמקל:

מיהו משום הא לא איריא דאיכא למימר דע"כ לא שמעינן לר"ש דמטהר אלא בבית הפך ובית התבלין דחדא לא צריכה לחבירתה ולא שייך בהו כלל שעת מלאכה משא"כ בהנך דשלל של כובסין ואינך לא שייך פלוגתא דר"ש ור"מ והא דמוקמינן בסמוך בהא דשלל של כובסין כר"מ היינו דעכ"פ כר"מ ודאי מיתוקמא כיון דמטמא בהנך דכירה כ"ש בהנך דשלל של כובסין משא"כ לר"ש לא פסיקא לן וכה"ג אשכחן בש"ס טובא. ובכך נ"ל ליישב ג"כ קושיא קמייתא דניחא ליה טפי לאקשויי מברייתא דקתני נמי שלשלת של מפתחות אע"ג דמפתחות חדא לא צריכה לחבירתה אפ"ה מטמינן שלא בשעת מלאכה. ועוד מדקתני בהך ברייתא חיבור לטומאה דמשמע ולא להזאה ע"כ היינו משום דמילתא דרבנן היא כמו שאבאר לקמן ואפ"ה מחמרינן לענין טומאה אף שלא בשעת מלאכה אם כן מקשה שפיר מההיא דמקל דאע"ג דלמאי דס"ד השתא הוי חיבור מדאורייתא בשעת מלאכה דיד גמור הוא כמ"ש רש"י ז"ל להדיא ואפ"ה לא מטמינן שלא בשעת מלאכה ומש"ה לא מייתי מתניתין דעוקצין דכיון דלא קתני בה שלשלת של מפתחות וקתני נמי סתמא חיבור דמשמע אף להזאה א"כ משמע לכאורה דודאי הך לא מיתוקמא אלא כר' מאיר דמחמיר לענין חיבור אלא דאפ"ה לא קתני שלשלת של מפתחות משום דבהך לא הוי חיבור להזאה אלא לטומאה כן נראה לי ועוד יש ליישב בדרך אחר ויבואר מתוך מה שאבאר לקמן:

בתוס' בד"ה עבדו רבנן היכרא וגבי שלל של כובסין נמי איכא היכרא במה שאינו חיבור להזאה כו' עס"ה. ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דבשלמא הכא בכירה של חרס כיון

דמטהרין מטומאת אויר שהוא דאורייתא ע"כ מידע ידעי דלא שייך בהנך כלי כירה טומאה דאורייתא וממילא לא נשרוף תרומה וקדשים משא"כ בהא דלא הוי חיבור להזאה דחומרא היא תו לא הוי היכר דלא לשרוף תרומה וקדשים דאכתי אתי למישרף ולמימר דהוי דאורייתא ואפ"ה החמירו חכמים לעניין הזאה כדאשכחן בהך דמספורת של פרקים דאע"ג דבשעת מלאכה הוי חיבור מדאורייתא וממילא דודאי שרפינן תרומה וקדשים ואפ"ה לא הוי חיבור להזאה כדמסקינן בסמוך: **ובר** מן דין לא ידעתי מי הכריחם להתוס' לפרש כן דאטו כולהו טומאה דרבנן בחדא מחתא מחתינהו דבעינן למעבד בהו היכרא וכמה טומאה דרבנן אשכחן דלא עבדו היכרא וצ"ע.

שם תנו רבנן מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני וכו' מה נפשך אי חיבור הוא אפי' להזאה נמי כו'. ויש לדקדק אמאי פסיקא לתלמודא הך סברא והא בריש פ' העור והרוטב מצריך הש"ס קראי טובא לענין ידות בכלים ובאוכלין אי הוי יד להכניס ולא להוציא או אף להוציא ובשומרין להכניס ולא להוציא ואפ"ה אשכחן התם פלוגתא דאמוראי לענין יד להכשר ואיכא למאן דאמר דאין יד להכשר אע"ג דהכשר אתחלתא דטומאה היא אם כן מאי קושיא דלמא אע"ג דהוי חיבור לטומאה אפילו הכי לא הוי חיבור להזאה ומכ"ש דקשה טפי לפמ"ש שם התוספת בד"ה והבית מאהיל דיד לטומאת מת ילפינן במה הצד מנבילה ותנור של חרס. אם כן לפ"ז לא שייך למילף אלא לענין טומאה משא"כ לענין הזאה דלא אשכחן לא בנבילה ולא בתנור אם כן שפיר אית לן למימר דלא הוי חיבור להזאה:

מיהו אפשר דפשיטא ליה לתלמודא דלא שייך לחלק כלל בין טומאה להזאה דחדא מילתא הוי לגמרי אע"ג דבריש פ"ק דנדה דף ג' אשכחן פלוגתא דתנאי אי ילפינן סוף טומאה מתחלת טומאה לענין ספק אפילו הכי לענין חיבור לא שייך לחלק ועוד נ"ל דנהי דמצרכינן בפרק העור והרוטב קראי טובא לענין יד ושומר אפ"ה הך דמספורת של פרקים עדיפי טובא טפי מידות ושומרין כיון דתרוייהו צריכי להדדי לגמרי ולא צריך קרא כלל וע"כ דהכי הוא דאלת"ה מנא לן לרבויי ידות משומרין מהנך ריבויי דמייתי התם הא איכא לאוקמי קרא בדדמי היכא דשניהם הן מתשמיש אחד לגמרי כי האי דמספורת ואיזמל אע"כ דהנך לא צריכי קראי כלל אם כן מקשה שפיר אפילו להזאה נמי והא דמסיק אי לאו חיבור אפילו לטומאה נמי לא היינו לרווחא דמילתא כמ"ש התוספת לפי' ר"י אלא שנ"ל להוסיף נופך משלי דהכי קאמר דאת"ל דאפ"ה לא הוי חיבור מדאורייתא כלל אע"ג דמשתמשין תשמיש אחד ולפ"ז יהיה מההכרח לומר דהא דאמרינן לעיל בשלל של כובסין וכל הנך דהוי חיבור לטומאה היינו מדרבנן בעלמא

דמדאורייתא לא הוי חיבור אפילו בכלי גמור של פרקים ואהא מקשה שפיר א"כ אפילו לטומאה נמי לא פירוש דתו ליכא למימר דמדרבנן גזרו עלה דמהיכא תיתי גזרו טומאה כלל דבשלמא אי הוי אמרינן דיש לטומאה חיבור בשום דוכתא עיקר מדאורייתא היכא שהם כלי אחד ממש א"כ שפיר אית לן למימר דגזרו בהנך נמי דשלל של כובסין ומקל של יד ובית הפך שבכירה משום הנך דמספורת של פרקים ואיזמל כדאשכחן בכל גזירות חכמים דגזרו הנך אטו הנך משא"כ השתא דאפי' במספורת לא הוי חיבור מדאורייתא א"כ אמאי גזרו חכמים טומאה כלל במילתא דלא אשכחן דכוותה בדאורייתא כן נ"ל נכון וממילא נתיישבה ג"כ קושיית התוס' מה שהקשו בד"ה אי חיבור הוא ודו"ק:

דף מט.

בתוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה כו' נראה דרבי אושעיא פליג אמתניתין עכ"ל. וכוונתם משום דמתניתין דבסמוך סתמא קתני טומנין בכסות ופירות ומדלא מפליג בין לחים ליבשים כי היכי דמפליג ברישא ע"כ דפליגי אברייתא דרב אושעיא:

מיהו מלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל נראה דמשמע להו דלא פליגי מתניתין ובריייתא אהדדי שהרי כתבו דמשכחת לה כסות לחה מחמת עצמה בממרטי דביני אטמי אלמא דסבירא ליה כי הך ברייתא דר' אושעיא ואי סלקא דעתך דמתניתין פליגי לא הוי להו למיפסק כברייתא דר' אושעיא לגבי סתמא דמתניתין אלא על כרחך דסברי דלא פליגי אלא הא דלא מפליג בכסות ופירות דמתניתין בין לחין ליבישין אפשר דהיינו משום דאין דרך בני אדם להטמין בכסות ופירות שהן לחין מחמת עצמן כיון דבכסות לא משכחת אלא בממרטי דביני אטמי ובפירות נמי לא משכחת לה אלא בנרקבין רקבון גדול כדאיתא בירושלמי מש"ה לא קתני להו כיון דמילתא דלא שכיחא היא ובכהאי גוונא אשכחן בפרק לא יחפור דף י"ט בהא דלא קתני במתניתין דידן דינא דהטמנת סלעין משום דלא שכיחא ע"ש פירש"י ותוספת והא דקתני לעיל ברישא דמתניתין במוכין דאין טומנין כשהן לחין אע"ג דלא משכחת לה נמי אלא בממרטי דביני אטמי היינו משום דלחין דרישא אכולא בבא קאי ובהנך שכיחי ואפשר דמה"ט גופא פסק הרי"ף ז"ל דמסקנא דשמעתין דלחין מחמת עצמן תנן והיינו משום דמשמע ליה דהוי כאבעיא דאיפשטא כי היכי דלא נפלוג ברייתא דר' אושעיא אמתניתין:

בגמ' אבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי. נראה דהא דקאמר אנסורת של חרשין קאי היינו אי קאי נמי אנסורת של חרשין ומכ"ש

דקאי אנעורת של פשתן דסמיך ליה וכן כתב מהרש"א ז"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דפשיט ליה מברייתא היינו משום דלא נקט ליה רבי יהודה נמי נסורת של חרשין דקה וק"ל:

במשנה טומנין בשלחין ומטלטלין אותן ופירש"י ומטלטלין אותן היינו בין שטמן ובין לא טמן וכן כתבו כל הפוסקים. ונראה דמשמע להו הכי מסוגיא דגמרא דאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא שלחא הוי ואמר הביאו שלחין א"כ לא מיבעיא לפי' התוספות דבשבת הוי ממילא משמע דאיירי בלא טמן אלא אפילו לפירש"י שכתב דבחול הוי אפ"ה מדייק מינה רבי ישמעאל דאומן לא קפיד וא"כ ממילא דאפילו בלא טמן מותר לטלטל מה"ט אפילו בשל אומן ומכ"ש בשל בע"ה והיינו דמקשינן עליה בפשיטות מברייתא דנסרים כן נ"ל בכוונת שיטת הפוסקים ובזה יש ליישב לשון הטור והש"ע בסימן רנ"ז שהשמיטו הך דינא דטומנין בשלחין אף שנזכר בפירוש במשנה וכן הרמב"ם כתבו להדיא:

וכבר היה נראה לי לפרש מתוך מה שדקדקתי עוד בלשון הטור והש"ע שהשמיטו ג"כ דין הטמנה בגיזי צמר ולא קחשיב לה בסי' רנ"ז בהדי הנך שטומנין בהן מבע"י לכתחלה אלא דבסי' רנ"ט כתבו בלשון דיעבד שאם טמן בגיזי צמר כו' מותר לטלטל מכל זה נראה דמשמע להו שאין דרך בני אדם להטמין לכתחילה בשלחין ובגיזי צמר דבגיזי צמר אשכחן להדיא שם בפ' לא יחפור דמקשה אביי לרב יוסף דקאמר דלא קתני הכא דינא דהטמנת סלעין משום שאין דרך בני אדם להטמין בהן ומקשה ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר כו' ומסיק רבא התם דהא דלא קתני סלעין היינו משום דמשתכי לה לקדרה וכתבו התוס' שם דמפירוש הקונטרס נראה דהיינו דמש"ה אין דרך להטמין בהם והקשו התו' דא"כ הדרא קושיא לדוכתא וכי דרך להטמין בגיזי צמר וע"ש מה שתירצו וא"כ אפשר דמשום הך קושיית התוספת משמע להו להטור והש"ע דלמסקנא דרבא בפ' לא יחפור אה"נ דלא קתני הכא במתניתין דינא דהטמנת שלחין וגיזי צמר משום הטמנה גופה דודאי אין דרך להטמין בהן אלא משום דין הטילטול נקיט להו הטמנה (והיינו לפי המסקנא דרבינא לקמן דקמפרש אליבא דרבא דמתני' דגיזי צמר איירי בשל הפתק דמש"ה אסור לטלטל אפילו בטמן ואביי דמקשה התם לרב יוסף אפשר דלא ס"ל כאוקימתא דרבינא לקמן ודו"ק):

נמצא דלפ"ז שפיר מצינן למימר דבשלחין כיון שאין דרך להטמין בהן ודין הטילטול נמי לא תליא בהטמנה בשלחין כמו שפירש"י וכדפרישית אלא דאגב גררא דקתני הטמנה וטילטול בגיזי צמר מש"ה קתני להו נמי בהדי הדדי גבי שלחין ומש"ה לא כתבו הטור והש"ע בסימן רנ"ז דין הטמנה בשלחין ובגיזי צמר כיון דלא שכיחי אלא דבגיזי צמר כתבו בסימן רנ"ט בלשון דיעבד אגב גררא דמוכין דדמי לגיזי צמר אבל דין טילטול

השלחין השמיטו בסימנים הללו וכתבו בסי' ש"ח ששם מקור עיקר הדין טילטול בדבר מוקצה כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה טומנין בשלחין כו' הא דאמרינן בפ"ק דביצה נותנין העור לפני הדורסן כו'. עיין מה שכתבתי בזה בחידושי ביצה בפ"ק דף ט' ע"ב בסוגיא דמוחלפת השיטה דלפירש"י שם מה שהתירו בעור לפני הדורסן תחלתן משום סופן לאו משום חשש איסור מוקצה איירי דלשיטת רש"י לא שייך מוקצה כיון דחזי למזגא עלייהו אלא דעיקר חשש התם היינו משום דמיחזי כמעבד ואפ"ה התירו תחלתן משום סופן. אלא דאכתי משום הך דפרק כל כתבי הוצרך רש"י לפרש לחלק בין דקה לגסה ומה שלא רצה לפרש כפירוש ר"ת דהכא ביבשין והתם בלחין נראה דהיינו משום דמשמע ליה דלשון שלחין לא שייך אלא בלחין סמוך להפשיטן דביבשין לא שייך לשון שלחין אלא לשון עורות כדאשכחן בדוכתי טובא כן נ"ל:

דף מט:

בגמרא אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ופירש"י ואמר בחול. משמע להו להתוס' מתוך פירושו דגופא דעובדא דישיבה דשלחין נמי בחול הוי ומש"ה הקשו על פירושו. אמנם לע"ד נראה דודאי עיקר פירש"י מוכרח ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות כפירוש ר"ח דבשבת הוי דא"כ לא אתי שפיר הא דמותבינן עליה מברייתא דנסרים של בע"ה ואטו מי שייך לאקשויי מברייתא אדר' יוסי דתנא הוי ונימוקו עמו והתיר בהדיא וא"כ למאי דס"ד השתא דנסרים דמו לשלחין ע"כ תנאי היא משא"כ לפירש"י א"ש דכיון דר' יוסי גופא לא אירי בדין היתר טילטול בשבת בשל אומן אלא דר' חמא בר' חנינא מייתי ראיה ממאי דאמר רבי ישמעאל בר"י אבא שלחא הוה ולא הקפיד אלמא דאין דרך אומן להקפיד ומש"ה ממילא דמותר לטלטלן בשבת וע"ז מקשה הש"ס שפיר דליתא להך סברא כיון דמברייתא דנסרים משמע איפכא דאף ע"ג דדמו לשלחין ואיכא אומני דלא קפדי אפ"ה כיון שדרך אומנין להקפיד מש"ה אסור לטלטל בשבת עד שיחדן לכך כן נ"ל בכוונת פירש"י:

אלא דבירושלמי דשמעתין מייתי נמי להך מילתא דרבי ישמעאל בר"י ומשמע לכאורה כפי' ר"ח דבשבת הוי מיהו כי דייקינן בה משמע איפכא דהא דקאמר התם דר' ישמעאל בר"י אמר אבא שלחא הוה והיה אומר לנו קשרו לכם ראשי גיזיות ואתם מותרין לטלטלן למחר א"כ משמע דאע"ג דלענין טילטול בשבת איירי מ"מ יפה כתב רש"י שאמר בחול שכן נראה מלשונו הצח דאמירה לחוד הוא שהיתה בחול והיינו במה שאמר מע"ש

הביאו לכם ראשי גיזיות אבל מה שאמר ונשב עליהן לפירש"י נמי היינו בשבת ומה שמסיים רש"י בדיבור שאחר זה הביאו שלחין ונשב עליהן אלמא דאומן לא קפיד היינו לעיקר דינא דאי ס"ד דאומן קפיד לא הוי מהני הך מעשה כל דהו להתיר הטילטול דמה שקשרו ראשי גיזיות לא מיקרי מעשה דמנכר שעושה כן כדי שיהא ראוין לישב עליהן ולא הוי אלא כהזמנה בעלמא כן נ"ל בכוונת לשון רש"י אם נאמר שרוצה להשוות לשון תלמודא דידן לתלמוד הירושלמי ואפשר עוד לומר דהאי קשירת ראשי גיזיות דירושלמי אפי' מעשה כל דהו והזמנה נמי לא הוי שלא נעשו אלא לסימנא בעלמא לידע איזה מהם יטלו למחר שיהא ראוי לישיבה יותר ודו"ק:

שם הדר יתבי וקמיבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ל"ט כנגד מי. כתבו בתוס' משום דהרבה מלאכות יש דדמיין להדדי מש"ה מיבעיא להו כנגד מי ולפ"ז צ"ל דלא שמיע להו להנך אמוראי הך ברייתא דר' נתן דמייתי הש"ס בפרק כלל גדול דף ע' דיליף ל"ט מלאכות מדברים הדברים אלה הדברים או אפשר דאע"ג דשמיע להו אפ"ה לא משמע להו דבעיקר מנין המלאכות סמכינן אהך דרשא דלא הוי אלא חושבנא גימטריא בעלמא אע"כ דעיקר מנין המלאכות ידעינן להו ממלאכת המשכן או ממנין מלאכה ומלאכה שבתורה ולבתר דידעינן להו הך מנינא שפיר שייך למידרש מדברים הדברים אלה הדברים לחלק ולחייב ל"ט חטאות כמ"ש התוס' שם בד"ה יכול שאם עשאן ע"ש. מיהו לפי המסקנא שפיר יש לפרש עוד בענין אחר דודאי ל"ט מלאכות ילפינן להו מדר' נתן אלא דאפ"ה קשיא להו להנך אמוראי אלישנא דמתניתין דקתני ארבעים חסר אחת ולא קתני אבות מלאכות ל"ט ובהא מסיק שפיר דכיון שהן כנגד מלאכה ומלאכה שבתורה א"כ א"ש אע"ג דלקושטא דמילתא ארבעים הוא דכתיבא אפ"ה קים להו לרבנן דבציר חד ולא הוי ממנינא והיינו או ויבא הביתה לעשות מלאכתו או והמלאכה היתה דים. ולמ"ד נמי דהוי כנגד מלאכת המשכן נמי איצטריך למיתני חסר אחת לאפוקי מדרבי יהודה כדמסיק הש"ס לקמן דף ע"ה ע"ב ועי' שם בתוס'. כן נ"ל וק"ל:

שם תניא כמ"ד כו' הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה כו'. ולכאורה הך מילתא לאו מעבודת המשכן ילפינן לה אלא דבלא"ה שמעינן לה מקרא דאל יצא איש ממקומו. ונראה דוחק לומר הך ברייתא דמוקי לקרא כר"ע דתחומין דאורייתא דהא אבות מלאכות ל"ט דקיימינן עלה לסיוע מהך ברייתא וא"כ ודאי היינו דלא כר"ע דלדידיה ארבעים הוי לכך נראה דהא דאיצטריך למימר הם העלו הקרשים משום דמקרא דאל יצא אכתי לא הוי ידעינן דעגלה מיקרי רה"י דא"כ הו"א דבעינן רה"י ממש כגון בית או חדר המיוחד לדירת אדם כדמשמע פשטא דלישנא דקרא דאל יצא איש ממקומו וקמ"ל אפ"ה הוי

שפיר עגלה רה"י כיון שמצינו כן במשכן וכמ"ש התוספות ד"ה הם העלו וכ"ש למאי דמסיק הם הוציאו מעגלה לעגלה דהוי מושיט דלא הוי ידעינן לה מקרא דאל יצא דלא דמיא ליה כלל כן נראה לי ודו"ק:

דף נ.

בגמרא רבינא אמר בשל הפתק שנו תנ"ה גיזי צמר של הפתק כו' נראה דהנך אמוראי לעיל בהאי דיתיב ר' יונתן כו' דמספקא להו אי בשלחין בע"ה תנן דוקא או אפילו בשל אומן לא הוי שמיע להו הך ברייתא דהכא דקתני גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין דמשמע בשל בע"ה סתמא מטלטלין וא"כ אדמפליג במתניתין בין שלחין לגיזי צמר בכל חד וחד מינייהו הוי מצי לאפלוגי בדידיה אע"כ דבשלחין אפילו בשל אומן מטלטלין אלא ודאי דלא שמיעא להו או אפשר דשמיעא להו אלא דמשמע להו הא דקתני הכא בשל הפתק אין מטלטלין ה"ה לבע"ה אלא דנקיט של הפתק לרבותא דסיפא דאם התקינו להשתמש בהם מטלטלין. והוצרך לאשמעינן דלא נימא דבשל הפתק כיון דקפיד עלייהו טובא לא מהני מחשבה אלא מעשה בעינן כי היכי דפליגי תנאי ואמוראי בסמוך בחריות של דקל קמ"ל דבהתקינו לחוד סגי ואפשר דמה"ט השמיט הרי"ף ז"ל הך מילתא דרבינא דמוקי למתניתין בשל הפתק דוקא אע"ג דרבינא בתראה הוא אפילו לגבי דרבא ולמאי דפרישית א"ש דכיון דסתמא דתלמודא שקיל וטרי טובא בהך סוגיא דשלחין של אומן דמספקא להנך אמוראי ולא פשטא להו ממתני' גופא ע"כ היינו משום דמתני' דגיזי צמר שפיר איירי בכל ענין אפילו באינו של הפתק כן נראה לי ודו"ק:

בתוס' בד"ה ור' אסי אמר ישב כו' ור"ת פוסק כרב מכח קושיא כמו שמפרש בפרק כל הכלים עכ"ל. לכאורה נראה שכיוונו למה שהקשה ר"ת בס"פ כל הכלים דף קכ"ו ע"ב בד"ה וכי תימא ה"נ דאיכא תורת כלי עליו על פירש"י שם ומשום הך קושיא מפרש דהא דקאמר ר' יוחנן התם לפי שיש תורת כלי עליו היינו דלא כרשב"ג כדמסקינן התם דס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ע"ש וא"כ משמע דהיכא שאין עליו תורת כלי סובר ר' יוחנן דאין הלכה כרשב"ג ובעינן מעשה דוקא והיינו כרב דהכא דאמר קושר ממילא דפשיטא דכיון דרב ור' יוחנן קיימי בחדא שיטה הוי הלכתא כוותייהו לגבי שמואל ור' אשי. אלא דאכתי יש לדקדק אמאי לא חייש ר"ת לאותה ראיה שהביא רבינו שמשון הזקן כאן דהלכה כר' אסי כיון דר' אסי בתראה הוא. ונראה דר"ת סובר דרב אשי דאמר מתניתין נמי דיקא לאו לאסוקי הלכתא בעי אלא לפרש טעמא דר' אסי אמאי דמקשינן מעיקרא ר' אסי דאמר כמאן ואיצטריך לאתויי דס"ל כתנא דבריית' דיוצאין בפקורין

ועלה קאמר רב אשי דאשכחן נמי תנא דמתניתין דקש דס"ל כר' אסי אבל לעולם לענין הלכה אפשר דסובר רב אשי כרב ור' יוחנן דהא ר' יוחנן גופא סובר בכל דוכתי דהלכה כסתם משנה ואפ"ה פסק בס"פ כל הכלים דבעינן מעשה היכא דליכא תורת כלי א"כ ע"כ דלא חייש להך סתמא דמתניתין דקש על גבי מטה דהו"ל כסתם ואח"כ מחלוקת והיינו מתניתין דנגר הנגרר דמייתי הש"ס גופא התם בס"פ כל הכלים והיינו לפי שיטת התוספת דהתם דטעמא דנגר הנגרר הוי משום טילטול ולא כמו שפירש"י דהוי משום איסור בנין ע"ש באריכות וא"כ אפשר דר"ש הזקן כאן קאי בשיטת רש"י דס"פ כל הכלים וכמו שאבאר שם באריכות בעזה"י כן נראה לי ודו"ק:

דף נ:

בגמרא בעי מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת ופירש"י למתק מרירותן והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו על פירושו דמה איסור יש בתיקון אוכל כזה וכתב שם פי' אחר בשם רבינו האי גאון דהיינו לממשא ידיה. ולכאורה פי' זה תמוה יותר דלפ"ז לא שייך הך מילתא כלל בשמעתין והנראה לענ"ד בשיטת רש"י ותוספת דזיתים כי הנך שצריך לפצוע להכות' על הסלע למתק מרירותן א"כ מסתמא איירי בזיתים שלא נתבשלו עדיין דלא חזו לאכילה כלל אם לא ע"י תיקון גדול כזה וא"כ מאתמול לא הוי חזו לאכילה ודמי' לגרוגרות וצמוקים או לפחות לפצעילי תמרה דבפרק כירה דף מ"ה ע"ב כמו שפירש"י שם דאיירי בכה"ג גופא שנלקטו קודם בישולן כו' ע"ש והיינו דקבעו מיניה דר' ששת אי הוי מוקצה בכה"ג לר"ש כי היכי דבעו מיניה לעיל מרבי בפצעילי תמרה או אפשר דמה"ט דשוויי אוכלא ותיקוני אוכלא הוי כמו נולד וכה"ג גופא פירש"י בשילהי מכילתין דף קנ"ה גבי פקיעי עמיר וכיפין וזירין דבכה"ג הוי נולד שמוליד אוכל בשבת ונראה דרשב"א ז"ל סובר דהאי שינויי אוכלא ותיקוני אוכלא בשילהי מכילתין דפליגי בה רב הונא ור' יהודא היינו דוקא באוכלי בהמה דבאוכלי אדם לא שייך הך מילתא כמו שנראה קצת מלשון הרשב"א ז"ל שם בחידושיו אלא דמלשון רש"י שם משמע להדיא דבאוכלי אדם נמי שייך האי טעמא גופא כן נראה לי:

דף נא.

משנה לא כסהו מבע"י לא יכסנו משתחשך. ופירש"י כדפרישנא טעמא בס"פ במה מדליקין גזירה שמא ירתיח ואע"ג דהתם לענין תחלת הטמנה ממש איירי מ"מ הך מילתא גופא ממילא שמעינן לה שפיר ממתני' דס"פ במה מדליקין דקתני ספק חשיכה

טומנין את החמין והיינו בדבר שאינו מוסיף הבל כדאיתא הכא בפירקין וא"כ ממילא דבודאי חשיכה אסור להטמין אפילו באינו מוסיף הבל אלא דאכתי איצטריך מתני' דהכא לאשמעינן דלא תימא דוקא הטמנה גמורה אסורה משתחשך בדבר שאינו מוסיף הבל אבל כיסוי בעלמא מותר אפילו משתחשך קמ"ל דאפילו לכסותו אסור לכתחילה משתחשך אפי' באינו מוסיף הבל דהא אמאי דקתני לעיל דטומנין בכסות ובפירות ובשלחין ובגיזי צמר קאי דכל הנך אין מוסיפין הבל וקתני נמי בהך מתניתין דגיזי צמר כיצד עושה נוטל את הכיסוי ועלה קתני שפיר דאם לא כסהו מבע"י לא יכסנו משתחשך והיינו מהטעם שפירש"י דהך גזירה שמא ירתיח שייך נמי לענין כיסוי והיינו כפירש"י דס"פ במה מדליקין דעיקר הגזירה שמא ירתיח היינו שמא ימצא קדרתו שנצטנן כשירצה להטמינה וירתיחנה כו' ע"ש וממילא דשייך האי טעמא גופא כשירצה לכסותו בתחילה כן נראה לי בכוונת רש"י וממילא דלפי' הרי"ף והרמב"ם דמה שאסרו להטמין משחשיכה בדבר שאין מוסיף הבל היינו שמא יטמין בגחלים נמי צריך לומר דאפילו לכסותו לכתחילה שייך האי טעמא גופא כמו שנראה מל' הרמב"ם ז"ל בפי המשניות ע"ש:

בתוס' בד"ה או שטמן בדבר הניטל הקשה בקונטרס יפנה סביב' ויאחזנה כו' וקשה דאי חשיב הכא כמניח כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות בס' מג"ש. ובאמת שרש"י כבר נזהר מזה במשנה דלעיל בד"ה נוטל כיסוי שכ' דהכיסוי לא נעשית בסיס לגיזי צמר וכיוצא בו כיון שעיקרה עשוי לכסות הקדרה וכבר הארכתי בזה לעיל בפרק כירה גבי קינה של תרנגולין ובהך דכנונא אגב קטמא דס"פ כירה ועיין מה שכתבתי ג"כ בפ"ב דביצה דף כ"א ע"ב גבי שיורי כוסות ע"ש ולפ"ז ממילא יש ליישב שיטת רש"י כאן:

דף נא:

במה בהמה פרק חמישי

במשנה במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה. ויש לדקדק על סדר המשניו' בשני פרקים הללו במה בהמה ובמה אשה דלכאורה טפי הוי שייך להקדים במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה דשייך בהו חיוב חטאת ואיסור סקילה דקתני בהו להדיא במתניתין דפ' במה אשה משא"כ בענין יציאת הבהמה דאיירי בהו כולה פירקין דלא מיבעיא דלא שייך בהו חיוב חטאת ואיסור סקילה דאפילו לאו לית בהו אלא איסור עשה גרידא דלמען ינוח כמ"ש בתוספות. אלא דלע"ד נראה דאפילו הך עשה דלמען ינוח לא שייך אלא

כשהבהמה עושה מלאכה גמורה משא"כ בהנך דקתני בפירקין דאינה יוצאה משמע דלא שייך בהו האי עשה כמו שאבאר בלשון התוס':

והנלע"ד דהא דקתני פ' במה בהמה קודם לבמה אשה היינו לפמ"ש התוס' בריש מכילתין בטעם הסדר של משניות דמסכתא זו וכתבו דראוי להקדים תחילה מה שנוהג בע"ש ממה שנוהג בשבת עצמו ע"ש. א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דהאי פירקא דבמה בהמה עיקר הדינים שייכים מע"ש דכיון שדרך הבהמה לצאת בלתי ידיעת הבעלים א"כ ודאי הוי הלכתא רבתי לשבת וכל אדם צריך ליתן עיניו מע"ש בבהמתו ובמה שעליה שלא תוציא משוי לר"ה אפילו בדברים המותרים יש מהם שצריך לקשור מע"ש כגון מרדעת ובאוכף למאן דמתיר ע"י קשירה מע"ש ויש דברים שצריכין להדקן יפה מע"ש משא"כ בדיני יציאת האשה עיקר הדינים אינם נוהגין אלא בשבת עצמו לפי שהיא עצמה יודעת ליזהר שלא תצא לר"ה בדברים האסורים וכ"ש למאי דקי"ל דבחצר מותרת להתקשט בכולם כמ"ש התוספת לקמן דף ס"ד ע"ב כן נ"ל נכון ודו"ק:

בפירש"י בד"ה במה בהמה יוצאה לפי שאדם כו' ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט כו' עס"ה. לכאורה אין הלשון מדוקדק דמה ענין מינטרא לתכשיט ואדרבה הוי כמו דבר והפוכו כדאמרינן לקמן לנוי אסור לשמרו מותר אלמא בתכשיט אסור טפי מלשמר ואפילו לרב דפליג היינו דשניהם שוין אבל ליכא למ"ד דלנוי שרי טפי מלשמר וא"כ תלי תניא בדלא תניא אלא דלקושטא דמילתא נראה דרש"י לשיטתו דנהי דנוי גרע מלשמר היינו במידי דלאו אורחא אבל במידי דאורחא שדרכן תמיד לצאת לנוי ודאי דעדיף מלשמר כמו שפירש"י להדיא בד"ה וכל בעלי השיר דהיינו לנוי משום דאורחא וכה"ג מפרש רש"י נמי לקמן בד"ה יוצאין כרוכין כיון דלא אשכחן מאן דפליג בהו ומסברא נמי אית לן למימר הכי דתכשיט במידי דאורחא עדיף מלשמר כדאשכחן באדם דבתכשיט שרי טפי מש"ה כתב רש"י בהאי לישנא דהוי תכשיט ואורחא וכוונתו דכי היכי דפשיטא דבתכשיט דאורחא שרי מש"ה נמי שרינן במידי דמינטרא היכא דאורחא דהוי לגבייהו כמו תכשיט כן נ"ל ברור בכוונת רש"י וכן נראה מלשון הרשב"א והר"ן ז"ל ודלא כמ"ש התוספות בד"ה או יוצאין כרוכין ולקמן אבאר עוד בזה:

בתוס' בד"ה במה בהמה יוצאה דהא דמוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דהאי דמוזהר שכתבו התוס' מלמען ינוח היינו עשה גרידא כדמסקו התוס' דלאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך לא איירי אלא במחמר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"כ מהלכות שבת אלא במאי דמשמע לכאורה מל' התוספת שאם יצאה הבהמה לר"ה בהנך דקתני אינה יוצאה שייך בה נמי הך אזהרת עשה מיהו כי דייקינן

שפיר מספקא לי הך מילתא טובא דהא ודאי מילתא דפשיטא היא דשביתת בהמתו לא שייך בכל אבות מלאכות דשייך באדם שהרי מותרת לתלוש תבואות ועשבים מן הקרקע כמ"ש רש"י ז"ל בפי' החומש בפ' משפטים וז"ל למען ינוח שורך וחמורך תן לו נייח להתיר שיהא תולש ואוכל כו' או אינו אלא יכבשנה בתוך הבית אמרת אין זה נייח אלא צער עכ"ל. וא"כ לפ"ז אין טעם וסברא לומר לאסור טפי לצאת בדברים העשוים לנוי מדברים העשוים לשמרה שלא תברח ואדרבה איפכא מסתברא. ועוד דהא הוצא' לר"ה אפילו באדם מלאכה גרוע' היא ולאו בכלל לא תעשה כל מלאכה היא אי לאו דילפינן לה באפי נפשה מקרא דלא יצא דכתיב במן או מקרא דויעבירו קול במחנה דכתיב במשכן כדאיתא לקמן בר"פ הזורק לפ' גירסת הספרים שלנו וכמו שאבאר שם אי"ה וא"כ משמע דלא שייך הך מילתא בבהמה כלל מדאוריית' אלא מדרבנן והכי משמע בפ"ק דעכו"ם ד' ט"ו וט"ז דלא שייך איסור שביתת בהמה דאורייתא אלא כגון חרישה וטחינה וכיוצא בה. ולפ"ז אפשר דלשון מוזהר שכתבו התוס' אעיקר מילתא קאי ולא אהך מילתא דקתני אינה יוצאה ומה שהחמירו חכמים לנוי טפי מלשמר אבאר בסמוך בשמעתין כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ובריש נדרים דייק כו' דאיכא דוכתי דתניא ברישא כו' עס"ה. ונראה לי דהא דדייק הש"ס בנדרים אהא דקתני הכא במתניתין יוצא הגמל כו' ברישא והדר קתני אין החמור יוצא היינו דוקא אליבא דמ"ד לקמן בשמעתין דהלכה כחנניא דנטירותא יתירתא לא הוי משוי וא"כ לפ"ז כל הנך דנקיט לה במתניתין דהכא במה שהבהמה יוצאה לגופייהו קתני להו ולא לדיוקא וכמו שאבאר משא"כ למ"ד דנטירותא יתירתא נמי הוי משוי וא"כ לפ"ז הא דקתני הגמל באפסר ונאקה בחטם כו' לדיוקא קתני להו דדוקא בהנך יוצאות שהן דרך שמירתן ולמעוטי איפכא שאינה יוצאה לא בשמירה פחותה מזה ולא בשמירה יתירתא וא"כ שפיר שייך למיתני יוצא הגמל ברישא כיון דמינה שמעינן ממילא במה שיוצאה ובמה שאינה יוצאה כן נ"ל. ובזה יש ליישב הסוגיא דנדרים דמייתי התם מעיקרא הא דקתני במה מדליקין ובמה אין מדליקין במה טומנין ובמה אין טומנין ובמה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה והשמיט מתניתין דהכא במה בהמה יוצאה אלא דבתר הכי מקשה הש"ס מהך מתני' דהכא בקושיא באפי נפשה ולמאי דפרישית א"ש ואין להאריך והמעיין יבין ודו"ק:

בגמרא מאי נאקה בחטם ופרש"י מאי נאקה ומאי חטם. וכוונתו מבואר מלישנא דרבה בר ב"ח גופא ועוד נראה שבא ליישב ג"כ סדר לשון המשנה דלכאורה אין הסדר נכון כיון דמעיקרא קתני אפסר דהוי שמירה זוטרת' ובתר הכי קתני חטם דהוי שמירה מעולה

ביותר מפרומביא כדמוכח מברייתא דלובדקים וגמל בסמוך וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל וכמו שאבאר בסמוך וא"כ טפי הוי שייך להקדים הך בבא דלובדקים בפרומביא מקמי הך דנאקה בחטם דהא פרומביא עדיף מאפסר וגרע מחטם והוי שלא כסדר מיהו למאי דמסיק רבה בב"ח דנאקה היינו נאקתא חיוורתא שהיא גמלא נקבה כמו שנדפס בגליון בש"ס חדשים בשם הערוך וכן הובא בתוי"ט מש"ה שייך למיתני טפי נאקה בתר גמל לחלק בין גמל זכר לנקבה כן נ"ל:

שם אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו כו' פשטא דלישנא של זו בזו יש לפרש בא' משני פנים או שנאמר דקאי אכל הנך דמתניתין דמספקא להו בשאילתם אי דוקא קתני להו שלא יצא כל אחד בשמירה פחותה מזו או יתירה ממנה או דלמא דלא דוקא אלא הא דנקיט להו בכה"ג היינו משום דכל אחד אורחייהו בהכי לצאת בחול וקמ"ל דשרי לצאת במידי דמינטרא דהוי כמו תכשיט כדפרישית בל' רש"י. ולפ"ז ממילא אפשר דאין קפידא בכך אם יוצאה בשמירה מעולה מזו או בפחותה ממנה ויש לפרש עוד בדרך אחר דהאי מחליפין של זו בזו לא קאי אלא אהנך דקתני ברישא דמתני' שהן גמל ונאקה וכמו שפירש"י להדיא בד"ה מחליפין דבנאקה באפסר וגמל בחטם מבעיא להו והיינו משום דאי אפשר לפרש כפירוש ראשון שכתבתי דא"כ אין מקום למאי דקאמר נאקה באפסר לא תבעיא לך ולא במה שהשיב רבי ישמעאל בר"י משום אביו דבין למאי דבעי למימר דאתי למעוטי גמל בחטם ובין למאי דבעי למידחי דאתי למעוטי נאקה באפסר לעולם משמע דלא איירי אלא בהנך תרי לחוד והיינו כפירש"י אלא דלפ"ז צריך לומר דתלמידיו ודאי ששאלו לרבי דבתרוייהו מספקא להו כדמשמע פשטא דלישנא של זו בזו כדפרישית והשיב להם רבי דבנאקה באפסר לא תבעי לכו דאסור והיינו דמסברא דנפשיה פשיט להו הכי או משום דהוי קים ליה הך מימרא דר' יוסי דאמר ד' בהמות עכ"פ איכא למיפשט מיניה דנאקה באפסר אסור אלא דרבי ישמעאל בר"י לא משמע ליה מילתא דר' יוסי אביו אלא דוקא בכה"ג דאתי למעוטי גמל בחטם משום דקס"ד דנאקה באפסר מילתא דפשיט' היא ודחה ליה רבי דלעולם אפשר דלא אתי למעוטי אלא נאקה באפסר דאפשר דלא הוי מילתא דפשיטא כ"כ וכמו שאבאר כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל וכ"ש דא"ש לפי מה שנמצא בס' הרב אלפס דגריס של זו בזו ושל זו בזו מהו דמשמע להדיא דבתרוייהו מספקא להו דהא ליכא למימר שכוונת הרי"ף לשני מיני שמירה יתירה הא ודאי ליתא דהא לקושטא דמילתא פרומביא לא הוי שמירה יתירתא לגבי חטם כדמסיק הרי"ף גופא וכ"ש דשיר לא הוי שמירה יתירתא ועוד דהא משמע מלישנא דגמרא דכל השקלא וטריא לא איירי אלא מגמל ונאקה אע"כ דכוונת

הרי"ף ג"כ כפירש"י וכדפרישית והוצרך לפרש כן אם נאמר שכתב כן דרך פי' ולא משום שכך היתה נוסחאתו בגמ' והיינו משום דנפקא מיניה נמי לדינא כמו שאבאר:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשה הרשב"א ז"ל דטפי הול"ל דרבי יוסי אתי למישרי סוס וחמור באפסר ממה דקאמר דאתי למעוטי נאקה באפסר דמשמע דמילתא דפשיטא להו הוי בלא מילתא דרבי ישמעאל ונדחק ליישב ולמאי דפרישית א"ש דנאקה באפסר נמי לאו מילתא דפשיטא היא כל כך דהא תלמידי דרבי בתרוויהו מספקא להו ועוד דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא ליה להרשב"א ז"ל דכיון דשמואל איהו מריה דשמעתין דהך מימרא דמחליפין לפני רבי א"כ תו לא מצינן למימר דרבי יוסי אתי לאשמעינן סוס וחמור יוצאין באפסר ותיפוק ליה דלשמואל אפילו פרה יוצאה באפסר דהא איהו מוקי למתניתין דקשרה בעלה במוסרה כפשטא כדמוכח לקמן בשמעתין כן נראה לי ודו"ק:

שם במתני' תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דמייתי הש"ס הך בריתא הכא למיפשט האבעיא דמדקתני לובדקים וגמל יוצאין באפסר משמע באפסר אין בחטם לא. ולכאורה יש לתמוה טובא דמה ראיה הוא זה דהא בתר הכי מיד מייתי הש"ס דהך מילתא תליא בפלוגתא דתנאי דחנניא ורבנן וא"כ מאי אולמא הך ברייתא דלובדקים וגמל טפי מהך מילתא דת"ק דחנניא דס"ל להדיא דנטירותא יתירתא משוי היא ואפ"ה פסק שמואל דהלכה כחנניא א"כ ממילא אידחי נמי הך ברייתא דלובדקים ואי משום דרב פליג עליה דשמואל לקמן בשמעתין וקי"ל הלכה כרב באיסורי לגבי שמואל כמו שכתב הרי"ף ז"ל בעצמו בסוף דבריו א"כ אכתי אמאי איצטריך לאתויי מהך ברייתא דלובדקים דהא בלא"ה א"ש כיון דרב סבר כת"ק דחנניא הוי הלכתא כרב באיסורא. והנראה בזה דמהא דקיי"ל כרב לגבי שמואל לחוד לא מצי לאתויי למעוטי גמל בחטם דאפשר דרב גופא לא קאמר ברצועה שבין קרניה דאפילו לשמרה אסור אלא בפרה דוקא כיון דלא בעי נטירותא כלל שפיר הוי משוי וה"ה לחתול בסוגר אליבא דת"ק דאסור מה"ט גופא דחתול לא בעי נטירותא כמו שפירש"י משא"כ בגמל בחטם כיון דגמל בעי נטירותא מיהו באפסר אפשר דשרי אפילו בחטם דנטירותא יתירתא כה"ג לא הוי משוי כי היכי דאשכחן בלובדקים שיוצא בפרומביא אע"ג דסגי ליה באפסר ומסברא לא הוי ידעינן לחלק בין גמל בחטם ובין לובדקים באפסר כיון דאידי ואידי נטירותא יתירתא הוי משא"כ השתא דמייתי הרי"ף ראיה מהך ברייתא דקתני לובדקים וגמל יוצאים באפסר דע"כ הא דקתני גמל באפסר היינו למעוטי חטם (ולפ"ז ע"כ צריך לחלק בין גמל בחטם ללובדקיס בפרומביא מהטעם שכתבו התוס' בד"ה או דילמא) ולפ"ז א"ש הא דמייתי כתנאי מברייתא דסוגר ולאו מת"ק וחנניא מייתי דנהי דמדחנניא

שפיר ידעינן כיון דשרי לחתול בסוגר כ"ש בגמל בחטם מכל מקום מת"ק לא מצי לאתויי לגמל בחטם מטעמא דפרישית דאפשר דתנא קמא דחנניא מודה בגמל בחטם כיון דבעי נטירותא אלא באמת בלא"ה אשכחן שפיר פלוגתא דתנאי בגמל בחטם והיינו תנא דברייתא דלובדקים וגמל דאסור ולחנניא ודאי דשרי. וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דרב דאמר לשמרה אסור ס"ל כתנא דלובדקים וגמל והיינו נמי כת"ק דחנניא דלא ניחא לן למימר דליהוי ג' או ד' מחלוקות בזה וממילא דלרב הא דקאמר רבי יוסי ד' בהמות היינו נמי למעוטי גמל בחטם ולפ"ז יפה כתב הרי"ף ז"ל בסוף דבריו דקי"ל הלכה כרב לגבי שמואל כיון דליכא לאותבי עליה דרב מהא דחנניא מתיר בודאי נטירותא יתירתא והיינו טעמא דשמואל מ"מ הא אשכח רב תנא דלובדקים דסבר כוותיה כן נ"ל נכון ודו"ק. ועיין בזה בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל:

שם במאי עסקינן אילימא בחיה גדולה מי סגיא לה סוגר. לכאורה אין זה מוכר' כ"כ לפי מה דפרישית לעיל בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל דבנאקה באפסר נמי מספקא להו לתלמידי דרבי אי הוי משוי משום דלא מינטרא ביה כ"כ ואם כן אפשר דהיינו נמי טעמא דת"ק בחיה גדולה דנהי דלא הוי נטירותא מעולה מ"מ נטירותא פורתא מיהו הוי כשאין לו שמירה מעולה מזה אלא דנראה דהא דמקשה מי סגיא לה סוגר לאו משום דפשיטא ליה לענין דינא לאיסורא בשבת קאמר אלא כיון דבחיה גדולה אין דרכה לשמרה בסוגר אפי בחול דלאו אורחא בכך מש"ה לית לן למימר דחיה סתם דקתני בהך ברייתא איירי בחיה גדולה ובדבר שאין דרכ' בכך מיהו בחיה קטנה ודאי לענין דינא קשיא ליה מי לא סגיא לה סוגר והיינו לפרש"י דאיירי בנמיה וחולדה ולפי' הרמב"ם בפ"כ מהל' שבת דאיירי בכלב מ"מ אידי ואידי דרכם לצאת בסוגר לבד א"כ מ"ט דת"ק דאוסר כנ"ל ועיין עוד לקמן:

דף נב.

בתוספת בד"ה אמר שמואל הלכה כחנניא פר"ח דהלכה כרב כו' ועוד דקי"ל הלכתא כרב באיסורא. כאן נמי יש לדקדק כיון דמילתא דפשיטא דקי"ל כרב באיסורא א"כ למה הוצרך ר"ח לראיה ראשונה וכאן לא שייך האי תירוצא שכתבתי בסמוך לשיטת הרי"ף ונראה ליישב דמהך דהלכתא כרב באיסורא לחוד ליכא ראייה כ"כ דאפשר דרב לא שמיע ליה הך ברייתא דפליגי חנניא ורבנן מדלא קאמר בהדיא הלכה כת"ק דחנניא ועוד כיון דרבה בר ר"ה אמר ללוי בריה דר"ה בר חייא הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניא אלמא דרבה בר ר"ה גופא ס"ל נמי כשמואל דהא ר"ה תלמידא דרב הוי

ואי ס"ד דר"ה סבר כרב לא הו"ל למימר ללוי בפשיטו' דהלכה כחנניא. א"כ לפ"ז כיון דרב' בר"ה ושמואל סברי דהלכה כחנניא הוי רב לגבייהו חד לגבי תרי וכ"ש דמשמע דר"ה גופא נמי הכי ס"ל מש"ה הוצרך ר"ח לאתויי ראי' מהנך אמוראי בתראי וק"ל:

בגמרא וחד אמר לנוי אסור ולשמרה מותר. יש לדקדק דא"כ לפ"ז דפלוגת' דר"א ב"ע ורבנן לנוי הוי א"כ מאי טעמא דראב"ע שהתיר לנוי כיון דע"כ בפרה לאו אורחא הוא וכיון דאשכחן לעיל בסמוך דהך מילתא דלשמר הוי פלוגתא דתנאי א"כ אטו משום דמשמע להאי מ"ד מסברא דנפשיה לפסוק כחנניא משוה לראב"ע טועה דהא לא אשכחן מאן דמתיר לנוי כלל ועוד דהו"ל ג' מחלוקות בדבר דראב"ע מתיר אפילו לנוי וחכמים דראב"ע סברי דלנוי אסור ולשמרה מותר ות"ק דחנניא סובר דאף לשמרה אסור ומכ"ש למאי דפרישית בשם הרי"ף והרא"ש ז"ל דתנא דברייתא דלובדקים וגמל נמי אסרו אפילו בגמל בחטם ונראה דטעמא דמ"ד לנוי אסור ולשמרה מותר היינו כי היכי דלא לפלוגי חכמים דראב"ע דס"פ אסתמא דמתניתין דפרה דתנן קשרה בעלה במוסרה כשירה דמייתי הש"ס בסמוך כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אדרבה תסתיים כו' תימא לרשב"א מה ראיה מייתי דלכאורה משמע כו' דכל זה מדברי שמואל עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דלשיטת רש"י והרי"ף האי לאו למעוטי מדברי רבי הם מיהו לענין תמיהת הרשב"א כאן דא ודא אחת היא אלא מה שכתב הרשב"א דלכאורה משמע היינו משום דאיכא למימר דסתמא דתלמודא הוא דקאמר לעיל לא למעוטי וא"כ שפיר מצינן למימר דאביי דקאמר הכא אדרבה תסתיים סובר בפשיטות כדבעי למימר הש"ס מעיקרא לעיל דלמעוטי גמל בחטם אתי כן נ"ל בכוונת לשון הרשב"א. אלא דבעיקר תמיהתו היה נ"ל ליישב דהא דקאמר אביי אדרבה תסתיים ולא משמע ליה לדחויי דשמואל אתי למעוטי נאקה באפסר היינו משום דאם נאמר דהך עובדא דרבי ותלמידיו ורבי ישמעאל בר"י אירי בנאקה באפסר א"כ ממילא אזלא נמי הך הוכחה דאמר רב יוסף תסתיים מדאמר ר"ה ב"ח אמר שמואל הלכה כחנניא דהא איכא למימר דחנניא ורבנן פליגי בחיה גדולה ואע"ג דלא סגי לה בסוגר אפ"ה מותר לחנניא משום דחנניא סבר דרבי יוסי אתי למעוטי גמל בחטם ולא נאקה באפסר דאפשר דגמל בחטם גרע טפי מנאקה באפסר מטעמא דפרישית כיון דאי אפשר בענין אחר ות"ק סבר דר"י אתי למעוטי נאקה באפסר אע"כ דסבר רב יוסף דנאקה בחטם מילתא דפשיטא היא דאסור וא"כ מקשה עליה אביי שפיר אדרבה תסתיים איפכא דשמואל דאמר מחליפין כו' ע"כ למעוטי גמל בחטם אתי ובדרך ממ"נ מקשה עליה כך היה נ"ל לכאורה אלא שכבר כתבתי דהא דמקשה לעיל חיה גדולה מי סגיא לה סוגר לאו משום

דפשיטא ליה לדינא מקשה הכי אלא דבלא"ה לישנא דברייתא דקתני סתמא לית לן לאוקמי בהכי במידי דלאו אורחא כלל כדפרישית:

לכך נ"ל ליישב תמיהת הרשב"א בדרך אחר דאביי סובר בפשיטות דע"כ שמואל למעוטי גמל בחטם אתי דאי נאקה באפסר מילתא דפשיטא היא ונהי דקאמר לעיל דאתי למעוטי נאקה באפסר היינו משום דבעי למימר דעיקר מימרא דרבי יוסי לגופא איצטריך לאשמעינן דהסוס והפרד והחמור יוצאין באפסר אלא דנקיט רבי יוסי מנינא דארבע בהמות דמשמע דאתי למעוטי מידי אחרינא שפיר מצינן למימר דאגב אורחא אשמעינן נמי בהאי מנינא למעוטי נאקה באפסר נמצא דכל זה היינו בסוגיא דלעיל משא"כ השתא דבעי רב יוסף למימר תסתיים דשמואל אמר לנוי אסור ולשמרה מותר היינו משום דאמר הלכה כחנניא א"כ אכתי היא גופא קשיא אטו משום דמשמע ליה דשמואל מסברא לפסוק כחנניא משוה ליה לראב"ע טועה דסובר דאפילו לנוי מותר אלא ע"כ כדפרישית לעיל דבעי לאוקמי חכמים דר' אלעזר ב"ע כסתם מתני' דפרה דמכשיר במוסרה אלמא נטירותא יתירתא לאו משוי הוא. וא"כ לפ"ז תו לא מצינן למימר דרבי יוסי דאמר ד' בהמות יוצאות באפסר היינו לגופא ומנינא אתי למעוטי אגב אורחא נאקה באפסר דאכתי אמאי קתני ד' בהמות הא איכא נמי פרה דיוצאה באפסר וליתני חמשה אע"כ דלאו לענין דינא דאפסר גופא אתי דודאי כל הבהמות יוצאין באפסר אלא דרבי יוסי אתי לאשמעינן דהך ד' בהמות אף ע"ג דצריכין נטירותא אפ"ה אין יוצאים בחטם. וא"כ לפ"ז שפיר קאמר ליה אביי לרב יוסף אדרבה לדבריך תסתיים לאידך גיסא כן נ"ל נכון ודוק היטב:

אלא דאכתי אדרבה לשון תסתיים דאמר אביי לא א"ש דאפילו בלא תמיהת הרשב"א שיש לדחות דהא דקאמר לעיל נאקה בחטם אינו מדברי שמואל אלא סתמא דתלמודא מסיק לה כדפרישית מ"מ מאי קאמר אביי אדרבה תסתיים דשמואל אמר בין לנוי בין לשמרה אסור מהאי דמחליפין א"כ תקשי שמואל אדשמואל דקאמר בהדיא הלכה כחנניא ואף שהרמב"ן בספר המלחמות והרשב"א ז"ל בחידושיו כתבו דמשמע ליה לאביי דליתא מדר"ה בר חייא מקמי הא דאמר ר"י אמר שמואל דרב יהודה הוי בר סמכא טפי מ"מ נראה דוחק לומר כן. ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דאביי סבר דאיתא לדר"ה בר חייא ואיתא נמי לדרבי יהודה דדוקא בחתול בסוגר אמר ר"ה בר חייא משמיה דשמואל דהלכה כחנניא משום דחתול אף ע"ג דלא בעי נטירותא גמורה כנמיי' ותולדה וסגיא לו במיתנא בעלמא מ"מ נטירותא פורתא מיהו בעי דלאו בן תרבות הוא כדמשמע להדיא מפרש"י שכתב בד"ה חתול שאינו תאב לברוח כל כך אלמא דדרכו

מיהו לברוח משא"כ בפרה שהיא בת תרבות ממש ואין דרכה לברוח כלל אפילו רצועה שהיה כמיתנא לא בעי וכיון דלא בעי' נטירותא כלל שפיר מצינן למימר דסבר שמואל בין לנוי ובין לשמר אסור כי היכי דאוסר שמואל בגמל בחטם דאע"ג דגמל בעי נטירא טפי מפרה אפ"ה אסור לצאת בחטם ויתכן יותר לפי מה שכתבתי לעיל במשנתינו דמה שאין הבהמה יוצאה בדבר שהוא לשמירה יתירה אינו אלא מדרבנן וא"כ שפיר איכא למימר דעיקר חשש בזה היינו משום שסתם בהמות הללו השנויין במשנתינו בני תרבות הן ואין דרכן לברוח אלא שעיקר השמירה שצריכה בהם היינו שבשעת מלאכה רגילין למרוד כגון בשעת חרישה או בשעה שרוכבין עליהם שכל בהמות הללו לדברים הללו הן עומדין כדמייתי בירושלמי מקרא וכן תהיה מגפת הסוס הפרד והגמל והחמור וכן משמע נמי להדיא מפי' ערוך שהבאתי לעיל דנאקה היינו גמלא נקבה משראויה להטעין עליה משוי ומש"ה איפשר דאסרו חכמים לצאת בהן בשבת משום דמיחזי כאילו רוצה להטעינם משאוי או לרכוב עליהן. א"כ לפ"ז שפיר סבר אביי דלא שייך לומר כן אלא דוקא בבהמה דבת מלאכה משא"כ בחתול דלאו בת מלאכה הוא שפיר מצי סבר שמואל דהלכה כחנניא. ולפ"ז מדוקדק היטב לשון אדרבה תסתיים דקאמר אביי וכוונתו דאדרבה משום דקאמר שמואל הלכה כחנניא ממילא משמע דלא כרב יוסף דאי כרב יוסף ושמואל אמר להדיא לנוי אסור ולשמרה מותר א"כ תרתי למה לי דבחדא מילתא דשמואל הוי שפיר ידעינן אידך אלא ע"כ איפכא איתמר דלשמואל בין לנוי ובין לשמרה אסור והיינו כדפרישית. והשתא לפ"ז שפיר איצטריך שמואל לכולהו מימרא דיליה תרתי לאיסורא בפרה ובמחליפין דבפרה לחוד הו"א משום דלא בעי נטירותא כלל ובהאי דמחליפין לחוד הו"א דאתי למעוטי נאקה באפסר משא"כ השתא דשמעינן מיהו דאוסר שמואל בפרה משום דנטירותא יתירתא משוי היא א"כ ממילא שפיר אית לן למימר מסתמא דטעמא דשמואל בהאי דמחליפין היינו למעוטי גמל בחטם מטעמא דנטירותא יתירתא כנ"ל נכון ליישב הסוגיא לפי סברת אביי. מיהו לסתמא דתלמודא דקאמר לעיל כתנאי היינו לפי המסקנא דהכא דשמואל אמר לנוי אסור ולשמרה מותר אלמא דלא שני ליה בין חתול לפרה דבכולהו פסק כחנניא דנטירותא יתירתא הוי משוי וכדפרישית לעיל והאי כתנאי היינו חנניא ותנא דברייתא דלובדקים וגמל דפליג עליה דחנניא וכמו שכתבתי בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל ודוק היטיב:

בגמרא רבינא אמר במורדת. וכתב הרב המגיד והובא בב"י סי' ער"ה דמכאן משמע דכל בהמה שעסקיה רעים אע"פ שאין בנות מינה צריכין לאותה שמירה מותרת לצאת בה וכן הוא בש"ע בסי' הנזכר. ולכאורה יש לתמוה דהא לעיל גבי חמור שעסקיו רעים

הוצרך רבה בר ר"ה לומר לר"ה בר חייא דאבוה אמר משמיה דשמואל דהלכה כחנניא א"כ משמע להדיא דלמאי דקי"ל כרב דאין הלכה כחנניא כמ"ש כל הפוסקים והרמב"ם בכללן ממילא דחמור שעסקיו רעים אסור לצאת בפרומביא כיון שאין כל בני מינו יוצאים בכך וראיתי שמהרש"א י"ל הרגיש קצת בזה ורצה לחלק בין מורדת דהכא לחמור שעסקיו רעים ונראה מדבריו שלא עיין בלשון הב"י והש"ע שכתבו בפשיטות דבהמה שעסקיה רעים מותר כמו במורדת דהכא ולכאורה היה נ"ל ליישב שיטת הרב המגיד והש"ע דאפשר דאה"נ דרבה בר ר"ה סבר דאין לחלק בין מורדת לשאר בהמות בנות מינה שאין דרכן בכך דלא פלוג רבנן ומש"ה פשיטא להו דאין להתיר בחמור שעסקיו רעים אלא לשמואל דאמר הלכה כחנניא אבל לרב דס"ל כת"ק דחנניא ודאי אסור והך מתני' דקשרה בעלה במוסרה מוקי לה אליבא דרב כאביי ורבא דהכא מיהו אנן השתא קי"ל כרבינא דמוקי לה במורדת ומש"ה חמור שעסקיו רעים נמי מותר אף למאי דקי"ל דלא כחנניא כנ"ל ליישב שיטת הרב המגיד והש"ע. אלא לענ"ד אכתי אין זה מספיק דאפשר דרבינא גופא נמי מודה דלענין שבת לא פלוג רבנן בין בהמה שעסקיה רעים לשאר בהמות בנות מינה שאין דרכן בכך והיינו כדמשמע מעובדא דרבה בר ר"ה ור"ה בר חייא דדוקא אליבא דחנניא מותר אבל לת"ק דחנניא אסור מה"ט גופא דלא פלוג רבנן באיסור שבת כה"ג דמאן דחזי ולא ידע שעסקיה רעים אתי למימר דמותר בכל בהמות בנות מינה לצאת בכיוצא בה אלא דאפ"ה מוקי לה רבינא שפיר הך מתני' דפרה במורדת כיון דמדינא ודאי שריא דלא מיקרי משוי והך גזירה נמי ודאי לא שייך בפרה אדומה:

מיהו לכאורה יש להביא ראיה קצת לשיטת הש"ע מדמקשה הש"ס לקמן בפשיטות בפרתו של ראב"ע וחדא פרה הו"ל הא תליסר אלפי עגלא הוי ליה כו' ומאי קושיא דילמא ה"נ דטובא הו"ל אלא שפרה אחת היתה לו שעסקיה רעים ומשום הכי סבר ראב"ע דשרי וחכמים דפליגי עליה סברי דאין לחלק אלא ע"כ דמשמע ליה לתלמודא בפשיטות דבכה"ג מסתמא חכמים נמי מודו דשרי כן נראה לי מ"מ לדינא עדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה או יוצאים כרוכין פי' בקונטרס דמכוין לנוי כו' וקשה לרשב"א ולרב פורת דלעיל משמע דלנוי לכ"ע אסור כו' עס"ה. וכבר כתבתי לעיל דרש"י נזהר מזה במה שכתב במשנתינו בד"ה וכל בעלי השיר וכאן ד"ה יוצאין כרוכין שכתב דלנוי נמי אורחא הוא אלמא דכוונתו דהא דאסרינן לנוי היינו באותן בהמות שאין דרכן לצאת באותן מינים לנוי כגון בפרה ברצועה שבין קרניה וכיוצא בה מה שא"כ בבעלי השיר דהכא שדרכן לצאת בכך תמיד שפיר קסבר רב הונא דמותר. ומכ"ש דא"ש לפי מה שכתבתי במשנתינו דיש לדקדק במה שהחמירו בלנוי טפי מלשמרה ולכאורה איפכא מסתברא

כדאשכחן באדם דמה שהוא משום תכשיט שרי טפי ונראה לי דטעם האיסור בלנוי היינו משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא שבשעה שרוצה למוכרן דרך המוכר ליפותן ולתלות בהן דברים שהן לנוי. א"כ לפ"ז שפיר קסבר רב הונא דלא שייך להחמיר מהאי טעמא אלא באותן בהמות שאין דרכן לצאת בהן לנוי תמיד מה שא"כ בהנך דדרכן תמיד בכך שרי:

ובזה נתיישב ג"כ דלכאורה פליגי רב הונא ושמואל בסברות הפוכות דהא ר"ה תלמידיה דרב הוי וא"כ לענין לשמר בנטירותא יתירתא מחמיר טפי משמואל ובלנוי מיקל ר"ה טפי משמואל אבל למאי דפרישית א"ש כיון דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד ועוד אדרבה איכא למימר דהך פלוגתא דר"ה ושמואל תליא בפלוגתא דרב ושמואל דלעיל דרב סבר דפרתו של ראב"ע לשמר הוי ואפ"ה אסרו חכמים משא"כ לשמואל ע"כ פרתו של ראב"ע לנוי הוי והא דהתיר רבי אלעזר בן עזריה היינו משום דסבר כיון דאורחייהו בהכי בחול שרי ורבנן סברי דאפילו הכי אסור בלנוי משום הכי מפרש הכא במתניתין דנמשכין דוקא כן נ"ל ודו"ק:

דף נב:

בגמרא כרבי יצחק דאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ופירש"י ובעודו לאדם נטמא כו' וכתבו התוס' ובחנם פי' כן דאפילו לאחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה כו' עכ"ל. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות ליישב שיטת רש"י ותמצית דבריו דרש"י הוצרך לפרש כן למאי דמוקמינן בסמוך להא דרבי יצחק כרבי יהודא דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא וסובר רש"י דרבי יהודא גופא לא קאמר אלא לענין לטהר מטומאה ראשונה אבל לקבל טומאה מכאן ולהבא אפילו שינוי מעשה דלקלקל נמי הוי שינוי ע"ש ותמצא נחת שהאריך בראיות ובסברות נכונות:

אמנם לענ"ד נראה להוסיף על דבריו דרש"י ז"ל סובר דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא הוי שינוי גמור כיון דמעיקרא היה להטבעת שם בפני עצמו ומיוחד כלי לעצמו לתכשיט אדם ועכשיו שקבע הטבעת במתג הבהמה ותקעו בחוזק בשיר של בהמה והשתא הטבעת נעשה טפל למתג וקנה שם לעצמו שנקרא שיר והיא ממש כלי אחר שאין צורתו ראשונה עליו ופנים חדשות באו לכאן שעיקר הכלי הוא המתג וא"כ הוי שינוי מעשה ושינוי השם דמהני לענין טומאה כדאיתא בפרק מרובה דף ס"ו גבי עוצבא ע"ש. וא"כ לפ"ז לא דמי כלל לזוג של בהמה שקבעו בדלת שהביאו התוספות כאן דרש"י פי' שם בעצמו בפרק במה אשה שאין עולים מלקבל טומאה מכאן ואילך ולמאי דפרישית

א"ש דהתם ליכא לא שינוי השם ולא שינוי מעשה לגבי העינבל עצמו דאע"פ שקבעו בדלת ונעשה טפל לדלת שהוא מחובר אפ"ה הך תלייה לאו מעשה הוא כמ"ש שם רש"י להדיא ונתכוין למה שכתבתי כיון שהעינבל משמש תשמיש מיוחד לעצמו להשמיע קול כבראשונה שכל עיקרו עשוי לכך להשמיע קול מש"ה אין נטהר מטומאתו עד שיעשה מעשה בגוף העינבל לבטלו מתורת כלי שהיה עשוי בתחילה כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י. ועפ"ז יש ליישב ג"כ פירש"י במ"ש בד"ה והא איכא חציצה דאפילו אם אין דרכו להסיר הטבעת מעל המתג אפ"ה הוי שפיר חציצה לענין טהרתו מטומאה ראשונה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בתוס' בד"ה והתניא מחט כו' עס"ה. עיין בחידושי מהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בזה ועיין ג"כ בספר מג"ש שכתב ליישב קושיית ר"י:

במשנה חמור יוצא כו' רבי יהודא אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב ופירש"י משום דליבש מיהדק שפיר אבל לחלב דלא מיהדק חיישינן דילמא נפיל ואתי לאתוויי. מיהו לקמן בגמרא מפרש רש"י בענין אחר ועיין מה שאכתוב לקמן. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב בשם רבו רבינו יונה דטעמא דמילתא דלחלב אסור היינו משום שאין דרכן להיות דדיהן צרורות לחלב לימות החול דלא חייש לשמא יטפטף כיון שמותר ליחלב אותן מה שא"כ בשבת שאסור לחלבן מש"ה עושה דדיהן צרורות שלא יטפטף החלב ומש"ה אסורין לצאת בהן כיון שאין דרכן בחול בכך מיחזי כמשוי בשבת:

דף נג.

בתוס' בד"ה אילימא שאינה קשורה כו' ולא בעי למיפרך דמרישא שמעינן לה כו' דדרך משניות כן כו' וא"ת וניפשוט מרישא כו' עס"ה. עיין במהרש"א מ"ש בכוונת התוס'. מיהו לולא דברי התוס' היה נראה לי ליישב שיטת הגמרא בחדא מחתא משני קושיות התוספות דשפיר מצינן למימר דהא דדייק בגמרא אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא היינו דמרישא שמעינן לה דמה שכתבו התוס' דדרך משניות כן מ"מ בהנך משניות דפירקין לא שייך לומר כן הא בכולה בבי דבמה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא קתני התנא דבר והפוכו דהא אליבא דשמואל קיימינן הכא ואיהו גופא אמר לעיל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ופשיט ליה רבי ישמעאל בר"י דארבע' בהמות יוצאין באפסר ועכ"פ אתי למעוטי נאקה דאין יוצא' באפסר ואפ"ה לא תני לה במתניתין בהדיא דאין הנאקה יוצא' באפסר כיון דממילא מכללא דרישא שמעינן דכל מידי דלא מינטרא ביה הוי משוי וכ"ש לרב דממעט נמי גמל בחטם משום דהוי נטירותא יתירתא ואפ"ה

לא תני לה במתני' להדיא משום דממילא שמעינן לה שפיר מסברא וכדפרישית לעיל בריש פירקין דמכללא דהך בבא לחוד שמעינן במה יוצאה ובמה אינה יוצאה. וא"כ לפ"ז מדייק הכא שפיר דבאינה קשורה כלל כ"ש שאין צריך לשנות דבר והפוכו כיון דמילתא דפשיטא היא מדקתני במרדעת בזמן שהיא קשורה לו ממילא שמעינן דבאינה קשורה לו אסור ומ"ש הך בבא דמרדעת דשנה רבי משנה יתירה טפי מבכל הנך בבי בפירקין אלא דאכתי היה מקום לומר משום דבהך מילתא איכא חידושא טפי דאסרינן משום חששא דדילמא נפיל מש"ה דרך התנא בכה"ג לשנות דבר והפוכו ע"ז מסיק רב נחמן דאדרבה הך חששא דדילמא נפיל ליכא רבותא כ"כ דמילתא דפשיטא היא דחיישינן בשבת טובי חששא דדילמא נפיל כדאשכחן בכמה בבי בפירקין ובפרק במה אשה ואדרבה לפ"ז משמע דאפילו ברישא לא הוי צריך למיתני בזמן שהן קשורין אי לאו משום דאיצטריך למיתני עיקר דינא דיוצאה במרדעת לגופא דלא נימא מרדעת גופא הוי משוי ואסור ליתן ע"ג חמור כי הך אבעיא דר' אסי בר נתן בסמוך או משאר טעמים שכתבו התוס' בד"ה מהו ליתן וקמ"ל במתניתין דשרי ומשום הכי קתני נמי אגב אורחא דדוקא בזמן שקשורה לו וא"כ אכתי הך בבא דסיפא דקתני אין החמור יוצא בזמן שאין קשורה לו הוי משנה יתירה אלא ע"כ דהך משנה יתירה דסיפא אתי לאשמעינן דבעינן שיהא קשורה לו מע"ש דוקא כן נ"ל נכון לולא שהתוספות כתבו בענין אחר ודו"ק:

בד"ה מהו ליתן המרדעת כו' ורבי אסי בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי כו' אי נמי לא שרי אלא בי"ט אבל בשבת אסור עכ"ל. נראה דדוקא לפי' ר"י דטעמא דרב אסי בר נתן לא הוי אלא משום טירחא משום הכי שרי בי"ט כמו קירצוף משא"כ אי הוי מפרשינן טעמא דרב אסי ב"נ משום דמיחזי שרוצה להוליך הבהמה למקום רחוק א"כ אפילו בי"ט יש לאסור דאף למאי דקיי"ל דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט מ"מ ודאי אסור להוליכה למקום רחוק להוציאה לחוץ לתחום דלא גרע משאר חפציו כדאיתא בס"פ משילין. ונראה דלדינא נמי איכא נפקא מיניה לפי פי' הרב פורת לעיל דהא דבעינן שיהא קשורה לו מע"ש היינו משום דמיחזי כאילו מתכוין להוליך הבהמה למקום רחוק א"כ אפילו ביו"ט יש לאסור היכא דאינה קשורה לו מערב יו"ט מהאי טעמא גופא כן נ"ל וצ"ע:

דף נג:

בגמרא אמר מר ולא בקמיע כו' הא מומחה שפיר דמי ופירש"י מ"ש בהמה מאדם. לכאורה ודאי מסברא איכא לחלק טובא בין אדם לבהמה לענין דבר שהוא משום רפואה

דבאדם אפילו בחולה שאין בו סכנה מותר לעשות מלאכה ע"י אמירה לעכו"ם או בשאר שבות אפי' ע"י ישראל ע"י שינוי כמבואר בפוסקים משא"כ בבהמה לא אשכחן דשרי בכה"ג כיון דליכא אלא משום הפסד ממון אלא דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר מדקתני בהך ברייתא גופא דבהמה יוצאה באגד שע"ג מכה כו' אלמא שהתירו לצאת לר"ה בדבר שהוא משום רפואה. א"כ לפ"ז ע"כ דמה שאינה יוצאה בקמיע ס"ד דאע"פ שהקמיע מומחה אפ"ה לא דמי לשאר רפואות הידועות לרופאים כדמשמע נמי לקמן (דף ס"א) בעיקר דיני קמיע דשקיל וטרי הש"ס טובא בענין המחאת דקמיע דלא דמי להמחאת הרופא כמו שיבואר במקומו ואם כן מקשה שפיר מהא דתנן דבאדם בקמיע מומחה שפיר דמי אפילו בחולה שאין בו סכנה כדאיתא התם כן נ"ל ובזה נתיישב מה שדקדק מהרש"א ז"ל בזה ע"ש:

שם ואי בעית אימא הא והא ר"י ול"ק כאן ליבש כאן לחלב ופירש"י דלחלב הוי משוי שטוענת החלב בכיס עכ"ל. ובמשנתינו פירש"י בענין אחר דלחלב אסור משום דלא מיהדק וחיישינן דילמא נפיל. ונראה דודאי הנך תרתי טעמי שייכי בלחלב אלא דבמשנתינו ניחא ליה לרש"י לפרש טעמא דלא מיהדק כיון דקושטא דמילתא הכי הוא א"כ מילתא דפשיטא היא דאיכא למיחש דילמא נפיל כי היכי דחיישינן להך חששא טובא בפירקין בכמה דברים שאין הבהמה יוצאה משא"כ האי טעמא דלחלב הוי משוי משום שטוענת החלב בכיס לא פסיקא כ"כ דאפשר דאיירי בענין שאין עשוי לקבל החלב כמו שהוכיחו התוס' מדשרי ת"ק מיהו כאן בגמרא דלבתר דמשני מעיקרא הא דמיהדק הא דלא מיהדק הדר וקאמר אבע"א כאן ליבש כאן לחלב א"כ ע"כ הוצרך רש"י לפרש דטעמא אחרינא הוא והיינו אפילו במיהדק דאי משום דלא מיהדק היינו שינויא קמא כן נ"ל בכוונת רש"י ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בחידושיהם. ומה שהקשו התוספות על פירש"י דא"כ מ"ט דת"ק דשרי עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה בספר מ"ש. אמנם לענ"ד נראה ליישב בפשיטות לפי מה שכתבתי במשנתינו דעיקר האיסור ביציאת הבהמה במידי דהוי משוי אינו משום איסור הוצאה ממש אלא משום דמיחזי כרוצה להטעינה משוי גמור כדרך שעושה בחול דבכה"ג אייריי פשטא דקרא דלמען ינוח בהמתך כמו שכתבתי באריכות. א"כ לפ"ז איכא סברא טובא לומר דמה שטוענת החלב בכיס שבדדיה לא מיתסר משום משוי שאין דרך משוי בכך ור' יהודא סובר דאפ"ה אסור משום דמיחזי כמשוי וגזרינן אטו משוי גמור כן נ"ל:

דף נד.

בגמרא משום ריב"ב אמרו כו' אבל מי מפיס איזה ליבש ואיזה לחלב ומתוך שאין מכירין כו'. לכאורה נראה מכאן קצת ראיה לפי' הר' פורת לעיל בד"ה כאן ליבש דלחלב היינו לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ דלפ"ז אינו עשוי כמו כיס גמור שעשוי לבית קיבול ומש"ה אין מכירין אם עשוי לייבש או לחלב דשניהם עשויין בענין אחד וכן לפי' ר"י דבין ליבש ובין לחלב דתרווייהו כדי שלא יסרטו דדיהן משא"כ לפירש"י במשנתינו דליבש מיהדק ולחלב לא מיהדק א"כ לא שייך שפיר מתוך שאין מכירין וכ"ש לפירש"י לעיל בסמוך דלחלב היינו שטועונת את החלב בכיס א"כ יש היכירא טובא שהרי לחלב יש לו בית קיבול גמור משא"כ ליבש ואפשר דרש"י נמי מודה דכה"ג כדי שלא יסרטו דדיהן הוי נמי בכלל לחלב כדמשמע בברייתא דר' יהודה במעשה דעזים בית אנטוכיא אלא דאפ"ה הוצרך רש"י לפרש לעיל בענין אחר כיון דבהך אבע"א דלעיל אכתי לא הוי אסיק אדעתיה הך ברייתא דעזים בית אנטוכיא כן נ"ל בשיטת רש"י ובזה נתיישב מה שדקדקו התוספות בהא דקאמר הלכה כריב"ב ולא קאמר הלכה כר' יוסי וכן מה שדקדקו התוספות בהא דקאמר רב ליבש מותר ולא קאמר הלכה כר' יהודא ודו"ק:

במשנה ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת כו' וכן שאר כל הבהמות כו'. נראה דאמטולטלת נמי קאי ומש"ה נקיט לה גמל בבבא בפני עצמה לאשמעינן דבגמל נמי לא מיתסר אלא דומיא דשאר בהמות שדרכן לקשור המטולטלת בזנבן אבל בקשורה בזנבה ובחוטרתא דלא שייך אלא בגמל מותר כדקתני בברייתא כן נ"ל:

דף נד:

בגמרא ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דמאי איצטריך להאי טעמא תיפוק ליה דהוי לנוי ולעיל משמע בפשיטות דכל דבר שהוא לנוי אסור לכו"ע ותירץ בדוחק ע"ש. ולפי מה שכתבתי לעיל בשיטת רש"י דלנוי נמי לא מיתסר אלא בדבר שאין דרכן לצאת תמיד באותו נוי משא"כ היכא שדרך אותו מין בהמה לצאת תמיד בנוי כזה אדרבה מסברא יש להתיר בנוי טפי מלשמר כמו שכתבתי מילתא בטעמא ודקדקתי כן מל' רש"י גבי בעלי שיר אם כן שפיר איצטריך הכא לטעמא דאזיל לחינגא. ועד נראה לי דניחא ליה טפי האי טעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא משום דמה"ט אין החמור יוצא בזוג אפילו בי"ט דהא שייך בהאי טעמא גופא משא"כ מטעמא דלנוי הוי משוי הוי שרי בי"ט למאי דקיי"ל אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט כן נ"ל:

דף נה.

בגמרא דאמר ר' אחא בר חנינא מעולם לא יצא מדה טובה מפי הקב"ה וחזר לרעה חוץ מדבר זה כו'. ונראה דצריך ליתן טעם לדבר זה דהא בברכות ובכמה דוכתי אמרינן דכל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי אינו חוזר אע"ג דנשתנה הענין מהיפך להיפך א"כ כ"ש היכא דאותן צדיקים גמורים היו בצדקתן מתחילתן ועד סופן והאי עון דהיה להם למחות ולא מיחו מתחילה כשיצא הדיבור מפי הקב"ה נמי הוי בהו האי עון גופא א"כ למה חזר בו הקב"ה ע"י הקטרוג. ונראה דודאי הכי הוא ובאמת דיבורו של הקב"ה הוי כמעשה ומש"ה אע"פ שנשתנה הענין ע"י תנאי אפ"ה אין התנאי מבטל המעשה כדין כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו שהתנאי בטל והמעשה קיים משא"כ הכא דודאי בתחילה נמי אותן הצדיקים גמורים היו ראוין לאותו עונש כיון שעברו על מצות עשה דהוכח תוכיח אלא מה שלא הענישן הקב"ה על כך בתחילה היינו משום דאיתא במנחות בפרק התכלת (דף מ"א ע"א) בהא דאשכחיה מלאך לרב קטינא ואמר ליה דלא מענש הקב"ה אעשה אלא בעידן ריתחא (והיינו כפשטא דלישנא בגמרא וכמו שהוגה בפירש"י בעין יעקב החדשים ודלא כפירוש התוספת שם) ומשום דמעיקרא לא הוי עידן ריתחא מש"ה לבסוף בשעת הקטרוג אפשר דהוי עידן ריתחא ומש"ה חזר הקב"ה והענישן על אותו עון עצמו דהוי בהו נמי מעיקרא כן נ"ל:

ובזה נתיישב לי היטב מה שאמר הכתוב וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכי' בלוט לאמר קום קח את אשתך וגו' פן תספה בעון העיר והקשה במדרש הרי מלאכי רחמים היו שנפטרו מאברהם לאחר שש שעות והמתינו חצי היום וכל הלילה לעשות רע א"כ מפני מה אמר ויאיצו כו' ע"ש במדרש ולמאי דפרישית א"ש דבאמת לוט לא היה ראוי להענישו בעון העיר ע"י שלא מיחה בהם דאכתי לא הוי אלא מצות עשה ואין עונשין אלא בעידן ריתחא וההיא שעתא לא הוי עידן ריתחא אבל לאחר שעלה השחר שהוא קרוב להנץ החמה שהוא עידן ריתחא שמלכי מזרח ומערב משתחוים לה כדאיתא בברכות ומכ"ש בסדום דאשכחן שהיה עובדים לחמה כדאיתא במדרש לכך מיהרו המלאכים ויאיצו בו ואמרו לו מהר קח את אשתך פן תספה בעון העיר על שלא מחית בהם כשיגיע עידן ריתחא בצאת השמש והיינו דכתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר ר' אמי אין מיתה בלא חטא כו' דכתיב הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב וגו'. נראה דהא דאיצטריך לאתויי כוליה קרא היינו משום דע"כ עיקר מימרא דר' אמי דאמר אין מיתה בלא חטא היינו שאם לא חטא אינו מת לעולם ע"י שנגזר מיתה

על אדם הראשון בעטיו של נחש דאם נפרש מימרא דר' אמי דהא דקאמר אין מיתה בלא חטא היינו שאינו מת קודם זמנו בלא חטא אבל אם חטא מת אפילו קודם זמנו כמ"ד לא זכה פוחתין לו דלפ"ז לא הוי מקשה הכא בסמוך מידי לא מברייתא דמלאכי השרת ולא מברייתי' דד' צדיקים אע"כ כדפרישית והיינו מדמייתי האי קרא דבן לא ישא בעון האב דהוא קרא יתירא כיון דכבר כתיב הנפש החוטאת היא תמות אע"כ היא גופא אתי לאשמועינן דבן לא ישא בעון האב היינו כ"ש שאינו מת בעון אדם הראשון ולפ"ז מקשה שפיר מהנך ברייתות מיהו לבתר דאיתותב מברייתא דד' מתו בעטיו של נחש דלפ"ז ע"כ הא דכתיב בן לא ישא בעון האב אמיתה ממש קאי דהא קמן דאפילו בחטא אדם הראשון בני אדם מתין לדורות אפילו צדיקים גמורים אע"כ דהא דכתיב לעיל מיניה הנפש החוטאת היא תמות נמי לאו אמיתה ממש קאי אלא כל מיני יסורים ומאורעות נקראין מיתה כמ"ש התוספת בפ"ק דר"ה גבי צדיקים נכתבים לחיים ורשעים נכתבים למיתה ומכ"ש לענין נגעים דאיירי בהו הכא שמנוגע חשיב כמת כדכתיב אל נא תהי כמת א"כ לפ"ז ממילא דאיתותב נמי ר' אמי במאי דקאמר אין יסורים בלא עון דהיינו מזיד דהא בהדיא כתיב הנפש החוטאת היא תמות והיינו שוגג ומשמע דיסורין באין על שוגג כן נ"ל נכון ליישב קושיית התוספות בסמוך בד"ה וש"מ:

דף נה:

בתוספות בד"ה ארבעה מתו כו' והא דכתיב כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר עכ"ל. ולכאורה פשטא דלישנא דקרא דכתיב כי אדם אין צדיק משמע דלא נמצא כלל ולולי דבריהם היה נראה לי דודאי אין נמצא לגמרי אדם שלא חטא מימיו אפילו בחטא של שוגג והנך ד' דקחשיב הכי נמי איפשר דכבר בא לידם איזה שגגת חטא אלא שנתכפר להם ע"י יסורין או ע"י יה"כ וא"כ לא היו ראוין למות אלא בעטיו של נחש כן נ"ל:

בגמרא תניא רשב"א אומר מוצל אותו צדיק כו' איפשר עתיד זרעו לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו כו'. ולפ"ז צ"ל דאע"ג דכתיב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם לאו בגנותיה דיבר הכתוב שחטא בלשון הרע דא"כ איפשר עתיד זרעו של יוסף לעמוד בהר עיבל ולומר ארור מכה רעהו בסתר דקאי על לשון הרע כמ"ש רש"י בפי' החומש אלא ודאי דיוסף לשם שמים נתכוין שיוכיחם אביהם ע"כ. אלא דאכתי איכא למידק הא דכתיב ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת וע"כ דהאי כל דברי היינו מכל דברי דאי אכל התורה ממש קאי הא בלא"ה לא סגיא ליה בהאי ארור

כיון שכבר חטא בכל הנך עוונות דקחשיב בארורים דלעיל מיניה אע"כ דבחד מינייהו סגי והאיך אפשר לומר כן שהרי כל השבטים חטאו במכירת יוסף לבד מבנימין והיאך עמדו זרעם בהר עיבל ואמרו ארור אשר לא יקים וליכא למימר דעבדו תשובה דא"כ מראובן נמי לא מייתי רשב"א מידי דהא כתיב ביה וישב ראובן אל הבור ודרשינן ששב לשקו ולתעניתו:

מיהו בדרוש העליתי דהא דקאמר רשב"א איפשר עתיד זרעו לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב היינו משום דהנך י"ב ארורים דכתיבי התם כנגד י"ב שבטים נאמרו ומסתמא היינו על סדר שנזכרו השבטים שם בפסוק בהאי ענינא דהר גריזים והר עיבל דששה שם להר גריזים הם שמעון ולוי ויהודה ישששכר יוסף ובנימין וששה להר עיבל הנזכר בפסוק שאחריו הם ראובן גד ואשר וגו' וכבר ידוע דרש"י בפי' החומש כתב בשם רבי משה הדרשן כנגד שמעון לא רצה משה לומר אף שהיה ראשון מאותן הו' להר גריזים ולפ"ז האי ארור שוכב עם אשת אביו שהוא ארור ששי כנגד ראובן כשמתחיל לחשוב מלוי עד ראובן א"כ שפיר קאמר רשב"א איפשר עתיד זרעו של ראובן לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו שזה ארור הוא נגד ראובן ממש משא"כ בשאר ארורים כנגד שאר שבטים לא איכפת לן. ולפ"ז נתיישב ג"כ מ"ש שם ר"מ הדרשן די"א ארורים כתיבי אע"ג דהוי י"ב והיינו בהאי ענינא דפרישית. ואין להאריך כאן מענייני הדרוש. אעפ"כ לא מנעתי מלכתבו שנראה לי שהוא כפתור ופרח שלפ"ז יש ליתן טעם ג"כ במה ששינה הקב"ה סדר עמידת השבטים בהר גריזים ובהר עיבל שאינן לא כסדר הדגלים ולא כסדר תולדותם דהא ראובן שהיה ראוי להיות ראש לראשונים להר גריזים מקמי שמעון ולוי ועכשיו נעשה ראש לאחרונים שבהר עיבל ולמאי דפרישית ניחא דאיפשר שבכוונה מיוחדת צוה הקב"ה כן לטובתו של ראובן וזה כבודו שידעו הכל שמוצל אותו צדיק מאותו עון דשוכב עם אשת אביו ודו"ק:

דף נו.

גמרא אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר דוד חטא כו' שביקש לעשות ולא עשה כו'. כל מה שיש לדקדק בענין זה ובאידך מימרא דשמואל ב"נ דאמר גט כריתות כותב לאשתו ולשון התוס' ד"ה גט כריתות כתבתי בס"פ מי שאחזו דף ע"ד בל' התוס' ד"ה אמר רבה ע"ש מה שכתבתי בשיטת ר"ת ותוכן הדברים דהא דאמרינן הכא שביקש לעשות ולא עשה היינו משום דדוד היה סבר שאוריה גירשה על תנאי כפירש"י כאן וכיון שעדיין לא נתקיים התנאי א"כ ביקש לעשות דהרי היא כאשת איש לכל דבריה

אבל האמת היה שאוריה היה מגרשה בגט גמור כפי' ר"ת כאן ולכך לא רצה לירד לביתו ולשכב עמה וא"כ הרי לפנינו שביקש לעשות ולא עשה. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקדים הנביא הריגת אוריה קודם לקיחת אשתו כמ"ש שם באריכות ואיפשר דהיינו דקאמר רב הכא רבי דאתי מדוד מהפך ודרש בזכותיה היינו דע"י היפוך סדר הכתוב מצא מקום למדרש בזכותיה ע"ש ותמצא נחת:

דף נו:

אמר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר שלמה חטא כו' שביקש לבנות ולא בנה כו' עד מה אחרונים לא עשו אף ראשונים לא עשו. ולכאורה יש לתמוה בשלמא דבמאי שתלה בראשונים לגנאי אע"פ שלא עשה היינו משום דביקש מיהו לבנות אבל באחרונים דלא שייך לומר כן א"כ היאך תלה בהם הכתוב לשבח לומר שביער הבמות שבנה שלמה כיון דלא הוי כלל האי ביעור לא במחשבה ולא במעשה ומה שפירש"י הואיל שביערו שאר במות נראה דוחק ואינו מספיק לפרש כן פשטא דקראי ולולי פירושו היה נראה לי דודאי באמת התחילו נשי שלמה לבנות במות הללו לבסוף מיחה בהם שלמה וא"כ באמת לא נקרא שם במה עליו ולכך לא ביערו הראשונים אסא ויהושפט אבל יאשיה ביערם שלא יהא לגנאי לשלמה במה שביקש לבנות שאף ע"י הזמנה בעלמא ראוי לבערם ולפ"ז איפשר באמת מקום הניחו לו אבותיו ליאשיה גם בזה ונתיישב מה שדקדקו התוס' בד"ה מה אחרונים וק"ל:

דף נז.

במה אשה פרק ששי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' ונראה דמה שהקדים דיני יציאת האשה לדיני יציאת האיש דקתני לקמן היינו משום דבאשה דוקא שייך האי לישנא דבמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כמו בשאר הפרקים הקודמים לפי שעיקר חילוקי דיני דיציאות אשה הן תכשיטים שדרך אשה לצאת בהם ואפ"ה יש תכשיטים שיוצאה ויש שאינה יוצאה אי משום דחשיבי ואתי לאחוויי כדאיתא בירושלמי שהנשים שחצניות הן ודרכה להראות לחבירתה משא"כ באיש ויש מהן דאינה יוצאה ג"כ משום חציצת טבילה או משום דמחכו עלה נמצא דשפיר שייך למיתני במה יוצאה ובמה אינה יוצאה שכולן או רובן בנושא אחד בתכשיטין כדמשמע מל' רש"י והר"ן ז"ל אבל באיש הם ענינים נפרדים דלא שייך למיתני בכהאי לישנא כן נ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה במה אשה כו' אבל חוטין הנתונין בקליעת שער ויוצאה בהן כו' דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה עכ"ל. ועיקר פירושם בזה הוא דלא כפירש"י בד"ה או בחוטי צמר מיהו במה שכתבו דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעתן נראה דאי איפשר לפרש דדמיא לגמרי דלכאורה ודאי ליתא דבקליעת שער סבר ר"א דחייב חטאת לקמן ס"פ המצניע משום בונה משא"כ בסתירה לא ידעתי מה חיוב חטאת שייך כאן לא מיבעיא למ"ד מלאכה שאצ"ל פטור דהא ודאי אין צריכה לגופה בסתירת קליעה אלא שלא תחוץ בטבילתה אלא אפילו למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב הא אמרינן לקמן דדוקא לחבירתה אבל לעצמה פטורה והיינו משום דקליעת שער צריך אומן יד ע"י חבירתה כדי ליפותה דהוי כבנין משא"כ בסתירת הקליעה דלא בעי אומן יד כלל א"כ מה צד איסור יש בה ולדעתי צ"ע אי אית בה אפילו איסורא דרבנן. ואף שאיני כדאי להסתפק במאי דפשיטא להו להתוספת והרשב"א והרא"ש ז"ל מ"מ לא מנעתי ליכתוב כן ליישב פירש"י שהביא הרא"ש ז"ל שהרי אפילו אם נאמר שיש בו צד איסור דרבנן אפ"ה לא משמע ליה לרש"י להקל ולהתיר בשביל כך לצאת בהן כיון שאינו איסור פשוט ואיפשר שתסתור הקליעה בשעת טבילה כן נ"ל וק"ל:

דף נז:

פיסקא ולא בכבול א"ר ינאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבד' תנן כו' ופירש"י דכבלא דעבדא היינו חותם שעושין לעבד בכסותו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על פירושו דהא בסמוך מקשה הש"ס אמימרא דשמואל דאמר נמי כבלא דעבדא תנן מהא דאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו א"כ משמע דפשיטא ליה לתלמודא דלמ"ד כבלא דעבדא תנן איירי מתני' נמי בחותם שבצוארו וכמ"ש התוס' שם וכ"ש למאי דמשני ארומיא דשמואל אדשמואל דמתני' איירי בדעבד ליה לנפשיה וע"כ היינו דבעי לאוקמא כבלא דעבדא דמתני' בחותם שבצוארו וכ"ש למאי דמסקינן לקמן מברייתא דבשל מתכות אינו יוצא אפילו בחותם שבצוארו. וא"כ לפ"ז מסתמא אית לן לאוקמי מתני' בשל מתכות שהוא כמין תכשיט דשייך ביה שלפי ומחוי. וא"כ לפ"ז איירי מתני' שפיר אפילו בחותם שבצוארו א"כ מי דחקו לרש"י לפרש כאן דאיירי בחותם שבכסותו. והנלע"ד בזה דמשמע ליה לרש"י דודאי הא דמספקא ליה לרבי ינאי אי כבלא דעבדא תנן אע"ג דטפי אית לן למימר דאיירי בכיפה של צמר שנקרא כבול דלפ"ז איירי כולה מתניתין בחדא גוונא בתכשיטי נשים אע"כ משום דמסברא משמע לי' לרבי ינאי דכיפה

של צמר שפיר דמי כיון דמיגניא ביה לא אתי לאחוויי כדאיתא לקמן בדף ס"ה דהיינו טעמא דרשב"א. וא"כ לפ"ז תו ליכא למימר דכבל' דעבד' דאסיר היינו חותם שבצוארו דא"כ אמאי ליתסר הא ליכא למיחש דלמא שלפי ומחוי דאין גנאי גדול מזה שמודיע לכל שהוא עבד וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם יש מפרשים ע"ש ולכך הוכרח רש"י לפרש דהאי כבלא דעבדא היינו חותם שבכסות ואסור מטעמא דדלמא מיפסק ומירתת ומחית ליה אכתפיה כדאמרינן לקמן ולפ"ז א"ש נמי טובא הא דמספקא ליה לרבי ינאי לאידך גיסא אי כיפה של צמר תנן כ"ש כבלא דעבדא והיינו משום דלמאי דאסרינן בכיפה של צמר ע"כ היינו משום דחיישינן דילמא שלפי ומחוי אפילו במידי דמיגניא ביה א"כ כ"ש בכבלא דעבדא דאסור מתרי טעמי משום האי חששא גופא דשלפי ומחוי ומשום חששא דילמא מיפסק ולפ"ז איפשר דאה"נ דלאידך גיסא דר' ינאי אה"נ דכבלא דעבדא בשל מתכות איפשר דאסור אפילו בחותם שבצוארו כן נ"ל נכון בכוונת רש"י:

בתוס' בד"ה אי כבלא דעבדא כו' וא"ת אמאי לא תני נמי ברישא פיאה נכרית כו' ויש לומר דמילתא דפשיטא היא כו' משום דמחכו עלה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא אדרבה לקמן מסקינן איפכא אליביה דרב מה שהתירו פיאה נכרית בחצר טפי מבהנך היינו כדי שלא תתגנה על בעלה ואמרינן נמי התם בחוטי שער דזקינה בשל ילדה שבח הוא לה וע"ש בתוס' דאיצטריך מיהו לאשמעינן דלא תצא דלאו מילתא דפשיטא היא ונראה דוחק לומר דנהי דבחצר שבח הוא לה כדי שלא תתגנה כיון שאין לה שער כמ"ש הרב ברטנורה מ"מ בר"ה גנאי הוא לה מה"ט גופא ועוד דמל' רש"י לקמן משמע דפיאה נכרית הוי מקישוטים הנאים וצ"ע. ובעיקר קושיית התוס' אבאר ג"כ במימרא דשמואל בסמוך:

בא"ד וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י א"ש דאיכא למימר דכיון דלא איירי מתניתין אלא בחותם שבכסותו ומשום חשש' דדילמא מיפסק ומחית ליה אכתפיה דהוי חששא רחוקה ומכ"ש למאי שכתבו התוספת לקמן בד"ה הב"ע שדרך החותם ג"כ להיות ארוג בבגדו אלא דגזרינן בארוג אטו שאינו ארוג וא"כ שפיר אית לן למימר דבהנך חששות רחוקות לא שייך לגזור אלא בר"ה גופא ולא בחצר ולא דמי לשאר תכשיטי נשים דמתניתין דשכיחי טוב' דשלפי ומחוי ואסור אפילו בחצר בכה"ג במידי שצריכה להסיר משום חציצה או משום דמחכו עלה כן נ"ל ליישב לפי שיטת רש"י ועיין מה שאכתוב עוד לקמן בזה. וגם מה שהקשו התוס' בסה"ד על פירש"י דלקמן במתני' דסיפא יבואר במימרא דשמואל בסמוך:

בד"ה אין בה משום כלאים פירש"י כו' עס"ה. עיין בזה בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל וגם בספר מג"ש למ"ז ז"ל:

דף נח.

בגמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ופירש"י ופליג אדר' אבהו. ופירושו בזה נראה שהוא ע"פ גירסת הספרים שלנו דלא גרסינן לעיל פלוגתא דרב ושמואל בהך מילתא אלא בהלכות דרב אלפס גרסינן לעיל פלוגתא דרב ושמואל וכן הוא בש"ס חדשים. וא"כ לפ"ז לא הוי צריך רש"י לפרש דפליג אדר' אבהו דהא קמן בהדיא דעיקר מימרא דשמואל היינו דפליג אדרב אלא דעל גירסת הרי"ף קשה לי דמאי נפקא מיניה איכא בין פלוגתא דרב ושמואל כיון דכבלא דעבדא לתרווייהו אסור כדאמר ר' ינאי דאפילו אי כיפה של צמר תנן כ"ש כבלא דעבדא ואי בכיפה של צמר אפילו לשמואל דאמר כבלא דעבד' תנן ולא איירי מתניתין בכיפה של צמר אפ"ה הא פלוגתא דתנאי היא בברייתא ות"ק אוסר ומאי דוחקיה לשמואל לאוקמי מתני' כיחידאי ואי משום דסבר כרשב"א הול"ל הלכה כרשב"א. ויש ליישב שיטת הרי"ף ע"פ מה שכתבתי לעיל דנ"מ לענין כבלא דעבדא גופא מאיזה כבלא דעבדא איירי מתני' והמעיין יבין:

מיהו לפי גירסת ופירש"י נראה לי דכוונתו דנהי דר' ינאי בל' אבעי' קאמר דאי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי היינו משום דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר ומש"ה הוי פשיטא ליה להיתירא בכיפה של צמר ע"כ בעי למידחק ולאוקמי מתניתין בכבלא דעבדא משא"כ במימרא דשמואל הכא דמייתי לה הש"ס אמימרא דרבי אבהו דמייתי סייעתא מברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר ומוקי למתניתין כת"ק ואפ"ה פליג עליה שמואל ושינה ג"כ בלישניה דלא קאמר אלא כבלא דעבדא תנן ולא הוזכר בדבריו כיפה של צמר כי היכא דקאמר רבי ינאי אע"כ דאדרבה לשמואל כיפה של צמר פשיטא דאסור ושמעינן לה שפיר ממתניתין דסיפא דקתני להדיא יוצאה בכבול ובפיאה נכרית לחצר משמע דלר"ה אסור וא"כ אמאי איצטריך למתניי' ברישא וליכא למימר דאפ"ה דרך התנא למיתני דבר והפוכו כדמשמע בכמה דוכתי הא ליתא דא"כ ליתנייה נמי פיאה נכרית ולא ניחא ליה לרש"י לפרש כפי' התוספות לעיל דפיאה נכרית מילתא דפשיטא הוא משום דמחכו עלה שכבר כתבתי דלפירש"י לקמן משמע איפכא דשבח הוא לה ומקישוטים הנאים שבאשה הוי אע"כ הוצרך שמואל לפרש דאה"נ דרישא לא איירי בכיפה של צמר אלא בכבלא דעבדא לחוד אע"ג דכבלא דעבדא הוי כ"ש דאסור אפ"ה איצטריך למיתני דהא שמואל מוקי למתני'

בחותם שבצוארו דלא הוי כ"ש כדפרישית לעיל בתחילת הסוגיא ולפ"ז נתיישב היטב מה שהקשו התוספת לעיל בד"ה אי כבלא דעבדא על פירש"י דלקמן במתניתין בסיפא דמפרש רש"י דאפילו למ"ד כבלא דעבדא תנן אפ"ה כבול דסיפא הוי כיפה של צמר וא"כ הוי דלא כשמעתין דהא אמר ר' ינאי להדיא אי כבלא דעבדא תנן כיפה של צמר ש"ד ולמאי דפרישית לק"מ דדוקא רבי ינאי קאמר הכי למאי דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר משא"כ לרבי אבהו ושמואל דפליגי בהך ברייתא גופא א"כ יפה כתב רש"י לקמן דכבול דסיפא לא איפליגו בה אמוראי דלכ"ע כיפה של צמר עכ"ל וכוונתו מבואר דהנך אמוראי אפלוגתא דרבי אבהו ושמואל נתכוונו ואדרבה עיקר טעמא דשמואל מה"ט גופא דסמיך אמתני' דסיפא כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת רש"י ודוק היטב ולקמן במקומו אבאר עוד בזה אי"ה:

שם ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו כו' והקשה מהרש"א ז"ל בחידושיו דבלא"ה הוי מצי לאקשויי בפשיטות אהך מימרא דשמואל דקאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו ולעיל אמרינן דאפילו אי כיפה של צמר תנן כ"ש דכבלא דעבדא אסור ויישבו בדוחק ולמאי דפרישית בסמוך בלא"ה לק"מ דלענין חותם שבצוארו ודאי לא הוי כ"ש. ולפ"ז יש ליישב ג"כ מה שהקשו התוספות כאן דהוי מצי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו ותירצו דבעי לאוקמי בכל חותמות וזה דוחק גדול דהא אכתי לא מצי לאוקמי מתניתין אלא בדעביד איהו לנפשיה דוקא ולא בדעביד ליה רביה ולא הוי דומיא דהנך תכשיטי נשים דרישא דמסתמא עביד לה בעלה אבל לפי מ"ש אין צורך לזה דהמקשה מכולה מימרא דשמואל מקשה בין ממאי דקאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו ובין ממאי דקאמר אבל לא בחותם שבכסותו דהא למאי דפרישית מוקי שמואל למתניתין בכבלא דעבדא משום דכיפה של צמר שמעינן לה מסיפא א"כ מאי הוצרך שמואל לומר אבל לא בחותם שבכסותו מאי קמ"ל מתניתין היא והכי הול"ל לא שנו אלא חותם שבכסותו אבל יוצא הוא בחותם שבצוארו. ועוד דכיון דלשמואל לא אסור אלא בחותם שבכסותו א"כ לא יצטרך לאשמעינן במתניתין דאסור דהא בלא"ה שפיר שמעינן לה מכ"ש מכיפה של צמר דקתני בסיפא דאסור וכדפרישית משום הכי משני הש"ס שפיר דלעולם שמואל איירי בחותם שבצוארו דלא הוי כ"ש והוצרך נמי לאסוקי במימרא אבל לא בחותם שבכסותו לאשמעינן חותם שבכסותו אפילו בדעביד ליה רביה אסור כי היכי דלא תימא דהא דאסור במתניתין בחותם שבכסותו היינו דוקא בדעביד איהו לנפשיה מהטעם שכתבו התוס' בד"ה במאי אוקימתא כנ"ל ודוק היטב:

שם גופא אמר שמואל כו' תנ"ה יוצא העבד כו' ורמינהו לא יצא העבד כו'. נראה דאי לאו מימרא דשמואל לא הוי מצי למימרי ברייתות אהדדי משום דאיכא לאוקמי כתנאי והיינו רשב"א ורבנן דפליגי לעיל בכיפה של צמר ואם כן למאן דאוסר הא אמרינן לעיל כ"ש כבלא דעבדא והיינו אפילו בחותם שבצוארו כדמוכח מהסוגיא וכדפרישית לעיל וא"כ לפ"ז איכא לאוקמי הך ברייתא דלא יצא בחותם שבצוארו כת"ק דרשב"א שאוסר בכיפה של צמר והך ברייתא דקתני יוצא העבד בחותם שבצוארו היינו כרשב"א מכ"ש למאי דפרישית לעיל דבתרווייהו חד טעמא אית להו כיון דעיקר פלוגתא דתנא קמא ורשב"א היינו אי אמרינן כל מידי דמיגניא ביה לא אתי לאתויי כדאמר אביי לקמן דף ס"ה ואם כן שייך הך פלוגתא גופא בכבלא דעבדא בחותם שבצוארו כדפרישית לעיל משא"כ במימרא דשמואל דלבתר דמקשינן דידיה אדידיה מוקמינן לה הן מימרא דיוצא העבד בדעביד ליה רביה ומדפלגינן בין עביד ליה רביה לעביד לנפשיה אלמא דלא הוי טעמא משום דאתי לאתויי אלא משום דשקיל ליה מחמת אימתא דרביה. א"כ לפ"ז לא שייך מילתא כלל בפלוגתא דת"ק ורשב"א א"כ מקשה שפיר מהך ברייתא דלא יצא אמימרא דשמואל ואברייתא דקתני יוצא וכגון דמייתי סייעתא מהן ברייתא אמימרא דשמואל אלמא דבחדא גוונא ובחדא טעמא איירי כן נראה לי ודו"ק:

שם וזוג דבהמה אין מקבל טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה ושל דלת טהורה כו' וקשיא לי מעיקרא מאי קס"ד דזוג של בהמה טמאה משום תכשיט דבהמה הרי משנה שלימה שנינו בפרק י"ב דכלים טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה טהורה והיינו ע"כ משום דתכשיט דבהמה לא הוי מנא לענין טומאה כדאיתא לעיל בפרק במה בהמה דף נ"ב. ואף אם נאמר דהמקשה דהכא אסיק אדעתיה דהא דקתני זוג של בהמה טמאה היינו בדאית ליה עינבל וטמא משום דמשמיע קול ואפ"ה מקשה ברייתות אהדדי משום דלא משמע ליה השתא כלל לאוקמי לשון זוג של בהמה בדלית ליה עינבל דסתם לשון זוג משמע שנקרא כן על שם שעשוי כשני כלים כמו זוג של ספרים וכ"כ הרמב"ם להדיא בפי' המשניות אמתני' דהזוג והעינבל חיבור דמייתי הש"ס לקמן בסמוך אלא דאכתי קשה הא דמקשה הש"ס בסמוך ממ"נ אף ע"ג דלית ליה עינבל מאי ס"ד לומר דמנא הוא דהא תנן טבעת בהמה טהורה:

לכך נלענ"ד דקס"ד דהמקשה דהכא ובסמוך דסתם זוג שרגילין להשים בו עינבל תחלתו עשוי לכל דבר שיש בו צורך להשמיע קול כגון לתינוק ולבהמה ולקבעו בדלת כיון שלעולם העינבל גופא אינו משתנה כלל בצורתו וראוי להשתמש בכל תשמישין הללו ובכה"ג נמי מצינן למימר דהא דטבעת בהמה טמאה היינו כשעשאה לכתחילה לכך

ולכך לאדם ולבהמה דבכה"ג ודאי טמא כדאיתא בכמה דוכתי במשניות דמסכת כלים. ולפ"ז לא דמי לטבעת דיש היכר בין טבעת המיוחד' לאדם ובין טבעת המיוחד' לבהמה והשתא א"ש נמי הא דאיצטריך לאיתויי הכא כל הנך בבות דשל דלת דהשתא תו לא מצינן לאוקמי טעמא דשל בהמה טמאה משום דראוי נמי לאדם משום דמסתמא עשוי לכך ולכך דא"כ של דלת אמאי טהורה וכל הנך בבי דסיפא נמי לא אתי שפיר אע"כ דבעשאן לדלת לחוד איירי א"כ מסתמא רישא דשל בהמה נמי בכה"ג איירי א"כ מקשה שפיר:

והשתא א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ממ"נ אי מנא הוא אף על גב דלית ליה עינבל ופירש"י דתכשיט חשיב ליה דאפשר דהיינו נמי מה"ט גופא דראוי לתכשיט אדם אע"ג דסיפא דברייתא לא משמע הכי כדפרישית מ"מ ניחא ליה לאקשויי בדרך ממ"נ מיניה וביה כנ"ל. מיהו לולי פירש"י בסמוך היה נ"ל לפרש דהא דקאמר בסמוך אי מנא הוא לאו משום דתכשיט חשיב ליה אלא משום דכלי הוא הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק כדאמר רבי יוחנן לקמן לענין ניטלו עינבליהן וקס"ד השתא דמה"ט אפשר דטמא נמי בתחלתו אפילו בלא עינבל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אע"פ שחיברו כו' הא דאמר בהקומץ רבה כו' אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה כו' עס"ה. ולכאורה דבריהם דחוקים ועוד אכתי תקשי להו מהא דתנינן בפי"ח דכלים משנה ה' בסיפא דהך מתני' דכפה טמא מדרס וקתני נמי חמת שעשאו שטיח וחמת שעשאו תורמל וכר שעשאו סדין טהור כמ"ש הר"ש שם בפי' המשניות שבכל משניות מדוייקות גרסינן טהור א"כ התם לא שייך הך סברא שכתבו התוס' כאן ואפ"ה טהור אפי' בלא שינוי מעשה כמ"ש הר"ש להדיא שם. ולולי דברי התוספות היה נראה לי דכל הנך דמייתי התוספות הכא והנך נמי דפרק כ"ח דכלים טעם טהרתן משום דחשבינן להו ככלי שנשבר משום שינוי השם כמו שכתבתי בריש פרק במה בהמה גבי בעלי שיר וטבעת של בהמה ע"ש והבאתי ראיה מסוגיא דפ' מרובה דף ס"ו ע"ב גבי עוצבא אלא דבאמת לאו ראיה גמורה היא דאפשר דהאי שינוי השם לא מהני אלא לענין דלא מהני מחשבת הגנב והגזלן כיון דבקנין דידהו תליא מילתא. אמנם לאחר שעיינתי בסיפא דמתני' בפרק כ"ח דכלים דמסיים התם זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור א"כ משמע להדיא דבשינוי השם תליא מילתא ולענ"ד טעמא רבה נמי איכא דלכאורה הא דמשמע בכולה שמעתין ובכמה דוכתי דכל כלי שנשתנה קצת מתשמישו הראשון טהור משום דחשבינן ליה כנשבר ובאמת דאפילו שבירה גופא בכלי מתכות וכלי שטף דטהור לא ידעינן להו אלא מק"ו דכלי חרס דאין להם טהרה במקוה ואפ"ה

שבירתן מטהרתן אפילו אם עדיין ראויין לתשמיש אחר כדאיתא בברייתא דת"כ סוף פרשת שמיני דדרשינן להו מדכתיב תנור וכירים יותץ וכתיב טמאים יהיו לכם ומשמע יהיו בהווייתן והמעיין שם היטב בכל דיני התנור דשנויין שם יראה דכולה מילתא בשמא תליא מילתא דכל שאין שם תנור עליו הוי כניתוץ ואם כן ה"ה לשארי כלי מתכות נמצא דלפ"ז ממילא נתיישבו קושיות התוספות דבכל הנך איכא שינוי השם כדפרישית משא"כ בזוג של בהמה ושל דלת ליכא שינוי השם לגבי הזוג עצמו דלעולם זוג קרינן ליה כנ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף נח:

בפירש"י בד"ה ושל דלת טהור דלת מחובר לבית כו' וזוג העשוי לו בטל לגביה כדאמרינן בריש פירקין דלעיל כל המחובר לו הרי הוא כמוהו עכ"ל. ומ"ש בריש פירקין דלעיל נראה שט"ס הוא דבפרק במה בהמה לא אשכחן הך מילתא אלא בריש פרק במה טומנין אלא דקשיא לי טובא מאי ראיה מייתי מהתם דאיירי בכלים שהן מחוברים זה לזה בתלוש ומוקמינן לה התם בפלוגתא דר"מ ור"ש ואפילו לר"מ משמע להו דלא הוי אלא טומאה מדרבנן להחמיר משא"כ האי חיבור דהכא להקל הוא וטפי הו"ל לאיתויי מהא דקי"ל בפשיטות דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לענין טומאה אפילו בתלוש ולבסוף חיברו כדתנן להדיא בפי"א דכלים משנה ב' כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת ומן הנגר וכו' והציר והקורה והצינור שנעשו לקרקע ומה"ט נמי אמרינן הכא דזוג של דלת טהורה אם כן שפיר איצטריך לאשמעינן דאפ"ה של בהמה ועשאן לדלת טמא כדמסיק טעמא שאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה וצ"ע:

בתוס' בד"ה כל דבר אשר יבא אע"ג דהאי קרא לא לגבי טומאה כתיב כו' מסתברא דהתם אין דיבור מעלה ומוריד ואם אינו ענין להגעלה כו' עכ"ל. והרשב"א בחידושיו הוסיף על דבריהם דלענין הגעלה לא שייך לחלק בין יש לו עינבל לאין בו עינבל ודבריו תמוהים בזה דאכתי שפיר מצינן למימר דפשטא דקרא איירי בשאר כלים העשוין להשמיע קול אלא דבלא"ה יש לדקדק על התוספות והרשב"א דבלא"ה נראה דמילתא דפשיטא היא דאי אפשר לאוקמי הך מילתא דכלי שיר לענין הגעלה דלא שייך אלא בכלים שמבשלין או צולין בהם ויש ליישב בדוחק. מיהו בעיקר דבריהם שכתבו דהך דרשא היינו באם אינו ענין נראה דאי אפשר לאוקמי קרא לענין טומאה גופא הא דקאמר תעבירו באש וטהר היינו שאם נתנן לצורף וריתכן אע"פ שחזר ודיבקן נטהרין מטומאתן מדאורייתא כדאיתא בפ"ק גבי שמונה עשר דבר דהא ודאי ליתא דהא כתיב בסיפא דהך קרא אך במי

נדה יתחטא והיינו שטעון הזאה שלישי ושביעי ואי ס"ד דאם נתנן לצורף וריתכן איירי הא לא בעי הזאה כדמשמע מהך סוגיא די"ח דבר גופא דמה"ט גזרו בהן טומאה ישנה משום גדר מי חטאת. מיהו השתא דאתינא להכי יש לי ליישב פשטא דקרא דכתיב אך במי נדה יתחטא באמצע בין תעבירו באש ובין תעבירו במים וטפי הו"ל למכתב האי אך במי נדה יתחטא לבסוף בתר תעבירו במים והוי קאי שפיר אכל הכלים דלעיל מיניה אבל למאי דפרישית א"ש דאי לאו דכתב רחמנא אך במי נדה יתחטא לבתר תעבירו באש הוי אמינא דכשם שהכלים הותרו מאיסורן ע"י ליבון באור כך נטהרו מטומאתן ע"י ליבון זה בלא הזאה שלישי ושביעי ובלא טבילה משו"ה כתב רחמנא אך במי נדה יתחטא וא"כ ע"כ האי תעבירו באש לאו היינו שריתכן באור כדרך הצורפין דא"כ פשיטא דלא בעי הזאה וטבילה דהו"ל כמו נתיצה ופנים חדשות באו לכאן אלא האי תעבירו באש היינו ליבון גרידא מש"ה בעי טבילה והזאה כנ"ל נכון:

בד"ה מתיב רבא כו' פי' בקונטרס כו' וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא כו' עס"ה. ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בכוונת התוספות והנראה דעיקר קושיית ר"י כיון דמעיקרא נמי הוה ידענא דהוי כלי שניטל מקצתו ואהא משני אביי משום דהדיוט יכול להחזירו לא הוי ככלי שניטל מקצתו אם כן מאי מקשה רבא מהא דהזוג והעינבל חיבור דהא ודאי מילתא דפשיטא היא דאף ע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי לענין טומאה דמעיקרא בעודן מחוברין דלא פרחו מינייהו. וא"כ מעיקרא נמי הו"ל לאיתויי הך ברייתא דמספורת של פרקים בהדי הך דזוג והעינבל כנ"ל בכוונת קושיית ר"י. אלא דלפ"ז אין זו קושיא כ"כ על פירש"י דאפשר דפשטא דלשון חיבור משמע ליה לרבא מעיקרא שבא לומר דדוקא בעודן מחוברין טמאין ולא כשנתפרדו אח"כ מדלא קתני בהדיא דטמאין אף לאחר שנתפרדו ואהא קאמר רבא שפיר וכ"ת הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כו' וכוונתו בזה דע"כ בהכי איירי דאי לאשמעינן בעודן מחוברין מילתא דפשיטא היא וע"ז מקשה שפיר מברייתא דתספורת דודאי איירי בעודן מחוברין וא"כ הך דזוג והעינבל נמי בעודן מחוברין איירי כיון דגבי הדדי תני להו לפי שיטת רש"י:

ובר מן דין קשיא לי דלפי שיטת התוספות דהאי הזוג והעינבל חיבור אמתני' דמסכת פרה קאי א"כ מאי קאמר וכ"ת הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי והאיך אפשר לומר כן דהא עיקר מילתא דזוג והעינבל חיבור דמסכת פרה לענין הזאה תנן דבסיפא דהזוג והעינבל קתני להדיא כוש של רובן לא יזה כו' אם הזה מודה אלמא דלענין הזאה לחוד איירי וכ"כ שם הרמב"ם והרא"ש בפי' המשניות בהך דהזוג והעינבל חיבור דלענין הזאה איירי שאם הזה על אחד מהן טהור וע"כ בעודן מחוברין איירי דלענין

הזאה אין סברא לומר שאם הזה על אחד מהן שלא נטמא יהא חבירו טהור מטומאה הנוגעת בו אף אם חיברו לאח"כ וא"כ אפילו את"ל דהאי דהזוג והעינבל חיבור איירי בין לענין הזאה ובין לענין טומאה מ"מ ע"כ בעודן מחוברים איירי וכ"ש דקשה טפי על פי' הרב פורת בשם רבינו שמואל דהאי דהזוג והעינבל חיבור היינו שאם נטמא העינבל נטמא גם הזוג ונפקא מיניה דלכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע בו וכתב דהכי משמע לישנא דוכ"ת ה"ק אף ע"ג דלא מחברי כו' וא"כ לא שייך הך מילתא לענין הזאה כלל אף לכשיתחברו כדפרישית:

ונראה שלכך הוכרח רש"י לפרש דהא דמותיב רבא מזוג ועינבל חיבור לאו אמתניתין דפרה קאי דההיא לענין הזאה אתמר ואף את"ל דאיירי נמי לענין טומאה כדקתני סיפא דסיפא דהך מתניתין גופא דקתני המלבן אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה (דהיינו הזאה) ע"ש מ"מ ע"כ דוקא בעודן מחוברין איירי דומיא דהזאה כדפרישית אע"כ דרבא לאו מהך מתני' קמותיב אלא מברייתא דכלים שהביאו התוס' בס"ה וכמו שאבאר כן נ"ל בשיטת רש"י ושיטת התוספות צ"ע ליישב ודו"ק:

בגמ' והתניא מספורת כו' ואמרינן ממ"נ אי חיבור הוא אפילו להזאה. כבר כתבתי בזה לעיל בפרק במה טומנין דאין שום סברא לומר דהאי חיבור לטומאה היינו מדרבנן לחומרא מש"ה לא הוי חיבור להזאה כיון דלקולא הוא והיינו משום דלא שייך גזירה בכה"ג במידי דליכא דררא דטומאה אי לאו כדמסיק רבה דבשעת מלאכה מדאורייתא מש"ה שייך לגזור אף שלא בשעת מלאכה ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה אלא אמר רבא פי' בקונטרס דטומאה לא פרח ממנו כשנפרדה משיקבל כו' ומשמע שרוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה עכ"ל. בפירש"י שלפנינו לא נמצא כן ואדרבה מבואר להדיא להיפך בין במ"ש ואין מקבל טומאה העינבל עצמו אבל הזוג טמא לעצמו ולשון ואינו מקבל טומאה משמע דלהבא איירי וא"כ מ"ש אבל הזוג טמא לעצמו משמע נמי דלהבא איירי ומכ"ש במ"ש בד"ה הואיל וראוי להקישו כו' דמסיים רש"י להדיא ניטלו עינבליהן בין לפני טומאה בין לאחר טומאה אלא דמהרש"ל ז"ל בח"ש מחק כל זה מלשון רש"י והגיה בפירש"י כמו שהעתיקו התוס' כאן:

אלא דאף לפי גירסא זו לא ידעתי מהיכן משמע להו להתוספות דרש"י רוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה דהא בפשיטות מצינן לפרש להיפך דלרבותא כתב רש"י כן דאפילו לענין טומאה ראשונה שהיה עליה אמרינן דטומאתן עליהן דעיקר סוגיא דשמעתין בהכי איירי אבל לעולם דמכ"ש דמקבל טומאה מכאן ולהבא כיון דראוי לקבל בו מים או מאותן הקושיות וראיות שהקשה ר"י עצמו וצ"ע ועיין בסמוך:

דף נט.

בא"ד ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס כו' כדאשכחן בפרק ג' שאכלו גבי מטה כו' עס"ה. עיין במהרש"א ובס' מג"ש למ"ז ז"ל. וכבר כתבתי בסמוך דאפשר דלרש"י נמי הכי הוא אלא כיון דריצב"א הביא ראיה לפי' הקונטרס מהתוספתא ור"י השיב דברייתא משבשתא היא אם כן אפשר דרש"י גופא אהאי ברייתא סמיך ולא ניחא ליה למימר דמשבשתא היא ואפ"ה לא תיקשי מהך דמטה דפרק ג' שאכלו דאפשר דלרבא דוקא במטה מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירה כיון שדרכה לפרקה תמיד כיון דלא חזי למידי אחרינא כי אם לתשמישה הראשון מש"ה אמרינן שפיר כיון דהדיוט יכול להחזירה כמאן דמהדרי דמי מה שא"כ בזוג ועינבל כיון דלקלא עבידא אין דרך ליטול העינבל כי אם לצורך תשמיש אחר כגון לגמוע מים לתינוק משום הכי שפיר מצי סבר רבא דלא מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירה כנ"ל ליישב שיטת רש"י. ובענין זה יש ליישב גם כן קושיא ראשונה שהקשה ר"י דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא אפשר דלא מהני האי טעמא דראוי להקישו או לגמע בו מים כיון דבלא יחדו איירי ולרש"י בעינן יחוד כדמשמע מפירושו ס"פ המצניע שהביאו התוספות בסמוך ודו"ק:

בד"ה ואין אומרין בטמא מת כו' לפי' הקונטרס קשה לר"י למה ליה לאתויי ברייתא כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה דעיקר פלוגתייהו דר"י ור"א היינו משום דרבי יוחנן סבר מדאיצטריך קרא במדרס דהיכא דאם אמר עמוד ונעשה מלאכתינו טהור אלמא דבשאר טומאה בכל ענין טמא ור"א סבר דכיון דגלי רחמנא במדרס ה"ה לשאר טומאות ע"ש באריכות. אלא דבמה שהכריח מ"ז ז"ל סברתו דאל"כ תקשי מ"ט דר"א דמחלק בין מדרס לטמא מת כו' ע"ש ולע"ד נראה להכריח סברא זו מאידך גיסא משום דבלא"ה הוי קשיא לי הא דפשיטא לן בכולה סוגיין ובכמה דוכתי דכל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו ראשונה טהור אע"ג דאכתי מנא הוא למילתא אחריתי ומה טעם יש לסברא זו כיון דאכתי מנא הוא וקרינן ביה כלי מעשה ובשלמא בהא דקי"ל דשבירה כיוצא בזה מטהרתן מטומאתן ראשונה שהיה עליה איכא למימר כדפרישית לעיל דילפינן לה מק"ו מכלי חרס דאף ע"ג דאין להם טהרה במקוה אפ"ה שבירתן מטהרתן והיינו אפילו שבירה כיוצא בזה אע"ג דאכתי חזי למידי אחריתי וכמ"ש לעיל מברייתא דת"כ דדריש לה מדכתיב אך תנור וכיריים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם כמ"ש הרמב"ם ז"ל דטמאים יהיו משמע דוקא כשהן בהווייתן ראשונה משא"כ לענין שלא לקבל טומאה מכאן ולהבא אפילו בכלי חרס גופא לא מצאתי במשניות ובברייתא דת"כ שום דרשא לטהר בכה"ג. ועוד אפילו את"ל דבכלי חרס טהור בכה"ג מדאורייתא אכתי איכא

למימר דהלכה למשה מסיני היא. כמו שאבאר לקמן אי"ה ס"פ המצניע בהא דאמר רבא חמש מידות בכלי חרס. וא"כ תו לא שייך למילף שאר כלים מכלי חרס דהא קי"ל אין למידין ק"ו מהלכה. ועוד נראה דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא לא שייך למילף בק"ו דאיכא למיפרך מה לכלי חרס שכן אין מטמא מגבו. אע"כ הא דפשיטא לן בין בכלי חרס ובין בשאר כלים דכלי שנשבר ואין ראוי למלאכתו ראשונה טהור מכאן ולהבא היינו משום דילפינן לה מדגלי רחמנא גבי מדרס וקפיד רחמנא דהיכא שאומרים עמוד ונעשה מלאכתינו טהור אע"ג דעביד מעשה כי האי דכפה וישב עליה וכמ"ש מ"ז ז"ל ע"ש באריכות ואין להאריך יותר:

דף נט:

בגמרא תנו רבנן לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ. וקשיא לי טובא מ"ט דר"מ דמחייב חטאת דנהי דסבר דלאו תכשיט הוא אלא משוי כדמפרשינן בגמרא אפילו הכי אמאי חייב חטאת הרי לא הוציאתו כדרך המוציאין דהא אשכחן לר"מ בפרק קמא (דף י"ב) דאפילו באומן דרך אומנתו כגון נגר בקיסם שבאוזנו ושולחני בדינר שבצוארו דאמר דפטור אבל אסור אף ע"ג שדרך הוצאתו של זה בכך אפילו דרך משוי וכ"ש בהאי דהכא שאין דרך משוי בכך להניחו על מצחו או על ראשו (ועיין מ"ש התוספות שם בד"ה אם יצא) ויש ליישב לפי מ"ש בריש פירקין בטעמא דמילתא דמותרת אשה מן התורה לצאת בתכשיטין היינו משום דחשיבי כמו מלבושיה א"כ לפ"ז כיון דעיר של זהב לאו תכשיט הוא ולא דמי למלבוש מש"ה הוי כמשוי כיון שהוציאתו כדרך תכשיטין כנ"ל ועדיין צ"ע ועיין בסמוך:

שם פיסקא ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם חייבת כו' וכתבו בתוספות דאסיפא סמיך דקתני בהדיא דחייב ונראה בכוונתן דאפ"ה ניחא ליה לאקשויי מדיוקא דרישא כדאשכחן בכמה דוכתי. ולכאורה שוה דוחק (ועיין בחידושי הרשב"א) ולענ"ד נראה דמסיפא לא פסיקא ליה לאקשויי דאיכא למימר דהא דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת היינו בגיזברת כאוקימתא דרבי ירמיה התם ואפשר דהיינו משום דסתמא דמילתא הכי הוא כיון דטבעת שיש עליה חותם לאו תכשיט מיקרי אם כן אין דרך הנשים לצאת בהן אלא גזברת לחוד ומש"ה הוי כדרך המוציאין כפרש"י שם ואפילו הכי מטמא דאע"ג דלאו תכשיט הוא מ"מ כלי הוא כיון שראוי לחתום בו אגרות או ליתנו לסימן וא"כ הוי תכשיט דאדם אבל מדיוקא דרישא מקשה שפיר דהא רישא

דמתניתין מסתם נשים איירי ולא בגזברת ואפשר דמשום הכי סיפא דמתני' נמי לא קיימא כאוקימתא דרבי ירמיה בגזברת אלא כדמסיק רבא התם כן נ"ל נכון:

שם ורמינהו תכשיטי נשים כו' בין שיש עליה חותם כו'. נראה דהמקשה ודאי הוי ידע דאין לדמות שבת לטומאה דלענין שבת בתכשיט תליא מילתא ולענין טומאה במידי דמיקרי כלי תליא מילתא כדמשני ר"נ ב"י אלא דאפ"ה מקשה שפיר מדקתני התם ואלו הן תכשיטי נשים משמע דמטעם תכשיט טמא ולא מטעם כלי וכל שכן דא"ש למאי דפרישית בסמוך דסתם נשים שאינן גזברות לא מיקרי כלי כיון שאינן לצורך תכשיטיה כן נ"ל:

דף ס.

בגמרא ולא במחט שאינה נקובה למאי חזיא ופירש"י למאי חזיא לתכשיט דקתני אינה חייבת חטאת עכ"ל. ומשמע לכאורה מפירושו דכיון דלאו תכשיט הוא יש לחייבה חטאת דמשוי הוא וכמ"ש התוס' בכוונתו והקשו על פירושו ולענ"ד בלא"ה אי אפשר לפרש כן כוונת רש"י דהא אפילו אי לאו תכשיט הוא אלא משוי הוא אפילו הכי לא שייך בה חיוב חטאת כיון שלא הוציאה כדרך המוציאין אע"כ דאדרבה לפירש"י היינו מה"ט גופא דכיון דלאו תכשיט הוא לא שייך למיתנייא בהדי הנך דמתני' דאיצטריך למיתני בהו דלא תצא ואם יצאה אינה חייבת חטאת דאף ע"ג דתכשיטין נינהו והו"ל כמלבושיה דאינה חייבת חטאת אף ע"פ שהוציאה בדרך המוציאין אפ"ה לא תצא לכתחילה דלמא שלפא ומחויא או מטעמא אחרינא דלעיל מה שא"כ במחט שאינה נקובה דלא חשיב תכשיט כלל אלא כלי מיקרי כיון שהיא לצורך תשמישיה אלא הא דאינה חייבת חטאת היינו משום שאינה מוציאה כדרך המוציאין א"כ לא איצטריך למיתנייה כלל בין לענין איסורא דלא תצא ובין לענין דאינה חייבת חטאת כן נ"ל בכוונת רש"י דלא תקשי עליה קושיות התוספות ומה שהקשו התוספות עוד על פירושו עיין בספר מג"ש:

דף ס:

בתוספות בד"ה אין בין י"ט לשבת כו' ואע"ג דבפרק משילין ולקמן בפרק כל הכלים מוקמינן לה כב"ש כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם דוחק דהא בגמרא מייתי להדיא הך מתניתין דאין בין. לכך היה נראה לי ליישב בענין אחר דהא דמוקמינן מתניתין דאין בין כב"ש אמתני' דאין בין דפרק משילין קאי אבל האי דהכא היינו מתניתין דפ"ק דמגילה דמתוקמא שפיר אפילו כב"ה תדע דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דאין בין

טובא וטעם החילוק בין אין בין דמשילין ובין אין בין דמגילה היינו משום דבמשילין איירי אפילו במילי דרבנן ובמגילה ע"כ איירי במילי דאורייתא וכ"כ שם הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש ועיין ג"כ בחידושינו שהקשיתי על זה מתוך האי סברא דמתוך שהותרה שכתבו התוספות כאן אלא דבאמת דמ"ש התוספות כאן דהא דלא מוקמינן לה כב"ה היינו דאליבא דב"ה אמרינן מתוך האי לישנא לא נזכר בגמרא לא בפרק כל הכלים ולא בפרק משילין אלא שהתוספות הוסיפו כן מסברא דנפשייהו למאי דמשמע להו לפרש כן בפשיטות מלשון הגמרא דלא מיתוקמא כבית הלל דמתירין להוציא קטן ולולב בי"ט לרה"ר בפ"ק דביצה דף י"ב ופשיטא להו דהיינו משום דאמרינן מתוך כדאמר התם בגמרא אלא דבאמת לאו מילתא דפסיקא היא התם בפ"ק דהוי משום מתוך דהא רבה מתקיף עלה ומפרש טעמא דב"ה משום דאין עירוב והוצאה לי"ט וא"כ לפ"ז שפיר מיתוקמא הך מתניתין דמגילה אפילו כב"ה וכמ"ש שם בחידושינו כן נראה לי ודו"ק:

דף סא.

בתוס' בד"ה דילמא מיפסקי כו' והקדוש מקורבי"ל אומר דגרסינן לה שפיר כו' אלא של ראש משום שי"ן עכ"ל. וכתבו כן לפי שיטתם לקמן בדף הסמוך דלא גרסינן יו"ד וד' הל"מ. אלא דלולי דבריהם היה נראה לי דאף לפי גירסת הספרים שלנו דגרסינן לקמן דאמר אביי דיו"ד וד' נמי הל"מ אפ"ה יש לקיים הגירסא הכא בשמעתין דגרסי דילמא מיפסקי דאפשר דבתפילין לא חיישינן דילמא מיצטרכי לבה"כ ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה דכיון דאסור להסיח דעתו מתפילין וצריכין גוף נקי שלא יפיח בהן ושלא ישן בהם א"כ כשחולצן מניחן סמוך לבה"כ וכשיצא לאלתר מניחן בראשו כיון שמי שיש לו גוף נקי מניחן תמיד על ראשו וכ"ש למאי דאיפסיק הלכתא בברכות דף כ"ד הנכנס לבה"כ קבוע אוחזן בימינו ובבגדו כנגד לבו א"כ אין דרך לאתויינהו בכה"ג לרה"ר כנ"ל ודו"ק:
שם פיסקא ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה אמר ר"פ לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע. ויש לדקדק אמאי איצטריך ר"פ למימר הכי דמה"ת לפרש כן לשון המשנה כיון דפשטא דלישנא משמע דבהמחאת גברא לחוד תליא מילתא כדאמרינן בסמוך דיקא נמי והנראה בזה דאפשר דלשון קמיע סתם לא שייך אלא כשהיא בדוקה בדבר זה על ידי המחאתה וכל כמה דלא איתמחאי אין דרך לקרותה קמיע וא"כ כיון דקתני עלה בזמן שאינה מן המומחה ממילא משמע דבעינן המחאת גברא בהדי המחאת קמיע ועוד דמסברא נמי הוי אמינא דע"כ הכי הוא דאם נפרש לשון המשנה כפשטא דאיתמחי גברא ולא קמיע וא"כ ע"כ היינו שזה הרופא כתב ג' מיני קמיעין כמ"ש רש"י

בלשון שני דאי ממין אחד הרי איתמחאי גברא ואיתמחאי קמיע כפירש"י בלשון ראשון. וא"כ לפ"ז אפשר דמסברא דג' מיני קמיעין לא מהני מידי לענין קמיע רביעית ממין אחר וכמו שאבאר בלשון התוספות וא"כ אפשר דאפילו המחאת קמיע לחוד נמי לא מהני אם יכתוב אדם אחר דס"ד דמזל רופא גורם כמ"ש רש"י והתוס' לקמן קמ"ל ר"פ דבהמחאת גברא לחוד מהני וא"כ כ"ש בהמחאת קמיע ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י בד"ה דמומחה גברא ומומחה קמיע דהיינו שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים היינו משום דלמאי דס"ד לפרש לשון המשנה דבעינן תרתי דלפ"ז ע"כ סתם לשון קמיע היינו שזו הקמיע מומחה ובדוקה א"כ תו לא מצינן לפרש לישנא דמתני' כפי' שני של רש"י דאיירי בקמיע רביעית שלא ריפא בה אדם מעולם דהא לא מיקרי קמיע בכה"ג לכך הוכרח לפרש כפירוש ראשון אלא מ"ש בסוף דבריו אי נמי שכתב אדם זה ג' מיני קמיעין היינו שכן יש לפרש איתמחי גברא לפי האמת דבהמחאת גברא לחוד מהני כיון דלפ"ז ע"כ דכל קמיע שהיא מן המומחה מאיזה מין שיהיה אע"פ שעדיין מין זה לא ריפא אדם מעולם אפ"ה שפיר מיקרי קמיע כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק :

בתוס' בד"ה עד דמומחה גברא כו' נראה לר"י שאם כתב לחש אחד בג' איגרות כו' עס"ה. התוספות סתמו דבריהם ולא כתבו מי הכריחו לפרש כן ודלא כפירש"י כיון דלשון הסוגיא משמע בפשיטות כפירש"י ולפירוש ר"י נתפרשת בכמה דוחקים כמו שהוצרכו התוספות להאריך בכל הסוגיא:

אלא דבלשון הרא"ש מבואר יותר דלאחר שהעתיק פירש"י שמפרש דאיתמחי גברא היינו שריפא בג' מיני קמיעות ע"ז כתב הרא"ש ולא נהירא דאטו אם הוא בקי בג' מיני קמיעות וכי בשביל זה יחשב מומחה ג"כ לקמיע אחרת שאינו בקי בהם עכ"ל. ולפ"ז היינו נמי טעמא דר"י דכיון דאי אפשר לפרש מומחה גברא אלא בג' קמיעות דלחש אחד בג' איגרות ממילא דעל כרחך איחמחי קמיע היינו שריפא ג' פעמים באיגרת אחד כנ"ל בכונת התוס'. אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא דמעיקרא מאי קס"ד שלא תועיל המחאת קמיע בכה"ג לחוד. וגם בעיקר דברי הרא"ש ז"ל שכתב לא נהירא דמה"ת יחשב מומחה לקמיעות אחרות שאינו בקי בהן אף שאיני כדאי מ"מ כיון שרוב המפרשים הקדמונים הסכימו לפירש"י לכן שמתי לבי על תמיהת הרא"ש ולא ידענא מה מקום לתמיהתו דמה"ת נאמר שאינו בקי בקמיעא זו שרוצה לכתוב עתה כיון שידענא שהוא מומחה ע"י ג' ראשונות אלמא שהוא רופא חכם לכתוב קמיעות ולמה לא נאמינהו בכך לא מיבעיא אם הוא חולה שיש בו סכנה דפשיטא דמהימן דמ"ש משארי רפואות שהרשות לרופא לרפאות בשבת אע"פ שאינו יודע שרפואה זו תועיל בודאי אלא אפילו

אי אירי הכא בחולה שאין בו סכנה כדאמרינן בסמוך אפ"ה הא ליכא אלא שבות בעלמא לצאת בקמיע שאינה מומחה כדקתני אם יצא אינו חייב חטאת משום שאינו דרך הוצאתו א"כ למה לא נאמינהו בכך הא קיי"ל ע"א נאמן באיסורין וכ"ש באיסורי דרבנן כי הכא. ולכאורה היה נ"ל דכיון דאתחזק איסור שבת עד אחד לא מהימן אפי' באיסור דרבנן כדפרישית בחידושי בריש גיטין וא"כ אפשר דהיינו טעמא דהרא"ש ז"ל דאף אם ידענא שריפא בג' קמיעות ראשונות אפ"ה אפשר דאינו מומחה כלל אלא שרפואות הללו מסורות מרופא מומחה ואינו מכיר בשאר קמיעות כדמשמע מלשון הרא"ש אף על פי שאומר שהוא מכיר בכל מיני קמיעין לא מהימנינן ליה הא ליתא שהרי כתבו הפוסקים בפשיטות בסימן ש"א שנאמן הרופא לומר קמיע זו רפאתי בה ג' פעמים והוא מלשון הירושלמי דשמעתין:

נמצא דלפ"ז נתיישב' שיטת רש"י כהוגן בלי שום גמגום כדמשמע בפשיטות לשון הגמרא דשמעתין וכן נראה שהיא שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו וכן נראה גם כן בלשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בהלכות שבת וכן בפי' המשניות אלא דהלשון מגומגם קצת וכבר כתב ג"כ הב"י בסימן ש"א דדברי סמ"ג וסמ"ק והתרומה גם כן כדברי רש"י וא"כ צ"ע מה שהכריעו הב"י והש"ע שפסק בש"ע כשיטת התוספות והרא"ש לחומרא והשמיט כל הנך רבוותא שכתבתי שכתבו כפירש"י להקל במילי דרבנן ואפשר שנעלם מהב"י פירוש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בק"א ודו"ק:

דף סא:

גמרא אמר ר"פ פשיטא לי תלת קמיעי לתלת גברי ג' ג' זימני כו' וכתבו התוספות דהוי מצי למימר חד תלת זימני ואינך חד זימנא כו' וכוונתן דלפ"ז נמי הוי אתמחי גברא לפירש"י לכל מיני לחשים ולפי' ר"י לאותו לחש בכל איגרות ואותו קמיע שריפאה ג' פעמים הוי אתמחי קמיע לרש"י אפי' בכמה איגרות ולפי ר"י בהאי איגרת גופא:

מיהו לענ"ד היה נ"ל ליישב מילתא דרב פפא בפשיטות לפי שיטת רש"י דדוקא נקט לשון תלתא תלתא זימני והיינו משום דהכי הוי פשיטא ליה לרבא מעיקרא אפילו מקמי דהוי קים ליה דמהני המחאת גברא בכל מיני לחשים אלא כדס"ד מעיקרא דאפשר לפרש המשנה דתרתי בעינן והיינו משום דלא מהני מה שהומחה בג' מיני לחשים לענין שיהא מומחה לשאר לחשים כמ"ש התוספות והרא"ש ומשום הכי קאמר ר"פ הכי אפילו הכי הוי פשיטא ליה דהיכא שכתב תלת קמיעא לתלת גברי תלתא תלתא זימני אתמחי נמי גברא לשאר מיני לחשים כיון שיודע בעצמו שהוא חכם שהרי חכמתו עמדה לו בג'

לחשים שריפא כל אחד מהם ג' פעמים משא"כ כל כמה שלא הוחזק בשלשה לחשים של ג' ג' זימני אלא בחד מינייהו בג' זימני ואינך חד זימנא אין להרופא עצמו לסמוך ולכתוב קמיע רביעית שיהא מותר בשבת כיון שהוא בעצמו עדיין אינו יודע שהוא חכם ומומחה להבין מדעתו כל מיני לחשים דאפשר דבחד מהנך לחשים שלא ריפא ג' פעמים מילתא בעלמא הוא דאתרמי ליה שנתרפא החולה ואפשר שאפילו בלא קמיע זו היה מתרפא או שמא נעשה בו עוד רפואות ע"י קמיעות אחרות משא"כ כשנעשה מומחה ע"י ג' לחשים שריפא כל אחד מהם ג' פעמים א"כ יודע בעצמו בודאי שהוא מומחה גמור וחכמתו עמדה לו מש"ה אתמחי גברא אפילו לשאר לחשים:

נמצא דכל זה הוי פשיטא ליה אפילו מעיקרא מיהו לבתר דקים ליה לר"פ דתלת קמיעא לחד גברא חד חד זימני נמי אתמחי גברא והיינו מהנך רומיא דברייתות דלעיל דהא דקתני כל שריפא ג' בני אדם וע"כ היינו לאמחויי גברא כדאוקימנא לעיל וכדפירש"י דסתם ג' בני אדם היינו ג' מיני קמיעין בלחשים שאינן דומין זה לזה ודלא כסברת הרא"ש וכדפרישית משום הכי מסיק ר"פ שפיר אינך תרי בבי דהמחאת גברא לחוד מהני וכ"ש המחאת קמיע לחוד ולא קמיבעיא ליה אלא בתלת קמיע לחד גברא כן נ"ל נכון לשיטת רש"י וכסוגיות הש"ס בכמה דוכתי דנקיט בכה"ג פשיטא לי בכמה בבי אע"ג דחד אתיא במכ"ש מחברתה והיינו בדרך לא זו אף זו כן נראה לי ודו"ק ומה שיש עוד לדקדק בזו הסוגיא לפי שיטת התוספות ובפירושם עיין במהרש"א ובספר מג"ש למ"ז ז"ל שהאריכו בזה:

דף סב.

במשנה לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' מכל מפרשי המשנה משמע דהא דקתני שאשה היוצאת במחט הנקובה חייבת חטאת היינו בתחובה בבגדה וע"ז כתבו הטעם דאע"ג דבאיש כה"ג אינו חייב אלא באומן דרך אומנתו דוקא כדאיתא בפ"ק דף י"א ע"ב וכן כתבו הפוסקים מ"מ באשה לעולם דרך הוצאתה מקרי משום שרוב נשים תופרות במחט אלא שהב"י בסימן ש"ג כתב דאפילו אם הוציאתה במקום קישורי צעיפה נמי חייבת ולכאורה לישנא דמתניתין נמי הכי משמע דבכה"ג איירי דומיא דמתניתין דריש פירקין דהוי דבר וחילופו דנקובה דומיא דשאינה נקובה דכיון שמניחתה במקום תכשיטיה הוי דרך הוצאתה וכיון דלא הוי תכשיט אלא משוי מש"ה חייבת וכן נראה לי ג"כ מדקדוק לשון התוס' לעיל שם בפ"ק ולפ"ז א"ש טובא הא דנקיט דינא דמחט וטבעת באשה טפי מבאיש היינו משום דענין תכשיטין לא שייך אלא באשה משא"כ

אם נאמר דהאי חיובא דמחט נקובה היינו דוקא תחובה בבגדה ומטעמא דהוי כאומן דרך אומנתו א"כ טפי הו"ל למינקט הך מילתא באיש ולחלק בין אומן להדיוט כיון שאין ענין מחט זו מענין תכשיטין אלא משום כלי והוצרכתי להאריך בזה לפי שהב"י והט"ז ג"כ האריכו בזה בדין הוצאות המחט באיש ובאשה ובאמת מלשון הירושלמי דשמעתין משמע כפי' הראשון ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בגמרא אמר עולא וחילופיהן באיש ופרש"י דאטבעת קאי. וכוונתו מבואר דמשמע ליה דבמחט אין לחלק כלל בין נקובה לשאינה נקובה באיש דבכל ענין פטור אבל אסור דחיוב חטאת לא שייך אלא בנקובה ואומן דרך אומנתו כדאיתא בפ"ק אבל בשאר כל אדם ליכא חיוב חטאת אפילו בנקובה מכ"ש בשאינה נקובה כיון שלא הוציא כדרך המוציאין כך היא שיטת רש"י וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטתו אלא שהתוס' הוסיפו וכתבו עוד בשם ר"ת דאפילו בטבעת נמי לא קאמר עולא וחילופיהן אלא לענין חיוב חטאת דפטור אבל אסור לא שייך באיש בטבעת שיש עליה חותם כיון דבאיש ליכא למיחש דמשלף ואחוי ולפ"ז הא דקאמר עולא וחילופיהן לאו דוקא דהא אטבעת לחוד דקתני בסיפא קאי ולא אמחט דרישא ולא אטבעת שאין עליו חותם דריש פירקין:

מיהו הרב אלפס כתב בהלכות דמימרא דעולא קאי בין אמחט ובין אטבעת דכל מאי דבאשה פטור אבל אסור באיש חייב חטאת והיינו כפשטא דלישנא דעולא לגמרי אלא שהרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל דחו דברי הרב אלפס וכתבו שאין נראין דברי הרי"ף בזה לחייב חטאת באיש במחט שאינה נקובה ולענ"ד נראה ליישב דברי הרי"ף כיון דלישנא דגמרא במימרא דעולא מסייע ליה וא"כ לפ"ז נראה דמשמע ליה דבמחט שאינה נקובה שפיר הוי דרך הוצאתה בכך דבחול נמי דרכו לתוחבה בבגדו לחוץ בה שיניו או לסגור בה מפתח חלוקו כמ"ש הטור לגבי אשה ומש"ה בשבת חייב חטאת משא"כ בנקובה אין דרכו לתוחבה בבגדו דבאיש גנאי היא לו למי שאינו אומן וכדמשמע בירושלמי ועיין בב"י ובט"ז שהאריכו בזה ודו"ק:

דף סג.

ע"ב פיסקא בירית טהורה אמר ר"י בירית זו אצעדה וכו' ואילו אצעדה טמאה היא ופרש"י דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו עכ"ל. ולכאורה לא היה צריך להביא הך ראיה דהא בלא"ה מילתא דפשיטא היא כיון דאצעדה תכשיט הוא פשיטא דטמא דהא תנן להדיא בפי"א דכלים תכשיטי נשים טמאים וכדאמרינן נמי בסמוך מניין לתכשיט כל שהו שהוא טמא מציץ אלא דאכתי היה באפשר לומר דאצעדה

לא מיקרי תכשיט כיון שאינו אלא להחזיק בתי זרועותיה שלא יפלו כדמשמע לקמן דבירית תחת אצעדה עומדת ועוד דבפרק י"א דכלים נמי לא קחשיב ליה מש"ה הוצרך רש"י להביא ראיה דאצעדה טמאה מדכתיב בפ' מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו. ובזה נתיישב ג"כ הא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש כפירוש התוס' דהא דפשיטא דאצעדה טמאה היינו מדכתיב בתריה ויקח מאתם כל כלי מעשה דא"כ תיקשי אהא דאמר ר"י בסמוך מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ וטפי הו"ל לאיתויי מהאי קרא דכתיב אצעדה וצמיד וטבעת דכולהו זוטרי נינהו וכמו שהקשו התוס' והרשב"א ז"ל בחידושיו ותירצו בדוחק אע"כ דמהאי קרא ליכא למימר דהני תכשיטין בכלל כלי מעשה נינהו דתכשיט לא דמי לכלי כלל דסתם כלים היינו מה שהאדם משתמש בהן לצורכו כדכתיב בשרצים כל כלי אשר יעשה למלאכה כמ"ש רש"י לקמן בשמעתין בד"ה כלי משא"כ בתכשיטין שאינם עשויין אלא למלבוש ואכתי למלבוש נמי לא דמי שיהו טמאין משום בגד אי לאו דילפינן מציץ דאע"ג דתכשיט הוא אפ"ה מצינו שנקרא בגד דכתיב אלה הבגדים ואכתי הוי מצינן למימר דאפילו הכי אצעדה טהורה ולא דמי לציץ וכדפרישית וא"כ לפ"ז ממילא דלא הוי בכלל ויקח מאתם כל כלי מעשה דמשמע כלי מלאכה כדמתרגם מאני דעבודה מש"ה הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה פשיטא דטמא כיון שפרטן הכתוב בפ' מדין טפי משאר כלי הביזה והשלל דאי משום הך דרשא דדריש רב ששת לקמן שמנה הכתוב תכשיטין שבפנים עם תכשיטין שבחוץ למידרש מיניה דאסור להסתכל באשה אפילו באצבע קטנה דא"כ בטבעת וכומז לחוד הוי סגי דטבעת מגולה וכומז מכוסה ועוד דדברי אגדה בעלמא נינהו אלא על כרחך דאצעדה ואינך תכשיטין לענין טומאה איצטריכו והיינו משום דאקרא דלעיל סמיך דכתיב תתחטאו וכתיב בתריה אך את הזהב ואת הכסף והדר כתיב אך במי נדה יתחטא אפילו בשאר כלים שאינן צרכי סעודה אייריכדמוכח בסמוך דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר כל דבר אשר יבא וכו' והיינו נמי כדפרישית לעיל דף כ"ח ע"ב גבי האי מימרא דר"ש ב"נ גופא ע"ש כן נראה לי נכון בשיטת רש"י. ובזה נתיישב ג"כ מה שפרש"י בסמוך בד"ה האי במדין כתיב דהיינו לענין טומאת מת כיון דמהכא ילפינן דהנך תכשיטין בכלל כלי מעשה נינהו ודוק היטיב:

אחר זה מצאתי וראיתי שכל מפרשי משניות כתבו במשנה דתכשיטי נשים טמאים דבסיפרי זוטא יליף לה מדכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים דמידרש לענין טהרת טומאה נמצא שזה מסכים יותר לפירש"י ולמאי דפרישית בסמוך ולעיל גבי משמיע קול ודלא כפי' התוס' דהתם ודהכא והתמיה על רבותינו בעלי התוס' שנעלמה

מהם לשון הסיפרי זוטא ות"ל ית' שזכיתי לכוין לדרך האמת ולהעמיד שיטת רש"י לנכון וע"ע בסמוך:

שם כי אתא רב דימי אר"י מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא וכו' ויש לדקדק דמאי קושיא דהא ודאי ציץ אריג הוא שהיה נתון על פתיל תכלת ושפה לראשו וא"כ למאי דלא אסיק אדעתיה השתא דתכשיט הוי בכלל כלי או בגד א"כ ע"כ דהא דכתיב בפרש' ציץ ואלה הבגדים היינו דקרייה רחמנא בגד בשביל פתיל התכלת שבו שעל ידו עשוי כמין מלבוש לראשו וכיון דציץ לא היה רחב אלא שתי אצבעות אם כן מסתמא הפתילים נמי לא היה רחבן יותר א"כ שפיר ילפינן מיניה דאריג כ"ש טמא אע"פ שאין בו ג' על ג' וכ"ש למ"ש בסוגיא דצמר ופשתן בשם הרמב"ם ורוב מפרשי משניות דהאי אריג כ"ש דהכא היינו כגון אזור וחגור שארכן יותר מג' ואינן רחבין ג' ע"ש:

אלא דיש ליישב דאכתי אי אפשר לאוקמי מילתא דר' יוחנן בהכי דהא למאי דמשמע השתא דתכשיט לאו בכלל כלי ובגד הוא א"כ מנ"ל הא דתנינן דתכשיטי נשים וכל תכשיטין טמאין אע"כ שנאמר באחד משני פנים אי משום דלמאי דס"ד השתא פשיטא ליה לרבי יוחנן מסברא דתכשיט בכלל בגד או כלי הוא או משום דמרבי לתכשיט כל שהוא מאו בגד איפכא ממאי דאמרינן אליביה לפי המסקנא א"כ לפ"ז סוף סוף כיון דע"כ לרבי יוחנן תכשיט בכלל בגד הוא תו ליכא לן למימר דמה שמנה הכתוב לציץ בכלל בגדי כהונה היינו משום צד תכשיטין של זהב שיש בו ולא משום הפתילים שבו שהן טפילין לזהב א"כ מקשה שפיר וציץ אריג הוא ומש"ה מסקינן מימרא דרבי יוחנן איפכא. כנ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה מציץ שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן עכ"ל. ולכאורה לא אשכחן לשון תכשיטי כהונה לא במקרא ולא בשום מקום לענין בגדי כהונה אע"כ דכוונתו כדפרישית בסמוך דתכשיט ובגד חדא מילתא היא כיון דאשכחן שהציץ הוא אחד משמנה בגדים בין בלשון המקרא דכתי' ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך וכתיב והלבשת את אהרן את בגדיו והרבה כיוצא בו ומכ"ש בל' חכמים שמזכיר בכל מקום שכ"ג משמש בשמנה בגדים והציץ אחד מהם. כן נראה לי בכוונת רש"י ומכ"ש שאנו צריכין לפרש כן לפי פי' התוס' בסמוך גבי האי במדין כתיב דלפירושם היינו משום דלא איירי לענין טומאה וא"כ ה"נ הו"ל לאקשויי אילפותא דציץ דלא אשכחן דאיירי לענין טומאה אע"כ כדפרישית דהך ילפותא היינו לענין דתכשיט כל שהוא כי האי מיקרי בגד ודו"ק:

בתוס' בד"ה מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין לא מרבינן אלא ג' על ג' וכו' עכ"ל. קושיא זו הקשו התוס' ג"כ לעיל דף כ"ו בסוגיא דצמר ופשתן בשם הרשב"א שהוא רבינו שמשון וכבר כתבתי שם באריכות דהר"ש לשיטתו לפמ"ש בפי' המשניות דהאי כל שהוא דהכא היינו שיעור קטן מאד וכמ"ש ג"כ כאן בסמוך אמנם כל מפרשי משניות זולת רבינו שמשון הרמב"ם והרא"ש והרע"ב ובעל תוי"ט כולן כותבין בסגנון אחד דהאי אריג כל שהוא כגון אזור וחגורה שארוכין יותר מג' ורחבן פחות מג' וא"כ אדרבא האי שיעורא דהכא חשיבא טפי משלש על שלש דהא אזור ואבנט בגד גמור מיקרי אלא שאין מרובע בשיעורו ולפ"ז נמי לא שייך לאקשויי איפכא מנ"ל לרבויי שלש על שלש דהא לקושטא דמילתא מסקינן בהאי סוגיא דצמר ופשתן דפלוגתא דתנאי ואמוראי היא בשאר טומאות חוץ מנגעים ועוד דבכה"ג שפיר מצינן למימר דשקולין הם כיון ששיעורן קרוב להשווה אלא שזה מרובע וזה אינו מרובע משא"כ לפי תירוץ התוס' דהתם ודהכא דהאי כל שהוא דהכא היינו דוקא כשאין בדעתם לארוג יותר והאי דשלש על שלש היינו בבא מבגד גדול א"כ לא א"ש מ"ש דשקולין הם כיון שאין דומה זו לזו כלל אלא בסברות חלוקות ואם נאמר דאפ"ה שקולין הם דהי מינייהו מפקת הא ליתא דהא האי דהתם פלוגתא דתנאי היא והכא משמע דכ"ע מודו דהא אפילו אריג ותכשיט כל שהוא מרבינן מכל כלי מעשה ואפילו את"ל דאפ"ה הוי פלוגתא דתנאי א"כ כ"ש שאין מקום לקושיית התוס' כלל ולמה איצטריכו לתירוץ דשקולין הם וכ"ש אם נאמר דמ"ש התוס' כאן דשקולין הם אשלשה על שלשה קאי ולא אשלש על שלש כדמשמע בלשונם לעיל דף כ"ז בד"ה ת"ל או בגד ע"ש כ"ש דקשה יותר האיך אפשר לומר דשקולין הם כל שהוא דהכא ושלשה על שלשה דהתם דהא אשכחן דאיכא תנא דאפילו בשלש על שלש מטמא וצ"ע. ושם הארכתי יותר וכתבתי ג"כ דלפי שיטת שאר מפרשי משניות אין מקום ג"כ למ"ש התוספות בסמוך בד"ה אריג ותכשיט דמ"מ בעינן שיעור קצת הוא דחוק ביותר דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש שיעורו בכמה ולהמפרשים ניחא מיהו בחידושי הרשב"א כאן משמע כפי' התוספת ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם בגמרא ת"ר אריג כ"ש וכו' אריג ותכשיט כ"ש טמא. ופירש"י והתו' דהיינו חציו אריג וחציו תכשיט ומלבד מ"ש בסמוך שפירושם דחוק בזה דחציו דכל שהוא מאי ניהו אלא דיותר קשה דמילתא כי האי לא שייך לרבויי מקרא דכל כלי מעשה כיון דבמדין לא אשכחן כה"ג ואי משום דכל ריבוי' הוא טפי הוי לן לרבויי טבעות וידות דכלים של כלי מעשה דאיירי בהו פשטא דקרא. ולולי פרש"י והתוס' היה נראה לי דהאי אריג

ותכשיט דקאמר היינו דומי' דציץ שכתבתי לעיל שהתכשיט של זהב היה נתון ע"ג פתיל של אריג וא"כ בכה"ג גופא אירי הכא כגון באזור וחגורה שעיקר תכשיטיהן של כסף וזהב אלא שחוגרין אותן ע"י אריג וכיון דכל חד באפי נפשה לא חזי למידי מש"ה מספקא ליה מנ"ל דטמא דדילמא בכה"ג אין מצטרפין לקרותן בגד והא דלא יליף הך מילתא מציץ גופא היינו משום דנהי דאשכחן דמיקרי בגד אכתי לא פסיקא מילתא לענין טומאה כיון דאין שיעור תכשיט ובגד שוים בשום ענין מש"ה מייתי לה שפיר מריבוי דכל כלי מעשה דאדסמיך ליה קאי אאצעדה וטבעת עגול וכומז לאשמועינן דאפי' אותן התכשיטין עשויין בזה הענין עצמו דתכשיט ואריג אפ"ה טמאין ואפשר עוד לומר דסתם אצעדה עגיל וכומז עשויין בענין זה כנ"ל נכון לולי שרש"י ותוספת לא פירשו כן:

בתוס' בד"ה ההוא במדין כתיב פ"ה וכו' עס"ה. כבר כתבתי בתחלת הסוגיא מה שהכריח לרש"י לפרש כן ומה שהקשו בתוס' על פירושו דאם כן הוה ליה לשנויי דילפינן בגזירה שוה דבגד ועור נראה לי ליישב דגזירה שוה דבגד ועור לא שייך אלא במידי דשייך במיני בגד ועור כי הנך דלקמן דקילקלי וחבק וחבלים ומשיחות בדבר הבא מזנב הסוס והפרה דכל הנך מין בגד נינהו משא"כ לענין עניינא דתכשיט לא שייך כלל למילף בג"ש דבגד ועור דטומאת כלי מתכות משונה מטומאת בגד ועור בכמה דברים וכיוצא בזה כתב מ"ז ז"ל בס' מג"ש. אלא דטפי הו"ל להתוספות לאקשויי דהוי מצי לשנויי דשרץ איתקש למת כדמסקינן לקמן אלא דזו נמי אינה קושיא כמו שאבאר שם בד"ה ש"מ לאפנויי על קושיית הר"א ממיץ ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' כאן על פירש"י דהו"ל למימר האי בטומאת מת כתיב ע"ש ודו"ק:

דף סד.

בתוס' בד"ה מניין לרבות וכו' וא"ת והא לא מיטלטל מלא וריקן ואי משום דאפשר לקפלה וכו' וי"ל דה"נ לשם כל צרכן הן עשויין עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאכתי קשה אמאי איצטריך למעוטי חבלים ומשיחות תיפוק ליה דאין מטלטלין מלא וריקן ולקפל בהן נמי לא חזו וכו' ע"ש שהניח בצ"ע ולע"ד נראה ליישב דהא בלא"ה קשה בהא דקאמר יכול שאני מרבה אף חבלים ומשיחות דמהיכי תיתי כיון דאיכא לאוקמי ריבויא דאו שק לדדמי לקילקולי וחבק אע"כ דהשתא משמע ליה דחבלים ומשיחות עדיפי טובא דלא בעינן דלהוי מטלטל מלא וריקן דומיא דשק והיינו כדאשכחן בנגעים שמטמאין בשתי וערב לפי שראוי לארוג בהן הרבה ה"ה לחבלים ומשיחות נמי שייך לומר כן והכי איתא להדיא לעיל בפ' במה מדליקין דף כ"ז בהא דאמרינן התם בגמרא מה

לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן משא"כ בשאר טומאות ופי' התוס' שם דהא דפשיטא לן דשתי וערב אינו מטמא בשאר טומאות היינו מדממעטינן הכא חבלים ומשיחות א"כ לפ"ז כל כמה דלא ממעטינן חבלים ומשיחות הו"א דאפי' שתי וערב טמא כ"ש חבלים ומשיחות כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה ש"מ לאפנויי הקשה הר"א ממיץ כיון דאיתקש שרץ למת וכו' עס"ה. ולע"ד נראה ליישב דאע"ג דקי"ל אין היקש למחצה היינו במידי דכתיב' בהאי ענינא דהקישא כמ"ש התוספת לקמן בר"פ כלל גדול דף ס"ט בד"ה ומה עכו"ם שחייבין וכו' ע"ש וכה"ג כתבו בכמה דוכתי א"כ כ"ש הכא דהאי היקישא דמת לשרץ ולשכבת זרע כתיבא בפרשת אמור בת"כ א"כ לא קאי האי היקישא אלא להנך מילי דכתיבי בת"כ ואפילו בהנך דטומאת מת דכתיבי בפרשת פרה כיון דפרשת טמאין ופרשת פרה ביום אחד נאמרו ביום שהוקם המשכן משא"כ בהא דמרבינן הכא לקילקלי וחבק מקרא דכל מעשה עזים דכתיב בפרשת מדין שהוא לסוף מ' שנה א"כ לא שייך לומר דהאי היקישא דת"כ עלה נמי קאי מש"ה איצטריך ג"ש ומשום דאכתי איכא למיפרך מש"ה איצטריך לתלמודא לאסוקי דהך ג"ש מופנה משני צדדים. כן נ"ל:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' לעיל בשמעתין על פרש"י בד"ה ההוא במדין כתיב דלפרש"י הו"ל למימר ההוא בטומאת מת כתיב ולמאי דפרישית א"ש דלא מצי לאקשויי הכי דודאי אי הוי כתיב בפרשת טומאת מת גופא שפיר הוי מצינן למילף בהיקישא דהכא אלא כיון דבפ' מדין כתיב דלא שייך הך היקישא מקשה שפיר דלית לן למילף שרץ ממת דאיכא למיפרך. כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה מידי הרהור מי יצאנו וא"ת והא אפי' יפת תואר הותרה להם וכו' עס"ה. ואע"ג דיפ"ת לא הותרה להם אלא במלחמת רשות כמו שפירש"י בחומש בפ' כי תצא דאי במלחמת חובה כבר כתיב לא תחיה כל נשמה אפ"ה משמע להו להתוס' דהאי מלחמת חובה היינו דוקא מלחמת שבעה אומות משא"כ הך דהכא במלחמת מדין אע"ג שהיתה ע"פ הדיבור אפ"ה לא דמי למלחמות ז' אומות שהן לכיבוש ארץ ישראל ועליהם נאמר לא תחיה כל נשמה. ונראה לי דהא דפשיטא להו להתוס' הך סברא לחלק בין מלחמת מדין לז' אומות היינו מדאשכחן במלחמת מדין שצוה להם אלעזר על הגעלת כלים ואי ס"ד דמלחמ' מדין כמלחמת ז' אומות דמי אם כן אין צורך להגעיל הכלים דהא אפילו כתלי דחזירי הותרה להם כדאיתא בפ"ק דחולין וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש החומש דמה שלא הזהיר להם משה על הגעלת כלים במלחמות סיחון ועוג שהיה קודם לכן היינו מה"ט גופא דאפי' כתלי דחזירי הותרה להם וא"כ לפ"ז ע"כ דמלחמת מדין רשות קרי

לה לגבי ז' אומות אע"פ שהיה ע"פ הדיבור כדאמרינן בסוטה ס"פ משוח מלחמה דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה מש"ה משמע להו להתוס' דבמלחמ' מדין אפי' יפת תואר הותרה להם. כן נ"ל:

ובזה נתיישב לי ג"כ מה שדרשו חכמים ז"ל על פסוק ויקצוף משה על פקודי החיל שמתוך כעס בא לידי טעות שלא נאמר' פרשת גיעולי מדין על ידו ולכאורה יש לתמוה מה ענין זה לזה ולמאי דפרישית א"ש דדא ודא אחת היא והיינו לפי מה שמצאתי במדרש דמ"ש על פקודי החיל ואמר החייתם כל נקבה היינו שאמר להם היה לכם ללמוד ק"ו מז' אומות שנאמר בהם לא תחיה כל נשמה וא"כ לפ"ז הא בהא תליא דמחמת אותו הכעס שהיה סובר בפשיטות דמלחמת מדין חמיר מז' אומות מש"ה בא ג"כ לכלל טעות שלא אמר להם פרשת גיעולי מדין על הגעלת כלים לפי שהיה סובר דאפי' כתלי דחזירי הותרה להם. כן נראה לי נכון והוא כפתור ופרח בעז"ה:

דף סד:

במשנה יוצאה אשה וכו' בכבול ובפיאה נכרית לחצר ופירש"י דהאי כבול דהכא לא פליגי בה אמוראי דלכ"ע כיפה של צמר. ונראה דלישנא דמתני' הכי משמע ליה מדקתני בכבול ובפיאה נכרית בחד בבא באפי נפשה דיוצאין בהן לחצר אלמא דבחד גוונא איירי באשה וחד טעמא לתרווייהו כדמפרש בגמרא שהתירו כדי שלא תתגנה על בעלה ואע"ג דאליבא דרב הוא דמסקינן הכי ורב מפרש לכבול דריש פירקין נמי בכיפה של צמר אפ"ה ממילא משמע דלשמואל נמי ע"כ האי טעמא אית ליה וא"כ לית לן למימר דהאי כבול דהכא היינו כבלא דעבדא דא"כ לא הוי מחד טעמא ועוד כיון דר' ישמעאל ב"ר יוסי נמי אמתני' דהכא קאי ופליג אתנא דמתני' ואמר הכל ככבול א"כ ע"כ דכבול היינו כיפה של צמר דאי כבלא דעבדא לא דמי כלל לתכשיטי אשה וטפי הו"ל למימר הכל כפיאה נכרית. כן נ"ל וכבר הארכתי בזה לעיל בריש פירקין דאפשר דטעמא דשמואל גופא דאמר כבלא דעבדא היינו משום דתנא הכא כבול ופיאה נכרית ולעיל שבקה לפיאה נכרית ולא קתני אלא כבול לחודא ושם כתבתי ליישב שיטת רש"י במה שהקשו התו' שם ועיין עליו:

בתוס' בד"ה ובמוך שהתקינה לנדתה פי' הקונטרס וכו' עס"ה. עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שכתב ליישב פרש"י דדוקא בזב מיקרי אצולי טינוף כיון שאינו נושאו אלא כחס על בגדיו שלא יתלכלכו משא"כ הכא עיקר המוך היינו שלא יטנף גופה מחמת הבגדים וכו' ע"ש ובאמת בלא"ה יש סברא לחלק בין זב לנדה בענין זה:

בד"ה ר' עננ בר ששון וכו' נראה דהלכה כר' עננ וכו' ור' ישמעאל תנא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל עכ"ל ולכאורה אין ראיות הללו מספיקות לענין עיקר הלכה דמה בכך דר"י תנא הוא ופליג והא קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואדרבה אי לאו דמסיק סתמא דתלמודא דר"י תנא הוא ופליג היה באפשר לומר דר' ישמעאל סבר דתנא דמתניתין נמי סובר כן והאי לחצר אכולה בבי דרישא דמתני' קאי דמשמע ליה דבהנך נמי שייך שלא תתגנה אבל כיון דסתמא דתלמודא אמר להדיא דתנא הוא ופליג א"כ ממילא דהלכה כסתם משנה ומ"ש עוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל נמי ליכא ראיה דהאי כללא היינו דוקא ביחיד לגבי יחיד בפלוגתא דתנאי או אמוראי משא"כ ביחיד לגבי רבים לא אשכחן האי כללא אלא במאי דאמר שמואל דהלכה כדברי המיקל באבל וכה"ג בעירובין. והנראה בזה דעיקר דברי התוספת בכל זה הדיבור היינו משום דבלא"ה כן נהוג עלמא בימיהם וכמ"ש בסוף הדבור שסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרת לצאת בהן ועל זה כתבו כאן שיש טעם לקולא זו כיון דר"י תנא הוא ופליג אתנא דמתניתין וא"כ אפשר דהא דאמר רבי עננ משמיה דר"י ב"ר יוסי היינו שבא לקבוע הלכה כמותו ופליג אדרב דפסק כתנא דמתניתין וא"כ כיון דפלוגתא דרב ורבי עננ היא שפיר שייך לומר דהלך אחר המיקל. כן נ"ל ועיין במהרש"א:

בא"ד ור' עננ וכו' דבחצר מעורבת ליכא שום חידוש וכו' עס"ה. ואין להקשות א"כ דלרב נמי שרי בבית ובחצר מעורבת א"כ בכבול ובפיא' נכרית אמאי התירו לצאת אפי' בחצר שאינה מעורבת כדי שלא תתגנה כיון דבלא"ה רשאה להתקשט בהן בחצר מעורבת ובבית אלא דאפשר שאם נחמיר עליה לצאת בחצר שאינה מעורבת שוב לא תתקשט בהן אפילו בבית לפי שאימת שבת עליה ויראה דלמא משתלי ונפקה בחצר שאינה מעורבת כן נראה לי ועיין במהרש"א ומה שדקדק בדברי התוס' דהכא על דבריהם בפרק כירה דמשמע ליה שרוצים לומר שם דתכשיטי אשה שאינה רשאי לצאת בהן לחצר הוי ככלי שמלאכתו לאיסור ולע"ד מעולם לא עלה כן בדעת התוס' אלא דעיקר כוונתם שם דאע"ג דהנך תכשיטין לא חזו לה בשבת מטעמא דפרישית א"כ יש סברא לומר דלא הוי אלא כצרורות ומעות וכיוצא בהן שאסורין לגמרי בטלטול והיינו דקאמר מ"ט דשרי הואיל ואיכא תורת כלי עליה והכוונה בזה דאע"ג שכל כלי דמלאכתו לאיסור ובשבת לא חזי להך מילתא ואפ"ה לא חשבינן להו כצרורות ומעות אלא כיון דבחול חזיין בשבת נמי תורת כלי עליה ומש"ה מותרין לטלטלן לצורך גופן ומקומן ולא מחמה לצל א"כ ממילא דכ"ש דשייך האי טעמא בשירין ונזמים וטבעות דכיון דבחול הוי כמו מלבושי

אשה א"כ לא גריעי מכלים שמלאכתן להיתר דאפי' מחמה לצל שרי אע"ג דבשבת לא חזיין. כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אר"י אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו' ופרש"י כגון שריון וקסדא ומגפיים וכו'. נראה שהוכרח לפרש כן דאל"כ אין מקום להך מימרא דרב הכא בשמעתין אבל לפירושו ניחא דשפיר קאי אהך מימרא דרב דלעיל בסמוך שאוסר לצאת נשים בתכשיטין אפילו לחצר ולא תימא דדוקא בהנך אוסר משום דמרגלי בהו ונפקא בהו לרה"ר וא"כ סד"א היכא דליכא חששא כגון בהנך שאין אסורין אלא משום מראית עין הו"א דשרי קמ"ל דאפ"ה אסור. מיהו יותר נראה לפרש איפכא והיינו לפי שיטת התוספות דבהנך דלעיל אפילו לרב מותר בחצר מעורבת וכ"ש בבית משא"כ בהנך דאסורין משום מראית עין דנראה כאילו לובשן למלחמה והוי עובדא דחול ומש"ה אסור אפילו בבית. וזה נראה לי עיקר ודו"ק:

דף סה.

ע"ב בתוס' בד"ה שמא ירבו הנוטפים פי' מי גשמים וכו' וא"ת אמאי חיישינן וכו' לימא קמא קמא בטיל כדאמר בפ"ה דעכו"ם וכו' עס"ה. ונראה דקושיא זו היינו לפי שיטת ר"י בעל התוס' וסייעתו שכתבו התוס' בפרק המוכר את הבית דף ס"ו ובכמה דוכתי דהך ברייתא דת"כ דאיירי בפסול שאובין ודריש מהיקשא דמים למקוה אינו אלא מדרבנן ואסמכתא בעלמא הוא א"כ משמע דלענין זוחלין ונוטפין נמי מדרבנן ומש"ה קשיא להו דנימא קמא קמא בטיל משא"כ לפי' ר"ת וסייעתו דהאי ברייתא דת"כ פסולה דאורייתא היא א"כ אין מקום לקושיא זו דשפיר מצינן לחלק בין פסול מקוה דאורייתא ובין יין נסך שהוא מדרבנן ועיין בתוס' פרק הגוזל דף ק' ע"ב בד"ה אומר לו גדור שהאריכו בזה וע"ש בחידושינו והרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין האריך בזה ועיין ג"כ בל' הר"ן ודעתי להאריך בהלכות מקואות אי"ה:

פיסקא פורפת על האבן וכו' והאמרת רישא פורפת וכו' אמר אביי סיפא אתאן למטבע ופרש"י דמטבע לאו בר טלטול הוא אבל אבן שהוקצה לכך ראוי לטלטול עכ"ל. משמע דבאבן מיהא בהוקצה לכך מאתמול וא"כ לפ"ז הו"מ לשנויי דרישא דפורפת היינו שהוקצה מאתמול וסיפא דלא תפרוף היינו בשלא הוקצה אלא כיון דלקושטא דמילתא במטבע לא מהני אע"ג דהוקצה מאתמול כמ"ש הטור והש"ע מש"ה מוקי לה אביי בהכי מיהו הר"ן ז"ל כתב בענין אחר ואפשר שהוא ע"פ שיטת הרמב"ם והא דלא מהני יחוד

עכ"פ במטבע נ"ל שאין דרך ליחד מטבע לשום דבר ובטלה דעתיה אצל כל אדם ועיין בשלטי גבורים ודו"ק:

בד"ה הקיטע יוצא בקב שלו וכו' והקשה ר"ת דבמסכת יומא משמע דלכ"ע מנעל הוא וכו' עס"ה. והרשב"א ז"ל בחידושיו האריך בזה למעניתו וגם מ"ז בס' מג"ש כתב באריכות ליישב הסוגיא דהכא ודמס' יומא ושניהם לדבר אחד נתכוונו דסוגיא דהכא היינו כהנך אמוראי דלית להו הך אוקימתא דרבא במס' יומא ולפי שראיתי שגם בתוס' ישני' דמס' יומא האריכו מאוד בענין זה ועיקר השקלא וטרי' שייך למס' יומא לכן הסכמתי בלבי לבאר הסוגיא במס' יומא אם יגזור ה' עלי בחיים:

דף סו.

בתוס' בד"ה כוורת הקש וכו' וא"ת והיכי מטמא לענין ט"מ וכו' הא לא כתיב בפרשה וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר פרי שאכל אדם הראשון וכו' אי נמי הך טומאה דרבנן היא עכ"ל. משמע מדבריהם דמעיקרא בלשון קושייתם הוי משמע להו דכל מה דלא כתיב בפרשה אינו טמא במת כלל ובשאר טומאות אף מדרבנן ולתירוצם הראשון נמי משמע דדוקא בקש מטמא ר"ע דמין עץ הוא ולא בשאר דברים דלא כתיבא בפרשה ויש לתמוה טובא היאך אפשר לומר כן הא הלכה פסוקה היא בכולה תלמודא דדוקא כלי גללים וכלי אבנים הוא דאין מטמאין לא מד"ת ולא מד"ס וכדאיתא נמי להדיא ס"פ המצניע ובספ"ק דסוכה מייתי ברייתא דכל החוצלות מטמאין טמא מת ומייתי נמי אידך ברייתא דקתני להדיא מחצלת של שיפה ושל שעם ושל קנה ושל גמי מטמאין טמא מת וחכמים אומרים אף מדרס וכמה משניות דכלים נמי אשכחן כה"ג טובא בדיני המפץ ושאר כלים וכיוצא בהן דטמאים והרמב"ם ז"ל בחיבורו בהלכות כלים כתב להדיא שכל הכלים שבעולם הן בכלל כלי עץ ע"ש דמשמע דטמאין אפילו מדאורייתא ולפ"ז אפשר לומר דהא דמטהר ריב"נ היינו משום שאינו דבר של קיימא וא"כ שיטת התוס' צ"ע ודו"ק:

דף סז:

כלל גדול פרק שביעי

במשנה כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת ופירש"י בגמרא יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה וכו'. ונראה לי דאין כוונת רש"י בזה דאי לאו דיליף לה בגמרא מקרא הוי משמע מסברא דאפי' בכה"ג מחייב על כל שבת ושבת

ולכאורה אין לפרש כן דא"כ לענין מלאכו' הרבה דליכא קרא ליפטר בשוכח עיקר שבת א"כ אמאי אינו חייב אלא אחת ולא אכל מלאכה דהא חילוק מלאכות דאורייתא דילפינן להו לקמן דף ע' מקרא אע"כ דאפ"ה פשיטא לן מסברא דבשוכח עיקר שבת לא שייך לומר כן אע"ג דאמרינן לקמן דשני מיני מלאכות הוי כמו חלב ודם א"כ כ"ש שיש לנו לומר כן לעניין דאינו חייב על כל שבת ושבת על מלאכה אחת דסוף סוף חד איסורא מיקרי והך סברא דימים שבינתים הוי ידיעה נמי פשיטא דלא שייך בשוכח עיקר שבת:

אלא דאפ"ה הוצרך בגמרא דלקמן למילף לה מקרא דשמירה אחת לשבתות הרבה והיינו לבתר דאיצטריך למכתב את שבתותי תשמורו לחייב על כל שבת ושבת כשיודע עיקר שבת א"כ הו"א דגזירת הכתוב הוא דכל שבת ושבת חשיב כאיסור מובדל בפני עצמו מש"ה איצטריך נמי קרא דושמרו את השבת דזימנין דשמירה אחת לשבתות הרבה והיינו בשוכח עיקר שבת כן נ"ל בכוונת רש"י:

אלא דלמאי דמסקינן לקמן דהעלם זה וזה בידו אינו חייב אלא אחת מסברא בעלמא משמע דחילוק מלאכות קיל טפי מחילוק שבתות וא"כ אפשר דשפיר איצטריך קרא בשוכח עיקר שבת לענין דאינו חייב על כל שבת ושבת ולקמן אבאר יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה כלל גדול כל היודע עיקר שבת וכו' פי' בקונטרס וכו' שאי אפשר שלא שמע בנתיים וכו' וקשה להר' אליעזר דאמר בגמרא קצר וטחן כגרוגרת וכו' עס"ה. כבר האריך מהר"ם לובלין בחידושיו בביאור דברי התוס' ומ"ז ז"ל בס' מג"ש האריך מאוד למעניתו ע"ש דבאמת לכאורה יש לתמוה על קושיא זו של הר' אלעזר כיון דרש"י ז"ל גופא כתב להדיא דבהך סברא דאי אפשר שלא שמע לחוד לא סגי אי לאו דאיכא נמי קרא דשמירה אחת לכל שבת ושבת וא"כ לא שייך הך מילתא בקצר וטחן כגרוגרות דלקמן דאיירי בשבת אחת דליכא קרא ובלא"ה אין סברא כלל לומר דמ"ש רש"י שאי אפשר שלא שמע בנתיים היינו דבהאי סברא לחוד סגי לחייב על כל שבת ושבת דא"כ נפל פיתא בבירא שהרי אם יאמר שברי לו שלא שמע בנתיים א"כ היאך נאמר לו דליתי חולין בעזרה אע"כ דודאי גזירת הכתוב הוא דלחייב כה"ג כיון דכתיב שמירה לכל שבת ושבת והאי לישנא דאי אפשר שלא שמע בינתיים שכתב רש"י אינו אלא גילוי מילתא בעלמא כמ"ש רש"י בדיבור הקודם ומסתבר דכי כתיב וכו' וממילא דה"ה לאידך קרא וזה ברור וכמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל ולע"ד שכן מבואר להדיא מסוגיא דגמרא דכריתות ד' ט"ו אהא דקתני התם אמר ר"ע שאלתי את ר"א בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה וכו' ודייקינן עלה בגמרא מאי קבעי מיניה אי שבתות כגופין דמי וכו' ומסיק התם דאמרי

בי רב תרתי בעי מיניה שבתות כגופן דמי או לא ובעי מיניה ולדי מלאכות וכו' והדר הש"ס ומדייק בשבתות היכי מיבעי ליה שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק בזדון שבת ושגגת מלאכה הוא דבעי מיניה אי כגופן דמי אי לא או דלמא זדון שבת פשיטא ליה דכגופין דמי ושגגת שבת הוא דבעי מיניה ימים שבנתיים וכו' וא"כ לפ"ז משמע דמספקא ליה להש"ס בסברות הפוכות אלא שכבר נזהר רש"י מזה שם וכתב דהא דמספקא ליה נמי איפכא היינו משום דדרשא דקרא דאחת שהיא הנה אפשר דהכי משמע ואפ"ה פשיט רבה שם דמסתברא שגגת שבת פשיטא ליה דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק וזדון שבת הוא דבעי מיניה ודייק לה ממתני' דהכא דלא קתני בסיפא חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת וכו' ע"ש משמע להדיא דאע"ג דמדרשא דקרא ואחת שהיא הנה משמע איפכא אפ"ה כיון דמסברא לבתר דכתיב שמירה לכל שבת ושבת משמע להדיא דשבתות כגופין דמי מוקמינן לה בדדמי במאי דמסתבר טפי והיינו בשגגת שבת דאיכא תרתי למעליות' חדא דשבתות כגופין דמי כמו חמש נרות דהתם ועוד סברא אחרת דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק וכיון דכולה סוגיא דשמעתין בפירקין משמע דכרבה דהתם איירי כמ"ש התוס' גופייהו לקמן כמו שאבאר עוד מכ"ש לשיטת רש"י דהכא דוודאי כרבא אזלא א"כ הרי לפנינו דדוקא היכא דאיכא תרתי למעליותא הוא דמחייבינן ליה על כל שבת ושבת אע"ג דכל חדא באפי נפשה לא מהני דהא הך סברא דשבתות כגופן דמי קאמר רבה להדיא דלא מהני כדמוכח סיפא דמתני' דהכא והך סברא דימים שבנתיים לחוד נמי לא מהני כיון שלא נודע בנתיים שחטא וא"כ לפ"ז ממילא מתרצו כל קושיות התוס' שהקשו על פרש"י וכ"ש במאי שהקשה ר"י ממאי דאמרינן בכריתות אליבא דר"ח ולמאי דפרישית עיקר פלוגתא דרבה ור"ח בהכי רהטי דלרבה בעינן תרתי למעליותא ולר"ח בחדא מינייהו סגי וכולהו אליבא דר"ע דמוקמינן מתניתין דהכא כוותיה וזה ברור למי שמעיין ומדקדק היטב בסוגיא דכריתות:

ובאמת נראה שמהר"ם ז"ל הרגיש בזה וכתב לתקן שהתו' הבינו מפירש"י דהך סברא דאי אפשר שלא שמע לחוד הוי כידיעה גמורה ממש ולדעתי אפשר מה שהבינו התוס' כן מפרש"י היינו ממ"ש בדיבור הקודם אלישא דמתניתין דאינו חייב אלא אחת דבגמרא יליף לה מקרא דשמירה אחת וכו' מש"ה משמע להו האי לישנא דעיקר דרשא דקרא להכי אתי ואגב האי קרא איצטריך למכתב נמי דזימנין דשמירה לכל שבת ושבת אבל אי לא הוי כתיבא קרא כלל אפ"ה הוי ידעינן מסברא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כן

נ"ל ליישב מה שהבינו התוס' כן בכוונת רש"י אלא שכבר כתבתי בסמוך דכוונת רש"י אינו כן אלא כדפרישית ודוק היטב:

בא"ד ותימא דהתם יליף לה ר"א שבת מנדה ואדרבה בשבת כתיב קרא ובנדה לא כתיב קרא עכ"ל ותירוץ ר"י נראה דוחק ועמ"ש מ"ז ז"ל גם בזה ולע"ד פירושו ג"כ דחוק:

ואני בער ולא אבין קושיית התוספת כלל דלא מבעיא למ"ד התם בכריתות במילתא דר"א נדות א"כ ודאי כתיב קרא דהא מנדה הוא דילפינן בריש כריתות דעל שני גופין חייבין שתי חטאות מדכתי' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לחייב על כל אשה ואשה וא"כ שפיר קאמר ר"א לר"ע למילף ק"ו שבת מנדה כיון דפשיטא ליה לר"א מסברא דשבתות כגופין דמי. ואם נפרש כוונת התוס' אליבא דשמואל התם בכריתות דתנא נדה אליבא דר"א א"כ כ"ש דלא קשיא מידי דהא לקושטא דמילתא אמר ר"א התם דבא עליה וחזר ובא עליה חייב על כל ביאה וביאה הא קמן דפשיטא ליה לר"א הך מילתא והקרוב אצלי לומר דר"א יליף לה מהאי קרא דואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב דדרשינן לה לחלק וא"כ משמע לישנא דקרא דעל אשה אחת מחייב על כל ביאה וביאה ולא מיבעיא לרבה התם דף ט"ו דר"א בכל האיסורין היכא דעביד תרתי זימני מחייב תרתי וא"כ נראה דמנדה יליף לה כדפרישית אלא דאפילו לרב יוסף דקאמר התם דוקא לענין ביאות הרבה קאמר ר"א הכי משום דאי אפשר לערב שני ביאות כאחד משא"כ בקצר וחזר וקצר דאפשר לערב וא"כ עכ"פ אית לן למימר דלענין שבתות הרבה בשגגת שבת שפיר יליף ר"א בק"ו לחייב על כל שבת ושבת שאי אפשר לערב שני שבתות כאחד סוף דבר לא ידעתי מאי מקשו התוס' מדר"א אדר"ע דהא עיקר פלוגתייהו בהכי בין בנדה ובין בשבת ולקושטא דמילתא אליבא דר"א לא בעי קרא כלל לענין שבת כיון דלנדה מדמי לה לגמרי וכולהו דרשא דפירקין בין לענין שבת ושבת ובין לענין חילוק מלאכות ע"כ אליבא דר"ע וחביריו כדמסקינן להדיא בכריתות דמתניתין דהכא כולה אליבא דר"ע מיתוקמא ע"ש כנ"ל ברור בעזה"י ודוק היטב:

שם במשנה היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ופרש"י דלא מחייב על כל שבת ושבת דחדא שגגה היא וכו' עכ"ל. והיינו כרבה דאית ליה הכי בכריתות דלא אמרינן שבתות כגופין דמי מקרא דואת שבתותי תשמורו אלא דוקא לענין שגגת שבת דאיכא נמי האי טעמא דימים שבינתיים מחלקין כדפרישית. ולפ"ז א"ש טובא לישנא דמתניתין דקתני כלל גדול אמרו בשבת אפילו אהך בבא דהיודע שהוא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה דאע"ג דהך מילתא אשכחן לה נמי ביה"כ ובעכו"ם דחייב בזיבח וקיטר וניסך על כל אחת ואחת כדאיתא בסנהדרין וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכמו

שאבאר לקמן ד' ע"ב ע"ב אפ"ה אצטריך למיתנייה הכא בשבת בהדי אינך כללי דשבת לאשמעינן דבכה"ג אינו חייב על כל שבת ושבת נמצא דכל זה היינו אליבא דרבה משא"כ לר"ח בכריתות מבואר להדיא דשבת' כגופין דמי לגמרי ומש"ה בהאי דהיודע שהוא שבת דהכא דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה היינו דחייב נמי על כל שבת ושבת כמו ברישא ביודע עיקר שבת וע"ש בפירש"י שכתב כן להדיא וא"כ לפ"ז ע"כ דהא דקתני הכא כלל גדול אמרו בשבת דמשמע בשבת דוקא לא קאי אלא אהנך בבי דרישא משא"כ בהך בבא דיודע שהוא שבת דלא איירי אלא לענין חילוק מלאכות א"כ לאו דוקא בשבת אלא אפי' ביה"כ נמי שייך הך מילתא והיינו למאן דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה וכ"נ מלשון הגמרא בפ' אלו עוברין ובפ' אלו הן הלוקין דאמר רבה חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט משמע דלענין יה"כ יש חילוק מלאכות כמו בשבת וכ"ש דבעכו"ם נמי אשכחן חילוקי חטאות או אפשר דר"ח לית ליה הך סברא דרבה דפ' אלו עוברין אלא דביה"כ ליכא חילוק מלאכות והיינו כשמואל או כר' נתן דיליף לקמן חילוק מלאכות בשבת מקרא דמחלליה מות יומת או מלא תבערו וא"כ לא שייך הך ילפותא אלא בשבת לחוד ולא ביה"כ דיה"כ משבת ודאי לא ילפינן דמה לשבת דחמירא שכן בסקילה משא"כ ביה"כ א"כ לפ"ז א"ש אפילו אליבא דר"ח דהא דקתני כלל גדול אמרו בשבת אכולה בבי דמתניתין קאי לאפוקי מיה"כ דלא שייך כלל כל הנך בבי דמתניתין וכן נ"ל מל' הרמב"ם בפ"ז מהלכות שגגות שלא כתב דיני חילוקי חטאות בשני איסורים בהעלם אחד אלא בעכו"ם ובשבת לבד משמע דביה"כ אינו כן. כן נ"ל ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף סח.

בגמ' מ"ט תנא כלל גדול וכו' וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות דהא דקתני כלל גדול אמרו בשבת היינו משום דשבת חמור לפי שהוא בסקילה ע"ש ויש לתמוה טובא שכתב מדעת עצמו פירוש לשון כלל גדול היפך סוגיא דשמעתין דמפרשי להאי לישנא דכ"ג בגוונא אחרינא. ועיין במהרש"א. ולמאי דפרישית בסמוך יש ליישב דהרמב"ם ז"ל לאו משום הך לישנא דכ"ג לחוד כתב כן אלא דאגב אורחא מפרש נמי הא דקתני כ"ג אמרו בשבת משמע בשבת דוקא אמרו כן ולא ביה"כ והיינו כדפרישית כיון דשבת חמור שהיא בסקילה מש"ה לא מצינן למילף יה"כ משבת לא לענין חילוק מלאכות ולא לענין שיחייב על כל יה"כ ויה"כ כמו בשבת וכמו שכתבתי שכן נראה באמת מלשון הרמב"ם בהלכות שגגות ויתכן יותר לפמ"ש מפרשי הרמב"ם שם דהרמב"ם פוסק כר"ח דכריתות וא"כ

למאי דפרישית הא בהא תליא דלר"ח ע"כ מתניתין למעוטי יה"כ אתי ובסוגיא דלקמן אבאר עוד בזה:

בתוס' בד"ה דאית ביה אבות ותולדות וכו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה. נראה בכוונתן משום דלשון אבות ותולדות משמע באחד משני דרכים והיינו היכא שהתולדות באין מחמת האבות כגון באבות הטומאה שהתולדות הן מה שנגעו באבות או בענין שהתולדו' לא כתיבן ולא ידעינן להו אלא מסברא דדמיא לאבות מ"מ לעולם יש צד חשיבות קצת באבות יותר מבתולדות כגון אבות נזיקין דאבות כתיבי ותולדות לא כתיבי וכה"ג באבות ותולדות דמראות נגעים וכן באבות ותולדות באיסורי מלאכות שבת דאע"ג דתולדות דמיין לאבות אפ"ה יש לאבות צד חשיבות דהוו במשכן וע"ש כך נקרא אבות כדאיתא בריש ב"ק משא"כ בהנך דמעשר שהתולדות בשאר פירות אינן אלא מדרבנן משום גזירה והרחקה בעלמא כמ"ש התו' בפ"ק דר"ה ובכמה דוכתי מש"ה לא שייך בהו לשון אבות ותולדות כן נ"ל וקרוב לזה כתב מהרש"ל ודלא כמהרש"א שפירושו דחוק ודו"ק:

בגמרא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מתניתין בתינוק שנשבה וכו' אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ופרש"י דהכיר ולבסוף שכח הו"ל כשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת מש"ה חייב על כל שבת ושבת עכ"ל. ונראה דכוונתו דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה כיון דמדמה לה לשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת וכן נראה ג"כ מלשונו בכל הסוגיא וכן מבואר ג"כ בלשון התוס' דשמעתין אלא דקשיא לי טובא בגווה דמה סברא יש לומר כן דמאי ענין הכיר ולבסוף שכח לשוכח שהיום שבת דהתם ליכא אלא שגגת שבת לחודא מש"ה חייב על כל שבת ושבת דימים שבינתיים הויין ידיעה כמו שפרש"י וכדפרישית דלישנא דרבה בכריתות הכי משמע או כמ"ש התוספות במשנתינו דגזרת הכתוב הוא ומש"ה אין לחייבו על כל מלאכה ומלאכה שהרי בזדון מלאכות עשאן לכולן משא"כ בהכיר ולבסוף שכח דהו"ל שגגת שניהם א"כ ממ"נ אי קסבר דהעלם זה וזה בידו אינו חייב אלא אחת כדמסיק רב נחמן לקמן דף ע' ע"ב א"כ אמאי חייב על כל שבת ושבת דהא הכיר ולבסוף שכח גרע מהעלם זה וזה בידו כמ"ש התוס' לקמן אע"כ דלמאי דבעי למימר השתא דלרב ושמואל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ע"כ היינו משום דס"ל דשבתות כגופין דמי לגמרי אפילו היכא דליכא למימר ימים שבנתיים הויין ידיעה והיינו כדאמר ר"ח בכריתות אי משום סברא בעלמא או משום דכתיב ואת שבתותי תשמורו דמשמע שבתות כגופין דמי לגמרי מש"ה מוקי רב ושמואל לאידך קרא דשמירה אחת לשבתות

הרבה לבדדמי דהיינו דוקא בתינוק שנשבה ובגר שנתגייר ולא להכיר ולבסוף שכח א"כ לפ"ז קשה בהכיר ולבסוף שכח אמאי לא מחייב נמי על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת דהא מה"ט דשבתות כגופן דמי לר"ח אפילו ביודע שהוא שבת נמי מחייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כפרש"י שם להדיא: **ועוד** כיון דמרא דשמעתין דהכא רב ושמואל נינהו והתם בכריתות אמרי' להדי' דשמואל תני נדה ולא נדות ופרש"י שם דהיינו משום דשמואל ס"ל כר"ש ע"ש (מיהו בהא איכא למימר דהאי דהתם היינו לפי המסקנא דהכא דרב ושמואל לאו הכי אתמר):

ולולי פרש"י והתוס' היה נ"ל לפרש דכל הסוגיא דשמעתין נמי בהכי רהטי דלמאי דבעי למימר השתא דלרב ושמואל הכיר ולבסוף שכח לא הוי בכלל השוכח עיקר שבת דמתניתין ומש"ה איצטריכו לדחוקי ולאפוקי לשון השוכח עיקר שבת ממשמעותיה ולפרש בדוחק שהיתה שכוח ממנו עיקרה של שבת ומש"ה דחקו נמי בסיפא דמתניתין דהיודע עיקר שבת דהיינו שהיה יודע עיקר של שבת ושכחו ודלא כמשמעות הלשון היודע שהוא שבת ומדקדקו נפשייהו כולי האי בפירושא דמתניתין ס"ד דע"כ היינו משום דפשיטא להו טובא מסברא דשבתות כגופין דמי לגמרי ומש"ה קס"ד דהיינו לגמרי כר"ח דכריתות דאית ליה הך סברא וא"כ לפ"ז אה"נ דהא דאמרי רב ושמואל דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כדשמעינן לר"ח אפי' ביודע שהוא שבת דהא חד טעמא אית להו דשבתות כגופין דמי לגמרי ולפ"ז ממילא דביודע עיקר שבת נמי חייב דקתני על כל שבת ושבת היינו דחייב על כל מלאכה ומלאכה דהא רבה גופא קאמר התם מנא אמינא לה דשבתות לאו כגופין דמי ומדייק לה מדלא קתני ביודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה א"כ משמע דמאן דס"ל דשבתות כגופין דמי היינו נמי דחייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת וא"כ מקשה הש"ס שפיר אדתני היודע עיקר שבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כיון דחד דינא ממש אית להו (ובזה נתיישב מ"ש התוס' בד"ה אבל לא שכחו תימא לר"י וכו') ואהא משני הש"ס דאה"נ דהאי יודע עיקר שבת היינו שהיה יודע עיקר שבת ושכחו וא"כ לפ"ז ע"כ דנהי דשמואל בהא כר"ח ס"ל דשבתות כגופין דמי אפ"ה היינו דוקא ביודע שהוא שבת דכיון דשגגת מלאכות הן חייב על כל מלאכה ומלאכה וכיון דשבתות כגופין דמי מחייב נמי על כל שבת ושבת אע"ג דלא קתני לה במתני' ממילא דאדלעיל מיניה קאי משא"כ בהכיר ולבסוף שכח ע"כ לרב ושמואל אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה משום דהו"ל כהעלם זה וזה בידו ובכה"ג לא שייך חילוק מלאכות דהא לא מצינן למימר דלרב ושמואל בהכיר ולבסוף שכח דאירי בה מתניתין ביודע עיקר שבת

נמי חייב על כל מלאכה של כל שבת ושבת דא"כ מה בין יודע עיקר שבת ליודע שהוא שבת וא"כ מקשה הש"ס שפיר אבל לא שכחו מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת והיינו מה"ט גופא דשבתות כגופין דמי כמו ביודע שהוא שבת דמאי שנא ותרווייהו לא דמי להעלם זה וזה בידו דשבת אחד א"כ אדתני היודע שהוא שבת וכו' ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא כיון דבתרווייהו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת לפי סברא דהשתא דלרב ושמואל שבתות כגופין דמי לגמרי במימרא דר"ח בכריתות כל זה נראה לי ברור ומוכרח בסוגיות הגמרא דלפרש"י והתוס' יש לתמוה מאי ס"ד דבלא שכחו לעיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת יתחייב על כל מלאכה ומלאכה ולא על כל שבת ושבת הרי שגגת שבת וזדון מלאכות הוא וצ"ע טובא ולפמ"ש ממילא נתיישבו כל הקושיות התוס' שהקשו בזו הסוגיא. ומהרש"ל בח"ש הרגיש קצת בזה ומהרש"א דחה דבריו ולא ידעתי למה דאע"ג דמסוגיא דכריתות לר"ח לא משמע הכי היינו למאי דמסקינן בשמעתין דמימרא דרב ושמואל נמי לאו הכי איתמר והמעיין היטב בסוגיא דכריתות יראה שדברים ברורים הם בכל מה שכתבתי לולי דרש"י והתוס' לא פירשו כן ודוק היטב:

דף סח:

בתוספות בד"ה כי הכיר ולבסוף שכח דמי פי' בקונטרס דלהכי לא תנא וכו' ומיהו קשה לר"י דמ"מ ליתני תינוק שנשבה דלא נטעה לומר וכו' עס"ה. ובאמת לא יכולתי לעמוד על קושיא זו דהא כה"ג אשכחן טובא בש"ס בכמה דוכתי דאשכחן פלוגתא דתנאי בברייתא ואפ"ה לא חש תנא דמתני' למיתנייה היכא דפשיטא ליה כחד מיניהו וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ע"ש מיהו למאי דפרישית לעיל במשנה ובגמרא בלא"ה יש ליישב בפשיטות קושיות ר"י לפמ"ש דכל הני כללי דמתניתין דכייל להו בכלל גדול אמרו בשבת היינו דוקא בהנך מילי דשייכי בשבת דוקא כגון חילוק מלאכות וכה"ג במאי דמחייב על כל שבת ושבת אי משום דשבתות כגופין דמי לחוד או משום דימים שבנתיים נמי הוי ידיעה ומש"ה קתני כל הנך פרטי דזימנין אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא על חילוק מלאכות וזימנין איפכא וזימנין דאינו חייב לגמרי אלא אחת כגון בשוכח עיקר שבת דרישא משא"כ בהך מילתא דתינוק שנשבה לא שייך למיתני כלל בהאי כלל גדול דשבת כיון דאין חילוק בזה בין שבת לשאר מצות דלמונבז אפילו בשבת פטור ולרבנן אפילו בשאר מצות חייב אחת על כל מצוה ומצוה ולא איצטריך

נמי לאשמעי' דבשבת אינו חייב אלא אחת דהא ידעינן לה שפיר במכ"ש דשוכח עיקר שבת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה אבל תינוק שנשבה פטור פי' בקונטרס דקסבר אומר מותר אנוס הוא ואין נראה דטעמייהו כמונבז כדאמר בסמוך וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה בתכלית אריכות וכאן הראה חריפותו ובקיאותו כדולה מים מבארות עמוקים אלא שלפי תוכן דבריו ר' יוחנן ור"ל סברי כמונבז ולא מטעמיה דמונבז יליף מהיקישא ואינהו מטעמא דאנוס הוא ולענ"ד אין צורך לזה דנראה בלא"ה דמונבז גופא תרתי טעמי אית ליה דליכא למימר דמהיקישא לחוד יליף לכולה מילתא דא"כ מאי קאמר כשדן לפני ר"ע הואיל ומזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא ואמאי לא קאמר ליה בהדיא דטעמיה מהיקישא ופשטא דהאי לישנא דהואיל ומזיד קרוי חוטא וכו' משמע שזה הטעם בעצמו הוא משום דתנוק שנשבה אנוס הוא ולא שייך למקרייה חוטא דאנוס רחמנא פטריה כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר כדמייתי הש"ס בכמה דוכתי דאפילו לענין נזיקין דרבי קרא אונס כרצון אפ"ה באונס גמור פטור מהאי קרא גופא דולנערה כדאיתא בר"פ המניח וע"ש בתוס' ואין לך אונס גדול מתינוק שנשבה וגר שנתגייר דמאי אית להו למיעבד כיון שלא היה להם ידיעה מעולם. מיהו אי לאו דאשכחן דמזיד נמי מיקרי חוטא א"כ תו לא הוי משמע דחטא למעוטי אנוס אלא אדרבה למעוטי מזיד וכל שקרוב למזיד כדאשכחן בכמה דוכתי דלשון חטא היינו שוגג ומזיד מיקרי עון וא"כ היה באפשר לומר דתינוק שנשבה חייב בקרבן אע"ג דאנוס רחמנא פטריה היינו כגון מיתה או מלקות וממון אבל בקרבן אפשר דחייב דכפרה מיהא בעי כדאשכחן לקושטא דמילתא דרבנן מחייבי ליה בקרבן אע"ג דאנוס הוא והיינו מה"ט גופא מש"ה איצטריך מונבז לאתויי ראיה דהואיל ומזיד קרוי חוטא וכפרש"י דאשכחן דאפי' קרבן מחייב וא"כ לפ"ז ממילא אית לן למימר דהאי דשוגג קרוי מזיד בכולהו קראי דקרבנות לאו למעוטי מזיד או קרוב למזיד אתי דהא אינהו נמי חוטא מקריין אע"כ דחטא דכתיב בקרבן היינו למעוטי אנוס כי האי דתנוק שנשבה:

מיהו ר"ע דא"ל למונבז מה מזיד שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה וכו' אסיק אדעתי' דמונבז ע"כ לאו אהאי טעמא לחוד דאונס סמיך דאפשר דהאי טעמא לא הוי מהני לפוטרו מקרבן בעכו"ם דהא האי קרא דולנערה לא תעשה דבר לא שייך בעכו"ם דקי"ל יהרג ואל יעבור ואפי' מיתה איכא למ"ד דחייב אפילו באונס כדאיתא לקמן דף ע"ב ע"ב גבי מאהבה ומיראה וכמו שאבאר שם וע"ש בתוס' ומש"ה הוי משמע ליה לר"ע דטעמא דמונבז היינו משום דאית ליה האי היקישא דכתיב בעכו"ם גופא וכמו שאבאר בסמוך

דאכתי בהאי היקישא לחוד לא סגי וא"כ לפ"ז שפיר אקשה ר"ע למונבז אי מה מזיד שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה וכו' דהא קי"ל אין היקש למחצה וע"ז השיב לו מונבז הן וכ"ש שהוספת והיינו מהאי היקישא דמסקינן בסמוך וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דר"י ור"ל גופייהו סברי כמונבז בחדא לענין תינוק שנשבה מיהו במאי שאמר הן וכ"ש שהוספת פליגי עליה משום דלית להו הך היקישא ובזה נתיישבו כמה קושיות שהקשו התו' בסוגיא זו וכמו שאבאר לקמן דף ע"ב ע"ב אי"ה:

בד"ה וחייב על הדם אחת אע"ג דמילתא דפשיטא היא וכו' עס"ה. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב דהיא גופא איצטריך למיתני דאע"ג שלא היתה לו ידיעה כלל בשום מצוה א"כ כל המצות כולן כהעלם אחד אצלו ועוד דאומר מותר אנוס הוא וקס"ד דפטור כדפרישית ודוקא בעכו"ם קאמרי רבנן דחייב כיון דאונס נמי חייב ועוד משום דמז' מצות ב"נ הוא ואפילו גר תושב נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד כדאמרי' במכות וכ"ש בגר שנתגייר דעיקר הגירות הוא לפרוש מעכו"ם כ"ש דהיה לו ללמוד ומה"ט אפשר נמי דמחייבי רבנן קרבן על שמירת שבת משום דשבת חמירא כעכו"ם כדאיתא בריש חולין לגבי מכם ולא כולכם ע"ש בפרש"י ועוד דאפשר דדרשא דשמירה אחת לשבתות הרבה לא משמע להו לרבנן אלא בכה"ג בתנוק שנשבה ואם כן בחלב ודם הו"א דפטור משום דאנוס הוא קמ"ל דאפילו הכי חייב אפילו על חלב ודם והיינו כדפרישית דאנוס כי האי אין לפוטרו כל כך מקרבן משום דכפרה מיהא בעי כן נ"ל וקרוב לזה כתב מ"ז ז"ל ע"ש ודו"ק:

בד"ה כ"ש שהוספת וכו' ומיהו קשה לר"י דהא פטריה מהיקישא דתנוק שנשבה מה"ט נמי יפטור נמי הכיר ולבסוף שכח עכ"ל. ולע"ד נראה ליישב קושיא זו דהא ע"כ הכיר ולבסוף שכח חייב מיהא קרבן אחד על כולם דאלת"ה אלא פטור לגמרי א"כ האי קרא דשמירה אחת לשבתות הרבה היכי משכחת לה ואין לומר דאפ"ה מקשה ר"י שפיר דהתינח בשבת דחמיר שהוא בסקילה ויש בו תוצאות הרבה בחילוק מלאכות ובחילוק שבתות ואכתי בשאר מצות מנ"ל דחייב אלא דבהא נמי איכא למימר דכה"ג לאו מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא דע"כ האי היקישא לאו בהכיר ולבסוף שכח איירי כיון דע"כ איירי בשבת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא מ"ט דמונבז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וכו' ואיתקש שוגג למזיד וכו'. כבר כתבתי דבהאי היקישא לחוד לא סגי למונבז אי לאו דאיכא נמי האי טעמא דקאמר הואיל ומזיד קרוי חוטא דאי לאו האי טעמא הו"א דהיקישא לא אתי אלא לפטור תנוק שנשבה שלא היתה לו ידיעה כלל ואנוס הוא אבל היכא שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה

הוי אמינא דחייב אע"ג דקי"ל אין היקש למחצה אפילו הכי לענין שוגג ומזיד לא שייך לומר כן שהרי זה היפך מזה מה שאין כן לבתר דפשיטא ליה למונבז בלא"ה דפטור דכיון דאנוס הוא לא מיקרי חוטא ולאו בכלל שוגג הוא דקרייה רחמנא חוטא א"כ לפ"ז לא איצטריך האי היקישא אלא להך מילתא לחוד דהיכא שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה אפילו הכי חייב כן נ"ל ועיין בחידושי הרשב"א שכתב בסברא זו להיפך ממה שכתבתי והנלע"ד כתבתי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

דף סט.

בתוס' בד"ה מה עכו"ם שחייבים וכו' וא"ת ולמונבז האי דרשא דריב"ל מנא ליה וי"ל דנפקא ליה כדדריש רבי וכו' עס"ה. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב לתרץ קושיית התוס' דמונבז נמי אית ליה דריב"ל וס"ל דאין היקש למחצה. מיהו למאי דפרישית בסמוך לתרץ קושיית ר"י א"כ לא יתכן לפרש כפי' הרשב"א דאי ס"ד דמונבז אית ליה הך דרשא דריב"ל תו לא הוי מצי למידרש מהך היקישא לחייב בהיה לו ידיעה בשעת מעשה כיון דבכה"ג לא שייך לומר אין היקש למחצה כיון שהוא דבר והפוכו והיינו כדמהדר ליה ר"ע לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד אע"כ דמונבז ס"ל כרבי וא"כ מייתר ליה הך היקישא להך דרשא לחוד כן נ"ל. מיהו לפי מה שכתבתי דע"כ ר"י בעל התוס' לא נחית להאי סברא. וכן נראה ג"כ מלשון התוס' בסמוך ד"ה אלא למונבז דאדרבה למונבז כל מה דאיכא לאקושי שוגג למזיד טפי עדיף. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה הוצרך ר"י לפרש למונבז האי הקישא דריב"ל יליף לה מג"ש דעליה ואמאי לא מפרש בפשיטות דכולה מהאי היקישא דריב"ל דריש דאין היקש למחצה כמ"ש הרשב"א והנראה לענ"ד בזה דסברת התוס' דלא שייך הכא אין היקש למחצה דלאו בחדא גוונא נינהו דמונבז דריש האי הקישא דאיתקש שוגג למזיד ולא להקיש שאר מצות לעכו"ם דהא הקישא דמונבז לעכו"ם נמי איצטריך ולריב"ל איפכא דעיקר הקישא לאקושי לעכו"ם ולא להקיש שוגג למזיד אלא דעיקר קושייתם בהך מילתא גופא מנ"ל למונבז למידרש מהאי קרא תרי היקישי דלמא לחדא אתא להקיש שוגג למזיד לחוד כן נ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בד"ה אלא למונבז וכו' וליכא למימר נמי שגג בלאו וקרבן דסברא הוא וכו' עס"ה. כבר כתבתי דאין סברא זו מוכרחת דאדרבה כיון דשוגג ומזיד הם דבר והפוכו לא שייך להקיש שוגג למזיד אלא כל דהו. אלא דלולי דבריהם היה נ"ל דליכא לאוקמי שגג בלאו וקרבן ומיקרי מזיד כיון דידע ליה בעשה דאפשר דבכה"ג אפילו לרבנן לא מיקרי שוגג כדמשמע בשמעתין דבסמוך דמוקי למתני' דאבות מלאכות דידע לה בתחומין ולא מוקי

לה דידע לה בעשה וכן כתבו מפרשי הרמב"ם ז"ל בשיטתו בפ"ז מהלכות שגגות ע"ש ועוד נראה דעיקר הקישא דשוגג למזיד משמע דהיינו שהוא מזיד בלאו דהא למזיד בעי התראה למלקות כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר קרא וכו' קשה לר"י מנ"ל וכו' דהא איהו סבר כמונבז לעיל וכו' עס"ה. ומיהו למאי דפרישית לעיל דר"י ור"ל גופייהו לא סברי כמונבז אלא בחדא לענין תנוק שנשבה דפטור משום דאנוס הוא ואין זה בכלל שוגג דקרא דהא קרייה רחמנא חוטא משא"כ האי הקישא דמונבז לא ס"ל כוותי' א"כ אין מקום לקושית התוס' וכיוצא בזה כתב מ"ז בספר מג"ש לפמ"ש ע"ש אלא דהתוס' לשיטתם דמשמע להו לר"י ור"ל דכולהו מילתא דמונבז בין ברישא בין בסיפא היינו מהקישא וא"כ ר"י ור"ל לגמרי כוותיה ס"ל אלא דאפ"ה לא ידענא מאי קשיא להו להתוס' דהא בפשיטות מצינן למימר דלר"ל מונבז ורבנן בהך דרשא גופא פליגי דמונבז מוקי להאי דרשא דאשר לא תעשנה למעט מומר דאינו שב מידיעתו כרשב"א בשם ר"ש בסמוך ורבנן סברי כת"ק דרשב"א דמומר מעם הארץ נפקא. (ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דחולין דף ה' בפלוגתא דרשב"א ורבנן) וא"כ מייתר להו אשר לא תעשנה בע"כ למידרש דעד שישגג בלאו וכרת שבו כיון דבלא"ה לא משמע להו הקישא דמונבז להכי וצ"ע. מיהו לפמ"ש הרמב"ם בפרק הנזכר משמע דר"י ור"ל אע"ג דמוקי למתני' דכלל גדול כרבנן אפ"ה אינהו לא ס"ל כמונבז אלא כר"ע כן כתבו מפרשי הרמב"ם ז"ל שם ונדחקו ליישב. אלא דלענ"ד נראה דוחק גדול דהא ר"י סובר הלכה כסתם משנה לכן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם דאע"ג דר"י ור"ל סברי כמונבז וקיימא לן דהלכה כר"י לגבי רב ושמואל אפ"ה כיון דסוגיא דשמעתין דסתמא דתלמודא ומימרא דאביי בסמוך דאמר הכל מודים בשבועת ביטוי וכה"ג באיבעיא דרבא מר"נ בשבועות דאיזה שבועת ביטוי כולהו אליבא דרבנן דמונבז איירי דוק ותשכח וכה"ג לקמן באבעיא דרבא מר"נ גבי העלם זה וזה בידו וכמו שאבאר שם. א"כ יפה פסק הרמב"ם דלא כמונבז דהא קיי"ל דהלכה כבתראי אפי' לגבי ר"י כן נ"ל ודו"ק:

דף סט:

בפרש"י בד"ה אבל איני יודע וכו' דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה גדול מזה עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דהא לעיל משמע דאף לפירש"י דלמונבז דפטור בתינוק שנשבה טעמיה משום דאומר מותר אנוס הוא מ"מ נראה דהיינו דוקא בתינוק שנשבה וכיוצא בו כדפרישית לעיל משא"כ בהכיר ולבסוף שכח משמע בפשיטות דאפילו מונבז מודה דחייב בין בשבת ובין בשאר מצות שזה עיקר שוגג האמור

בתורה לענין קרבנות א"כ היאך כתב רש"י דאין לך אונס גדול מזה ומכ"ש לרבנן דמונבז א"כ היאך כתב רש"י כאן דבכה"ג אין לך אונס גדול מזה. והנראה בזה דמשמע ליה לרש"י דעיקר דרשא דדרשינן מהאי דרשא דהאדם בשבועה פרט לאנוס דממעטינן מינה אפי' בכסבור שאמת נשבע דלביה אנסיה כ"ש דאית לן למעט מהך דרשא גופא אנוס דאומר מותר כי האי דלא מיקרי אדם בשבועה כיון שאינו יודע כלל מאיסור שבועה דאע"ג דבשאר קרבנות עיקר חיובא בכה"ג היינו משום דכתיב בהו בשגגה משא"כ בשבועת ביטוי דשני קרא דכתיב ונעלם ולא כתיב בשגגה אלא אדרבה האדם בשבועה כתיב א"כ משמע דקפיד קרא שיהיה לו ידיעה מעיקר איסור שבועה כן נ"ל בשיטת רש"י (וזה דלא כמ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש דהיכא דסבר שבאמת נשבע הוי אנוס טפי) אלא דאכתי קשיא לי אמאי לא מוקי לה דידע ליה איסור שבועה בעשה ובשלמא למאי דמוקמינן כמונבז א"ש. אלא למאי דמוקמינן לה בשבועות ד' כ"ו כרבנן קשיא ואפשר דלא אשכחן איסור עשה בשבועת ביטוי אלא לאו ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה הא מני מונבז היא פי' בקונטרס אבל לרבנן וכו' והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבז היינו ר"ע ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בס' מג"ש ליישב דלאביי דהכא הא דר"ע מחייב על לשעבר מוקי לה אביי לענין מלקות ולא לקרבן דהכי בעי נמי הש"ס לאוקמי מעיקרא בריש שבועות אלא דהא דלמסקנא דהתם מוקמינן לה לקרבן היינו דלא כאביי אלא כרבא ורב נחמן דפ"ג דשבועות ומייתי התוס' הכא וכמ"ש התוס' בעצמם אף לשיטתם בסוף הדיבור דהאי דרבא ור"נ פליגי אדאביי וע"ש באריכות דלע"ד דברי מ"ז ז"ל ברורים ליישב שיטת רש"י:

אלא דבעיקר דברי התוס' דפשיטא להו דרבנן פליגי עליה דמונבז היינו ר"ע קשיא לי בגווה כיון דאליבא דר' יוחנן קיימינן הכא במימרא דאביי א"כ ר' יוחנן הא מוקי למתני' דהכא דכלל גדול כמונבז ומש"ה סובר כוותיה ובכריתות דף ט"ז משמע דבין לר"ח דהתם הוי מתני' דהכא כר"ע דוקא דמהכא דייק התם דלא קיבל ר"ע מדר"א ע"ש דמשמע דמילתא דפשיטא היא דכר"ע מיתוקמא א"כ משמע להדיא דר"ע כמונבז ס"ל:

ולולי דברי התוס' היה נראה לי דלר' יוחנן שפיר מצינן למימר דר"ע כמונבז ס"ל והיינו משום דלמאי דמסקינן דטעמא דמונבז היינו משום היקישא שוגג למזיד א"כ תו לא א"ש הא דקאמר ר"ע למונבז לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד דהא אדרבה מהאי טעמא שהוא קרוב למזיד מחייב ליה מונבז דבעי' שוגג דומיא דמזיד וכדאמר להדיא דקרייה רחמנא חוטא ופשטא דקרא דכתיב בשגגה היינו משום שהוא שוגג בקרבן. נמצא דלפ"ז כיון דאשכחן נמי דר"ע גופא מחייב בשבועת ביטוי בכה"ג בשגגת קרבן לחוד א"כ

ממילא בפשיטות אית לן למימר דר"ע כמונבז ס"ל דהא קיבל מיניה כיון דתו ליכא למימר לדבריך אין זה קרוי שוגג דהא אף לדברי ר"ע אשכחן דקרי שוגג בכה"ג דמחייב קרבן מיהת בשבועת ביטוי ולפ"ז שפיר אית לן לאוקמי האי היקישא דשוגג למזיד אפי' בשאר מצות בכה"ג והכי משמע קצת מדאמר ליה ר"ע למונבז בתחילת דבריו הריני מוסיף על דבריך וכדפרישית נמי לעיל בברייתא דעיקר דברי ר"ע למונבז היינו לעמוד על סוף דעתו של מונבז. ולפ"ז נתיישבו הסוגיות דהכא ודשבועות בפשיטו' לפרש"י אלא דהכא כיון דאליבא דר' יוחנן איירי ניחא לן לאוקמי למילתא דר"ע כמונבז כיון דסתם מתניתין דהכא דכלל גדול נמי כוותייהו אזלא כדפרישית וא"כ רבנן דמונבז לאו היינו ר"ע אלא ת"ק דברייתא דלעיל דמחייב להדיא בתינוק שנשבה ממילא ע"כ דלית להו היקישא משא"כ בסוגיא דפ"ג דשבועות דרבא ור"נ לית להו דר' יוחנן אלא כרב ושמואל דלעיל דמתניתין דלא כמונבז ומש"ה ניחא להו לאוקמי מילתא דר"ע בשבועת ביטוי לשעבר אליבא דהלכתא כרבנן דמונבז והיינו דאמרינן התם כמאן כמונבז בלשון בתמיה כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י וגירסתו כיון דבלא"ה לא משמע ליה לקיים אידך גירסא דמקשה פשיטא דלאו מילתא דפשיטא היא כמו שפרש"י וכדפרישית דהא אף לשיטת התוס' לא שייך לאקשויי פשיטא אליבא דמונבז דהא איצטריך לאשמעי' דהזיד בעשה לא מהני למונבז לענין שבועות ביטוי דאכתי לא מיקרי אדם בשבועה דע"כ צריך לומר כן לפי שיטתם אליבא דמונבז ודוק היטיב:

פיסקא היודע עיקר שבת מנה"מ א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה וכו' מתקיף לה ר' נחמן ב"י אדרבה איפכא מסתברא ופרש"י דר"נ ור"נ ב"י לא פליגי אלא במשמעות דורשין. ולכאורה לשון מתקיף לה לא משמע הכי ולולי פרש"י היה נ"ל דר"נ ור"י ב"י בסברא נמי פליגי דלר"נ משמיה דרבה ב"א אי לאו שום קרא הו"א מסברא דלעולם אינו חייב בשבתות הרבה אלא אחת משום דשבתות לאו כגופין דמי וימים שבינתיים לא הויין ידיעה מש"ה מוקי קרא קמא דכתיב את שבתותי תשמורו לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת וכי היכי דלא נימא דלעולם חייב על כל שבת ושבת אפילו בשוכח עיקר שבת מש"ה כתב אידך קרא ושמרו בני ישראל את השבת לאשמעינן דזימנין דאינו חייב אלא אחת כגון בשוכח עיקר שבת והא דמייתי ר"נ קרא דאינו חייב אלא אחת כגון בשוכח עיקר שבת והא דמייתי ר"נ קרא דושמרו ברישא אע"ג דואת שבתותי מוקדם אפ"ה ניחא ליה לאתויי לפי סדר הנך בבי דמתניתין ואהא מתקיף ליה רנב"י דאדרבא איפכא מסתברא וכוונתו דמסברא אי לאו שום קרא הו"א דלעולם חייב בשבתות הרבה על כל שבת ושבת אפילו היכא דליכא למימר ימים שבינתיים ומש"ה איצטריך קרא

דואת שבתותי תשמורו לאשמעינן דשמירה אחת לשבתות הרבה וכי היכי דלא נימא דלעולם דינא הכי אפילו היכא דאיכא למימר ימים שבינתיים משום הכי כתב אידך קרא ושמרו לאשמעינן דזימנין דשמירה אחת לכל שבת ושבת כגון ביודע עיקר שבת דימים שבינתיים הויין ידיעה לפי שיטת רש"י ולשיטת התוספות מגזירת הכתוב והשתא לרב נחמן ב"י א"ש טובא דסדר הנך בבי דמתניתין היינו לפי סדר הכתוב בפרשה ונ"מ טובא לדינא בשאר מצות ובנדה שטבלה כמ"ש בלשון המשנה מסוגיא דכריתות בשיטת רש"י והתוס' עיין עליו ודו"ק:

דף ע.

פיסקא חייב על כל מלאכה ומלאכה חילוק מלאכות מנ"ל אמר שמואל אמר קרא מחלליה מות יומת התורה רבתה וכו'. נראה לי דלשמואל דיליף חילוק מלאכות מהאי קרא דמחלליה דכתיב בשבת א"כ משמע דדוקא בשבת אמרינן חילוק מלאכות משא"כ ביה"כ דהא יה"כ ודאי משבת לא ילפינן דשבת חמיר שכן בסקילה וכה"ג נמי לר' נתן וכמ"ש לעיל שכן נראה מלשון הרמב"ם בהלכות שגגות שלא כתב חילוקי חטאות בכה"ג אלא לענין שבת ועכו"ם לחוד משא"כ לר' יוסי בסמוך דיליף חילוק מלאכות בשבת מאחת מהנה דהאי קרא בכל קרבן חטאת איירי א"כ משמע דכל היכא דמשכחינן חילוקי חטאו' בכה"ג בעבירה אחת חייב על כל אחת ואחת וכמ"ש הכ"מ בשיטת הרמב"ם דלקושטא דמילתא חיובא חטאת דעכו"ם נמי ילפינן לה מהאי קרא דמאחת מהנה דלפ"ז משמע דה"ה ביה"כ נמי שייך הך ילפותא דמאחת מהנה כן נראה לי. והשתא א"ש נמי הא דמסקינן בסוף הסוגיא דשמואל אחת שהיא הנה לא משמע ליה וכתבו התוס' דע"כ מקבלה קים ליה הכי דלמאי דפרישית אין צורך לזה אלא דמתניתין גופא דייק לה שמואל מדקתני כלל גדול אמרו בשבת משמע דכל הנך כללי לא שייכי אלא בשבת לחוד וכדפרישית במתניתין אם כן אי ס"ד דתנא דמתניתין מקרא דמאחת מהנה יליף לה א"כ לא שייך הך בבא דחילוק מלאכות בשבת טפי מבשאר דוכתי אע"כ דתנא דמתניתין ממחלליה יליף לה למאי דס"ל לשמואל דהבערה ללאו יצאת ודו"ק :

שם דתניא ר' נתן אומר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר ויקהל משה וכו'. ולכאורה כל אריכות לשון דר' נתן בכולה ברייתא יתור לשון הוא כיון דבסוף יליף חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו לחוד א"כ בקצרה הו"ל למימר לא תבערו מה ת"ל לומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל וכו' ונראה לי דאי לאו קרא דאלה הדברים לא הוי משמע ליה לר"נ למידרש מלא

תבערו דלחלק יצאת משום דפשטא דקרא משמע טפי דללאו יצאת כיון דמקמי הכי כתיב סתמא כל העושה בו מלאכה יומת וסמיך ליה מיד כתיב לא תבערו אם כן משמע שהוציא הכתוב הבערה מכלל מיתה ללאו גרידא ומסברא נמי הכי משמע כיון דהבערה מלאכה גרועה היא למ"ד דמקלקל פטור ומלאכה שאצ"ל פטור א"כ מש"ה איכא למימר דלית ביה אלא לאו גרידא מש"ה מייתי ר"נ מעיקרא קרא דאלה הדברים דמינה שמעינן מניינא דל"ט מלאכות וא"כ הא דכתיב בהאי קרא דכל העושה מלאכה יומת אכולהו קאי וכיון דהבערה ממנינא הוא ע"כ שייך בה נמי חיוב מיתה מהאי קרא גופא דכתיב יומת א"כ ע"כ דלא תבערו דבתריה לחלק יצאת. כן נ"ל:

בתוס' בד"ה יכול שאם עשאן וכו' ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק משמע דהאי מניינא אתי לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים וכו' עס"ה. ולא משמע להו לפרש דהכי פריך התם דאי ס"ד דמחייב רבי אתולדה במקום אב א"כ תו ליתא להך מניינא דל"ט מלאכות דהא תולדות טובא נינהו כיון דלא נפקא מיניה מידי בין אב לתולדה אלא דאכתי איכא למימר דכיון דהתולדות ודאי דמיין כל חד וחד לאב שלה מכל צד לפי הדבר שמסור לחכמים א"כ לעולם לא שייך למיחשב אלא עיקר ל"ט מלאכות בדברים המצויין יותר וממילא ידעינן לרבות נמי תולדותיהן כיוצא בהן ולעולם דהאי מניינא לאו לחילוק מלאכות אתי אלא דאי לאו האי מניינא לא הוי ידעינן לחייב בכמה מלאכות גרועות הן ותולדותיהן כן נ"ל בכוונת התוס' אלא דלע"ד אין זו קושיא כל כך דא"כ השתא נמי דכתיב האי מנינא אכתי לא ידעינן שפיר אי הנך מלאכות גרועות מכלל מניינא היא כיון שיש להכניס במקומם תולדות אחרות החשובות מהם ואפשר דלא הוי ידעינן להו מכללא דאינך ודוקא לבתר דילפינן חילוק מלאכות ממשכן שייך לחלקן לל"ט דוקא דהנך אבות ואינך תולדות כדאיתא בריש ב"ק וכדמשמע נמי פשטא דלישנא דמתני' דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת דקחשיב הנך דהוי במשכן כדאיתא התם בכל הסוגיא ומקשי' התם וליחשוב נמי כותש דהוי נמי במשכן ומשני רבא הא מני רבי היא דתניא רבי אומר דברים הדברים א"כ הרי לפנינו דרבי תרתי איתי ליה במנין ל"ט דכיון דהוי במשכן חשיבי ומש"ה קרי להו אבות ומשום דכתיב נמי דברים הדברים במנין ל"ט מיקרי נמי כתיבא למקריין אבות והיינו כפשטא דלישנא דגמרא דריש ב"ק ע"ש וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר בפרק הזורק מהאי ברייתא דע"כ מוכח דר' לא מחייב אתולדה במקום אב. כנ"ל נכון ליישב קושיית התוס' לולי שהתו' לא כתבו כן והיינו משום דאזלי לשיטתייהו בריש ב"ק ע"ש:

בד"ה ועל כולן אינו חייב אלא אחת פירש בקונטרס וכו' וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וכו' וא"ת והיכי יליף וכו' וכ"ת דחריש וקציר וכו' א"כ היכי הוי בעי למילף מיניה מעיקרא וכו' עס"ה. קושיא ראשונה שהקשו על פרש"י מהאי דכלל בל"ת ופרט בעשה כבר כתב מ"ז ז"ל באריכות ליישב שיטת רש"י ע"ש ובהך קושיא שנייה שהקשו כאן היאך בעי ר"נ למילף מעיקרא דבחריש וקציר לחלק ולא מפיק לה להנך דרשא דדרשי ר' ישמעאל ור"ע במ"ק כמו שפירש"י. נראה לי ליישב דודאי לא משמע ליה לר"נ כלל למידרש בחריש וקציר לענין שביעית כיון דמקמי הכי כתיב וביום השביעי תשבות משמע דעלה קאי ולא משמע ליה נמי למידרש לענין שבת ולמעט קצירת עומר שדוחה שבת כיון דקי"ל בכל דוכתא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת וכ"ש לרבי דאית ליה במנחות דף ע"ב דנקצר ביום כשר ואפילו הכי כתב הרמב"ם לפסק הלכה דדוחה שבת מהך דרשא דבחריש וקציר וכמו שכתבתי בחידושי ר"ה דף ט' ליישב שיטת הרמב"ם שהיא נגד הסוגיא דמנחות דמסקינן התם דכלל אמר ר"ע כל מלאכות שאפשר לעשותן מע"ש אינו דוחה שבת אפילו במילה וכ"ש בקצירת עומר אלא דאפ"ה ע"כ דוחה כיון דלית לן לאוקמי האי קרא דבחריש וקציר למילתא אחריתי אלא לענין שהוא דוחה שבת נמצא דלפ"ז א"ש דמעיקרא ודאי לא הוי ניחא ליה לר"נ לאוקמי בהכי ולסתור כל הנך כללי המסורות בידינו ומש"ה ניחא ליה לאוקמי קרא דבחריש וקציר לחלק משא"כ לבתר דלא קיי"ל הך ילפותא אלא לענין חילוק מלאכות דחריש וקציר גופייהו וא"כ ע"כ דכל חילוק מלאכות דאינך איצטריך למילף מלא תבערו וא"כ מייתר ליה האי קרא דבחריש וקציר וע"כ אית לן לאוקמי לענין קצירת עומר דדוחה שבת. כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף ע:

בתוספות בד"ה לא משמע ליה דשמואל לא כר"נ ולא כר"י וצריך לומר דמקבלה קים ליה לשמואל הכי עכ"ל. כבר כתבתי לעיל שא"צ לומר דמקבלה קים ליה אלא דבלא"ה לא ידענא למה הוצרכו התוספת לומר כן דכיון דר"נ ע"כ לא דריש הך דרשא דאחת שהיא הנה לענין חילוק מלאכות אלא מלא תבערו ור' יוסי לית ליה הך דרשא דלא תבערו כיון דסובר דללאו יצאת א"כ שפיר מצינן למימר דשמואל סבר כר"נ בחדא דלית ליה הך דרשא דאחת שהיא הנה ופליג עליה בחדא דאיהו סובר דהבערה לחלק יצאת ושמואל סובר דהבערה ללאו יצאת כר' יוסי. ויש ליישב דאפ"ה קשיא להו דהך דרשא דמחלליה דדריש שמואל הוי דלא כר"נ ודלא כר"י דאינהו ע"כ לית להו הך דרשא ולע"ד משום הא נמי לא איריא דבכמה דוכתי אשכחן דנהי שאין שום אמורא יכול לחלוק על תנא אם

לא היכא דאשכח שום תנא דס"ל כוותיה היינו דוקא בעיקרי הדינים משא"כ במשמעות דורשין אשכחן טובא בסוכה לענין אתרוג דר' אבהו מפיק לה מהדר אל תיקרי הדר ודלא ככל הנך תנאי דהתם וכה"ג בחגיגה לענין היתר נדרים ובמגילה לענין אסתר ברה"ק נאמרה והרבה כאלה:

בגמרא בעי מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו וכו' הא דלא פשיט ליה ממתני' דאי ס"ד דהעלם זו"ז בידו חייב על כל מלאכה ומלאכה א"כ אדתני היודע שהוא שבת ליתני העלם זו"ז בידו וכ"ש הא כדמקשה הש"ס לעיל נראה דשפיר איצטריך למיתני היודע שהוא שבת לאשמעינן דאפ"ה אינו חייב על כל שבת ושבת ולאפוקי מדר"ח בכריתות דס"ל דשבתות כגופין דמי אפילו בכה"ג ע"ש וכמ"ש לעיל באריכות. ועוד נראה דאדרבה בהעלם זו"ז בידו לענין שבתות הרבה בין לרבא ובין לר"נ פשיטא להו דחייב על כל שבת ושבת מקרא דואת שבתותי תשמורו דילפינן מינה דשבתות כגופין דמי היכא דאיכא למימר דימים שבינתיים הויין ידיעה א"כ לפ"ז לא מצי למיתני הך דהעלם זו"ז בידו במתני' דאיירי לענין שבתות הרבה ולענין מלאכות הרבה:

ובכה"ג יש לפרש נמי דלא תיקשי למאי דמסקינן דהעלם זו"ז בידו אינו חייב אלא אחת א"כ אדתני השוכח עיקר שבת ליתני העלם זו"ז בידו וכ"ש הא כמ"ש התוס' כאן בד"ה העלם זו"ז בידו אלא דשפיר ניחא ליה למיתני הך בבא דהשוכח עיקר שבת לאשמעינן דאינו חייב על כל שבת ושבת משא"כ בהעלם זו"ז בידו דחייב לפום הך סברא דפרישית. ועוד י"ל דאיצטריך למיתני השוכח עיקר שבת לאפוקי מסברא דמונבז דילף היקישא דשוגג למזיד ופוטר לגמרי בתנוק שנשבה וכתבו התוס' דמהאי היקישא שייך למעט נמי השוכח עיקר שבת ואיצטריך לאשמועינן במתניתין דאחת מיהא מחייב אי משום דלא קיי"ל כמונבז או משום דאפילו מונבז גופא מודה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אמר ליה הרי העלם שבת בידו וכו' בשבועות בפ"ב בעי מיניה וכו' והא דמהדר ליה הכא לפוטרו וכו' עס"ה. נראה לי דלאו לדינא קשיא להו סוגיא דהכא אסוגיא דהתם דהכא לקולא והתם לחומרא דהא ודאי דחומרא דהתם הוי כקולא דהכא דאידי ואידי בהעלם זה וזה בידו חדא מיהא מיחייב ולא לפוטרו לגמרי וא"כ בפשיטות מצינן למימר דטעמא נמי איכא דהא דלא מחייבינן הכא תרתי היינו משום דחילוק מלאכות חידוש הוא דהא מקרא ילפינן ליה ומש"ה מוקמינן לקרא בדדמי דהיינו דוקא כשהעלם מלאכות לחוד בידו אלא דאפ"ה קשיא להו להתו' שפיר כיון דבין הכא ובין התם כל השקלא וטריא בחד לישנא מסקינן לה דאמאי דמקשה כלום פריש וכו' מסיק אלא לא שנא ואפ"ה התם לחומרא והכא לקולא ע"ז מסקו התוספת שפיר דודאי הכי היא דכיון

דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר מצוה היא משום שבת א"כ לא שייך לומר כלום פריש דודאי מסברא דמשום שבת פריש מש"ה הוי לקולא משא"כ התם דלא שייך הך סברא א"כ משום הך סברא דכלום פריש אמרינן לחומרא כן נראה לי בכוונת התוספות ודו"ק:
בגמרא אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וכו' ונודע לו על קצירה וטחינה וכו' וחזר ונודע לו וכו'. וכתבו התוס' לעיל בריש פרקין דהאי קצר וטחן וחזר וקצר וטחן ע"כ בשבת אחד איירי ע"ש שהוא מוכרח אף ע"ג דלכאורה לפ"ז לא א"ש הא דקתני ונודע לו על שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על זדון שבת ושגגת מלאכות ובבבא דסיפא איפכא והיכי משכחת לה דהא ודאי בקצירה שנייה שעשה בזדון שבת באותו יום הרי נודע לו שהקצירה ראשונה ג"כ בשבת היתה אלא שחזר ונעלם ממנו שאסור לקצור בשבת וא"כ ע"כ הא דקתני ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת אי אפשר לפרש דהך ידיעה היינו שאותו היום שבת היה שבה שגג מעיקרא שהרי כבר היה יודע בשעת קצירה שנייה אע"כ דהאי נודע לו היינו שנתחדש' לו הידיעה על קצירה שאסורה בשבת וא"כ ידיעה חשובה היא שיודע שחטא וא"כ הרי מחמת אותה הידיעה יודע ג"כ שחטא בקצירה שנייה כיון שיודע שקצירה אסורה בשבת ע"כ צריך לומר שבשעה שנודע לו על קצירה ראשונה שכח לגמרי ענין קצירה שנייה ואינו יודע שקצר כלל אם לא לאחר שחזר ונודע לו שנית. ובכה"ג יש לפרש ג"כ בבבא דסיפא נמצא דלפ"ז לא דמו הנך ידיעות שנודעו לו לשאר ידיעות איסורי שגגות דהתם עיקר ידיעה היא ממה שנעלם ממנו בתחילה שבה שגג משא"כ הכא והוצרכתי בכל זה לפרש כן לפי שמתוך כך נראה לי ליישב סוגיא דשמעתין על מכונה ממה שנתקשו בה קדמאי ובתראי:
בתוס' בד"ה ונודע לו על הקצירה וכו' פי' רבי' שמואל שנודע לו והפריש קרבן וכו' עס"ה. במה שפירש רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן כמו כן מפרש רש"י להדיא כאן אלא במאי דמשמע מפי' ר"ש דרבא דהכא כר"ל ס"ל אין נראה כן מפרש"י לקמן בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל שהרי כתב שם בד"ה חזר ונודע לו דהא דאביי ורבא דאמרו לעיל ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל וכו' אינהו דאמרו כר"ל א"נ ס"ל דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמרו קודם הפרש' כו' עס"ה וא"כ לכאורה משמע מתוך פירושו דלמאי דמפרש א"נ ס"ל ובעי לאוקמי מימרא דאביי ורבא כרבי יוחנן א"כ ע"כ דהך מימרא דאביי ורבא דהכא לענין קצירה וטחינה של שגגת שבת וכו' נמי מצינן לאוקמי אליבא דרבי יוחנן כגון שנודע לו קודם הפרשה וזה דלא כהוראתו של רבינו שמואל כאן:
ונראה דוחק לומר דבהאי דהכא משמע ליה לרש"י לפרש כמ"ש התוספת בסוף הדיבור לפרש האי ונודע לו דהכא בפירושא דחיקא דא"כ כ"ש דהוי מצי לפרש בכיוצא בזה

הך פלוגתא דאביי ורבא בסמוך לענין שני זיתי חלב והיינו באחד מהפירושים שכתבו מפרשי הרמב"ם בפ"ו מהלכות שגגות ע"ש בכ"מ שהביא דברי הריטב"א ומהר"י ביר"ב ובעל לחם משנה בשם מהר"ם מטראני או כמו שפירש בעל כ"מ משמיה דנפשיה וקלסיה בעל לחם משנה ע"ש ואביא דבריהם קצת לקמן בסוגיא:

ועוד דכי היכי דקשיא ליה לרש"י ממימרא בתריית' דאביי ורבא בסמוך אמאי לא קשיא ליה נמי מהך מימרא קמייתא דפליגי לענין שבת כיון דבהאי שינויא דרש"י אכתי לא מיתרצי הך קמייתא וע"כ צריך לומר מתוך קושיא קמייתא דשבת דאביי ורבא סברי כר"ל א"כ ממילא לא קשיא נמי הך דאביי ורבא בבתרייתא לענין חלב כיון דבלא"ה כר"ל סברי. והנלע"ד בזה לפי שיטת רש"י דהך פלוגתא דר' יוחנן ור"ל לקמן בידיעות מחלקות והפרשות מחלקו' לא שייכא הכא כלל גבי שבת בהאי גוונא דשמעתין דהא מסקינן לקמן דטעמא דרבי יוחנן דמחייב שתים בידיעות או הפרשות היינו משום דכתיב על חטאתו והביא (וכפרש"י שם וכמו שאבאר) וטעמא דר"ל דאינו חייב אלא אחת משום דכתיב מחטאתו ונסלח לו וכיון דהנך תרי קראי בפרשת חטאת כתיבי דאיירי בכל ענייני חטאות כדכתיב אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה א"כ שפיר אית לן לאוקמי הך מילתא דידיעות מחלקות מדכתיב או הודע דאיירי בכל ענייני איסורי חטאות דלא שייך בהו שגגות לענין חילוקי חטאות על עבירה אחת כגון בחלב וחלב בדם ודם ושני ביאות באשה אחת וכיוצא בזה דבכל הנך לא משכחת שני חטאות אלא בשני העלמות אבל בהעלם אחד חדא הוא דמחייב אפילו בב' מיני שגגות ומש"ה פליגי ר' יוחנן ור"ל דלר"י כי היכי דמהני ידיעה שבין שני המעשים לחייב שתים הכי נמי מהני ידיעות דלאחר המעשה לחלק כיון שלא נודע לו בשנייה ויליף לה מקרא דעל חטאתו אשר חטא והאי קרא דמחטאתו ונסלח אי לאחר הפרשה פליגי מוקי לה בקודם הפרשה ואי קודם הפרשה פליגי מוקי לה בכזית ומחצה כדאיתא לקמן. א"כ לפ"ז שפיר אית לן למימר דנהי דבכל איסורין ס"ל לר' יוחנן דידיעות מחלקות היינו בידיעות חשובות שנודע לו עתה מה שהיה נעלם ממנו בתחילה בשעת חטא וכיון שידיעה זו אינה אלא על שגגה אחת ולא שייך לשגגה שנייה כלל מש"ה ידיעות מחלקות משא"כ בהך דאביי ורבא דהכא בקצר וטחן דכשנודע לו על קצירה ראשונה ע"כ היינו כדפרישית לעיל שנודע לו שהמלאכה אסורה וזה היה יודע ג"כ בשעה שחטא שהמלאכה אסורה שהרי בזדון מלאכה עשאה אלא שלא היה יודע שהיום שבת וחזר ונזכר בשעת קצירה שנייה. נמצא דלפ"ז הך ידיעה של קצירה ראשונה אין זו הידיעה מעין ההעלם אדרבה עיקר הידיעות שייך טפי על קצירה שנייה שנודע לו שהקצירה אסורה אלא ששכח אם קצר לגמרי

וא"כ כשנודע לו בסוף שקצר אינו אלא כגילוי מילתא בעלמא על הידיעה ראשונה וא"כ שפיר קאמרי דקצירה גוררת קצירה וכו' וכה"ג נמי בבבא דסיפא שנודע לו על קצירה שנייה תחילה והיינו שהמלאכה אסורה א"כ ממילא שזו היא עיקר הידיעה ג"כ על הראשונה שהרי שגגת שבת כבר היה זכור מעיקרא כך היה נ"ל לכאורה ליישב שיטת רש"י כיון שע"פ סברא זו יש ליישב ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק בהא דקצר וטחן כרבא ובידיעות מחלקות פסק כר' יוחנן וכבר האריכו בזה כל מפרשי דבריו לכן אין להאריך כאן ודו"ק:

דף עא.

בתוס' בד"ה גרירה דגרירה וכו' וקשה לרשב"א לפ"ז הוי מצי למצוא פלוגתייהו דאביי ורבא אפילו בשלשה קצירות וכו' עס"ה. ולא ידענא מאיזה פלוגתא דאביי ורבא קשיא ליה לרשב"א הך קושיא דאי אמאי דפליגי לעיל בקצר וטחן א"כ מאי קשיא וליפלגו בג' קצירות דהא ודאי איכא רבותא טפי אליבא דרבא אפילו בקצירה וטחינה שהן ב' מלאכות ונעשו ג"כ בשני מיני שגגות אפ"ה קאמר רבא דקצירה שנייה שהיא בשגגת מלאכה גוררת אפילו טחינה ראשונה אע"ג דלאו בת מינה היא כלל שהן ב' מלאכות ושני שגגות שהקציר' שנייה בשגגת מלאכה וטחינה ראשונה בשגגת שבת ואפ"ה מתכפר ע"י גרירה שהקצירה שנייה גוררת קצירה ראשונה וטחינה שעמה וכ"ש דלאביי הוי רבותא טפי דאע"ג דעל הקצירה וטחינה שנייה היה מחויב שתים ע"י חילוק מלאכות אפ"ה סגי בחדא משום גרירה דגרירה אף שאינה בת מינה. וע"כ דקושיית הרשב"א היא אאידך פלוגתא דאביי ורבא בסמוך דמייתי הש"ס לענין ג' מיני אכילות חלב וקשיא ליה דליפלגו בג' קצירות לענין שבת אלא דבהא נמי לא ידענא מאי קשיא ליה דאטו הנך תרי פלוגתי דאביי ורבא בהדי הדדי אתאמרי בבי מדרשא וא"כ שפיר מצינן למימר דהך פלוגתא דאביי ורבא לענין חלב באפי נפשה אתמר וא"כ לפ"ז ודאי ניחא להו לפלוגי בכה"ג דג' מיני אכילות דשייכי פלוגתייהו בכל מיני חטאות של כל אכילת איסורין שבתורה דטובא אינהו ממאי דליפלגי בג' קצירות ע"י שינוי השגגות דלא שייך אלא בשבת לחודא וכ"ש לפמ"ש התו' בפ"ק דחולין דף ה' ובכמה דוכתי דכל חטאות הנזכרין בש"ס בשם חטאת חלב הן אע"ג דאיירי בשאר מיני איסורין א"כ פשיטא דאין מקום לקושיית הרשב"א וצ"ע ודו"ק:

בגמרא מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מיבעי' לר' זירא ואמרי לה בעי מיני' ר' ירמיה מר' זירא וכו' א"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפין. ויש לתמוה דכיון דבאמת נפשטה

הך איבעיא דודאי חלוקין לחטאות א"כ מעיקרא מאי האי דקאמר מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מיבעיא ליה לר"ז טפי הו"ל למימר דהך מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא להאי גיסא פשיטא ליה לר"ז לאידך גיסא וכבר הרגיש מהר"ם ז"ל בחידושיו בזה אלא שפירושו נראה דוחק לכך נראה דהא דמסקינן דא"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפין נראה היינו דוקא להאי לישנא דאמרי לה דבעי ר' ירמיה מר' זירא ומהדר ליה ר"ז הכי משא"כ ללישנא קמא דלא איירי בה ר' ירמיה כלל אלא ר' זירא לחוד הוא דקמיבעי' ליה הכי א"כ אפשר דליתא להך מסקנא דאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין אלא אכתי קאי בעיא דרבי זירא וכיון דאיכא תרי לישני לחד מיבעיא ליה ולחד פשיטא ליה לא פסיקא ליה לתלמודא למימר דפשיטא ליה:

ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר דאפשר דהא דקאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין לאו משום דפשיטא ליה הך מילתא דחלוקין לחטאות לענין דחייב שתי חטאות דאם כן לא שייך שפיר האי לישנא דחלוקין לחטאות אלא הכי הו"ל למימר מתוך שמחולקין לחטאות לא מצטרפין משא"כ לשון חלוקין אפשר לפרש דטעמא הוא דקיהיב דאפשר דכיון דהנך שני מיני שגגות חלוקין בדינם לענין חטאת דבשגגת שבת מביא אחד על כולם ובשגגות מלאכות חייב על כל אחת ואחת וא"כ יש לומר דהנך ב' מיני שגגות אין מביאין לידי צירוף דלא דמי לצירופי כזית בשאר איסורין ומשום הך ספיקא פשיט לה לכולה דמספיקא לא מייתינן חולין בעזרה ובחדא סגי וא"כ לפ"ז אפשר דבכה"ג בפלוגתא דאביי ורבא דאיירי בקצר וקצר בשני העלמות בכל אחד כגרוגרת אפשר נמי דלר' זירא לא מייתי אלא חדא משום הך ספיקא גופא דחולין בעזרה אם כן עכ"פ שפיר קאמר הש"ס דמילתא דפשיטא לאביי ורבא מיבעי' ליה לר' זירא דהא ליכא למימר דלאביי ורבא נמי הא דלא מייתי אלא חדא על ב' קצירות משום ספיקא דא"כ אכתי אין כאן מקום לגרירה דגרירה וכ"ש לאביי דמיקל טובא דאמר שם טחינה אחת היא משמע דפשיטא ליה טובא דמדינא בחד חטאת סגי. ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר דכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפין והתנן אכל חלב וחלב וכו' היינו דמכח כ"ש מקשה כיון דאפילו במאי דמחלקין לחטאות ממש דחייב שתים לר' יהושע ואפ"ה מצטרפין וכ"ש בחלוקי חטאות גרידא ע"י ב' מיני שגגות דיש לומר דאפ"ה מצטרפין כן נראה לי:

מיהו מה שהכריחני לזה לאו משום הך קושיא ודיוקא שדקדקתי לחוד אלא דבלא"ה נראה לי דממקומו הוא מוכרע משום דקשיא לי אהך איבעיא דר' זירא אמאי מספקא ליה לענין צירוף בשגגת שבת טפי מבחלב ושאר איסורין דאשכחן נמי כה"ג ב' מיני שגגות הא' שגגת איסור שיודע שהוא חלב וכסבור שחלב מותר או שנתחלף לו שומן

בחלב וא"כ שייך הך ספיקא גופא בחלב כגון שאכל חצי זית בשגגת איסור וזדון חלב והשני בשגגת שומן בחלב ובזדון איסור אי מצטרף או לא אע"כ דבהנך פשיטא להו דכיון דאין חילוק לדינא בין הנך ב' מיני שגגות לענין חילוקי חטאות מש"ה כחדא שגגה חשבינהו להו משא"כ בשבת וא"כ לפ"ז ממילא משמע דהא דקאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין היינו כדפרישית דטעמא הוא דקא יהיב דכיון דחלוקין בדינן לענין חטאות משו"ה לא מצטרפין משא"כ בחלב וחלב כן נ"ל ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף עא:

בגמרא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו וכו' וחזר ונודע לו וכו' ופרש"י דהא דאביי ורבא דאמרו לעיל ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל היינו משום דס"ל כר"ל אי נמי ס"ל דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמרי קודם הפרשה. והא דלא קשיא ליה לרש"י מהך מימרא דקצר וטחן כבר כתבתי בזה באריכות לעיל בלשון התוספות בד"ה נודע לו על הקצירה ע"ש דבלא"ה אין הכרח כ"כ דשפיר מצינן למימר דניחא ליה לרש"י לאקשויי מאכילת חלב אאכילת חלב וממילא דלפי תירוצו של רש"י א"ש נמי הך דקצר וטחן והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל או כדפרישית לעיל דרש"י לא חש כלל להוכחתו של רבינו שמואל לעיל:

מיהו למאי דפרישית בסמוך היה באפשר לפרש עוד בדרך אחר בענין דלא תיקשי אפילו מאכילת חלב אאכילת חלב דאפשר דשפיר מיתוקמא הך מימרא דאביי ורבא לגמרי כר' יוחנן אלא דהא דקאמר רבי יוחנן הכא דידיעות מחלקות היינו בענין שההעלם בשני הזיתים היה בענין אחד שעל כל אחד היה סבור שהיא שומן וא"כ כשנודע לו על הראשון שהיא חלב לא שייך הך ידיעה כלל לגבי שנייה דאפשר שזה חלב וזה שומן דסתם שגגת חלב בכה"ג איירי משא"כ הך דשני זיתי חלב בהעלם אחד דאביי ורבא דלעיל היינו שההעלם היה בשגגת איסור שהיה סבור שחלב מותר אלא שבשעה שנודע לו על אחת מהן שכח לגמרי מאכילה שנייה וחזר ונזכר וא"כ אפשר דמודה רבי יוחנן בכה"ג דאין הידיעות מחלקות כיון שידיעה זו שחלב אסור שייך ג"כ על זית השני ומה ששכח האכילה וחזר ונזכר ממנה לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא ואף לפי מה שחלקתי בסמוך בין ב' מיני שגגות דחלב לב' מיני שגגות דשבת מ"מ נתיישב מיהא הא דלא קשיא ליה לרש"י מימרא דר' יוחנן דהכא אפלוגתא דאביי ורבא דקצר וטחן ועיין בכ"מ בפ"ו ופ"ז מהלכות שגגות שהאריך בזה בשם מפרשי הרמב"ם ז"ל ומהם נראה שהרגישו קצת באותן הסברות שכתבתי כאן ע"ש ודוק היטב:

בפרש"י בד"ה על חטאתו והביא והביא קרבנו וכו' על חטאתו אשר חטא וכו' עס"ה. ויש לדקדק דרש"י שינה מלשון הגמרא דקאמר על חטאתו והביא ולפי פירושו איפכא כתיב והביא והדר על חטאתו. ולקושטא דמילתא בתחילת פרשת חטאת בפסוק אם הכהן המשיח יחטא כתיב והקריב על חטאתו ובתר הכי מיד כתיב והביא והיינו כלישנא דגמרא אלא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש עיקר ילפותא מהאי קרא דכתיב בפרשת כהן המשיח שעיקר חטאת שלו היינו על הוראתו בהעלם דבר ואם כן לא שייך כל כך הך מילתא דידיעות מחלקות כמו בשאר חטאת יחיד דאיירי בהו רבי יוחנן ור"ל ועוד דהתם לא כתיב או הודע מש"ה משמע ליה לרש"י דעיקר ילפותא מהאי קרא דכתיב גבי חטאת יחיד ואע"ג דאיפכא כתיב אפילו הכי נקיט לה הגמרא כפי סדר הכתובים בתחלת הפרשה דכהן המשיח דהא לקושטא דמילתא מסקינן בכמה דוכתי בהוריות ובזבחים ובכריתות דכל הנך פרשיות חטאת למידין עליון מתחתון ותחתון מעליון וע"כ דהכי הוא נמי בשמעתין דהאי קרא דמחטאתו ונסלח לו דמייתי ר"ל לאו בחטאת יחיד כתיב אלא בחטאת נשיא בפרשה שלפניה כן נראה לי וק"ל:

בגמרא אמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה ופרש"י פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות והקשו עליו בתוספות דהתם אמר רבא להדיא מדברי שניהם נלמוד וע"ז כתב מ"ז ז"ל דמ"ש רש"י דפלוגתא דר"ע ור"ט היינו מקמי דאמר ר"ע נראין דברי ר"ט במעילה מועטת וכו' ע"ש. ואף שזה דוחק אפ"ה משמע ליה לרש"י לפרש כן כיון דלא אשכחן שום תנא אחר דסובר דאשם ודאי בעי ידיעה ובאמת יש לתמוה בזה על התוס' שהקשו על פרש"י וכתבו דליתא לפירושו ולא כתבו לפרש מאן האי תנא דבעי ידיעה אלא דמהרש"א ז"ל כתב בפשיטות דהאי תנא דבעי ידיעה היינו ממאי דקתני בהאי מתניתין גופא דר"ע ור"ט וחכמים פוטרין ומפרשינן בגמרא דטעמייהו דאין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ומש"ה תמה על מהרש"ל ז"ל וכתב שנעלם ממנו הך סוגיא דכריתות ולענ"ד יש לתמוה טובא על מהרש"א ז"ל דאדרבה מדמפרשינן התם דטעמייהו דרבנן דפוטרין משום דאין מביאין על דבר שאין זדונו כרת א"כ אין בזה הוכחה כלל דרבנן פליגי אדר"ע ור"ט בהך מילתא לענין אשם ודאי לא בעי ידיעה דמה"ת ואף אם היה באפשר ליישב דבריו קצת בדוחק ע"פ שיטת התוס' בד"ה בעל ה' בעילות אפ"ה אין כאן השגה כלל על מהרש"ל:

מיהו לענ"ד נראה דודאי דמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה היינו הנך חכמים דפטרו התם כמ"ש מהרש"א ולאו מטעמיה (דלפי שיטת רש"י והתוספות כאן לא יתכן לפרש כן) אלא למאי דמסקינן התם דטעמייהו דרבנן הוי משום דאין מביאין אלא על דבר שזדונו

כרת והך מילתא גופא ילפי לה חכמים התם מג"ש דמצות מצות אשם תלוי מחטאת חלב משום דסברי דאין ג"ש למחצה כדאיתא התם ואם כן לפ"ז מה"ט גופא ע"כ סברי דאשם תלוי בעי ידיעה בתחילה כדאשכחן בספ"ב דשבועות דפלוגתא דתנאי ואמוראי היא וא"כ ממילא דמהאי טעמא באשם ודאי נמי בעי ידיעה אי משום דכתיב וזאת תורת האשם ודרשינן התם בכריתות תורה אחת לכל אשמות או משום דאשם מעילות איתקש לאשם תלוי דמה"ט גופא מחייב ליה ר"ע ור"ט וחכמים לית להו היקישא להך מילתא דג"ש דמצות מצות אלים להו טפי כדאיתא התם להדיא וא"כ אדרבה מהאי הקישא גופא פשיטא להו לרבנן דבאשם מעילות בעינן ידיעה כמו באשם תלוי וחטאת חלב נמצא דלפ"ז שפיר תליא הך פלוגתא לענין ידיעה בתחילה בפלוגתא דר"ע ור"ט וחכמים לענין אשם תלוי במעילה וזה נ"ל כפתור ופרח ובזה יש ליישב כל הסוגיא דשמעתין בפשיטות בעזה"י לולי דלעניות דעתי מלשון רש"י והתוספות לא משמע כן כמו שאבאר בסמוך ודו"ק:

דף עב.

בפירש"י בד"ה בעל ה' בעילות וכו' ונודע לו וכו' עס"ה. ויש לתמוה טובא על סוגיא זו לפי פרש"י דכיון דסברא זו דלמ"ד בעי ידיעה חייב על כל אחת ואחת חידוש גדול הוא דמה"ת נחמיר בשוגג טפי מבמזיד בידיעה שבין ביאה לביאה וכ"ש במאי דמחייב הרבה אפילו ע"י ידיעות מפורשות שאחר כל הביאות בין הפרשה להפרשה וקודם כפרה אלא דרש"י הוכרח לפרש כן מדאמר עולא למאן דאמר לא בעי ידיעה מכלל דלמאן דאמר בעי ידיעה לא הוי הכי וכהאי גוונא משמע ליה ממימרא דרב דימי בסמוך אלא דאכתי קשיא אדעולא גופא דקבע למילתיה אליבא דמ"ד לא בעי ידיעה דהוי דלא כהלכתא לפי שיטת התוספות ומהרש"א וכ"ש לפי פירושי שכתבתי בסמוך שעולה מכולן דהני חכמים דפטרי התם ופליגי אדר"ע ור"ט אינהו דסברי דבעי ידיעה וא"כ מסתמא הלכה כחכמים וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ועוד דבעיקר מימרא דעולא למ"ד לא בעי ידיעה ליכא שום רבותא כלל דאינו חייב אלא אחת כמו במזיד וא"כ טפי הו"ל לעולא למימר איפכא דלמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בעל ה' בעילות בשפחה חרופה חייב על כל אחת וא' והוי רבותא טובא כדפרישית ואליבא דהלכתא וממילא נמי הוי ידעינן דלמ"ד לא בעי ידיעה אינו חייב אלא אחת:

ועוד דכל הנך סברות שכתב רש"י דידיעות חשובות באשם ודאי הוי כמו הבאת כפרה דמזיד ל"ש בידיעות שבין ביאה לביאה ול"ש בידיעות שלאחר כל הביאות מכל זה לא

נזכר בדברי עולא כלום דאפילו לשון ונודע לו שהוא עיקר הדין חסר מדברי עולא ורש"י הוסיף לשון זה מדעתו וכבר חזרתי על כל הצדדים ליישב פי' זה שנראין דברי תימא ולא מצאתי:

אמנם לפי מאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דודאי למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה והיינו מג"ש דמצות מצות והיקישא דאשמות להדדי אם כן ליכא שום רבותא שדין אשמות כדין החטאות והיינו בשוגג דהא חטאת לא אשכחן אלא בשוגג ומשום הכי פשיטא דידיעות מחלקות בשוגג בידיעות שבין ביאה לביאה לד"ה ובידיעות שלאחר הביאות תליא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דכי היכי דפליגי בחטאות פליגי באשמות אלא דעיקר מימרא דעולא היינו לאידך גיסא דלמ"ד לא בעי ידיעה בתחילה דלית ליה הך ג"ש דמצות מצות וא"כ אין לדמות אשם לחטאת לענין ידיעות ממילא דלפ"ז מילתא דפסיקא היא דכל הבועל ה' בעילות בשפחה חרופה לעולם אינו חייב אלא אחת ל"ש מזיד ול"ש שוגג בין בידיעה אחת ובין בידיעות הרבה וכבר אפשר דעולא אמתניתין דכריתות קאי דקתני סתמא שהבא על שפחה ביאות הרבה מביא אחת על כולן ומשמע ליה לאוקמי כר"ע ור"ט דלא בעי ידיעה וכמו שאבאר בסמוך בלשון רש"י:

ולפ"ז א"ש נמי טובא הא דמתקיף רב המנונא אלא מעתה בעל וכו' והפריש קרבן והאריכו בתוספות לפרש בדוחק. ולפמ"ש א"ש טפי דמה"ט גופא דע"כ עולא מילתא דפסיקא בעי למימר מכל הנך הוכחות שכתבתי משמע ליה לרב המנונא דלגמרי בכל ענין השוה מדותיו דלעולם אינו חייב אלא אחת דמש"ה סתמא קאמר ולא הזכיר לשון שוגג ולשון ידיעה בדבריו וא"כ מקשה שפיר בלשון בתמיה אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ובין לענין שוגג ובין לענין מזיד מתמה רבי המנונא ובעי למימר דלפ"ז מתניתין נמי לאו מילתא דפסיקא תני ועל זה מהדר ליה עולא שפיר דמעשה דלאחר הפרשה ודאי מילתא דפשיטא טובא היא דלא איירי בה מתניתין כלל ומש"ה לא איירי בה נמי עולא גופא אע"ג דסתמא קאמר כן נ"ל נכון לולי דמלשון רש"י והתוס' לא משמע כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בא"ד והא מילתא דעולא נקיט לה הכא וכו' ונראה לי בכוונתו משום דאי אפשר לומר דעולא אפלוגתא דר"י ור"ל דלעיל קאי דהא אינהו לא איירי אלא לענין ידיעות שאחר כל המעשים אי מחלקות או לא ועולא הוא דקאמר דאפילו בין ידיעה לידיעה אינו חייב אלא אחת אע"ג דבכה"ג בחטאת מילתא דפשיטא היא דמחלקות לד"ה אע"כ משמע ליה לרש"י דאין ה"נ דמימרא דעולא לאו הכא איתמר אפלוגתא דר"י ור"ל אלא שמעתא בעלמא אתמר אמתניתין דכריתות דקתני הבא על השפחה ביאות הרבה לכך הוצרך

רש"י לפרש דהא דמייתי לה בשמעתין היינו משום דפרכינן עלה בסמוך אדרב דימי מפלוגתא דר"י ור"ל וזה ברור בכוונת רש"י ועיין במהרש"א:

בתוס' בד"ה בעל ה' בעילות וכו' אבל למאן דבעי ידיעה וכו' אבל בשפחה חרופה שמביא על הזדון כשגגה כו' עס"ה. ואף דפי' התוס' עולה לגמרי כפרש"י אפ"ה האריכו בשביל דבר שנתחדש בדבריהם לאסבורי מילתא בטעמא דהא דלעולא ידיעות דשפחה חרופה חשיבי כהבאת כפרה היינו משום דהידיעות גורמות כפרה ומש"ה למ"ד דלא בעי ידיעה אין הידיעות גורמות כפרה שהרי יכול להביא ולהתנות והיינו דקשיא להו דהא לא אשכחן אשם תלוי בשפחה חרופה וניחא להו בתירוצא דאפילו הכי יכול להתנות בשלמים אפילו למ"ד אין מביאין קדשים לבית הפסול זהו עולה מתמצית דברי התוספות והיינו דקשיא לי לעיל על לשון מהרש"א ז"ל שרוצה לומר בכוונת התוספות דהני חכמים דפטרי בכריתות באשם תלוי ובמעילה ע"כ סברי דאשם ודאי בעי ידיעה ולפי שיטת רש"י והתוס' דהכא לעולם מצינן למימר דחכמים דהתם נמי סברי דלא בעי ידיעה וא"כ היה יכול להביא אשם תלוי ולהתנות אלא דאפ"ה מיעט רחמנא אשם מעילה ואשם תלוי בגזירת הכתוב מג"ש דמצות מצות וכבר כתבתי שיש ליישב שיטת מהרש"א בדוחק לפי שיטת התוס' דהכא:

מיהו למאי דפרישית בסמוך בשמעתין ממילא דאין צורך לכל האריכות שכתבו התוס' כאן דהא אפילו אם אינו יכול להתנות באשם או בשלמים אפ"ה שפיר קאמר עולא דלמ"ד לא בעי ידיעה אינו חייב אלא אחת כיון דלית לן ג"ש דמצות מצות ובאשמות לא כתיב ידיעה וכ"ש בשפחה חרופה דכתיב להדיא על חטאתו אשר חטא דדרשינן מינה בכריתות דאינו חייב אלא אחת על ביאות הרבה מעתה אין לחלק בין שוגג למזיד כלל דמה"ת ודוק היטב:

בד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' תימא מאי פריך וכו' עס"ה. כבר כתבתי בסמוך דלפי פירושי בסוגיא זו אין מקום לקושיית התוס' כלל אלא דבלא"ה אפילו לפי פי' רש"י והתוס' נמי לא ידענא מאי קשיא להו הכא דהא שפיר מצינו למימר דר' המנונא בין אשוגג ובין אמזיד קאמר ובלשון בתמיה דכיון דבכה"ג אין שום סברא לומר דאינו חייב אלא אחת א"כ לא הו"ל לעולא לסתום דבריו כאילו הוי מילתא דפסיקא והו"ל לפרש ולמימר בעל ה' בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין אחת לאחת כן נ"ל ודו"ק :

בפרש"י בד"ה כי אתא רב דימי לא פליג אדעולא וכו' עכ"ל. נ"ל בכוונת רש"י דרב דימי ועולא לא פליגי בעיקר הסברא דהך מילתא דשפחה חרופה תליא בפלוגתא דאשם ודאי אי בעי ידיעה או לא אבל מ"מ שפיר משמע דעולא ורב דימי פליגי בחד מכמה גווני

דהא מלישנא דעולא דאמר למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה א"כ משמע דהכי ס"ל לעולא כר"ע ור"ט משא"כ רב דימי דאמר למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה משמע דס"ל כחכמים ועי"ל דמימרא דעולא משמע דסבירא ליה כרבי יוחנן בחטאת משא"כ לרב דימי למאי דס"ד מעיקרא ע"כ עיקר רבותא דידיה אליבא דר"ל א"כ משמע דכר"ל ס"ל ויותר נראה דלעולא משמע דס"ל בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"י ידיעות מחלקות והיינו דנקיט סתמא ואפ"ה אידיעות קאי משא"כ לרב דימי אליבא דמסקנא משמע דס"ל דבהפרשות פליגי ומש"ה נקיט לה נמי מילתא סתמא ואפ"ה אהפרשות קאי כן נראה לי ודו"ק ותו לא מידי:

דף עב:

תוספות בד"ה נתכוין להגביה את התלוש וכו' פירש בקונטרס וכו' וקשה לר"ת וכו' עד ופליגי אביי ורבא וכו' עס"ה. ולכאורה יש לדקדק למה הוצרכו התוס' לפרש אליבא דר"ת טפי דפליגי אביי ורבא אליבא דר' אליעזר מלפירוש רש"י דהא לכאורה כיון דפשיטא להו להתוס' דהך דרשא דבה פרט למתעסק הוי דוקא אליבא דר"א כדמסיק הש"ס שם בכריתות ור"א האי בה מאי עביד ליה פרט למתעסק משמע דרבי יהושע דדריש בה לענין דצריך שיודע לו במה חטא תו לית ליה הך דרשא דמתעסק וא"כ ע"כ לפירש"י נמי הכי הוא דהא רש"י כתב להדיא בשמעתין דהא דפטור לכ"ע בנתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר היינו משום הך דרשא דבה פרט למתעסק וא"כ ע"כ דפלוגתא דאביי ורבא אליבא דר"א פליגי. אמנם כן לאחר העיון שם במסכת כריתות מצאתי שם בפרש"י ז"ל שכתב להדיא דרבי יהושע נמי דריש בה פרט למתעסק דתרתי שמעת מינה דמיעוטא דבה קאי בין אידיעה ובין אכוונה בשעת החטא וא"כ לפ"ז הוי שייך פלוגתא דאביי ורבא נמי אליבא דר"י:

ומה שהכריחו לרש"י לפרש כן בכריתות נ"ל דהוי מה"ט גופא דלא ניחא ליה לפרש דאביי ורבא לפלוגי אליבא דר"א דמסתמא הלכה כר"י לגבי ר"א. ועוד נ"ל דבלאו הכי הוכרח רש"י לפרש כן שם בכריתות וקאי עלה דר' יהודא דקאמר דר' יהושע פוטר אפילו בנתכוין ללקוט שחורות ומצא לבנות ומ"ט דר"י אי משום דרשא דבה האיכא לאוקמי במתעסק דתרי מיני כדמשמע לשון מתעסק בכל מקום שלא נתכוין להתעסק בדבר איסור אלא בהיתר משא"כ לפרש"י א"ש דכיון דר' יהושע דריש דרשא דבה בין לענין ידיעה ובין לענין כוונה בשעת החטא וא"כ ע"כ בחדא גוונא איירי דכי היכי דלענין ידיעה ע"כ איירי בתרי מיני איסורין ה"ה לענין כוונה דשעת החטא נמי בהכי איירי אלא כיון דהתוס' דשמעתין לא משמע להו לפרש כן משום קושי' דמלאכת מחשבת

והכריחו לפרש בענין אחר דאיירי דוקא במין אחד שטעה וכסבור שהוא תלוש לכך הוכרחו לפרש דלפ"ז ע"כ פליגי אביי ורבא אליבא דר"א דוקא. ולשיטת התוס' צריך לומר דהא דס"ל לאביי ורבא כר"א לגבי ר"י היינו כמ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש דלכאורה קאי ר"ע בשיטתיה בס"פ שני דשבועות אלא דלאחר העיון שם אין זה מספיק. ועוד דלפי' התוס' קשיא לי טובא במשנה דכריתות דמסיים שם במשנה אמר רבי שמעון תמיהני אם פטר בה רבי יהושע א"כ למה נאמר בה פרט למתעסק ומאי קשיא לר' שמעון טפי מלר' יהודה דלפירושם לרבי יהודא נמי טעמא דר"י לאו מבה יליף אלא מדכתיב מלאכת מחשבת אע"כ דלר' יהודא מוקי ר' יהושע לדרשה דבה לענין שצריך לידע במה חטא ואם כן לר"ש אליבא דר"י נמי הכי הוא. משא"כ לפרש"י א"ש דרבי יהודא אליבא דר"י תרתי שמעינן מיניה מבה ומה"ט גופא דייק רבי יהודא למילתיה כדפרישית דמסתמא בחד גוונא איירי משני מיני איסורין ואהא מהדר ליה ר"ש דודאי אין סברא כלל לומר דפוטר ר' יהושע בכה"ג וכדמקשה נמי הש"ס שם משני תינוקות ותירוץ הגמרא לא משמע ליה לר"ש כמו שהארכתי בישיבה מכמה טעמים נכונים בפלוגתא דר' שמעון ור' יהודא לענין מקלקל בחבור' ולפ"ז ע"כ א"א לומר נמי דרבי יהושע איירי לענין שצריך לידע באיזה מהם שחטא דא"כ ממילא הוי משמע דה"ה לענין כוונה איירי בשני מיני איסור דעיקר קרא דבה אשעת חטא קאי טפי משעת ידיעה דכתיב אשר חטא בה וכיון דאין סברא לומר לענין שעת כוונת החטא בתרי מיני איסור וממילא דעל כרחך לא דריש רבי יהושע כלל לענין ידיעה אלא לענין מתעסק והיינו שמתעסק ונתכוין להיתר ונמצא של איסור ואם כן סבירא ליה לאביי ורבא כר"ש אליבא דר"י או כמ"ש מ"ז ז"ל באריכות אבל לפי' התוספות קשיא טובא וצ"ע ודו"ק:

בגמרא רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא לא נתכוון לחתיכה בעלמ'. לכאורה משמע דפליגי בכה"ג בכל איסורי חטאת כגון שחוטי חוץ ומפטם קטורת וכיוצא בו ועיקר פלוגתייהו בזה בדרשא דבה דמר מוקי לה בהכי ומר בהכי ואכתי יש לדקדק דא"כ מ"ט דרבא דמסברא ודאי אית לן לאוקמי מיעוטא דבה בדמי כיון דאי לאו הך מיעוטא הוי מחייב כמו בחלב אמנם לולי דברי תוס' דלקמן היה נ"ל דלא פליגי אביי ורבא אלא לענין שבת דווקא והיינו לפי מ"ש התוס' בסנהדרין דף ס"ב דהא דאיצטריך מיעוטא דבה לענין שבת ואיצטריך נמי לטעמא דמלאכת מחשבת וכתבו שם שני תירוצים אחד כמו שכתבו כאן ובשבועות דתרי גווני מתעסק נינהו חד במתעסק במין זה בעצמו בטעות. ומתעסק אחר בשני מינין ועוד כתבו תירוץ אחר דאי לאו טעמא דמלאכת מחשבת הוי מחייב

בשבת מטעמא דנהנה כמו בחלבין ועריות ע"ש ומדלא כתבו סברא זו בשמעתין וברפ"ג דשבועות משמע דלא פשיטא להו הך סברא כ"כ אי שייך טעמ' דנהנה לענין שבת וא"כ לפ"ז איכא למימר דאביי ורבא נמי פליגי בהאי סברא גופא דרבא ס"ל דנתכוין להגביה התלוש וחתך מחובר לא איצטריך מיעוטא דאונס גמור הוא למאי דלא משמע ליה סברא דנהנה לענין שבת משא"כ אביי סובר דשפיר שייך טעמא דנהנה לענין שבת וקס"ד דחייב אפילו בנתכוין להגביה דהא נהנה וכמו בחלבין ועריות אף בסבר רוק הוא ובלעו משום הכי איצטריך מיעוטא דבה למעוטי אבל נתכוין לחתוך לעולם אימא לך דחייב ולפ"ז אתי שפיר טובא סוגיא דכריתות דמקשה הש"ס מתעסק דמאי אי דחלבין ועריות פשיטא דחייב ואי דשבת פשיטא דפטור משום מלאכת מחשבת ומוקי לה התם כאביי ורבא וקשיא לן אמאי לא מוקי למיעוטא דבה פרט למתעסק לענין מתעסק דשחוטי חוץ ומפטם הקטורת וכיוצא בהן דהנך לא מימעטו ממלאכת מחשבת ולא שייך בהו נמי טעמא דנהנה אבל למאי דפרישית א"ש כיון דלאביי לא שייך מיעוטא דבה אלא לענין מתעסק גמור שלא נתכוין לענין זה כלל אבל היכא דנתכוין להיתר ונמצא איסור לאו מתעסק קרינן ביה אלא שוגג גמור וכמו שאבאר וא"כ ע"כ אליבא דאביי צריך לאוקמי לענין שבת ולאפוקי מסברא דנהנה דבשאר איסורין לא איצטריך למעוטי דאנוס הוא ומש"ה מסיק שם לרבא נמי לענין שבת גופא. מיהו לפי שיטת התוספות דלא נחתי להכי קשיא טובא סוגיא דכריתות אמאי לא מוקי לה לענין שחוטי חוץ וכיוצא בזה וכבר עלה בלבי לפרש דע"כ עיקר פשטא דקרא דבה צריך לאוקמי נמי לענין שבת כיון דרישא דקרא דקרבן חטאת כתיב בה מאחת מהנה וע"כ לא מיתוקם האי קרא אלא לענין שבת כמו שאבאר בסמוך בלשון הברייתא וא"כ ממילא דלא שייך לומר דמיעוטא דבה דכתיב בסיפא דקרא לא איירי לענין שבת כך היה נ"ל לכאורה אלא דמל' התוס' לא משמע כן בד"ה אלא לאו רישא בעבודה זרה לכן סוגיא דכריתות צ"ע ועיין עוד בסמוך ולקמן בסוף הסוגיא אבאר בענין אחר. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי היטב עיקר מימרא דשמואל דאמר מתעסק בחלבין ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ואילו שחוטי חוץ וכיוצא בו שיירא וקשיין דיוקא דרישא אדסיפא דמטעמא דרישא משמע דשמואל פוטר בהנך ומדיוקא דסיפא משמע דחייב ומה שכתבו התוספות בס"פ שני דשבועות אינו מספיק לקושיא זו אמנם לפי מאי דפרישית וכתירוץ השני שכתבו התוספות בסנהדרין אתי שפיר טובא דמתעסק דשאר איסורין פשיטא דפטור דכאנוס גמור הוא ולא איצטריך שמואל לאשמעינן אלא דחייב בחלבין ועריות מטעמא דנהנה

ומש"ה גופא איצטריך לאשמעינן דבשבת פטור אף ע"ג דנהנה אפילו הכי מלאכת מחשבת בעינן ודוק היטב:

שם אמר רבא מנא אמינא לה דתניא חומר שבת משאר מצות כו' עד סוף הסוגיא. ולכאורה קשיא לי אמאי איצטריך ליה לרבא לאתויי מהך ברייתא דבפ"ד מיתות מסקינן עלה דמשבשתא היא דאמר רבי יוחנן לתנא פוק תני לברא ע"ש ובפשיטות הו"ל לרבא לאתויי מתניתין דכריתות דאמרינן התם להדיא א"כ למה נאמר בה פרט למתעסק ולענין שבת איירי התם ואי משום דאליבא דרבי שמעון מסיק לה התם ואפשר דפליגי תנאי עלה כדפרישית בסמוך דא"כ לפ"ז מברייתא נמי לא מייתי מידי דהא מצינן לאוקמי הך ברייתא כרבי שמעון ועוד דהא לפרש"י ותוס' דשמעתין אביי ורבא נמי לא איירי אליבא דהאי תנא דדריש בה פרט למתעסק ולא פליגי אלא לענין פירוש מתעסק לחוד ומה"ט נמי ליכא למימר דהא דלא מייתי רבא ממתני' היינו משום דמתעסק דמתני' איכא לאוקמי בנתכוין להגביה את התלוש כדאביי א"כ מברייתא נמי לא מייתי מידי וליכא למימר דמברייתא מייתי שפיר משום דשבת דומיא דחלבין ועריות איירי ובחלבין ועריות לא משמע ליה לרבא לומר דאיירי ברוק הוא ובלעו דלא שכיח ומשמע ליה דוחק דא"כ קשיא לן טפי אמאי איצטריך הש"ס לדחוקי ולאוקמי בהכי אליבא דאביי דאיירי ברוק הוא ובלעו דהא בלא"ה איכא למימר דאביי לא ס"ל כהך ברייתא כלל דס"ל כרבי יוחנן בפ"ד מיתות דאמר פוק תני לברא דמשבשתא היא וכמו שאבאר בסמוך מיהו לפמ"ש בסמוך אתי שפיר דודאי לאו דוחק הוא לאוקמי ברוק הוא ובלעו אלא דסתמא דלישנא לא משמע ליה לרבא דאיירי במתעסק כה"ג אלא הא דלא מייתי רבא ממתניתין דכריתות היינו משום דהתם לא מוכח כ"כ דאיירי לענין שבת דאיפשר דלא ממעטינן מתעסק אלא בשאר איסורין דומיא דשחוטי חוץ שאינו נהנה אבל בשבת לעולם דחייב ומשום הכי מייתי מהך ברייתא דקתני בהדיא לענין שבת כן נראה לי ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

שם חומר שבת משאר מצות וחומר שאר מצות משבת. ומסקינן דרישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ומש"ה מסיק רבי יוחנן בפ"ד מיתות דמשבשתא היא דר"י מוקי למתניתין בתרי טעמי מיהו לרבא בשמעתין מצינן למימר דלא משבשתא היא דחד טעמא הוא דעיקר כוונת הברייתא לאשמעינן דמתעסק בשבת פטור אף על גב דנהנה והיינו ממיעוטא דבה אלא דאי לאו דלא אשכחן חילוק מלאכה לא בעכו"ם ולא בשאר מצות אלא בשבת לחוד לא הוי ידעינן דמתעסק בשבת פטור דלעולם חייב כיון דנהנה ומיעוטא דבה הוי מוקמינן להיכא דלא נהנה משא"כ השתא דליכא חילוק מלאכות אלא בשבת

וא"כ ע"כ דמאחת מהנה לא קאי אלא אשבת לחוד ואם כן ממילא דמיעוטא דבה פרט למתעסק דכתיב בהאי ענינא נמי אשבת קאי כדפרישית ואף לפי מ"ש אדרבה לרבא לא משמע ליה דשבת מיקרי נהנה היינו לענין דלרבא לא איצטריך קרא להכי אבל בברייתא ודאי איכא למימר דאתי' לאשמעי' הך מילתא דלא נימא דשבת דמי לחלבין ועריות כיון דשייך ביה קצת טעמא דנהנה כן נ"ל נכון והא דמסקינן בפ"ד מיתות דרבי יוחנן אמר פוק תני לברא ולא מפרש לה בכה"ג דחד טעמא הוא היינו למאי דמשמע התם דר' יוחנן כאביי ס"ל ודו"ק:

שם משא"כ בשאר מצות היכי דמי אילימא דעביד קצירה וטחינה וכו' דכוותיה גבי שבת דעביד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב וכו'. ויש לדקדק דאכתי שפיר הוי מצי לאוקמי בקצירה וקצירה כגון שעשאן בשבתות הרבה בהעלם א' דשבת כדתנן בריש פירקין דבשבת חייב על כל שבת ושבת ובחלב ודם כה"ג לעולם אינו חייב אלא אחת כשהוא בהעלם אחד אפילו זמן מרובה בינתיים בשלמא לפרש"י דריש פירקין דהא דבשבת חייב על כל שבת ושבת היינו משום דאי אפשר שלא שמע בינתיים א"כ א"ש דאי אפשר לאוקמי ברייתא בהכי דהא בהעלם א' קתני וכה"ג לאו העלם א' הוא משא"כ לפי' התוספות דריש פירקין דבשבת גזירת הכתוב הוא א"כ תיקשי וכ"ש דקשה אסוגיא דפרק ארבע מיתות דא"ר יוחנן לתנא פוק תני לברא משום הך קושיא דהכא גופא אמאי לא מוקי לה בכה"ג דהוי כולה ברייתא בחד טעמא בחלב ושאר מצות כיוצא בו וצ"ע:

שם לעולם דעביד וכו' ומאי משא"כ בשאר מצות אעבודת כוכבים וכדר' אמי וכו' ופרש"י דהך מילתא דרבי אמי יליף לה בפרק ד' מיתות מקרא. ואע"ג דהתם אביי הוא דמפרש לטעמיה דר' אמי דלא תעבדם אבל אביי גופא לא ס"ל הא דר"א דבעכו"ם אינו חייב אלא אחת אלא חייב על כל אחת ואחת משום דהשתחוואה לחלק יצאת כדאיתא התם ובתחלת הסוגיא משמע התם דמה"ט אמר רבי יוחנן לרבי זכאי פוק תני לברא אהך ברייתא דעכו"ם אינו חייב אלא אחת מ"מ איכא למימר דרבא שפיר מוקי להך ברייתא כרבי אמי כי היכי דלא לשוייה משבשתא ומה"ט גופא ניחא ליה לאוקמי אפילו בתרי טעמא רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות דלא כרבי יוחנן דלא מוקי למתניתא בתרי טעמי אלא דאכתי קשיא ליה היאך אפשר לומר כן הא בכולה סוגיא דמעיקרא דבפרק ד' מיתות משמע דאפילו רבי אבא דבעי למימר התם דהא דרבי זכאי מחלוקת דרבי יוסי ורבי נתן היא אי הבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת דבכה"ג גופא פליגי לענין השתחואה וא"כ ממילא משמע למאי דבעי רבא לאוקמי בשמעתין הך ברייתא דהכא דמה שא"כ בשאר מצות היינו עכו"ם דאינו חייב אלא אחת ע"כ סברה הך ברייתא דהשתחוואה

ללאו יצאת והא ודאי ליתא דהא בכל השקלא וטריא בסמוך אסיפא דברייתא קאמר אילימא קסבר בהכ"נ והשתחוה לה או דחזי אנדרטי והשתחוה לה ואי ס"ד דהך ברייתא סברה דהשתחוואה ללאו יצאה מאי איריא שגג בלא מתכוין הא אפילו במתכוין לא שייך חיוב חטאת בהשתחוואה כיון דאין חייבין על זדונה כרת והנראה לענ"ד בזה דע"כ סבר רבא דכיון דהך ברייתא כדרבי אמי דיליף מקרא דלא תעבדם א"כ צ"ל דהשתחוואה לא ללאו יצאת ולא לחלק יצאת אלא לדרשא אחרית' ואפשר דהיינו לענין מאהבה ויראה כדמייתי התם באידך ברייתא דתניא לא תשתחוה להם אבל אתה משתחוה לאדם כמותך ע"ש כנ"ל:

אלא דלפ"ז יש קצת מקום עיון על הרמב"ם ז"ל בהלכות שגגות שפסק דיש חילוק מלאכות נמי בעכו"ם דלא כרבי אמי וכתב הכ"מ דהיינו משום דאביי דבתראה הוא לא סבירא ליה כרבי אמי כדמסיק הש"ס התם דף ס"ד ולמאי דפרישית אכתי הוי ליה למיפסק כרבא דמוקי הכא לברייתא כרבי אמי וא"כ לא אשכחן שום תנא דפליג אהך ברית' בהא ויש לי ליישב ואין כאן להאריך יותר:

אלא דעדיין צריך למודעי דלמאי דפרישית לא הוי צריך אביי לאוקמי הכא להך ברייתא בקסבר רוק הוא ובלעו כיון דבלאו הכי ע"כ דהך ברייתא משבשתא היא דאי ס"ד דמתרצתא היא האיך פליג אביי אדרבי אמי וליכא למימר דאביי גופיה אברייתא דמאחת מהנה סמיך דאירי בין לענין שבת ובין לענין עכו"ם וכמ"ש הכ"מ בשיטת הרמב"ם ז"ל אלא דהא ודאי ליתא דהא אביי אמר התם להדיא דמג' השתחוואות יליף לה דחד מינייהו לחלק וצ"ע ודוק היטב:

בתוס' בד"ה הניחא לאביי וכו' דהא אם חילל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב וכו' עכ"ל. וכתב מהר"ם ז"ל בחידושיו דהאי מיראה היינו מיראת ייסורים דאי מיראת מיתה הא קיי"ל דבשבת יעבור ואל יהרג דכתיב וחי בהם וכו' ע"ש באריכות. ולענ"ד הך מילתא דפשיטא להו דמיראת ייסורין בשבת חייב צריך לי עיון כיון דלשיטת רש"י והתוספות וסייעתם דקיי"ל בכולה שבת כר"ש אפילו לענין מלאכה שאצ"ל דפטור א"כ נראה דהאי מיראת יסורין נמי מלאכה שאצ"ל היא שהרי ברצונו לא היה בא לו ולא אשכחן נמי דכותיה במלאכת המשכן וכמ"ש התוספות לקמן בפרק המצניע דף צ"ד ע"ש באריכות וכ"ש למ"ש מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות בפרק יש נוחלין לענין מקושש כיון דלש"ש נתכוין הוי מלאכה שאצ"ל ע"ש אלא שלענ"ד אין זה מוכרח דיש לחלק בכמה גווני ולומר דבכה"ג לא הוי מלאכה שאצ"ל ואין להאריך כאן בזה כיון דלפי מ"ש בסמוך כל דברי התוס' כאן היינו לרווחא דמילתא דהא בלאו הכי לאביי הך ברייתא משבשתא היא

כיון דלית ליה האי דרבי אמי וא"כ לא הוי צריך לאוקמי בסמוך בקסבר רוק הוא ובלעו וזה דלא כשיטת התוס' דהכא ודו"ק:

דף עג.

בגמרא אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ה"ד דסבר שומן הוא ואכלו. ולכאורה יש לתמוה דאחר כל האריכות שהאריך רבא בפירושא דהך ברייתא דבלאו הכי לא סלקא אליבא דהלכתא כדפרישית אלא משום דאכתי לא ניחא ליה לרבא למימר דמשבשתא היא ומש"ה מוקי לה רישא כרבי אמי וכ"ז היינו למידק מינה מיהו מבבא דסיפא דבנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור דלא כאביי דמחייב ואחר כל האריכות הזה אכתי לא העלה בידו כלום כיון דבפשיטות איכא לאוקמי הברייתא כדאביי דמסקינן אליביה דהיינו נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכיוצא בזה אפילו בשאר מצות והיינו דסבר רוק הוא ובלעו. ולכאורה היה נראה בזה דפשיטא ליה לרבא בכה"ג דסבר רוק הוא ובלעו אפילו בחלבין פטור כיון שלא נתכוין לאכילה כלל וכאנוס דמי ואף לשמואל דאמר מתעסק בחלבין ועריות חייב שכן נהנה היינו כשנתכוין מיהא להנות אלא שטעה ונתחלף לו בין היתר לאיסור או אפילו בין איסור לאיסור מה שא"כ הכא שלא נתכוין להנות כלל לעולם דכאנוס דמי אע"ג דבפרק כל שעה פליגי אביי ורבא בהנאה הבאה לו לאדם בע"כ ומחמיר רבא טפי מדאביי מ"מ נראה דשאני התם דבמזיד איירי ולענין איסור גרידא ואפ"ה אמרינן התם דבלא אפשר ולא קמיכווין כ"ע לא פליגי דשרי א"כ בהאי דהכא כלא אפשר ולא קמכווין דמי והוי נמי פסיק רישא דלא ניחא ליה וא"כ לא מסתבר לרבא לומר דבכה"ג חייב כרת ואם כן ממילא דבשוגג כה"ג לא מחייב חטאת וא"כ ע"כ שפיר מדייק רבא דשוגג בלא מתכוין דשאר מצות ע"כ היינו דסבר דשומן הוא ואכלו ולפ"ז מדייק שפיר דהא דקאמר מה שא"כ בשבת היינו נמי בכה"ג דנתכוין לחתוך את התלוש דנתכוין מיהא לחתיכה בעלמא אפ"ה פטור כך היה נראה לכאורה אלא דמל' הרמב"ם פי"ד מהמ"א הלכה י"ב שכתב האוכל ממאכלות אסורות דרך שחוק או כמתעסק אע"פ שלא נתכוין לגוף אכילה הואיל ונהנה חייב אם כן משמע שרוצה לומר דברוק הוא ובלעו חייב וסובר דרבא לא פליג בהא אדאביי וכן נראה מסתימת לשון רש"י ותוס' בשמעתין ובפרק ד' מיתות ועוד דהתם בפ"ד מיתות דמייתי נמי הך סוגיא דברייתא דהכא אהא דאמר רבי יוחנן פוק תני לברא וקאמר נמי התם דשגג בלא מתכוין דשאר מצוות דכסבור רוק הוא ובלעו אע"ג דמייתי התם פלוגתא דאביי ורבא א"כ ממילא משמע דמילתא דפסיקא נקיט דברוק

ובלעו בין לאביי ובין לרבא חייב ונתכוון להגביה את התלוש לתרווייהו פטור ואם כן לפ"ז צריך לומר דהא דלא מוקי רבא לברייתא בהכי היינו כדפרישית אי משום דלא שכיח או משום דל' שגג בלא מתכוין לא משמע ליה הכי ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:

בתוס' בד"ה אלא לאו רישא בעבודת כוכבי' וכו' תימה לר"י דלוקמי כולה בשאר מצות וכו' כגון שחוטי חוץ וכו' ומיהו עוד קשה וכו' עס"ה. כאן הניחו בקושיא ובפרק ד' מיתות תירצו דלא שייך לשון בשאר מצות אלא בשאר כל מצות או בעכו"ם דשקולה כנגד כולן וא"כ בזה מתורץ נמי הך קושיא קמייתא דשחוטי חוץ ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב דבלא"ה לא שייך לאוקמי הא דקתני חומר בשבת מבשאר מצות לענין שחוטי חוץ דמאי רבותא איכא בהא פשיטא דשבת חמיר משחוטי חוץ שיש בה חיוב מיתת ב"ד ובסקילה ושקולה נמי כנגד כל המצות דמה"ט איכא למ"ד בפ"ק דחולין דחמירא שבת כעכו"ם ובשלמא למאי דבעי לאוקמי לעיל מעיקרא בחלב ודם הוי א"ש דהכי קאמר דאע"ג דאשכחן שהחמירה תורה בשגגת חלבים יותר מבשגגת שבת לענין שגג בלא מתכוין והיינו ע"כ משום טעמא דנהנה אפילו הכי אשכחן נמי איפכא דלענין שגגת חילוק מלאכות החמירה תורה בשבת אף ע"ג דאינו נהנה יותר מבחלבים אע"ג דנהנה אלא כיון דלקושטא דמילתא לא מצי לאוקמי רישא דברייתא בחלבים כיון דלא אשכחן בה חילוק מלאכות כלל משום הכי מוקמינן רישא בעכו"ם דלפ"ז איכא רבותא טובא דאשכחן שהחמירה תורה בשגגת שבת יותר משגגת עבודת כוכבים מיהו כיון דלא מצי לאוקמי סיפא בעבודת כוכבים משום הכי מוקי לה בחלבים וא"כ ברישא איכא רבותא להחמיר בשבת מבעבודת כוכבים ובסיפא איכא רבותא להחמיר בחלבים מבשבת והיינו משום דנהנה וא"כ לפ"ז לא שייך לאוקמי כלל בשחוטי חוץ דלא שייך בה טעמא דנהנה כמו בשבת. כנ"ל ליישב אף לפי סברת התוס' דפשיטא להו דלענין שגג בלא מתכוין שייך לחלק בין שבת לשחוטי חוץ משום דבשבת במלאכת מחשבת תליא מילתא מה שא"כ בשחוטי חוץ:

מיהו למאי דפרישית לעיל בתחלת הסוגיא דלשיטת רש"י פלוגתא דאביי ורבא היינו בדרשא דבה דמר מוקי לה בהכי ומר בהכי א"כ ממילא דשייך הך פלוגתא גופא נמי בשחוטי חוץ ומש"ה לא מצי לאוקמי ברייתא בהכי:

ומה שהקשו בתוספות לעיל בתחלת הסוגיא מסוגיא דכריתות דאמר שמואל דמתעסק בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומש"ה משמע להו דלטעמא דשמואל אין לפטור במתעסק אלא לענין שבת לחוד ולענ"ד אין זה מוכרח דסוף סוף כיון דאפילו בשבת דחמיר טובא ושייך בו קצת טעמא דנהנה כמ"ש התוס' ספ"ב דשבועות אפ"ה

פטרה רחמנא במתעסק כ"ש בשחוטי חוץ וכיוצא בו דלא נהנה כלל וקילא נמי טובא משבת כ"ש דיש לפטור במתעסק:

ועוד נ"ל דשמואל גופא דקאמר מלאכת מחשבת אסרה תורה סירכא דלישנא בעלמא נקיט אלא דעיקר טעמא דמתעסק פטור לשמואל נמי היינו מדרשא דבה כדמשמע התם במתניתין דבין לר"א ובין לר"ש אליבא דר' יהושע דרשינן בה פרט למתעסק ולענין שבת איירי התם אלא הא דנקיט שמואל האי טעמא דמלאכת מחשבת היינו כי היכי דלא נימא דכי היכא דלא ממעטינן חלבים ועריות ממיעוטא דבה משום דנהנה ה"ה דלא נדרוש נמי לענין שבת כמ"ש התוספות בשבועות ואהא קאמר שמואל דאפ"ה אין להחמיר בשבת כיון דכתיב ביה מלאכת מחשבת במשכן ואם כן כ"ש בשלא נתכוין לא הוי דומיא דמשכן ושפיר יש למעוטי מדרשא דבה אף לענין שוגג וא"כ לפ"ז ממילא דשבת ושחוטי חוץ וכיוצא בהן שאין נהנה שפיר איכא למעטינהו ממיעוטא דבה והכי משמע נמי לישנא דברייתא דקרי למתעסק שגג בלא מתכוין אלמא דדא ודא אחת היא דמתעסק דמי לדבר שאינו מתכוין דשייך בכל התורה כולה כמו שהעתקתי לעיל בל' הרמב"ם וכן נראה ג"כ מלשון התוספות לקמן דף ע"ה בד"ה מתעסק דשייך לשון מתעסק בטעמא דדבר שאינו מתכוין כמו שאבאר שם. ותדע עוד שכן הוא דעיקר טעמא דשמואל לאו משום מלאכת מחשבת לחוד דמנ"ל הא מילתא דהא בספ"ק דחגיגה קתני דהלכות שבת כהררים התלוים בשערה ומסיק בגמרא דהינו לענין דרשא דמלאכת מחשבת ולענין מלאכה שאצ"ל וא"כ מה"ת נדרוש הך דרשא גופא דמלאכת מחשבת נמי לענין מתעסק אי ס"ד דמתעסק חייב בכל התורה ועוד דאפילו במלאכה שאצ"ל לא סבר שמואל הך דרשא דמלאכת מחשבת כדאיתא לעיל פרק כירה דף מ"ב אע"כ כדפרישית דהאי טעמא דמלאכת מחשבת לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא לאוקמי דרשא דבה נמי לענין שבת כמו לענין שאר מצות דלא שייך בה טעמא דנהנה:

ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל בתחילת הסוגיא במימרא דשמואל דקשיין דיוקי דידיה אהדדי לענין שאר מצות ולמאי דפרישית א"ש טובא דהא דקאמר דבשבת פטור לאו למימרא דבשבת לחוד פטור אלא דאפי' בשבת פטור אף ע"ג דנהנה קצת וחמיר טובא וכ"ש בשאר מצות ולפ"ז ממילא נתיישבה גירסת הספרים שלנו בסוגיא דכריתות בשקלא וטריא דהתם לפי גירסת רש"י וע"ש בספר ברכת הזבח לפי שיש לי לדקדק על הגהתו טובא ואין להאריך כאן יותר והנלע"ד כתבתי לפי שיטת רש"י דוק היטב ובעיקר המשך לשון התוס' עי' בחידושי מהרש"א בפרק ד' מיתות ובחידושי מהר"ם ז"ל בשמעתין ובספר מג"ש למ"ז ז"ל:

במשנה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש וכו' ויש לדקדק למה שנאן בזה הסדר דלכאורה לכתחילה הו"ל לאקדומי המוציא מרשות לרשות דכתיב בפרשת המן וכדפרישית בריש מכילתין דמה"ט פתח בהאי בתחילת המסכתא ואם נאמר דאדרבה מה"ט קתני לה בסוף כיון דכתיבא בהדיא כדאמרינן בריש יבמות ובכמה דוכתי דהנך דאתי מדרשא חביבין ליה דא"כ בסיפא אמאי קתני המבעיר מקמי המכה בפטיש דהא מכה בפטיש לא כתיב בהדיא ומבעיר כתיב בהדיא וכ"ש דבלא"ה לא א"ש מה שהפסיק במכבה ומבעיר בין בונה וסותר למכה בפטיש דשייכי כולהו בענינא דבנין כדאמרי לקמן המסתת האבן חייב משום מכה בפטיש וכה"ג טובא ר"פ הבונה והנראה לענ"ד בזה דתנא לפי סדר חשיבותן נקיט לה דודאי עיקר מלאכת עבודה שייך טפי בעבודת קרקע כדאשכחן בשביעית ובשבת נמי כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות ועוד דהנך מלאכות שכיחי טפי שהן לקיום העולם בדבר השוה לכל נפש לחם לאכול ובגד ללבוש שעליהם התפלל יעקב אבינו וכתיב נמי כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וגו' וסמיך ליה שמלתך לא בלתה מש"ה קתני מעיקרא הנך י"א מלאכות בעבודת הלחם ובתר הכי קתני כל המלאכות השייכות מעניני בגדים ובתר הכי קתני נמי כל הנך מלאכות חשובות שמצויין יותר לקיום עולם והיא למלאכת הכתיבה על ס"ת בקלף והיינו מן הנך מלאכות הצד צבי עד הכותב כדאמרינן נמי באגדות דהפועלים דקאמר רבי חייא לרבי חנינא אנא עבידנא דלא משתכחא תורה מישראל זרענא כיתנא ועבדינא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בשרא ליתמי ואמשכיה כתיבנא ה' חומשי תורה נמצא שכל אלו הן מהמלאכות השנויין כסדר במשנתינו מן הזורע עד הכותב והמוחק ע"מ לכתוב ובתר הכי קתני הנך מלאכות דכתיבי בהדיא במלאכת המשכן היינו הבונה והסותר ומכה בפטיש ומכ"ש למ"ד והמלאכה היתה דים היינו רדידי טסין שהיה מכה בפטיש ומבעיר ומוציא כתיבא נמי בהדיא בפרשת המשכן כנ"ל כפתור ופרח בעזה"י במה ששנה רבינו הקדוש במשנתינו ומשתעי בלשון חכמה. והיינו נמי דקחשיב מכה בפטיש לבסוף לפי שהוא גמר מלאכה ולא תבערו נמי כתיב ברישא מקמי קרא דוהמלאכה היתה דים ועיין עוד בסמוך:

דף עג:

בגמרא מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש וכו' וכתבו התוס' דבכה"ג הוי מצי למידק לענין המכבה והמבעיר אלא דעיקר דיוקא דהכא היינו משו' דסידורא דפת נקיט. ולענ"ד נראה שאין צורך לזה דדוקא לענין חרישה קשיא ליה דהו"ל למיתני החורש והזורע

כיון דלקושטא דמילתא לא חייב משום חורש אלא לזריעה ובמקום שראוי לזריעה אבל כשחורש במקום שאינו ראוי לזריעה כגון בצונמא או שחורש שלא לצורך זריעה אלא לאשוויי גומות אינו חייב משום חורש אלא משום בונה כדאמרינן בסמוך מה שא"כ במכבה ומבעיר שייך טפי למיתני מכבה מקמי מבעיר דאי הוי תני מבעיר מקמי מכבה הו"א דלא מחייב אלא במבעיר על מנת לכבות כדי לעשות פחמין ולקושטא דמילתא אפילו בכל הבערה חייב משום הכי קתני מכבה מקמי מבעיר כן נ"ל:

בתוס' בד"ה מפרק פירש"י דהוי תולדה דדש וכו' עס"ה. עיין מ"ש בזה בפ"ק דביצה בשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב דחובל חייב משום מפרק ועיין ג"כ בחידושי כתובות דף ז' בענין זה ומ"ש התוס' בסוף הדיבור מסוגיא דפרק אע"פ ע"ש בחידושינו:

דף עד.

בגמרא ת"ר היו לפניו מיני אוכלין וכו' פירש"י דלא גרסינן שני. ולפי משמעות התוס' דהא דלא גרס רש"י שני היינו משום דסבר דבאוכל מתוך אוכל לא שייך ברירה וא"כ לפרש"י האי מיני אוכלין דקתני היינו שהיה לפניו א' מכל מיני אוכלין שיש בהן פסולת שזה הוא עיקר ברירה דהוי במלאכת המשכן ובכל גידולי קרקע כיוצא בזה כדאמרי' נמי לעיל בסמוך היינו זורה היינו בורר היינו מרקד ולפ"ז משמע ממילא דהא דאמרינן בסמוך בגמרא בהיו לפניו שני מיני אוכלין דפליגי רב אשי ורבי ירמיה מדיפתי נמי לא גרס רש"י שני דהא מפרש רש"י לקמן דמקשינן והתניא חייב מברייתא דהכא מקשה ואי ס"ד דהתם גרסינן שני והכא לא גרסינן שני לא הוי מקשה מידי אע"כ דלגירסת רש"י התם נמי לא גרסינן שני וא"כ כולהו בחדא גוונא איירי דסתם מיני אוכלין יש בהן פסולת ממש כיון דבשני מינים לא שייך ברירה כך הבינו התוספות מלשון רש"י ועל זה כתבו דבירושלמי משמע דשייך ברירה באוכלין מתוך אוכלין ומש"ה כתבו דגרסינן שני מיני אוכלין כגירסת ר"ח והרי"ף והרא"ש ז"ל:

אמנם לע"ד קשיא לי טובא על שיטת התוס' דלכאורה אדרבה מהך ירושלמי גופא משמע איפכא דהא גרסינן התם בורר אוכלין מתוך אוכלין חזקיה אמר חייב רבי יוחנן אמר פטור ועלה קאמר מתניתא פליגא אדחזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן וא"כ לפי' התוס' לא פליג הך ברייתא אדחזקיה דאדמקשה ליה מרישא אדרבה לסייע ליה מסיפא דקתני להדיא לא יברור ואם בירר חייב חטאת והיינו כחזקיה ולא כר"י דאמר פטור ואי משום דקתני בורר ואוכל בורר ומניח האיכא לאוקמי בבורר לאלתר כדמסקינן בסמוך או בחד מאינך אוקימתי דשמעתין ולענ"ד צ"ע טובא ליישב שיטת

התוספות דשמעתין דלא לפלוג אתלמודא דידן. מה שא"כ לפי שיטת רש"י יש ליישב דאפשר דלדינא לרש"י נמי שייך ברירה בשני מיני אוכלין לאיסורא לכתחילה אליבא דכ"ע כשהוא דרך ברירה ולענין חיובא או פטורא תליא בפלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן דירושלמי אלא הא דלא גריס רש"י בהך ברייתא דשמעתין שני מיני אוכלין היינו משום דאי הוי גרסינן לה לא הוי מקשה שפיר מאי קאמר דהא ודאי שפיר קאמר דבשני מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח דלא מיקרי ברירה בכהאי גוונא בשני מיני אוכלין והא דקתני בסיפא לא יברור ואם בירר חייב חטאת לאו אב' מיני אוכלין דלעיל קאי אלא אסתם ברירה דעלמא קאי דהיינו בברירת אוכלין מתוך פסולת ממש דשייך בהו חיובא ופטורא כגון בקנון ותמחוי או בנפה וכברה או לאוצר. ותו קשיא ליה לרש"י דאי הוי גרסינן שני מיני אוכלין לא הוי אתי שפיר הא דבעי לאוקמא רב המנונא דבורר ואוכל דרישא היינו אוכל מתוך פסולת ובסיפא היינו פסולת מתוך אוכל ולרש"י לא משמע ליה דבשני מיני אוכלין גמורין שייך האי לישנא דאוכל מתוך פסולת או איפכא וכ"ש דלא שייך לחלק לענין דינא למה שפירש ר"ח דמה שאינו רוצה לאכול לאלתר מיקרי פסולת דזה לא משמע ליה לרש"י כלל ואפשר עוד דאוקימתא דרב יוסף דמוקי בקנון ותמחוי ונפה וכברה נמי לא משמע ליה לרש"י לפרש דשייך בכה"ג בשני מיני אוכלין שאין דרך לבוררן אלא ביד כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ובזה נתיישב היטב דקדוק לשון רש"י שכתב בד"ה לא יברור לקמן פריך ומאי קאמר ולכאורה לשון לקמן פריך תמוה טובא דהא מיד בלי הפסק פריך לה הש"ס אברייתא אע"כ דלשון רש"י בזה נמשך על מ"ש בדיבור הקודם דלא גרסינן שני וע"ז מייתי ראיה מדמקשה מאי קאמר כדפרישית ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם מאי קאמר אמר עולא ה"ק בורר ואוכל לבו ביום וכו' נראה ברור דעולא לדינא הכי משמע ליה דלבו ביום מותר לכתחילה דאי משום קושיא דמאי קאמר שפיר הוי מצי לשנויי בורר ואוכל לאלתר כדמסיק אביי דלענין לישנא דברייתא לאלתר ולבו ביום חד מילתא היא ואדרבה טפי משמע לאוקמי סתמא דלישנא לאלתר אע"כ דלדינא משמע ליה הכי ולא חייש לאתקפתא דרב חסדא דפריך וכי מותר לאפות לבו ביום וכו' דהא לענין לאלתר נמי שייך הך קושיא גופא וכי מותר לאפות ולבשל לאכול לאלתר אע"כ דשאני ברירה שאין דרך בורר בכך והיינו לאלתר לאביי ולבו ביום לעולא דסובר דלא שייך ברירה אלא למחר וליום אוחרא דהיינו כבורר לאוצר וכ"ש דא"ש למאי דפרישית לעיל דיש לחלק בין שני מיני אוכלין לאוכל מתוך פסולת ממש מש"ה קסבר עולא דבשני מיני אוכלין לבו ביום לא שייך כלל ענין ברירה ואף לגיר' רש"י דלא גרס שני אלא

מיני אוכלין סתם אפ"ה שפיר מצינן לפרש לשון מיני אוכלין בשני מיני אוכלין ממש והכי מפרש לעולא ואפשר דלאביי נמי כמו שאבאר. אלא דאכתי קשיא אדר"ח דמקשה אדעולא וכי מותר לאפות לבו ביום ומש"ה מוקי לה בשינויא דחיקא לפחות מכשיעור ואמאי לא מוקי לה בפשיטות כדאביי בלאלתר. והנראה מזה דלשון בורר ומניח לא משמע ליה לר"ח דאיירי לאלתר ועוד דאמאי פלגינהו לתרי בבי בורר ואוכל לחוד ובורר ומניח לחוד ומש"ה ניחא ליה לאוקמי בפחות מכשיעור דהשתא א"ש דלא זו אף זו קתני לא מבעיא בורר ואוכל דשרי בפחות מכשיעור אלא אפילו בורר ומניח עד לאחר זמן נמי מותר בפחות מכשיעור כיון שאין דרך בורר בכך או משום דמשמע ליה לר"ח דהא דקי"ל חצי שיעור אסור מן התור' היינו דוקא לענין איסור אכילה ונפקא ליה מכל חלב בפרק בתרא דיומא וכה"ג כתבתי בפ"ק דביצה דף ז' לענין שיעורא דבל יראה דחמץ ושאור ע"ש וכ"ש לענין ברירה שאין דרכה בפחות מכשיעור דאפשר דאפילו איסורא דרבנן ליכא כנ"ל:

בתוס' בד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' פירש הקונטרס וכו' ועוד בסמוך פירש הקונטרס וכו' עס"ה. ועיקר קושייתם בזה להקשות מפירוש הקונטרס דהכא אפירוש הקונטרס דבסמוך לשיטתו כמ"ש מהרש"א ז"ל באריכות מיהו לפי מה שאכתוב בסמוך לק"מ על פירוש הקונטרס מדידיה אדידיה דדוקא אאוקימתא דרב יוסף שייך להקשות מידי קנון ותמחוי ונפה וכברה קתני משא"כ לאוקימתא דמסקנא לאביי ורבא ורב אשי:

בד"ה והתניא חייב פי' בקו' דהיינו ברייתי' דלעיל וקשה לר"י וכו' ובפ"ק דביצה משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין וכו' עס"ה. נראה דעיקר קושיית התוס' דלא ניחא להו לפרש דרב אשי דבתרא הוא פליג אאוקימתא דאביי ורבא דלעיל וסבר כחד מאינך אוקימתא דאמוראי דלעיל מיהו לע"ד נראה ליישב ותחילה אבאר דלא ניחא ליה לרש"י לפרש כפירוש התוס' דהא דמקשה והתניא חייב ברייתי' אחריתא היא דכיון דרב אשי ור' ירמיה מדיפתי לאו במימרא דנפשייהו פליגי לדינ' דהא אפילו למסקנא משמע דלא פליגי כלל לדינא אלא דרב אשי איירי בקנון ותמחוי ור' ירמיה בנפה ובכברה אלא דעיקר פלוגתייהו בלישנא דברייתא דמר מתני חייב ומר מתני פטור וא"כ לפ"ז תו לא מצינן למימר דהא דמקשה והתניא חייב ברייתי' אחריתא הוא דאכתי מאי קושיא לרב אשי דלמא רב אשי אהך ברייתא גופא קאי ומתני בה פטור במקום חייב משא"כ לפרש"י ניחא דאברייתא דלעיל קאי ובהאי ליכא למימר דרב אשי מתני בה פטור כיון דכל הנך אמוראי טובא דלעיל מתנו בה להדיא חייב ועוד דלישנא לא יברור ואם בירר משמע דלחיובא איירי ומה דקשיא להו להתו' על פירש"י בהא דמשמע דלרב אשי שרי

בנפה וכברה לאלתר אפי' לכתחלה וא"כ פליג אדאביי ורבא נ"ל ליישב דלק"מ דודאי לענין דינא לא פליג רב אשי כלל אדאביי ורבא אלא דלדידיה נמי בבורר לאלתר יש ג' דינים דביד מותר לאלתר בקנון ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת אלא דבמאי דמפרשי אביי ורבא בבא דסיפא דלא יברור ואם בירר דהיינו דלבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר ולרב אשי לא ניחא לפרש הכי מש"ה מפרש לכולה ברייתא בחד גוונא דלאלתר איירי דהכי משמע ליה לישנא דבורר ואוכל בורר ומניח אלא דרישא בבורר ביד איירי כדרך אוכלי לאלתר ועלה קתני ולא יברור היינו שלא יברור כדרך ברירה בקנון ותמחוי ועלה קתני ואם בירר בברירה גמורה היינו בנפה וכברה חייב חטאת אפילו לאלתר. נמצא דלפ"ז לדינא סבר רב אשי כאביי ורבא אלא דבפי' הברייתא מפרש כאוקימתא דרב יוסף אלא דרב יוסף לא נחית לפרש הברייתא בבורר לאכול לאלתר מטעמא דפרישית דבורר ומניח לא משמע להו הכי אלא במניח לבו ביום או למחר מש"ה מקשינן עליה שפיר מידי קנון ותמחוי קתני וכפירש"י דהו"מ למיפרך נמי מידי נפה וכברה קתני והיינו דכיון דרישא בבורר ואוכל ובורר ומניח איירי בתרי גווני לאלתר ולבו ביום שהחילוקים בזמן הברירה א"כ אי ס"ד דסיפא איירי בגוונא אחרינא לענין איכות הברירה בקנון ותמחוי או נפה וכברה הו"ל למיתני בהדיא כי היכי דלא נטעי לפרש סיפא כגוונא דרישא דאיירי נמי בזמן הברירה למחר וליום אוחרא או בורר לאוצר ואפי' ביד משא"כ לרב אשי לא שייך לאקשויי הכי כיון דהברייתא כולה בחד גוונא איירי באיכות הברירה ובג' דינים חילוקים ביד ובקנון ותמחוי ובנפה וכברה כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י:

ויש לי ליישב עוד בדרך אחר ע"פ מה שדקדקתי בתחלת הסוגיא דע"כ נראה דנהי דרש"י לא גריס שני מינין היינו בברייתא דלעיל מטעמא דפרישית דא"כ לא א"ש הנך אוקימתי דרב יוסף ודרב המנונא משא"כ בהאי דהכא משמע דרש"י נמי מודה דגרסינן היו לפניו שני מיני אוכלין ובהאי הוא דפליגי רב אשי ורב ירמיה דלרב אשי לא שייך חיוב חטאת כלל בשני מיני אוכלין והיינו כר' יוחנן דירושלמי דלעיל שהביאו התוס' בשמעתין ור' ירמיה מתני חייב והיינו כחזקיה דירושלמי ובהא מקשה הש"ס אדרב אשי והתניא חייב והיינו כדפרישית לעיל דנהי דלא גרסינן שני אפ"ה פשטא דלישנא דמיני אוכלין יש בו משמעות נמי שני מיני אוכלין מיהו לעיל מעיקרא הוי ס"ד דלא שייך ברירה בב' מיני אוכלין כלל אפי' לכתחלה הוי א"ש דא"כ ע"כ האי לישנא דמיני אוכלין דברייתא איירי דוקא במין אחד שמעורב עם פסולת ולא איירי בתרי מיני כלל משא"כ לרב אשי דשייך ברירה אפילו בב' מינים דהא פטור קאמר משמע אבל אסור וא"כ הא דקתני אבל לא

יברור היינו אפילו בשני מינים א"כ ממילא דהא דקתני בסיפא ואם בירר חייב איירי נמי אפילו בשני מינים וע"ז משני שפיר ל"ק הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה וא"כ לפ"ז א"ש הך ברייתא דאיירי בקנון ותמחוי איירי בין במין אחד בין בשני מינין דאף למאי דפרישית דבשני מיני אוכלין אין דרך לברור אפ"ה אסור לכתחילה דלא פלוג רבנן דבכל ענין אסרו רבנן בקנון ותמחוי אי משום גזירה דנפה וכברה או משום גזירה דמין א' משא"כ הך ברייתא דלעיל דקתני ואם בירר חייב וחיוב חטאת לא שייך אלא בנפה וכברה כדפרישי' מסוגיא דלעיל דקאמר היינו זורה היינו בורר היינו מרקד א"כ ממילא משמע דלא שייך אלא במין אחד ממין אוכלין שמעורבין עם פסולת שלהם שדרך עיקר ברירתן בנפה וכברה ובזה נתיישבו קושי' התוס' מה שהקשו על פירש"י כנ"ל ודוק היטב ותו לא מידי. ומה שיש עוד לדקדק לענין דיני הברירה יבואר בק"א בפ"ק דביצה אי"ה:

דף עד:

בתוספות בד"ה חביתא ותנורא וחלתא פירש"י דמשום בונה לא מחייב וכו' ואין נראה דדוקא במחזיר וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה ליישב שיטת רש"י ע"פ הסוגיא דר"פ הבונה בהאי דעייל שופתא בקופינא דמרא ע"ש שנראה מדבריו דלרש"י רבא פליג אהך דרב דלקמן. אמנם לע"ד בלא"ה כמו זר נחשב לומר דשום תנא או אמורא סבר דבעושה כלי גמור בשבת לא יתחייב משום מלאכה דהא ודאי מלאכה חשובה היא ובמשכן נמי הוי חשיבא טובא בעשיית ארון ומזבח ומנורה וכל כלי משכן. ולכאורה אדרבה עיקר מלאכת מחשבת דכתיב במשכן אהנך מלאכות קאי שצריך חכמה יתירה שנשתבח בהם בצלאל ואהליאב דבכל הנך מלאכות השנויים במשנה לא אשכחן ע"י בצלאל ואהליאב בעצמן זולת בישול הסמנין ומכה בפטיש וכיוצא בהן דאפילו מלאכת אריגה וטוייה משמע בסמוך שנעשו על ידי נשים חכמות לב. וכה"ג קשיא לי על סוגיית ירושלמי דשמעתין ובר"פ הבונה דקאמר מה בנין היה במשכן ומהדר לאשכוחי שהיו נותנין הקרשים לתוך אדנים ובהא נמי שקיל וטרי התם דכיון דאדנים כלים הוו כמו בנין ע"ג כלים דפטור וא"כ לשיטת התוס' דיש בנין בכלים גמורין וכדפרישית דמסברא נמי מילתא דפשיטא היא בפשיטות הו"ל למימר בירושלמי דאשכחן בנין במשכן בארון ושלחן וכל כלי משכן. לכך נלע"ד דלרש"י נמי עיקר פלוגתא דאין בנין בכלים היינו דומיא דמטה ומנורה של חוליות או אפילו בכה"ג דעייל שופתא בקופינא דמרא דמחייב ליה רב משום בונה משום דתחלת מלאכה וגמר מלאכה נעשין כאחד ומש"ה לרב חייב משום בונה ולשמואל משום מכה בפטיש משא"כ בשאר כלים גמורין שאין מלאכתן

נעשית כא' כי הנך דשמעתין בחביתא ותנורא וחלתא שצריכין לכמה מלאכות וכל כמה שלא נגמר מלאכתן לא חזי למידי לעיקר תשמישן עד שתגמר מלאכתן לגמרי מש"ה לא מחייב בהו משום בנין אלא משום מכה בפטיש היכא דשייך כמו שפי' רש"י לאפוקי חביתא שגמר מלאכתו נעשה מאיליו וא"כ לפ"ז א"ש נמי סוגיית הירושלמי דבארון ושלחן וכל כלי משכן לא שייך בהו חיובא דבונה כיון דלא חזי לתשמישן אלא כשתגמר מלאכתן ואהאי שעתא ודאי מחייב משום מכה בפטיש ועיקר מלאכת מחשבת דמשכן אפילו בארון ושלחן וכיוצא בהן נמי בכה"ג איירי כגון רדידת הטסין ואפי' בדופני הארון והשולחן וכיוצא בהן שהיו של עץ נמי שייך גמר מלאכה בחליקת העצי שטים שיהא ראויין למלאכתן כשיעורן דבכה"ג אמרינן לקמן המסתת את האבן חייב משום מכה בפטיש וא"כ מה"ט גופא איכא למימר דאפילו בכלים גמורין בכה"ג איכא למ"ד אין בנין בכלים דכיון שלא נעשו כלים גמורין אלא עם גמר מלאכתן מש"ה לא מחייב משום בונה אלא משום מכה בפטיש ודוקא בכה"ג דעייל שופתא בקופינא דמרא ועושה נקב בלול של תרנגולין מחייב רב משום בונה כיון שתחלת מלאכתן וגמר מלאכתן באין כאחד והיינו נמי טעמא דמגופת חבית כדפרישית לעיל בפ' במה טומנין דף מ"ח ע"ש:

דף עה.

פיסקא הצד צבי ת"ר הצד חלזון והפוצעו וכו' וכתבו בתו' צ"ע דבירושלמי משמע דהצד חלזון לא מחייב משום צידה עכ"ל. ואחר העיון ראיתי דלשון הירושלמי גופא תמוה דלא יהיב טעמא בצד חלזון למה לא יהא חייב משום צידה דנהי דמסיק התם דאתיא כמ"ד דתחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא שייך בה צידה א"כ נראה מזה שבא לומר דלא אשכחן צידה במשכן דבעזים ובאילים מאדמים שהן מין בהמה לא שייך בהו צידה שמצויין בבתים אכתי תיקשי ממ"נ אם נאמר דכיון דלא הוי במשכן לא לחייב עליה א"כ אפילו בצד צבי נמי לפטור אע"כ דאע"ג שלא היו צריכין למשכן בצידה אפ"ה כיון דאשכחן במשכן דברים דשייך בהו צידה מש"ה מיקרי מלאכה חשובה וחייב כדאשכחן בזורע וחורש דמסתמא לא היו זורעין וחורשין אותן הסמנין שהיו צריכין למשכן אלא שהיה מצוי בידן אפ"ה כיון דשייך זריעה וחרישה באותן מינין חייב א"כ ה"ה לצידה א"כ בחלזון אמאי ליפטר דנהי דמסתמא לא היו צדין החלזון במדבר אלא שכבר היה מצוי בידם ע"י תגרי או"ה או שהוציאו ממצרים כדאשכחן להדי' בעצי שטים ובנסכים א"כ ה"ה לחלזון וכיון שהוא מין דשייך ביה צידה ליחייב:

והנלע"ד בזה דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בפ"ק במשנה דאין פורסין מצודה דאפילו פורס מצודה בשבת אינו חייב חטאת אא"כ צד מיד בשעת פריסה ונתכוין לכך וכדמוקי להדיא בירושלמי בפורס בחורשין שמצויין שם הרבה שיצודו בוודאי וא"כ אפשר לומר דלא שייך הך מילתא בצידת חלזון שאינו מצוי כ"כ לצודו בשעת פריסה ממש. מיהו הא דמייתי בירושלמי האי דתחש נראה דודאי אי הוי אשכחן צידה בתחשים במשכן ממילא הוי שמעינן דחייב אפילו בכה"ג בצידה אפילו במין שאינו מצוי כ"כ דתחשים ודאי אין מצויין אלא כיון דלקושטא דמילתא סובר הירושלמי דתחש בריה בפני עצמו היה מש"ה סובר הירושלמי דלא שייך צידה אלא בדבר שנצוד בשעת פריסה וא"כ אין לחייב בצידת חלזון כיון שאין יודע אם יצוד מיד כדמקשה בפ"ק דירושלמי אבל מ"מ בצידת צבי חייב אם יצוד בשעת פריסה ונתכוין לכך כגון בחורשין ובכה"ג הוי שפיר מלאכה כיון שענין צידה מיהא הוי במשכן בחלזון. כן נ"ל בשיטת הירושלמי ודו"ק:

שם רבא אמר אפילו תימא שפוצעו חי מתעסק הוא וכו' וכתבו התוס' דע"כ האי מתעסק לאו דוקא אלא דבר שאינו מתכוין הוא. ולכאורה לישנא דגמרא גופא הכי דייק מדמקשינן עלה מהא דאמרו אביי ורבא מודה ר"ש בפסיק רישא והאי לישנא לא אשכחן בש"ס בשום דוכתא לענין מתעסק אלא לענין דשא"מ דפליגי ר"ש ור"י דר"ש לקולא והיינו דאמרי' מודה ר"ש משא"כ לענין מתעסק ממש אדרבה איפכא משכחת להו במשנה דכריתות דף כ' דר"ש מחמיר טפי מדר"י אלא הא דלא נקט הכא בהדיא טעמא דדבר שא"מ ונקט מתעסק נראה לי דעיקר מילת' דדשא"מ לא שייך אלא כשעושה במזיד לענין חיוב מיתה או מלקות או לענין איסורא דאורייתא או דרבנן דלר"ש מותר אפי' לכתחילה משא"כ הכא דלענין שוגג אייר מדקתני חייב שתים או ג' מש"ה לא שייך לישנא דדשא"מ דכל שוגג אינו מתכוין הוא מש"ה נקיט לשון מתעסק דשייך בשוגג דהא עיקר ילפותא דמתעסק ילפינן ממיעוטא דאשר חטא בה כדאיתא בכריתות וכפירש"י לעיל דף ע"ב עמוד ב' מש"ה קתני ה"נ לישנא דמתעסק ולעולם דחדא מילתא היא ויתכן יותר לפי מאי דפרישית לעיל בפירקין בסוגיא דשגג בלא מתכוין ובפרק כירה דף מ"ב ופ' כל שעה גבי אפשר ולא מכוין דעיקר פלוגתא דר"ש ור"י לענין דבר שא"מ בכל התורה כולה אפשר דשייך בהך מיעוטא דמלאכת מחשבת ומיעוטא דבה (וזה דלא כמ"ש התוס' כאן) ומה שיש להקשות בזה דא"כ פלוגתא דר"י ור"ש בכריתו' לענין מתעסק הוי איפכא ממאי דפליגי לענין דשא"מ וכה"ג אביי ורבא דלעיל בפירקין הוי איפכא ממאי דפליגי בפרק כל שעה כבר כתבתי לעיל בתחלת הסוגי' דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך המחובר ליישב לנכון ע"ש ועי' ג"כ בס' מג"ש למ"ז ז"ל לעיל בשמעתין:

מיהו לפי' התוס' כאן נראה דבלא"ה א"ש הא דשביק הכא לישנא דאינו מתכוין ונקט מתעסק היינו משום דבעי למימר דאפילו ר"י דמחמיר בעלמא בדשא"מ אפ"ה מודה הכא כיון דהוי נמי מתעסק והיינו כדמסקינן דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה. כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה כי היכי דליציל צבעיה קשה לר"י דמ"מ על נטילת הדם לחייב משום נטילת נשמה וכו' עס"ה. וכל דבריהם בזה היינו לפי שיטתם דעיקר חיוב נטילת הדם היינו משום נטילת נשמה אפילו לענין חובל מיהו לשיטת הרמב"ם נראה דחיובא דחובל לענין נטילת הדם היינו משום מפרק וא"כ לק"מ דלשיטת רש"י והרמב"ם מפרק היינו תולדה דדישה גופא ועיין מ"ש בזה בר"פ שמונה שרצים ואי תקשי א"כ בשוחט בסמוך אמרינן דאינו חייב אלא משום צובע או משום נטילת נשמה ואמאי לא קאמר משום מפרק כבר כתבתי בזה בפ"ק דביצה דבשוחט דחולין לא שייך משום חיובא דמפרק כיון שאין צריך לדם ומה שיש לדקדק בזה על שיטת הרמב"ם מדידיה אדידיה כתבתי ג"כ שם בפ"ק דביצה דף י"ב ועיין ג"כ מ"ש בפרק קמא דכתובות דף ו' בסוגיא דבעילת בתולה בשבת וכתבתי שם באריכות ודו"ק:

דף עה:

במשנה ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו וכו' מפירש"י ומלשון הגמרא נראה מבואר דהאי כשר להצניע ומצניעין כמוהו תרי מילי נינהו דלעולם אינו חייב חטאת עד דאית ביה הני תרתי שיהא ממין הכשר להצניע לאפוקי עצי אשירה ודם נדה ובהנך אפי' אם הוציא הרבה אפי' יותר מכדי שיעור פטור ובמין הכשר להצניע נמי אינו חייב אלא עד שיהא בו כשיעור הראוי להצניע לסתם בני אדם אלא דלפ"ז קשיא דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא אהדדי דא"כ היאך קתני בסיפא כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב אלא המצניע ומשמע דוקא היכא דאיכא תרתי לגריעותא שאינו כשר להצניע והוא ג"כ פחות מכשיעור מש"ה אינו חייב אלא המצניע דמשמע דבחדא מינייהו מיהא חייב כגון בעצי אשירה היכא דאית ביה שיעור לבשל ביצה קלה וקשיין אהדדי וע"כ צ"ל דרישא דוקא דלא מחייב אלא בדאיכא תרתי משא"כ בסיפא או או קתני כך נראה לפי סוגיא דגמרא דידן. מיהו בירושלמי משמע דכשר להצניע ומצניעין כמוהו חדא מילתא היא אלא דפליגי בה אמוראי חד מוקי לה למעט איסור הנאה וחד מוקי לה לענין פחות מכשיעור ע"ש:

בתוס' בד"ה לאפוקי עצי אשירה דלא כר' יהודא וכו' וקשה לרשב"א וכו' מנ"ל דלמא סבר כר"י דמחייב בעצי אשירה שמצניעין אותן לשריפה עכ"ל. נראה בכוונת קושיית הרשב"א דנהי דלר"י בדם נדה נמי שייך חיובא כשהוציאו כדי שלא יטמא דלא גרע מכזית מנבילה וכעדשה משרץ דמחייב בהו ר' יהודה אפ"ה מיהא לא הוי בכלל כל הכשר להצניע שאין דרך להצניע דם נדה כלל אלא לזורקו לאשפה. כן נ"ל בכוונתו אלא דקשיא לי דמ"ש מכעדשה משרץ דמחייב בה ר' יהודה אע"ג דהוי נמי אין כשר להצניע מה"ט גופיה אע"כ דמתני' דלא כר"י וצ"ע ועיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שהאריך ליישב קושיית הרשב"א בע"א. מיהו מה דפשיטא להו לרש"י ותוספו' דמתניתין דקתני כל הכשר להצניע לאפוקי עצי אשרה הוי דלא כר"י ולולי דבריהם היה נ"ל דאין זה מוכרח והיינו למאי דפרישית בסמוך דמשמע מסיפא דמתני' דכל שאינו כשר להצניע כגון עצי אשירה אפי' הכי כשהצניע על מנת להוציאו והוציאו חייב א"כ שפיר מצינן לאוקמי מתני' אפי' כר"י דהא דמחייב בפ' ר"ע במשמשי עכו"ם בכל שהוא היינו כשהצניע על מנת להוציאו לשרפו וקמ"ל דאפילו בכל שהוא חייב כיון דאחשביה קרא לאיסורא כפירש"י לקמן ואשמעי' נמי דאע"ג דמלאכה שאצ"ל היא אפ"ה חייב משא"כ הכא במתני' דאיירי כשלא הצניע אפילו ר"י מודה דפטור כדפרישית ולע"ד צ"ע ודו"ק:

בד"ה הא דלא כר"ש וכו' אפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשיב לו עכ"ל ויש לדקדק דלעיל בס"פ כירה דף מ"ו גבי טלטול מחתה בעפרה מסיק אביי להדיא דאף במידי דחזי לעניים אפ"ה אסור לעשירים לטלטל כיון דלא חזיא להו וליכא למימר דהתם דוקא לענין טלטול מדרבנן החמירו משא"כ הכא לענין חיוב חטאת דאיירי מדאורייתא ולחלק בין עשיר לעני הא ליתא דהא עיקר מילתא דבגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים לענין טומאה איירי ויש ליישב וע"ש בתוספת:

דף עו.

בגמרא אמר רב יוסף שפיר עביד דהדר דהא לא חזי לגמל א"ל אביי אדרבה כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה. ולכאורה יש לתמוה אטעמא דרב יוסף דמעיקרא מאי קסבר הא ודאי שפיר קאמר אביי ואפשר דטעמא דרב יוסף דנהי דבכל איסורין שהן הל"מ מסיני כגון בשיעור גרוגרת אין לחלק בין סתם בני אדם לעוג מלך הבשן כדאיתא ביומא פר' יה"כ דף פ' וכה"ג בהנך שיעורין דלקמן בפרק המוציא יין נמי אין לחלק בין אדם עשיר לעני כמ"ש רש"י והתוס' לעיל בסמוך בד"ה אמר ליה ר"ש אפ"ה לענין אוכלי בהמה ס"ד דרב יוסף דלא שייך לומר כן אלא שיעור הוצאתו תליא בכוונתו אם הוציאו

לפרה או לגמל וכיון דבגמל לא הוי שיעורא קסבר דפטור ובכה"ג אשכחן נמי בכמה מיני איסורים דהכל לפי מה שהוא אדם. כן נ"ל וק"ל:

דף עו:

המוציא יין פרק שמיני

במשנה המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה וכו' ושאר כל המשקין ברביעית וכו' עד סוף המשנה. לקמן בגמרא מפרש בטעמא דכולהו שיעורין דמתניתין דכללא הוא כל מידי דשכיח ולא שכיח אזיל בתר דשכיח אף לקולא שכיח ושכיח אזיל לחומרא. אלא דלכאורה לא אשכחן האי כללא אלא בהנך שיעורין דמתניתין דהכא דאיירי במיני משקין לחוד א"כ איכא למידק מ"ש במיני אוכלין דלא אשכחן האי כללא דהא סתמא תנן שילהי פירקא דלעיל דכל אוכלין שיעורן כגרוגרת ואטו בכל מיני אוכלין לא אשכחן כמה מינים דשכיחי נמי לרפואה אפילו בפחות מגרוגרת ואפילו הכי בעינן כגרוגרת דדוקא במצניע קתני לקמן בר"פ המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא משמע דכשלא הצניען דינן כגרוגרת (לבר מפלפלת ועטרן ומיני בשמים דלאו בני אכילה נינהו בעינייהו) והכא במיני משקין ע"כ דאפילו בלא הצניען קתני דסגי בהנך שיעורין אע"ג דלא הוי רביעית דהא במצניע אפי' ר"ש מודה:

והנלע"ד בענין זה דדוקא באוכלין דשיעורא דגרוגרת דידהו הוי הלכה למשה מסיני ואסמכינהו אקרא דארץ תאנה וגפן והאי שיעורא היינו בין בהוצאה ובין בשאר מלאכות דשייך באוכלין כגון קצירה וטחינה ואפייה ובישול דכולן כגרוגרת וכיון דהלכה למ"מ הוא מגזירת הכתוב כהלכתא בלא טעמא תו לא שייך לחלק אע"ג דבפחות מגרוגרת נמי חזי למידי אחרינא אם לא שהצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה משא"כ במיני משקין נראה דשיעורא דידהו אפילו ברביעית לאו הלכה למ"מ הוא וא"כ ע"כ שהתורה מסרה הדבר לחכמים מש"ה שייכו כל הנך שיעורים מטעמא דמסיק לקמן בגמרא דבשכיח תליא מילתא. ומה ששנינו דשאר כל המשקין ברביעית היינו משום שיעור שתייה ברביעית כך היה נ"ל לכאורה. ואף את"ל דאשכחן בשום דוכתא דשאר כל המשקין ברביעית נמי הלכה למשה מסיני הוא לענין שבת אפ"ה איכא למימר דשאני הנך משקין דמתני' אע"ג דמיקרי משקה אפ"ה אין עיקרן עומד לשתותן בעינייהו אלא לטפל בהן או לבשל בהן שום דבר כגון חלב ודבש וכ"ש שמן דלא חזי כלל בעיניה. והא דקתני מים כדי לשוף בהן את הקילור היינו כדמפרש לקמן בגמרא וכמו שאבאר במקומו ודו"ק ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה המוציא יין חלב כדי גמיעה הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המצניע וכו' והמגבן כגרוגרת וכו' דהא לקמן בפירקין אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוציא עור וכו' עס"ה. ולמאי דפרישית בסמוך ממילא נתיישבה קושיא זו דדוקא לקמן לענין שיעורא דעור דנראה דלאו הל"מ מסיני הוא כדמוכח מהאי סוגיא דהתם גופא וע"כ דהנך שיעורא דבר המסור לחכמים דמסברא משערין בכל חד במאי דחזי למידי מש"ה אין סברא לחלק בין מעבד עור למוציאו וכה"ג בכל השקלא וטריא דלקמן משא"כ הכא לענין החולב והמגבן ודאי שייך לחלק דבחולב ומגבן לצורך אכילה דהוי הל"מ מסיני מש"ה הוי שיעורו כגרוגרת משא"כ בסתם חלב לשתייה שהיא ממיני משקין שלא נאמרה בו הל"מ מסיני אלא שהדבר מסור לחכמים מש"ה שיעורו כדי גמיעה כן נ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן והנלע"ד כתבתי ובעיקר המשך לשון התוס' עיין במהרש"א:

דף עז.

בגמרא אמר אביי שתי תשובות בדבר וכו' נראה דאעיקר מימר' דרב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שייכי הנך שתי תשובו' דאביי דנהי דבהך מימרא משמע להדיא דעיקר מזיגה היינו על חד תלת אפ"ה מצינן למימר דודאי כל מזיגה שהיא יותר על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ומש"ה בעינן בכוס של ברכה רובע רביעית אבל בפחות מחד תלת כ"ש דחמרא הוא וא"כ א"ש הא דתנן בנדה והמזוג ב' חלקי מים ולפ"ז לא שייך לאקשויי נמי אגופא דמתניתין דקתני כדי מזיגת הכוס מים בכד ומצטרפין דודאי הכי הוא דכל שיש בו למזוג על חד תלת חייב דמיא שכיחי ואתיא במכ"ש מהא דתנינן מים כדי לשוף בהן את הקילור אע"ג דליכא קילור אפ"ה חייב כיון דחזו לקילור כ"ש הכא וכמ"ש התו' משא"כ אמימרא דרבא דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלת לאו חמרא הוא דמשמע להדיא דעל חד תרין לאו חמרא הוא מקשה שפיר ממזוג דנדה ומקשה נמי מים בכד ומצטרפין ולאו לענין דינא קשיא ליה דודאי הכי הוא כדפרישית אלא דלישנא דמתני' קשיא ליה דכיון דהך מילתא דרבא דבפחות מחד תלת לאו חמרא הוא לאו מילתא דפשיטא כ"כ דאדרבה קשיא עלה טובא כמ"ש התוס' בד"ה אמר רבא ותירצו בדוחק א"כ אי איתא דתנא דמתני' מהאי טעמא איירי לא הו"ל לסתום ולמיתני יין כדי מזיגת הכוס וטפי הו"ל למיתני בהדיא המוציא יין שיעורא ברובע רביעית ובהא משני ליה רבא שפיר במאי דקאמר לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב היינו משום דפשיטא ליה הך מילתא טובא דעל חד תלת חשיב טובא וכדמשמע נמי מסוגיא דפ' ערבי פסחים שהביאו התוס' בד"ה מים בכד ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' עיין

במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בזה ומה שהקשה ר"י בתוס' על פי' הקונטרס מהא דכזית יבש עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל:

דף עח.

פיסקא מים כדי לשוף בהן אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא וכו' כבר כתבתי במשנתינו דמימרא דאביי בכל השקל' וטריא היינו דוקא במיני משקין השנויין במשנתינו אי משום שלא נאמרה בהן הל"מ מסיני כלל אפילו בשאר כל המשקין או משום דאפילו את"ל דשאר משקין הלכה למשה מסיני ברביעית אפ"ה ע"כ הנך אינך משקין דמתני' בכל חד וחד שיעורא באפי נפשה לאו הל"מ מסיני דא"כ אין מקום להשקלא וטריא דהכא אע"כ כדפרישית כיון דהנך משקין אין עיקרן לשתותן בעינייהו מש"ה הדבר מסור לחכמים והיינו כשקלא וטריא דהכא ואף דלכאורה לענין מים משמע דעיקרן לשתייה כמו שאר משקין כדאמר אביי מכדי שתייתו שכיח טפי מרפואה אפ"ה למאי דניחא ליה וקאמר בגלילא שנו אתי ליה שפיר דכיון דלקושטא דמילתא בגלילא הוי מצוי יין טובא כמ"ש התוס' לעיל ס"פ כירה דף מ"ז בד"ה בגלילא שנו והביאו ראי' מסוגי דנזיר ע"ש וא"כ דמים שכיח טפי לרחיצה שהוא חיי נפש לכל אדם וכ"ש למאי דאמרינן לקמן בפ' ח' שרצים דטובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים חמין ערבית מכל קילורין שבעולם משו"ה שיעורו כדי לשוף בהן את הקילור כיון שדרך רוב בני אדם בכך ובהכי א"ש נמי בשינויא דרבא כן נ"ל:

בתוס' בד"ה אטו מצניע וכו' פירש בקונטרס וכו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות:

בד"ה שופכין למאי חזו דוקא אברייתא קבעי וכו' עס"ה. עיין בתשובת הגאון מהר"ץ אשכנזי בסי' קי"ט שכתב דפי' ר"י תמוה ומשו"ה מפרש בענין אחר דהא דלא מקשה אמתניתין היינו משום דאיכא לאוקמי כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב ע"ש באריכות שדבריו ג"כ דחוקי' קצת. אמנם לע"ד נראה ליישב קצת על דרך פי' ר"י דהמקשה ודאי הוי ידע דרביעית שופכין חזו למידי אלא דעיקר קושיית המקשה אלישנא דברייתא דקתני ומודים חכמים לר"ש דמוציא שופכין ששיעורן ברביעית ולשון מודים משמע דהיינו מעין פלוגתייהו דאע"ג דבכל הנך דמתניתין סגיא לרבנן בפחות מרביעית היכא דחזו למידי אחרינא אפ"ה בשופכין מודו דבעינן רביעית ואם כן האי לישנא משמע דבשופכין נמי איכא שום שיעורא בפחות מרביעית דחזי למידי אחרינא ואפ"ה מודו רבנן דבעינן רביעית א"כ מקשו שפיר דשופכין בפחות מרביעית למאי חזו וא"כ מאי מודים דקאמר ובהא משני ר' ירמיה שפיר לגבל בהן את הטיט דבהא סד"א דאפילו בפחות מרביעית

כל שיש בהן כדי לגבל בהן טיט כל שהוא לעשות פי כור נמי סגי וקמ"ל דאפ"ה בעינן רביעית והיינו כדמסיק לפי שאין אדם צורך ודו"ק :

דף עח:

בגמרא ת"ר המוציא שט"ח עד שלא פרעו וכו' אמר אביי במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו פליגי ופרש"י דהאי צריך לקיימו קאי אלוה שצריך שיאמר לא פרעתי ולכאורה פירושו תמוה דבכמה דוכתי אשכחן האי לישנא דצריך לקיימו וקאי אמלוה שצריך לקיימו דכל כמה דלא קיימו המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי וכן פרש"י גופא ולמה מפרש כאן בעניין אחר. וכבר הרגיש בזה מהר"ם ז"ל בחידושיו ולע"ד דלישנא דגמרא דייק כפרש"י מדמסיק מאי עד שלא פרעו ומשפרעו עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי אלמא דמה שאומר הלוה לא פרעתי זה קיומו לעשותו שטר גמור לגבות אף ממשעבדי כמו שכתבו התוספות בסמוך ונראה דמשמע לרש"י דעיקר חשיבות השטר להתחייב היינו דוקא היכא שיש לו דין שטר גמור והיינו דנקיט בברייתא המוציא שט"ח משמע דבכתב יד פטור דכיון שנאמן לומר פרעתי ואינו גובה ממשועבדים בלא"ה לא חשיב להצניעו. והשתא א"ש נמי טובא לישנא דברייתא דנקיט עד שלא פרעו ומשפרעו וטפי הו"ל למיתני עד שלא קיימו אע"כ דהא גופא קמ"ל דמשיאמר הלוה לא פרעתי זה קיומו והו"ל שטר גמור לגבות אף ממשעבדי כנ"ל:

בתוס' בד"ה ת"ק סבר וכו' וא"ת כי לא פרע נמי וכו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהא צריך לו לצור ע"פ צלוחיתו וכו' ע"ש מה שתירץ ולפי מה שאבאר בסמוך יבואר דלמאי דקשיא ליה לאו שפיר משני דדברי התו' שכתבו דאסור להשהותו בלא"ה תמוהין והבו דלא להוסיף עלייהו אלא דהעיקר כדברי מהר"ם ז"ל דהשתא אכתי לא נחתו התוס' לסברא זו וניחא להו לשנויי ברווחא דצריך לשטר ממש וכמו שאבאר:

בא"ד וי"ל דמועיל לו השטר שמתוך כך יזכור וכו' אי נמי לטרוף ממשעבדי וכו' עכ"ל. נראה דבשינויא קמא לא פסיקא להו כ"כ דליהוי הוצאה חשובה בשביל שמתוך כך יזכור כיון שכבר הודה בפני עדי' או בפני ב"ד קלא אית ליה למילתא ואין צורך להצניע השטר בשביל כך וכמו שכתבתי בלשון רש"י בסמוך דמדלא נקיט כתב ידו אלא שטר חוב ע"כ מוכח כדפרישית לכך ניחא להו לפרש בענין אחר דלענין משועבדים נמי מועיל. אמנם ראיתי בחידושי מהר"ם ז"ל שכתב דדברי תימה הן לומר דבשביל הודאת הלוה יגבה ממשועבדים וכו' ולע"ד יש לתמוה על תמיהתו דהא גמ' ערוכה היא בפרק איזהו נשך דף ע"ג אמר רב אשי מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו וגובה מנכסים

משועבדים ואף שבחידושי כתובות דף צ"ב כתבתי לחלק מסברא דדוקא למ"ד אין צריך לקיימו דלא מהימן לומר פרעתי במיגו דמזוייף משום דזיוף לא שכיח א"כ מה"ט גופא יש לומר דגובה ממשועבדים משא"כ למ"ד צריך לקיימו דאם לא כן מהימן לומר פרעתי במיגו דמזוייף א"כ אפשר דלא מהני הודאת הלוה לענין משועבדי' דאכתי חיישינן לזיוף ולקנוניא מ"מ אין כאן מקום תימא אם נאמר דהתוס' לא משמע להו לחלק בכך כיון דמסקי התוס' בדבריהם דאפי' בלא הודאת הלוה אפשר דלא טענינן מזוייף אם לא היכא שטוען הלוה מזויף א"כ אפילו למאי דפשיטא להו לחד גיסא דטענינן ללקוחות מזויף שפיר יש לומר דהיינו דוקא היכא שאין הלוה בפנינו אבל היכא שהלוה בפנינו שפיר פשיטא להו דמהני הודאתו נמי לענין משועבדים ולא חיישינן לזיוף ולקנוניא כ"ש היכא דלא איתרע דכי היכי דפשיטא לכ"ע דלא חיישינן לפרעון ולקנוניא הכי נמי לא חיישינן לזיוף ולקנוני' ואף שיש לחלק אפי' הכי אין כאן מקום תימה אם נאמר דלא חיישינן כלל לקנוני' אם לא היכא דאיתרע השטר. ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בחידושי כתובות דף צ"ב דקצת מרבוותא מפרשים להההיא דפרק איזהו נשך דגובה מנכסים משועבדים דקאמר רב אשי היינו מאותן הלקוחות שלקחו לאחר הודאת הלוה ע"ש א"כ בהאי ענייא גופא מצינן לפרש כאן כוונת התוס' דמועיל השטר לגבות ממשועבדים שקנו לאחר הודאת הלוה. כן נ"ל נכון וברור ודו"ק:

בא"ד וא"ת ומשפרעו אמאי פטור וכו' הא ראוי לצור ע"פ צלוחיתו וי"ל דמיירי שאומר אין לי עדים וכו' ואפי' מצא אחר כך אינו מועיל ולכך אסור להשהותו שמא יגבה בו שלא כדין עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה בכל מה שכתבו בזה עד סוף הדיבור דמאי חשש איסור יש כאן כיון שהוא יודע האמת שלא זייף השטר מעיקרא ויודע בעצמו ג"כ שלא יחזור אחר עדים שקרים לקיימו שלא כדין וא"כ למה יהא אסור להשהותו ואפשר דס"ל שהב"ד כופין אותו לקרוע השטר ומש"ה אף שעודנו בידו לא חשוב לצור ע"פ צלוחיתו וכ"ז דוחק גדול:

ובאמת לא ידעתי מי הכריחם לכל זה דהא בפשיטות מצינן למימר דנהי דלאוקימתא דרב יוסף איירי חיובא דברייתא לרבי יהודה משום דראוי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ לאביי מתוקמא שפיר דאיירי בדלית ביה שיעור כדי לצור ע"פ צלוחיתו כגון בשטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת ואין זה דוחק דהא קתני להדיא בברייתא דלעיל בסמוך המוצא שטר פרוע אם יש בו כדי לכרוך ע"פ צלוחית חייב ואם לאו פטור אלמא דאיכא שטר שאין בו שיעור לצור ע"פ צלוחית וה"נ קתני להדיא בתוספתא שהביאו התוס' בשמעתין בד"ה חזי גברא דפרע דקתני ר"י אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב

והאי כל שהוא ע"כ איירי שאין בו כדי לצור וא"כ בהך גוונא גופא מפרש אביי לברייתא בשמעתין לר' יהודה ולכאורה קושיא עצומה היא על שיטת התוספות שבחנם הוצרכו לדחוק. ולכאורה היה נ"ל ליישב דודאי הוי קשיא להו להתוס' אאוקימתא דאביי קושיית מהרש"א ז"ל מי הכריחו לאביי לפרש משפרעו היינו שאומר פרעתי דבפשיטות הוי מצי לפרש דמשפרעו היינו משפרעו ממש ואפ"ה פטר ליה ת"ק דברייתא לפי שאין צריך להחזיר ללוה דלא קפיד עליה כיון דס"ל צריך לקיימו ויהא נאמן לומר פרעתי משא"כ לרבי יהודה דא"צ לקיימו מש"ה מחייב ליה שצריך לו השטר כדי להחזירו להלוה דקפיד עליה אע"כ מדלא מוקי לה אביי בהכי היינו משום דמשמע ליה דמסתמא איירי ברייתא בשטר שראוי לצור וא"כ אי ס"ד דבפרעו ממש איירי אמאי פטר ליה ת"ק הרי צריך למלוה כדי להחזירו ללוה לצור ע"פ צלוחיתו כיון דלא קפיד הלוה להשהותו לפי שלעולם אף אם יאבד וימצאנו המלוה יהא נאמן לומר פרעתי ומש"ה מוקי לה אביי במילי אוחרי ולפ"ז ע"כ דאית בה שיעורא לאביי ומקשו התוספות שפיר דאכתי חזי למלוה לצור ע"פ צלוחיתו והוצרכו לתרץ בדוחק. כך היה נ"ל לכאורה ליישב שיטת התוס'. אמנם עם כל זה לע"ד אין זה מוכרח דבלא"ה מצינן ליישב קושיית מהרש"א ז"ל בענין אחר דלאביי אין שום סברא לחייב המלוה משפרעו בשביל שצריך להחזירו ללוה דמ"מ לא קפיד המלוה להצניעו מאחר שכבר קיבל המעות ואם לאח"כ יאבד השטר ממנו לית ליה ללוה עליה מידי ולהפיס דעתו של הלוה כתב ליה שובר עליה אף לר' יהודה דס"ל בעלמא אין כותבין שובר אפ"ה היכא דלא אפשר ודאי כתבינן כדפרישית באריכות בחידושי כתובות בכמה דוכתי וכמו שאבאר ג"כ בסמוך בלשון רש"י ז"ל. נמצא דלפי זה שפיר מצינן למימר דלאביי איירי ברייתא בדליכא שיעורא:

דף עט.

בפירש"י בד"ה והכא בכותבין שובר וכו' יש גורסין ת"ק סבר אין כותבין וכו' ולא היא חדא דכיון דאסור לשהות אפי' ע"י שובר נמי וכו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דכיון דלרב יוסף פלוגתא דתנאי הא דאסור לשהות דאיכא למ"ד דאף בלא שובר מותר לשהות א"כ שפיר מצינן למימר דרבא ס"ל דר' יהודה נמי לא מיקל כולי האי ומודה דבלא שובר אסור לשהות ולא פליג אלא בהא לחוד דע"י שובר מותר לשהות ולא חייש לשמא יאבד לענין איסורא. ונראה דעיקר כוונת רש"י ז"ל דאקושיא שנייה סמיך דלר' יהודא אין כותבין שמעינן ליה. אמנם לע"ד גם זה אין מוכרח דנהי דר"י ס"ל אין כותבין היינו היכא דאיכא תקנתא אחריתי שיחליף משא"כ הכא איירי שפיר שבתחלה נכתב

השובר כדין שטען המלוה שנאבד וקי"ל בהא דכותבין שלא יאכל הלה וחדי ואפשר דר' יהודא מודה בהא ולפ"ז השתא נמי שנמצא אח"כ ס"ל לר"י דמותר להשהות השטר ות"ק ס"ל דאפי' בכה"ג אסור להשהות כיון שהשטר בעולם אלא דלפ"ז סוף סוף לא משמע ליה לרש"י לומר דפליגי בכה"ג כיון דשמעינן לר"י בעלמא דמחמיר לענין שובר משום חששא דשמא יאבד טפי מרבנן א"כ אין סברי לומר דלענין איסורא דלשהות ס"ל איפכא כן נ"ל:

אלא דעדיין צ"ע הא דמסיק רש"י ז"ל לפי גרסתו דלר' יהודא דאין כותבין שובר אי לא מהדר ליה חוזר ותובעו מה שפרעו ולא ידענא מה סברא יש בזה שיחזיר לו המעות דבכולה תלמודא לא משמע למ"ד אין כותבין שובר אלא לענין דאין כופין הלוה לפרוע עד שיחזיר לו השטר אבל היכא שכבר פרע לכאורה אין סברא לכוף את המלוה להחזיר המעות אם יאמר שנאבד השטר אלא היכא שמודה שהשטר בעולם עד שאנו כופין להחזיר המעות יכופו שיחזיר השטר לבעליו. ובאמת הוי מצי לפרש שצריך השטר למלוה כדי להחזירו ללוה כיון דקפיד עלה שלא יחשוד אותו שרוצה לגבות שנית שלא כדין. ולענ"ד הדבר ברור כדפרישי' ודו"ק:

בתוס' בד"ה חזי דגברא דפרע אנא כרב אשי תניא בתוספתא וכו' ולשאר אמוראי קשה לרשב"א עכ"ל. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב קושי' זו בפשיטות דהנך אמוראי דשמעתין לא ניחא להו לאוקמי ברייתא בתרי גווני דרישא במילתא דתנא קמא דמשלא פרעו היינו כשמוציאו המלוה ומשפרעו יהא פירושו שהוציאו לוה ומש"ה ניחא להו לפרש כולה מילתא בהוציאו מלוה וכ"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש. אלא דלע"ד אפ"ה קושיית הרשב"א במקומה עומדת דאפילו בהוציאו מלוה נמי הוי מצי לפרש דטעמא דר' יהודה דמחייב היינו לפי שצריך לו השטר להמלוה כדי שיחזירו להלוה דקפיד עליה שצריך להראותו לב"ח שני ונהי דלרבא לק"מ דאכתי צריך לאוקמי בפלוגתא דכותבין שובר דאי הוי ס"ל לר"י דכותבין שובר א"כ תו לא הוי צריך להשטר שיכול להראות השובר לבע"ח שני ועדיף טפי מש"ה הוצרך רבא לומר דר"י ס"ל דאין כותבין אלא דאכתי לאביי ולרב יוסף קשה דמצי לפרש הכא טעמא דר' יהודה דכ"ע אסור להשהות ואין כותבין שובר ואפ"ה מחייב ליה ר"י מה"ט. מיהו למאי דפרישית לעיל בלשון התוס' דלעולם אין לחייב המלוה אלא כשמצניעו לצורך גמור בשביל עצמו א"כ נתיישבה קושיית הרשב"א לגמרי. כן נ"ל נכון. ולפי מה שראיתי בלשון הירושלמי דשמעתין נראה ראיה ברורה לכל מה שכתבתי ואין להאריך יותר:

בד"ה כדי לכתוב עליו גט וכו' בחנם פי' בקונטרס דשיעור גט קטן מכולם וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה בס' מגיני שלמה וגם בדיבור שאח"ז ששניהם עולין בקנה אחד כפתור ופרח. ועוד נ"ל ליישב שיטת רש"י דלא שייך למיזל בתר שיעורא דגט לקולא בדיפתרא משום דלא שכיח לכתוב עליו גט יותר מקמיע כיון דיכול לזייף דחכמים גופייהו לא מכשירין אלא בדיעבד אע"כ דשיעור גט הוי לחומרא כדפרישית ועיין מ"ש בחידושי גיטין דף כ"ב:

דף עט:

בגמרא קלף כדי לכתוב וכו' ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. לכאורה נראה בפשיטות דבלאו רומי' דמתני' שפיר הוי משמע ליה טעמא דברייתא דבין בקלף בין בדוכסוסטוס שיעורן כדי לכתוב שני פרשיות דמזוזה דאע"ג דקלף ודאי חזו לתפילין אפ"ה שיעור חדא פרשה דתפילין לא חשיב כלל דלא חזו למידי דהא בתפילין בעינן שיהיו כתובין כסדרן ומסתמא צריך לו כדי לכתוב כל הארבע פרשיות ומש"ה לא מצי להקשו' ברייתא גופא רישא אסיפא דסיפא איכא לאוקמי כשהצניעו בפירוש כמ"ש מ"ז ז"ל אבל מרומיא דמתניתין מקשה שפיר דע"כ שיעור חדא פרשה נמי חשיבא אף כשלא ייחדו לכך דאי בייחדו איירי מתניתין סגי בשיעור קשר מוכסין ועיין בספר מג"ש:

ועוד היה נ"ל לפרש בענין אחר דלמאי דס"ד השתא דמשערינן בתרווייהו כדי לכתוב מזוזה ולא בחדא פרשה דתפילין היינו משום דס"ד דתפילין עיקר מצותן לכתחלה בגויל כמו בס"ת שהסכימו כל הפוסקים דלכתחלה מצותו בגויל והא דאמרינן הלכה למשה מסיני תפילין בקלף היינו בדיעבד דוקא ועיין מה שאכתוב בזה עוד בסמוך בהא דמקשה הש"ס בפשיטות ולטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן:

בתוס' בד"ה קלף וכו' ולא כדברי האומרים דקלפים שלנו הם דוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דקלף דוקא עכ"ל. מיהו דלא לשווייה לדברי האומרים כטועין בדבר הלכה לגמרי לכן נ"ל ליישב דבריהם לפי מה שראיתי בלשון המרדכי בהלכות קטנות והובא בב"י הלכות ס"ת סי' רע"א בשמו שכתב להכשיר בשינה לכתוב בקלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר דקי"ל כרבי אחאי דמכשיר משום דרב ס"ל כרב אחאי ולכאורה יש לתמוה דהא למסקנא דהכא לא סבר רב כר' אחאי אלא כרבי מאיר דמכשיר במזוזה על קלף אבל משינוי כי הנך לא איירי רב ומה"ת נפסוק להקל בשל תורה כרבי אחאי דהוה ליה יחיד לגבי רבים. והנלע"ד בזה משום דהמרדכי סובר דכיון דמסקנא דמנחות משמע לשינויא בתרא דואיבעית אימא דשינה

בזה ובזה פסול תנאי היא משמע להדיא דרבי אחאי ורבנן פליגי בכל השינויים דרבנן פסלי בדיעבד וסבירא להו דהלכה למשה מסיני היינו אף לענין דיעבד ורבי אחאי סבירא ליה דלענין לכתחלה דוקא ולמסקנא דמנחות מוקי לברייתא דתפילין שבלו סתמא כרבי אחאי ולפ"ז מסתמא רבי מאיר דבסמוך נמי הכי ס"ל אלא דלענין מזוזה ס"ל דאף לכתחלה נמי שוין דנהי דהידור מצוה הוי טפי בדוכסוסטוס אפ"ה כיון דקלף משתמר טפי לפעמים היה כותב לכתחלה על הקלף כדאיתא בשמעתין ולפעמים היה כותב לכתחלה אדוכסוסטוס כדאיתא במנחות שם דרשב"א גופא אמר כן משמיה דר"מ. והשתא לפ"ז נראה יותר לפרש דרב דשמעתין דס"ל כר"מ נמי ס"ל כרבי אחאי דהא בהא תליין דהל"מ לא איירי לענין דיעבד ולפ"ז אף למסקנא עיקר מימרא דרב דאמר מעיקרא דוכסוסטוס כקלף לענין תפילין לא נדחה ממקומו דכשירין בדיעבד אלא הא דמסקינן בשמעתין השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס לאו משום פסולא דתפילין בדוכסוסטוס איירי דאם כן הוי רב דלא כרבנן ולא כרבי אחאי לענין הל"מ כדמשמע במסקנא דמנחות אלא משום דניחא לתלמודא טפי לאוקמי מילתא דרב אמזוזה משום דלשון קלף כדוכסוסטוס משמע דשוין לגמרי אף לכתחלה וממילא דקאי שפיר טפי אמזוזה דלכתחלה שניהם שוין כדפרישית כן נ"ל בשיטת הסוברים שהביאו התוס' כאן ובשיטת לשון המרדכי שכתבתי ודו"ק:

בא"ד ויש מפרשים דקלף ודוכסוסטוס אינן מעופצין וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהם ס"ת וכו' ולהכי פסול במסכת מגילה וכו' ולקמן משמע דכשירין עכ"ל. ולכאורה לא זכיתי להבין קושייתם בזה דהא בפשיטות מצינן לחלק דנהי דפסלינן בדלא עפיצן היינו דוקא במקום שיער ממש וכן במקום בשר ממש והיינו סתם דיפתרא וגויל שלא נחלק עדיין מה שא"כ בקלף ודוכסוסטוס שכבר נחלק לשנים וכותבין עליהם במקום דיבוקן זה לזה מצינן למימר דלא בעינן עפיץ כן נ"ל בשיטת הי"מ וצ"ע:

בד"ה והא מדקתני סיפא הו"מ למיפרך ברייתא גופא וכו' עס"ה. כבר כתבתי מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש וכבר עלה בלבי ליישב בכמה דרכים אחרים ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו ומ"ש בשם ר"י מסוגיא דפרק המפקיד כתבתי במקומו:

בד"ה תנן קלף וכו' אין לפרש דהכי פריך וכו' דא"כ לעיל וכו' אכתי תיקשי ליה ממתניתין וכו' עס"ה. ולכאורה אין דבריהם מוכרחין בזה דשפיר מצינן למימר דהכא פריך מדיוקא והא דלא מקשה הכי לעיל אהא דמשני מזוזה שבתפילין היינו משום דלעיל הוי ידע שפיר מפלוגתא דתנאי דמייתי בסמוך דר' אחאי מכשיר בכולן וקס"ד דכיון דכשר בדיעבד שפיר מחייב עלה לענין שבת והיינו ברייתא דקלף ודוכסוסטוס

דמשערינן במזוזה שבתפילין משא"כ מתניתין דקתני קלף אין דוכסוסטוס לא היינו כרבנן דשינה פסול ואפ"ה מקשה שפיר לעיל מעיקרא מתניתין אברייתא למאי דס"ד מזוזה ממש דשמעינן מיהא מהך ברייתא דאפילו קלף דכשר לכתחלה בתפילין ועיקר מצותם בכך אפילו הכי לא משערינן אלא במזוזה ממש והיינו דע"כ משום דחדא פרשה לא חשיבא ומקשה שפיר ממתניתין דלענין הא מילתא לא אשכחן פלוגתא דתנאי כן נלע"ד נכון עד שדברי התוס' בזה צריכין עיון ליישב ודו"ק:

בגמרא ת"ש הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף מזוזה על דוכסוסטוס וכו' וקשיא לי טובא דבמנחות דף ל"ד מייתי הש"ס ברייתא ת"ר וכתבתם על מזוזות יכול יכתבנה על האבנים ת"ל וכתבתם נאמר כאן וכתבתם וכו' מה להלן על ספר אף כאן על ספר ואם כן למאי דאמרינן הכא דמזוזה על דוכסוסטוס הל"מ וכיון דאיכא הלכתא קראי דג"ש למה לי ומאי ס"ד נמי דיכתבנה על האבנים. מיהו למסקנא דהכא דהל"מ דמזוזה היינו למצוה בעלמא על דוכסוסטוס אם כן איצטריך קראי דהתם לענין דיעבד ולאפוקי נמי אבנים דאף בדיעבד פסול אלא למאי דס"ד בשמעתין דאדרבה מזוזה חמיר טפי דהל"מ דמזוזה היינו לעיכובא דאפילו קלף פסול א"כ קשיא ברייתא דהתם וצריך לומר דאה"נ דלמאי דס"ד השתא לא מסיק אדעתיה מהך ברייתא דמנחות. ומתוך הך ברייתא נלע"ד להביא ראיה לפסק הרא"ש ז"ל שאביא בסמוך דמכשיר במזוזה אף בגויל בדיעבד והיינו כדפרישית מדלא ממעטינן במנחות אלא שלא יכתוב על האבנים ועוד דהא ילפינן כתיבה כתיבה לענין ספר וא"כ ממילא דכשר בין בגויל בין בקלף דהא כולהו מיקרו ספר דהא כשירין בס"ת כדמסקינן בסמוך להדיא כי תניא ההיא בס"ת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה אידי ואידי אמזוזה וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין וכו' וי"ל דניחא ליה וכו' עכ"ל. ובתוספות דמנחות כתבו עוד תירוץ אחר דמאן דמכשיר בשינוי מקלף לדוכסוסטוס או להיפך מכשיר נמי בשינוי ממקום שיער למקום בשר או להיפך ע"ש ויתכן יותר למאי דפרישית בסמוך דעיקר פלוגתא דרבי אחאי ורבנן היינו לענין עיקר הל"מ אי איירי למצוה בעלמא בחד מינייהו או לעיכובא בכולהו. אלא דהתוספות בשמעתין לא משמע להו הך סברא אלא דלעולם יש לפסול יותר בשינוי ממקום שיער למקום בשר או איפכא ונראה דהתוספות בזה לשיטתייהו בסמוך בד"ה תפילין אגויל שכתבו בפשיטות דתפילין ומזוזה לעולם פסולין אגויל וא"כ ממילא דפסול לכ"ע בשינוי דמקום בשר למקום שיער דהיינו גויל ואטו משום שנחלק לשנים יחזור להכשירו באותו מקום שהיה פסול בשעת דיבוקם כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בגמרא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה. לכאורה נראה דהא דניחא ליה לר"פ טפי לאוקמי מילתא דרב כתנא דב"מ מלאוקמי כרבי אחאי בר חנינא היינו משום דהך דרבי אחאי אפשר דהיינו לענין שינוי בקלף במקום שיער בתפילין ודוכסוסטוס במקום בשר במזוזה אבל תפילין שכתבן על דוכסוסטוס לעולם דר' אחאי נמי פוסל מש"ה איצטריך לאתויי מהך דתדב"מ אבל ליכא למימר דר"פ מוקי לר' אחאי דוקא במזוזה לחוד הא ודאי ליתא דא"כ השתא נמי מברייתא דתדב"מ לא מייתי מידי דהאיכא לאוקמי במזוזה אע"כ דהשתא פשיטא ליה לר"פ טובא דבמזוזה יש להחמיר יותר והיינו דקאמר מזוזה אקלף מי כתבינן וכדפרישית. ועפ"ז היה נראה בעיני ליישב לשון הרא"ש ז"ל בהלכות קטנות שכתב להלכה דמזוזה כשר אגויל והיינו משום דכיון דמסקינן דמזוזה כשר אקלף אלמא דהל"מ דמזוזה על דוכסוסטוס לאו דוקא א"כ ממילא דה"ה דכשר אגויל ולכאורה יש לתמוה טובא דאם כן מאי קאמר הש"ס ולטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן ומאי קושיא הא למאי דקס"ד דר"פ דתפילין כשרין אף בדוכסוסטוס דהל"מ דתפילין לאו דוקא א"כ אה"נ דכשרין נמי אגויל אלא ע"כ דפסולא דגויל גרע טפי ופשיטא לתלמודא דפסול א"כ ה"ה למסקנא נמי אף ע"ג דקלף כשר במזוזה אפ"ה גויל פסול ולע"ד היא קושיא עצומה על הרא"ש ז"ל. אמנם למאי דפרישית היה באפשר ליישב דהא דקאמר ולטעמיך היינו דוקא לטעמיה דר"פ דמדלא ניחא ליה לאוקמי כשינויא קמא וכר' אחאי ע"כ היינו משום דקסבר ר"פ דר' אחאי אפשר דלא איירי אלא בשינוי ממקום שיער למקום בשר או איפכא אבל בשינוי מקלף לדוכסוסטוס לעולם דפסול אלמא דר"פ מחלק בין שינוי לשינוי א"כ מתמה שפיר תפילין אגויל מי כתבינן דנהי דלרב כשרין אקלף אפ"ה בגויל לא שמעינן ולעולם כיון דלא איירי ביה רב בהדיא משמע דפסול כיון שיש לחלק בין שינוי לשינוי לר"פ מה שא"כ למסקנא דהשתא דאתית להכי לעולם דאין סברא לחלק בין שינוי לשינוי כלל ורבי אחאי מכשיר במזוזה לגמרי כל השינויין וא"כ ממילא דכשירין נמי אגויל כך היה נ"ל לכאורה ליישב אלא שאין זה מספיק כ"כ בעיקר לשון הרא"ש ז"ל מיהו בלא"ה כתבתי דעיקר דינו של הרא"ש ז"ל בלא"ה מוכרח ולאו מטעמיה אלא מסוגיא דברייתא דמנחות דילפינן מזוזה מס"ת וא"כ ממילא משמע דכשירין בכל ענין במאי דמכשרינן בס"ת כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף פ.

בגמרא פיסקא חרסית כדי לעשות פי כור למימרא דשיעורא דרבי יהודא נפיש הא קי"ל וכו' נראה דמשמע ליה לתלמודא דכל היכא דאשכחן פלוגתא דתנאי בשיעורין לענין

הוצאה היינו דבסברא פליגי אי אזלינן בתר שכיח אף לקולא או בדלא שכיח ולחומרא ואע"ג דלעיל דף ע"ח אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא וכו' משמע דהך מלתא סברא פשוטה לכ"ע מ"מ אפשר דהיינו דוקא היכא דהאי דשכיחא שכיח טובא והך דלא שכיחא לא שכיח לגמרי כי אם במיעוטא דמיעוטא וכה"ג נמי אמרינן התם דבשכיחא ושכיחא אזלינן לחומרא היינו נמי היכא דתרווייהו שקולין לענין שכיחא משא"כ בכה"ג דהכא דקרובין להיות שוין שפיר שייך בהו פלוגתא דתנאי מר אזיל בתר דשכיח טפי אף לקולא ומר אזיל לחומרא אף במידי דלא שכיח כל כך וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מדרבי יהודא אדר"י ומדרבנן אדרבנן וכה"ג יש לפרש נמי לקמן בשמעתין לענין סיד ובדף הסמוך אמתניתין דעצם כן נראה לי:

דף פא.

בתוס' בד"ה חפי פותחת טהורים פי' בקונט' שינים של עצם וכו' כדאמר בהכל שוחטין לא דק וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב כל הקושיות שהקשו התוס' על פרש"י ע"פ שיטות וסוגיות עמוקות ע"ש באריכות ובעיקר דבריו במ"ש רש"י כדקאמר בהכל שוחטין תיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי והוספתי נופך משלי אלא דתחלה יש לנו לפרש דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן דאיירי לענין חפי של עצם אף ע"ג דבתוספתא לענין כלי מתכות מיתנייה מ"מ כיון דמייתי לה בשמעתין אמתניתין דהכא דאיירי בחפי של עצם א"כ משמע דהך ברייתא נמי בשל עצם איירי דאי בשל מתכות לא שייך הך מילתא הכא כלל דנראה דוחק לומר דמשום דעולא מפרש לשון חף אחפי פותחת ולא אפותחת עצמה כדמשמע בכמה דוכתי (וכדמשמע נמי בירושלמי דשמעתין) ומשום הכי מייתי מהך ברייתא דשייך לשון חף אשיני פותחת אלא דסוגיא כזו לא מצינו ועוד דאם כן הו"ל למימר כדתניא חפי פותחת וכו' אבל לשון ת"ר לא משמע הכי ומשום הכי ניחא ליה לרש"י לפרש דהאי חפי פותחת דברייתא נמי איירי בשל עצם והשתא אתיא שפיר טובא הא דמייתי להך ברייתא בשמעתין דהא במכילתין אשכחן בכמה דוכתי דשיעורי שבת תליין במידי דחשיב כלי לענין טומאה וה"נ דכוותיה א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דמשמע ליה לרש"י דסוגיא דהכא אתיא כרב נחמן דאמר בהכל שוחטין דכלי עצם ככלי מתכות דמי וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל דבהך פלוגתא גופא דהכל שוחטין כתב בחיבורו פ"ה מהלכות כלים כרב נחמן אף לקולא לענין גולמי כלי עצם גופייהו וכבר נדחק שם הכ"מ בפירושו כמו שנראה להמעיין בדבריו וכבר הרגיש ג"כ בזה בעל משנה למלך ע"ש ולפי מה שכתבתי א"ש טפי דסוגיא דשמעתין מסייע ליה

לר"נ. ועוד אפשר לומר דאפילו את"ל דלענין גולמי דפליגי רבי יוחנן ור"נ הלכה כרבי יוחנן דכלי עצם ככלי עץ דמי מ"מ אפשר דטעמא דר' יוחנן גופא היינו משום דלקולא לא שויא רבנן ככלי מתכות (אף למה שהעליתי שם דעיקר מלתא דגולמי כלי עץ טמא אינו אלא מדרבנן אף ע"ג דדמיהן יקרין כשל מתכות אפ"ה כיון דאינן עשויין לכבוד כשל מתכות מש"ה שדינן עלייהו נמי חומרא דכלי עץ משא"כ הכא לענין פשוטי כלי עצם אפשר דאפילו ר' יוחנן מודה דכיון דדמיהן יקרין כשל מתכות עשאוהו חכמים כשל מתכות לחומרא דפשוטיהן טמאין) וא"כ לפ"ז מה שהקשו בתוס' מהא דתנן בכלים כלי עץ וכלי עצם וכו' פשוטיהן טהורים היינו לענין דטהורין מדאורייתא כמ"ש מ"ז ז"ל באריכות אבל מדרבנן לעולם דכלי עצם טמאין מה"ט כדפרישית דעשאוהו כשל מתכות כיון דדמיהן יקרין. ועוד נראה לי דבלא"ה אפילו בכלי עץ גופייהו נמי אשכחן דאפילו למאן דסבר דפשוטיהן טהורין לגמרי אף מדרבנן דלא כסוגיא דפרק המוכר את הבית אפ"ה אשכחן בכמה דוכתי דפשוטי כלי עץ החשובין כגון טבלא המתהפכת וכן בכלים המשמשין אדם ומשמשי אדם דטמאין לכ"ע מדאורייתא או עכ"פ מדרבנן כמ"ש התוס' בפ"ק דסוכה בד"ה ומסגרתו למטה היתה ובבכורות פרק אלו מומין דף ל"ח ובדוכתי טובא וא"כ בפשיטות מצינן למימר דחפי פותחת חשיבי טובא משו"ה פשוטיהן טמאין אפילו אם היה של עץ ממש כ"ש בשל עצם וכדפרישית כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ודוק היטב:

דף פא:

בגמרא והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס וכו' ויש לדקדק דאכתי מאי מקשה מדר"י אדר"י דלמא דוקא גבי נזיר דאינו אלא לאו משום הכי סתים לן תנא כר"ש בדשא"מ משא"כ בשבת דאיסור סקילה מש"ה סבר ר' יוחנן כר"י ואע"ג דנראה דהכא לענין השרת נימין אפילו במתכוין ליכא אלא איסור דרבנן אפ"ה הא אשכחן בכמה דוכתי שהחמירו חכמים טפי בדבר שעיקרו איסור סקילה או כרת מדבר שעיקר איסורו אינו אלא בלאו ואפשר דשאני הכא לענין דשא"מ משמע ליה לתלמודא דיש להקל יותר באיסור שבת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה אפילו במתכוין למלאכה אלא שא"צ לגופה מיקל ר"ש וכ"ש הכא דאיכא תרתי למעליותא. ועוד דכיון דדשא"מ מותר מדאורייתא א"כ הכא לענין קינוח בחרס דאיכא נמי כבוד הבריות יש להקל טפי כדאמרינן לעיל בשמעתין משום הכי מקשה שפיר דרבי יוחנן אדר"י כן נ"ל:

דף פב.

אמר ר"ע פרק תשיעי
במשנה אמר ר"ע מניין לע"ז שמטמאה במשא כנדה וכו' ופרש"י דמשום דבעי למיתני בהדייהו מנין דמרחיצין את המילה כייל להו להנך דדמיא לה. ובתוספות הקשו על זה דא"כ בהאי דמרחיצין הו"ל להתחיל ועוד דלקמן בפרק ר"א דמילה הוי ליה למיתני לכך פירשו בענין אחר דאגב מתניתין דס"פ דלעיל קתני להו נמי הנך קראי דאסמכתות ועוד דקרא דתזרם סמוך להנך קראי דלעיל בס"פ ומ"ז ז"ל בספר מג"ש כתב ליישב פרש"י ממה שהקשו בתוספות דמשום דר"ע גופא בהך סדרא קאמר להו וכו' ע"ש. ולענ"ד לא יתכן לפרש כן דהא ודאי כל הנך מתני' דלקמן לא פסיקא דר"ע גופא אמרינהו תדע דהא מתני' דפולטת דקתני מקמי האי דמרחיצין מסקינן לקמן דאיכא מאן דתני מניין לפולטת ביום ג' שהיא טהורה וא"כ ודאי ר"ע פליג עלה כמ"ש התוס' לקמן ואפילו למאן דתני טמאה נמי משמע דהוי דלא כר"ע דלר"ע בעונות תליא מילתא וא"כ הדרא קושיית התוספות דהכא לדוכתא. לכך נראה דודאי רש"י גם כן סובר כפירוש התוספות דאגב מתניתין דלעיל קתני לה כמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל אבל לא מטעמיה דדבריו נראין דחוקין ע"ש אלא דעיקר כוונת רש"י דכיון דאגב מתני' דלעיל קתני לה הו"ל למיתני הך מתניתין דר"ע ואינך משניות דבתריה בפרקא דלעיל ואמאי קבע להו רבי בפרק בפני עצמו כיון דלא שייכי כלל במסכת שבת אלא אגב גררא דמתניתין דס"פ דלעיל וע"ז יפה כתב רש"י דודאי שייך הני מתניתין נמי במסכת שבת משום דקתני בהדייהו הך בבא דאסמכתא דמרחיצין. וכיוצא בזה מצינו בפ' השולח דאיידי דקתני התם במתני' בראשונה היה משנה שמו וכו' התקין ר"ג וכו' מפני תיקון העולם דמשום הכי קתני רבי התם כמה משניות דלא שייכי לגיטין אלא משום דטעמייהו נמי משום תיקון העולם ובתר הכי קתני בפרק הניזקין נמי כמה משניות דהוי משום תיקון העולם אע"ג דלא שייכי במסכת גיטין והיינו משום דקתני נמי התם העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהיא יוצאה בגט דהך בבא שייך למס' גיטין וכיון דבעדותו של רבי יוחנן הוי נמי אינך בבי התם דטעמייהו מפני תיקון עולם כמו שפרש"י שם להדי' משום הכי שייך למיתני בפרק מיוחד בפני עצמו א"כ היינו נמי טעמא דרש"י כאן שהוצרך לפרש דאגב בבא דמרחיצין קתני להו בפרק בפני עצמו כנ"ל ברור בכוונת רש"י ודו"ק:
בתוס' בד"ה אמר ר"ע פי' בקונט' וכו' אלא נראה וכו' נקיט נמי הני קראי דאסמכתא וקרא דתזרם סמוך להאי קראי דאייתי לעיל וכו' עס"ה. ולכאורה נראה מלשון התוס' דתרי טעמי נינהו אלא דלקושטא דמלתא נראה לי דכולה חדא מלתא היא ותרוייהו

צריכי דמ"ש דאיידי דאיירי לעיל באסמכתא קתני נמי הך אסמכתא דר"ע אכתי יש לדקדק דאמאי שביק רבי מלתא דרבנן בהך מלתא גופא דאיירי בה רבנן דר"ע בהך מתניתין דמייתי הש"ס בסמוך וס"ל דמטמא כשרץ שנא' שקץ תשקצנו ומסקינן לקמן דהוי אסמכתא דע"ז טומאה דרבנן בעלמא והך אסמכתא עדיפא טפי מקרא דדברי תורה דומיא דאסמכתא דפולטת ומרחיצין והא ודאי דהלכה כרבנן דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא פ"ד מהלכות אבות הטומאה אע"כ מדקתני רבי מלתא דר"ע טפי מרבנן היינו משום דהאי קרא דתזרם סמוך להאי קרא דלעיל אלא דבה"ט לחוד נמי לא סגיא דא"כ אכתי תקשי כל הנך מתני' דספינה וערוגה ופולטת וכו' אמאי קתני להו רבי הכא אי לאו משום דכולהו אסמכתא נינהו ואאסמכתא דס"פ דלעיל קאי כנ"ל ודו"ק:

דף פב:

בתוספות בד"ה אבניו ועציו ועפריו וכו' אפי' למ"ד בפרק כל הצלמים ע"ז שנשתברה מאיליה מותרת הא מוקי לה בירושלמי וכו' עס"ה. ושם בפרק כל הצלמים כתבו התוס' בענין אחר דאיירי בע"ז של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל דבכה"ג אין לה ביטול א"כ לכ"ע אף לאחר שנשתברה אסורה ע"ש בדבריהם שהביאו ג"כ הך אוקימתא דהירושלמי והנראה בזה דהא דלא כתבו כאן פירושם הראשון שם היינו משום דפשטא דלישנא אבניו ועציו ועפריו דקתני בסיפא דמתניתין דהתם אירישא דלעיל מיניה קאי בכותל שהוא שלו ושל עכו"ם דרישא איירי לדין מקום הכותל ועלה קתני דאבניו ועציו של אותו הכותל עצמו מטמא והיינו כפרש"י שם שכל אבניו ועציו של אותו הכותל מטמא אפילו אותן שמגיעין לחלק ישראל משום דאין ברירה וא"כ לפ"ז תו לא שייך לומר כפירושם הראשון שם דהא קמן דבישראל כשר איירי שאינו עכו"ם וא"כ אפילו אי אמרינן דאין ברירה ומחלק העכו"ם הוא אפילו הכי נתבטלה כיון שנשתברה משום הכי ניחא להו לפרש כאן כהך אוקימתא דירושלמי שהשתחוה לכל אבן דעבדה ע"ז שלימה כנ"ל בכוונת התוס' ומה שהוכרחו לכך ולא ניחא להו לפרש בפשיטות דהך מתניתין דאבניו ועציו היינו בבית שהעמידו בו ע"ז וכדמשמע מפרש"י וא"כ הו"ל משמשי ע"ז דתו לא שייך בה הך מילתא דע"ז שנשתברה מאיליה כיון דעיקר ע"ז קיימת וכדמשמע בפרק כל הצלמים דבכה"ג כולי עלמא מודו דאסור אלא דאי אפשר לומר כן דאי במשמשין איירי לא הוי פליג ר"ע לומר כנדה דהא במשמשין מודה דכשרץ כדאיתא לקמן בברייתא וכדאמרינן נמי דכל השקלא וטריא דהכא אליבא דרבה ור"א:

מיהו מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות אבות הטומאה משמע להדיא דמפרש להך מתני' דהכא במשמשין וכדפרישית והיינו כדפרש"י ולשיטתם צריך לומר דהאי אבניו ועציו ועפריו בכל גווני איירי ולצדדין דאבניו היינו לע"ז עצמה שהשתחוה לכל אבן ואבן אבל בעפר לא יתכן לפרש כן אלא משום משמשין ובתרווייהו קאמר ת"ק דהוי כשרץ וה"נ משמע מדמייתי קרא דשקץ תשקצנו דעיקר קרא איירי בע"ז עצמה אם כן שפיר פליג ר"ע ואמר כנדה לענין ע"ז עצמה כן נ"ל לפי שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ולקמן אבאר עוד בזה:

בגמרא שנא' שקץ תשקצנו וגו' ר"ע אומר כנדה שנא' תזרם וכו' ובירושלמי דשמעתין גרסינן אמתני' כתיב תועבה בנדה וכתיב תועבה בע"ז וכתוב תועבה בשרצים ואין אני יודע לאיזה מהם הוקשו ר"ע אומר לתועבה שבנדה ורבנן אמרי לתועבה שבשרצים וא"כ משמע מלשון הירושלמי דדרשא דתזרם דקאמר ר"ע במתניתין לאו משום דעיקר ילפותא דר"ע מהאי קרא דתזרם דהא ר"ע נמי אית ליה דרשא מקרא דשקץ תשקצנו ותעב תתעבנו והיינו תועבה שבנדה וקרא דתזרם אינו אלא לגלויי אהאי קרא דתועבה. ובזה נתיישב לי היטב הא דמקשה הש"ס בסמוך אהאי הקישא דנדה למשא ולוקשיה רחמנא לנבילה ומשני אה"נ אלא מה נדה אינה לאיברים וכו' ולכאורה לשון אה"נ תמוה טובא דהא לקושטא דמלתא לא אשכחן בשמעתין שום הקישא לנבילה אבל למאי דפרישית בשיטת הירושלמי א"ש דהאי קרא גופא דמייתי רבנן דר"ע שקץ תשקצנו אסיפא דקרא סמכו דכתיב תעב תתעבנו והיינו נמי תועבה דשרצים דמיקרי נמי תועבה דכתיב לא תאכל כל תועבה ואע"ג דהאי קרא לענין בהמה ועופות איירי אפ"ה משמע ליה להירושלמי דקאי נמי אסיפא דהאי פרשה דאיירי בשרצים וא"כ לפ"ז ממילא שפיר מצינן למימר דקאי נמי אנבילה דכתיב בהאי פרשה גופא כנ"ל ליישב הסוגיא דשמעתין נמי בשיטת הירושלמי כמו שאבאר עוד לקמן אלא דמשיטת הירושלמי היה נראה לי לכאורה דהאי דרשא דשקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דרשא גמורה היא ובשמעתין מסקינן לקמן דאינו אלא מדרבנן ועיין מה שאבאר בזה בסמוך ודוק היטב:

שם ואמר רבה במשא דכ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה וכו' ונראה דהא דפשיטא ליה לרבה דרבנן נמי אית להו הקישא דנדה ומנ"ל דהכי הוא דהא כיון דמסקינן לקמן דטומאת ע"ז דרבנן וע"כ היינו משום דקרא דדברי קבלה אסמכתא בעלמא נינהו כמו שפרש"י לקמן וא"כ שפיר מצינן למימר דרבנן לית להו הך אסמכתא דהיקישא דנדה אלא דאפ"ה פשיטא ליה לרבה דהך אסמכתא לכ"ע אית להו כיון דפשטא דקרא דכתיב וטמאתם את צפוי פסילי וגו' תזרם כמו דוה צא תאמר לו א"כ משמע להדיא

דלענין טומאה איירי קרא אלא דאפילו הכי לא הוי אלא מדרבנן וכמו שנראה לקמן מפרש"י ובזה א"ש גם כן הא דקאמר רבה דאיתקש לנדה וטפי הוי ליה למימר דמטמא במשא לכ"ע דהא איתקש למת ולפמ"ש א"ש. ומה שהקשה מהרש"א לשיטת התוספות דלשון תזרם היינו לחומרא א"כ אגופא דקרא תיקשי לכתוב תזרם כמו מת נ"ל דלאו קושיא הוא דאע"ג דפשטא דלישנא דוטמאתם משמע לשון טומאה אפ"ה לא שמעינן מינה טומאה גמורה לטמא אחרים כמו טומאה דאורייתא אלא שהיא עצמה טמאה ויש להתרחק ממנה שלא יגע בה וצריך להוציאה מתוך ביתו כדי שלא יבא לידי הרהור עבירה דאפילו להרהר ולהסתכל בה אסור והיינו ממש כמו נדה וא"כ לא שייך האי לישנא גבי מת כלל. ותדע שכן הוא דהא אשכחן להדיא האי לישנא גבי יעקב פרשת וישלח שאמר לבניו הסירו אלקי הנכר מקרבכם והטהרו והחליפו שמלותיכם ומה"ט כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' אבות הטומאה שיש לטומאת ע"ז עיקר מן התורה מהאי קרא דיעקב גופא ואפ"ה כתב בסוף דבריו דטומאת ע"ז אינה אלא מדרבנן וע"כ היינו כדפרישית דעיקר לשון טומאה היינו לאו טומאה ממש לטמא אחרים אלא להתרחק ממנה כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמר רבה וכו' ולר"ע נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהיקישא דשרץ למשמשיה לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש וכו' ונראה לר"ת וכו' עס"ה. דברי התוס' הללו צריכין ביאור דמ"ש לימא לטמויי בכעדשה אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא מסקינן לקמן מברייתא ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר ואע"ג דאיכא לאוקמי הך ברייתא כרבנן דר"ע דוקא אבל לר"ע דמחמיר לטמויי באבן מסמא אפשר דמחמיר נמי לטמויי בפחות מכזית והיינו בכעדשה אלא דאפ"ה אין זו קושיא אלישנא דתלמודא דהא אפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ ודאי טפי ניחא לתלמודא למימר דלר"ע נמי בעינן כזית והיקישא דשרץ מוקמינן למשמשי' כמו לרבנן אע"כ דעיקר קושיית התוספות אהך מילתא גופא דכיון דלרבה אליבא דר"ע הנך היקישא דע"ז לחומרא מקשינן א"כ לענין כעדשה נמי לטמא לר"ע ובאמת לא משמע להו שום סברא לומר דפליגי ר"ע ורבנן נמי בהא כן נ"ל בכוונת התוס'. מיהא במאי שכתבו עוד ואי לקולא מקיש לא תטמא אפילו במשא לכאורה יש לתמוה טובא דמה"ת נאמר דר"ע מקיש לקולא טפי מרבנן דהא קמן דר"ע מחמיר טפי ולכאורה היה נ"ל אפשר דאע"ג דר"ע מחמיר טפי לענין היקישא דנידה מקרא דדברי קבלה אפ"ה איכא למימר דבשאר מילי מיקל טפי מרבנן דאפשר דת"ק אית ליה דהך היקישא דשרץ היקש גמור מדאורייתא והך היקשא דנידה לית להו כלל כיון דלר"ע גופא לא הוי אלא אסמכתא

בעלמא משא"כ לר"ע הוי איפכא דכיון דלית ליה הך היקישא דשרץ א"כ לפ"ז אין לטומאת ע"ז עיקר מן התורה כלל אלא מדרבנן ומה"ט גופא בשאר מילי מיקל ר"ע טפי מדרבנן כך היה נ"ל לכאורה אלא דבלשון התוס' בסמוך בד"ה ולר"ע וכו' לא משמע כן כמו שאבאר ותו קשיא לי דלמאי דקשיא להו להתוס' לענין לטמויי בכעדשה אכתי לתירוצו של ר"ת אינו מיושב שפיר דכיון דהיקישא דתזרם כמו דוה לר"ע לחומרא דריש להו א"כ אפילו בכל שהו נמי לטמא כמו דם הנידה דמטמא בכ"ש וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ואפשר דדוקא לענין משא שייך לומר דלחומרא דריש לה דהכי משמע לישנא דקרא צא תאמר לו דלא מיבעיא שלא יגע בו אלא שצריך להוציא לגמרי כדי שלא יסיטנו כדאמרינן בעלמא וליחוש שמא תסיטנו אשתו נידה משא"כ לענין הך חומרא לטמויי אף בפחות מכזית לא שייכי בהאי לישנא דצא תאמר לו כן נ"ל לפי שיטת התוספות מיהו למה שאפרש בסמוך נראה יותר דהשתא בהך שקלא וטריא דשמעתין אליבא דרבה ור"א אכתי לא פסיקא לן הך מילתא דלענין טומאה בעינן כזית וכמו שאבאר א"כ אין מקום כלל לקושיית התוס' דלטמא אפילו בכעדשה דאפשר דלקושטא דמלתא אפילו בפחות מכעדשה מטמא בכ"ש ובלא"ה נראה כן לפמ"ש התוס' בסמוך דהא דמוקמינן היקישא דשרץ למשמשיה היינו משום דכתיב שקץ תשקצנו כי חרם הוא משמע דכל דבר שהוא חרם אסור בהנאה הוי כשרץ וא"כ מה"ט גופא יש לטמאה אפילו בכ"ש כיון דאסור בהנאה והוי בכלל כל חרם כנ"ל ודוק היטב:

בד"ה באבן מסמא פי' בקונטרס אבן מונחת וכו' וקשה דבת"כ מפיק וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בספר מג"ש דרש"י גופא חזר בו ממה שפי' כאן דבפרק דם הנדה ובפרק בתרא דנדה מפרש רש"י כמו שפי' התוס' כאן:

בגמ' ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ. ולכאורה יש לתמוה דמאי קושיא דלמא אה"נ דר"ע לית ליה הקישא דשרץ כיון דמסקינן לקמן דלרבנן גופייהו לא הוי האי הקישא אלא אסמכתא בעלמא ונראה לי ליישב דהמקשה דהכא אברייתא דלקמן סמיך דקאמר ר"ע אשירה כנדה ומשמשיה כשרץ ומדלא קאמר כנבילה דהא לקושטא דמלתא אליבא דרבה משמשין נמי מטמאין במשא אפילו לת"ק דר"ע אע"כ דר"ע אית ליה הך אסמכתא דהיקישא לשרץ א"כ מקשה שפיר וע"ז משני שפיר למשמשיה לענין דלא מטמא' במשא וכדמשמע נמי לקמן אליבא דרבה אהך ברייתא גופא והיינו נמי כדמסיק הכא ואיידי דקאמר ת"ק כשרץ משום הך הקישא מש"ה אמר איהו נמי כשרץ. מיהו לפי' התוס' לא יתכן לפרש כן דא"כ מאי האי דקאמר למשמשין והיינו לענין עיקר טומאה פשיטא דהכי הוא דהא אהך ברייתא גופא קאי דקתני משמשיה כשרץ. ועוד דלמאי דפרישית

אין מקום לעיקר קושיית התוס' בד"ה ר"ע תימא לר"י מאי קמיבעיא ליה הא איצטריך לאפוקי וכו' עס"ה וא"כ אם נאמר דאלישנא דברייתא לחוד קשיא ליה לתלמודא א"כ אין מקום לקושיית התוס' ולא לתירוצם. מיהו למאי דפרישית לעיל מסברא דנפשאי דהשתא בהאי שקלא וטריא אליבא דרבה ור"א לא אסיק אדעתיה הא דמסקינן לקמן דטומאת ע"ז מדרבנן אלא קס"ד דמדאורייתא היא הך הקישא דשרץ למאי דלא אסיק אדעתיה נמי הך ברייתא דע"ז פחותה מכזית טהורה דודאי להך ברייתא ע"כ שמעינן דאינה אלא מדרבנן דאי מדאורייתא לטמא אף בכעדשה א"כ א"ש כל השקלא וטריא דשמעתין וגם לשון התוס' כאן אלא שכבר כתבתי דע"כ התוס' לא נחתו להכי דא"כ אין מקום למ"ש בד"ה אמר רבה וכן מ"ש בד"ה רבנן סברי וא"כ צ"ע ליישב. תו קשיא לי דמאי קשיא ליה לתלמודא לר"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ ואיצטריך לאוקמי למשמשיה דהא אפילו לענין ע"ז גופא נמי איכא למימר דהאי הקישא דשרץ לר"ע נמי דרשא גמורה היא ומדאורייתא אה"נ דלא מטמא במשא אלא הא דמטמא לר"ע אפילו באבן מסמא היינו מדרבנן מהאי הקישא דנדה דכתיב תזרם כמו דוה. והנראה לע"ד בזה דאי ס"ד דעיקר טומאת ע"ז מדאורייתא ואפ"ה קילא משאר טומאת מת ונבילה דהנך מטמאין במשא והך לא מטמא א"כ אין סברא לומר שהחמירו חכמים לטמא באבן מסמא טפי מבמת ונבילה וכיוצא בזה כתבו התוס' לקמן בד"ה ור"א משא"כ למסקנא דכולה מלתא דטומאת אשירה אינה אלא מדרבנן א"ש שהחמירו בה כמו נדה גמורה משום הרחק עבירה וכדפרישית:

שם ולוקשה רחמנא לנבילה אה"נ. כבר כתבתי בזה בתחילת הסוגיא ליישב הלשון אה"נ ע"פ שיטת הירושלמי דאיכא למימר דשקץ תשקצנו היינו הקישא דשרץ ותעב הקישא דנבילה דמיקרי נמי תועבה בהך פרשה דשרצים גופא ודו"ק:

שם אלא הא דבעי ר"ח בר גוריא וכו' אליבא דר"ע בעי לה. וקשיא לי מאי דוחקיה לאוקמי אליבא דר"ע דהא שפיר מצינן לאוקמי אפילו אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו ולענין עיקר טומאת מגע מיבעיא ליה אי אמרינן דאינה לאיברים כלל אפילו לענין טומאת מגע או אפשר דבמגע מטמא אפילו לאיברים והא דאקשינהו בקרא דתזרם לנדה ולא לנבילה היינו לאשמעינן דלאיברים אינה מטמא' במשא כנדה גופא דאינה לאיברים משא"כ אי הוי מקשי לנבילה ממילא הוי משמע דאפילו לאיברים מטמא' במשא ובשלמא לפי השיטה שכתבתי לעיל מסברא דנפשאי בשקלא וטריא דהכא משמע דהקישא דשרץ דרשא גמורה היא מדאורייתא א"כ מקשה הש"ס שפיר מאי קמיבעיא ליה לר' חמא אי ישנה לאיברים וכו' פשיטא דישנה לענין טומאת מגע מהקישא דשרץ דישנה לאיברים

ואין היקש למחצה ובמשא פשיטא דלא מטמא לאיברים מהיקשא דנדה דודאי אין שום סברא לומר דמשום לשון תזרם דמשמע לחומרא נחמיר טפי מנדה גמורה מה שא"כ לפמ"ש בסמוך ע"כ דהתוס' לא נחתו להך סברא א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא רב חמא ב"ג לענין טומאת מגע מיבעיא ליה ואפילו אליבא דרבנן ואפילו בע"ז גופא וכיוצא בזה מצאתי בלשון הירושלמי בהך מלתא דע"ז אינה לאיברים לאו מלתא דפסיקא הוא אלא דמחלקינן בין שלימה לשבורה דשלימה הוקשה לשרץ דאפילו בכעדשה ובשבורה דהיינו לאיברים מקשינן למת דבעינן כזית א"כ ממילא דמצינן למימר בכה"ג לחלק בין טומאת מגע לטומאת משא לענין שלימה ושבורה דשלימה במשא דומיא דנדה ושבורה במגע דומיא דשרץ וצ"ע:

בתוס' בד"ה ורבי אליעזר אמר פי' רבינו שמואל וכו' ויש ספרים דלא גרסו וכו' אלא בלא שום יתור לא מחמרינן כולי האי. כבר כתבתי בזה לעיל דלמאי דמסקינן לקמן דהיקישא דשרץ אינו אלא מדרבנן לא שייך הך סברא שפיר לומר דלא מחמרינן כולי האי ולפי זה משמע דהנך יש ספרים נחתו להך סברא שכתבתי דבכל השקלא וטריא דהכא לא אסיק אדעתיה דהקישא דשרץ דרבנן אלא קא סלקא דעתיה דהוי דאורייתא אבל שיטת התוספות אינו כן דהא לפ"ז אין מקום לכל מאי שכתבו בד"ה אמר רבה ואין טורח לכפול הדברים ודוק היטב:

דף פג.

בגמרא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ וכתבו התוס' דמברייתא לא אלים ליה למיפרך דמשמע דע"ז דומיא דמשמשיה דלא מטמא במשא עכ"ל. ולא ידענא אמאי פסיקא להו דלרבה אליבא דרבנן מפלגינן בין אשירה למשמשיה כיון דהקישא דשרץ איצטריך לדידהו לגופא דבין היא ובין משמשיה לא מטמא' באבן מסמא אבל במשא לעולם דתרווייהו מטמא' מהקישא דנידה ומכ"ש למה שכתבו לעיל דהקישא דשרץ אמשמשיה נמי קאי מדכתיב כי חרם הוא ולפ"ז כ"ש דלר"ע אית לן למימר דמשמשיה מטמא במשא והקישא דשרץ איצטריך למעוטי משמשיה מאבן מסמא ועוד דלרבה מהך ברייתי' דקתני ע"ז כשרץ ומשמשי' כשרץ ומדלא ערבינהו ותנינהו בחד בבא דהו"ל למיתני ע"ז ומשמשיה כשרץ א"כ משמע טפי דלקושטא דמילתא תרי בבי נינהו וע"ז כשרץ היינו דלא מטמא באבן מסמא אבל במשא מטמא משא"כ הך בבא דמשמשיה כשרץ היינו לגמרי כשרץ דאפילו במשא לא מטמא ויש ליישב קצת פי' התוס' לפי שיטתם לעיל בד"ה משמשיה אבל לפי' הקונט' שם לא יתיישב הך פירושא מיהו לפי

מאי שכתבתי לעיל אתי שפיר טובא דהא דמקשה הש"ס הכא מהך ברייתא היינו משום דקאמר ר"ע משמשיה כשרץ ולא קתני כנבילה ע"כ היינו משום דלא מטמא במשא וא"כ מדר"ע נשמע נמי לרבנן כנ"ל ודו"ק:

שם אלא אמר רב אשי וכו' עמ"ש בעל המאור בזה באריכות:

דף פג:

בגמרא בעי רב חמא בר גוריא אשירה ישנה לאיברים או אינה לאיברים וכו' עי מ"ש בעל המאור בזה בהא דלא פשיט הך איבעיא ממתני' דלעיל קתני אבניו ועציו ועפריו מטמא' כשרץ וכבר כתבתי בזה לעיל בלשון התוספות שם מיהו במאי דמשמע מלשון בעל המאור דפשיטא ליה דמשמשי ע"ז ישנו לאיברים וכן כתב הרמב"ם בפירוש בפ"ו מהלכות אבות הטומאה דבזה חמור משמשיה מע"ז עצמה ונראה מדבריו שם דאפילו היכא שאין עיקר הע"ז קיימת שנשתברה היא ומשמשיה אפ"ה היא טהורה ומשמשיה טמאין אלא דלמאי דפרישית לעיל בלשון התוספות דמלשון המשנה אינו הכרע א"כ צ"ע מהיכן יצא לו להרמב"ם ז"ל דין זה דהחמירו במשמשיה יותר מע"ז עצמה ובעיקר דברי הרמב"ם שפסק בהך איבעיא לקולא ע"ש בספר משנה למלך שכתב דאע"ג דמשמע לעיל דאיבעיא דרב חמא היינו דוקא כרבה אליבא דר"ע וא"כ למאי דק"ל כרבנן פשיטא דאינה לאיברים אלא דאפ"ה אין לפרש כן בכוונת הרמב"ם שהרי כתב שם דהיקישא דנידה היינו אפילו לשברים ממש כגון קצץ מהן אבר וא"כ בשל חוליות שפיר איכא לאוקמי הך איבעיא אפילו אליבא דרבנן ע"ש שהאריך ונדחק ליישב מיהו מתוך מה שאפרש בסמוך יתיישב שיטת הרמב"ם לנכון:

בפירש"י בד"ה ישנה לאיברים כגון של חוליות וכו' וכ"כ בתוס' דבנשתברה פשיטא דלא מטמא אפילו בלא הקישא דנדה והוכיחו כן מסוגי' דלעיל מדלא מוקמינן להך איבעיא דרבי חמא אלא כרבה ואליבא דר"ע ולפ"ז צריך לומר דהא דפשיטא לן דנשתברה טהורה אפילו בלא היקישא דנדה היינו משום דמסברא אין להחמיר בטומאת ע"ז דרבנן יותר משאר טומאה דאוריית' דקי"ל דשבירתן היא טהרתן ולענין טומאה ישנה כשנשתנה איבעיא בפני עצמה היא בפרק רבי ישמעאל דף נ"ג כנ"ל בכוונת פרש"י והתוס' ולפ"ז משמע לפי פירושם דהלכה כר"ע כיון דאיבעיא דר"ח וכל השקלא וטריא כרבה ואליבא דר"ע וכבר כתבתי דשיטת הרמב"ם אינו כן לפי מה שפסק הלכה כחכמים ותו קשיא לי על שיטת רש"י והתוס' דלדידהו ע"כ עיקר איבעיא דהכא היינו מהנך סברות דמסיק הש"ס באין הדיוט יכול להחזירו אי הוי כמתבר או לא ולאידך גיסא איפכא ובסוגיא

דלעיל משמע דאיבעיא דר"ח היינו אי אמרינן הקישא דנדה דוקא לחומרא או אפילו לקולא וצ"ע ליישב סוגי' דשמעתין ע"פ שיטת רש"י ותוס' וכמ"ש ג"כ בעל משנה למלך: **מיהו** לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגי' א"ש טובא דבשקלא וטריא דלעיל בפלוגתא דרבה ור"א הוי ס"ד דטומאת ע"ז מהקישא דשרץ הוי מדאורייתא והא דבעי למימר דאינה לאיברים מהיקישא דנדה היינו לענין טומאת משא לחוד וא"כ לפ"ז לא שייך לחלק בין לאיברים דחוליות או לאיברים דנשתברו דאי משרץ אפילו נשתברו לגמרי טמא ואי מנדה אפילו של חוליות טהור דדומיא דנדה לגמרי בעינן משא"כ בסוגי' דהכא מפרש סתמא דתלמודא איבעיא דר"ח אליבא דהלכתא דטומאת ע"ז דרבנן ופשיטא דהיקישא דנדה אף לקולא אלא דאפ"ה מיבעיא ליה לר"ח בהנך סברות דמסיק הש"ס אי מחמרינן לענין טומאה טפי מאיסורא או איפכא דמקילין בה טפי כיון דעיקרו אינו אלא מדרבנן ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' בסמוך בד"ה כי תיבעי לך ודוק היטב ותן לחכם ויחכם עוד:

במשנה מניין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים ומפרש בגמרא מה ים טהור אף ספינה טהורה וחנניא אומר נלמדה משק וכו'. ומשמע דתנא דמתני' לית ליה ילפותא דשק לענין ספינה וחנניא לית ליה ילפותא דמתניתין מש"ה מהדרינן למימר מאי בינייהו דנפקא מינה נמי לענין דינא לענין ספינה של חרס או של ירדן דלחנניא טמאה ולתנא דמתני' הכל טהור אלא דאכתי היא גופא קשיא לי כיון דפשיטא לן בכולה תלמודא דכ"ע ילפינן משק דבעינן מטלטל מלא וריקן דמה"ט ממעטינן פשוטי כלי עץ בכל הכלי' הבאים במדה וא"כ קשה ממ"נ מאי קסבר תנא דמתני' אי קסבר דספינה לא הוי בכלל כלי עץ ולא בכלל כלי חרס דלא כלי מיקרי אלא כבתים ודברים שמחוברין לקרקע א"כ אמאי קאמר מניין לספינה שהיא טהורה דמה"ת תהא טמאה ואי קסבר דמסברא פשיטא דבכלל כלי היא וא"כ בכלי חרס דלא איתקש לשק לענין מלא וריקן כיון דלא כתיב בהאי ענינא וכ"ש בספינת הירדן דמטלטלת מלא וריקן כדמשמע לכאורה בשמעתין וכמו שיבואר אמאי מטהר להו תנא דמתניתין דאטו מהאי אסמכתא בעלמא דדברי קבלה דמשלי שאינו אלא דברי משל נקיל בטומאה דאורייתא ואפילו בדבר שמפורש בדברי קבלה אשכחן בכמה דוכתי בש"ס דהנביאים גמרא גמירי להו ואתי אינהו ופירשוהו והכא לא שייך לומר כן. לכך היה נראה בעיני לומר דודאי עיקר פלוגתא דת"ק וחנניא בסברא דאורייתא נמי פליגי דלחנניא פשיטא ליה דטלטול ע"י שוורים שמיה טלטול ופשיטא ליה נמי דספינה הוי בכלל כלי ומש"ה מטמא בשל חרס אפילו אין מטלטל מלא וריקן מה שא"כ לת"ק משמע ליה מסברא דטלטול ע"י שוורים

לא שמי' טלטול ומשמע ליה נמי דספינה לא מיקרי כלי דסתם כלים עיקר תשמישן ביבשה (דומיא דכלי מדין וכן מצאתי ג"כ בל' הירושלמי דמהקישא דשק נמי משמע דוקא בכלים המשמשים ביבשה ובים) ולא בים כדאשכחן טובא אפילו בבעלי חיים דכל מאי שבים טהור כ"ש בספינה של חרס דדמיא טפי למחובר לקרקע לענין ביכורים וכיוצא בו כדמשמע בפ"ק דגיטין דף ז' ע"ב ע"ש בתוספות ובחידושינו אלא דאכתי כיון דלא פשיטא ליה לתנא דמתני' הנך סברות כל כך מש"ה שפיר קאמר מניין שהיא טהורה ומסמיך לה אקרא כנ"ל. אלא דשיטת התוס' לא משמע הכי דלפי מ"ש אין מקום למה שהקשו התוס' בד"ה ולחנניא תימא לר"י אמאי נקיט חנניא הא רבנן נמי וכו' והניחו בתימא וצ"ע ולמאי דפרישית שפיר מצינן למימר דעיקר טעמא דרבנן משום דטלטול ע"י שוורים לא שמיה טלטול דמהאי אסמכת' שמעינן לה ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה נלמדנה משק דספינה אינה מיוחדת למדרס וכו' דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוי ילפינן משק כדאמרינן בריש אלו מומין דמדרסות לא איתקוש לשק עכ"ל. ויש כאן מקום עיון דמשמע דפשיטא להו להתוספות דכי היכא דאמרינן בריש אלו מומין לענין כלי שאין לו בית קיבול אפ"ה טמא היכא דחזי למדרס משום דלא איתקש לשק ה"ה לכלים הבאים במדה דאיירינן בהו הכא לענין ספינה שאינה מטלטלת אלא מפני כובד המשוי דבהא נמי פשיטא להו דלא איתקש לשק לפי הסוגיא דאלו מומין (ולפ"ז קשיא טובא מהך מתניתין דכלים דמייתי הש"ס בסמוך דקתני תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה מת והבאה במדה טהורה מכלום ומשמע לכאורה דאפתחה מצידה נמי קאי אלא דמלשון רש"י לקמן בד"ה טהורה מכלום נראה מבואר דלא קאי אלא אהך בבא דפתחה מלמעלה וכמו שכתבו שם ג"כ התוס' מסוגיא דבכורות גופא) אלא דלפ"ז לא א"ש מ"ש התוס' דספינה אינה מיוחדת למדרס ואכתי מאי הוי נהי דאינה מיוחדת למדרס אפ"ה הא חזיא מיהא למדרס והתם בר"פ אלו מומין קאמר להדיא הנך דחזי למדרסות משמע להדיא אע"ג דאין מיוחדת למדרס אלא דחזי' אפ"ה טמאין וא"כ אמאי איצטריך הכא למימר דטעמא דחנניא בשל חרס משום דלא כתיבא גבי שק ובספינות הירדן משום דטוענין אותן ביבשה ותיפוק ליה דאפילו בשל עץ יש לומר דטמא כיון דחזיא למדרס למאי דלית ליה הך אסמכתא דאניה בלב ים ועוד דעיקר לשון התוס' תמוה במ"ש כיון דעיקר עשויה לפרקמטיא אמרינן בה עמוד ונעשה מלאכתינו והתם משמע דכל היכא דחזיא למדרס לא שייך בהו עמוד ונעשה מלאכתינו וכ"ש בספינת הירדן דאיירי בה הכא דסתמא עשויה ג"כ בשביל בני אדם היושבין בה וזימנין נמי שעשויה בענין שניכר בה שעשויה לישיבת בני אדם ומאי פסקיה:

ולולי דברי התוס' היה נראה לי לפרש בפשיטות דבספינה שאינה מטלטלת כשהיא מלאה אפילו אם עשויה למדרס נמי לא מטמא דלא דמיא להא דאמרינן בר"פ אלו מומין דהנך דחזיין למדרס אע"ג שאין להם בית קיבול טמאין היינו דכיון דחזיא למדרסות שפיר מיקרי כלי והוי בכלל כל כלי עץ דכתיב בפרשת כלי מדין והקישא דשק לא קאי עלייהו והיינו מק"ו דפכין קטנים דלקמן ומכ"ש למאי דמשמע התם בר"פ אלו מומין דהא דהנך דחזיין למדרסות טמאין אינו אלא מדרבנן א"כ שפיר מצינן למימר דדוקא בהך הוא דגזרו בהו רבנן משום הנך דמיוחדין למדרסות והרואה סבור שהן מיוחדות וטמאין מדאורייתא בכל הטומאות מכללא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת והיינו מק"ו דלקמן כמ"ש רש"י והתוס' לקמן ובכמה דוכתי מש"ה לא פלוג רבנן משא"כ בספינה דשמעתין שפיר איכא למימר דלחנניה נמי היכא דאינה מטלטלת אלא ע"י שוורים לא מיקרי כלי כלל ולא הוי בכלל ריבויא דכל כלי עץ דכתיב בפרשת מדין וא"כ אין לה טהרה במקוה ואין במינה טהרה במקוה ומשום הכי טהורה אף מן המדרס כדאמרינן לקמן לענין כלי חרס וגזירה דרבנן נמי לא שייך בהו למיגזר ספינה אטו שאר כלים דבכה"ג לא טעו אינשי:

וכמו שכתבתי נראה לי מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות כלים הלכה ט' דטעמא דספינה בין גדולה בין קטנה טהורה היינו משום דלא מיקרי כלי והיינו כמ"ש כאן ובלשון המשנה ועיין עוד בסמוך בלשון התוס' ד"ה ולחנניה ובלשון רש"י בד"ה הבאה במדה ודו"ק:

בגמרא איכא בינייהו ספינה של חרס וכו' אי נמי ספינת הירדן וכו'. ולכאורה לשון אי נמי אינו מדוקדק דהו"ל לערבינהו בחדא בבא ולמימר איכא בינייהו ספינה של חרס וספינה של ירדן דלחנניא טמאה ולתנא דמתניתין טהורה כיון דלשיטת התוספות תרווייהו מחד טעמא מטהרי להו ת"ק מגזירת הכתוב דאיתקש לים ולחנניה טמאין כיון דאיתנייהו בהקישא דשק מה שא"כ למאי דפרישית דתנא דמתניתין וחנניה עיקר פלוגתייהו היינו נמי מסברא מדין תורה א"כ א"ש כיון דכל חד וחד סברא באפי נפשה היא מש"ה פלגינן לתרתי ומש"ה קאמר א"נ כן נ"ל ודו"ק:

שם אי נמי ספינת הירדן. הא דנקיט ספינת הירדן טפי משאר נהרות ולא קתני ספינות קטנות של נהרות טמאין נראה משום דאפשר דספינות הירדן היו עשויין בענין זה שטוענין אותן ביבשה. מיהו למאי דפרישית בלשון המשנה יש כאן פרפרת נאה לומר דהא דספינת הירדן טמאה היינו משום דאפשר שהוא בכלל פרשת כלי מדין שהביאו השלל והמלקוח לערבות מואב אשר לירדן יריחו א"כ מסתמא היו מטעינין אותו השלל

והמלקוח בספינות הירדן ולפ"ז נטמאת הספינה מחמת הכלים שבתוכה שנגעו במת דבהכי איירי ענינא דקרא בפרשת כלי מדין כמו שפרש"י לעיל בפרק במה אשה דף ס"ב בד"ה האי במדין כתיב ע"ש ובחידושינו ודו"ק:

דף פד.

בתוס' בד"ה ולחנניה וכו' תימא לר"י אמאי נקיט חנניה הא רבנן נמי וכו' ועוד דנראה וכו' א"כ ממתניתין דכלים וכו' עס"ה כבר כתבתי לעיל ליישב קושיא ראשונה לפי שיטתינו אלא דבלא"ה אף לשיטת התוס' לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י הא רבנן נמי לא פליגי בהא וכו' הא בפשיטות מצינן למימר דמה שהוצרכו רבנן למילף דספינת הירדן טהורה מקרא דאניה בלב ים היינו משום דאי לאו הך ילפותא היה אפשר לומר דטמאה כיון דחזי' למדרס כיון שכל שעה יושבין בה בני אדם. ואף שכתבו התוספות דמ"מ עיקרן עשויה לפרקמטיא אפ"ה מלשון התוספות גופא משמע דלאו פשיטא להו הך סברא אלא משקלא וטריא דשמעתין אליבא דחנניה מש"ה קאמר שפיר לחנניא טלטול ע"י שוורים וכו' דמדרבנן לא שמעינן להו שפיר ולפ"ז כ"ש דאין מקום לקושיא שנייה של ר"י דהו"ל לאקשויי ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה דהא ודאי ממתניתין לא קשיא מידי דאפשר דהא דתנן ספינת הירדן טמאה היינו מה"ט גופא דספינת הירדן אין עיקרה עשויה לפרקמטיא אלא אף לישיבת בני אדם והשתא א"ש דעיקר קושיית הגמרא אינה אלא ממימרא דרבי חנינא בן עקביא דמפרש טעמא דחנניה בספינת הירדן היינו שטוענין אותן ביבשה ומביאין אותן למים ע"י טלטול שוורים כנ"ל ליישב קושיית התוס' שהניחו בתימה ועמ"ש מ"ז ז"ל בזה בספר מג"ש באריכות ודו"ק:

בד"ה שלש תיבות הן קשה לר"י דאמאי מייתי לה וכו' עס"ה. עי' מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש דאי לאו הך מתניתין דג' תיבות הן היה באפשר לומר דהאי תנא דמתני' דכלים לית ליה הך הקישא לענין דבעינן מטלטל מלא וריקן מש"ה הוצרך לאתויי הך דהבאה במדה טהורה מכלום אלמא דאית ליה ואפ"ה קאמר רבי יוחנן דאם יש לה בית קיבול רמונים טמאה אלמא דטעמא משום טלטול שוורים וכתב כן לפי שיטתו ע"ש. ולי נראה להוסיף בדבריו דאפילו את"ל דהקישא דשק לענין הבאה במדה נמי סברא פשוטה היא לכ"ע כמו לענין פשוטי כלי עץ אפ"ה איכא למימר דטמאה מיהא מדרבנן כדאשכחן טובא דאפילו בפשוטי כלי עץ נמי זימנין דטמאה מדרבנן כמ"ש התוס' בכמה דוכתי טובא וכמו שאבאר לקמן וכדפרישית נמי לעיל דף פ"א בלשון התוס' ד"ה חפי פותחת ע"ש א"כ לפ"ז שפיר הוי מצינן למימר דרבי יוחנן נמי לענין טומאה דרבנן איירי מש"ה

מייתי נמי הך בבא דג' תיבות דטהורין מכלום אלמא דאפילו מדרבנן טהור וא"כ ע"כ הא דמטמא רבי יוחנן היינו משום טלטול על ידי שוורים ואם כן טעמא דחנניה נמי משום הכי הוא. כן נראה לי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה טהורה מכלום למדרס לא חזיא הואיל וחלולה מלמעלה וכו' עס"ה. נראה מבואר מלשונו דבפתחה מצדה טמאה מדרס אפילו בבאה במדה א"כ לפ"ז ממילא דטמאה נמי בכל הטומאות מהאי כללא דכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ובכל הטומאות דילפינן לה לקמן בק"ו מפכים קטנים וכמ"ש התוס'. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב בפירוש דהבאה במדה טהורה מכלום אריש נמי קאי דטהורה מכל הטומאות והטעם נראה מבואר בחיבורו דהבאה במדה לאו לגמרי דמי לפשוטי כלי עץ אף על גב דתרווייהו מהקישא דשק ממעטינן להו וכמ"ש ג"כ התוי"ט בשמו באריכות בפכ"ד בהך משנה ע"ש. אלא שבסוף דבריו הניח בצ"ע מסוגיא דפרק כיצד הרגל ע"ש. ולענ"ד שיטת הרמב"ם נכונה וברורה בזה דהא לקמן מסקינן דהאי ק"ו מפכים קטנים היינו דוקא היכא דיש במינו טהרה במקוה דמרבינן לה מוכל המשכב ולפי פי' התוס' בסמוך דמפץ היינו של שפי ושל גמי וכן נראה מפירוש הרמב"ם בפ"א מהלכות מקואות ולפ"ז ע"כ הא דקרי ליה יש במינו היינו משום שהוא גידולי קרקע כמו כלי עץ וזה נראה דוחק וא"כ כ"ש שיש לנו לומר דלא קרינן יש במינו טהרה במקוה אלא במידי דהוי כלי אבל בתיבה הבאה במדה דלא מיקרי כלי כלל כיון דאין מטלטל מלא וריקן ולא הוי דומיא דשק א"כ ממילא דלא הוי נמי בכלל וכל כלי עץ תתחטאו ולא שייך ביה נמי האי ק"ו דפכים קטנים דמה לפכים קטנים דמיקרי כלי משא"כ בהאי דלא מיקרי כלי כלל אפילו לענין טלטול בשבת כדאיתא לעיל ס"פ במה מדליקין דף ל"ה גבי חלתא בת תלתא כורי ע"ש כנ"ל ברור בשיטת הרמב"ם ז"ל והיינו כמשמעות לשון המשנה דקתני הבאה במדה טהורה מכלום משמע דאריש נמי קאי וכמו שאבאר עוד בסמוך. וכן נראה קצת מלשון הראב"ד ברפ"ג מהלכות מקואות דטהרה במקוה היינו דוקא במידי דתורת כלי עליו וזה שכתב שם דהתם איסורא נמי איכא בטלטול ובעל כ"מ נתקשה מאד בזה ולמאי דפרישית א"ש ודוק היטב:

בגמרא ת"ר מדרס כלי חרס טהור ר"י אומר אף הספינה מאי קאמר. וקשיא לי טובא דלפי שיטת רש"י והתוס' דלעיל דבמידי דמיוחד למדרס אפילו בבאה במדה טמא ולפי' התוספות אפילו בספינה הוי דינא הכי אי לאו דעיקרן עשוין לפרקמטיא וא"כ מאי האי דמתמה הש"ס ומקשה מאי קאמר דהא שפיר מצינן לפרש הברייתא כפשטא דת"ק דר' יוסי דקאמר מדרס כלי חרס טהור משמע דעיקר ילפותא דאע"ג דטומאת מדרס

חמירא טובא וכתיב ביה נמי וכל המשכב בלשון ריבוי אפ"ה בכלי חרס טהור מהיקישא דמשכבו דמקיש משכבו לו דבעינן שיהא במינו טהרה במקוה ואם כן משמע מזה דכלי חרס לחוד הוא דממעטינן אבל ספינה של עץ אע"ג דאינה מטלטלת מלא וריקן טמאה היכא דמיוחדת למדרס ואהא פליג רבי יוסי וקאמר דאף הספינה טהורה אפילו בשל עץ ומיוחדת למדרס דלגמרי ממעטינן לה דמה ים טהור אף ספינה טהורה אבל למאי דפרישית לעיל בכולה שמעתין א"ש טובא דלכ"ע כל כלי הבא במדה ואינו מטלטל מלא וריקן אפילו טומאת מדרס אין בו כיון דלא מיקרי כלי כלל ובמדרס הזב גופא כלי כתיב וכל כלי אשר ישב עליו וא"כ מקשה שפיר מאי קאמר דלענין ספינה של חרס לא משמע ליה לאוקמי דהא לת"ק דרבי יוסי נמי פשיטא דטהורה דלא עדיף משאר כלי חרס לענין מדרס ובספינה של ירדן נמי לא משמע ליה לאוקמי דהא רבי יוסי סתמא קאמר אף הספינה משמע דבסתם ספינות איירי מש"ה משני ליה רב זביד דבספינה של תרס קאי דומיא דרישא ולענין מגע פליגי ורב פפא דמוקי פלוגתייהו בספינת הירדן ולא ניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו בחרס ולענין מגע משום דכולה ברייתא ניחא ליה לאוקמי לענין מדרס מש"ה ניחא ליה לר"פ למימר דבספינת הירדן פליגי לת"ק טהורה לגמרי בין במגע ובין במדרס ולרבי יוסי טמאה במגע ובמדרס ושפיר קאמר דאף ארישא נמי קאי ולפ"ז נתיישב מ"ש התוס' תימא לר"ת כן נ"ל נכון בעזה"י ועמ"ש בעל המאור בזה ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מפץ במת מניין פי' בקונטרס דמיירי בשל עץ ואין נראה לר"ת וכו' כדמוכח בפ"ק דסוכה דאמר מטה מיטהרת איברים וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב שיטת רש"י ע"ש באריכות ולענ"ד יש ליישב בפשיטות דמטה אינה בכלל שאר פשוטי כלי עץ כיון דמשמשת אדם ותשמישי אדם כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא ברפ"ד מהלכות כלים והוא מלשון התוספתא וכבר כתבו התוס' בפ"ק דסוכה דף ה' גבי ומסגרתו למטה הוא עושה ובבכורות דף ל"ח ובכמה דוכתי דכל מה שמשמש אדם ומשמשי אדם לכ"ע טמא על כ"פ מדרבנן ואפשר דאפילו מדאורייתא דומיא דטבלא המתהפכת ואם כן שפיר יש לחלק בין מטה גמורה שהיא תשמיש חשוב ובין מפץ גרידא כן נ"ל לפי שיטת רש"י ומה שהכריחו לפרש כן דאיירי בשל עץ ולא ניחא ליה לפרש בכל מפצות אפילו בשל שפי ושל גמי דמשמע בפ"ק דסוכה דכולהו מטמאין מדרס אלא דאפ"ה משמע ליה לרש"י דהא מסקינן לקמן שאני הכא הואיל ואיכא במינו טהרה במקוה משמע דדוקא בשל עץ איירי דבשל שפי ושל גמי אין במינו טהרה במקוה

ומ"ש התוס' דאפ"ה יש במינו קרינן בהו כיון שהן גידולי קרקע כשל עץ נראה לרש"י דוחק כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף פד:

בתוספות בד"ה והא לית ליה טהרה במקוה תימא דבסוף כיצד הרגל קאמר וכו' עס"ה. ולולי דברי התוס' היה נראה לי ליישב דהא דמקשה הש"ס הכא והא לית ליה טהרה במקוה ולפרש"י היינו אפי' במפץ של עץ היינו למאי דס"ד מעיקרא דעיקר ילפותא דמפץ במת היינו מק"ו דטומאת זב במדרס וא"כ ממילא נמי דלית ליה טהרה במקוה כיון דטהרה זו לא כתיב אלא בשרצים ובכלי מדין והיינו בכלים שיש להם בית קיבול דומיא דשק וא"כ מה"ט גופא טפי הו"ל למימר דליתא לק"ו כלל ושפיר ממעטינן לה ממיעוטא דמשכבו דאין להחמיר במשכבו טפי מטומאת עצמו דיש לו טהרה במקוה משא"כ למאי דמסיק הש"ס דכיון דתרי קראי כתיבי וע"כ דביש במינו ואין במינו תליא מלתא דהיכא דיש במינו לא הוי בכלל מיעוטא דמשכבו אלא בריבויא דכל המשכב מרבינן לה לטומאה וא"כ ממילא דשפיר הוי נמי בכלל ריבויא דכל כלי עץ תתחטאו דכיון דהוי כלי למדרס הוי בכלל טומאת מת דכלי מדין דכתיב תתחטאו וא"כ לפ"ז הך סוגיא דכיצד הרגל היינו לפי המסקנא דהכא כן נ"ל לפי שיטת רש"י אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דמפץ דהכא היינו של שפי ושל גמי וא"כ משמע להו דאין לו טהרה במקוה אף לפי המסקנא כיון דלא הוי בכלל ריבויא דוכל כלי עץ תתחטאו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' בפ"א מהלכות מקואות וע"ש בלשון הראב"ד שדבריו נוטין קצת לאותן סברות שכתבתי ודוק היטב:

במשנה מניין לערוגה שהיא ו' על ו' טפחים וכו' זאת הסוגיא עמוקה כמו שפרש"י בסוף הסוגיא דרבינו יצחק בן יהודא הושיבה בג' פנים ולא ישרו בעיניו עוד מצאנו ברבינו שמשון בפי' המשניות שהאריך בפירושה דלא כפרש"י והתוס' וכן פירשה הרא"ש על דרכו של רבינו שמשון ופי' הרא"ש והר"ש נוטין קצת לפי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו. ואני אבוא בקצרה לבאר עיקר הדברים במה שנוגע בסוגיא דשמעתין דלפרש"י והתוספות צריך להרחיק הזרעים זה מזה שיעור ג' טפחים שלא ינקו זה מזה דשיעור יניקת כל אחד טפח ומחצה ולפ"ז ע"כ דמה שמפרש רש"י בד"ה ד' על ד' רוחות הערוגה דממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן האי ממלא לאו דוקא אלא לענין האורך קאי שיוכל למלאות רצועה בזריעת הגרעינין כל אורך ערוגה ברוחב כל שהוא עד סמוך לקרן ממש דהא ודאי א"א לזרוע ברוחב כלל נוסף על רצועת הגרעינין שהוא

בקצה הרוח דא"כ לא נשאר הרחק ג' טפחים לגרעין שנזרע באמצע אע"כ כדפרישית ובענין זה צריך לפרש ג"כ שיטת התוספות אלא דלרש"י יוכל לזרוע אותה רצועה עד סמוך לקרן ממש דאף ע"ג שהקרנות סמוכין לא חיישינן דדמי לראש תור משא"כ לפי' התוס' לקמן בד"ה אמר רב אפילו לאורך הרצועה אינו יכול למלאות את כולה אלא שצריך להרחיק הקרנות זה מזה שיהיה שיעור האלכסון ג"ט. אלא דלכאורה נראה דוחק לפרש כן שבד' רוחות נמי אינו זורע אלא רצועה של גרעין א' שאין דרך סתם זריעה בכך ועוד דאי אפשר לצמצם לזרוע בענין זה לכך היה נראה יותר לפרש כפי' הרמב"ם והר"ש והרא"ש דשיעור הרחקה אינו אלא טפח ומחצה דעיקר חששא אינו אלא כדי שלא ינוק עיקר זרע מין א' מיניקת זרע חבירו אבל במאי דיניק יניקה זו מיניקת חבירו לא חיישינן והביאו ראיה מל' הירושלמי ע"ש ובאמת שהדעת נוטה כן ונמצא דלפ"ז יוכל למלאות כל הרוח ממש ברוחב טפח עד סמוך לקרן שצריך להפריש ולהניח מקום פנוי להקרנות כשיעור טפת ומחצה ואף שענין הרוחב טפח שכתבנו אינו מבואר בל' הרמב"ם בחיבורו מ"מ מכלל דבריו שכתב דשיעור הרחקה בין מין למין טפח ומחצה נמצא למד דיוכל לזרוע כל אורך הרוחב טפח ובאמצע יזרע ג"כ טע"ט וא"כ יש כאן הרחק של טפח ומחצה בין אמצעי לבין אותן שברוחות שכלות בסוף רוחב טפח וכן כתב הב"י שם בשם רבינו יוסף הלוי רבו של הרמב"ם ז"ל ותיתי לי דקיימתי הך מלתא מסברא דנפשאי ואע"ג דלפ"ז קשה יותר אלשון המשנה דבכה"ג לא הו"ל לסתום אלא לפרש דהעיקר חסר מן הספר לפרש סדר הזריעה באורך וברוחב מה שא"כ לפירוש רש"י והתוס' ניחא טפי דסתם לשון בד' רוחות ערוגה משמע שממלא כל אורך הרוח וברוחב משהו משום דתפסת מועט תפסת משא"כ להך פירושא קשה דמהיכן נודע לנו דזריעת הרוחב היינו טפח ומאן מפיס דהא אפילו שיעור יניקה גופא דטפח ומחצה לכאורה לא נתפרש בשום מקום ונראה דוחק לומר דהל"מ הוא ועיקר ראיה דמתני' אינו אלא משום עירבוב ע"י אותה שבאמצע וכמו שאבאר בשיטת רש"י בסמוך אלא דלשיטת הרמב"ם אי אפשר לומר כן שהרי כתב דמן התורה אין איסור אלא בפחות מטפח דלוקין עליו אלא דאפ"ה מצינן למימר דסתם שיעור זריעת ערוגה היינו ברוחב טפח מהא דאמרינן בסמוך לענין גבולין דילפינן מקרא דוהשקית ברגלך כגן הירק מה ירק טפח אף גבול טפח ואם כן נראה מכ"ש דמקום זריעת הגינה גופה אינה פחותה עכ"פ מרוחב טפח כן נ"ל נכון לפי שיטת הרמב"ם והר"ש וסייעתן והיינו כיון שהביאו ראיה מהירושלמי לענין שיעור יניקה בטפח ומחצה סגי א"כ ע"כ צריכין לפרש משנתינו בענין זה משא"כ לרש"י והתוס' לא נחתו לפרש על דרך שיטת הירושלמי כמו שביארתי באריכות מש"ה ניחא

להו לפרש טפי בפשיטות דשיעור הרחקה ג"ט וא"כ ע"כ דלפירושם אף אותן שברוחות אינו זורע אלא ברוחב כ"ש לצד האמצעי ודוק היטב ועיין עוד בסמוך בפי הסוגיא לכל חד כדאית ליה:

בתוס' בד"ה מניין לערוגה י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם וכו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל בכוונתם דנפקא מיניה לענין מקח וממכר. ולענ"ד נראה דוחק ונראה לי לפרש בע"א דלעיקר דינא דערוגה נמי הוצרכו להך ילפותא דמהנך טעמי דמסיק הש"ס דקים להו דה' בו' לא ינקי אכתי לא סגיא אפילו לענין הרחקה דאדרבה מהאי קרא דמייתי במשנה הוי משמע דבעינן ערוגה שיהא ו' על ו' חוץ ממקום הזרעונים כי היכי דליהוי הרחק ג"ט בין אותן שברוחות להאמצעים כמו שמקשים התוס' בסמוך משום הכי כתבו התוס' די"א דערוגה ו' ילפינן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם א"כ ממילא משמע דהאי קרא דכגנה זרועיה תצמיח נמי איירי בכה"ג דהגנה גופה היא ו' על ו' ואפ"ה זורעין בתוכה ה' זרעונין כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה ד' על ד' וכו' ומה שפי' בקונטרס דכלאי זרעים דרבנן אין נראה לר"י וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה ליישב שיטת רש"י ועיין בחידושינו ספ"ק דקידושין שכתבתי שם דהך מלתא תליא בפלוגתא דתנאי בסנהדרין דלמ"ד דבני נח נצטוו על הרכבת אילן מדכתיב את חקותי תשמרו א"כ ממילא משמע דכלאי זרעים מדרבנן והא דממעטינן משדך למעוטי כלאי זרעים בח"ל ע"כ היינו כלאי כרם כמ"ש רש"י והתוס' להדיא וכמו שכתבתי שם בטעמא דמלתא משא"כ למ"ד דבני נח לא נצטוו על הכלאים והא דכתיב את חקותי היינו מדכתיב למינהו א"כ ודאי דכלאי זרעים מדאורייתא וכמו שהארכתי שם עי' עליו ודו"ק:

בגמ' מאי משמע א"ר יהודא וכו' תוציא חד וכו' זרועיה תרי וכו' תצמיח חד הרי ה'. ויש לדקדק דא"כ אמאי נקיט במשנה טפי הך מלתא דזרעה לא נאמר אלא זרועיה דאכתי לשון זרועיה לא משמע אלא תרי ואכתי ה' מנ"ל וטפי הוי ליה לפרושי הנך דרשות דתוציא חד ותצמיח חד שאינן דרשות פשוטות כ"כ כמו הך דזרועיה דמשמע תרי. ונראה לי דאי לאו הך דזרועיה לא הוי לן למידרש הך קרא כלל לענין הרחקת כלאים דאפשר דאורחא דקרא הוא כיון דבלא"ה לא הוי אלא משל בעלמא דדברי קבלה אלא כיון דמיתורא דקרא דכתיב זרועיה ולא כתיב זרעה ע"כ שמעינן דאתי למנינא ומדהאי למנינא הנך נמי למנינא כן נ"ל:

דף פה.

בגמרא וקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי ופרש"י משום דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה וכו' אלמא בהרחקת ג"ט סגי. כבר כתבתי דמשמע להו לרש"י והתוס' דקפדינן נמי שלא יתערבו מקום היניקות זו מזו אבל לשיטת הרמב"ם והר"ש שיעור הרחקה אינה אלא טפח ומחצה היינו משום דליכא קפידא אלא שלא ינק עיקר הזרע מיניקת חבירו וכמ"ש דלשון לא ינקי מהדדי הכי משמע ולכאורה אף לפי שיטת רש"י שכתבתי דמלישנא דמתני' הכי משמע ליה דשיעור הרחקה ג"ט אפ"ה הוי מצי לפרש דטעם שיעור הרחקה היינו דשיעור יניקת הזרע ג"ט ומש"ה צריך להרחיק ג"ט שלא ינק גוף הזרע מיניקת זרע שבצדה וכדמשמע נמי פשטא דמתני' דפ' לא יחפור דמרחיקין את הזרעים מן הכותל ג"ט והיינו משום שיניקות הזרעים מחלידין הקרקע אלמא דשיעור התפשטות יניקת הזרעים היינו עד ג"ט. ויותר יש לי לתמוה על רבינו שמשון בפי' המשניות שרצה להביא ראיה לשיטת רש"י מהך מתניתין דפ' לא יחפור דמשמע דשיעור יניקתן היינו ג"ט ולמאי דפרישית אדרבה מהך מתניתין הוי תיובתא לפרש"י דמ"ש כאן דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה א"כ אמאי מרחיקין ג"ט דהא התם לאו בשני מיני זרעים איירי ולענין כלאים אלא משום הרחקת נזקין דזרעים לכותל ודברי הר"ש צ"ע. מיהו בשיטת רש"י כבר כתבתי דמסברא משמע ליה הכי דקפדינן נמי שלא יתערבו מקום יניקת הזרעים זו בזו כיון דרש"י לא נחית לשיטת הירושלמי שכתבתי לעיל שהביאו הר"ש והרא"ש בפירושם ודו"ק:

שם אמר רב ערוגה בחורבה שנינו ופרש"י דאי בערוגה שסביבותיה ערוגות אסור לזרוע ה' זרעונין משום שאין כאן הרחקה בין אותן שברוחות מזו לזו אלא שיעור שני גבולין שהם ב' טפחים ואנן ג' בעינן. ואף לפ"ז משמע להדיא ממימרא דרב דשיעור הרחקה מזרע לחבירתה היינו ג"ט דאי לפי' הרמב"ם והר"ש וסייעתם שכתבו דבהרחקת טפח ומחצה סגי א"כ אפילו בערוגה שסביבותיה ערוגות מצינן לאוקמי מתניתין אלא שכבר הרגיש רבינו שמשון והרא"ש בזה וכתבו בין ערוגה לערוגה נמי לא בעינן שני גבולין אלא בגבול אחד של טפח סגי להו לתרווייהו ע"ש:

שם אמרו בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות עיין בפרש"י והתוספות שפירשו בפירושים שונים. ולכאורה דבריהם דחוקים בסתימת לשון הגמ' ועוד דפרש"י כאן אינו עולה בקנה אחד למה שמפרש רש"י בעצמו במשנתינו דלאו בממלא את כל הקרנות איירי אלא שממלא כל הרוח הסמוך לקרן וא"כ היינו דלא כרב וכשמואל נמי לא מתוקמי דאיהו לא איירי אלא בערוגה שבין ערוגות אבל לפי' הרמב"ם והר"ש וסייעתם א"ש טובא

והיינו כמ"ש הכ"מ שם בשם רבי' יוסף הלוי דהא דאמרינן הכא אליבא דרב בממלא את הקרנות לאו בממלא ממש משתי רוחות איירי כמ"ש רש"י והתו' אלא דשפיר קאי על כל ד' רוחות דכיון דמשנתינו לאו לאורויי שיעור הרחקה אתי דבלא"ה מסברא ידעינן דשיעור יניקה טפח ומחצה דעיקר מתניתין לא אתי אלא לאשמעינן שיוכל לזרוע ה' זרעונין ואפ"ה לא הוי עירבוב כמו שהוצרכנו לפרש ג"כ לפי' רש"י והתו' א"כ מש"ה שפיר קאמר רב דע"כ בערוגה בחורבה שנינו משא"כ בערוגה שבין ערוגות לא פסיקא לן דזימנין דזרע בכל רוח ד' טפחים ומחצה ומניח טפח ומחצה פנוי לרוח שני וכה"ג בכל הרוחות כפי הציור שמצייר שם והוא בדרך פשוט א"כ בערוגה שבין ערוגות זימנין דנגעו זרעים להדדי ע"ש בל' הכ"מ פ"ג הל' יו"ד ובענין זה יש לי לפרש ג"כ פרש"י דלא תיקשי דידיה אדידיה והיינו משום דבמשנתינו ניחא ליה לפרש בפשיטות דזורע בכל הרוחות בשוה ואפ"ה יוכל לזרוע ה' זרעונין ולא הוי עירבוב והיינו למאי דמייתי לה מקרא דדברי קבלה דאפשר דבהאי שעתא אכתי לא גזרו הך גזירה דשמא ימלא את הקרנות וא"כ לא שני לן בין ערוגה שבחורבה לערוגה שבין ערוגות משא"כ במימרא דרב הכא מוקי למתני' בערוגה בחורבה דוקא משום הך גזירה דשמא ימלא את הקרנות כן נ"ל:

דף פה:

בגמרא ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות וכו' בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. ופרש"י בד"ה בנוטה דהיינו כאתקפתא דלעיל דלא גזר שמואל שמא ימלא את הקרנות וכו' ולפ"ז נראה מפירושו דרב ושמואל פליגי ולכך הוכרח לפרש נמי דהא דאמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד וכו' דהך מלתא לאו אדרב ושמואל קאי אלא אגופה דמתני' דהא מסתמא קי"ל כרב באיסורי אלא דלפ"ז יש לדקדק דלעיל אגופא דמתניתין הו"ל לאתויי הא דעולא ודרב ששת ודרב אשי כיון דאפי' בחד ערוגה שייך הך מילתא אבל לפי' התוספת א"ש דהך מילתא דעולא אערוגה בין ערוגות קאי וכן נראה מפירוש הרמב"ם והר"ש דשמואל ורב לא פליגי דבנוטה שורה לכאן רב נמי מודה כנ"ל ודו"ק ואין להאריך יותר והרוצה לדקדק יעיין בפירוש רבינו שמשון והרא"ש ז"ל בפי' המשניות:

דף פו.

במשנה מניין לפולטת ש"ז וכו' שהיא טמאה שנאמר וכו' ומפרשינן בגמרא דאיכא מאן דתנא במתניתין טמאה ואיכא מאן דתנא טהורה וכמ"ש התוס'. ולפ"ז נראה דמאן דתני

טהורה שפיר שייך לשון מניין משום דמסברא אית לן למימר דפולטת לעולם טמאה כל זמן שהיא לחה כמו באיש כדאיתא לקמן ועוד דמסברא הוי לן למימר דלענין פולטת לא שייך למימר מקצת היום ככולו כיון דבשיעור ראוי להסריח תליא מילתא א"כ ממילא משמע דבעינן מעת לעת מש"ה מייתי לה מקרא א"כ ממילא משמע דמקצת היום ככולו דהכי קי"ל בכל התורה כולה וכמ"ש רש"י בסמוך. ולמאן דתני טמאה נמי א"ש לשון מניין מהאי טעמא גופא דפרישית לאשמעינן דאע"ג דכתיב וקדשתם היום ומחר דמשמע שני ימים ותו לא אפ"ה זימנין דטמאה נמי ביום השלישי במקצתו כיון דכתיב נמי והיו נכונים ליום השלישי כן נ"ל ויש לפרש עוד בדרך אחר לפי שיטת הירושלמי דשמעתין שאביא לקמן במימרא דר' חייא ב"א אר"י דלחכמים שש עונות שלימות בעינן דמייתי לה בירושלמי מקרא דאיתקש שכבת זרע לזב וכמו שאבאר שם ודו"ק:

שם שנאמר והיו נכונים לג' ימים. ויש לדקדק בהא דמשמע בכולה שמעתין דעיקר מלתא דפרישה בשעת מתן תורה הוי משום פליטת ש"ז של הנשים ואכתי למה הוצרכו לפרוש ג' ימים דהא איכא תקנתא אפי' ביום ראשון לשמושן ע"י שתקנח יפה את ביתה קודם הטבילה כדתנן להדיא במתניתין דפ"ח דמקואות ע"ש. והכי איתא נמי בלשון התו' בפרק יוצא דופן דף מ"ו ע"ש וכדמשמע נמי שם בל' הגמרא דבאזלה בכרעי לבית הטבילה ליכא למיחש כ"כ לפלטה. ואפשר דאפ"ה לאו כולהו נשי דינא גמירי ובדיקה זו של כיבוד ביתה ע"י קינוח צריך בקיאות וזהירות וכיון דבשעת מתן תורה הוי טרידי טובא כדמשמע לקמן מש"ה הוצרכו לפרוש ג' ימים שלא תבואנה לידי ספק כנ"ל:

בגמרא רישא דלא כראב"ע וסיפא כראב"ע דאי כראב"ע טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי וכו' ופרש"י דפלוגתא היא בהמפקיד גבי חבית וכו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דאין הנדון דומה לראיה דהתם בהמפקיד מאן דמוקי לה בתרי תנאי רישא וסיפא סותרין אהדדי שהן שני הפוכין בנושא אחד ממש מש"ה ניחא ליה לאוקמי כחד תנא ובתרי טעמי קצת ע"ש משא"כ הכא לא שייך לומר כן לשבש המשנה בשביל כך דהא אשכחן בש"ס טובא דרבי נסיב אליבא דתנאי וא"כ מעיקרא לא מקשה הש"ס מידי כיון דרישא וסיפא משני ענינים הם שפיר מצינן למימר דרבי סבר ברישא כר"ע או כרבנן וסיפא כראב"ע וכ"ש כה"ג במשנתינו דלא מייתי לכולהו בבי אלא משום גררא לקראי דאסמכת' ואף את"ל דמשמע ליה לתלמודא דכל הני מניין דתני במתניתין ר"ע גופא אמרינהו אפ"ה שפיר מצינן למימר דר"ע בהאי דמרחיצין סבר כראב"ע:

מיהו למאי דפרישית בסמוך יש לי ליישב דמשמע ליה לתלמודא דהך דפולטת והך דמרחיצין כחדא מילתא היא והא בהא תליא דכיון דפשטא דלישנא דמתני' דקתני ביום

השלישי טמאה משמע דאתיא כר' ישמעאל בסמוך דבימים תליא מלתא ולא בעונות משום דמקצת היום ככולו אע"ג דמסברא משמע דלא שייך בכה"ג למימר דמקצת היום ככולו כיון דבראוי להסריח תליא מלתא א"כ משמע דבעינן מעת לעת אע"כ דאפ"ה כיון דמאסמכתא דקרא ילפינן לה אמרינן מקצת היום ככולו דדרשינן קרא כדכתיב א"כ תיקשי סיפא דקאמר מניין שמרחיצין ביום ג' שחל להיות בשבת כראב"ע דקפסיק ותני אפילו בשבת לעת ערב נמי מרחיצין ודחינן שבת ומנ"ל להקל כ"כ ואי מקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים אכתי מנ"ל דבסוף יום שלישי הוי עובדא שהיו כואבים דלמא בתחלת יום שלישי ושפיר קרי ליה יום שלישי דמקצת יום ככולו אע"כ דבלישנא דקרא כה"ג דלא איירי בעיקר הדין אלא כעין מעשה שהיה לא אמרינן מקצת היום ככולו א"כ קשיא רישא דקתני ביום השלישי טמאה דממ"נ אי מהאי קרא דהיו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה א"כ ליבעי שש עונות ואי מקרא דוקדשתם היום ומחר ד' עונות משמע כן נ"ל הענין כפתור ופרח ובישיבה הארכתי יותר ומתוך מה שכתבתי נתיישבו כל קושיות התוס' דשמעתין ואין להאריך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה פעמים שהן ד' וכו' במלתא דראב"ע הוי מצי נמי לשנות בענין זה וכו' עס"ה. נראה דהתוס' בזה נמי לשיטתייהו למאי דמשמע להו בפשיטות דלענין פולטת אמרינן מקצת היום ככולו בתחילתו כמו בשאר דיני טומאה וטהרה וכפירש"י והיינו נמי דמהדרינן בשמעתין דטעמא דר"ע דתליא בעונות משמע דלאינך תנאי אין סברא לתלות בעונות כלל מיהו למאי דפרישית בסמוך דאדרבה מסברא אית לן למימר דלא שייך לומר בכה"ג מקצת היום ככולו כיון דבראוי להזריע תליא מילתא והיינו כל זמן שאינה מסרחת א"כ משמע דבעינן מעל"ע א"כ לפ"ז אין דברי התו' מוכרחין דשפיר מצ"ל דלראב"ע הא דקאמר פולטת ביום ג' טהורה היינו אחר שני ימים שלימים מעל"ע שהן ד' עונות וטעמא רבה נמי איכא דהכי משמע ליה לראב"ע האי קרא דוקדשתם היום ומחר אי משום דדריש היום ומחר לבר מהאי עונה כדלקמן וא"כ בד' בשבתא סמוך ללילה עביד פרישה והטבילה היתה קודם ליל שבת הרי ד' עונות או משום דסבר נמי דבהשכמה עלה ובהשכמה ירד וא"כ וקדשתם היום ומחר היינו כפשטיה מבה' עביד פרישה בהשכמה והטבילה נמי היה בהשכמת יום השבת אם היו צריכות לכך וכדמסקי' לקמן דתורה ניתנה לטבולי יום. כן נראה לי ודו"ק:

בגמרא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד וכו' לכאורה לאו לגמרי דמו להדדי דהאי דבהשכמה עלה ודאי משמע דכל עליותיו היו בהשכמה כפרש"י דיליף לה רב אדא בר אהבה מיתורא דקרא דוישכם דלגופא לא איצטריך שהקב"ה אמר לו בלוחות השניות

ועלית בבוקר אע"כ שבא ללמוד על כל עליות ועיין בח"א משא"כ האי דבהשכמה ירד היינו דוקא היכא דכתיב בקרא לשון ירידה אבל היכא דלא כתיב לשון ירידה בפירוש ודאי אשכחן שירד לפעמים לעת ערב כמו שפרש"י לקמן בדף הסמוך בד"ה בתלתא אמר להו מצות הגבלה ע"ש אלא דבאמת לא ידעתי מי הכריחו לרש"י לפרש כן דהא שפיר מצינן למימר דאפילו בעליה וירידה דחד יומא תרווייהו בהשכמה הוו כגון עליה בעלות השחר וירידה בהנץ החמה ואידי ואידי בהשכמה מיקרי דע"כ בכה"ג גופא איירי האי קרא דכתיב לך רד ועלית אתה ואהרן עמך ובהשכמת היום דמתן תורה כתיב אלמא דעליית משה וירידתו ועליית אהרן עמו שנית הכל בהשכמה דחד יומא הוי ודו"ק ועיין לקמן:

בתוס' בד"ה דבהשכמה עלה אליבא דר"ע איירי עכ"ל. נראה בכוונתן דדוקא אליבא דר"ע דאיכא נפקא מינה לדינא בהנך דרשות לענין פולטת דבעינן ה' עונות א"כ שפיר שייך הנך דרשות דרב אדא משא"כ לאינך תנאי דפליגי עליה בדינא דפולטת א"כ הך מילתא דבהשכמה עלה נמי לא איצטריך כלל כיון דלא נ"מ מידי:

דף פו:

בגמרא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו דברי וכו' אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן. כך הנוסחא בכל הספרים שלנו לפי שיטת רוב הפוסקים ולכך הוצרך רש"י לפרש דחכמי' כר' יוסי ס"ל ולית להו שטבלו בליל השבת וכו' אבל גירסת הרמב"ם וסייעתו דחכמים אומרים ג' עונות שלימות בעינן וא"כ לפ"ז הני חכמים סברי כרבנן דר' יוסי דבששי בחודש ניתנה התורה ולכאורה סוגיא דעלמא כוותיה שהרי אנו עושין חג השבועו' בששה בחודש ואמרי בו זמן מתן תורתינו והיינו כרבנן דרבי יוסי וכבר הרגיש בזה המג"א בסימן תצ"ד דלפי שיטת רוב הפוסקים דקי"ל לענין פולטת שש עונו' שלימות בעינן וא"כ קשה היאך אנו אומרים זמן מתן תורתינו בשבועות שהוא ששה בחודש ונדחק ליישב ע"ש ולענ"ד נראה ליישב לפי מאי שמצאתי בל' הירושלמי דשמעתין דזעירי אמר משמיה דר' יוחנן דטעמא דחכמים דבעינן שש עונות שלימות היינו משום דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה זב בג' ימים אף ש"ז בג' ימים ולפ"ז צ"ל דאע"ג דבזב אמרינן בתחילתו מקצת היום ככולו אפ"ה לענין פולטת ש"ז בעינן ג' ימים מעל"ע שלימים והיינו כדפרישית דלענין פולטת בסברא תליא מילתא כל זמן שאינו מסרחת כדאמרינן בסמוך וא"כ שפיר מצינן למימר דחכמים דהכא במימרא דר' יוחנן נמי כרבנן ס"ל דבתרי בשבתא איקבע ירחא אלא דסברי דבד' בשבתא אמר להו

מצות הגבלה ומצות פרישה וכדמשמע פשטא דקרא דמצות פרישה מקמי קבלה כתיב וסברי נמי דבהשכמה עלה ובהשכמה ירד ולעולם דבששה בחודש ניתנה התורה וע"כ יש לנו לומר כן כיון דר' יוחנן דאיהו מריה דשמעתין מפרש להדיא בירושלמי דעיקר ילפותא דשש עונות היינו מהקישא דש"ז לזב כן נראה לי נכון ובזה אתי שפיר נמי בהא דפליגי ראב"ע וחכמים היינו משום דחכמים דרשי הקישא דשכבת זרע לזב דבזב בעל ג' ראיות איירי וראב"ע סבר דלזב בעל שני ראיות איתקש וממילא הוא דפליגי נמי בענין מצות הגבלה ופירשו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ועיין עוד לקמן ודוק היטב:

שם אמר רבה דכולי עלמא בר"ח וכו' ודכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא זכור את יום השבת וכו'. ולכאורה יש לתמוה במאי דמשמע הכא דר' יוסי איה ליה נמי הך ג"ש דזכור זכור ולמאי דמסקינן לקמן דלר' יוסי הוסיף משה יום אחד מדעתו וא"כ בתחילה היה בדעת הקב"ה ליתן התורה בע"ש וכ"כ רש"י ותוס' דהיום כמחר אינו דרשה גמורה דלעולם בד' בשבת אמר הקב"ה ליפרוש היום ומחר ממש שהם ד' וה' א"כ הוי כשינוי בכתב הלוחות שכתוב בהם זכור ומשמעו דבשבת עצמו נמי לא ואפשר דאה"נ והיינו דאמרינן בעלמא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו דלפי מאי שחשב הקב"ה ליתן התורה בע"ש היה לו לומר שמור את יום השבת ולאחר שהסכים לדעת משה ליתנה בשבת הוצרך לומר ג"כ זכור משום הך ג"ש כדי לחלוק כבוד למשה ונ"מ נמי לדינא לדורות לענין פולטת לר"ע כדאית ליה ולחכמים דא"ר יוחנן כדאית להו כדפרישי' בסמוך כן נראה לי כפתור ופרח:

בתוס' בד"ה וכתיב התם החודש הזה לכם תימא דבפ"ק דפסחים וכו' עס"ה. עמ"ש בזה שם בחידושי פסחים באריכות:

דף פז.

בגמרא בתלתא אמר להו מצות הגבלה ופרש"י דאע"פ דמצות הגבלה כתיבה אחר מצות פרישה אפ"ה קודם לכן נאמר' וכו' דכתיב בסיפא דקרא ויגד משה דברי העם וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה וכו' עכ"ל. ובחומש פירש"י דהאי קרא דויגד משה את דברי העם היינו מה שאמרו ישראל שרוצים לשמוע מפי הקב"ה בעצמו וכו' וא"כ לכאורה דפירש"י בחומש סותר סוגיית הגמרא דכאן אמנם לענ"ד נראה דדא ודא אחת היא שע"י שאמר משה להקב"ה דברי העם דרוצים לשמוע מפי הקב"ה בעצמו רצונינו לראות את מלכנו באותה שעה ממש הוצרך הקב"ה לאמר מצות הגבלה כדי שלא יהרסו לעלות חוץ ממקום הראוי להם והיינו דכתיב בסוף הפרשה ויאמר ה' אל משה רד העד

בעם פן יהרסו אל ה' לראות וגו' והשיב משה להקב"ה לא יוכל העם לעלות כי אתה העדות בנו לאמר הגבל וגו' וזה ממש כמו שכתבתי כאן כן נ"ל נכון:

שם ומנ"ל דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא. ול"ל דלאו משום דהסכים אלא משום שעדיין לא טבלו וסמכו על דברי משה שהוסיף יום אחד לענין שפליטתן טמאה והיו ממתינות עד שכלה זמן טומאת פליטתן דהא ודאי ליתא שהרי כבר הוצרכו הנשים לטבול טבילת גרות בחמשה בשבת בשעת הזאת הדם כדי ליכנס תחת כנפי השכינה כדאיתא בסוף פרק החולץ ואף את"ל שחזרו ופלטו ש"ז אח"כ אפ"ה ודאי טבלו אח"כ מיד אי משום דטבילה בזמנה מצוה או משום אכילת שלמים דכתיב בקרא כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ומה ישראל וא"ת מאי קאמר וכו' י"ל דלא הוי ק"ו גמור וכו' עס"ה. לכאורה לא הוצרכו לכך דבלא"ה איכא למימר דלא הוי ק"ו גמור ומה שכתבו בדיבור שאח"ז דאפשר דהיא הנותנת וכו' אלא דקושטא דמילתא כתבו דמתרי טעמי לא הוי ק"ו גמור וק"ל:

בד"ה ואתה פה עמוד עמדי וא"ת מנ"ל דפירש משה מדעתו וכו' שמא זה הוא צווי גמור וכו' ותירץ ר"ת דאי איתא דמחמת צווי הקב"ה וכו' האיך היה מערערין אהרן ומרים וכו' עס"ה. ולכאורה אין זה מספיק דשמא אהרן ומרים לא הוי ידעי מה שאמר הקב"ה למשה ואתה פה עמוד עמדי דהכי משמע פשטא דקרא בפ' בהעלותך שם שהשיב הקב"ה לאהרן ומרים לא כן עבדי משה פא"פ אדבר בו ופרש"י בחומש דהיינו דמה שאמר למשה פא"פ לפרוש מן האשה והיינו מה שאמר ואתה פה עמוד עמדי ולולי דברי התו' היה נ"ל לפרש בענין אחר דהא דאמרינן דמשה פירש מן האשה מדעתו היינו דאפי' לאחר שציוה הקב"ה למשה שיאמר לישראל מצות פרישה אפ"ה לא שייך האי ק"ו לגבי משה עצמו שיפרוש מן אשתו אף לאחר מ"ת כיון דתו ליכא למיחש לפולטת שכבת זרע דאשתו ואי משום משה עצמו שפיר היה יכול לטבול לקריו כיון דמסקינן לעיל דניתנה תורה לטבולי יום ואמרינן נמי דכל עליותיו של משה היו בהשכמה ובלילה לא דיבר הקב"ה עמו אם כן שפיר היה יכול לטבול בלילה ומדאשכחן שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לאחר מתן תורה לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי ולמשה עצמו לא אמר לא היתר ולא איסור על כרחך היינו משום שכבר ידע הקב"ה שמשה בעצמו היה מחמיר לדרוש הק"ו לפרוש לגמרי שלא יעלה לדבר עם השכינה בעודו טבול יום. כן נ"ל נכון לולי שהתו' לא פירשו כן. ובזה יתיישב ג"כ הא דילפינן מקרא דואתה פה עמוד עמדי שהסכים הקב"ה למשה ולכאורה אכתי לא מוכח מידי דבלא"ה הוצרך הקב"ה

לאמר למשה ואתה פה עמוד עמדי כדי שיעלה להר מיד לאחר ירידתו באותו היום עצמו כדאית' בפ"ק דיומא דף ד' ע"ב דלרבי יוסי דאמר בשבעה בחודש ניתנה התורה בשבעה ניתנה ובשבעה עלה ולמאי דפרישית אתי שפיר ודוק היטב:

דף פז:

בתוספות בד"ה כאשר צוך וכו' וא"ת כיון דבמרה מיפקדו אשבת היכי אמרינן בפרק כל כתבי אלמלי שמרו ישראל וכו' עס"ה. ונראה דעיקר קושיית התוס' כיון דרב יהודה משמיה דרב אמר כאשר צוך במרה ובפרק כל כתבי נמי רב יהודה משמיה דרב אמר לה ומ"מ נראה לי ליישב קושית התוס' דלא תיקשי דרב אדרב דהא דאמר רב בפרק כל כתבי אלמלא שמרו ישראל לשבת ראשונה איכא למימר דהאי ראשונה היינו למילתי' מה שהזהיר להם בשעת מעשה אהוצאה דלקיטת המן גופא שא"ל ששת ימים תלקטוהו דבלא"ה נראה דעיקר שכר ועונש בשמירת שבת ומלאכה היינו לענין הוצאה שצריך זהירות ושמירה יתירה כדאמרינן לעיל בפ"ק דף י"ב גבי חייב אדם למשמש בבגדיו ע"ש ואמר רב יוסף הלכת' רבתא לשבת והכי נמי אשכחן בירמיה שאמר לישראל כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת וכתיב בתריה ובאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים וגו' וישבה העיר הזאת לעולם וכה"ג טובא בנחמיה בן חכליה כנ"ל: **בד"ה** אתחומין לא איפקוד אין צ"ל דאתיא כר"ע דאמר תחומין דאורייתא וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש דברים כפשטן דהא דקאמר אתחומין לא איפקוד היינו אתחומין ממש כיון דהכא אליבא דרבי יוסי פליגי הנך אמוראי ובפרק בכל מערבין שקיל וטרי הש"ס אי סבר ר"י תחומין דאורייתא כר"ע רבי' או כרבנן דר"ע ע"ש בפירש"י וא"כ משמע לתלמודא הכי דלכ"ע ר"י כר"ע ס"ל דתחומין דאורייתא אלא דפליגי הנך אמוראי אי עיקר תחומין היינו מקרא דאל יצא דאע"ג דעיק' קרא להוצאה אתיא אפי' הכי כיון שכבר נצטוו במרה על דיני שבת א"כ מסתמ' דתחומין נמי הוי בכלל לאו דאל יצא דתרווייהו במשמע ומר סבר דאתחומין לא איפקוד במרה א"כ לא הוי נמי בכלל אל יצא דלהוצאה לחודא אתי ולענין תחומין דהוי אלפים אמה אכתי לא ידעינן ליה אלא מהנך קראי דמקום ממקום ומקום מגבול כדאית' בפ' מי שהוציאוהו והנך קראי ע"כ לאו קודם מתן תורה כתיבי. כנ"ל. ולפ"ז לענין איסור הוצאה אפשר שהיו מוליכין כל אשר להן על בהמתן או שנשאו במוט וע"י שינוי דהוי ליה נמי כשנים שעשאוהו ועל כרחך צ"ל כה"ג נמי במאי דלא חיישינן בסתירת ובנין אהליהם בשבת ודו"ק:

דף פח.

בגמ' אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבא לאורייתא. הא דחשיב כה"ג מודעא רבא לפטור ישראל מן הדין שאע"פ שכפה הר כגיגית לא בטרוניא בא עליהם במאי דאמר שאמר להם שם תהיה קבורתכם כיון שהתנה הקב"ה בתחלת בריית עולם שאם לא יקבלו התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו אלא דאפ"ה כיון שלא קיבלו התורה לשכר ולעונש בלב שלם אלא מיראה א"כ אכתי הוי מודעא ליפטר מעונש של גיהנם לעולם הבא שיכולין לומר לא הן ולא שכרן וביותר היה נוח להם שיחזור אף לתוהו ובוהו ממש ממה שיקבלו עונש גיהנם ושאר עונשים הקשים ובזה יתיישב הא דאשכחן שהעניש הקב"ה את ישראל על כל עבירות אפי' קודם שקיבלוה בימי אחשורוש. ועוד היה נ"ל דעיקר התנאי במעשה בראשית לא היה אלא על תורה שבכתב אבל כפיית הר כגיגית לא היה אלא בשביל תורה שבעל פה שבשבילה כרת הקב"ה ברית עם ישראל כדאיתא בפרק הניזקין והיינו מה שאמר הקב"ה למשה וגם בך יאמינו לעולם ודרשו חז"ל שבא לרבות הנביאים והזקנים שקיבלו ממשה התורה שבע"פ לזה הוצרך כפיית הר כגיגית אבל בימי אחשורוש שהאיר הקב"ה עיניהם שכיוונו ברוח הקודש קריאת המגילה שהיה נרמז בכתב הלוחות כדאיתא בפ"ב דמגילה דף י"ט ע"ב דהא דכתיב ועליהם ככל הדברים וכו' מלמד שכל דקדוקי סופרים אפי' מקרא מגילה הכל מפורש בשום שכל בהלוחות ומש"ה מסתמא כמו כן קיבלו עליהם כל התורה שבע"פ כמו תורה שבכתב. ובזה נתיישב מה שהקשו התוס' בד"ה אמר רבא ודוק היטב ובדרוש הארכתי יותר:

דף צ.

במשנה המוציא קופת הרוכלין וכו' זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ופירש"י דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי פחות מכגרוגרת נמי חייב עכ"ל. ונראה לכאורה מפירש"י דאיירי אפי' בזרעונים הראויים לאכילה ואפ"ה כיון דזרעוני' שכיחי טובא לזריעה הוי כשכיח ושכיח דאזלינן לחומרא ולפ"ז נראה כסותר קצת למה שכתבתי לעיל בריש פרק המוציא דהך מילתא דשכיח לא שייך אלא במשקין וכיוצא בהן שאין שיעורן הל"מ אלא שהדבר מסור לחכמים משא"כ במיני אוכלין דשיעור' כגרוגרת הוי הל"מ כמו כל שיעורין ואסמכינן ליה נמי אקרא ארץ חטה ושעורה ותאנה דלשיעורין נאמרו ותאנה כגרוגרת דלא שייך הך מילתא דשכיח ושכיח. אמנם לאחר העיון בלשון רש"י שכתב הני כיון דלזריע' קיימי משמע שכוונתו שענין זרעוני גינה ניכרין היטב שהן מיוחדים לזריעה ולא לאכילה והיינו כיון שהרבה מינים מעורבים יחד

וכן נראה מדקאמר רבי יהודה בן בתירא חמשה ומפרש בירושלמי שכן דרך לזרוע חמשה מינין בערוגה אלמא דבמינים מעורבין איירי וא"כ לפ"ז אדרבה נראה ששיטת רש"י נוטה למאי שכתבתי בריש פרק המוציא דדוקא בכה"ג שענינן נראה שמיוחדים לכך מש"ה חייב אפילו פחות מגרוגרת משא"כ בשאר מיני אוכלין ממין אחד אע"ג דשכיחי נמי טובא לזריעה כדאשכחן בריש המוכר פירות אפ"ה לעולם לענין שבת כגרוגרת בעינן אם לא שהוציא בפירוש לזריעה כדאמרינן לקמן בריש פרק המצניע כך נ"ל אף לפי פירש"י ומכ"ש למ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דמתניתין איירי בזרעונים שאינן נאכלים א"כ מבואר מדבריו להדיא דבנאכלים לעולם כגרוגרת בעינן והיינו מטעמא דפרישית בריש פרק המוציא דשיעורא כגרוגרת הל"מ הוא ומש"ה מחמיר הרמב"ם נמי בפי' המשניות דהאי פחות מגרוגרת היינו פחות מעט וקרוב לגרוגרת. אמנם מלשון רש"י נראה דהאי פחות מגרוגרת היינו לאפוקי מגרוגרת וממילא שהדבר מסור לחכמים לפי מה שדרך בני אדם להוציא לזריעה. כנ"ל ועיין בתוס' י"ט ודו"ק ועיין עוד בריש פרק המצניע:

דף צ:

המצניע פרק עשירי שבת

המצניע לזרע וכו' וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו ופירש"י לכל אחד שיעורו המפורש לו וכו' ובשאר דברים כגון יין או אוכלין וכו' עכ"ל. כאן נראה מבואר מלשון רש"י דבכל מיני אוכלין שיעורן כגרוגרת ולא פחות אפילו במידי דשכיח טובא כגון לזריעה וזה כמ"ש בריש פרק המוציא ובסמוך בס"פ דלעיל. ולפ"ז נ"ל ליישב מה שהקשו כאן בתוס' תימא לר"י למאי איצטריך למיתני וכו' ולמאי דפרישית אתי שפיר דהאי כללא דתנן לעיל בפרק כלל גדול ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניעו ואכתי הו"א דהיינו דוקא בדברים שאין דרך בני אדם להצניע כגון דם נדה או עצי אשרה וכה"ג במאי שאין דרך ב"א להצניע כלל בפחות משיעור המפורש להם ובהא איצטריך לאשמעינן דאינו חייב אלא המצניע ולאפוקי מדר"ש בן אלעזר דפליג לעיל וקאמר אפי' בדבר שאינו כשר להצניע והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה נמצא דהאי לישנא משמע דהוי דברים שאין דרך בני אדם להצניע משא"כ בכה"ג דהכא במיני אוכלין שראויים הרבה לזרע ולרפואה הו"א דרבנן נמי מודו לר"ש בן אלעזר דנתחייב זה במחשבה של זה קמ"ל מתניתין דהכא דאפ"ה פליגי רבנן אדר"ש בן אלעזר ומתניתין דלעיל פרק כלל גדול נמי איצטריך לגופא לאשמועינן דאפי' בדברים שאין כשר להצניע כלל אפ"ה המצניע חייב. כן נ"ל ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש. ועוד נ"ל ליישב קושיית

התוס' בענין אחר והיינו למאי דאסקינן דמתניתין איירי שהצניעו ושכח למאי הצניעו והשתא מפיק ליה סתמא דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה וא"כ לפ"ז א"ל דדוקא היכא דהמצניע עצמו הדר ומפיק ליה סתמא הוא דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה משא"כ בשאר כל אדם אע"פ שהוציא בשליחות המצניע שאמר לו סתמא להוציא לא אמרינן כל העושה על דעת ראשונה עושה מדלא פירש להשליח שיוציא לזריעה מסתמא אין דעתו לזריעה כלל וכן נראה מלשון הירושלמי דשמעתין דמתניתין בשליח איירי ע"ש. ומה שלא תירצו התוס' כן באחד משני דרכים שכתבתי נראה דמשמע להו דהאי וכל אדם מילתא באפי נפשה היא ולא איירי לענין מצניע כלל דאל"כ לא הוי מקשה הש"ס בסמוך מידי מאי איריא דתני המצניע ליתני המוציא הא ודאי איצטריך למיתני המצניע משום דיוקא דסיפא דוכל אדם ולענ"ד משום הא נמי לא אירי' דלאו אורחא דתנא למיתני רישא איידי דיוקא דסיפא היכי דאיכא למיטעי בבבא דרישא גופא כדאשכחן בש"ס טובא כן נ"ל ודו"ק:

דף צא.

בגמרא פשיטא כל שהוא תנן וכו' אע"ג דמתניתין במצניע איירי אפ"ה ליכא למימר דשמואל איצטריך לאשמועינן דאפי' במוציא לזריעה חייב בחטה אחת אע"פ שלא הצניע משום דמסתמא דתלמודא בלא"ה פשיטא ליה דאין לחלק כלל בין מצניע למוציא כדמקשה נמי בפשיטות לעיל אמתני' ל"ל למיתני המצניע ליתני המוציא והיינו כפירש"י שם וא"כ ע"כ דעיקר רבותא דשמואל היינו דחטה אחת מיקרי כל שהוא א"כ מקשה שפיר פשיטא כל שהוא תנן ומשני דלא נימא דהאי כל שהוא היינו בכזית והא דס"ד למימר הכי דבעינן כזית אפי' במוציא או מצניע לזריעה אע"ג דלעיל קתני דאפי' במוציא זרעוני גינה סתם חייב אפי' בפחות מכזית כגון בזרע קישואין ודלועין ואליבא דכ"ע ובשאר זרעוני גינה אליבא דרבי יהודה בן בתירה ולפירש"י בשמעתין משמע דרבנן לא פליגי אדרבי יהודה בן בתירא אלא דאכתי איכא למימר דשאני הנך דלעיל משום דניכרים דקיימו לזריעה ומכ"ש לפי' הרמב"ם דאיירי בזרעים שאינן ראויים לאכילה משא"כ בחטה דראויה לאכילה לעולם דאפי' במוציא או מצניע לזרע אפ"ה בעינן כזית שהוא שיעור אכילה ואכילת חטים שכיח טפי מזריעה קמ"ל דאפי' בחטה אחת מחייב. כן נ"ל:

שם מתקיף ליה רב יצחק וכו' אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו הכי נמי וכו' משמע מפירש"י דפריך אאוקימתא דאביי דלעיל ובתוס' הקשו עליו ופירשו בענין אחר דאדרב

יהודה אבוה פריך וכו' ולכאורה פירש"י מוכח דהא מדרב יהודה לא שמעינן כלל דבמחשבה לחוד תליא מילת' אלא דבתר שיעור חשוב אזלינן כיון דאיכא אינשי שזורעים חטה אחת משא"כ לאביי פריך שפיר דבתר מחשבה אזלינן. ומה שהקשו בתוס' דא"כ דאדאביי פריך אמאי נטר ליה עד הכא יש ליישב עפמ"ש בסמוך דהך מילתא דר"י אמר שמואל גופא הא דמקשינן עלה נמי פשיטא כל שהוא תנן הכל אאוקימתא דאביי קאי כדפרישית ועיין בחידושי רשב"א ובחידושי מ"ז בספר מג"ש מה שכתבו בזה מיהו אכתי איכא למידק בהא דמתקיף רב יצחק אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו ה"נ דלא מחייב עד דמפיק לכוליה וכו' ודקארי ליה מאי קארי אטו מי גרע מכתב שם משמעון וכיוצא בו דפשיטא לן לקמן בפ' הבונה דף ק"ג דחייב וילפינן לה מקרא דמאחת מהנה ומייתי לה הש"ס בכמה דוכתי א"כ ה"נ דכוותיה ואף דרש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב האי דחישב להוציא כל ביתו היינו בהוצאה אחת א"כ לא דמי כ"כ לשם משמעון א"כ קשיא איפכא מאי קושיא דלמא אין ה"נ דפטור אע"כ דפשיטא ליה לר' יצחק דחייב כמו בשם משמעון א"כ אכתי לא דמי כלל למוציא חטה אחת דלא שייך הך מלתא כלל דהא דחייב היינו משום דאחשבה לזריעה והנראה לענ"ד בזה דמהך סברא גופא מקשה דהא ודאי מלתא דפשיטא היא דחטה אחת לזריעה לא שכיח כלל ברוב בני אדם וא"כ הוי פחות מכשיעור דהוי לן למיפטר כמו בכתב אות אחת וארג חוט אחד דאע"ג דחשוב בעיניו לשום צורך אפ"ה פטור כיון דהוי פחות מכשיעור לרוב בני אדם א"כ מ"ש מחטה אחת דמחייב ליה במוציא מכ"ש בכה"ג במתניתין באוקימתא דאביי דאע"ג דמפיק השתא סתמא אפ"ה בתר מחשבה ראשונה אזלינן וע"כ היינו משום דשיעור הוצאה לא דמי לשיעור שאר איסורי מלאכת שבת שהדבר מסור לחכמים לכל אחד ואחד לפי החשיבות כמו שכתבתי במשנתינו בריש פרק המוציא וא"כ מקשה רבי יצחק שפיר אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו בהוצאה אחת ה"נ דחייב מה"ט גופא למיזל בתר מחשבה אע"ג דבשם משמעון מחייבינן בכה"ג כיון שהוא שיעור חשוב לרוב בני אדם אפ"ה לענין שיעור הוצאה יש לנו לפוטרו דבתר דעת המוציא אזלינן כן נראה לי ודו"ק:

שם בעי מיניה רבא מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו וכו' ועיקר האיבעיא היינו אי אמרינן דכיון דחשיב האי שיעורא לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת כמו שפירש"י בהא דמיבעיא ליה דוקא בכזית ולא מיבעיא ליה אפילו בכל שהו והאי טעמא גופא דחזי לאיצטרופי פחות מכביצה כבר הרגיש הרשב"א ז"ל בחידושיו בזה ותירץ דשאני כזית דלוקין עליו בעלמא בכזית בכא"פ אלא דקשיא ליה לרשב"א א"כ מאי איריא בבית טמא אפילו בתרומה טהורה נמי שייך הך מלתא דשיעורא דכזית שייך ביה מלקו' לזר

האוכלה ועל זה כתב דבתרומה טהורה פשיטא ליה לאידך גיסא דחייב והאריך שם לתרץ קושיית הרמב"ן ז"ל ע"ש ולענ"ד אף שאיני כדאי מ"מ תורה הוא וללמוד אני צריך דלכאורה איפכא מסתברא דע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ אלא בבית טמא דוקא משום דע"י זריקתו לבית טמא גרם לו הך זריקה לחשיבות האיסור טומאתו מש"ה י"ל דמהני נמי הך חשיבות גופא לענין שבת כיון שעל ידי מעשיו נולד' החשיבות וכה"ג לענין שתי הלחם ולחם הפנים דע"י הוצאתו בשבת חוץ לחומת עזרה גרם לו להיות פסול ביוצא מש"ה איכא למימר דליחייב אפילו פחות מגרוגרת משום חשיבות האיסור עצמו משא"כ בתרומה טהורה ובשאר איסורים נראה דלא שייך הך מלתא כלל כיון דענין חשיבות האיסור לא בא לו ע"י מעשה שבת דהא מקמי הכי נמי הוה אסור כן נ"ל וצ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אי לענין טומאה כביצה וכו' עס"ה. עמ"ש בזה בחידושי פסחי' דף ל"ג ע"ב דלענ"ד הך מילתא אי אוכל עצמו טמא פחות מכביצה או לא תליא באשלי רברבי בפלוגתא דתנאי ע"ש אלא דבלאו הכי נ"ל דמסוגיא דשמעתין לא מוכח מידי דהא דמספקא ליה לרבא אי משום חשיבותו לענין טומא' יש לחייבו לענין שבת אפשר דהיינו דוקא כיון שמטמא אחרים בהאי שיעורא דהיינו בכביצה לסברת המקשן ולסברת התרצן נמי ע"י צירוף כזית לפחות מכביצה אבל משום טומאת עצמו בכל שהוא לא איכפת לן כ"כ כיון דאין מלקות באכילתן וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ואפ"ה מקשה שפיר בסמוך בשתי הלחם ולחם הפנים משום דפסול יוצא שייך להחמיר טפי לענין שבת נמי בכזית כיון דיש מלקות ממש באכילת כזית דיוצא ואיכא נמי למ"ד דיוצא מטמא את הידים:

דף צב.

במשנה המוציא בין בימינו וכו' או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת ופירש"י דלענין כתיפו יפה האי טעמא אבל לענין ימין ושמאל וחיק אורח ארעא הוא. א"כ משמע מדבריו דכתף לאו אורח ארעא הוא. ולפ"ז קשה על מה שכתבו התוספות בריש מכילתין דהאי טעמא דהוי במשכן לחוד לא מהני אלא דוקא היכא דאיכא נמי סברא וא"כ כיון דכתף לאו אורח ארעא הוא אע"ג דהוי במשכן דבני קהת אפי' הכי אין לחייבו כיון דליכא סברא. והנראה לענ"ד בזה דשאני הכא דאשכחן בהדיא דמשא בני קהת קרייה רחמנא מלאכה דכתיב בפרשת במדבר נשא את ראש בני קהת מבן שלשים שנה ומעלה כל הבא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד וכתיב בתריה זאת עבודת בני קהת באוהל מועד קודש הקדשים וא"כ כיון שעיקר עבודת קדשי קדשים שהוא הארון היה בכתף אלמא

דמיקרי מלאכה וכה"ג גופא כתבתי בריש מכילתין דף ד' בלשון התוספות בד"ה דר"ע סבר דהא דאמרינן נמי בסמוך אמר רבי אליעזר המוציא משאוי למעלה מיו"ד חייב שכן משא בני קהת אע"ג דלמעלה מקום פטור הוא וא"כ הוי ליה למיפטר דלא מיקרי מלאכה כלל והוי ליה כמוציא משא במקום פטור דפטור אע"כ דאפ"ה חייב כיון דקרייה רחמנא מלאכה וכדפרישית. ומה שיש לדקדק עוד בזה ובמימרא דר"א גופא מבואר לקמן בריש פרק הזורק אי"ה:

דף צב:

בגמרא מ"ש לפניו ובא לו לאחריו וכו' אמר ר"א תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא מאי קושיא וכו'. ולכאורה יש לתמוה טובא על ר"א גופא דאמר תברא כיון דבפשיטות איכא לאוקמי כחד תנא וכדאמר רבא ומעיקרא נמי מאי מקשה הש"ס מ"ש כיון דטעמא רבא איכא לחלק והנראה בזה דמעיקרא סבר דאפי' בדבר ששינוי למעליותא אפ"ה שייך לפוטרו כיון דלא איתעביד מחשבתיה והו"ל כשני שמות דאשכחן בכריתות דפלוגתא דתנאי היא גבי תאנים וענבים דלא שני לן התם בין שינוי למעליותא או לגריעותא וכמ"ש כן נראה מלשון הירושלמי דשמעתין ע"ש ועל דרך זה יש ליישב כל הסוגיא דהאי דאחריו ובא לו לאחריו היינו בענין ששינה קצת ממה שחישב בראשונה וא"כ שייך נמי בהך פלוגתא דתנאי בכריתות. כן נראה לי:

שם במשנה המוציא ככר וכו' לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים ור"ש פוטר. ואין להקשות א"כ לר"ש מושיט דחייב רחמנא היכי משכחת ליה דבדבר קל הו"ל זה יכול וזה יכול ובדברים כבדים כגון קרשים דהוי במשכן הוי כזה אינו יכול וזה אינו יכול דאפשר דשאני מושיט דגזירת הכתוב הוא כיון דאשכחן בעגלות המשכן דקריה רחמנא עבודה וע"כ היינו משום הושטת קרשי המשכן מעגלה לעגלה כדאיתא לקמן בריש פרק הזורק וכדפרישית לעיל בפירקין לענין המוציא משאוי למעלה מיו"ד וכן מצאתי להדיא בירושלמי שם בר"פ הזורק ע"ש ובלשון התוס' לעיל דף ג' בד"ה בעשותה שמפרשים שיטת הירושלמי בע"א ואין להאריך:

דף צג.

בגמרא במאי קמיפלגי כו' ר"ש סבר תלתא מיעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וכו'. הא דמשמע הכא דמיעוטא דקרא קמא דהיינו נפש ואוקימנא ליה למעוטי זה עוקר ולעיל בריש מכילתין דף ג' משמע דזה עוקר ממעטינן מבעשותה כבר כתבתי שם ליישב

בלשון התוס' בד"ה בעשותה ע"ש. ויש לי לפרש עוד בדרך אחר דודאי אי לא הוי כתיב אלא חד מיעוטא הוי מוקמינן ליה טפי למעוטי בדדמי במאי דמסתברא טפי דהיינו זה עוקר משא"כ השתא דאיכא ג' מיעוטי ניחא לן טפי לאוקמא מיעוטא דקרא קמא לענין זה יכול וזה יכול דשייך נמי בשאר איסורי חיובי חטאת וכ"ש לענין אחד שעשה בהוראת ב"ד דשייך בכל איסורים משא"כ זה עוקר וזה מניח דלא שייך אלא באיסור שבת לחוד לא שייך למעט אלא מקרא בתרא דבעשותה אי משום דלשון עשייה שייך טפי בענין עשיית מלאכה או משום דכתיב בעשותה אחת ממצות ה' כן נ"ל. מיהו בעיקר מילתא דזה יכול וזה יכול נראה דלא שייך בשאר כל איסורים היכא דמשכחת לה בכה"ג דהא לענין שחוטי חוץ אשכחן דשנים אוחזין בסכין אחד ושחטו חייבים ובשנים שאחזו באבר אחד והעלוהו פטורים כדאיתא בזבחים בפרק השוחט והמעלה מקראי ע"ש אם כן לענין שאר איסורין צ"ע בסוגיית הש"ס:

שם בתוס' בד"ה ה"ג ור"ש כו' ולא גרסינן ר"ש לטעמיה וכו' עס"ה. ועיין בחידושי רשב"א שכתב לתרץ בשם הר"ן בר יוסף דשאני התם דאיכא כפרה וכו' וכתב על זה דאינו מחוור דמ"מ מנ"ל דר"ש אית ליה הכי וכו' ע"ש. אבל מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש כתב ליישב גירסת רש"י לנכון ע"ש באריכות:

דף צד.

בתוס' בד"ה שהחי נושא את עצמו תימא לר"י למה פטור וכו' אור"י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר חי וכו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה דהא בכמה אבות מלאכות מצינו שאע"ג שלא היה מאותו המין כלל דכוותיה במשכן אפ"ה כל תולדה דדמיא לגמרי לאבות מסברא שפיר הוי בכלל חיובא כמו האב בעצמו ונראה לי דתירוצו של ר"י כאן היינו דוקא לענין הוצאה או מעביר ברה"ר דכיון דמלאכה גרועה היא בעינן שהתולדה עצמו נמי הוי במשכן ולא מהני הך מלתא לחוד דדמיא מסברא כמ"ש התוס' להדיא בריש מכילתין בכמה דוכתי ולקמן בפ' הזורק בד"ה הכנסה מנ"ל ע"ש וכמו שכתבתי ג"כ לעיל בפירקין גבי משוי דבני קהת ודו"ק:

בד"ה ר"ש פוטר נראה לר"י דמלאכה שאצ"ל וכו' כעין שהיו צריכין לה במשכן וכו' עס"ה. עיין מ"ש רשב"א ז"ל בחידושיו ומ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש באריכות ולפי שעניני מלאכה שאצ"ל כבר הארכתי בפרק כירה גבי מיחם שפינהו ובכמה דוכתי במכילתין לכן לא ראיתי להאריך כאן מיהו במאי שכתבו התוספות דלענין מלאכה שאצ"ל בעינן ממש דומיא דמשכן אף ע"ג דבשילהי פ"ק דחגיגה משמע דילפינן לה מקרא דמלאכת

מחשבת אסרה תורה אם כן משמע דהוי גזירת הכתוב מ"מ מלאכת מחשבת גופא לא כתיב אלא במלאכת המשכן ומש"ה ניחא להו לאוקמי מסברא דבדומיא דמשכן ממש תליא מלתא והא דאיצטריך למילף מקרא בשילהי חגיגה ולא יליף לה בפשיטות מהך סברא גופא דבעינן דומיא דמשכן כדאמרינן לעניין עיקר דיני שבת בכמה גווני נ"ל דאי לאו ילפותא דקרא הו"א דחייב במלאכה שאצ"ל אע"ג דלא הוי דומיא דמשכן היינו מדאיצטריך למיסר שריפת בת כהן בשבת כדאיתא לקמן בפרק הזורק ואין להאריך כאן יותר:

דף צה.

בתוס' בד"ה המכבד והמרבץ תימא דע"כ מיירי וכו' והא אמר בפרק אמר להם הממונה וכו' דדבר שאינו מתכווין מותר לר"י מן התורה וכו' עס"ה. כל דבריהם בזה הדיבור היינו לפי גירסתם ופירושם בפרק הממונה שהאריכו שם בזה וכן לעיל בפרק כירה במיחם שפינהו משא"כ לגירסת רש"י ופירושו שם דגרסינן התם אבל הכא צירוף דרבנן וכו' א"כ משמע להדיא איפכא דדוקא באיסור דרבנן אמרינן דלר"י מותר מן התורה בכל מילי ומדרבנן במקצת אבל באיסור דאורייתא אשכחן דמחלק ר"י בין איסור שבת לשאר איסורין כל זה ברור לשיטת רש"י וכבר הארכתי בזה לעיל בפ' כירה דף מ"א ע"ב ע"ש: **בד"ה** והרודה וכו' תימא לר"י כיון דמותר לגבן ביו"ט וכו' יהיה מותר לבנות ביתו ביום טוב אם נפל דמתוך שהותר וכו' עכ"ל וכבר כתבתי בפ"ק דביצה דף י"ב ליישב דנ"ל ברור דהא דאמרינן הכא בשמעתין המגבן חייב משום בונה היינו דוקא דמגבן כדי ליבשם ולהצניען לזמן מרובה או למוכרן דבכה"ג צריך לעשותן ולתקנן כעין בנין כדי שיתקיים ולא יתפרק אבל במגבן כדי לאכלה לאלתר באותו היום נראה דלא דמי לבנין כלל וא"כ לפ"ז תו לא אשכחן דהותר בנין בי"ט לצורך כנ"ל ועוד כתבתי שם בע"א ע"ש ודו"ק:

דף צה:

בגמרא אמר רבא ה' מדות וכו' ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו ופרש"י דכל כלי פתוח כתיב דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו עכ"ל. ובתוס' בסוף הסוגיא האריכו בזה ליישב שיטת רש"י ומסקו בשם רבינו תם שמפרש להאי דעד שיפחת רובו בענין אחר לגמרי ולא כפירש"י ולכאורה יש לתמוה מאי קשיא להו על שיטת רש"י דלכאורה רש"י לאו מסברא דנפשיה כתב כן אלא מברייתא ערוכה דספרי והובא בילקוט פרשת חוקת על פסוק זאת התורה דמייתי התם כל הבא אל האהל דרך פתח הוא מטמא

וכאן אתה דן לקבר וכו' או חילוף מה קבר וכו' ת"ל כל כלי פתוח דרך פתחו הוא מטמא ואין מטמא מכל צדדיו עכ"ל הברייתא הרי להדיא כמו שכתב רש"י כאן בשמעתין וכבר הארכתי בזה בתכלית אריכות בקונטרס מיוחד בהלכות טומאת כהנים והעליתי שם רש"י לשיטתו ותוס' לשיטתם בפי' הברייתא בספרי וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

דף צו.

הזורק פרק יא

במשנה הזורק מרה"י לרה"ר וכו' היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים. משמע מכולה סוגיא דלקמן ומפרש"י ותוס' דשמעתין ולעיל בפ"ק דף ד' דלענין זורק ומושיט למעלה מעשרה איירי וכבר כתבתי לעיל בפ"ק ובפרק המצניע דף צ"ד דלכאורה יש לתמוה כיון דלמעלה מי' פשיטא לן טובא דמקום פטור הוא א"כ מאי מהני האי טעמא דקאמר שכך היתה עבודת הלוים ומש"ה מחייב משום דהוי בעבודת המשכן דאטו מי לא אשכחן נמי במשכן ענין הוצאה וזריקה מרשות היחיד לרשות היחיד אחר או לכרמלית או למקום פטור וכה"ג במעביר אפ"ה פטור כיון דלא הוי מלאכה כלל בענין זה וא"כ ה"נ דכוותיה וכתבתי שם ליישב דשאני הכא במושיט כיון דלא אשכחן בעבודת הלוים בבני מררי שהיא מעבודת משא מלאכה אחרת כ"א מלאכת הושטת הקרשים מעגלה לבד אלמא דהושטה מיקרי מלאכה משום הכי תו ליכא לחלק בין למטה מי' או למעלה מי' דלא דמי למוציא ומעביר דאמרינן דלמעלה מי' מקום פטור הוא משום דעיקר תשמישי אדם ברה"ר בהוצאה והעברה אינו אלא למטה מי' כשמוציאו בידיו או בתוך חיקו מה שא"כ לענין הושטה הוי איפכא דעיקר הושטה היינו ממקום נמוך לגבוה או איפכא ומשום דהוי נמי במשכן מש"ה חייב כן נ"ל ועי' מ"ש תוס' בזה בפ"ק דף ד' בד"ה ור"ע סבר ובחידושינו שם ועיין עוד לקמן בדף הסמוך בהא דבעא רבה ודו"ק:

דף צו:

בגמרא מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויצו משה וכו' ע"ס הסוגיא. ולכאורה יש לתמוה טובא בזו הסוגיא חדא דמאי שייך הך קושיא דהוצאה גופא למשנתינו בהא דקאמר מכדי זריקה דלעיל בריש מכילתין דקתני יציאות השבת שתי' שהן ד' ובפ' כלל גדול במשנה דאבות מלאכות דקחשיב התם המוציא מרשות לרשות באבות מלאכות הו"ל לאקשויי היכא כתיבא כיון דמלאכה

גרועה היא וכמ"ש תוספות כאן ועוד דמאי מקשה היכא כתיבא הא כתיב להדיא בפרשת המן אל יצא איש ממקומו ומוקמינן לה להוצאה ומלבד מה שהקשו בתוס' על נוסחת הגמרא שלפנינו דמקשה וממאי דבשבת קאי ומשני דילפינן בג"ש וכתבו התוס' דאפילו אי בחול קאי מצינן שפיר למילף דהא קרייה רחמנא מלאכה וא"כ ג"ש ל"ל ועוד מקשין העולם בהא דקאמר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ותיפוק ליה דאפילו אי בשבת קאי נמי מצינן למימר דלאו משום דהוצאה מלאכת איסור היא אלא משום דשלימא עבידתא והנראה לענ"ד בזה ליישב כל הקושיות ולקיים כל הנוסחאות של הגמרא שלפנינו והיינו ע"פ מה שכתבו התוס' בריש שבועות דעיקר הוצאה היינו שהאדם עצמו מוציא לרה"ר פירות או חפץ שבידו וכ"כ בריש מכילתין דהיינו משום דקרא אל יצא דכתיב גבי מן בכה"ג איירי אבל כשאדם עומד במקומו אלא שמכניס ומוציא הכלי או החפץ בידו מרשות לרשות ליכא למילף מהאי קרא וא"כ לפ"ז מהאי טעמא גופא לא הוי מצי לאקשויי הך קושיא על הא דקתני בפרק כלל גדול המוציא מרשות לרשות דאפשר דאיירי בעיקר הוצאה ממש דאיירי ביה קרא דאל יצא ולעיל בריש מכילתין דקתני להדיא דפשט העני את ידו לפנים חייב אף ע"ג דכה"ג לאו מעיקר הוצאה הוא שהרי העני עומד במקומו אלא דאפ"ה לא שייך לאקשויי היכא כתיבא דאפשר דכל דיני הוצאה הילכתא גמירי לה כדמסקינן בסמוך לענין מעביר ד' אמות ברה"ר משא"כ מתניתין דהכא דקתני הזורק מרה"י לרה"ר שהאדם עומד במקומו וזורק החפץ ברשות אחר אפ"ה חייב והיינו ע"כ משום דתולדה דהוצאה היא כמו שפירש"י וא"כ מקשה שפיר הוצאה גופה כה"ג שהאדם עומד במקומו היכא כתיבא כיון דלא מצינן למילף מקרא דאל יצא כדפרישית וממילא דליכא למימר נמי דהוצאה גופה הלכתא גמירי לה אפילו בכה"ג דאכתי תקשי אזריקה אמאי מחייב דכל מידי דאתיא מהילכתא לא שייך למימר דאית ליה אבות ותולדות אע"ג דדמי לה דהא אפילו ק"ו לא ילפינן מהילכתא כ"ש במאי דלא דמי לגמרי כל כך כדמוכח בכמה דוכתי ועל זה משני רבי יוחנן שפיר דילפינן לה מקרא דויצו משה וכו' וקאמר לא תפיקו וכיון דלעיקר הוצאה ממש שאדם עצמו יוצא ממקומו עם החפץ בלא"ה שפיר שמעינן לה מקרא דאל יצא דכתיב במן ועל זה לא הוצרך משה להזהירן במשכן אע"כ דעיקר אזהרה במשכן היינו לאסור הוצאה בכל ענין אפילו לעמוד ברה"י ולמסור ליד הגיזבר העומד ברה"ר כדאיתא להדיא בירושלמי בריש מכילתין וא"כ ע"ז מקשה הש"ס שפיר ממאי דבשבת הוי קאי דמש"ה פשיטא לרבי יוחנן דאיירי אפילו בהוצאה כה"ג וקרייה רחמנא מלאכה כדכתיב אל יעשה עוד מלאכה כמו שכתב רבינו חננאל דילמא בחול הוי קאי ומשום דשלימא עבידתא וא"כ הא דקרי'

רחמנא מלאכה היינו משום דבהוצאה גמורה איירי שאדם עצמו יוצא מרשות לרשות עם החפץ כדרך רוב המוציאין ומתנדבים למשכן דבכה"ג ודאי מלאכה מיקרי ואסור בשבת מקרא דאל יצא נמצא לפ"ז אי האי קרא דויצו משה ויעבירו הוי בשבת תו לא הוי מצי לאקשויי דלמא משום דשלימ' עבידתא דאכתי לא הוי צריך להכריז ולהזהירן שאל יביאו עוד נדבה דבלא"ה ימנעו להביא משום איסור שבת אע"כ הוי מוקמינן להוצאה בכה"ג שאדם עומד במקומו וא"כ ממילא דאפ"ה קרייה רחמנא מלאכה וממילא דאסור נמי משום איסור שבת והיינו דמקשה דלמא בחול הוי קאי ובעיקר הוצאה איירי כנ"ל נכון כפתור ופרח ודוק היטב:

דף צז.

פיסקא מרה"י לרה"י וכו' בעי רבה למטה מי' פליגי וכו' אבל למעלה מי' דברי הכל פטור או דלמא למעלה מי' פליגי וכו' אבל למטה מי' ד"ה חייב. כבר הארכתי בזה בריש מכילתין דף ד' בסוגיית הגמרא ובפרש"י והתוס' ע"ש וכאן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש לפמ"ש התוס' שם בריש מכילתין דאי ילפינן זורק ממושיט אפילו למטה מי' נמי שייך הך ילפותא אע"ג דלא אשכחן במשכן כה"ג הושטה למטה מי' א"כ למאי דקמיבעי' ליה לרבה טפי הו"ל למבעי ולמימר דרבנן ור"ע פליגי בין למטה מי' ובין למעלה מי' כדמשמע פשטא דמתניתין דקתני רישא רה"י ורה"י ורה"ר באמצע וסתם רה"ר היינו למטה מי' דאין רה"ר למעלה מי' ואפ"ה מחייב ר"ע משום דיליף זורק ממושיט דאפילו למעלה מי' חייב כ"ש למטה מי' וחכמים פוטרין בתרווייהו ובהכי א"ש הא דקתני במתניתין כיצד שני גזוזטראות משא"כ השתא דמיבעי ליה לרבה בהנך גווני צריך לומר דרבה בהא גופא מספקא ליה אי גרסינן כיצד במתניתין או לא כמ"ש התוספות בריש פירקין בשם הירושלמי וזה דוחק גדול דסוגיא כה"ג לא אשכחן ובשלמא אם נאמר דלמטה מי' לא שייך למילף זורק ממושיט כיון דמושיט גופא לא הוי במשכן למטה מי' ובהוצאה דמלאכה גרועה היא אין לחייבו אלא במאי דהוי במשכן א"כ הוי א"ש דלית לן למימר דפליגי בתרתי למעלה מי' בזורק ממושיט ולמטה מי' בקלוטה כמי שהונחה דלא ניחא לן לאפושי פלוגתא דר"ע ורבנן בתרי טעמי משא"כ לסברת התוס' לעיל דילפותא דזורק ממושיט שייך נמי אפילו למטה מי' הדרא קושיא לדוכתא וליכא למימר דרבה לטעמיה דמוקי לעיל מתניתין דריש מכילתין כר"ע וא"כ ע" כ טעמא דר"ע משום קלוטה דאל"כ הוי מתניתין דלא כמאן דאכתי היא גופא תיקשי דמה"ת נאמר דטעמא דר"ע משום קלוטה כיון דאיכא למימר דטעמא דידיה נמי משום דילפינן זורק

ממושיט אף למטה מיו"ד ולפי זה על כרחך הא דמוקי רבה בריש מכילתין מתניתין כרבי עקיבא היינו כדמסקינן לעיל דדוקא לבתר דאיפשיטא ליה דטעמא דרבי עקיבא משום קלוטה כי היכי דפשיט רב המנונא לרב חסדא בסמוך אבל מקמי דאיפשיטא ליה טפי הוי ליה למיבעי ולמימר דבין למטה מי' ובין למעלה מי' פליגי בטעמא דזורק ממושיט כמשמעות לשון המשנה כדפרישית ולפ"ז לא יתכנו שני התירוצים שכתבו התוס' בשם ר"י שם בריש מכילתין בד"ה דאמרינן קלוטה ע"ש כיון דאדרבה עיקר האיבעיא שייך טפי בהכי לענין אי ילפינן זורק ממושיט. ונראה לי ליישב דהא דלא מבעיא ליה לרבה בהכי היינו משום דאכתי לא נפקא מיניה מידי אליבא דהלכתא דהא מסתמא קי"ל כרבנן לגבי דר"ע וא"כ אינהו פטרו בתרוויהו מש"ה ניחא ליה למיבעי בהאי צדדא דאיכא למימר דלמעלה מי' ד"ה חייב משום דאמרינן קלוטה משא"כ אם נאמר דלמטה מי' בלחוד פליגי ובקלוטה א"כ אפילו את"ל דרבה לעולם משמע ליה לאוקמי מתניתין דריש מכילתין דלא בעינן ד' על ד' משום דאמרינן קלוטה אפ"ה הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת בחד מסכתא דאין הלכה כסתם אלא כרבנן דמתני' דהכא דפטרי כנ"ל נכון לפי שיטת התוס', מיהו לפמ"ש לעיל בריש מכילתין באריכות ע"ש א"ש טפי סוגיא דהכא ודוק היטב:

שם אמר רב יוסף הא מילתא וכו' ופשטה לה רב המנונא מהא וכו' ובמאי אילימא במעביר למטה מיו"ד הוא דמחייב למעלה מיו"ד לא מחייב הא אמר ר"א המוציא משאוי כו'. הא דלא קשיא ליה באוקימתא דמעביר אלא מדיוקא דלמעלה מיו"ד ולא קשיא ליה בפשיטות אילימא במעביר למטה מיו"ד אמאי פטרו רבנן היינו משום דאיכא לאוקמי פלוגתייהו דר"ע ורבנן במעביר בפלוגתא דבן עזאי ורבנן לעיל בריש מכילתין דף ה' ע"ב אי מהלך כעומד דמי או לא וא"כ ה"נ ר"ע כבן עזאי דמהלך כעומד דמי משום הכי חייב משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין ע"ש. אלא דאכתי איכא למידק דהא לעיל שם בד"ה בשלמא לבן עזאי כתבו התוס' בשם הירושלמי על דעתיה דבן עזאי דמהלך כעומד דמי א"כ איך משכחת הא דמחייב על ד' אמות ברשות הרבים יעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטור ומשני בירושלמי דמשכחת לה בקופץ ובתלמודא דידן לא חשיב לה פירכא למאי דמסקינן לעיל בשמעתין דמעביר ד' אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה וא"כ לפי זה תיקשי ממ"נ מאי מקשי הש"ס הכא בדיוקא דלמעלה מיו"ד מהא דאמר ר"א המוציא משאוי למעלה מיו"ד חייב שכן משא בני קהת ואכתי מי דמי מעביר למוציא דהא ודאי משאוי דבני קהת לאו בקופץ הוי ואם כן משום הכי פטור במעביר למעלה מיו"ד לפי תירוץ הירושלמי וכ"ש

למאי דמשמע בתלמודא דידן דמעביר הלכתא גמירי לה א"כ פשיטא דאין לדמות מעביר למוציא לענין למעלה מיו"ד כיון דמעביר לא הוי אלא הלכתא וכמ"ש הרשב"א גופא בחידושיו לעיל בריש מכילתין בפלוגתא דבן עזאי ע"ש. מיהו למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין שם דלקולא לא שייך לומר מהלך כעומד דמי א"כ יש ליישב קצת דנהי דמעביר הלכתא היא אפ"ה לחומרא שפיר סבר ר"ע דמהלך כעומד דמי אפילו למעלה מיו"ד כיון דבמשאוי בני קהת שייך מוציא ומעביר כהדדי אם כן מקשה הש"ס שפיר מדיוקא דלמעלה מיו"ד כן נראה לי נכון ודוק היטב:

שם אלא לאו בזורק ולמטה מיו"ד הוא דמחייב למעלה מיו"ד לא מחייב וכו' ופירש"י דדייק לה מדקתני ברה"ר עצמה וקשיא לי אכתי מאי פשיט רב המנונא הכא דלמעלה מיו"ד לא מחייב דהא שפיר מצינן למימר דר"ע מחייב אפילו למעלה מיו"ד כדמשמע במתניתין למאי דגרסינן כיצד שני גזוזטראות והיינו למעלה מיו"ד מדקתני שכן היתה עבודת המשכן והא דקתני הכי בברייתא ברשות הרבים עצמה היינו להודיעך כחן דרבנן דאפילו למטה מיו"ד פטרו כדאמר ר"א בסמוך וליכא למימר דרב המנונא לא ניחא ליה לאוקמי בהכי דאי משום רבותא דרבנן אכתי לא הוי צריך למיתני ברה"ר עצמה אלא ברה"ר סתמא וממילא ידעינן דהיינו למטה מי' כסתם רה"ר ואפ"ה פטרו רבנן אלא ע"כ משמע ליה לרב המנונא דהא דקתני ברה"ר עצמה היינו לאשמעינן דר"ע גופא לא מחייב אלא דוקא בלמטה מעשרה ולא למעלה מיו"ד אלא דאי אפשר לפרש כן לפמ"ש התוספות לעיל בריש מכילתין דף ד' בשם ר"י בתירוץ השני דאי אית ליה לר"ע קלוטה כמי שהונחה תו לא שייך למילף כלל זורק ממושיט למעלה מיו"ד א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי איצטריך למיתני ברה"ר עצמה וכ"ש אם נאמר דמושיט שייך בין למטה מיו"ד ובין למעלה מיו"ד א"כ פשיטא דאית לן למימר דלעולם בין למטה מעשרה ובין למעלה מיו"ד פליגי וכולה משום זורק ומושיט דלמעלה מיו"ד בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן דמתניתין מדקתני כיצד ולמטה מעשרה מדקתני ברשות הרבים עצמה והיינו נמי להודיעך כחו דאף על גב דלמטה מי' לא הוי במשכן אפ"ה ילפינן זורק ממושיט. מיהו למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש דסוף סוף פשיט רב המנונא אליבא דהלכתא דלמאי דקיי"ל כרבנן אפילו למטה מיו"ד פטור דלא אמרינן קלוטה וכ"ש דא"ש למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין דבלא"ה אשכחן דאית ליה לרבי עקיבא קלוטה כמי שהונחה בזבחים פ"י גבי הזאת מי חטאת שהעבירה על גבי אויר תנור טמא עיי"ש. והרבה יש להאריך בסוגיא דשמעתין ע" פ מה שהארכתי לעיל בריש מכילתין והמעיין שם ישכיל ויבין וימצא נחת:

שם ת"ר מרשות הרבים לרשות הרבים ורה"י באמצע וכו' רב ושמואל וכו' דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי ופרש"י מתוך שהוא חושך ומלא הבלא. ולעיל בריש מכילתין ריש דף ה' הוסיף רש"י לפרש בד"ה כמאן דמליא דבר סתום מכל צד הוי כמלא חפצים עד גגו וכו' עיי"ש. ונראה דהתם הוצרך רש"י לפרש כן משום דכל הסוגיא שם היינו לענין אי בעינן עקירה והנחה על גבי מקום ד' או דבכל שהוא סגי כדבעי רב יוסף לאוקמי במתני' דפשט ידו אליבא דרבי וא"כ לפ"ז למאי דבעי למידחי דלעולם רבי גופא נמי בעי עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' דוקא ולא סגיא בכ"ש והא דמחייב רבי שתים היינו ברה"י מקורה דביתא כמאן דמליא דמי והוי כמלא חפצים לגמרי עד גגו דלפ"ז הוי שפיר עקירה והנחה מע"ג מקום ד' משו"ה לא סגיא ליה לרש"י בהאי טעמא לחוד שמפרש כאן דהא דהוי כמאן דמליא היינו מתוך שהוא חשך ומלא הבלא דנהי דלא חשיב כאויר בעלמא אפ"ה מקום ד' ליכא מה שא"כ בסוגיא דשמעתין דלא נחית כלל להכי אי בעינן מקום ד' על ד' או דבכל שהוא סגי כיון דסוגיא דשמעתין לא מיירי בהנחת כ"ש כלל אלא אי אמרינן קלוטה באויר כמי שהונחה דמיא או לא ולעולם דהיכא דאיכא הנחה כ"ש מחייב רבי אפילו בשאינה מקורה משו"ה ניחא ליה לרש"י לפרש בפשיטות דהא דהוי כמאן דמליא היינו מתוך שהוא חשך ומלא הבלא אבל בשאינה מקורה דליכא חשך והבלא לא אמרינן דקלוטת אויר כמי שהונחה דמי כן נ"ל נכון וברור בעז"ה בכונת רש"י ובזה יתיישב לנכון סוגיא דשמעתין ודוק היטב ועיין בסמוך:

דף צז:

בתוספות בד"ה למימרא דמחייב רבי וכו' הקשה הרב פורת וכו' דלמא הא דמחייב שתים היינו כשנודע לו וחזר ונודע וכו' ואומר ר"י דא"כ לא היה רבי יהודא משמיענו שום חידוש דמחייב שתים וכו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מעיקרא מאי קשיא ליה להרב פורת כיון דבפשיטות מצינן לתרץ כמו שאור"י ועוד דאי בנודע וחזר ונודע מאי איריא דקתני חייב שתים אפילו ד' וה' ואפילו טובא נמי. והנלענ"ד בזה דקושיית הרב פורת היינו משום דאיכא למימר דודאי עיקר רבותא דרבי דאמר חייב שתים היינו לאשמעי' דחייב משום הוצאה ומשום הכנסה ברה"י מקורה משום דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי ומהני האי טעמא בין לענין עקירה ובין לענין הנחה ומש"ה חייב שתים משום הוצאה ומשום הכנסה והיינו בנודע וחזר ונודע דאי לאו דאשמעינן רבי הך מלתא הו"א דדוקא לענין הנחה מהני האי טעמא דביתא כמאן דמליא דמי ומש"ה חייב משום הוצאה משא"כ לענין עקירה לא מהני האי טעמא דאפשר דבעינן עקירה מע"ג מקום

דע"ד דוקא כדמפליג הש"ס להדיא לעיל בריש מכילתין דף ד' ע"ב בין הנחה לעקירה בכה"ג וא"כ לפ"ז לא שייך לחייב משום הכנסה מש"ה קמ"ל רבי דחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה ברה"י מקורה והיינו בנודע וחזר ונודע דוקא א"כ שפיר הקשה הרב פורת ואפ"ה א"ש הא דאור"י דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש משום דאפשר דר"י סובר כשיטת התוס' דלעיל דף ד' ע"ב בד"ה זרק ונח אליבא דרב יוסף דדוקא לענין קלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל כגון ברה"ר או ברה"י שאינו מקורה מש"ה שייך לחלק בין הנחה לעקירה משא"כ למאן דלית ליה קלוטה וסובר דבעינן עקירה והנחה כל שהו תו לא שייך לחלק בין עקירה להנחה א"כ ממילא דכ"ש לענין רה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי לא שייך לחלק בין עקירה להנחה כנ"ל נכון ודוק היטב:

בגמרא אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וכו' אנן אדרבי יהודא מתנינן ולא קשיא לן וכו'. לכאורה הסוגיא תמוה דנהי דלא קשיא לה אדר"י מ"מ אמאי דקאמר שמואל נמי להך מלתא דחייב שתים אליבא דרבי אכתי שפיר קשיא ליה לר"ח וליכא למימר דלרב יוסף ליתא להא דר"י אמר שמואל דחייב לרבי שתים דלא אמר ר' יוסף א"ש אלא אליבא דר"י לחוד ולא אליבא דרבי הא ודאי ליתא דהא לעיל בריש מכילתין דף ד' ע"ב קאמר רב יוסף גופא הא מני רבי היא ומסיק הש"ס דהיינו מהך ברייתא גופא דזרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב ומייתי עלה הא דר"י אמר שמואל דמחייב רבי שתים אלמא דלרב יוסף שמואל תרתי מימרא קאמר חדא אליבא דרבי וחדא אליבא דר"י א"כ אכתי קשיא דרבי אדרבי וצ"ע ליישב ובישיבה הארכתי ליישב בכמה גווני ע"פ מה דפרישית בסמוך וע"פ מ"ש בריש מכילתין באריכות דלפ"ז הך מלתא דקושיית הרב פורת ותירוצו של ר"י תליא בשקלא וטריא דריש מכילתין באוקימתא דרב יוסף גופא ובמימרא דרב חסדא דף ז' ע"ב בהא דנעץ קנה ברה"י וכו' ע"ש דלפ"ז ממילא מתיישב סוגיא דשמעתין לנכון דר"ח לטעמיה ורב יוסף לטעמיה וכאן אין להאריך יותר והמשכיל יבין מדעתו ודוק היטב:

דף צט.

במשנה חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה וכו' ומקשה בגמרא ל"ל למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע והיינו כפרש"י דפשיטא לן דסלע נקיט לענין גובהו ובור נקיט לענין עומק דנוטל מתוכה ומוציא לרה"ר וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי ס"ד מעיקרא אכתי לא הו"ל למיתני בור כלל דבשלמא סלע איצטריך למיתני דאע"ג דלית ליה ד' מחיצות גמורות כמו בית דומיא דמשכן אפ"ה חייב משום גוד אסיק

דהלכתא גמירא לן וכדפרישית בריש מכילתין דף ו' דקתני ברייתא איזהו רה"י וכו' וכן גדר והיינו משום גוד אסיק משא"כ לענין בור שמוציא מתוכה לרה"ר פשיטא דהוי רה"י גמור שמוקף מד' מחיצות גמורות ואפשר דאפ"ה איצטריך למיתני דסד"א דכיון דלא קביעי תשמישתיה כמו בית תו לא הוי דומיא דמשכן שרה"י שלה היה תשמישיה קבוע קמ"ל דאפ"ה חייב וק"ל:

בתוס' בד"ה מסייע ליה לרבי יוחנן וכו' וא"ת ומה צריך למתניתין לאשמעינן הא תנינא חדא זימנא וי"ל דדרך תנא וכו' א"נ מיתורא דמתניתין וכו' והשתא א"ש הא דקתני במתניתין גבוה יו"ד וכו' עס"ה. כבר הארכתי בזה בחידושי גיטין דף י"ד ע"ב בלשון התוספות ד"ה גידוד חמשה ליישב שיטת רש"י והתוספות כל אחד לפי שיטתו ע"ש דממילא רווחא סוגיא דשמעתין בלשון התוספות כאן אלא לפי שאי אפשר לבית המדרש בלא חידוש אבוא לבאר בקצרה במה שנתחדש לי משום דלכאורה קשיא לי טובא דלשון והשתא א"ש שכתבו התוס' אינו מדוקדק דלמאי דמשמע מדבריהם דפשיטא להו דלענין גובה לא מהני צירוף לחייב במניח ע"ג חוליא משום דבכה"ג לא שייך לומר האי ק"ו דלקמן לאחרים עושה מחיצה לעצמו לכ"ש וכמו שכתבו ג"כ להדיא לקמן בד"ה לאחרים א"כ מאי והשתא דקאמרי דבפשיטות אפשטא דלישנא דגמרא הוי מצי לפרש דע"כ האי מצטרפין לענין רחבה איצטריך דאי לענין גובה ובשאין החוליא גבוה עשרה אין לחייב בנותן על גביו והנראה בזה דודאי עיקר מלתא דהחוליא עצמה צריך להיות עשרה לאו מסברא פשיטא להו משום דאיכא למימר דאף לענין גובה שייך צירוף לחייב בנותן על גביו משום האי ק"ו דלקמן וכיון דפשטא דלישנא דגמרא משמע דלענין צירוף הגובה איירי ע"כ ממילא הוי שמעינן דשייך האי ק"ו דלקמן אפילו בכה"ג מה שא"כ השתא לדבריהם הקודמין שרוצה לפרש דע"כ עיקר מלתא דצירוף היינו לענין רוחב ד' דאל"כ תיקשי תרתי ל"ל א"כ לפ"ז ע"כ בבור עצמה בלא חוליא אין ברחבה ד' למטה מהחוליא וא"כ לפ"ז פשיטא שאין עומק הבור מצטרף לחוליא בגובה כיון שאין הבור רוחב ד' אע"כ דהא דקתני הנותן על גבן חייב היינו דוקא בענין שהחוליא עצמה גבוה עשרה בלא צירוף וממילא הדרינן לסברא דלא שייך האי קל וחומר דלקמן בכה"ג. כן נ"ל בכוונת התוס'. ומה שיש לדקדק עוד בזה ע"ש בחידושי גיטין ודו"ק:

דף צט:

בגמרא בעי מיניה רב מרדכי מרבא עמוד ברשות הרבים וכו' או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא אמר ליה מתניתין היא וכו'. לכאורה יש לתמוה דאכתי מעיקרא מאי

קמיבעיא ליה הא ודאי מתניתין היא דקתני סלע גבוה עשרה ורחב ד' הנותן על גבו חייב מה לי סלע מה לי עמוד ויותר יש לתמוה אהא דקאמר להו רב מרדכי כולכו ברוקא דהדדי תפיתו דמשמע דהך פשיטות מילתא דחיקא היא ואמאי הא ודאי מתניתין היא ואי משום דאיכא לאוקמי במחט אדרבה זה יותר דוחק דאטו איכפל תנא ואתי לאשמעינן מחט דוקא כל כי האי לא הו"ל לסתום אלא לפרש. ועוד קשה הא דא"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן וכו' והך לישנא משמע דמעיקרא לאו מהך מתניתין בעי למיפשט:

לכך היה נ"ל לפרש דודאי עיקר איבעיא דרב מרדכי היינו בזורק דוקא כמ"ש התוספות אלא דלאו מטעמייהו שפירושם דחוק אלא כפירוש מהרש"א ז"ל דודאי יש לחלק בין זורק למוציא ומכניס ע"ש באריכות אלא שנראה לי להוסיף על דברי מהרש"א דעיקר איבעיא דר' מרדכי היינו אם נאמר דכי היכי דפטרינן במתניתין דריש פירקין הזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מעשרה דאמרינן לעיל לכ"ע פטור משום דלא ילפינן זורק ממושיט א"כ ה"נ יש לפטור בכה"ג אף ברה"ר לרה"י דרך למעלה מיו"ד או דלמא שאני הכא דכיון דעקירה באיסור והנחה באיסור א"כ לא דמי להך דמתני' דעקירה והנחה בהיתר וכמ"ש ג"כ מהרש"א ז"ל ובהא מהדרי ליה כל הנך אמוראי דמתני' היא והיינו מתניתין דריש פירקין דמדאיצטריך לאשמעינן דזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מיו"ד פטור אלמא דמרה"ר לרה"ר חייב אפילו בכה"ג ואמר להו רב מרדכי כולכו ברוקא דהדדי תפיתו והיינו משום דאיכא לאוקמי מתני' דריש פירקין דאתי לאשמעינן דאפילו למטה מיו"ד פטרו רבנן והיינו כמ"ש התוס' לעיל בריש פירקין בשם הירושלמי דאיכא דתני כיצד ואיכא דלא תני כיצד ומש"ה א"ל רב יוסף ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן ונותן על גביו וכו' וא"כ נהי דלא איפשיטא לך ממתניתין דריש פירקין אכתי תיפשוט מהך מתניתין דחולית הבור והסלע דמשמע נמי דאפילו בזורק איירי דאמתניתין דלעיל קאי ועוד דנהי דלענין סלע ניחא לך לאוקמי במוציא ומכניס ולא בזורק כדמשמע פשטא דלישנא דנותן על גביו אפ"ה הך דחולית הבור ע"כ בזורק איירי דהא אמרינן לעיל דמתניתין אתי לאשמעינן דחולית הבור והסלע מצטרפין לד' על ד' אלמא דבחוליא לחוד ליכא ד' אלא כסתם חוליא שהיא דבר מועט וא"כ אפילו את"ל דלא בעינן הנחה ע"ג ד' על ד' משום דאי בעי מנח על המטה ומשתמש (אע"ג דלדידי מספקא לי טובא) מ"מ אין דרך להניח חפצים ע"ג חוליא כי האי שלא יפול הבור אע"כ דבזורק איירי וכגון שהיה רוצה בשעת זריקה שתנוח בבור ונחה לה על החוליא וקמ"ל דאפילו הכי חייב דהוי רה"י גמור דבור וחוליא חדא מילתא היא והוי נמי כד' על ד' וא"כ דבזורק איירי

איכא למיפשט שפיר ובהא דחה ואמר דלמא במחט ולאו דכולה מתניתין איירי במוציא ומכניס כדמשמע פשטא דלישנא דהנותן על גביו אלא דאפ"ה הא דקתני לה בפרק הזורק וקתני נמי חוליא דאיירי בזורק היינו משום דשפיר משכחת לה אפילו בזורק כגון במחט אי נמי דרמיא בחריצא כנ"ל נכון בעזה"י ליישב הסוגיא לנכון אף שהתוס' כתבו בע"א ועמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הרמב"ן ז"ל ודו"ק :

דף ק.

בתוס' בד"ה פירות מבטלי מחיצתא וכו' אבל קצת קשה דבפרק חלון מייתי על בית שמילאוהו תבן דהוי לענין אהל דאורייתא עכ"ל. מיהו לפמ"ש בחידושי סוכה דף ד' דמייתי נמי הך מלתא דבית שמילאהו תבן וכתבתי שם דלאו מלתא דפשיטא היא דאיירי לענין אהל דאורייתא אלא דלענין חומרא דרבנן נמי משכחת לה שפיר ע"ש באריכות במה שכתבתי בפרש"י ובלשון התוספות ודו"ק :

בגמרא תנ"ה הזורק מן הים וכו' ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עמוק י' ורחב ד' חייב ופרש"י דממילא שמעינן מדר"ש דמיא לא מבטלי מחיצה עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאכתי מאי תנ"ה דקאמר דהא רבנן דר"ש פליגי וקאמרי פטור אלמא דמים מבטלי מחיצה וכתב לתרץ דרבנן ור"ש בעיקר דינא במלתא אחריתי פליגי והיינו דלרבנן אפילו בבור גמור שעמוק י' ורחב ד' העומד בכרמלית נמי לא הוי רה"י אלא שעדיין שם כרמלית עליו כשיטת הרמב"ם ז"ל (לפי תחלת דברי הרשב"א) משא"כ לר"ש הוי רה"י ממש והאריך בזה ע"ש ולענ"ד אין צורך לכל זה דאפשר לומר דרבנן לא פליגי עליה דר"ש בהא כיון שלא נזכר בדבריהם כלל הך מלתא דאם יש במקום שזרק וא"כ אפשר דר"ש לפרש דברי חכמים בא וכה"ג אשכחן בש"ס טובא ועי"ל דאפילו את"ל דפליגי רבנן היינו דוקא בכה"ג שמי הים גברו למעלה עד שאותו מקום שגבוה י' ורחב ד' אינו ניכר כלל ואינו מיוחד לשום תשמיש אדם וכה"ג סברי דלא מיקרי רה"י כלל משא"כ בבור ברה"ר לעולם דרבנן נמי מודו לר"ש דמים לא מבטלין מחיצה וכן נ"ל מדקדוק לשון רש"י ודו"ק:

דף ק:

בגמרא אתמר ספינה ר"ה אומר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא וכו' קסבר כרמלית מארעא משחינן וזיז כי היכי דלהוי ליה היכירא. ונראה דהא דבעינן הכא היכירא טפי משאר מקום פטור דעלמא היינו משום דכל מקום פטור דעלמא נראה וניכר לכל אדם

ולא שייך לגזור אטו כרמלית משא"כ הכא שהמים מכוסין ואינו ניכר אם עמוקים עשרה או לא אלא ע"י הולכת ספינה מש"ה שפיר שייך לגזור אטו משום שאין עמוק י' ומכ"ש לפי מאי שמחלקין התוס' בד"ה גמירי בין ספינות קטנות לספינות גדולות וק"ל:

שם א"ל רב נחמן ב"י לר"ח ב"א לר"ח ולרבא וכו' שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה ופרש"י דמאיסי ליה המים שימלא שוב דרך אותו מקום. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מאי קושיא דלמא אה"נ דלשופכין עושה נמי מקום ד' מצד אחר של הספינה ולולי פרש"י היה נראה לי דהא דקאמר דמאיסי ליה לאו משום המים שממלא דרך שם אלא דבכל ענין כיון שהשופכין מים רעים וסרוחים מאיסי ליה לגמרי ושופכין על גבי ספינה אפילו ע"י מקום ד' וע"כ הוי משמע ליה לר"נ ב"י ששופכין להדיא לים ואפילו הכי ליכא איסורא משום דמארעא משחינן ונהי דלענין מילוי המים בעינן זיז משום היכירא ואפ"ה לענין שופכין אפילו זיז נמי לא בעי דכיון דמאיסי התירו לשופכן להדיא משום כבוד הבריות כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף קא.

בתוס' בד"ה רבי יהודה אומר עמוקה י' וכו' וא"ת היכי מייתי סייעתא מדר"י כיון דרבנן פליגי עליה ואור"י וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות ע"פ מה שכתבתי בסמוך והיינו דיש לחלק ולומר דדוקא בשופכין דמאיסי והוי קצת כמו כבוד הבריות מש"ה מסיק הש"ס דכוחו בכרמלית לא גזרו מה שא"כ במידי דלא מאיס אפשר דגזרו אפילו בכוחו ולפ"ז הא דפליגי ר"י ורבנן דלרבנן אין מטלטל אפילו מן הים לתוכו לאו לענין מי שופכין דמאיסי איירי אלא אפילו לענין מים יפין שבאין לתוך הספינה ע"י לחלוחית הספינה ונקבים דקים ודרכן לשופכן מעט מעט לתוך המים משא"כ לר"י מותר משום דכחו בכרמלית לא גזרו וא"כ לפ"ז א"ש הא דקאמר ומנא תימרא דאעיקר מלתא קאי דשייך לחלק מיהא בין כחו לזריקה ממש וכמו שכתבתי נראה לי להביא סיוע מלשון הירושלמי דמשמע התם דהא דשרי ר"י לטלטל מתוכה לים היינו משום סכנה ולכאורה יש לתמוה דא"כ מ"ט דת"ק דאסר אע"כ דלאו ביש סכנה ממש איירי כגון שניקוו המים הרבה לתוך הספינה דרך נקביה אלא אפילו מעט מעט התירו לשופכין כיון דזימנין דאתי לידי סכנה לא פלוג רבנן ובעיקר דברי התוספות בסוגיא דעירובין הארכתי בישיבה וכאן אין להאריך:

דף קב:

הבונה פרק יב
אמר שמואל המצדד את האבן חייב מיתיבי אחד נותן את האבן וכו' ולטעמיך אימא סיפא ר' יוסי אומר וכו' וכתבו התוס' דלא גרסינן ר"י אומר אבל מפרש"י נראה דגרסינן לה ועיין בחידושי הרשב"א מ"ש בזה לקיים הגירסא בשם הרמב"ן ז"ל ועיין ג"כ בספר מג"ש למ"ז ז"ל ולענ"ד נראה ג"כ לקיים גירסת רש"י דשפיר גרסינן ר"י אומר ואפ"ה לא משמע ליה לתלמודא לאוקמי כתנאי ולמימר דר' יוסי פליג דא"כ הו"ל למיתני סתמא רבי יוסי אומר הנותן את האבן חייב דלמאי דלא משמע ליה השתא הך מלתא דתלתא בניני הוו א"כ האי נותן את האבן ע"כ היינו משום מצדד דאל"כ לא שייך לומר נותן את הטיט וא"כ שפיר קאמר ולטעמיך להוכיח דתלתא בניני הוו כן נ"ל ודו"ק:
שם עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וכו' וכתבו התוספות דאע"ג דקי"ל אין בנין בכלים אפ"ה בבנין גמור כו"ע מודו לפ"ז משמע דשמואל דאמר משום מכה בפטיש לית ליה הך סברא וכמו כן כתב הרשב"א ז"ל בשם יש מפרשים ע"ש באריכות מיהו כבר כתבתי לעיל בפרק כלל גדול דף ע"ד ע"ב גבי האי מאן דעביד חביתא דלכאורה אין סברא לומר דשום תנא או אמורא יסבור דאין בנין אפילו בכלי גמור שהרי אין לנו מלאכה חשובה גדולה מזו של עשיית הכלים ובמשכן נמי אשכחן דהך מלאכה דעשיית ארון ושלחן ומנורה ומזבח חשיבי טובא אלא דבהך סברא גופא פליגי רב ושמואל היכא שתחלת המלאכה וגמר מלאכה באין כאחת אי מחייב בהו משום בונה לחוד או משום מכה בפטיש לחוד דאפשר דדוקא היכא דבתחלת מלאכה חזיין לעיקר מלתיה אלא שאח"כ חוזר ומייפהו או מרחיבו הוא דשייך ביה הנך תרי חיובי מעיקרא משום בונה ולבסוף משום מכה בפטיש וכה"ג אשכחן בכלי משכן משא"כ היכא שתחלתו וגמרו באין כאחד שפיר שייך הך פלוגתא דרב ושמואל דהכא כנ"ל ובזה נתיישב כמה דקדוקים בשמעתין:

דף קג.

בתוס' בד"ה לא צריכא דעביד בארעא דחבריה פי' בערוך וכו' עס"ה. כבר כתבתי בזה בכמה דוכתי בחידושי כתובות בסוגיא דפתח פתוח ולעיל בפרק כירה בסוגיא דמיחם שפינהו ע"ש:

דף קד.

בגמרא אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאר"י ואיתימא רחב"א מנצפ"ך צופים אמרום. כבר הארכתי בזה בלשון התוס' ברפ"ק דמגילה ע"ש ותמצא נחת:

דף קה.

האורג פרק יג

ר"א אומר האורג ג' חוטין וכו' וחכ"א בין בתחלה בין בסוף וכתבו התוס' בשם ר"י דלא גרסינן בין באמצע דא"כ הוי משמע בסוף הבגד ממש וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל לקיים הגירסא בין באמצע ואפ"ה לא הוי האי בסוף סוף הבגד ממש דומיא דהאי דס"פ הבונה דהתם איירי שארג למדת בגד ידוע לאדם אחד כדקתני להדיא והשלים לבגד ואם כן מש"ה אפילו חכמים מודו דחייב אפילו בחוט אחד כיון דמעיקרא לא הוי בגד שלם וע"י החוט נעשה בגד שלם והיינו ממש דומיא דכתב אות אחת והשלימו לספר דהתם וכפרש"י שם משא"כ האי בסוף דהכא היינו כדרך האורגין שאורגין ביריעה לצורך כמה בגדים אלא שלבסוף היריעה עושין כמו אימרא כדאיתא בברייתא בסמוך דבכה"ג נמי פליגי רבנן ור"א דלר"א בחוט אחד סגי ולרבנן בעינן ב' חוטין כנ"ל נכון בעזה"י וקרוב לזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא שהוספתי נופך משלי:

דף קו.

פיסקא וכל המקלקלין פטורין תני רבי אבהו וכו' מתני' ר"י ברייתא ר"ש ופירש"י דלא איתפרש היכא ונראה לי לפרש דמתניתין ר"י היא דאמר מלאכה שאצ"ל חייב וכו' עס"ה. כבר הארכתי בזה בפ"ק דכתובות בסוגיא דבעילת בתולה בשבת וקמיבעיא להו אי דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר אי הלכה כר"ש במקלקל או כר"י וכו' ע"ש וכתבתי שם דמסוגיא דהתם יש להקשות על פירש"י דהכא וכתבתי ליישב לפי שיטתו ושם כתבתי ג"כ מאי דקשיא מסוגיא דהתם על פי' ר"ת דהכא ע"ש הכל באריכות שמתוכם נתיישבו כמה קושיות ודקדוקים בשמעתין ובעיקר שיטת רש"י ורבינו שמואל שהביאו התוס' כאן הארכתי עוד בחידושי ב"ק בס"פ המניח דף ל"ד ותוכן פירושי דמאי דמשמע שם מלשון מהרש"א ז"ל לענין מלאכה שאצ"ל בחובל ומבעיר שייך לחייב יותר במקלקל מבמתקן והעליתי שם שזה אינו עולה על דעת כלל אלא שיש לפרש שיטת התוס' בענין אחר דמאן דחשיב תיקון מצוה תיקון גמור לענין מקלקל הכי נמי בעיקר מלאכה שצריכה לגופה כיון דאיכא צורך מצוה ע"ש באריכות כי שם עיקר מקומו וכאן אין להאריך:

במשנה רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וכו' כל הסוגיא פירשתי יפה באריכות בריש פרק אין צדין ע"ש ותמצא נחת:

דף קז.

שמנה שרצים פרק יד

במשנה שמונה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ופירש"י שני פירושים הפירוש האחד דחייב משום תולדה דשוחט והיינו משום נטילת נשמה ולפירוש השני משום צובע וכתבו התוספות דלשון משום נטילת נשמה עיקר כדפרישית בפרק כלל גדול דף ע"ה. ולכאורה המעיין שם יראה שלא הביאו שם ראיה לדחות טעמא דצובע אלא שכתבו שם ליישב ולפרש הטעם דנטילת נשמה דשייך נמי בנצרר הדם אע"פ שלא יצא כיון דיש להם עור סופו לצאת אלא שהעור מעכב אבל לא כתבו שם דלטעמא דצובע לא אתי שפיר הא דנצרר הדם ואדרבא לכאורה משמע דלישנא דצובע א"ש טפי דנצבע העור ע"י כך אע"פ שלא יצא וכמ"ש להדיא בחידושי הרשב"א בשמעתין בשם הירושלמי אלא באמת נראה דעיקר כוונת התוס' בפרק כלל גדול דלא משמע להו לפרש טעמא דחובל משום צובע והיינו מסוגיא דפרק אלו טריפות דף מ"ו ע"ב דמייתי הש"ס ברייתא בשאר שקצים ורמשים אינו חייב עד שיצא מהם הדם ומסיק הש"ס שם משום דהדרא בריא אלמא דטעמא דחובל משום נטילת נשמה ואתי שפיר כמ"ש שם התוס' דדוקא לענין נצרר הדם שייך לחלק בין שמונה שרצים לאינך כיון דביש להן עור תליא מלתא מה שא"כ אם נאמר דטעמא דחובל משום צובע לחוד א"כ בשאר שקצים ורמשים דע"כ אין להם עור מדפטרינן בנצרר הדם ולא יצא א"כ מה"ט גופא יש לפטור בהני אף אם יצא הדם כן נראה בכוונת התוס' וכמ"ש להדיא הרשב"א והר"ן ז"ל אלא דאפ"ה אין בזה סתירה גמורה דאיכא למימר נמי איפכא דודאי היכא שיצא הדם אליבא דכ"ע שייך בהו חיוב דנטילת נשמה ומשום הכי חייב אף בשאר שקצים ורמשים מה שא"כ בנצרר ולא יצא לא משמע ללישנא בתרא דשייך בכה"ג כלל טעמא דנטילת נשמה מש"ה הוצרכו לפרש משום צובע דשייך בנצרר ולא יצא אלא דאכתי קשיא קצת סוגיא דפרק אלו טריפות דתליא טעמא בהדר בריא ולענין צובע לא שייך שפיר מילתא דהדר בריא ויש ליישב בדוחק. לכך נראה יותר דאפשר דהאי לישנא דצובע לא משמע ליה כלל טעמא דנטילת נשמה כדמשמע לעיל פרק כלל גדול גבי חלזון והתוספות הוצרכו לידחק שם דדם חלזון מיפקד פקיד שהוא קצת כדברי נביאות ועוד דלפ"ז נצטרך לומר דמתניתין דהכא דפוטר בשאר שקצים ורמשים היינו דוקא בנצרר הדם ולא יצא הא ביצא חייב

וסתמא לשון המשנה ושקלא וטריא דשמעתין לא משמע הכי אלא דיש עוד טעם אחר בחובל דחייב משום מפרק וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ו מהלכות שבת ע"ש אלא דהרב המגיד ושאר מפרשים הקשו עליו דהא מפרק גופא לא מחייב להרמב"ם ז"ל אלא משום תולדה דדש וא"כ הא מסקינן לעיל פרק כלל גדול דהלכה כרבנן דחלזון דלא מחייב משום דישה משום דאין דישה אלא בגדולי קרקע ויישבה הרב המגיד ז"ל דדוקא בחלזון שגדל במים לא מיקרי גדולי קרקע ע"ש נמצא דלפי זה מצינו למימר דלישנא בתרא שכתב כר"י דשייך משום צובע ס"ל בהא כהרמב"ם ז"ל דשייך בחובל משום מפרק אלא דאפ"ה פטור בשאר שקצים ורמשים אף ביצא הדם משום דאין דישה אלא בגדולי קרקע משא"כ ברייתא דפ' אלו טריפות דמחייב אף בשאר שקצים ורמשים כשיצא מהם דם מצי סבר כרבי יהודא דמחייב משום דישה אף במה שאינו גידולי קרקע כנ"ל נכון:

בתוס' בד"ה הצדן לצורך חייב וא"ת מ"ש דאיצטריך הכא למיתני טפי וכו' ואור"י דלהכי תני וכו' אבל בח' שרצים דרישא סתמא ניצודין לצורך עורן וכו' עד סוף הדיבור. ואף שאיני כדאי להשיג על דברי תוספות מכל מקום ללמוד אני צריך דלכאורה נראה דוחק לומר דכל הני שעורן קשה לענין שבת וטומאה יהא העור שלהם סתמייהו ראוי לשום מלאכה וכל השרצים שבעולם קים להו לרבנן שאין ראוי לשום דבר ועוד דהא דבר הנראה לעינים הוא ולפי זה במאי קמיפלגי ר"י בן נורי ורבנן לענין שבת וטומאה ליחזי אנן אם עורן רגיל לעשות מהן מלאכה או לא ולכאורה אין עולה על הדעת דסתם צידת עכבר וכיוצא בו יהא בשביל העורות ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות דעיקר מלתא דמתניתין היינו לאשמעינן דהלכה כר"ש במלאכה שא"צ לגופה דנהי דאשכחן דפליגי לעיל פרק המצניע לענין הוצאת המת ובפרק במה מדליקין לענין מכבה את הנר אפ"ה הוי ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם והיינו דתני לה הני ובאמת לשיטת התוס' ורוב הפוסקים קיי"ל בהא הלכה כר"ש במלאכה שאצ"ל ובהא דנקיט לה בצידה טפי מבשאר מלאכות היינו לרבותא דלא מיבעיא בשאר מלאכות שעיקר המלאכה כשצריך לגופה היינו באותו גוף עצמו כגון בנר כבוי לצורך פחמין ובהוצאת חפצים ובחופר גומא מש"ה שייך שפיר לפטור מסברא במלאכה שא"צ לגופה דלא מיקרי מלאכת מחשבת כיון שאין מחשבתם לאותו החפץ שנעשית בהן המלאכה משא"כ במלאכת הצידה דאף כשצריך לדבר הניצוד אפ"ה אין עיקר המלאכה נעשית כלל בגוף דבר הניצוד אלא בפריסת המצודה שעיקר המלאכה וא"כ סד"א דבכה"ג מיקרי שפיר מלאכה שצריך לגופה דנהי שאין צריך לדבר הניצוד אפ"ה צריך לעשות פריסת המצודה לגמרי כמו בפריסת המצודה לצורך דבר הניצוד והו"ל מלאכת מחשבת מש"ה קמ"ל

דאפ"ה פוטר בה ר"ש משום דלא דמי למלאכת המשכן שהיו צריכין לגמרי לדבר הניצוד והיינו כמ"ש התוספות לעיל דף צ"ד וכה"ג יש לפרש לפי שיטת רש"י ז"ל שם וכן נ"ל נכון לולי שהתוס' לא כתבו כן:

בד"ה שלא לצורך. עיין בספר מגיני שלמה למ"ז ז"ל:

בגמרא רבה בר רב הונא אמר רב וכו' ע"כ לא פליגי אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת וכו'. מכאן קשיא לי על מה שפרש"י בפ' העור והרוטב דף קכ"ב דאע"ג דהטמאים איצטריך לרוטבן וצירן וקיפה שלהם אפ"ה ילפינן נמי לעורן דשקולין הן והי מינייהו מפקת ע"ש וא"כ לא הוי דחי הכא שפיר דאי ס"ד דרבנן מודו לענין שבת דיש להן עור ולא הוי כבשר א"כ תו לית לן למימר דשקולין הם וטפי אית לן למימר דכי היכי דלענין שבת מחייב ה"ה לענין טומאה דטהור כמו עור נבילה והך ריבויא דהטמאין היינו לצירן ורוטבן לחוד. מיהו יש ליישב כיון דכתיב הטמאים לרבות וכתיב נמי אלה למעט א"כ ע"כ אתא לענין טומאה דשייך לחלק בהו משא"כ לענין צירן ורוטבן לא שייך לחלק בין הנך להנך כמ"ש שם התוספות ולפ"ז הכא נמי סמיך אמיעוטא דאלה וכ"ש לרב גופא דדריש למינהו ומה שהוצרך רש"י ז"ל שם לפרש דשקולין הם היינו לאידך גיסא דלא תקשי דלמא ריבויא דהטמאי' לא אתא אלא לרבויי עורן ואכתי צירן ורוטבן מניין וע"ז כתב שפיר דשקולין הן דכיון דמרבינן מיהת שום עור לטומאה כ"ש דאתא לרבויי צירן ורוטבן בכולהו כן נ"ל נכון מיהו בתוס' שם דף קכ"ו ע"ב בד"ה בנבלתה כתבו דטובא הטמאים כתיבי ע"ש וא"כ א"ש טפי ודו"ק :

דף קז:

בתוספות בד"ה אמר אביי וכו' מסקנא דפירכא היא מאביי וכו' ותימא הוא וכו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד היה נראה לי ליישב קצת דאפשר דעיקר קושיית הש"ס היינו מאוקימתא דרבא והא דמסיק הש"ס עליה דרבא מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי וכו' הוא סיום הקושיא הראשונה דמהכא משמע ליה דע"כ לענין שבת פליגי דאי ס"ד דלא פליגי אלא לענין טומאה אם כן תיקשי מכלל דרבי יוחנן ב"נ הנך נמי מטמאים ולפ"ז הו"ל לרבנן למימר איפכא אע"כ דעיקר פלוגתא דחכמים עליה דר' יוחנן ב"נ היינו נמי לענין שבת והא דקאמר מטמאים היינו דטעמא וראיה הוא דקמייתי מטומאה אשבת כיון דלר"י ב"נ דמחייב בשבת וה"ה לטומאה נמי ס"ל דיש להם עור וכה"ג נמי אי סברי לענין שבת כר' יוחנן ב"נ ושאני לענין טומאה דמרבינן להו מהטמאין משא"כ השתא שחלקו

חכמים לענין טומאה בין שרצים לשרצים ע"כ היינו משום דאיכא סברא דהנך יש להן עור והנך אין להם עור ואף א"א דלענין טומאה היינו טעמא דאיכא ריבוי דהטמאים ואיכא נמי מיעוטא דאלה סוף סוף ע"כ הדבר מסור לחכמים ותליא בסברא דהנך יש להן עור טפי מאינך דאל"כ הי מינייהו מרבית והי מינייהו ממעטית נמצא דלפי זה ע"כ לפום האי אוקימתא בפירוש הברייתא ע"כ דלית לן למימר כסברא דרב דתני נמי תנשמת ודריש למינהו הפסיק הענין דא"כ לא תליא שבת בטומאה כלל דע"כ בטומאה גזירת הכתוב היא ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מכלל דריב"נ הנך נמי מטמאים וא"כ מקשה שפיר דממ"נ ליתא לאוקימתא דרב במתניתין לאוקמי כרבנן וכטעמיה כן נ"ל נכון לולי שהתוס' לא פירשו כן ודוק היטיב ומתוך מה שכתבתי יש ליישב כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דפ' העור והרוטב אלא שאין כאן מקומו:

סליק פרקא וסליקא לה מסכת שבת בס"ד: